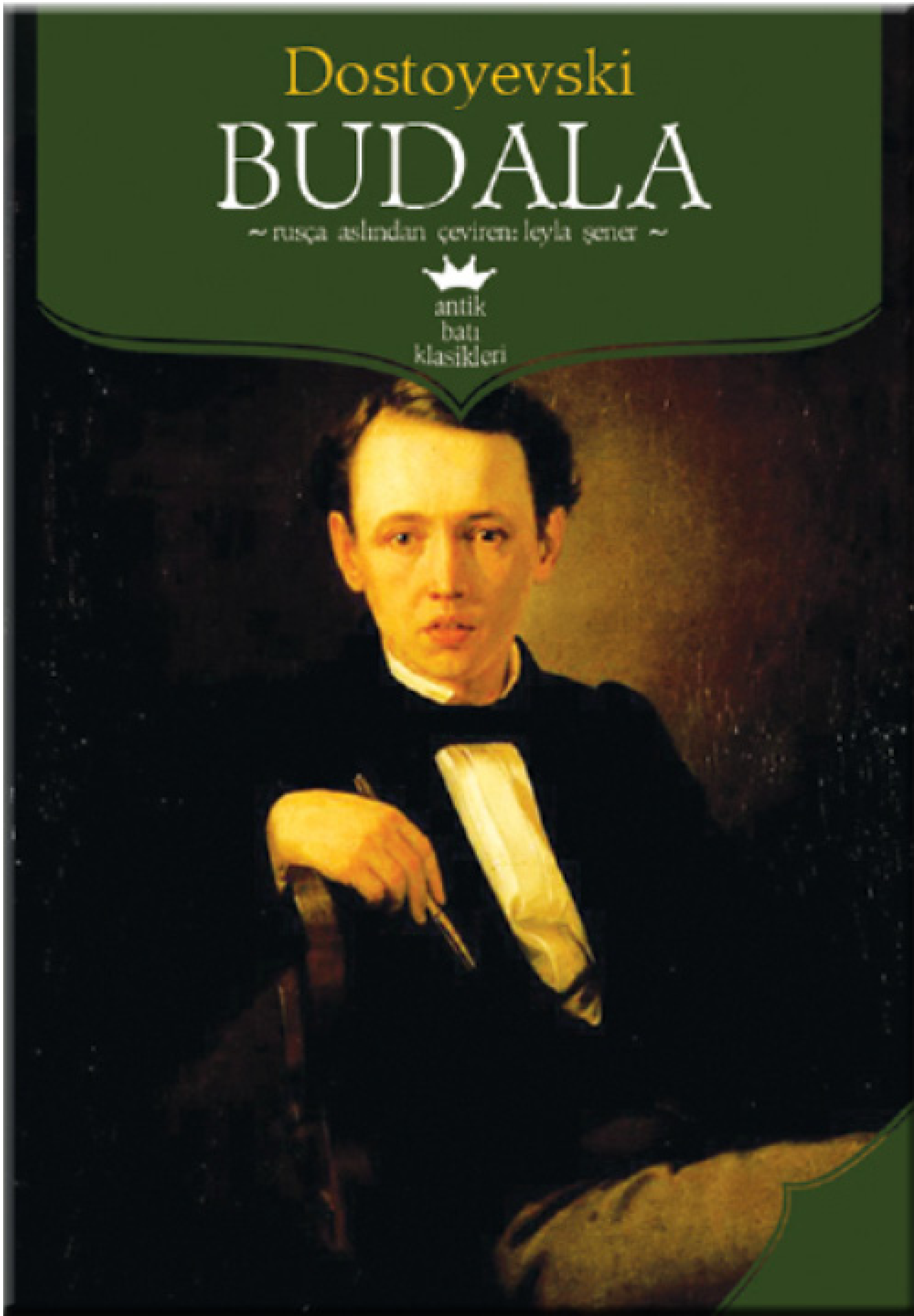
Dostojevski

BUDALA

Dostoyevski
BUDALA
~ rusça aslından çeviren: leyla şener ~
antik
batı
klasikleri

BUDALA

DOSTOYEVSKİ

antik
batı
klasikleri

LACİVERT YAYINCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Antik Dünya Klasikleri: 96
Batı Klasikleri Dizisi: 61

ISBN
978-9944-184-83-0

E-ISBN

İrtibat için:
Cağaloğlu, Alemdar Mah.
Alayköşkü Cad. No: 5 Kat: 2
Fatih / İstanbul
Yazışma: P.K. 50 Sirkeci / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
Faks: (0212) 512 40 00

antikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12366

İÇİNDEKİLER

FIYODOR MIHAYLOVIC DOSTOYEVSKI

Fiyodor Mihayloviç Dostoyevski, 1821 yılında dünyaya geldi. 13 yaşındayken Moskova'nın en iyi okullarından birine yatılı olarak kaydedildi. 16 yaşında babasının zorlamalarıyla Petersburg askeri mühendis okuluna girdi.

1843 yılında mühendis okulunu bitiren genç Fiyodor, asteğmen rütbesiyle orduya katıldı. O günün şartlarında mühendislik kendisine iyi bir mevki ve refah dolu bir hayat verebilecekti belki ama onun düşündüğü gelecek çok farklıydı; nitekim bir yıl sonra istifa etti.

Dostoyevski için ünlü Fransız yazar Balzac'ın yeri bir başkadır. Bu hayranlık sonucu 1843 yılında Balzac'ın Eugenie Grandet romanını Rusçaya çevirir. Böylelikle edebiyat çalışmalarına da başlamış olur.

1845 yılında ilk eseri İnsancıklar'ı kaleme alan Dostoyevski, bu eserde dönem edebiyatının şaşmaz konularından biri olan memur hayatını anlatır.

Dostoyevski, devrin birçok ilerici genci gibi, toprak köleliğinin yürürlükte olduğu sosyal yapıdan rahatsızdır. Bu yüzden, rejime karşı çalışan gençlik gruplarından birine katılır. Kısa bir süre sonra, gruba bağlı tüm gençler yakalanarak tutuklanır. Genç yazar 4 yıl kürek, 5 yıl da sürgün cezasına çarptırılır. Hapiste yalnızca İncil bulundurmaya müsaade edildiği için Hıristiyanlığa merak sarar.

1866 yılında ünlü romanı Suç ve Ceza'yı bitirdiğinde dönemin edebiyat otoritelerinden biri olarak görülmeye başlanır. Çağdaşı birçok yazarın aksine, toplumun her kesitinden insana romanlarında yer verebilen Dostoyevski, kahramanlarının şahsında kendisinin de içinden çıkamadığı çatışan duygu ve düşünceleri tasvire çalışır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Karların eridiği bir günde, sabah saat dokuz sularında, Varşova treni Petersburg'a yaklaşıyordu. Kasım ayının sonlarıydı. Hava o denli nemli ve sisliydi ki gün zar zor aydınlanıyordu; vagonun pencerelerinden bakınca, hattın on adım sağında ve solunda neredeyse hiçbir şey ayırt edilemiyordu. En kalabalık olan, üçüncü mevki vagonlardı. Yolcular arasında yurt dışından gelenler de vardı; ama çoğu, yakın çevreden gelen küçük çaplı yatırımları olan işadamları ve dar gelirli insanlardı. Bütün yolcular yorgundu; gözleri uykusuzluktan ağırlaşmıştı. Soğuktan donan yolcuların yüzleri sisin rengini almıştı.

Hava aydınlanınca, üçüncü mevki vagonlardan birinde, pencere yanında karşılıklı oturmuş iki yolcunun varlığı belirginleşmeye başladı. Bunlar eşyaları az, kıyafetleri sade, son derece etkileyici gençlerdi. Üstelik ikisi de sohbet etmeye can atıyordu. Bu iki genç, onları birbirleri için ilginç kılacak şeylerin farkında olsalardı, tabii ki, Petersburg-Varşova yolundaki üçüncü mevki vagonlardan birinde ikisini karşılıklı oturtan tuhaf rastlantıya şaşırıp kalırlardı.

Yolculardan biri yirmi yedi yaşlarında, kısa boylu, esmer ve kıvırcık saçlıydı. Duman rengi gözleri küçüktü ama alev alev yanıyordu. Burnu geniş ve yassı, elmacık kemikleri çıkıktı. İnce dudakları alaycı, kaba, hatta kötü bir gülümsemeyle büzülüp duruyordu; ancak yüksek ve biçimli alnı, yüzünü bayağılıktan kurtarıyordu. Bu yüzdeki en dikkat çekici şey ölü solgunluğuydu; güçlü kuvvetli görünümüne rağmen kaba gülüşü ve ukala bakışına uymayan üzüntü ifadesinden bitkin olduğu anlaşılıyordu. İçi kara koyun postuyla astarlanmış bir palto giydiği için, geceyi soğuktan titremeden geçirmişti. Oysa Rusya'nın nemli kasım gecelerine hazırlıklı olmadığı belli olan diğer yolcu donmuştu. Üzerinde, kışları yabancı ülkelerden, mesela İsviçre ya da Kuzey İtalya'dan gelen ve Petersburg ile Eydikunen arasındaki yolu göz önünde bulundurmayan yolcuların

giydikleri türden kapüşonlu geniş bir pelerin vardı. İtalya için uygun olan bu giyim biçiminin, Rusya için isabetli olduğu söylenemezdi.

Kapüşonlu pelerinin sahibi de yirmi altı-yirmi yedi yaşlarındaydı. Ortadan biraz uzun boylu, sarışın ve gür saçlıydı. Yanakları çökük, küçük sivri sakalı neredeyse beyazdı. Büyük mavi gözlerinin sessiz ama yoğun bir ifadesi vardı; bu tuhaf ifade daha ilk bakışta bazıları tarafından sara hastalığının belirtisi olarak kabul edilebilirdi. Genç adamın yüzü aslında hoştu, ama o esnada donuktu ve hatta soğuktan morarmıştı. Elinde rengi atmış eski bir eşarba sarılı küçük bir bohça sallanıyordu; görünüşe bakılırsa bütün eşyası da buydu. Ayağında ise içinde tozluklar olan geniş tabanlı pabuçlar vardı. Bütün bu kılık kıyafet Rusya'ya özgü değildi.

Koyun postundan palto giymiş esmer komşusu, büyük ihtimalle yapacak başka bir işi olmadığından yol arkadaşını inceliyordu. Sonunda, bazen insanların bir yakınlarının zavallılığından duydukları memnuniyetten doğan patavatsız bir gülüşle:

"Çok soğuk, öyle değil mi?" diye sordu ve omuzlarını kaldırdı.

Yol arkadaşı sanki nicedir bu soruyu beklermiş gibi, "Hem de nasıl!" diye cevap verdi. "Üstelik karlar eriyor. Ya karakış olsaydı? Buraların bu kadar soğuk olacağını aklıma bile getirmemiştim. Unutmuşum."

"Yabancı bir ülkeden mi geliyorsunuz?"

"Evet. İsviçre'den."

"Vay canına!" Esmer delikanlı hafifçe ıslık çalıp kahkahalar attı.

Sohbet etmeye koyuldular. İsviçre pelerini giyen sarışın genç, kara yağız arkadaşının umursamaz, önemsiz ve yersiz olduğunu fark etmediği çoğu sorusunu umulmayacak bir nezaketle yanıtladı. Sözleri arasında, gerçekten de uzun zamandır, dört senedir Rusya'dan uzakta olduğunu; yurt dışına titreme ve kasılma nöbetleriyle gelen saraya benzer sinirsel bir hastalık yüzünden yollandığını belirtti. Esmer delikanlı, sohbet esnasında birkaç kez gülümsedi; özellikle de "Nasıl, iyileştirdiler mi bari?" sorusuna, sarışın genç "Hayır, iyileştiremediler" deyince.

"Demek yabancı doktorlara ödediğiniz bütün paralar boşa çıktı," dedi esmer genç. Sonra alaycı bir sesle, "Biz de burada, onlara inanırız" diye ilave etti.

Yanlarında oturan kötü giyimli, kırmızı burunlu, sivilceli yüzlü biri, “Çok doğru!” diye sohbete katıldı. Kırk yaşlarında ve güçlü yapılıydı; mesleğinde kaşarlanmış küçük bir memura benziyordu. “Çok doğru, bayım. Rusya’nın özünü sömürüyorlar!”

İsviçreli doktorların müşterisi, tatlı ve yatıştırıcı bir sesle, “Benim durumum söz konusuysa çok yanılıyorsunuz!” dedi. “Birçok şeyi bilmiyorum, bu yüzden kuşkusuz sizinle tartışamam; ama profesör yolculuk masraflarımı karşılamam için elindeki son kuruşunu bile bana verdi. Hastası olduğum iki sene boyunca da bana bakmıştı.”

“Nasıl olur? Doktor masraflarınızı ödeyecek kimseniz yok muydu?” diye sordu kara yağız delikanlı.

“Yurt dışındayken bana destek olan Pavlişçev Beyefendi iki sene evvel vefat etti. Uzaktan akrabam olan General Epançin’in karısına mektup yazdım, ama cevap alamadım. Ben de buraya geldim.”

“Kime geldiniz?”

“Yani nerede kalacağımı mı soruyorsunuz? Doğrusu henüz bilmiyorum. Aslında…”

“Henüz karar vermediniz yani?”

Yolcular kahkahayı bastı.

Kara yağız delikanlı, “Bütün eşyanız bu bohçadan mı ibaret?” diye sordu.

Kırmızı burunlu küçük memur hevesle, “Öyle olduğuna bahse girerim,” dedi. “Eminim yük vagonunda da eşyası yoktur. Öyle ya, kim demiş yoksulluk ayıp diye…”

Sarışın genç lafı dolandırmadan bütün eşyasının elindeki bohçada olduğunu doğruladı.

“Yine de bohçanızın belli bir değeri vardır,” diye sürdürdü memur, doyasıya güldükten sonra. (Bohça sahibinin de onlara uyup gülmesi kayda değerdi ve coşkunluklarını artırıyordu.) “İçinde Napolyon, Frederik ya da Hollanda altını külçeleri olmadığına bahse girerim. Bunu pabuçlarınızın içindeki tozluklardan da anlayabiliriz. Ama General Epançin’in karısı gibi bir akraba işin içine girerse bohçanız kıymetlenebilir. Gerçekten akrabanızsa tabii… Hayal dünyası zengin birinin başına gelebilen bir dalgınlık yüzünden yanılmıyorsanız…”

Sarışın genç, “Bildiniz!” dedi. “Belki tam akraba sayılmayız. Sahiden de yanılmış olabilirim. Mektubuma cevap vermeyince hiç şaşırmadım aslında. Bunu bekliyordum.”

“Posta parasına yazık olmuş. Hımm… En azından saf ve içtensiniz, bu da takdire değer. Hımm… Herkes gibi biz de tanırız General Epançin’i. Toprağı bol olsun, İsviçre’de size bakan Pavlişçev Beyefendiyi de biliriz. Tabii söz konusu olan Nikolay Andreyeviç Pavlişçev ise; çünkü bu isimde iki kuzen vardır. Biri hâlâ Kırım’da yaşıyor; nur içinde yatsın, diğer Nikolay Andreyeviç ise saygıdeğer biriydi. Zamanında dört bin kölesi vardı…”

“Evet, ismi Nikolay Andreyeviç Pavlişçev’di” diye cevapladı sarışın genç ve her şeyi bilen beyefendiye dikkatle baktı.

Her şeyi bilen bu beyefendilere toplumun belirli bir tabakasında sık rastlanır. Her şeyi bilirler; bütün yeteneklerini, huzur nedir bilmeyen araştırma hırslarını, önüne geçemedikleri, zihinlerinden çıkaramadıkları bilme isteklerini –çağdaş düşünürlerin de katılacağı gibi– hayata dair daha önemli değerleri olmadığından tek bir yöne akıtırlar. Her şeyi bilirler diyorum ama bildikleri sınırlıdır aslında; falanca nerede çalışır, kimi tanır, serveti ne kadardır, nerenin valisidir, kiminle evlidir, karısı ona ne kadar drahoma getirmiştir, ikinci ve üçüncü dereceden yeğenleri kimdir, vesaire… Bu her şeyi bilen beyefendilerin dirsekleri çoğunlukla yırtıktır ve on yedi ruble maaşla geçinirler. Haklarında bilgi sahibi oldukları kişiler, bu bilgilerin söz konusu beyefendilere ne gibi faydaları olduğunu anlayamazlar; ama bilgi sahiplerinin çoğu, bilgi toplamayı bilim adamı olmakla eş tuttuklarından bu durumdan büyük bir haz duyarlar. Neden duymasınlar ki? Bilgi toplamak kuşkusuz ilgi çekici bir bilimdir. Bu bilim dalında araştırma yapıp zirveye tırmanmış nice bilim adamları, yazarlar, şairler ve politikacılar gördüm.

Sohbet esnasında kara yağız delikanlı esniyor, amaçsızca camdan bakıyor, yolculuğun sona ermesini sabırsızlıkla bekliyordu. Dalgın, hem de aşırı derecede dalgın ve kaygılı görünüyor, tuhaf davranıyordu. Yol arkadaşlarının söylediklerini dinlemeden duyuyor, etrafına görmeden bakıyor, neye güldüklerini anlamadan, bilmeden gülüyordu.

Yüzü sivilceli memur, sarışın gence döndü:

“İsminizi bağışlar mısınız?”

Genç, her zamanki nezaketiyle hemen cevap verdi:

“Prens Lev Nikolayeviç Mişkin.”

Memur düşünceli düşünceli, “Prens Lev Nikolayeviç Mişkin mi? Tanımıyorum,” dedi. “Ama eski bir sülale tabii, Karamzin tarihinde bile kuşkusuz isimleri vardır. Ancak Mişkin prenslerinden birine hiç rastlamadım; ne ben tanıştım bu ismi taşıyan biriyle, eminim ne de bir başkası… Mişkin prenslerini hatırlayana rastlamak bile zor.”

“Tabii!” dedi Prens hemen. “Günümüzde, Mişkin prenslerinden kimse kalmadı. Benim dışımda… Sanırım ben sonuncuyum. Babalarımız ve atalarımız soylu kişilerdi. Babam, piyade asteğmendi. General Epançin’in karısı da bir Mişkin prensesi. Nasıl olur diye sormayın, ben de bilmiyorum. Soyunun sonuncusu olmalı o da…”

Memur güldü:

“Hah hah ha! Soyunun sonuncusu ha? Hah hah ha! Ne de güzel kıvırdınız!”

Kara yağız delikanlı da güldü.

Prens, kendisine biraz şaşırdı; berbat olsa bile kelime oyunu yapmayı başarmıştı. Sonunda, “İnanın bana, düşünmeden söyleyiverdim” diye açıkladı durumu.

Memur onu neşeyle onayladı:

“Anlıyoruz, anlıyoruz.”

Kayrağız delikanlı, “Prens, siz orada, profesörün yanındayken bilimle de ilgilendiniz, öyle değil mi?” diye sordu.

“Evet, okudum biraz…”

“Ben ise hiç okumadım.”

Prens özür dilercesine ilave etti:

“Ben de pek fazla bir şey öğrenemedim zaten. Hastalığımdan dolayı düzenli bir eğitim alamadım.”

“Rogojin’leri bilir misiniz?” diye hızla sordu kara yağız delikanlı.

“Bilmem. Hayır. Rusya’da fazla kimseyi tanımam. Siz Rogojin’lerden misiniz?”

“Evet, ismim Parfen Rogojin.”

Memur aşırı bir saygıyla, “Parfen mi? Hani şu…” diye söze başladı.

Kara yağız delikanlı sabırsızlıkla sözünü kesti:

“Evet. O benim…” Zaten o zamana dek sivilceli memurla muhatap olmamıştı, başından beri yalnızca Prensle konuşmuştu.

“Ama… Nasıl olur?” Memur afallamış, gözleri yuvalarından fırlamıştı. Yüzünde, saygı ve hayranlıkla karışık bir korku ifadesi belirdi ansızın. “Geçen ay, iki buçuk milyon miras bırakarak göçüp giden Semyon Parfenoviç Rogojin’in oğlu musunuz yani?”

“Onun iki buçuk milyon miras bıraktığını sen nereden biliyorsun?” diye sözünü kesti kara yağız delikanlı; bu kez memura bakmaya tenezzül etmemişti. “Bak sen şu işe… [Prense göz kırptı.] Dalkavukluk yapınca eline ne geçiyor sanki? Babamın öbür dünyaya göçtüğü doğrudur. Ben de bir ay sonra, Pskov’dan evime dönüyorum, ne para ne pul… Ne namussuz kardeşim, ne de annem –para şöyle dursun– haber bile yollamadılar! Bir köpekmişim gibi! Pskov’da bir ay boyunca yatakta ateşler içinde kıvrandım!”

“Ey Tanrım!” Memur kollarını havaya kaldırdı. “Ve şimdi, bir anda en azından bir milyona kavuşacaksınız.”

Rogojin öfkeyle, “Ona da ne oluyor?” dedi. “Önümde dört ayak üstünde yürüsen de benden bir kapik bile alamazsın.”

“Yürürüm! Kesinlikle yaparım!”

“Sana hiçbir şey vermeyeceğim! Karşımda bir hafta boyu el çırpıp oynasan da vermem!”

“Verme! Ama ben yine de oynarım. Karımı da ufaklıkları da bırakır, senin için el çırpıp oynarım.”

“Tüh sana!” Kara yağız delikanlı tükürdü. Sonra Prense döndü: “Beş hafta evvel, ben de sizin gibi elimde bohçayla babamın evinden kaçıp Pskov’a, teyzemin yanına gittim. Orada havale geçirdim. Babam ben yokken öldü. Beyin kanamasından gitti. Toprağı bol olsun, az kalsın beni öbür dünyaya

gönderecekti! Size yemin ederim Prens, eğer kaçmasaydım beni öldürecekti.”

Prens, koyun postuna sarınmış milyonere merakla baktı.

“Onu kızdıracak bir şey mi yaptınız?” diye sordu.

Kuşkusuz milyonluk miras olayı kendi başına son derece ilgi çekiciydi, ama Prensin merak ettiği başka bir şey daha vardı. Rogojin, Prensle sohbet etmeye çok hevesliydi; ancak bu heves, içini dökme ve yakınlaşma ihtiyacından ziyade dalgınlık, kaygı ve heyecandan, biriyle karşılıklı çene çalma isteğinden kaynaklanıyordu. Belli ki Rogojin hâlâ sıtma nöbetinin etkisi altındaydı. Memura gelince, nefes almaya bile çekinerek, Rogojin’i pürdikkat dinliyor ve onun ağzından çıkacak her kelimeyi sanki bir elmas değerindeymiş gibi bekliyordu.

“Kızmasına kızdı… Haksız da değildi hani…” diye cevap verdi Rogojin. “Ama işimi asıl bitiren kardeşimdir. Annem zamanını ermişlerin hayat hikâyelerini okuyarak ya da başka yaşlı kadınlarla görüşerek geçirir. Kardeşim Semyon neye karar verirse evde o olur. Babamın öldüğünü bana söylemedi bile. Sebebini anlıyorum tabii. O sıralar aklım başımda değildi. Dediklerine göre telgraf göndermişler. Telgraf teyzemin eline geçmiş. Teyzem rahibeden beterdir; otuz seneden beri duldur ve günlerini sabahtan akşama dek çılgın ermişlerle geçirir. Sen telgraftan kork, açmadan hemen karakola götür… Telgraf hâlâ karakolda. Bütün olan biteni Vasili Vasilyiç Konev’den biliyorum; bana her şeyi yazdı. Geceleyin kardeşim, babamın tabutunun üstündeki sırma örtünün altın saçaklarını, ‘Bunlara para verildi’ deyip kesmiş. İstesem, onu yalnız bunun için bile Sibirya’ya yollayabilirim; çünkü mukaddes olana saygısızlık etmiştir. Bu yaptığı bir nevi küfür sayılır…”

“Hey sen, bostan korkuluğu!” diye döndü memura. “Kanunlara göre bu yaptığı küfür sayılır, öyle değil mi?”

Memur, hemen doğruladı:

“Evet, mukaddes olana küfürdür bu! Küfürdür!”

“Bu yüzden adamı Sibirya’ya yollarlar, değil mi?”

“Sibirya’ya! Evet, hemen Sibirya’ya sürerler!”

Rogojin, Prense dönerek konuşmasını sürdürdü:

“Hâlâ yatakta olduğumu sanıyorlar; ama ben kimseye bir şey söylemeden trene binip, hasta hasta yola çıktım. Bekle beni Semyon Semyonoviç, kardeşim! Babamı bana karşı kışkırttığını biliyorum. Nastasya Filipovna yüzünden babam bana çok kızmıştı, doğruya doğru. Günah işledim.”

Memur bir şeyler hatırlıyormuş gibi sordu:

“Nastasya Filipovna mı?”

“Sen onu tanımazsın!” diye bağırdı Rogojin gergin bir tavırla.

Diğeri zafer kazanmış bir edayla, “Ama tanıyorum!” diye cevap verdi.

“Hadi canım, sanki bütün memlekette bir tane Nastasya Filipovna var! Hem sana bir şey söyleyeyim mi, çekilmez herifin tekisin!” Sonra Prense döndü: “Sırtıma bunun gibi birinin bineceğini biliyordum zaten!”

“Yine de tanıyorum işte!” diye üsteledi memur. “Lebedev her şeyi bilir! Beni azarlıyorsunuz Ekselansları ama ya size bunu ispat edersem? Nastasya Filipovna yüzünden babanız sizi zeytin sopasıyla dövmeye yeltenmişti. Nastasya Filipovna Baraşkova soylu bir kadındır. Çok zengin bir çiftlik sahibi olan Afanasiy İvanoviç Totzki ile de iyi anlaşırlar. Totzki’nin üyesi olmadığı önemli bir kuruluş yoktur; oralarda tanıştığı General Epançin’le de iyi dostturlar…”

“Bak sen şu işe!” dedi sonunda Rogojin. Gerçekten de şaşırmıştı. “Şeytan görmesin yüzünü, onu sahiden de tanıyormuş!”

“Lebedev herkesi tanır, her şeyi bilir! Ben Ekselansları, Aleksaşka Lihaçev’i de iyi bilirim. Babasının ölümünden sonra, iki ay boyunca onunla birlikte köşe bucak dolaştık. Lebedev olmadan, bir adım atamazdı. Şu anda borç yüzünden hapis yatıyor. O günlerde Armans’ı, Koraliya’yı, Prenses Patski’yi ve Nastasya Filipovna’yı tanıma fırsatı buldum. Birçok şeyi öğrenme imkânı yani…”

“Nastasya Filipovna mı? Yoksa Lihaçev ile arasında…” Rogojin hiddetle ona baktı; dudakları solmuştu ve titriyordu.

Memur telaşla, “Yok öyle bir şey! Yok! Hayatında sadece Totzki var. Lihaçev parasıyla bile amacına ulaşamadı; karşısındaki Armans değil çünkü. Bilindiği üzere, Nastasya Filipovna akşamları Büyük Tiyatro ya da Fransız Tiyatrosu’ndaki locasında olur. Subaylar istedikleri kadar konuşabilir, ama bir şey kanıtlayamazlar. ‘Nastasya Filipovna bu kadın

işte…’ derler, hepsi bu kadar. Çünkü aslında hakkında söyleyebilecekleri bir şey yoktur” dedi.

Rogojin asık bir yüzle söylenenleri onayladı:

“Evet. Zalejev’in bana anlattıkları da bu yönde. Dinleyin Prens, hiç unutmam, o gün üzerimde babamın üç senelik paltosuyla Nevski Caddesi’nden geçiyordum. Aynı anda Nastasya Filipovna bir mağazadan çıkmış, arabasına biniyordu. Onu görünce içimde bir şeylerin tutuştuğunu hissettim. Sonra Zalejev’e rastladım. Aynı çevrenin insanları değiliz; o tek gözlük takar, berber kalfaları gibi giyinir; oysa biz çamurlu çizmeyle gezer, tatsız tuzsuz çorbaya kaşık sallarız. Bana dedi ki: ‘O senin harcın değildir, bir prensestir. İsmi Nastasya Filipovna Baraşkova. Totzki’yle yaşıyor ama Totzki şimdi ondan kurtulmanın yollarını arıyor; çünkü adamın yaşı elli beşe geldi ve Petersburg’un en güzel kızlarından biriyle evlenmek arzusunda.’ Ardından Nastasya’yı o günün akşamı Büyük Tiyatro’daki locasında görebileceğimi ilave etti, bale temsili varmış… Babama ben akşama baleye gidiyorum diyecek halim yok. Dinlemez bile, gebertiverir! Yine de onu görebilmek için bir saatliğine gizlice kaçtım. Bütün gece hiç uyuyamadım.

“Ertesi sabah babam bana yüzde beş faizli iki tane bono verdi. ‘Bunları sat, yedi bin beş yüz rubleyi Andreyev’in yazıhanesine götür, kalan on bini de bana getir. Sağda solda oyalanma. Hemen gel, bekliyorum’ dedi. Bonoları satıp parayı aldım, ama Andreyev’e uğramadım. Doğruca İngiliz mağazasına gittim ve bütün parayı her birinde ceviz büyüklüğünde pırlanta olan bir çift küpeye harcadım. Para dört yüz ruble eksik geldi, ama kendimi tanıtınca mücevherleri aldım.

“Elimde küpeler, Zalejev’e gittim. ‘Hemen Nastasya Filipovna’ya gidiyoruz kardeş…’ dedim. Gittik. Nereden geçtiğimin, nereye bastığımın, önümde, sağımda-solumda neler olduğunun farkında bile değildim. Bizi salonda kabul etti. Kendimi takdim etmeyince Zalejev, ‘Bunlar Parfen Rogojin’den, dünkü karşılaşmanızın hatırasına kabul buyurun’ dedi. Nastasya paketi açtı ve gülümseyerek: ‘Dostunuz Rogojin Beyefendiye ilgisi için teşekkür ediniz’ dedi, selam verip aramızdan ayrıldı. O anda ölmeye hazırdım! Zaten yanına giderken de nasılsa sağ çıkamam diye düşünüyordum. Utanıyordum, ağzımı bile açamadım, öylece aptal aptal kalakalmıştım. Bana en fazla acı veren, şu hayvan Zalejev’in her şeye sahip

çıkmasıydı. Bizimkinin yüzü pembe, saçları kıvırcık ve pomatlıydı; damalı kravatıyla modaya uygun giyinmişti. Kırıtıp duruyordu. Ben ise ufak tefektim, üzerimdekiler de döküntü… Hiç kuşku yok, onunla beni karıştırdı! Dışarı çıkınca ona, ‘Aklından bile geçirme sakın, anladın mı?’ dedim. Güldü. ‘Semyon Parfeniç’e nasıl hesap vereceksin, onu düşün sen!’ dedi. O akşam kendimi Neva’nın sularına bırakmak istedim ama yine de eve döndüm.”

Memur bütün vücuduyla titredi ve Prense dönerek, “Aman!” dedi. “Toprağı bol olsun, Semyon Semyonoviç değil on bin ruble, on ruble için bile adamı gebertirdi.”

Prens büyük bir merakla, benzi atmış Rogojin’i inceliyordu.

“Gebertirdi,” diye tekrarladı Rogojin. “Senin de bilmediğin bir şey yok…” Sonra Prense döndü. “Babam her şeyi öğrenmiş. Zaten Zalejev de her yoldan geçene olan biteni anlatmış. Babam beni en üst kata hapsetti ve bir saat boyunca, o ünlü derslerinden birini verdi, ‘Seninle daha işim bitmedi, gece vedalaşmaya geleceğim’ dedi. Ne sanıyorsun? Bizim ihtiyar Nastasya Filipovna’ya gitmiş, yerlere dek eğilerek onu selamlamış, yalvarıp yakarmış. Sonunda Nastasya, kutuyu babamın suratına fırlatmış, ‘Al bakalım kır sakallı! Bu küpeler şimdi on kat daha değerli benim için; çünkü Parfen onlar için başını belaya sokmuş. Parfen Semyonoviç’e benden selam söyle ve teşekkür et’ demiş. O esnada ben, Seryojka Protoşin’den yirmi ruble borç aldım ve annenim hayır dualarıyla Pskov trenine bindim. Vardığımda ateşler içinde yanıyordum. Kocakarılar beni okuyup üfleyerek iyileştirmeye çalıştılar. Sarhoş gibiydim. Daha sonra elimdeki son parayla meyhaneye koştum ve bütün gece sürttüm durdum. Sabahleyin de sıtmaya yakalandım. Üstelik bir de köpek ısırmıştı beni. Güç bela kendime geldim.”

Memur ellerini ovuşturarak güldü. “Nastasya Filipovna bu işe ne diyecek, göreceğiz artık. Bakalım nasıl hediyeler alacağız kendisine…”

Rogojin memuru kolundan tutup tartakladı ve, “Nastasya Filipovna’nın ismini bir daha ağzına alırsan, yemin ederim kamçılarım seni!” diye bağırdı. “Lihaçev’le gezip tozmuş olsan bile fark etmez!”

“Kamçılarsan, bunları kabul ediyorsun demektir. Hadi kamçıla beni… Hah, geldik işte!”

Gerçekten de tren o sırada istasyona giriyordu. Rogojin, gizlice geldiğini söylemiş olsa da onu bekleyenler vardı. Şapkalarını havada sallıyor ve çığlık atıyorlardı.

Rogojin, onlara zafer kazanmışçasına baktı. Dudakları kötü bir tebessümle kıvrılmıştı.

"Zalejev de burada," diye mırıldandı ve Prense döndü: "Prens, neden bilmem ama seni sevdim. Belki de böyle bir zamanda sana rastladığımdandır. [Lebedev'i göstererek] Şuna da rastladım ancak sevmedim. Beni görmeye gel, Prens. Ayaklarından şu tozlukları atarız; sana en iyisinden bir samur kürk ve takım elbise alır, beyaz ya da istediğin bir renkte yelek veririm. Ceplerini de parayla doldururum, sonra… Nastasya Filipovna'ya gideriz! Gelir misin?"

Lebedev, ağırbaşlı bir tavırla araya girdi.

"Bunu kaçırmayın derim, Prens Lev Nikolayeviç! Ah, kaçırmayın bunu…"

Prens Mişkin ayağa kalktı, elini kibarca Rogojin'e uzatıp büyük bir nezaketle, "Memnuniyetle gelirim," dedi. "Hatta zamanım olursa, bugün bile gelebilirim. Beni sevdiğiniz için çok teşekkür ederim. Açık söyleyeyim, ben de sizden çok hoşlandım, özellikle de şu pırlanta küpe hikâyesini anlatırken. Ondan evvel de sizi sevmiştim, yüzünüz asık olsa bile. Giysiler ve kürk palto için de size minnettarım; yakında gerçekten giysiye de, paltoya da ihtiyacım olacak. Para konusuna gelince, şu anda cebimde tek bir kapik yok."

"Paranız olacak, akşama cepleriniz dolacak."

"Dolacak," diye tekrarladı memur. "Gün batmadan önce paranız olacak!"

"Prens, kadınlara düşkün müsünüz? Bunu önceden söyleyin bana?"

"Ben mi? Doğuştan gelen bir hastalık yüzünden, hiç tanımadım kadınları…"

"Öyleyse," dedi Rogojin. "Sahiden de ermiş bir adamsın sen Prens. Tanrı senin gibileri sever!"

Memur tekrarladı:

"Tanrı böyleleri sever!"

Rogojin, Lebedev’e dönerek, “Sen de gel benimle, kâtipçik!” dedi ve hep birlikte vagondan çıktılar.

Lebedev amacına ulaşmıştı. Az sonra gürültücü grup Voznesenski Caddesi’ne doğru uzaklaştı. Prensin, Liteynaya’ya doğru sapması lazımdı. Hava nemli ve sisliydi; Prens yoldan geçenlere sorarak daha üç verstlik[1] yolu kaldığını öğrenince bir araba tutmaya karar verdi.

II

General Epançin, Liteynaya’dan az ötede, Preobrajeniye Kilisesi’nin yanında, kendine ait bir evde oturuyordu. Generalin, beşi kirada olan altı dairelik bu olağanüstü ikametgâhının dışında, Sadovaya’da, epey iyi kazanç getiren büyük bir konutu daha vardı. Bu iki evden başka, Petersburg civarında muhteşem bir mülkün ve bir de fabrikanın sahibiydi. Epançin çok önemli birkaç şirkette ortak ve söz sahibiydi; önemli meşguliyetleri, takdire değer ilişkileri ve hatırı sayılır bir servete sahip birisi olarak ün yapmıştı.

Oysa İvan Fedoroviç Epançin’in eğitim görmediği ve bir asker çocuğu olduğu bilinirdi. Hiç kuşkusuz bununla gurur duymalıydı. Akıllı bir adamdı, ancak bağışlanabilir bazı küçük kusurları da vardı ve ailesiyle ilgili konuşmalardan hoşlandığı söylenemezdi. Kesinlikle son derece maharetli biriydi; silik kalması gereken durumlarda geride kalmayı iyi bilirdi. Pek çok kişi, sadeliğinden ve her zaman yerini bilme özelliğinden dolayı ona değer verirdi. Oysa İvan Fedoroviç’in içinden neler geçtiğini bir bilselerdi!

Görmüş geçirmiş, günlük hayatta son derece becerikli ve kayda değer özelliklere sahip biri olmasına rağmen, kendisini başkalarının fikirlerinin uygulayıcısı olarak göstermekten hoşlanırdı; bir de baştan aşağı Rus ve candan görünmeye gayret ederdi. Bu son özelliğiyle ilgili hakkında fıkralar anlatılırdı, ancak General en gülünç olaylarda bile iyimserliğini korurdu. Üstelik şanslı biriydi, kâğıt oyunlarında bile… Kartlara karşı bu önemsiz gibi görünen ve aslında epey işe yarayan zaafını gizlemekten ziyade açığa vururdu. Geniş bir çevreye sahipti, tabii “büyük başlar” çoğunluktaydı. Bütün umudu gelecekteydi, acele etmiyordu; her şey zamanla ve sırasıyla gerçekleşecekti. General Epançin sadece elli altı yaşındaydı, parlak ve gerçek hayatın başladığı olgunluk çağında. Sağlığı, yüzünün rengi, kara olsa bile sağlam dişleri, tıknaz ama güçlü yapısı, sabahları iş yerinde ciddi,

akşamları oyun masasında ya da evinde neşeli olan yüzü bugün –ve gelecekte– başarılı olmasını sağlıyor ve hayatına mutluluk katıyordu.

General, pırıl pırıl bir ailenin reisiydi. Evinde Generalin umutlarını besleyen, amaçlarını yönelttiği şeyler vardı. Zaten hayatta bir babanın gayelerinden daha kutsal ve önemli ne olabilir ki? Generalin ailesi; karısı ve üç yetişkin kızından oluşuyordu. Uzun yıllar önce, daha teğmenken, aşağı yukarı kendisiyle aynı yaşta, ne eğitimli ne de güzel sayılabilecek bir kızla evlenmişti. Karısı çeyiz olarak ancak elli köle getirmişti ama servetin temeli de bunlarla atılmıştı. General bu erken evliliğinden hiç şikâyet etmemiş, düşüncesizce işlenmiş bir gençlik hatası olarak görmemişti. Aksine, karısına o denli saygı gösterir ve zaman zaman ondan öyle çekinirdi ki ona karşı sevgi duyduğu bile söylenebilirdi.

Generalin karısı, ünlü olmasa da eskilere dayanan Mişkin Prensleri soyundan geliyordu. O zamanın etkili simalarından biri, genç Prensesin yuva kurmasına yardım etmeyi kabul etmişti; bu iyilik onun için önemsizdi tabii. Adam, genç subaya bir kapı açmış, onu cesaretlendirmişti; oysa buna lüzum yoktu, bir bakış bile bu işi bağlamaya yeterli olacaktı! Ender bazı olayların dışında, karı-kocanın uzun ortak yaşamları anlayış ve huzur içinde geçti. Generalin karısı, daha küçük yaştayken, soyunun son prensesi oluşu ve vasıflarından dolayı kendisine yüksek tabakadan birkaç koruyucu edinmeyi başarmıştı. Daha sonraları, kocasının mevkisi ve serveti yüzünden bu çevrenin mensupları tarafından benimsenmeye ve kendini daha rahat hissetmeye başlamıştı.

Son yıllarda Generalin üç kızı Aleksandra, Adelaida ve Aglaya büyüyüp olgunlaşmıştı. Taşıdıkları Epançin isminin asilliğiyle övünemeyecekleri doğruydu ama anneleri tarafından prens soyundandılar. Ayrıca hatırı sayılır drahomaları ve belki de gelecekte parlak bir mevki sahibi olmayı vaat eden bir babaları vardı. En önemlisi de, en büyüğü yirmi beşini geçmiş Aleksandra dahil, üçü de son derece hoş kızlardı. Ortanca kız yirmi üç yaşındaydı. Küçüğü Aglaya ise yirmiyi yeni doldurmuştu. Küçük kız çok güzeldi; bu yüzden yüksek tabakada dikkatleri çekmeye başlamıştı. Kızların üçü de bilgili, akıllı ve yetenekliydi. Birbirlerini çok sevip desteklediklerini herkes biliyordu; iki büyük kızın, evin gözbebeği olan küçük kardeşleri için bulundukları bir fedakârlıktan bile bahsediliyordu. Toplum içinde öne çıkmaktan hoşlanmıyorlardı, son derece mütevazıydılar. Kimse onları

kibirli ve küstah olmakla suçlayamazdı, ama gururlu ve kendi değerlerinin bilincinde oldukları bir gerçekti. Büyük kız müzisyendi. Ortanca çok iyi resim yapardı, ancak uzun yıllar bunun farkında değildi. Bu becerisi son günlerde bir rastlantı neticesinde ortaya çıkmıştı. Kısacası kızlardan övgüyle söz edilirdi. Ama kötü yürekliler de yok değildi; bu insanlar dehşetle, kızların çok fazla kitap okuduklarını söylerlerdi. Kardeşler evlenme konusunda acele etmiyorlardı; ebeveynlerinin gaye ve istekleri bilindiğinden, bu özellikleri daha da dikkat çekiyordu.

Prens, Generalin kapısını çaldığı zaman saat on bir sularıydı. General ikinci katta, gösterişli sayılmasa da bulunduğu mevkiye uygun bir dairede oturuyordu. Kapıyı üniformalı bir uşak açtı. Prens kendisini ve bohçayı kuşkuyla süzen bu adama uzun açıklamalar yapmak zorunda kaldı. Kendisinin gerçekten de Prens Mişkin olduğunu ve Generali önemli bir mesele yüzünden görmesi gerektiğini birkaç kez tekrarladıktan sonra şaşkın uşak onu kabul salonuna bitişik hole aldı. Orada, sabahları Generale ziyaretçileri bildirme görevini yürüten başka birine Prensi teslim etti. Üzerinde frak olan ve düşünceli bir yüz ifadesi takınan kırk yaşlarındaki bu adam Generalin özel uşağıydı ve bu yüzden sorumluluklarının ve değerinin bilincindeydi.

Uşak acele etmeden ciddi bir tavırla koltuğuna otururken, kucağında bohçasıyla yanındaki bir iskemleye oturan Prense şaşkın şaşkın baktı.

“Kabul salonunda bekleyin, bohçanızı da burada bırakın” dedi.

“İzin verirseniz,” dedi Prens. “Burada sizinle bekleyeyim. O odada yalnız ne yapayım?”

“Burada beklemeniz doğru olmaz; çünkü siz ziyaretçisiniz, yani misafir. Generalin kendisini mi görmek istiyorsunuz?”

Belli ki uşağın gönlü böyle bir ziyaretçiyi içeri bırakmaya razı olamıyordu, bu yüzden bir kez daha sorma gereği duymuştu.

“Evet, kendisiyle bir meseleyi görüşecektim…” diye söze başladı Prens.

“Meselenin ne olduğu beni alâkadar etmez. Görevim sadece sizin gelmiş olduğunuzu bildirmek. Ama kâtip olmadan ziyaretinizi haber veremem.”

Uşağın kuşkusu gitgide artıyordu. Prens her zamanki ziyaretçilere hiç mi hiç benzemiyordu. General sık sık, hemen hemen her gün, belirli saatlerde

iş için gelen çeşitli adamları kabul etse bile, alışkanlıkları ve geniş yetkisine rağmen, uşak yine de büyük bir şüphe içindeydi. Bu ziyaret için kâtibin aracılık etmesi şarttı.

“Siz sahiden de…” diye söze başladı uşak ve kısa bir sessizlikten sonra “Yurt dışından mı geliyorsunuz?” diye tamamladı sorusunu. Belki de “Siz sahiden Prens Mişkin misiniz?” diye sormak istiyordu.

“Evet, az evvel trenden indim. Aslında ‘Siz sahiden Prens Mişkin misiniz?’ diye sormak istediniz ama kibarlığınız yüzünden sormadınız.”

Uşak şaşırmıştı. “Hımm…” diye homurdandı.

“Yalan söylemedim. Sizi temin ederim. Başınıza bir iş açmam. Kılığıma ve bohçama gelince, bunda şaşılacak bir şey yok. Bugünlerde durumum pek parlak değil.”

“Hımm… Beni endişelendiren bu değil. Geldiğinizi haber vermek zorundayım, kâtip sizinle görüşür. Ama eğer siz… Siz eğer… İzninizle sorayım, yoksul olduğunuzdan, Generalden bu yönde bir yardım beklediğiniz için mi kendisiyle görüşmek istiyordunuz?”

“Hayır, bu konuda gönlünüzü rahat tutun. Benim görüşmek istediğim mesele bambaşka, inanın.”

“Bağışlayın, görünüşünüz yüzünden sordum bunu. Kâtibi bekleyin. Şu anda kendileri Albayla ilgileniyor, gelip size eşlik edecektir.”

“Belli ki uzunca bir süre bekleyeceğim. Sizden bir şey rica edeceğim. Pipomla tütünüm yanımda. Burada tütün içebileceğim bir yer var mı?”

“Tütün içmek mi?” Uşak küçümseyerek baktı Prense, kulaklarına inanamıyor gibiydi. “Tütün mü içeceksiniz? Hayır, burada tütün içemezsiniz, bunu düşünmeniz bile utanç verici. Tuhaf, çok tuhaf…”

“Bu odada içmem tabii. Bana göstereceğiniz bir yere gidip içerdim tütünümü, üç saattir içmedim. Ama siz bilirsiniz yine de. Bir atasözü vardır: Her horoz…”

“Ama sizin gibi birinin ziyarete geldiğini nasıl haber veririm?” diye geveledi uşak, kendini tutamamıştı. “Bir kere burada değil de kabul salonunda beklemeniz gerekiyor; çünkü siz ziyaretçi sınıfına giriyorsunuz. Azar işitirim sonra… Ne yapıyorsunuz? Yoksa bizde kalmaya mı

niyetlisiniz?” diye ilave etti, Prensin ona bir türlü rahat vermediği anlaşılan bohçasına göz ucuyla bakarak.

“Hayır, böyle bir niyetim yok. Israr etseler de kalamam. Ben sadece tanışmaya geldim, hepsi bu.”

“Ne, tanışmaya mı?” dedi uşak şaşırarak. İyice kuşkulanmıştı. “Ama az evvel öyle dememiştiniz, bir mesele yüzünden geldiğinizi söylemiştiniz?”

“Bir mesele var tabii… Bir konuda akıl danışmak istiyorum. Ama asıl amacım kendimi tanıtmak; çünkü ben Prens Mişkin’im. Generalin karısı da son Prenses Mişkin’dir. Mişkin sülalesinden ikimiz dışında kimse kalmadı.”

Uşak afallamış ve bu kez de korkmuştu.

“Siz bir de akraba mısınız?”

“Hem öyle, hem de değil. Aslında iyice araştıracak olursak akrabayız tabii ama çok uzaktan; o kadar ki bize akraba bile denemez. Yurt dışındayken Generalin karısına bir mektup yollamıştım, ama cevap vermedi. Yine de döndüğüm zaman onunla bağlantı kurmam gerektiğini düşündüm. Bütün bunları size endişe etmeyesiniz diye anlatıyorum; çünkü hâlâ tedirgin olduğunuzu görüyorum. Prens Mişkin diye haber verin, ismim ziyaret sebebimi de açıklayacaktır. Beni kabul ederler ise ne âlâ; etmezler ise o da iyi, belki daha da iyi olur. Ama kabul etmeyeceklerini sanmam. Generalin karısının, soyunun en büyük ve tek temsilcisini görmek isteyeceğine inanıyorum; çünkü bildiğim kadarıyla soyuna değer veren bir kadınmış.”

Prensin konuşması son derece doğaldı fakat içinde bulundukları durumda uygun değildi. Deneyimli hizmetkâr uşaklar arasında doğal ve uygun olan böyle bir sohbetin bir uşak ile bir misafir arasında geçmesinin hiç de yakışık almayacağının farkındaydı. ***Hizmetkârlar***, efendilerin sandıklarından çok daha akıllıdırlar. O sırada uşağın aklından şunlar geçiyordu: Prens ya sadece sadaka istemeye gelen bir serseriydi, ya da hiç gururu olmayan bir budala… Çünkü haysiyetli ve aklı başında bir Prens holde oturup bir hizmetkâra işlerinden bahsetmeye kalkışmazdı. Her iki durumda da sorumluluğu kendisi üstlenmek mecburiyetinde değil miydi?

“Yine de kabul salonunda beklemeniz lazımdı” diye üsteledi uşak.

Prens neşeyle güldü.

“Salonda otursaydım, size bunları anlatamazdım,” dedi. “Üstelik pelerinime ve bohçama bakarak hâlâ tedirginlik duyacaktınız. Oysa şimdi, belki kâtibi beklemeyip gelişimi kendiniz haber verebilirsiniz.”

“Sizin gibi bir ziyaretçiyi, kâtibin aracılığı olmadan haber veremem. Az evvel General de yanında Albay varken içeriye kimseyi almamamı söylediler. Sadece Gavrila Ardalyonoviç içeriye habersiz girebiliyor.”

“Memur mu kendisi?”

“Gavrila Ardalyonoviç mi? Hayır, şirkette kendi hesabına çalışır. Bohçanızı şuraya koyun.”

“Ben de bunu düşünüyordum. Bir de izninizle, pelerinimi çıkarayım.”

“Çıkarın tabii. İçeri pelerinle giremezsiniz.”

Prens kalktı, aceleyle pelerinini çıkardı. Üzerinde artık eskimiş de olsa iyi dikilmiş, düzgün bir ceket vardı. Yeleğinden çelik bir zincir sarkıyordu. Zincirin ucunda İsviçre yapımı gümüş bir saat asılıydı.

Prensin budala olduğunu düşünen Generalin uşağı –artık kesinlikle bu kanıya varmıştı– bir ziyaretçiyle böyle samimi bir sohbeti sürdürmenin uygun olmayacağına karar verdi. Prensten hoşlanmıştı ama bununla birlikte içinde ona karşı bir öfke de uyanmıştı.

Tekrar yerine oturan Prens sordu: “Generalin karısı beni ne zaman kabul ederler?”

“Bunu bilemem. Görevlerim dışında. Ama Hanımefendinin kabul saatleri kişiye göre değişir. Mesela terzi on birde kabul edilir. Gavrila Ardalyonoviç ise herkesten önce girer yanına, hatta kahvaltıya bile geldiği olur.”

“Kışın buradaki evler yurt dışındakilerden daha sıcak oluyor,” dedi Prens. “Oralarda ise hava bizim buralara göre daha sıcak. Sokakta üşümeyiz ama biz Ruslar alışkın olmadığımızdan içeride bir türlü ısınamayız.”

“Evleri ısıtmazlar mı ki?”

“Isıtırlar. Ancak evlerinin planları farklı… Bacalarla pencerelerinin demek istiyorum.”

“Hımm… Dışarıda uzun süre mi kaldınız?”

“Evet. Dört sene. Aslında ben hep aynı yerde, bir köyde kaldım.”

“Buraları unuttunuz mu?”

“Sahiden de unuttum sayılır. İnanır mısınız, Rusça konuşabildiğime şaşıyorum. İşte şu anda sizinle sohbet ediyorum, bir yandan da ‘İyi konuşuyorum’ diyorum içimden. Belki de bu yüzden bu kadar çok konuşuyorum. Dünden beri sürekli Rusça konuşmak istiyorum.”

“Bak sen şu işe! Önceleri Petersburg’da mı oturuyordunuz?” Uşak devam etmemek için gayret etse de böyle kibar bir sohbeti kaçırmak istemiyordu.

“Petersburg’da mı? Hiç bulunmadım, geçerken uğradım sadece. Eskiden burayı bilmiyordum. Şimdi ise öyle çok değişiklik olmuş ki bilenler bile yeniden öğrenmek zorunda kalıyormuş diyorlar. Şu sıralar, mahkemelerden çok konuşuluyor.”

“Hımm! Mahkemeler… Oradaki mahkemeler adil mi?”

“Bilmiyorum. Ama bizimkiler konusunda iyi şeyler duydum. Bizde idam cezası yok mesela.”

“Orada var mı?”

“Evet. Fransa’da gördüm. Lyon’da… Schneider götürmüştü.”

“Asıyorlar mı?”

“Hayır. Fransa’da kafa kesiyorlar.”

“Adam bağırıyor mu peki?”

“Göz açıp kapayana dek kafa yere uçuyor. Adamı giyotin denen uzun bir makineye yerleştiriyorlar; ağır, geniş bir bıçak hızla iniveriyor. Bir anlık iş. Kararın okunması, adamın idam sehpasına çıkarılması, bütün bu hazırlık süreci işin en kötü tarafı… Herkes seyretmeye koşuyor, kadınlar bile! Ama onların izlemesi istenmiyor.”

“Onlara göre değil!”

“Değil tabii! Böyle bir işkenceye seyirci olmak! Suçlu, zeki, akıllı, cesur, gücü kuvveti yerinde biriydi. Legros’tu ismi. Ama ister inanın ister inanmayın, idam sehpasına çıkarken yüzü kireç gibiydi ve ağlıyordu. Bu olanları aklım almıyor… Vahşet bu! Ufak bir çocuk korkudan ağlayabilir; ama kırk beş yaşında, o zamana dek herhalde hiç ağlamamış birinin korkudan gözyaşı dökeceği aklıma gelmezdi… O adamın ruhunda o anda neler oluyor, kim bilir? Sınırların zorlandığı bir durum yaşanıyor. İnsan ruhuna işkence ediliyor. Kutsal Kitapta ‘Öldürmeyeceksin’ denmiştir. O öldürdü diye onu da mı öldürmek gerekiyor? Hayır, olmaz! Üzerinden bir

ay geçti, ama bu olay hâlâ gözlerimin önünde. Beş kez de rüyama girdi.” Prens bunları söylerken heyecanlanmıştı; eskisi gibi kısık sesle konuşuyordu ama solgun yüzüne renk gelmişti.

Uşak bu konuşmanın bitmesini istemiyormuşçasına Prensi ilgiyle dinliyordu; belki o da biraz hayal ve düşünce gücü olan biriydi. “Fazla ıstırap çekmemesi, hemen ölmesi iyi” diye belirtti.

“Demek…” diye telaşla söze başladı Prens. “Demek bunun farkına vardınız, herkes gibi siz de bunun farkındasınız. Giyotin makinesini icat etmenin sebebi de budur işte, suçlunun fazla ıstırap çekmemesi, hemen ölmesi… Ama yine de o anda ‘Böylesi gerçekten daha mı iyi’ diye geçti içimden. Bu sizin için anlamsız olabilir, ama farklı türden hayal gücüne sahip olanların aklına böyle bir soru gelebilir. İşkence çekerek ölmeyi ele alalım mesela; acılar, yaralar, bedensel ıstıraplar var. Bunlar insanın çektiği ruhsal acıyı arka plana iter; insan, bedenindeki yaralardan dolayı acılar içinde kıvranarak ölür. Oysa en büyük acı, yaraların verdiği değil de bir saat, ardından on dakika, yarım dakika sonra ruhun ***mutlaka*** bedenden ayrılacağını, artık yaşamayacağınızı bilmenizdir. ***Mutlaka.*** İşte en önemlisi de bunun ***mutlaka*** gerçekleşecek olmasıdır. Başınızı satırın altına koyduğunuz, onu hissettiğiniz an, saniyenin dörtte biri kadar bir süredir en korkunç olanı. Bunları ben uydurmadım, herkes aynı şeyi söylüyor. Buna yürekten inanıyorum.

“Size kendi fikrimi söyleyeyim. Başkasını öldürdü diye birini öldürmek işlenen suçtan çok daha ağır bir cezadır. Karar sonucu katletme, bir haydudun işlediği cinayetten daha dehşet vericidir. Geceleyin ormanda haydutların öldürdüğü adam, son ana kadar kurtarılmayı ümit eder, son ana dek bu umutla yaşar. Boğazı kesilmiş olsa da adamın kurtulmak için çabaladığı, hâlâ kurtulacağına inandığına dair misaller vardır. Giyotin, ölmeyi en az on kat kolaylaştıran o son umudu ortadan kaldırır. Öldürmek için kesin bir karar verilmiştir, bu kararın ***mutlaka*** uygulanacağını bilmek dünyadaki acıların en büyüğüdür. Bir askeri, savaş alanında namlunun karşısına dikin ve ateş edin; asker yine de umudunu kaybetmez. Ama aynı askere ***mutlaka*** öldürüleceğine dair karar metnini okuyun, aklını yitirir ya da hüngür hüngür ağlar. ***Mutlaka.*** Buna, çıldırmadan katlanabilecek bir insanoğlu var mıdır? Belki dünya yüzünde, kendisine idam kararı okunduktan ve acısıyla baş başa bırakıldıktan sonra, ‘Git, seni bağışladık!’

denen biri vardır. Varsa bu adamın sözlerini duymak lazım. Bu işkenceden ve acıdan İsa bile söz etmiştir. Hayır, insanlara böyle davranılmasına izin verilmemelidir!”

Uşak, bu konuda düşündüklerini Prens kadar iyi ifade edemese de konunun özünü kavramıştı. Yumuşamış yüzünden belliydi bu.

“Eğer canınız çok tütün çektiyse,” dedi. “Bir çaresini buluruz. Ama acele edin; bakarsınız ansızın çağırıverirler. Şurada, merdivenin altında bir kapı var. Görüyor musunuz? Girin, sağda küçük bir bölme var. Orada içebilirsiniz. Pencereyi açın; evde tütün içilmez de…”

Ama Prensin tütün içmek için zamanı olmadı. Elinde kâğıtlarla içeri bir delikanlı girdi. Uşak, kürkünü çıkarmaya koyuldu. Genç adam göz ucuyla Prense baktı.

Uşak sır verirmişçesine: “Gavrila Ardalyonoviç, bu adam Hanımefendinin akrabası olduğunu, adının da Prens Mişkin olduğunu söylüyor. Yurt dışından geliyor, elinde bohçasıyla. Ancak…”

Prens sözlerin gerisini duyamadı; çünkü uşak konuşmasına fısıltıyla devam etti. Gavrila Ardalyonoviç dikkatle dinliyor, ara sıra da merakla Prense bakıyordu. Sonunda dinlemeyi bırakıp sabırsızca ona yaklaştı.

Son derece kibar bir tavırla, “Siz Prens Mişkin misiniz?” diye sordu.

Gavrila Ardalyonoviç yirmi sekiz yaşlarında, sarışın, ortadan biraz uzun boylu, yakışıklı bir gençti; Napolyonvari küçük bir sakalı, akıllı görünen çok güzel bir yüzü vardı. Ne var ki sevimli gülüşünde aşırı bir incelik gizliydi; bir dizi inciye benzeyen dişleri fazla kusursuzdu; saf ve neşeli görünen bakışları ise bir hayli inceleyiciydi.

Prens “Kuşkusuz tek başınayken böyle bakmıyordur, belki gülmüyordur bile” diye geçirdi içinden.

İlk önce Rogojin’e, az önce de uşağa anlattıklarını çabucak ona da özetledi. Prens anlatırken Gavrila Ardalyonoviç belleğini yokluyormuş gibi görünüyordu.

“Siz bir yıl evvel, yanılmıyorsam İsviçre’den, Lizaveta Prokofyevna’ya mektup yollayan kişi değil misiniz?”

“Evet.”

“O halde, sizi burada mutlak tanıyor ve hatırlıyorlardır. Ekselansı mı görmek istiyorsunuz? Hemen ona geldiğinizi bildireceğim. Biraz sonra müsait olur. Yalnız lütfedip… kabul salonunda beklesiniz… Beyefendi neden burada?” diye sertçe döndü uşağa.

“Ona söylemiştim. Kendileri istemedi.”

O esnada ansızın çalışma odasının kapısı açıldı ve kolunda çantayla üniformalı biri, yüksek sesle konuşarak dışarı çıktı.

Çalışma odasından, “Burada mısın, Ganya?” diye bir ses duyuldu. “Gelsene!”

Gavrila Ardalyonoviç, Prensi başıyla selamlayıp aceleyle odaya girdi.

İki dakika sonra kapı yeniden açıldı ve Gavrila Ardalyonoviç yüksek sesle, “İçeri buyurun Prens!” dedi.

III

General İvan Fedoroviç Epançin çalışma odasının ortasında durmuş, içeri giren Prense büyük bir merakla bakıyordu; hatta ona doğru iki adım bile atmıştı. Prens yaklaştı ve kendini takdim etti.

“Pekâlâ,” dedi General. “Size nasıl yardım edebilirim?”

“Aslında amacım sadece sizinle tanışmaktı. Rahatsız etmek istemezdim ama ne kabul günlerinizi, ne de bu hususta verdiğiniz talimatları biliyorum. İsviçre’den geliyorum. Trenden az önce indim…”

General bir an tebessüm edecek gibi olsa da düşünüp kendini toparladı; ardından bir kez daha düşündü, gözlerini kıstı, ziyaretçiyi tepeden tırnağa şöyle bir süzdü, hemen sonra ona bir iskemle gösterdi. Kendi de yanlamasına oturdu ve sabırsızlanmış gibi yüzünü Prense çevirdi. Yazı masasının yanında duran Ganya kâğıtları yerleştiriyordu.

“Birileriyle tanışma zamanım yok denecek kadar azdır,” dedi General. “Amacınızın ne olduğu…”

Prens sözünü kesti: “Ziyaretimin illa bir amacı olduğunu düşüneceğinizi seziyordum. Ancak sizinle tanışma zevkine erişmek dışında, yemin ederim, hiçbir gayem yok.”

“Tanıştığımıza ben de memnun oldum tabii, ama bilirsiniz, hayatımız her zaman zevk içinde geçmez, işler de vardır… Aramızda ortak bir nokta göremiyorum; bir sebep diyelim…”

“Bir sebep yok, kuşkusuz; ortak noktamız da az… Zira ben Prens Mişkin isem, eşiniz de bizim sülaleden ise bu sebep teşkil etmez, gayet iyi anlıyorum. Ancak yine de budur sebebim. Dört senedir Rusya’dan uzaktaydım, daha bile fazla… Hem giderken de aklım başımda değildi. O zamanlar fazla bilgim yoktu, şimdi daha da az bilgi sahibiyim. İyi insanlara ihtiyaç duyuyorum; hatta bir mesele var ama nereye başvuracağımı bilmiyorum. Daha Berlin’deyken kendi kendime ‘Onlar akraba sayılır, bir ziyaret edeyim. İyi insanlar ise belki de birbirimize yardımımız dokunur; onların bana, benim onlara…’ diye düşündüm. Sizin iyi insanlar olduğunuzu duydum.”

“Çok teşekkür ederim,” dedi General, şaşırmıştı. “Nerede kaldığınızı öğrenebilir miyim?”

“Henüz hiçbir yere yerleşmedim.”

“Trenden inince doğruca buraya mı geldiniz? Eşyanız?”

“Bütün eşyam içinde çamaşırlarımın bulunduğu küçük bir bohça; hep elimde taşırım. Oda bulmak için akşama kadar zamanım var.”

“Bir oda tutmakta hâlâ kararlı mısınız?”

“Evet. Elbette.”

“Söylediklerinize bakarak, yerleşmek için doğruca buraya geldiğinizi düşünmeye başlamıştım.”

“Bu ancak beni siz davet ederseniz olabilir. İtiraf etmeliyim ki davet etseniz bile bunu kabul edemem. Belirli bir sebebi olduğundan değil… Huyum böyledir.”

“Bu durumda, sizi davet etmemem isabet olmuş. İzin verirseniz Prens, bir şeyi daha açıklığa kavuşturmak istiyorum. Az evvel aramızda herhangi bir akrabalığın olmadığı konusunda anlaşmıştık; olsaydı bundan memnuniyet duyardım. O halde…”

“O halde en iyisi kalkıp gitmek, değil mi?” Prens doğruldu; içinde bulunduğu zor duruma rağmen neşeyle güldü. “İnanır mısınız General, bu şehrin ne geleneklerini bilirim, ne de insanların yaşayış tarzını; ama

aramızda geçenleri önceden kestirmiştim. Kim bilir, belki de böylesi daha iyidir. Zaten mektubuma da cevap vermemiştiniz. Eh, hoşça kalın ve rahatsızlık verdiğim için beni bağışlayın.”

Tebessümünde dostça olmayan en ufak bir iz bile yoktu. Prensin bakışları o denli sevgi doluydu ki General birden durdu ve ziyaretçisine farklı bir gözle baktı. Her şey bir anda gerçekleşti.

“Biliyor musunuz Prens,” dedi, ses tonu değişmişti. “Sizi daha yakından tanımak isterim. Hem Lizaveta Prokofyevna da kendi soyadını taşıyan birini görmek ister belki… Zamanınız varsa biraz bekleyin.”

“Oh, zamanım çok benim. Her zaman özgürüm,” Prens, yuvarlak kenarlı yumuşak şapkasını hemen masanın üstüne bıraktı. “İtiraf etmeliyim ki Lizaveta Prokofyevna’nın kendisine mektup yazdığımı hatırlayacağını umut ediyordum. Az evvel beni kabul etmenizi beklerken, uşağınız yardım istemeye geldiğimden şüpheleniyordu. Bunu fark ettim, belli ki bu konuda kesin talimatlarınız var. Ama ben sahiden de bunun için gelmedim, tek istediğim sizinle tanışmaktı. Ancak sizi sıktığımı düşünüyorum; bu da beni üzüyor.”

General neşeli bir tebessümle, “Pekâlâ Prens,” dedi. “Eğer siz gerçekten de göründüğünüz gibiyseniz, sizi daha yakından tanımaktan memnuniyet duyacağım. Ancak görüyorsunuz çok meşgul biriyim, şu kâğıtları inceleyip imzalamam gerekiyor. Ondan sonra Ekselanslarının yanına, ardından da büroma gideceğim. Bu yüzden iyi insanlarla birlikte olmaktan hoşlansam da… Bu arada sizin çok iyi eğitim almış biri olduğunuza inanıyorum… Kaç yaşındasınız Prens?”

“Yirmi altı.”

“Ya! Çok daha küçük olduğunuzu sanmıştım.”

“Evet, genç göründüğümü söylerler. Sizi sıkmamaya gayret göstereceğim; insanlara rahatsızlık vermekten hoşlanmam çünkü… Şunu da belirtmek istiyorum, birbirimizden çok farklıyız, sanki fazla ortak yönümüz yok gibi… Ancak bu son söylediğime pek de inanmıyorum; zira çoğu kez insanlar arasında ortak noktalar yokmuş gibi görünse de aslında vardır. Bu, kişilerin biraz da tembelliğinden, yarım gözle bakma alışkanlığından kaynaklanıyor; hemen karşısındakine bir yafta yapıştırıp hiçbir şey görmüyorlar. Ben galiba sizi sıkıyorum… Siz sanki…”

“Sadece bir şey öğrenmek istiyorum: Herhangi bir geliriniz var mı? Ya da yapmaya niyetlendiğiniz işler? Bu şekilde sorduğum için kusura bakmayın.”

“Rica ederim. Sorunuzu anlıyorum ve hak veriyorum. Hiçbir gelirim yok ve henüz bir işim de yok. Olmalı tabii… Cebimdeki para da benim değil. İsviçre’de tedavimi üstlenen ve beni okutan profesörüm Schneider yol harçlığı olarak vermişti; tamı tamına yetti, öyle ki şu anda cebimde sadece birkaç kapik kaldı. Aslına bakarsanız halletmem gereken bir mesele var; tavsiyeleriyle bana yol gösterecek birine ihtiyaç duyuyorum, ama…”

“Peki, şu anda neyle geçinmeyi düşündüğünüzü öğrenebilir miyim? Ne gibi niyetleriniz var?” diye sözünü kesti General.

“Çalışmak istiyorum. Ne iş olursa olsun.”

“Siz bir filozofsunuz, bunu anlıyorum. Yine de ekmeğinizi kazanabileceğiniz kabiliyetleriniz, becerileriniz var mı? Bunu sorduğum için beni bağışlayın…”

“Bağışlanacak bir şey yok. Hayır, özel kabiliyetlerim ve becerilerim olduğunu sanmıyorum; hastalıklı biri olduğumdan bunlara yönelik bir eğitim alamadım. Ekmeğimi kazanma hususuna gelince…”

General tekrar sözünü kesti ve bazı sorular yöneltmeye başladı. Prens daha önce anlattıklarını tekrarladı. Generalin Pavlişçev’i bildiği, hatta kendisini şahsen tanıdığı ortaya çıktı. Prens, Pavlişçev’in onun eğitimiyle neden ilgilendiğini bilmiyordu; belki de müteveffa babasıyla eskilere dayanan dostluğuyla izah edilebilirdi bu.

Anne babasını küçük yaştayken kaybetmişti Prens; sağlığı için açık havaya ihtiyaç duyduğundan köyde yaşayıp büyümüştü. Pavlişçev, eğitimiyle ilgilenmesi için yaşlı bir toprak sahibesine emanet etmişti onu; ilk öğretmeni kadındı, daha sonra eğitimine bir erkek öğretmenle devam etmişti. Prens her şeyi hatırladığını, ama üzerinde düşünmediğinden ayrıntılarıyla izah edemediğini belirtti. Hastalığı sebebiyle sık sık tekrarlanan nöbetlerden dolayı budala gibi olmuştu (Kendisi de aynen “budala” sözcüğünü kullandı). Son olarak Pavlişçev’in Berlin’deyken, Prensin muzdarip olduğu hastalıkla ilgilenen Profesör Schneider ile karşılaştığını, Schneider’in İsviçre’de söz konusu hastalığı soğuk su ve jimnastiğe dayanan kendi özel yöntemiyle tedavi ettiğini, ayrıca Valais

bölgesinde hastaların manevi yönden gelişimiyle de ilgilendiği bir sanatoryumu olduğunu anlattı; Pavlişçev'in bundan beş sene evvel onu İsviçre'ye, profesörün yanına gönderdiğini ve bundan iki yıl evvel, hiçbir konuda talimat bırakmadan vefat ettiğini, Schneider'in yine de iki sene daha kendisiyle ilgilendiğini söyledi. Prens tam olarak iyileşmese de profesörün ona çok yardımı dokunduğunu ve sonunda kendi isteği üzerine ve karşılarına çıkan bir fırsatı değerlendirerek onu Rusya'ya yolladığını söyleyerek hikâyesini bitirdi.

General çok şaşırmıştı.

"Sizin şimdi Rusya'da kimseniz yok mu? Hiç mi yok?" diye sordu.

"Şimdi yok ama umarım… Ben bir mektup aldım ve…"

Prensin son sözünü işitmeyen General konuşmasını kesti. "En azından bir eğitim almışsınız; hastalığınız herhangi bir işte çalışmanıza engel olmaz, öyle değil mi?"

"Oh, engel değil tabii. Ben de bunu istiyorum zaten, bir iş; hem böylece neler yapabileceğimi de görüp öğrenmiş olurum. Son dört sene boyunca, profesörün sistemine dayanan bir eğitim gördüm; düzenli olarak ders çalıştım, bir yandan da pek çok Rusça kitap okuma imkânı buldum."

"Rusça kitaplar mı? Demek iyi bir okuryazarsınız ve imlâ kurallarına göre yazabiliyorsunuz…"

"Oh, yazabiliyorum tabii."

"Harika. Peki, el yazınız nasıl acaba?"

"El yazım çok güzeldir. İşte bu konuda çok yetenekliyim, güzel yazı yazmakta ustayım. Hemen size göstereyim, misal olarak bir şeyler yazayım…" Bunu heyecanla söylemişti Prens.

"Yazın lütfen… Şu sizin heyecanınızı çok sevdim Prens. Sahiden de çok nazik bir insansınız."

"Öyle güzel yazı takımlarınız var ki… Şu kalemler, divitler, kalın kâğıtlar; hepsi de harika şeyler… Çalışma odanız da muhteşem! Şu tabloyu biliyorum, İsviçre manzarası; daha önce gördüğüme eminim, Vri kantonunda bir yer…"

"Buradan satın alındı ama olabilir. Ganya, Prense bir kâğıt verin… İşte kâğıt kalem. Buyurun, şu sandalyeye oturun."

Bu esnada Ganya çantasından bir resim çıkarıp Generale uzatmıştı.

"Nedir bu? Bak sen! Nastasya Filipovna! Sana bunu kendisi mi yolladı?" diye sordu General, büyük bir merak ve heyecanla.

"Az önce kendisine iyi dileklerimi sunduğumda verdi. Uzun zamandır istiyordum," dedi Ganya ve "Böyle bir günde yanına eli boş, hediyesiz gittiğim için bu resim bana bir tür sitem mi bilmem!" diye ilave etti hoş olmayan bir tebessümle.

General sözünü kesti. "Hayır, öyle olmadığına eminim. Ne de tuhaf fikirlerin var böyle! Çıkarcı biri değildir. Üstelik ona ne hediye edebilirdin ki? Bunun için çok para lazım. Kendi resmini mi hediye edecektin? Bu arada, senden hâlâ resmini istemedi mi?"

"İstemedi. Belki de hiç istemez. İvan Fedoroviç, bu akşamki daveti unutmadınız, değil mi? Siz özel misafirlerden birisiniz."

"Hiç unutur muyum? Tabii katılacağım ziyafete, nasıl katılmam? Yirmi beşinci doğum günü! Hımm… Ganya, biliyor musun, bu akşam hazırlıklı ol. Afanasiy İvanoviç ile bana söz verdi. Evet mi, hayır mı, kesin kararını bildirecek. Bilmen gerekir diye düşündüm."

Ganya birden heyecanlandı, öyle ki benzi attı.

"Böyle mi söyledi gerçekten?" diye sordu titreyen bir sesle.

"Önceki gün bu konuda söz verdi. İkimiz de öylesine üstüne gittik ki buna mecbur kaldı. Yalnız zamanı gelmeden sana söylemememi istedi."

General, Ganya'yı dikkatle inceliyordu; belli ki bu kadar etkilenmesi hoşuna gitmiyordu.

Ganya, kararsız ve kaygılı bir ses tonuyla, "İvan Fedoroviç, hatırlarsanız, kendisi konuyu halledene dek beni karar vermekte özgür bırakacaktı, hatta son söz benim olacaktı" dedi.

"Ama sen… Yoksa…" diye şaşırdı General birden.

"Bir şey yaptığım yok benim."

"İzin ver sorayım, biz neciyiz burada?"

"Ama ben vazgeçmiş değilim ki… Belki de gerektiği gibi ifade edemedim…"

“Daha neler, vazgeçseydin bir de!” dedi General. Bozulmuştu ve bunu saklamaya gerek duymuyordu. “Burada söz konusu olan senin ***vazgeçmemen*** değil, bunu büyük bir zevkle, sevinç içinde kabul etmen. Evde durumlar nasıl?”

“Nasıl olsun… Kontrolüm altında, yalnız babam her zamanki gibi yine saçmalıyor. Artık onunla muhatap olmuyorum; onu kapı dışarı etmesini bilirdim ama anneme acıyorum. Ağlayıp duruyor, kardeşim ise köpürüyor. En sonunda kararımın bana ait olduğunu ve evdekilerin de buna boyun eğmeleri gerektiğini söyledim. Açık açık… Bütün bunları kız kardeşime söyledim, annem de vardı odada.”

General düşünceliydi. Omuzlarını silkti ve kollarını açarak, “Olanları hâlâ anlayamıyorum, dostum,” dedi. “Nina Aleksandrovna da geçen gün geldiğinde, hatırlarsın, ahlayıp duruyordu. ‘Neyiniz var?’ diye sordum. Bunun onlar için bir ***şerefsizlik*** olduğunu söyledi. İzin verin sorayım, şerefsizlik bunun neresinde? Nastasya Filipovna’yı kim ayıplayabilir? Hakkında kim ne diyebilir? Totzki ile yaşıyor diye mi bütün bunlar? Ama bu saçmalamak olur, hele belirli şartlar altında! ‘Siz bu kadını kızlarınıza yaklaştırmazsınız’ diyor. Bakar mısınız Nina Aleksandrovna’ya! Nasıl da anlamıyor…”

“Anlıyor aslında, siz gönlünüzü rahat tutun,” dedi Ganya. “Başkalarının işlerine karışmasınlar diye onlara tembih etmiştim. Evde huzur yok. Çok yakında büyük bir gürültü kopacak. Her şey o son söze bağlı. Eğer bu akşam kesin karar verilirse, olanlar olacak.”

Bir köşede oturmuş yazmakla meşgul olan Prens bu konuşmaları duyuyordu. Yazmayı bitirince masaya yaklaştı ve kâğıdı uzattı. Resmi büyük bir dikkat ve merakla inceledikten sonra, “Demek Nastasya Filipovna bu,” dedi. “Muhteşem!” diye ilave etti heyecanla.

Resimdeki kadın gerçekten de olağanüstü güzeldi. Sanki ev haliyle fotoğraf çektirmişti. Siyah, gösterişsiz ama çok zarif bir ipek elbise vardı üzerinde. Açık kumral saçları sade bir biçimde toplanmıştı. Bakışları derin, yüz ifadesi kibir ve tutku doluydu. Yüzü biraz zayıfça ve solgun gibiydi.

Ganya ve General Prense şaşkın şaşkın baktılar.

“Nastasya Filipovna mı? Siz Nastasya Filipovna’yı da mı tanıyorsunuz?” diye sordu General.

“Evet. Rusya’ya geleli sadece yirmi dört saat oldu ama bu güzeller güzeli kadını biliyorum” diye cevapladı Prens. Ardından Rogojin ile karşılaşmasını ve bütün konuşmalarını anlattı.

Prensin söylediklerini büyük bir dikkatle dinleyen General kaygılanarak, “İşte sana yeni haberler!” dedi ve Ganya’ya merakla baktı.

Biraz şaşırmış görünen Ganya, “Saçma sapan şeyler bunlar,” dedi. “Bir zengin çocuğu gönül eğlendiriyor. Hakkında bazı şeyler duymuştum” diye homurdandı.

“Ben de duymuştum, ben de…” dedi General. “Şu küpe olayından sonra Nastasya Filipovna her gittiği yerde anlatıyordu olan biteni. Fıkra gibi doğrusu. Yalnız şimdi işler değişti. Söz konusu bir milyon… Çok büyük bir para ve bir de ihtiras… Korkutucu bir ihtiras, zira bu beylerin neler yapabileceği bilinir. Hımm… Bir rezalet çıkmaz umarım!” diye bitirdi sözlerini tedirgin bir ifadeyle.

“Sizi endişelendiren bir milyon mu?” diye sordu Ganya.

“Senin için bu bir endişe sayılmaz tabii.”

Ganya birden Prense dönerek, “Sizin fikriniz nedir Prens?” diye sordu. “Bu adam ciddi biri mi, yoksa serserinin teki mi?”

Bu soruyu sorarken garip davranıyordu Ganya. Sanki o anda zihninde yepyeni, değişik bir fikir belirmişti; gözleri parlıyordu. Endişelendiği belli olan General de bakışlarını Prense çevirdi, ama ondan önemli bir cevap beklemiyor gibiydi.

“Nasıl söylesem bilmem,” dedi Prens. “Bana onda büyük bir hırs varmış gibi geldi, hastalıklı bir ihtiras ve öfke. Zaten kendisi de pek sağlıklı sayılmaz. Petersburg’a gelişinin ilk günlerinde kendini eğlenceye verirse tekrar yatağa düşer.”

General bu düşünceye sarıldı. “Öyle mi göründü size?”

“Evet, öyle.”

Ganya gülümseyerek Generale döndü. “Çok fazla geçmez, mutlaka olay çıkar. Hatta belki de bugün…”

“Hımm, mümkündür… Her şey Nastasya Filipovna’nın kafasından geçenlere bağlı” dedi General.

“Onun bazen nasıl bir kadına dönüştüğünü bilirsiniz.”

Son derece endişelendiği belli olan General, “Nasıl bir kadına dönüşürmüş bakalım?” dedi. “Bak Ganya, sözlerime kulak ver, bugün ona itiraz etme. Nasıl desem, onun suyuna git lütfen… Hımm! Neden ağzını yüzünü öyle buruşturuyorsun? Dinle beni Gavrila Ardalyonoviç, endişe etmeye gerek yok. Ben bu işten çıkar sağladım sayılır, öyle ya da böyle işler lehime sonuçlanacaktır. Totzki kesin kararını verdi. Şu anda hâlâ bir şeylerin peşindeysem, bu sırf senin içindir. İyi düşün. Bana güvenmiyor musun yoksa? Üstelik sen… aklı başında bir adamsın ve bu… bu da…”

“Bu da en önemlisi…” diye yetişti Ganya Generalin imdadına, dudaklarında artık saklamaya gerek duymadığı zehir gibi bir gülümsemeyle. Ateşli gözlerini Generalin gözlerinin içine dikmişti; o anda kafasından geçen bütün düşünceleri Generalin okumasını istiyor gibiydi.

General morardı ve sertçe, “Aklı başında olmaktır en önemlisi, evet,” dedi. “Komik adamsın Gavrila Ardalyonoviç! Şu tüccarın oğluna kurtarıcı gözüyle bakıyorsun, farkındayım. Şimdi aklını kullanma zamanı, olan biteni iyice anlamalı ve… ve iki taraf da dürüst olmalı, kimseyi zor durumda bırakmamalı. Zira yeteri kadar zaman vardı, birkaç saat kalmış olsa bile hâlâ da var sayılır. [General anlamlı bir şekilde kaşlarını çattı.] Anladın beni, değil mi? Sahiden bunu istiyor musun, yoksa istemiyor musun? Hayır dersen, söylemen yeter. Sizi kimse zorlamıyor Gavrila Ardalyonoviç! Kimsenin seni tuzağa düşürmek gibi bir niyeti yok!”

“İstiyorum!” dedi Ganya, kısık ama kararlı bir sesle. Gözlerini eğdi ve somurtarak sustu.

General bu cevaptan memnun kaldı. Biraz kızmıştı ama yine de ileri gittiği için üzülüyordu. Birden Prensin bütün bu konuşmaya şahit olduğunu hatırladı ve endişelendi; ama Prense attığı tek bir bakış rahatlaması için yeterli oldu.

“Harika!” diye bağırdı, Prensin kendisine uzattığı kâğıda bakarak. “Bu eşsiz bir yazı örneği! Bak Ganya, ne kadar da yetenekli!”

Prens kalın beyaz bir kâğıt üzerine, Ortaçağ’a has Rus el yazısıyla “Tanrı’nın boynu eğik kulu Pafnutiy parmak bastı” yazmıştı.

Prens büyük bir heyecan ve sevinç içinde yazdıklarını izah etti. “Bu, on dördüncü asırda yaşamış Rahip Pafnutiy’nin imzasıdır. Eski rahiplerimizin

imzaları hep böyle özgün olur; sabır ve zevkle işlenmişlerdir. Pogodin'in albümünün elinizde olmaması ne kadar yazık! Bakın, burada da farklı bir yazı karakteri kullandım. Geçen yüzyılın yuvarlak Fransız stili; halkın, meydanların kullandığı bir stil bu. Bazı harfler şimdikinden daha farklı yazılıyordu. Misallerinden yararlandım (Bende de buna benzer bir örnek vardı). Siz de katılırsınız ki değerlidir. ***D*** ve ***A*** harflerinin yuvarlaklığına dikkatinizi çekmek isterim. Burada Fransız yazı karakterini Rus harflerine uyguladım; zor bir iştir ama başardım.

"Size değişik ve güzel bir yazı stili daha göstereceğim. 'Gayret her şeyin üstesinden gelir' cümlesine bir bakın. Rus yazı stillerinden biridir bu; kâtiplerin, daha ziyade askerî kâtiplerin yazısı… Önemli kişilerle mektuplaşırken kullanılırdı. Harfler yuvarlak ve kalındır; etkileyici bir zevkin ürünüdür. Bir yazı ustası bu doldurma süslere, şu yarı çengellere izin vermezdi. Ama bir bütün olarak ortaya özgün bir yazı stili çıkıyor. Bu yazıda bir askerî kâtibin ruhunu görebiliriz. Kendini fark ettirmek isteyen yeteneği üniformanın gerektirdiği disiplin tarafından dizginleniyor; sonuçta ortaya harika bir yazı stili çıkıyor. Kısa zaman evvel benzer bir yazı örneğine rastlamıştım, hem de İsviçre'de! Düşünebiliyor musunuz? Sade ve son derece zarif bir İngiliz yazısıydı. Bundan güzel olamazdı! Her harf elmas değerinde!

"İşte bir Fransız yazı örneği daha. Onu bir işportacıdan öğrenmiştim. İngiliz yazı stilini andırıyor ama çizgiler daha kalın ve koyu. Böylece renklerin dengesi bozulmuş. Bakın, bir de yuvarlaklar daha farklı; üstelik süslemelere de yer verilmiş. Ama süsleme tehlikeli olabilir; derin bir zevk gerektirir süsleme sanatı! Ancak süslemeleri yerinde ve güzel ise işte o yazı stili eşsiz ve olağanüstü güzellikte olur. Öyle ki gözlerinizi ayıramazsınız!"

"Oh, ne de büyük incelikler!" dedi General gülerek. "Siz dostum, sadece bir yazı ustası değil, ayrıca bir sanatçısınız! Değil mi, Ganya?"

"Olağanüstü!" dedi Ganya ve "Hem de işinin bilincinde olan bir sanatçı!" diye ilave etti alaycı bir tebessümle.

General, "Gül bakalım, önünde meslek sahibi biri var," dedi. "Size, kime mektup yazdıracağımızı bir bilseniz Prens! Ayda otuz beş ruble maaşla işe başlayabilirsiniz. Yarım olmuş," dedi saatine bakarak. "Konumuza dönelim Prens, bugün belki bir daha görüşemeyiz. Oturun şöyle, size söylemek

istediğim bir iki şey var. Sık sık bir araya gelme imkânımız olmayacak, bundan zaten söz etmiştim. Size yardım etmek istiyorum; küçük bir yardım, temel ihtiyaçlarınız için… Ondan sonrası size bağlı. Kâtip olarak işe başlamanızı sağlayacağım. Bir de ikametgâha ihtiyacınız var; kendisini daha yakından tanımanızı istediğim şu genç dostum Gavrila Ardalyonoviç İvolgin'in evinde, annesiyle kız kardeşi, iki üç odayı tavsiye edilenlere, yemek ve hizmetçi de dâhil olmak üzere kiraya veriyorlar. Tavsiyem üzerine, Nina Aleksandrovna'nın sizi kabul edeceğine eminim. Bu büyük bir şans Prens. Hem yalnız kalmayacak hem de bir aile ortamında yaşayacaksınız. Petersburg gibi büyük bir şehirde, en azından başlangıçta, tek başına olmamanız lazım. Gavrila Ardalyonoviç'in annesi Nina Aleksandrovna ile kız kardeşi Varvara Ardalyonovna, çok saygı duyduğum kadınlardır. Nina Aleksandrovna, askerlik mesleğimin ilk yıllarındaki dostum emekli General Ardalyon Aleksandroviç'in eşidir. Bazı sebeplerden dolayı kendisiyle ilişkimi kesmiş olsam da kendisine hâlâ saygı duyarım. Bütün bunları anlatıyorum, çünkü sizi o aileye salık verirken bir sorumluluk alıyorum.

"Ödeyeceğiniz kira fazla sayılmaz; umarım çok yakında almaya başlayacağınız maaş bunu fazlasıyla karşılar. Cep harçlığınız da olmalı, ama bana gücenmezseniz, yanınızda para taşımamanızı öneririm Prens. Sizin iyiliğiniz için böyle söylüyorum. Ama şu anda hiç paranız olmadığından, size yirmi beş ruble vermeme müsaade edin. Daha sonra hesaplaşırız elbette. Konuşmalarınız kadar doğal ve candan biriyseniz, aramızda bu gibi konularda da sorun çıkmayacaktır. Sizinle ilgili bazı düşüncelerim var, bu kadar ilgilenmemin sebebi budur. Bunu daha sonra anlarsınız. Ne kadar açık yürekli davrandığımı görüyorsunuz. Ganya, sanırım Prensin sizde kalmasına bir itirazın yoktur…"

"Yo, aksine! Annem de çok sevinecektir" dedi Ganya nazikçe.

"Bir odanızda kiracı var, değil mi? Neydi şu adamın ismi? Ferd… Fer…"

"Ferdişçenko."

"Evet. Hiç hoşuma gitmiyor şu sizin Ferdişçenko. Şaklabanın biri. Nastasya Filipovna'nın onu neden bu kadar cesaretlendirdiğini anlamıyorum. Akrabası falan olmasın gerçekten?"

"Yo, hayır, bu yalnızca bir şaka. Akraba olmadığı kesin."

“Canı cehenneme! Neyse Prens, ne dersiniz, size uyar mı?”

“Çok teşekkür ederim General, bana çok büyük bir iyilik yaptınız. Üstelik sizden hiçbir ricada bulunmadım. Başımı nereye sokacağımı bilmiyordum. Gerçi Rogojin beni evine çağırdı.”

“Rogojin mi? Olmaz… Size bir baba ya da bir dost nasihati vereyim, Rogojin’i aklınızdan çıkarın. Gireceğiniz aileye layık olmaya çalışın.”

“Bana karşı çok iyi davrandığınıza göre, General,” diye söze başladı Prens. “Size açmak istediğim bir mesele var. Aldığım bir mektuba göre…”

General, “Özür dilerim,” diyerek sözünü kesti. “Hiç vaktim yok. Şimdi Lizaveta Prokofyevna’ya sizden bahsedeceğim. Sizi hemen görmeyi isterse bu fırsattan yararlanmanızı tavsiye ederim; çünkü size çok yardımı dokunabilir. Soyadlarınız aynı sizin. Eğer sizi şimdi kabul etmezse tanışmanız başka bir zamana kalır. Ganya, şu hesaplara bir göz atıver. Az evvel Fedoseyev’le tartıştık. Deftere işlemeyi unutmamak lazım…”

General çıktı. Prens birkaç kez açmaya teşebbüs ettiği meseleyi anlatamadı. Ganya bir sigara yaktı ve ona da bir tane ikram etti. Prens sigarayı aldı, çalışma odasını sessizce gözden geçirmeye başladı; rahatsızlık vermek istemiyordu. Ganya, Generalin gösterdiği deftere şöyle bir göz attı. Dalgındı. Gülümsemesi, bakışları ve duruşundaki düşünceli hali daha da artmış gibiydi. Ansızın, Nastasya Filipovna’nın resmine eğilmiş bakan Prense yaklaştı.

Ganya ona dik dik bakarak sordu. “Böyle bir kadından hoşlanır mıydınız Prens?” Sanki çok farklı bir niyeti vardı.

“Olağanüstü bir kadın!” diye cevapladı Prens. “Kaderinin sıradan olmadığına eminim. Yüzü neşeli, ancak çok acı çekmiş, değil mi? Gözlerinden belli. Yanaklarının üstünde, gözlerinin altındaki şu iki küçük kemiğe dikkat edin. Gururlu bir yüz, hem de son derece gururlu. İyi biri midir bilemiyorum. Keşke öyle olsaydı! O zaman her şey kurtarılmış olurdu.”

“Siz böyle bir kadınla evlenir miydiniz?” diye sordu Ganya, ateşli bakışlarını Prensin yüzünden ayırmadan.

“Kimseyle evlenemem ben, hastayım” dedi Prens.

“Peki, Rogojin evlenir miydi? Ne dersiniz?”

“Sanırım hemen yarın evlenirdi. Ama kuşkusuz, bir hafta sonra da boğazını keserdi.”

Bu sözleri söyler söylemez, Ganya titremeye başladı. Prens bir çığlık attı.

“Neyiniz var?” dedi kolundan tutarak.

O sırada çalışma odasının eşiğinde bir uşak belirdi.

“Prens Hazretleri, Ekselans, Hanımefendilerin yanına gelmenizi rica ediyorlar!” diye bildirdi.

Prens uşağı izledi.

IV

Generalin üç kızı da boylu poslu, sağlıklı ve geniş omuzlu, kolları erkek gibi kuvvetliydi. Güçlü ve sıhhatli olduklarından, yemeye içmeye de düşkünlerdi ve bunu saklamaya gerek duymuyorlardı. Generalin karısı, anneleri Lizaveta Prokofyevna, zaman zaman kızlarının iştahını kınardı. Ama onlar annelerinin bazı tembihlerini dinliyor, saygıda kusur etmiyor gibi görünseler de aslında Lizaveta Prokofyevna uzun zamandır onlar üzerindeki iktidarını kaybetmişti. Üç kız arasındaki birlik zamanla öyle güçlenmişti ki anneleri kendi iyiliği için geri çekilip onlarla tartışmaktan vazgeçmişti. Gerçi bazen kişiliği ön plana çıkıyor ve duygularına hâkim olamıyordu. Seneler geçtikçe Lizaveta Prokofyevna’nın huysuzluğu da artmış, çekilmez biri olmuştu. Yine de elinin altında yumuşak başlı kocası vardı; çoğunlukla hırsını Generalden çıkarır ve ailede düzen yeniden sağlanırdı, hatta her şey daha da iyiye giderdi.

Generalin karısının da iştahı yerindeydi. Genelde saat yarımda kızlarıyla birlikte, öğle yemeğine benzeyen geniş bir kahvaltı yapardı. Kızlar uyanır uyanmaz, saat tam onda yatakta kahvelerini içerlerdi. Bunu alışkanlık haline getirmişlerdi. Saat yarımda ise annelerinin odasının yakınındaki küçük yemek salonunda masa hazırlanırdı. Bu aile kahvaltısına müsait olduğunda Generalin kendisi de katılırdı. Çay, kahve, peynir, tereyağı ve Lizaveta Prokofyevna’nın çok sevdiği çörekler dışında masada köfte ve sıcak et suyu da bulunurdu.

Hikâyemizin başladığı gün, bütün aile küçük yemek salonunda toplanmış, saat yarımda kahvaltıya geleceğine söz veren Generali bekliyordu. Bir

dakika bile geç kalmış olsa, ona haber yollanacaktı; ama General tam vaktinde geldi.

General selamlaşmak ve elini öpmek için yaklaşınca, karısının yüzünde garip bir ifadenin belirdiğini fark etti. Gerçi bir şeyler olacağını önceden sezmiş, hatta dün gece yatağa bu kaygıyla girmişti; yine de şu an korkuyordu. Kızları, öpmek için babalarına yaklaştılar; ona karşı her zamanki gibi görünseler de tavırlarında bir tuhaflık vardı. Bazı sebepler dolayısıyla İvan Fedoroviç aşırı kuşkuluydu ama olgun ve becerikli bir koca ve baba olduğundan, hemen tedbirlerini aldı.

Burada bir ara verip, General Epançin'in ailesinin içinde bulunduğu durumlar ve ilişkileri hakkında bazı açıklamalarda bulunursak, sanırım hikâyemizin bütünlüğünü bozmuş olmayız.

Az evvel Generalin fazlaca eğitim görmediğini, aksine kendi deyimiyle "kendi kendini yetiştirdiğini", buna rağmen olgun bir koca ve becerikli bir baba olduğunu söylemiştik. Ayrıca evlenmeleri konusunda kızlarını sıkıştırmamayı da ilke edinmişti. Yetişkin kızları olan bazı düzeyli ailelerin yaptığı gibi, babalık görevlerini sürekli kızlarının mutluluğundan bahsederek yerine getirmekten kaçınırdı. Hatta bu görüşünü Lizaveta Prokofyevna'ya da kabul ettirmişti. Gerçi bunu çok zor başarmıştı; çünkü onun bu şekilde davranabilmesi tabiata aykırıydı ama Generalin öne sürdüğü kanıtlar sağlamdı ve gerçek olaylara dayanırdı. Tamamen kendi iradelerine bırakılan kızlar, nasılsa günün birinde şımarıklığı ve kılı kırk yarmayı bir yana bırakıp karar vermek zorunda kalacaklardı. Anne babaya da kızları fark ettirmeden gözlemek, tuhaf bir seçim yapmalarına ya da yanlış bir yola sapmalarına engel olmak, uygun zaman geldiğinde de otoritelerini kullanıp onlara yardım etmek ve olayı en iyi biçimde neticelendirmek kalıyordu. Ayrıca her geçen sene ailenin serveti artıyor ve toplumdaki yeri sağlamlaşıyordu; dolayısıyla kızların evlenme şansı da yükseliyordu.

Ama bütün bunlar olurken zaman geçmiş ve büyük kız Aleksandra yirmi beş yaşına gelmişti. Aynı dönemde cemiyet hayatının en tanınmış ve zengin simalarından Afanasiy İvanoviç Totzki'nin de eskiden beri var olan evlenme isteği nüksetmişti. Elli beş yaşında, son derece duygulu ve çok zevkli bir adamdı. Güzelliğe çok değer veriyordu; iyi bir evlilik yapmak istiyordu. Bir süredir General Epançin'le aralarında güçlü bir dostluk

kurulmuştu. Ticaret alanında ortaklaşa atılan bazı adımlarla daha da pekişen bu dostluğa dayanarak, Totzki içini Generale açmış, nasihat vermesini ve ona yol göstermesini rica etmişti. Kızlarından biriyle evlenmesini uygun bulur muydu acaba? Bu teklif karşısında General Epançin'in sakin ve huzurlu aile hayatında belirgin değişiklikler ortaya çıkmaya başladı.

Önceden de söylendiği gibi, tartışmasız, ailenin en güzel kızı küçük Aglaya idi. Son derece kendini beğenmiş olan Totzki bile Aglaya'nın ona verilmeyeceğini anlamıştı. Kız kardeşler, aralarındaki aşırı sevgi sebebiyle Aglaya'yı gözlerinde çok büyütüyor olabilirlerdi. Ama içtenlikle, onun için sıradan bir yaşam değil, bir yeryüzü cenneti arzuluyorlardı. Küçük kız kardeşlerinin gelecekteki kocası, zenginliğin yanı sıra, erdem ve başarıya da sahip olmalıydı. İki büyük kız, Aglaya'nın drahomasını artırmak amacıyla fedakârlıkta bulunmaya karar vermişlerdi.

Anne ve babaları, büyük kızların bu anlaşmasından haberdardı. Totzki isteğini dile getirince, büyük kızlardan birinin bu teklifi kabul edeceğini düşündüler. Üstelik Totzki'nin drahoma üzerinde durmayacağını da biliyorlardı. Hayatı iyi tanıyan biri olarak General, arkadaşının teklifinin değerinin farkındaydı. Öte yandan Totzki özel bazı durumlar yüzünden son derece tedbirli davranıyordu.

Epançinler, kızlara bu evlilik meselesinden uzak bir varsayım olarak bahsettiler. Çok net olmasa da rahatlatıcı bir cevap olarak, Aleksandra'nın bu teklifi değerlendirebileceği söylendi. Aleksandra sağlam karakterli olmasıyla birlikte iyi kalpli, akıllı ve geçimli bir kızdı. Ayrıca sözüne de sadıktı ve Totzki'yle evlenmek isterdi. Gösterişi sevmezdi, köklü değişiklikler taraftarı değildi; yani gelecekteki kocasının hayatına huzur ve tatlılık getirebilirdi. Çok güzeldi ama göze batmaktan da hoşlanmazdı. Totzki için bundan daha iyisi olabilir miydi?

Bütün bunlara rağmen bu evlilik işi ağır aksak gidiyordu. Totzki ile General, işi aceleye getirmemeye, zamanı gelene kadar beklemeye karar vermişlerdi. Anne baba da henüz kızlara bu tekliften açıkça söz etmemişlerdi. Ama bir anlaşmazlık belirmeye yüz tutmuştu bile. Lizaveta Prokofyevna hiç memnun görünmüyordu. Evlilik işini bozabilecek, son derece "nazik" bir durum söz konusuydu.

Totzki'nin deyimiyle bu "nazik" durum, on sekiz sene evvel başlamıştı. Afanasiy İvanoviç'in merkez illerdeki en verimli arazilerinden birinin yanında küçük bir toprak sahibinin çiftliği vardı. Soylu bir aileden gelen (Totzki'nin ailesinden daha soylu) emekli subay Filip Aleksandroviç Baraşkov yoksul ve elini attığı her işte başarısız olan biriydi. Uçan kuşa borçlu ve bütün malları ipotekli olan bu adam, bir kürek mahkûmu gibi çalışarak durumunu toparlamıştı. En ufak bir başarı bile onu cesaretlendiriyordu. Keyfi yerine gelip içi umutla dolunca, en büyük alacaklılardan biriyle görüşmek ve mümkünse anlaşmak için birkaç günlüğüne çiftliğinden ayrılıp il merkezine gitti.

Şehre gelişinin üçüncü günü, köyün muhtarı ona ani bir ziyarette bulundu. Yaşlı adamın yanakları ve sakalı yanmıştı. Ona bir gün evvel, öğle vakti, çiftliğinin yandığını, bu yangında eşinin öldüğünü ama çocuklarının kurtulduğunu bildirdi. Feleğin sillesini yemiş Baraşkov gibi bir adam bile bu habere dayanamadı; aklını yitirdi ve bir ay sonra da yüksek ateşten öldü. Yanmış çiftlik, içindeki çalışanlarla birlikte, borçları ödemek üzere satıldı. Baraşkov'un altı ve yedi yaşlarındaki iki kız çocuğunun bakımını ve eğitimini Afanasiy İvanoviç Totzki üstlendi. Kızlar Totzki'nin kâhyasının ailesiyle kaldı; adam Alman asıllıydı ve çok çocuğu olan eski bir memurdu. Kısa bir süre sonra Nastya tek kaldı; kız kardeşi kızamıktan ölmüştü. O seneler yurt dışında yaşayan Totzki onları neredeyse unutmuştu. Beş yıl sonra bir gün çiftliğine uğradığında Alman kâhyanın evinde on iki yaşlarında, kıpır kıpır, akıllı, ileride olağanüstü güzel olacağı şimdiden belli olan (Bu konuda Afanasiy İvanoviç tam bir uzmandı ve asla yanılmazdı) küçük bir kız gördü. Sadece birkaç gün kaldı ama küçük Nastya'nın eğitimini kökten değiştirecek bazı kararlar aldı.

Orta yaşlı, saygıdeğer, Fransızca dışında bilim eğitimi de veren, genç kızların yüksek tahsilinde uzmanlaşmış İsviçreli bir mürebbiye tutuldu. Kadın köy evine gelip yerleşti ve Nastya dört sene süren yoğun bir eğitim dönemine girdi. Ardından uzak illerden birinde Totzki'nin komşusu olan soylu bir toprak sahibesi Nastya'nın eğitimini üstlendi. Çocuğu olmayan bu kadın, Afanasiy İvanoviç'in isteği üzerine, Nastya'yı kendi topraklarındaki bir köy evine getirdi. İkametgâhı zaten bu evden sadece bir verst uzakta olduğundan, kendisi de oraya yerleşti; yanlarına yaşlı bir kâhya ve genç ama deneyimli bir hizmetçi verildi. Son derece zevkle döşenmiş bu sessiz

köy evinde çeşitli müzik aletleri, zengin bir kitaplık, tablolar, kalemler, fırçalar, boyalar ve çok güzel bir tazı vardı. İki hafta sonra da Afanasiy İvanoviç'in kendisi geldi. O andan sonra, bozkırdaki bu eve karşı özel bir sevgi beslemeye başladı. Her yaz gelip iki, hatta bazen üç ay kalıyordu; bu şekilde aradan huzurlu, mutlu ve keyifli bir dört sene geçti.

Derken kış başında Nastasya Filipovna'nın kulağına bir şekilde, Totzki'nin Petersburg'da zengin, güzel ve soylu bir kadınla evlilik hazırlıkları içinde olduğu söylentileri geldi (Afanasiy İvanoviç o yaz köyde sadece iki hafta kalmıştı). Sonra genel hatlarıyla doğru sayılsa da olayın henüz kesinlik kazanmadığı ortaya çıktı. Yine de bu söylentiden sonra Nastasya Filipovna'nın hayatında köklü bir değişim gerçekleşti. Şaşırtıcı bir kararlılık ve irade gücü göstererek köy evini terk edip tek başına doğruca Petersburg'a, Totzki'nin yanına gitti. Afanasiy İvanoviç onu görünce afalladı, bir şeyler söylemek üzere ağzını açtı ama birden o ana dek Nastya'yla konuşurken işe yarayan her şeyi, konuşma tarzını, ses tonunu, akıl yürütme biçimini ve hatta eski konuları değiştirmek gerektiğini anladı! Karşısında o güne kadar tanıdığı, son temmuz ayında köyünde bıraktığı kadından çok farklı, bambaşka biri duruyordu.

Öncelikle bu kadın çok bilgiliydi; birçok konuya vakıf olması ve her şeyi derinlemesine anlayabilme kabiliyeti, insanı gerçekten şaşırtıyordu. Üstelik hukuk bilgisi de azımsanamayacak nitelikteydi ve işlerin nasıl yürüdüğünden haberdardı. Sonra bu kadın, eskiden tanıdığı Nastya'dan farklı bir kişiliğe sahipti. Yani ürkek, kararsız, bazen saflığı ve afacanlıklarıyla onu kendine bağlayan, bazen de düşünceli, huzursuz, belirsiz bir hüzünle ağlayan o küçük kız değildi artık.

Hayır! İğrençliğe varan derin bir nefret dışında, kalbinde ona karşı başka hiçbir şey beslemediğini haykıran bu kadın kahkahalar atıyor ve zehirli yergileriyle onu yerin dibine batırıyordu. Bu kadın, Totzki'ye, istediği zaman istediği kişiyle evlenebileceğini, buna hiç aldırmayacağını söylüyordu; ancak sırf kötülük olsun diye, kendisi öyle istediği ve öyle gerekli gördüğü için Totzki'nin yapacağı bu evliliğe var gücüyle karşı çıkacağını bildiriyordu:

"Keyfimce eğlenebilmek için yapacağım bunu; çünkü ben de alay etmek istiyorum."

Böyle diyordu Nastasya, belki de aklından geçenler farklıydı. Ama genç kadın kahkahalar atarak bunları söylerken, Afanasiy İvanoviç kendini toplamaya çalışıyor, konuyu enine boyuna düşünüyordu.

Totzki'nin kararlarını gözden geçirmesi iki haftayı buldu. O zamanlar elli yaşlarındaydı; toplumda saygıdeğer bir adam olarak anılırdı. Cemiyetteki yerine ve kendine son derece önem veriyor ve hayatı boyunca uğraşarak kurduğu düzeni var gücüyle koruyordu.

Öte yandan derin sezgi gücü ve hayatta edindiği tecrübe, karşısındakinin olağandışı biri olduğunu hızla kavramasında Totzki'ye yardımcı oldu. Söylediklerini mutlaka yapabilecek bu kadını durdurmak belli ki imkânsızdı, zira yeryüzünde değer verdiği hiçbir şey yoktu. Bununla beraber bu kadında huzursuz bir ruh, romantik bir isyan, sebebi bilinmez, çığırından çıkmış büyük bir nefret seziyordu. Kısacası seçkin bir çevrenin asla kabul edemeyeceği ve her namuslu adam için Tanrı'nın cezası sayılabilecek bir durum söz konusuydu.

Totzki serveti ve ilişkileriyle, bu durumdan kurtulmak için bir çözüm bulabilirdi. Nastasya Filipovna bir şeyler elde edecek güçte değildi –yasal açıdan bile. Hatta büyük bir skandal bile çıkaramazdı; çünkü kendisini durdurmak kolay olurdu. Yine de bütün bu tahminler ancak Nastasya Filipovna'nın bu tür durumlarda herkesin davrandığı gibi davranması, sınırları aşmayan hareketlerde bulunması şartıyla geçerli olurdu. Ama kuvvetli hisleri ve tecrübesi sayesinde Totzki, Nastasya Filipovna'nın yasal yollardan eline hiçbir şey geçmeyeceğini çok iyi bildiğini ve ateşli bakışlarından da belli olduğu gibi aklında bambaşka düşüncelerin yeşerdiğini anladı.

Hiçbir şeye, bilhassa kendine değer vermeyen Nastasya Filipovna, Sibirya'ya gönderilme, hayatını mahvetme pahasına dahi olsa nefret ettiği adamı rezil etmekten kaçınmayacaktı. Nastasya Filipovna'nın kendisine değer vermediğini anlamak için akıl ve sezgi gücü gerekiyordu. Afanasiy İvanoviç son derece kuşkucu bir cemiyet adamı olsa da buna inanmıştı.

Çekingen, daha doğrusu aşırı derecede muhafazakâr bir adam olduğunu saklamıyordu. Mesela mihrabın önünde öldürüleceğini ya da bunun gibi, toplum tarafından ayıplanacak gülünç bir durumda kalacağını bilseydi elbette korkardı; öldürülecek, yaralanacak, yüzüne tükürülecek vs.

olmasından dolayı değil de kendisinin böyle istenmeyen ve tuhaf bir olayın içinde bulunmasından dolayı korkardı. Nastasya Filipovna'nın, bu konuda bir şey söylemese de, ne şekilde davranacağı belliydi. Totzki, kadının onu çok iyi tanıdığına, silahını da buna göre seçeceğine emindi. Evlenme işi henüz tasarı aşamasındaydı ve Afanasiy İvanoviç, Nastasya Filipovna'ya boyun eğdi.

Bu kararı vermesinde, Nastasya Filipovna'nın eskisinden tümüyle farklı biri olmasının payı büyüktü. Evvelden sadece çok güzel bir kızdı, oysa şimdi… Totzki, bu dört sene boyunca onu doğru değerlendiremediği için kendini uzun süre bağışlayamadı. Aslında her ikisi de değişmişti. Totzki eskiden Nastasya Filipovna'nın gözlerine baktığında aklından tuhaf düşünceler geçtiğini hatırladı; bu gözlerde, derin ve esrarlı bir karanlık gizliydi. Son iki yıldır Nastasya Filipovna'nın yüzü zaman zaman sararırdı ve işin ilginç yanı, bu onu daha da güzelleştirirdi. Zamanında eğlenceli bir hayat sürmüş bütün erkekler gibi Totzki de bu genç kızı kolay elde ettiğine inanır, hafife alırdı. Ama bu inancı gitgide sarsılmıştı. Totzki, geçen baharda, Nastasya Filipovna'yı başka bir ilde memurluğuna devam eden efendi bir adamla evlendirmeye niyetlenmişti. (Şimdilerde Nastasya Filipovna kötü ve kin dolu kahkahalar atarak bunu kendisine hatırlatıyordu!) Nastasya Filipovna'nın kökten değiştiğini gördükten sonra, bu yenilik kendisini tekrar cezp etmiş ve onu Petersburg'a yerleştirip şatafatlı bir şekilde yaşatmaya karar vermişti. Bazı çevrelerde Nastasya Filipovna'yla övünebilir, sayesinde tuhaf bir ün de sağlayabilirdi. Afanasiy İvanoviç bu alanda da şanlı şöhretli biri olmayı severdi.

Nastasya Filipovna Petersburg'a geleli beş yıl olmuştu. Afanasiy İvanoviç'in durumu hiç de iç açıcı değildi; bir kez içine kurt düşmüştü, artık kolay kolay rahatlayamazdı. Nastasya Filipovna'dan çekiniyordu; sebebini kendisi de bilmiyor ama korkuyordu. Belirli bir süre, ilk iki sene boyunca onun kendisiyle evlenmek istediğini ama gururu yüzünden bu konuda sessiz kaldığını ve teklifini beklediğini sanıyordu. Afanasiy İvanoviç böyle bir teklifin uygunsuz olduğuna inanıyor ve suratını asarak derin derin düşünüyordu. Ama meydana gelen bir olayın neticesinde, evlenme teklifinde bulunmuş olsaydı bile Nastasya Filipovna'nın kabul etmeyeceğini anlayarak çok şaşırdı; ayrıca bu hiç hoşuna gitmedi. Uzun süre bu duruma akıl erdiremedi. "Aşağılanmış ve düş kurmayı seven bu kadın"ın gururu

öyle boyutlardaydı ki evlenmeyi kabul edip itibarlı bir hayat sürmektense, bütün nefretini dile getirerek kendisini reddetme zevkini elde etmek onun için daha önemliydi. Totzki'nin bulabildiği tek izah buydu.

İşin en kötü yanı şuydu ki; ikili ilişkilerinde son söz Nastasya Filipovna'ya aitti. Ayrıca Nastasya Filipovna maddiyata da önem vermiyordu ve kendisine sunulan lüksü kabul etmiş olsa da son derece sade yaşıyordu; bu beş sene içerisinde hiç para biriktirmemişti. Afanasiy İvanoviç onun zincirlerini kırmak için başka başka kurnazlıklar denemişti; ama her kadının başını döndürebilecek prensler, süvariler, elçilik kâtipleri, şairler, romancılar, hatta sosyalistler bile Nastasya Filipovna'yı etkileyememişti. Sanki yürek yerine bir taş vardı göğsünde; hisleri sonsuza dek ölüp gitmişti. Zamanının çoğunu tek başına geçirmeyi tercih ediyordu; kitap okuyor, bazı ilimlerle ve müzikle ilgileniyordu. Pek az tanıdığı vardı; birkaç küçük, yoksul memur eşi ve iki yaşlı aktrisle görüşüyordu. Saygıdeğer bir öğretmenin kalabalık ailesine sevgi gösteriyor, onlar da kendisini sevip sayıyorlardı. Akşamları arkadaşlarıyla sık sık bir araya geliyordu; beş-altı kişiydi bunlar, daha fazla değil. Totzki de düzenli olarak onlara katılıyordu.

Son zamanlarda bir hayli güç de olsa,General Epançin de Nastasya Filipovna'yla tanışmıştı. Aynı zamanda Ferdişçenko adındaki genç, arsız, ağzı bozuk, nedense etrafına neşe saçtığına inanan, içkiye düşkün bir memur da bu eve gelip gitmeye başlamıştı. Bir de Ptizin isminde garip, kendi halinde, iki dirhem bir çekirdek, yoksul çevreden gelen, tefecilik yapan bir genç vardı. Son olarak da Gavrila Ardalyonoviç tanışmıştı kendisiyle… Nastasya Filipovna tuhaf bir üne kavuşmuştu. Herkes güzelliğinden bahsediyordu ama hepsi bu kadardı; kimse bir şeyle övünemezdi. Eğitimi, zekâsı, zarafeti ve nükteleriyle Afanasiy İvanoviç'i ikinci plana itmişti. İşte General Epançin hikâyenin bu noktasında tanışmıştı Nastasya Filipovna ile.

Totzki nazik bir şekilde Generalden kızlarıyla ilgili dostça bir nasihat isterken, ona bazı itiraflarda bulundu ve her ne pahasına olursa olsun, özgürlüğüne kavuşabilmek için elinden geleni yapacağını bildirdi. Nastasya Filipovna'nın kendisini rahat bırakacağına dair sözüyle yetinmeyecek, ondan güvence isteyecekti. Totzki ve General anlaşıp birlikte hareket etmeye karar verdiler. Nastasya Filipovna'nın evine gittiler. Totzki önce

tatlılıkla davranıp duygularına seslendi. Lafı dolandırmadan içinde bulunduğu durumun ne kadar korkunç olduğunu belirtti; her yönden kendini suçladı; zevk ve sefa düşkünü olduğunu ama yaptıklarından pişman olmadığını da ekledi. Ne var ki şimdi bir yuva kurmak istiyordu ve bu evliliğin kaderi Nastasya Filipovna'nın ellerindeydi.

Ardından, bir baba olarak General sözü aldı. Duygusallıktan kaçınarak mantıklı konuştu. Afanasiy İvanoviç'in kaderini belirleme hakkının Nastasya Filipovna'ya ait olduğunu söyledi. Kızının, belki de diğer iki kızının geleceğinin de ona bağlı olduğunu vurgulayarak kadını ustalıkla övdü. Nastasya Filipovna kendisinden "tam olarak ne istediklerini" sorduğunda Totzki, aynı açık sözlülükle beş sene evvel yaşadığı korkunun hâlâ devam ettiğini ve bunun ancak Nastasya Filipovna'nın evlenmesiyle son bulabileceğini belirtti. Aklında bazı önemli damat adayları olmadan bu ricayı dile getirmek saçma olurdu tabii. Ancak kendisinin de tanıdığı ve evine kabul ettiği, çok iyi bir aileye mensup Gavrila Ardalyonoviç İvolgin isimdeki bir gencin onu uzun zamandır büyük bir aşkla sevdiğini ve sırf dikkatini çekmek amacıyla seve seve hayatının yarısını vermeye hazır olduğunu belirtti. Bu itirafı Gavrila Ardalyonoviç'in kendisi yapmıştı. Delikanlının yakın dostu ve velinimeti sayılan İvan Fedoroviç de bu aşktan haberdardı. Yanılmıyorsa, Nastasya Filipovna da delikanlının sevgisinin farkındaydı ve olumlu karşılıyordu. Kuşkusuz bu konudan bahsetmek kendisini epey zorluyordu, ama Totzki bu şekilde davranarak sadece kendi çıkarının peşinde olmadığını, aynı zamanda onun iyiliğini de istediğini gösterebilirse, Nastasya Filipovna ona inanırdı. İşte o zaman Totzki'nin Nastasya Filipovna'nın yalnızlığına üzüldüğünü; bu yalnızlığın onun karmaşık ve karamsar duygular içinde olmasından kaynaklandığını ve bunların onu yeniden hayata bağlayacak aşka ve bir yuvaya kavuşmasına engel olduğunu; çektiği acıları romantik bir tavır göstererek sevmesini ve birçok kabiliyetinin yitip gitmesine seyirci kalmasını Nastasya Filipovna gibi akıllı ve soylu bir kadına yakıştıramadığını görüp ona hak verirdi. Totzki, bu konudan bahsetmenin kendisini çok zorladığını tekrarladıktan sonra, Nastasya Filipovna'nın geleceğini içtenlikle düşündüğü için, ona yetmiş beş bin ruble teklif etmesini hakaret saymayacağını umduğunu belirtti, ki bu miktar zaten vasiyetnamesinde de yer alıyordu. Bunda herhangi bir zarar ödeme söz konusu değildi. Nihayetinde bunu, vicdanını

rahatlatmaktan ziyade insanca bir arzu içinde yapıyordu, vs. vs… Afanasiy İvanoviç uzun uzun konuştu; kendisini güzel cümlelerle ifade ediyordu. Bir ara şu yetmiş beş binden ilk kez söz ettiğini –buraya gelene kadar İvan Fedoroviç dahil– ***hiç kimsenin*** bunu bilmediğini belirtti.

Nastasya Filipovna'nın cevabı iki dostu şaşırttı.

Bu cevapta hatırası bile Totzki'nin tüylerini ürperten o eski olayların, kin ve düşmanlığın izi yoktu; aksine, nihayet biriyle içten konuşabildiğine sevinmiş gibi görünüyordu. Uzun zamandır bu konuda dostça bir nasihate ihtiyaç duyduğunu ama gururunun kendisine engel olduğunu, şimdi aralarındaki buzların çözüldüğünü ve durumun iyiye gittiğini söyledi. İlkten acı bir tebessümle, ardından neşeli ve şuh kahkahalarla eski fırtınanın bir daha kopmayacağını belirtti; hayata dair görüşlerinin değiştiğine ve olup bitenleri metanetle karşılamayı öğrendiğine dikkat çekti. Her şey geçmişte kalmıştı artık ve Afanasiy İvanoviç'in hâlâ korkuyor olması tuhaftı.

Nastasya Filipovna bunları söyledikten sonra, büyük bir nezaketle İvan Fedoroviç'e dönüp kızları hakkında çok iyi şeyler duyduğunu ve onlara uzun süredir içten ve derin bir saygı beslediğini belirtti. Kızlara bir şekilde faydasının dokunması, kendisine gurur ve mutluluk verirdi. Gerçekten de üzülüyordu, canı çok sıkılıyordu. Afanasiy İvanoviç onun kalbinden geçenleri sezmişti; aşkta olmasa bile, yeni bir ailenin bağrında, yeniden doğmak istiyordu. Ama Gavrila Ardalyonoviç konusunda fazla bir şey söyleyemezdi. Delikanlı büyük ihtimalle sevgisinde samimiydi; bu hissin gerçeklik ve devamlılığından emin olsaydı kendisi de onu sevebilirdi belki. Ne var ki Gavrila Ardalyonoviç henüz çok gençti ve bu yüzden belli kararlar verip bunlara sadık kalması zordu. Onun çok çalışmasını ve aileyi tek başına geçindirmesini takdir ediyordu. Genç adamın çok güçlü, gururlu, mesleğinde ilerlemek isteyen azimli biri olduğunu duymuştu. Ayrıca annesi Nina Aleksandrovna İvolgina'nın son derece saygıdeğer bir hanımefendi, kız kardeşi Varvara Ardalyonovna'nın ise seçkin bir genç kız olduğunu da biliyordu. Bunları Ptizin'den öğrenmişti. Bu kadınların acılarına yüreklikle katlandıklarından haberdardı, onları tanımak istiyordu. Ama acaba onu ailelerine kabul ederler miydi? Sonuç olarak, bu evliliğe karşı çıkmıyordu ama konunun iyice düşünülmesi gerekiyordu. Aceleye gelmezdi. Yetmiş beş bin rubleye gelince, Afanasiy İvanoviç konuyu açmaya boşuna korkmuştu. Kendisi paranın değerini iyi biliyordu ve tabii ki kabul edecekti.

Bu para konusunu Generale ve Gavrila Ardalyonoviç'e açmadığı için Afanasiy İvanoviç'e teşekkür ediyordu. Ama Gavrila Ardalyonoviç neden bu konudan uzak kalacaktı ki? Ailelerine kabul edilirken bu para yüzünden utanç duymamalıydı. Kimseden hiçbir şey için özür dilemeye niyeti yoktu; bunun da bilinmesini istiyordu. O ve ailesinin kendisi hakkında kötü düşünüp düşünmediklerini anlayıncaya dek Gavrila Ardalyonoviç ile evlenmeyecekti. Kendini hiçbir konuda suçlu görmüyordu. Gavrila Ardalyonoviç'i, Petersburg'da bulunma sebeplerini, Afanasiy İvanoviç ile ilişkisini ve bu beş sene içinde para biriktirip biriktirmediğini bilmesi gerekiyordu. Sonuçta bu parayı hiçbir suçu olmadan kaybettiği namusunun bedeli olarak değil, ziyan olan hayatının bir vergisi olarak kabul ediyordu.

Sona doğru Nastasya Filipovna çok heyecanlandı ve sinirlendi (ki bu da çok doğaldı). General Epançin memnundu ve işlerin istedikleri şekilde yürüyeceğinden emin oldu; ama bir kez gözü korkan Totzki, söylenenlere fazla inanmadı. İki dostun planı yürürlüğe konuldu; bu planın dayanak noktası, yani Nastasya Filipovna'nın Ganya'ya âşık olma ihtimali sanki artmaya başlamıştı. Zaman zaman Totzki bile başarılı olacaklarına inanıyordu. Bu arada Nastasya Filipovna, Ganya ile görüşmüştü. Kısa bir konuşmaydı. Nastasya Filipovna namusunu koruyordu. Onun aşkını kabul ediyor ve buna izin veriyordu. Ama zorlanmak istemiyor, evleninceye dek (eğer evlenirse), hatta son dakikada bile "hayır" diyebilme hakkını saklı tutuyor ve aynı hakkı Ganya'ya da tanıyordu. Ganya, kendisine yardım eden bir rastlantıyla, Nastasya Filipovna'nın bu evlilik sebebiyle ailesinde çıkan kavgalardan haberi olduğunu öğrenmişti. Delikanlı her gün konunun açılmasını beklese de Nastasya Filipovna susuyordu.

Aslında bu evlilik ve karşılıklı görüşmelerle ilgili anlatılacak pek çok hadise var ama olayların üzerine fazlaca gittik; üstelik bazıları henüz kesinleşmemişti. Mesela Totzki'nin kulağına, Nastasya Filipovna'nın Epançin'in kızlarıyla gizlice ve belirsiz bazı ilişkiler kurmuş olduğu söylentileri geldi. Bu kesinlikle doğru olamazdı. Ama başka bir rivayet vardı ki, ona istemeyerek de olsa inanıyor ve doğru olma ihtimalinden dolayı çok korkuyordu: Nastasya Filipovna, Ganya'nın kendisiyle sırf para için evleneceğini; onun kara ruhlu, cimri, sabırsız, açgözlü, son derece çıkarcı ve kendini beğenmiş biri olduğunu duymuştu. Başlangıçta gerçekten de Ganya, Nastasya Filipovna'ya tutulmuştu; ancak General ile Totzki, iki

gencin arasında bir ilişki başladığını görünce, bundan kendi çıkarları için yararlanmaya çalışmışlardı. Nastasya Filipovna ile evlendirerek, ikilinin kendisini bir nevi satın alacaklarını fark eden sonra Ganya, güya kadına karşı büyük bir nefret duymaya, onu kâbusu olarak görmeye başlamıştı. Ganya'nın ruhunda tutku ve nefret tuhaf bir biçimde birleşmişti. Ganya acılar içinde kıvranarak nihayet kararını vermiş ve bu "kötü kadın"la evlenmeye razı olmuştu ama "hayatını zehir ederek" ondan acımasızca öç almaya ant içmişti. Güya Nastasya Filipovna da bütün bunların farkındaydı ve kendisi de gizlice bir şeyler planlıyordu… Bütün bu söylentiler Totzki'yi öylesine korkutmuştu ki Epançin'e bile kuşkularını açamaz olmuştu. Ama bazen keyfi yerine geliyordu. Mesela Nastasya Filipovna, iki dosta doğum gününün akşamında son sözünü söyleyeceğini bildirince cesaretlenmişti. Bütün bu söylentilerin yanı sıra İvan Fedoroviç'le ilgili bir söylenti vardı ki, maalesef bunun doğruluğundan gitgide emin oluyordu.

İlk bakışta her şey bir saçmalık gibi görünüyordu. İvan Fedoroviç gibi olgun yaşta, son derece akıllı ve hayatı iyi tanıyan bir adamın Nastasya Filipovna'nın büyüsüne kapıldığına inanmak çok zordu; üstelik bunun tutkuya dönüştüğü söyleniyordu. Generali anlamak güçtü. Tuhaf ama belki de Ganya'nın yardımına bile güveniyor olabilirdi. Totzki bu konuda General ile Ganya arasında dile getirilmemiş bir anlaşma olabileceğinden kuşkulanıyordu. Yaş ilerledikçe tutkunun insanı körleştirdiği, yüreği olmadık umutlarla doldurduğu, çok akıllı olsa bile insanı akılsız bir çocuk gibi davranmaya yönelttiği bilinir. Generalin Nastasya Filipovna'ya doğum günü hediyesi olarak son derece pahalı, muhteşem bir inci gerdanlık vermeye hazırlandığı ve onun gözü tok bir kadın olduğunu bilmesine rağmen bu hediyeye çok güvendiği söyleniyordu. Doğum günü arifesinde var gücüyle kendini tutmaya çalışsa da o denli heyecanlıydı ki bir humma nöbeti geçiriyor gibiydi. Generalin karısı söz konusu inciyi duymuştu. Lizaveta Prokofyevna kocasının hercai yapısının uzun zamandır farkındaydı ve bir dereceye kadar da buna alışmıştı. Yine de bir açıklamayı hak ettiğini düşünüyordu. General pekâlâ bunun farkındaydı, üstelik önceki gün söylenen bazı sözler vardı. General, karısının kendisinden bazı açıklamalar beklediğini biliyor ve bundan korkuyordu. Hikâyenin başladığı o sabah, Generalin ailesiyle kahvaltı yapmak istemeyişi bu yüzdendi. Prensin gelişinden az evvel, işleri yüzünden özür dileyip o kahvaltıya katılmamaya,

başka bir deyişle kaçmaya karar vermişti. Hiç olmazsa o günü, bilhassa o akşamı sorunsuz geçirmek istiyordu. Derken Prens çıkageldi! Karısının yanına girerken General, “Onu Tanrı yolladı!” diye düşünüyordu.

V

Generalin karısı soyunu çok önemsiyordu. Bu yüzden Mişkin prenslerinin sonuncusunun zavallı bir budala olduğunu ve beş parasız bir dilenci gibi yardıma muhtaç olduğunu işitirse neler hissedeceği tahmin edilebilirdi. General, karısının düşüncelerini dağıtıp ilgisini başka bir yöne çekmek için bu olaya güveniyordu.

Generalin karısı, karşılaştığı sıra dışı olaylarda genellikle tek söz etmezdi; dimdik durur, gözlerini kocaman açar ve dalgın dalgın önüne bakardı. İri yapılı bir kadındı. Kocasıyla aynı yaştaydı. İyice kırlaşmış saçları hâlâ çok gürdü. Hafif kemerli bir burnu, çökük yanakları, ince dudakları vardı. Yüzü solgundu. Alnı yüksek ama dardı. Duman rengi iri gözlerinin ifadesi şaşırtıcıydı. Eskiden beri bakışlarının güçlü olduğuna inanırdı.

Generalin karısı bakışlarını olanca gücüyle, önünde sabırsızca dolaşan İvan Fedoroviç’e dikti. “Onu hemen mi kabul edeyim? Şimdi mi? Böyle mi diyorsunuz?”

General durumu aceleyle izah etmeye çalışıyordu. “Canım, onunla tanışmak istersin diye düşündüm. Bunun için merasime lüzum yok. Çocuk gibi biri, acınacak durumda; bir hastalığı varmış, nöbet falan geçiriyormuş. İsviçre’den geliyor. Almanlar gibi tuhaf giyinmiş. Trenden henüz inmiş, cebinde tek kapiği yok. Neredeyse ağlayacak. Ona yirmi beş ruble verdim, büroda bir kâtiplik işi bulmaya çalışacağım. Bayanlar, sizden onu doyurmanızı rica edeceğim; çünkü aç gibi görünüyor…”

Generalin karısı aynı tonla konuştu. “Beni şaşırtıyorsunuz! Aç olduğunu söylüyorsunuz, üstelik hastalıklı biriymiş… Nöbet mi dediniz?”

“Yo, nöbetleri pek sık gelmiyor. Çocuk gibi biri, ama iyi eğitim almış,” dedi General ve tekrar kızlarına dönüp ilave etti: “Sizlerden onu sınavdan geçirmenizi rica ediyorum. Kabiliyetli bir genç mi, bilmek istiyorum.”

Generalin karısı büyük bir şaşkınlıkla kocasına ve kızlarına sırayla bakıp, heceleyerek sordu. “Sı-nav-dan-mı?”

“Canım, bundan bir anlam çıkarma hemen… Ben ona yakın davranıp evimize almak istedim, yani iyilik yapmak istedim; ama sen nasıl istersen öyle olsun.”

“Evimize almak mı? İsviçre’den gelen birini mi?”

“Ne olmuş İsviçre’den geliyorsa? Yine de sen ne dersen o olur. Soyadınız aynı, belki akraba çıkarsınız. Üstelik delikanlının başını sokacak yeri yok. Kendisiyle ilgilenirsin diye düşünmüştüm.”

“Anne, ona karşı resmiyete gerek olmadığına göre neden kendileriyle hemen tanışmayalım ki? Üstelik kalacak yeri yok, yolda karnı da acıkmıştır” dedi büyük kız Aleksandra.

“Hem çocuk gibiymiş… Onunla körebe oynayabiliriz.”

“Körebe oynamak mı? Bu da ne demek şimdi?”

Aglaya sinirli sinirli sözünü kesti. “Lütfen anne, yapmacık olmayın!”

Ortanca kız Adelaida dayanamayıp güldü.

“Onu çağırın baba” diye kararını bildirdi Aglaya.

General zile basıp Prensi çağırmalarını söyledi.

“Gelsin ama bir şartla,” dedi Generalin karısı. “Sofraya oturunca boynuna peçete bağlamalı. Yemek yerken Fedor ya da Mavra hemen arkasında durup ona göz kulak olsun. Nöbet sırasında sakin mi acaba? Sakın bir olay çıkarmasın?”

“Aksine, çok iyi eğitilmiş, davranışları da çok sevimli. Aşırı derecede sade. Bakın, işte. Size son prens Mişkin’i takdim edeyim. Soyadlarınız aynı, kim bilir, belki akraba çıkarsınız. Tanışın, konuşun… Prens, birazdan kahvaltı edecekler, bizi onurlandırın… Beni bağışlayın, çok işim var; geç bile kaldım.”

“Acelenizin sebebini çok iyi biliyoruz” dedi Generalin karısı iğneleyici bir ses tonuyla.

“Geciktim canım… Bayanlar, ondan albümlerinize bir şeyler yazmasını isteyin. Nadir rastlanan bir güzel yazı ustası. Bana eski harflerle ‘Tanrı’nın boynu eğik kulu Pafnutiy parmak bastı’ diye yazdı. Haydi, hoşça kalın.”

Generalin karısı kocasının ardından öfkeyle bağırdı. “Pafnutiy mi? Rahip mi? Beklesenize… Şu Pafnutiy de kimmiş? Nereye koşuyorsunuz böyle?”

Sesi biraz kaygılıydı.

“Eskiden böyle bir rahip varmış… Konta gidiyorum ben canım. Epeydir bekliyor, üstelik kendisi çağırmıştı. Hoşça kalın Prens!” General hızlı adımlarla uzaklaştı.

“Hangi Kontun evine gittiğini biliyorum!” dedi sertçe Lizaveta Prokofyevna ve bakışlarını hırsla Prense çevirdi. “Ne diyordum? Ah, evet… Şu adam… Rahip miydi ne?”

“Anne…” diye söze başladı Aleksandra; Aglaya ayağını yere vurdu.

Generalin karısı öfkeyle bağırdı. “Bana engel olmayın, Aleksandra İvanovna! Bilmek istiyorum. Prens, şu koltuğa oturun, karşıma, hayır, ışığa biraz daha yaklaşın ki sizi görebileyim. Anlatın bakalım şu rahibi…”

Prens ciddiyetle, “Rahip Pafnutiy” diye cevapladı.

“Pafnutiy ha? Çok ilginç. Kimmiş peki?”

Generalin karısı bakışlarını Prensten ayırmadan sorularını sabırsızca, birbiri ardına soruyor ve Prensin her sözünden sonra başını sallıyordu.

“Rahip Pafnutiy on dördüncü asırda bugünkü Kostroma ilinde, Volga üzerindeki bir manastırda yaşıyordu,” diye söze başladı Prens. “Aziz hayatı yaşamasıyla biliniyordu. Horde’ye yolculuğu sırasında bir beyanatın altına imzasını attı. Bu imzanın bir kopyasını gördüm. Yazı çok hoşuma gitti ve aklımda tuttum. Az evvel General el yazımı merak edince, türlü yazı biçimleriyle birkaç cümle yazdım. Bu arada, rahibin kendi el yazısını misal alarak, ‘Tanrı’nın boynu eğik kulu Pafnutiy parmak bastı’ diye yazdım. General yazımı çok beğendi. Biraz önce kastettiği buydu.”

“Aglaya,” dedi Generalin karısı. “Pafnutiy’i aklında tut, ya da en iyisi not et; unuturum çünkü. Daha ilginç bir hikâye bekliyordum. Nerede bu imza peki?”

“Sanırım Generalin çalışma odasında, masanın üstünde.”

“Hemen biri gidip getirsin.”

“İsterseniz, sonra sizin için bir daha yazarım.”

Aleksandra, “Evet anne,” dedi. “Şimdi kahvaltı edelim. Karnımız acıktı.”

“Olur” dedi Generalin karısı. “Buyurun Prens, aç mısınız?”

“Evet, çok açım. Teşekkür ederim.”

“Çok kibarsınız Prens. Bu hoşuma gitti. Hiç de bana söylendiği gibi… tuhaf değilsiniz.”

Yemek odasına varınca, “Buyurun lütfen. Şuraya, karşıma oturun,” dedi. “Böylece sizi daha iyi görebilirim. Aleksandra, Adelaida, Prensle ilgilenin. Hiç de hasta görünmüyor, değil mi? Belki… peçete kullanmanız da gerekmez. Prens, yemek esnasında boynunuza peçete bağlar mıydınız?”

“Yedi yaşındayken evet, ama şimdi peçeteyi dizlerime koyarım.”

“Doğrusu da budur. Ya nöbetleriniz?”

“Nöbetler mi?” Prens biraz şaşırmıştı. “Seyrek oluyor. Bilmem ki… Buranın ikliminin bana iyi gelmeyeceğini söylüyorlar.”

Generalin karısı hâlâ Prensin söylediği her sözcüğün ardından başını sallıyordu. Kızlarına dönerek, “Konuşması ne kadar da düzgün,” diye vurguladı. “Bunu beklemiyordum. Demek hakkında söylenenler saçmalıkmış. Buyurun Prens… Kahvaltınızı yaparken bize nerede doğduğunuzu, nasıl yetiştiğinizi anlatın. Çok ilgimi çektiniz. Her şeyi bilmek istiyorum.”

Prens teşekkür etti ve iştahla yemeğini yerken, o sabah anlattıklarını bir kez daha tekrarladı. Belli ki Generalin karısı duyduklarından memnundu. Kızlar da bütün dikkatlerini Prense vermişlerdi. Prens soyağacını iyi biliyordu. Aralarındaki akrabalık bağları araştırıldı; ama dedeler ve büyükanneler arasında ancak uzak bir akrabalık ihtimali vardı. Bu konuşma, çok istemesine rağmen genelde soyağacından söz etme fırsatı bulamayan Generalin karısını memnun etti. Masadan kalktığında heyecanlıydı.

“Oturma odamıza buyurun,” dedi Prense. “Kahvelerimizi orada içeriz. Küçük bir oturma odamız var, biz bize olduğumuzda orada toplanırız ve herkes istediğini yapar. Büyük kızım Aleksandra piyano çalar, okur ya da dikiş diker. Adelaida, manzara resimleri ve portreler çizer (ama hiçbirini bitirmez); Aglaya da bomboş oturur. Benim ise el becerim yoktur. İşte geldik. Şöyle şöminenin yanına oturun Prens ve anlatın. Hakkınızda her şeyi bilmek istiyorum; yaşlı Prenses Belokonskaya’yı görünce sizden bahsedeceğim. Onun da sizinle ilgilenmesini istiyorum. Haydi konuşun!”

“Anne, bir insanı bu şekilde anlatmaya zorlamak tuhaf” dedi Adelaida. Bu esnada sehpasını hazırlamış, fırçalarını ve paletlerini almış, uzun süre evvel bir tabloya bakarak çizmeye başladığı manzara resminin başına geçmişti.

Aleksandra ile Aglaya, birlikte küçük bir kanepeye oturup kollarını kavuşturarak Prensi dinlemeye koyuldular. Prens dikkatlerin üzerinde toplandığını fark etti.

“Ben böyle ısmarlama bir konuşma yapamazdım” diye belirtti Aglaya.

“Neden ki? Tuhaf olan ne? İnsanın dili olunca neden anlatamasın? Kendini nasıl ifade ettiğini öğrenmek istiyorum. Haydi, bize bir şeyler anlatın. İsviçre’deki ilk izlenimlerinizi mesela… Göreceksiniz, hemen söze başlayacak ve çok iyi anlatacaktır.”

“İlk izlenimlerim unutulmazdı…” diye başladı Prens.

Lizaveta Prokofyevna, sabırsızca Prensin sözünü keserek kızlarına döndü. “Başladı işte, görüyorsunuz ya…”

“Bırakın da anlatsın, anne!” dedi Aleksandra. Bir yandan da, “Bu Prens belki hiç de budala değildir; aksine çok kurnazdır” diye fısıldadı Aglaya’ya.

“Olabilir, bunu ben de düşünmüştüm,” dedi Aglaya. “İkiyüzlü davranması hiç de hoş değil. Neyin peşinde acaba?”

Prens tekrar söze başladı:

“İlk izlenimlerim unutulmazdı. Yolculuk esnasında bazı Alman şehirlerinden geçtik. Hatırlıyorum da sadece sessizce etrafı izliyordum, soru sormaya bile takatim yoktu. Hastalığımın en şiddetli nöbet dönemini geçirmiştim. Nöbetler sıklaşınca budala gibi oluyor, hafızamı bile kaybediyordum. Aklım hâlâ başımda sayılırdı, ancak mantıklı düşünme yetimi kaybediyordum. Nöbetler kesilince sağlığıma ve gücüme yeniden kavuşuyordum; şimdi olduğu gibi. Hiç unutmam… Kendimi çok üzgün hissediyordum, içimden ağlamak geliyordu hep… Her şey beni şaşırtıyor ve endişelendiriyordu. Etrafımdaki her şey ***yabancıydı***. Bunun farkına varmıştım. ***Yabancı*** olan her şey beni öldürüyordu. İçinde bulunduğum bu karanlıktan ancak İsviçre’ye girerken, Basel’de, pazardaki bir eşeğin anırmasıyla kurtuldum. Bu eşek beni çok etkiledi ve nedendir bilmem, çok hoşuma gitti. O anda kafamın içi birden aydınlandı.”

“Eşek mi? Bu çok tuhaf,” dedi Generalin karısı. “Gerçi neden tuhaf olsun ki, aramızda bir eşeğe âşık olanlar da var,” diye ekledi, gülen kızlarına öfkeyle bakarak. “Mitolojide bile böyle aşklara rastlanır. Devam edin Prens.”

“O zamandan beri eşekleri çok severim. O güne dek hiç eşek görmemiştim; bu yüzden eşeklerle ilgili bilgi edinmeye başladım. Eşeklerin çok faydalı, çalışkan, güçlü, sabırlı, kanaatkâr ve cefakâr hayvanlar olduklarını öğrendim. Bu eşek sayesinde bütün İsviçre’yi sevdim ve önceki kederli halimden kurtuldum.”

“Bütün bunlar çok ilginç, ama başka konulara geçelim. Aglaya, neden sürekli gülüyorsun? Ya sen Adelaida? Prens, eşekle ilgili hikâyesini çok güzel anlattı. O bir eşek görmüş; oysa sen gördün mü? Yurt dışına bile çıkmadın, öyle değil mi?”

“Bir eşek gördüm ben, anne” dedi Adelaida.

“Ben de anırmasını duydum” dedi Aglaya.

Üç kız kardeş tekrar kahkaha attı. Prens de onlarla birlikte güldü.

Generalin karısı, “Bu yaptığınız çok kötü,” dedi. “Onları bağışlayın Prens, aslında çok iyi kızlardır. Onlarla sürekli tartışırım ama üçünü de çok severim. Biraz delidirler.”

“Onların yerinde olsam, ben de bu fırsatı kaçırmaz, gülerdim,” diye cevapladı Prens. “Yine de eşekleri sevdiğimi tekrar edeceğim. Eşek, iyi ve faydalı bir varlıktır.”

“Ya siz Prens, siz de iyi misiniz? Merak ettiğim için soruyorum” dedi Generalin karısı.

Herkes tekrar güldü.

“Şu lanet eşek hâlâ peşimizi bırakmıyor,” diye bağırdı Generalin karısı. “İnanın Prens, özür dilerim, ben…”

“Bunu kastetmediniz. Size inanıyorum. Bundan hiç kuşkum yok!” Prens gülüyordu.

“Buna gülebilmeniz ne kadar hoş! Çok iyi niyetli bir delikanlı olduğunuzu görüyorum” dedi Generalin karısı.

“Her zaman iyi değilim” dedi Prens.

“Ben ise iyiyim,” diye vurguladı Generalin karısı. “Hatta her zaman iyiyim. Bu da benim tek kusurum; zira insan her zaman iyi olmamalıdır. Çoğu zaman kızlara ya da İvan Fedoroviç’e kızarım ama işin kötüsü kızdığım zaman bile iyi biriyimdir. Az önce, siz gelmeden, çok kızgındım.

Bazen çocuklaşıyorum. Aglaya bana bir ders verdi. Teşekkür ederim Aglaya. Hepsi saçmalık aslında. Ne göründüğüm kadar, ne de kızlarımın beni göstermek istedikleri kadar aptalım. Kişilik sahibiyim, ayrıca sıkılgan da sayılmam. Bunları açık yüreklilikle söylüyorum. Yaklaş Aglaya, öp beni…” Aglaya annesini öptü. “Tamam, tamam. Bu kadar sevgi yeter… Siz devam edin Prens. Mutlaka eşekten daha ilginç şeylerle de karşılaşmışsınızdır.”

Adelaida tekrar, “Siz ısrar edince Prensin nasıl hemen konu bulup anlatmaya koyulduğunu ben hâlâ çözemedim” diye belirtti.

“Bulur ve anlatır; çünkü Prens senden on, belki de on iki kat daha akıllı. Umarım bunu en kısa zamanda anlarsın. Söylediklerimi ispatlayın Prens, anlatmaya devam edin. Gerçekten de şu eşek konusunu bir yana bırakalım. Yurt dışında başka nelerle karşılaştınız bakalım?”

“Eşek konusu da son derece ilgi çekiciydi,” dedi Aleksandra. “Prens hastalığını ve dış bir etkenin kendisini nasıl birden iyileştirdiğini çok güzel anlattı. Bu tür hikâyeleri hep ilginç bulmuşumdur. İnsanların akıllarını nasıl yitirdiklerini ve daha sonra nasıl iyileştiklerini… Özellikle bu bir anda gerçekleşen bir olay ise…”

“Değil mi ama?” diye coşkuyla bağırdı Generalin karısı. “Bazen çok akıllı olduğunu düşünüyorum. Gülmeyi kesin artık! Yanılmıyorsam, İsviçre’nin tabiatından söz ediyordunuz Prens… Sizi dinliyoruz!”

“Lüsern’e geldiğimizde gölde gezintiye çıktık. Göl çok güzeldi, ancak içime bir sızı saplandı” dedi Prens.

“Neden?” diye sordu Aleksandra.

“Ben de anlamadım. Tabiatı seyrederken hep böyle hissederim. Güzelliğine kapılıyorum ama aynı zamanda bu bana acı veriyor. Gerçi o zamanlar hâlâ hastalığın etkisi altındaydım.”

“Ben olsam doya doya bakardım,” dedi Adelaida. “Ne zaman yurt dışına çıkacağımızı merak ediyorum. İki senedir bir türlü resim konusu bulamadım. ***Doğu ve Güney çoktan betimlendi…*** Bana bir resim konusu verin Prens!”

“Anlamam ki ben. Bakmak ve tasvir etmek yeter sanırım.”

“Bakmasını bilmiyorum.”

“Bilmece gibi konuşmayın. Hiçbir şey anlamıyorum,” diye sözlerini kesti Generalin karısı. “Bakmasını bilmiyorum da ne demek? Gözlerin var ya, bak. Bakmasını bilmiyorsan, yurt dışında öğrenecek değilsin ya. Prens, nasıl baktığınızı bize anlatır mısınız?”

“Bak bu iyi olur,” dedi Adelaida. “Prens yurt dışında nasıl bakması gerektiğini öğrenmiştir.”

“Hastalığımı iyileştirdim orada. Bakmasını öğrenebildim mi, bilemiyorum. Gerçi orada bulunduğum süre boyunca hep mutluydum.”

Aglaya birden bağırdı. “Mutlu mu dediniz? Siz mutlu olmayı biliyor musunuz? O halde niye bakmayı bilmediğinizi söylüyorsunuz? Bunu bize de öğretirsiniz umarım.”

“Lütfen, öğretin!” dedi gülerek Adelaida.

Prens de güldü.

“Size hiçbir şey öğretemem. İsviçre’deyken sürekli köyde yaşadım ve köy dışına pek çıkmadım; size öğretebilecek bir şey öğrenemedim ki… Oradayken sıkılmıyordum, sağlığıma hızla kavuşuyordum. Yaşadığım her gün benim için daha da değerli olmuştu. Geceleri rahat yatıyor, sabahları ise mutlu uyanıyordum. Ama sebebini sorarsanız, ben de bilmiyorum.”

“İçinizden gezip tozmak gelmiyordu demek ki… İlginizi çeken ya da sizi düşündüren bir şey de mi yoktu?” diye sordu Aleksandra.

“Başlangıçta vardı, evet ve bu da beni huzursuz ediyordu. Sürekli nasıl yaşayacağımı ve başıma gelenlere katlanıp katlanamayacağımı düşünüyordum. Bazen, özellikle kendimle baş başa kaldığımda endişeleniyordum. Bizim orada bir çağlayan vardı, fazla büyük değildi; yüksekteki dağlardan ince bir şeritmiş gibi dökülürdü. Beyaz ve gürültülü köpükleri olan bir çavlandı. Yüksekti ama alçakmış gibi görünürdü; yarım verst yukarıda olmasına rağmen elli adımmış izlenimi verirdi. Geceleri şırıltısını dinlemeyi severdim. İşte böyle anlarda içim içime sığmazdı. Bazen öğle vakti, tek başıma dağlarda bir yerlere giderdim. Etrafım yaşlı, yüksek çam ağaçlarıyla çevriliydi ve ben yapayalnızdım. Yukarıda bir kayanın tepesinde, bir Ortaçağ şatosunun kalıntıları yükselirdi. Yaşadığım köy buradan belli belirsiz görünürdü. Parlak bir güneş, masmavi bir gökyüzü, ürpertici bir sessizlik… O zaman içimde bir çağrı hissederdim. Doğru, hep dosdoğru yürüsem, yürüsem… Gökyüzünün yerle birleştiği o

çizgiyi geçince, sırrın çözüleceğine ve yepyeni, şimdikinden bin kat daha hareketli ve gürültülü bir hayatın içine gireceğime inanırdım. Napoli gibi, baştan başa saraylarla dolu, büyük, gürültülü bir şehir hayal ederdim. Neler hayal etmezdim ki!.. Sonraları, insanın hapishanede bile yeni bir hayatın kapılarını açabileceğini düşünmeye başladım."

"Böyle ibret alınacak hikâyeleri, daha on iki yaşımdayken, ***Okuma Parçaları*** kitabında okumuştum" dedi Aglaya.

Adelaida, "Siz bir filozofsunuz Prens; buraya bizi aydınlatmaya gelen bir filozof" diye ilave etti.

"Belki de haklısınız," dedi gülümseyerek Prens. "Kim bilir, belki de hakikaten bir filozofum ve insanlarla paylaşmam gereken fikirlere sahibim. Doğru olabilir…"

"Felsefeniz Evlampiya Nikolovna'nınkiyle aynı. Dul bir memur karısı… Sık sık bize gelir. El âlemin sırtından geçinir," diye devam etti Aglaya. "Hayatının amacı ucuza yaşamaktır. Parası da vardır aslında ama kurnazlık yapar. Hapishane hayatı konusunda söylediklerinize benziyor bu. Ya da köydeki dört yıl süren mutluluk uğruna, neredeyse seve seve, bedavaya, birkaç kapiğe sattığınız Napoli'ye…"

"Hapishane hayatı konusundaki görüşünüze katılmıyorum," dedi Prens. "On iki sene zindanda kalmış bir adamın hikâyesini biliyorum. Profesörün hastalarından biriydi. Sık sık nöbetleri tutardı; huzursuzlaşıp ağlardı. Bir keresinde kendini öldürmeye bile kalkmıştı. Hapishanedeki hayatı çok iç karartıcıymış; buna inanabilirsiniz, değeri birkaç kapikle ölçülemez. Tek arkadaşı bir örümcek ile pencere dibinde yetişmiş bir fidanmış… Ama size başka bir adamın hikâyesini anlatmak istiyorum. Kendisiyle geçen yıl karşılaşmıştım. Bir insanın başına gelebilecek en tuhaf olaylardan birini yaşamış; acayip ve nadir rastlanan bir badire atlatmış.

"Bu adam diğer mahkûmlarla birlikte idam yerine götürülmüş ve idam hükmünü dinlemiş. Siyasi bir suç yüzünden kurşuna dizilecekmiş. Yirmi dakika sonra, bağışlandığı kararı okunmuş, cezası değiştirilmiş. Bu iki karar arasında geçen yirmi dakika ya da bir çeyrek saat boyunca, birkaç dakika sonra öleceği düşüncesiyle yaşamış. Bazen o anlardan bahsederdi; bunları tekrar tekrar dinlemek isterdim, anlatması için pek çok kez üsteledim. Her şeyi en ince ayrıntısına kadar hatırlıyor ve o yirmi dakikayı asla

unutmayacağını söylüyordu. Çok sayıda hükümlü olduğundan, halkın ve askerlerin çevirdiği idam alanının yirmi adım ötesine üç direk dikilmiş. İlk üç kişiyi direklere doğru götürmüşler; kollarını bağlayıp idam giysisi olan uzun beyaz bir gömlek giydirmişler; tüfekleri görmesinler diye de kafalarına beyaz başlıklar geçirmişler. Her direğin karşısına birkaç asker yerleştirilmiş. Arkadaşım sekizinci sıradaymış; demek ki direğe üçüncü grupla gidecekmiş. Papaz her birini kutsamış. Yaşayacak sadece beş dakikaları varmış. Bu beş dakika ona sonsuz görünmüş, büyük bir servet; beş dakikalık bir hayatın aslında çok uzun sürdüğüne, öyle ki o anda son dakikayı düşünmek için çok erken olduğuna inanmış. Hatta o beş dakikanın planlamasını bile yapmış. Arkadaşlarıyla vedalaşmak ve son defa kendini düşünmek için ikişer dakika ayırmış; son dakikayı da etrafına göz gezdirerek geçirecekmiş. Tam olarak böyle düşündüğünü söylerdi. Yirmi yedi yaşında, sağlıklı ve güçlü bir delikanlıyken hayata veda etmeye hazırlanıyormuş. Vedalaşırken arkadaşlarından birine, yaşananlarla hiç ilgisi olmayan bir soru yöneltmiş; cevabını da büyük bir merakla dinlemiş. Vedalaşmanın ardından ***kendini düşünmek için*** ayırdığı iki dakikaya gelmiş sıra… Olanca hız ve açıklığıyla şu anda var olduğunu, yaşadığını, ama üç dakika sonra, kim veya ne olacağını bilmediğini düşünmüş. Nerede olacağını da… Bütün bunlara iki dakika içinde cevap bulacakmış gibi! İdam alanının yakınında, çatısı altın yaldızla kaplanmış bir kilise varmış. Gözlerini güneşte parıldayan bu çatıdan ayıramadığını hatırlardı. Bu parıltıları yeni varlığıymış gibi hissetmiş; sanki üç dakika sonra onlarla bir olacakmış gibi… Kendisini bekleyen bu yeni olayın bilinmezliği karşısında yüreği korku ve nefret dolmuş. Ama güçlü bir şekilde hissettiği yeni bir düşünce her şeye baskın çıkmış: 'Ah, keşke ölmesem! Keşke yaşama yeniden dönebilsem! O zaman sonsuz bir hayat olurdu önümde! Her dakikayı sanki bir asırmış gibi yaşardım, bir dakikayı dahi boşa harcamazdım!' Arkadaşım bu düşüncenin öfkeye dönüştüğünü ve bir an önce kurşuna dizilmek istediğini söylerdi."

Prens birden sustu. Herkes hikâyesini sürdürmesini ve bir neticeye varmasını bekliyordu.

"Bitirdiniz mi?" diye sordu Aglaya.

Prens bir anlık dalgınlığından sıyrılarak, "Ne dediniz?.. Ha, evet, bitirdim" dedi.

“Bunları neden anlattınız?”

“Konuşurken aklıma geliverdi…”

“Düşünceleriniz daldan dalda konuyor Prens,” diye belirtti Aleksandra. “Kuşkusuz bununla, bir anın bile parayla ölçülemeyeceğini ve bazen beş dakikanın hazineden daha değerli olduğunu anlatmak istiyordunuz. Bunlar gerçekten de methedilecek düşünceler; ama izninizle sormak istiyorum. Dediğinize göre bu olayı anlatan arkadaşınızın cezası değiştirilmiş, yani kendisine ‘sonsuz bir hayat’ sunulmuş. Peki, bu serveti daha sonra nasıl değerlendirdi? Her dakikayı bir asır gibi yaşayabildi mi?”

“Hayır, bunu ben de sormuştum kendisine. Hiç de öyle yaşamamış; çoğu dakikası boşa gitmiş.”

“İşte size netice. Demek ki gerçekte hiçbir dakikayı dolu dolu, hesaplı yaşamak mümkün değil. Her nedense olmuyor.”

“Evet, her nedense olmuyor,” diye tekrarladı Prens. “Ben de böyle düşünüyorum. Yine de buna inanmak istemiyorum…”

“Yani siz herkesten daha akıllıca yaşayabileceğinizi mi düşünüyorsunuz?” diye sordu Aglaya.

“Evet, öyle düşünürdüm.”

“Ve hâlâ böyle düşünüyorsunuz, öyle mi?”

Prens, her zamanki gibi sıkılgan bir şekilde tebessüm ederek Aglaya’ya baktı ve, “Hâlâ böyle düşünüyorum” diye cevapladı. Ardından neşeyle kahkaha attı.

“Ne kadar da alçakgönüllüsünüz!” dedi Aglaya; neredeyse kızmıştı.

“Yürekli kızlarsınız. Gülüyorsunuz. Arkadaşımın hikâyesinden öylesine etkilenmiştim ki düşümde onun yaşadığı o beş dakikayı gördüm.” Prens, ciddi bakışlarla odadakileri inceledi. “Herhangi bir nedenle bana gücenmediniz ya?” diye sordu birden. Kafası karışmış gibiydi.

Üç kız da aynı anda, “Neden gücenelim ki?” diye bağırdı şaşırarak.

“Sanki akıl öğretiyormuş gibiyim de…”

Herkes güldü.

“Gücenmişseniz de bunu sürdürmeyin,” dedi Prens. “Başka insanlar kadar hayatı yaşamadığımı ve onu daha az anladığımı biliyorum. Ben bazen…

tuhaf şeyler söylüyorum.” Prens kesinlikle çok utanmıştı.

Aglaya sertçe ve üsteleyerek, “Mutlu olduğunuzu söylediğinize göre, başkaları kadar değil, onlardan daha çok yaşamış olmalısınız,” diye söze başladı. “Neden söylediklerinizi saptırıp özür diliyorsunuz? Ayrıca rica ederim, bize akıl hocalığı yaptığınızı düşünmeyin; bunun övünülecek bir tarafı yok. Sükûnetiniz sayesinde, daha yüz sene mutlu yaşarsınız. Size bir idam cezası ya da bir parmak ucu gösterdiklerinde her ikisinden de takdire değer düşünceler çıkarır, memnun kalırsınız. Elbette mutlu olursunuz.”

Uzun süredir konuşulanları dinleyen Generalin karısı bağırdı: “Neden sürekli kızıyorsun, bir türlü anlamıyorum! Neden söz ettiğinizi de anlamıyorum! Parmak ucu da neyin nesi? Prens çok güzel konuşuyor ama biraz hüzünlü. Neden onun cesaretini kırıyorsunuz? Konuşmaya başladığınızda yüzü gülüyordu, şimdi ise hiç neşesi yok!”

“Zararı yok, anne. Prens, idam cezası görmemiş olmanız ne yazık; size bir soru sormak istiyordum oysa.”

“İdam cezası gördüm ben.”

“Gördünüz mü?” diye bağırdı Aglaya. “Bunu tahmin etmeliydim. O zaman durum değişir! Eğer idam gördüyseniz, hep mutlu yaşadığınızı nasıl söylersiniz?”

Adelaida, “Sizin köyde idam cezası uygulanır mıydı?” diye sordu.

“Lyon’da gördüm. Oraya Schneider’le gitmiştim. Şehre varır varmaz bir idam alanıyla karşılaştım.”

“Çok mu hoşunuza gitti? Çok bilgi verici, çok yararlı olmalı!” dedi Aglaya.

“Hiç hoşuma gitmedi ve sonrasında biraz hastalandım. Ama itiraf etmeliyim ki yerimde çivilenmiş gibiydim, gözlerimi ayıramıyordum.”

“Ben de ayıramazdım” dedi Aglaya.

“Orada, kadınların idamı seyretmesinden hoşlanmazlar. Gazetelerde bu kadınlarla ilgili haberler çıkar.”

“Kadın işi saymadıklarına göre, bunun erkek işi olduğunu düşünüyorlar demek ki. Tebrik edilecek bir mantık doğrusu! Siz de mi böyle düşünüyorsunuz?”

“Bize idam anını anlatın” diye sözünü kesti Adelaida.

“Anlatmasam…” dedi Prens sıkıntılı bir halde. Yüzü kararmıştı.

Aglaya onu iğnelemek istercesine, “Bize anlatmak zorunuza gidiyor sanki” dedi.

“O değil de, az önce anlatmıştım.”

“Kime anlatmıştınız?”

“Uşağınıza anlattım. Az evvel beklerken.”

Hepsi birden, “Hangi uşağa?” diye sordu.

“Holde, kır saçlı hizmetkâra… İvan Fedoroviç’in odasına girmek için beklerken anlattım.”

“Tuhaf” dedi Generalin karısı.

“Prens demokrat bir insan,” diye sözünü kesti Aglaya. “Aleksey’e bile anlattığınıza göre, artık bize de anlatırsınız.”

“Mutlaka dinlemek istiyorum” diye tekrarladı Adelaida.

Prens heyecanla (belli ki çabuk heyecanlanan bir yapısı vardı) Adelaida’ya döndü. “Az evvel, tablonuz için benden konu isterken, aslında aklıma bir konu gelmişti: Giyotinin inişine bir dakika kala, başını tahtaya uzatmadan evvel, sehpanın önünde duran bir idam mahkûmunun yüzü.”

“Nasıl, sadece yüzü mü?” diye sordu Adelaida. “Tuhaf bir konu! Böyle bir tablo olur mu?”

Ateşli bir şekilde, “Bilmem, neden olmasın?” diye üsteledi Prens. “Basel’de böyle bir tablo görmüştüm. Anlatmayı çok isterim. Bir gün anlatırım. Beni çok etkiledi.”

“Basel’deki tabloyu bir gün mutlaka anlatın,” dedi Adelaida. “Ama şimdi bana şu idam tablosundan bahsedin. Onu sizin gördüğünüz gibi anlatın bana. O yüz nasıl çizilmeli sizce? Tablo sadece bir yüzden mi ibaret olacak? Bu nasıl bir yüz?”

Prens, hatıraların etkisi altındaydı ve etrafındaki her şeyi ve herkesi unutmuş görünüyordu. Büyük bir istekle söze başladı:

“Ölümüne tam bir dakika kalmıştı. İdam mahkûmu ayağını sehpanın merdivenine henüz atmıştı. O anda gözlerini benim olduğum tarafa çevirmiş gibiydi; yüzüne baktım ve her şeyi anladım. O anı nasıl

anlatabilirim ki!.. Biri bunun resmini yapmalı! Siz yaparsanız, daha iyi olur. Böyle bir tablonun gerekli ve yararlı olduğuna inanıyorum. Aslında bu adamın hikâyesini de bilmeniz lazım: Hükümlü, idamını hapishanede beklemektedir; bürokrasiden dolayı daha bir hafta süresi olduğuna inanır. İmzalanması gereken kâğıtların bir yerlere gideceğini ve oradan da bir haftadan evvel çıkmayacağını umar. Ama bu sefer işler hızlı ilerler.

“Sabanın beşi, adam uyumaktadır. Ekim ayının sonları; hava soğuk ve karanlıktır. Hapishane müdürü, yanında gardiyanıyla sessizce içeri girer; hükümlünün omzuna yavaşça dokunur. Adam dirseğine dayanarak kalkar, ışığı görür, ‘Ne var?’ diye sorar. ‘İdam saat onda.’ Adam uykuludur, inanmakta zorluk çeker. Kâğıtların bir haftadan evvel çıkamayacağını söyler ve tartışmaya başlar. ‘Bana böyle anlatmışlardı’ der ve ardından, ‘Yine de böylesi gaddarlık, ansızın…’ deyip tekrar susar; içinden konuşmak gelmez çünkü. Daha sonraki üç dört saatin nasıl geçtiği malum: Papazla konuşur, kahvaltı eder… Kahvaltıda kendisine şarap, kahve ve dana eti ikram edilir. (Alay ediyormuşçasına, değil mi? Düşündüğünüzde bunun ne kadar acımasız olduğunu anlıyorsunuz ama diğer taraftan da bu masum insanlar sadece iyilik yapmak istiyorlar.) Ardından sıra giyinmeye gelir. (Bir hükümlünün giyinmesinin ne demek olduğunu bilir misiniz?) Sonra da şehir sokaklarından geçerek idam sehpasına götürülür… Sanırım bu yolculuk esnasında, önünde yaşayacak daha uzun bir zamanı olduğunu düşünür. Yolda kendi kendine, ‘Daha yaşayacağım! Önümde üç sokak var, bunları geçince, bir sokak daha var, sonra şu sağda fırıncının bulunduğu sokak da var!’ der. Etrafında, çığlık atan insanlar… On bin yüz, on bin çift göz… Bütün bunlara dayanması lazımdır. Aklında tek bir düşünce vardır: ‘Burada on bin kişi var; ama onlardan birini değil, beni idam ediyorlar!’ İşte, hükümlünün idam alanına kadar yaşadıkları…

“İdam yerine bir merdivenle çıkılır. Bu merdivenin önünde ansızın ağlamaya başlar. Oysa güçlü biridir; azılı bir katil. Yol boyunca papaz daima yanındadır. Arabada sürekli adamla konuşur. Ama hükümlünün onu dinlediğini sanmıyorum. Kulak verse bile, üçüncü sözcükten sonrasını anlamaz. Sonunda basamakları çıkmaya başlar; bacakları bağlı olduğundan kısa adımlarla ilerler. Papaz, akıllı biri olmalı; konuşmayı bırakıp öpmesi için ona haçı uzatır. Merdivenin önünde çok solgundur hükümlü; giyotinin yanına gelince, yüzü kâğıt gibi bembeyaz kesilir. Kuşkusuz bacakları

ağırlaşıp, midesi bulanır. Sanki bir şey boğazını sıkıyor ve gıdıklıyor gibi… Korku duyduğunuz bir anda, bu şekilde hissettiğiniz hiç oldu mu? İnsanın aklının başında olduğu ama artık kendi üzerinde söz sahibi olmayı bıraktığı anlardır bunlar… Bence ölümün kaçınılmaz olduğu anlarda, mesela üstümüze bir evin yıkılacağı anda, içimizden, 'Ne olursa olsun' deyip gözlerimizi kapayarak oturup beklemek gelir. Ne olacaksa olsun!.. Hükümlü güçsüz düşünce, papaz çabucak ve sessizce haçı dudaklarına götürür. Küçük, gümüş, dört köşeli bu haçı her an adamın dudaklarına değdirir… Haç dudaklarına değer değmez, birkaç saniye için hükümlü canlanır; gözlerini açıp birkaç adım daha atmaya çalışır. Sanki yanında alıp götürmesi gereken bir şeyi unutmamak için telaşlanıyormuş gibi, haçı aceleyle ve büyük bir istekle öper. Ama adamın o anda dinsel bir kaygı içinde olduğundan kuşkuluyum. Giyotine dek bu böyle sürüp gider… Tuhaftır ki bu son saniyelerde bayılıp düşmüyorlar. Aksine zihin, tıpkı hızlı bir araba gibi çalışır. Bence adamın kafasında lüzumsuz, belki de gülünç düşünceler birbirini kovalar. 'İdamımı seyretmeye gelen şu adamın alnında bir siğil var. Bak hele cellâdın alt düğmesi paslı' gibi mesela… Yine de o anda olan biten her şeyin farkında olursunuz, zihniniz aşırı derecede açıktır, bayılmak mümkün değildir. Ve bu durum son ana dek, saniyenin dörtte biri kadar süren o ana dek devam eder… Demirin kafasına doğru kaydığını d***uyacaktır***, bunun bilincindedir. Onun yerinde olsaydım ben de dinler ve mutlaka ***duyardım***! Saniyenin onda biri kadar bir süredir söz konusu olan; ama ***kesinlikle*** duyarsınız! Baş gövdeden ayrıldıktan sonra, çok kısa bir an için, bilincin kaybolmadığını ileri sürenler var. Düşünebiliyor musunuz? Bunu algılayabiliyor musunuz? Ya beş saniye sürerse?

"Sadece son basamağı açıkça görünen bir idam sehpası çiziniz. Hükümlü ayağını o basamağa koymuş olsun; başını görebilelim, o kâğıt gibi bembeyaz yüzünü… Papaz onu kutsuyor olsun. Adam morarmış dudaklarını aç gibi uzatsın. Olan biten her şeyin ***bilincinde***… Baş ve haç; tablo bu kadar. Papazın, cellâdın ve iki yardımcısının yüzlerini ayırt edebilelim; aşağıda da belli belirsiz birkaç baş ve göz görünsün… İşte böyle bir tablo çizin." Prens sustu ve dinleyenlere göz gezdirdi.

Aleksandra kendi kendine konuşuyormuşçasına mırıldandı: "Bu anlattıklarınız dingincilik felsefesine uymuyor tabii."

"Şimdi de bize nasıl âşık olduğunuzu anlatın" dedi Adelaida.

Prens ona şaşkınlıkla baktı. Adelaida aceleyle ilave etti: “Lütfen anlatın. Saklamayın, âşık oldunuz siz. Ayrıca, bunu anlatmaya başlayınca, filozofluğu da bırakmış olursunuz.”

“Anlatmayı bitirince, söylediklerinizden utanmış görünüyorsunuz,” dedi Aglaya. “Neden?”

Generalin karısı, Aglaya’nın sözünü öfkeyle kesti: “Bütün bunlar saçmalık!”

“Pek akıllıca değil” diye onayladı Aleksandra.

Generalin karısı, Prense döndü, “Söylediklerine aldırmayın Prens,” dedi. “Bunu özellikle yapıyor. Bu şekilde eğitilmedi. Kızlarım sizi kızdırmışlarsa, alınmayın. Kuşkusuz bir dolap çeviriyorlar; ama sizi sevdiler, yüzlerinden belli oluyor.”

“Yüzlerini ben de okuyorum” dedi Prens, sözcüklerin üstüne basarak.

Adelaida merakla “Nasıl?” diye sordu.

Öteki iki kız ilgiyle, “Yüzlerimizden neler okuyorsunuz?” diye sordu. Herkes Prensin cevabını bekliyordu, ama o ciddi bir yüzle susuyordu.

“Bunu size daha sonra söylerim” dedi yavaşça.

Aglaya yüksek sesle, “Kesinlikle meraklandırmak istiyorsunuz bizi,” dedi. “Üstelik ne kadar da ciddisiniz!”

“Peki,” dedi Adelaida aceleyle. “İnsan yüzü konusunda usta olduğunuza göre, mutlaka âşık olmuşsunuz. Demek doğru anlamışım. Lütfen anlatın!”

Prens aynı ciddiyetle, “Âşık olmadım,” diye cevapladı kısık bir sesle. “… Başka türlü mutlu oldum ben.”

“Nasıl?”

Prens derin düşüncelere dalmış gibiydi. “Peki, anlatayım…”

VI

“Şu anda bana öylesine büyük bir merakla bakıyorsunuz ki, bu merakınızı gidermezsem, sanırım bana sinirleneceksiniz” diye söze başladı Prens ve ardından tebessüm ederek ilave etti: “Şaka yapıyorum tabii… Orada… bütün zamanımı çocuklarla geçiriyordum. Yaşadığım köyün okul çağındaki çocuklarıydı bunlar. Eğitimleriyle ilgilenmiyordum, hayır. Guille Tibo

isminde bir öğretmenleri vardı, çocuklara ders vermek onun göreviydi. Elbette ben de onlara bir şeyler öğretmişimdir, uzunca bir zaman geçirdik birlikte… Dört senem çocuklarla beraber geçti. Onlarla birlikte olmak dışında bir beklentim yoktu. Her şeyimi paylaşırdım çocuklarla, gizli saklım yoktu. Sürekli etrafımdaydılar, benden ayrılmaz olmuşlardı ve bu yüzden ebeveynleri ve hısımları bana kızıyordu. Hatta öğretmenleri bile bana düşman kesilmişti. Köyde pek çok kişi düşmanım olup çıkmıştı. Schneider de bana kızıyordu. Neden bu kadar çok korkuyorlardı ki? İnsan çocuklarla her şeyi konuşabilir, her şeyi… Yetişkinlerin çocukları ne kadar az tanıdığına her zaman şaşmışımdır; bu yetişkinlere kendi anne babaları da dahil… Küçük oldukları ve ileride öğrenecekleri bahanesiyle çocuklardan hiçbir şey saklanmamalı. Ne kadar talihsiz bir düşünce! Çocuklar, babalarının kendilerini küçük ve aklı ermez sandıklarını belirtirken ne kadar da doğru söylüyorlar! Büyükler, çok önemli bir mesele konusunda bile bir çocuğun iyi bir tavsiye verebileceğinin farkında değiller. Tanrım! Bu küçük kuşlar size güven ve mutluluk dolu bakışlarını yönelttiklerinde, onları aldatmaya gönlünüz nasıl el verir? Çocuklara kuşlar diyorum, zira yeryüzünde küçük bir kuştan daha iyi bir varlık yoktur.

“Her neyse, köydekiler bana bir olay yüzünden kızmıştı. Tibo’ya gelince, onunki sadece kıskançlıktı. Önceleri, çocukların benim söylediğim her şeyi anladıklarını gördüğünde, şaşkın şaşkın başını sallıyordu; onun anlattıklarını anlamıyorlardı oysa… Sonraları, kendisine çocuklara öğretebileceğimiz hiçbir şeyin olmadığını, tam tersine, bizim onlardan öğrenmemiz gereken şeylerin olduğunu söylediğimde kahkahayla gülmüştü. Kendisi de çocuklarla yaşayan biriydi, o halde nasıl beni kıskanıp kötüleyebiliyordu, anlamıyorum!

“Çocuklar insanın ruhunu iyileştirir… Schneider’in kliniğinde bir hasta tanımıştım; bedbaht bir insandı. O kadar büyük bir mutsuzluktu ki onunki, bir benzeri olabileceğini sanmıyorum. Delirmiş diyorlardı onun için. Aslında bence aklını kaybetmemişti; yalnızca çok fazla ıstırap çekiyordu, bütün hastalığı buydu. Bizim çocukların onun için ne ifade ettiğini bir bilseydiniz… Ama ben bu hastadan daha sonra bahsedeceğim size, şimdi anlatmak istediğim hikâyenin başına dönelim…

“İlk başta çocuklar beni pek sevmedi. Onlara göre fazla büyüktüm; ayrıca hantal biriydim. Yakışıklı olmadığımın da farkındayım. Üstelik bir

yabancıydım. Çocuklar önceleri benimle dalga geçerlerdi. Daha sonra, Marie'yi öptüğümü gördüklerinde, üzerime taş atmaya başladılar. Oysa ben onu sadece bir kez öpmüştüm. Lütfen gülmeyin," dedi Prens, dinleyenlerin tebessümlerini fark ederek. "Bu öpücükte aşk yoktu; onun ne kadar bahtsız bir varlık olduğunu bilseydiniz, siz de aynı benim gibi ona acırdınız. Bizim köydendi kız. Annesi yaşlı bir kadındı. Oturdukları küçük, iki pencereli ev dökülüyordu; köy idaresi yaşlı kadının bu pencerelerden birinde şerit, iplik, tütün, sabun satmasına izin veriyordu. Kazandıkları birkaç kapikti; bununla geçiniyorlardı. Kadın hastaydı, bacakları şiştiğinden, bütün gün oturmak zorundaydı.

"Marie onun kızıydı; yirmi yaşlarında, güçsüz ve zayıf bir kızcağızdı. Uzun süredir veremdi, yine de evlere gündelikçi olarak giderdi; tahtaları siler, çamaşır yıkar, avluyu süpürür, hayvanlara bakardı… Bir Fransız seyyar satıcı kızı kandırıp götürdü, bir hafta sonra da yolda bırakıp ortalıktan kayboldu. Kız üstü başı dağınık, çamur içinde, pabuçları yırtılmış bir vaziyette eve döndü. Bir hafta boyunca yürümüş, geceleri tarlalarda geçirmiş, üşütmüştü. Ayakları yara bere içindeydi, elleri şişmiş, derisi çatlamıştı. Önceden de güzel sayılmazdı; saf bakışlı, uysal, iyi niyetli bir kızdı. Son derece sessizdi. Bu olaydan evvel, bir keresinde, çalışırken şarkı söylemeye başladığını hatırlıyorum; etrafındakiler çok şaşırıp gülmüşlerdi. 'Marie şarkı söyledi! Duydunuz mu? Marie şarkı söyledi!' deyip duruyorlardı. Kızcağız öyle utanmıştı ki bir daha sesini hiç çıkarmamıştı. O zamanlar köylüler onu kollarlardı ama o olaydan sonra eve dönünce, kimse Marie'ye acımadı. İnsanlar bazen ne kadar kötü olabiliyorlar! Ne kadar zalimce davranabiliyorlar! Ona ilk önce annesi nefretle yaklaştı. 'Namusumuza leke sürdün' deyip aşağıladı. Kızını ilk önce o ayıpladı ve bunu herkese duyurdu. Marie'nin döndüğünü öğrenince, bütün köy halkı onu görmeye koştu. Yaşlı dedeler, çocuklar, kadınlar, genç kızlar, sabırsız ve meraklı olan herkes yaşlı kadının kulübesini doldurdu. Marie, yerde, annesinin ayakları dibinde yatıyor ve ağlıyordu; aç, sefil, üstü başı berbat bir haldeydi. Köylüler içeri girince, Marie darmadağınık saçlarının ardına gizlendi. Etrafındakiler ona bir hayvanmış gibi bakıyor, yaşlılar kınıyor, gençler alay ediyor, kadınlar da küfrediyor ve suçluyordu; bakışları sanki bir örümceğe bakıyormuşçasına nefret ve tiksinti doluydu.

“Annesi bütün bunlara sesini çıkarmadı. O da herkesle birlikte oturmuş, söylenenleri başını sallayarak onaylıyordu. Kadın ölümün eşiğindeydi ve bunun farkındaydı; yine de kızıyla barışmaya yanaşmadı. İki ay sonra vefat etti, ölünceye dek kızıyla tek kelime konuşmadı. Onu ahırda yatırıyor, neredeyse hiç yiyecek vermiyordu. Kadının, hasta bacaklarını sık sık ılık suda tutması gerekiyordu. Marie her gün annesinin ayaklarını yıkıyor ve ona bakıyordu. Annesi yaptıklarını sessizce kabul ediyor ama susmaya da devam ediyordu. Marie bütün bunlara dayandı. Sonraları onu tanıdığımda, annesine hak verdiğini ve kendini aşağılık bir yaratık olarak kabul ettiğini gördüm. Annesi ölüm döşeğine yatınca, orada âdet olduğu üzere, köyün yaşlı kadınları sırayla gelip ona baktılar. O günden sonra Marie’ye hiç yiyecek verilmedi. Eskisi gibi gündeliğe de gidemezdi; köyde artık kimse ona iş vermek istemiyordu çünkü.

“Köy halkı Marie’yi lanetlemişti. Erkekler ona çirkin laflar ediyordu. Bazen, pazar günleri, sarhoşlar gülüp eğlenmek için önüne birkaç kapik atarlardı. Marie paraları sessizce toplardı. O sıralar kan tükürmeye başlamıştı. Üstü başı iyice dökülmüştü, öyle ki bu şekilde dolaşmaktan utanıyordu. Köye döndüğünden beri yalınayaktı. Köyün çocukları –okullu olanların sayısı kırkı aşıyordu– Marie’yle alay ediyordu; hatta arkasından çamur atıyorlardı.

“Marie inekleri gütmek için çobana yalvardı ama çoban onu kovdu. Günlerce sürünün peşinden gitti kızcağız. Çobana çok faydası dokunuyordu, bu yüzden sonunda adam onu kovmaktan vazgeçti. Ara sıra öğle yemeğinden artan peynir ekmek kırıntılarını vermeye başladı; bunu büyük bir iyilik sanıyordu.

“Annesi ölünce, köy papazı Marie’yi kiliseden kovdu, herkesin önünde aşağıladı. Marie partal kıyafetler içinde, tabutun yanında ağlıyordu. Kalabalık, Marie’nin tabutun ardından gidişini ve ağlamasını seyretmeye gelmişti. Köy papazı o zamanlar gençti ve büyük bir vaiz olma hevesindeydi; halka dönüp parmağıyla Marie’yi gösterdi: ‘Bu mübarek kadının ölümüne sebep olan işte odur! (Yalan söylüyordu papaz; zira Marie’nin annesi iki yıldır hastaydı.) İşte, başı eğik, yalınayak ve üstü başı dökük karşınızda duruyor; çünkü Tanrı’nın gazabına uğramıştır. Ahlâksızları nasıl bir son beklediğini görün!’ Ve buna benzer daha bir sürü şey söyledi. Bu kötülük herkesin hoşuna gitti, inanabiliyor musunuz?

“Ancak çocuklar birden Marie’ye arka çıkmaya başladı. Onlar da aynı benim gibi Marie’yi sevmişlerdi. Size olayların nasıl geliştiğini anlatayım: Marie için bir şeyler yapmak istiyordum. Paraya ihtiyacı vardı ama benim tek kapiğim bile yoktu. Ufak bir pırlanta iğne saklıyordum. Köy köy dolaşıp yıllanmış kıyafetler alan bir eskiciye iğneyi sattım; en az kırk frank ederdi ama sekiz frank verdi. Uzunca bir süre Marie’yi yalnız yakalamak için uğraştım. Nihayet bir gün, köyün çıkışında, dağa çıkan bir patikada, bir ağacın arkasında karşılaştık. Ona sekiz frankı verdim. Başka param yoktu; o yüzden bu parayı idareli kullanmasını söyledim. Ardından onu öptüm; kötü bir amacımın olmadığını, kendisini âşık olduğumdan değil de ona acıdığımdan ve mutsuz saydığımdan öptüğümü söyledim. Olan bitenlerde suçu olmadığını da ilave ettim. Onu avutmayı istiyordum. Kendisini hor görmemeli, kimseye karşı küçük düşmemeliydi. Önümde suskun, gözleri yerde, utanç içinde duruyordu; sanırım beni anlamadı. Sözlerimi bitirince, Marie elimi öptü. Ben hemen elimi çekip onunkini öpmeye çalıştım ama izin vermedi.

“İşte o sırada çocuklar bizi görmüş. Islık çalmaya, gülüp alkışlamaya başlamışlardı. Marie koşarcasına uzaklaştı. Çocuklarla konuşmak istedim ama bana taş attılar. Aynı gün, Marie’yi öptüğümü bütün köy öğrendi. Kızdan daha çok nefret ettiler, ona daha fazla yüklenmeye başladılar. Kızı bir şekilde cezalandırmak istedikleri geldi kulağıma ama neyse ki bir şey olmadı. Çocuklar da kızcağıza eskisinden daha kötü davranıyorlardı; Marie’yi kovalıyor, ona çamur atıyor, küfür ediyorlardı… Hayatını zehir ettiler. Marie her seferinde nefesi kesildiği halde koşmaya çalışıyordu. Bir keresinde az kalsın onlarla kavga edecektim. Daha sonra çocuklarla konuşmaya başladım; her gün konuşuyordum onlarla. Küfretmeyi sürdürseler de bazen durup beni dinliyorlardı. Marie’nin çok mutsuz olduğunu söylüyor, onlardan hiçbir şeyi saklamayıp her şeyi anlatıyordum. Beni ilgiyle dinliyorlardı ve çok geçmeden Marie için üzülmeye başladılar.

“Orada, tanıdık olsun ya da olmasın, iki kişi karşılaşınca birbirini selamlar. Çocuklardan bazıları Marie’yle karşılaştıklarında onu arkadaşça selamlıyorlardı. Kızcağızın buna ne kadar şaşırdığını tahmin edebilirsiniz. Bir gün, iki küçük kız, ona yemek götürmüşler. Marie’nin ağladığını anlattılar bana, onu çok sevdiklerini söylediler. Evet, çocuklar Marie’ye bağlanmaya başlamışlardı, bana da öyle. Sık sık evime gelip, çeşitli

hikâyeler anlatmamı istiyorlardı. Beni dinlemeyi seviyorlardı. Üç yıl boyunca çocuklarla sohbet ettik. Sonraları, Schneider dahil herkes, beni çocuklarla, yetişkinlerle konuştuğum gibi konuşmakla ve her şeyi saklamadan anlatmakla suçladı. Onlara, çocuklara yalan söylemenin utanç verici bir şey olduğunu anlattım. Çocuklar zaten kendilerinden saklanan her şeyi öğrenecek, ama bunları kötü bir şekilde değil, benden üslubunca öğreneceklerdi. Herkesin çocuk olduğu günleri hatırlamasını istedim ama köydekiler farklı düşünüyorlardı…

“Marie’yi öptüğümde annesi hâlâ hayattaydı, bundan iki hafta sonra öldü. Köy papazı vaazını verirken çocuklarla arkadaş olmuştuk artık. Onlarla papazın davranışı üzerine konuştuk. Bütün çocuklar papaza kızdı, öyle ki bazıları camlarına taş attı. Yaptıklarının kötü olduğunu söyleyip durdurdum onları. Ama olay hemen duyuldu ve köylüler beni küçüklerin ahlâkını bozmakla suçladılar. Çocukların ise Marie ile görüşmesini yasaklamışlardı ama onlar köyün yarım verst uzağındaki sürünün yanına gidiyor, kızcağızı ziyaret ediyorlardı. Ona ufak hediyeler götürüyorlar, bazıları ise sadece öpmek ve ‘Je vous aime, Marie!’[2] demek için oraya koşup hızla geri dönüyorlardı. Marie mutluydu. Böyle bir sevgiyi, bu kadar ilgiyi düşünde bile görmemişti; hem utanıyor, hem de seviniyordu. Çocuklar, özellikle kızlar, ona benim kendisini çok sevdiğimi söylüyorlardı. Hakkında anlattıklarım sayesinde ona acıyıp sevdiklerini ve her zaman da kendisine bağlı kalacaklarını anlatıyorlardı. Daha sonra sevinçli yüzleriyle yanıma koşuyorlar, Marie’yi gördüklerini, bana selam söylediğini iletiyorlardı. Akşamları çağlayana gidiyordum. Orada etrafı kavak ağaçlarıyla çevrili, köyden görünmeyen bir yer vardı. Çocuklar gizlice oraya beni görmeye geliyorlardı. Marie’ye âşık olduğuma inanıyorlardı ve bu durum onları çok mutlu ediyordu. Ben de yalanlamıyordum. Köyde kaldığım süre içinde çocukları aldattığım tek nokta buydu. Marie’ye âşık değildim, o mutsuz kızcağıza acıyordum ancak çocukların hayallerini de yıkmak istemiyordum. O küçük yürekleri öyle iyiydi ki!.. Léon’un sevdiği Marie’nin böyle partal ve yalınayak dolaşmasına izin veremezlerdi. İnanır mısınız, ona ayakkabı, çorap, çamaşır, hatta bir elbise bile vermişlerdi. Bunları nereden bulduklarını sorduğumda, neşeyle gülmüşlerdi.

“Bazen ben de Marie’yi görmeye gidiyordum. Hastalığı ilerlemişti o sıralar; zorla yürüyordu. Sonunda çobana yardım edemez oldu; yine de her

sabah sürüyle birlikte gidiyor, dik bir kayanın köşesine sinip sabahtan sürünün dönüşüne dek orada oturuyordu. Veremden öylesine güçsüz düşmüştü ki, çoğu zaman gözlerini kapayarak başını kayaya dayayıp uyukluyordu. Zorla nefes alıyordu. Yüzü iyice zayıflamış, iskelete dönmüştü. Onu her gördüğümde alın ve şakakları terden sırılsıklamdı. Dikkat çekmemek için kısa süre kalıyordum. Marie beni görür görmez gözlerini açıyor ve ellerimi öpmeye davranıyordu. Ellerimi çekmiyordum artık; çünkü bundan büyük mutluluk duyuyordu. Onunla kaldığım sürece titriyor ve ağlıyordu. Birkaç kez konuşmaya çalışmıştı, ama dedikleri anlaşılmıyordu. Heyecandan deli gibi oluyordu. Bazen çocuklar da benimle geliyorlardı. Biraz ötede durup, bizi sanki gelecek bir tehlikeden koruyorlardı. Bu onları mutlu ediyordu. Biz ayrılınca, Marie tekrar gözleri kapalı, başı kayaya dayanmış halde kımıldamadan oturmaya devam ediyordu.

“Bir sabah yerinden kalkamadı, bomboş evinde yapayalnız kaldı. Bütün çocuklar onu ziyaret etti. Tek başına yatakta yatıyordu. İki gün boyunca çocuklar nöbetleşerek ona baktı. Köyde Marie’nin ölmek üzere olduğu duyulunca yaşlı kadınlar sırayla ona bakmak için evine geldiler. Belki köylüler Marie’ye acımaya başlamışlardı, en azından artık eskisi gibi çocukları azarlamıyorlardı. Kızcağız sürekli korkunç öksürük nöbetleriyle kesilen uykuya dalıyordu. Yaşlı kadınlar çocukları evden uzaklaştırıyorlardı ama onlar pencerelerin altına koşuyor ve ‘Bonjour, notre bonne Marie!’[3] diyorlardı. Marie de onları işitir işitmez canlanıyor, yaşlıları dinlemiyor, çocukları görebilmek için dirseğinin üstünde doğrulmaya çalışıyor, başını sallayarak onlara teşekkür ediyordu. Kadınlar Marie’ye yemesi için bir şeyler getiriyorlardı, ama kızcağızın buna bile hiç hali yoktu. Çocuklar sayesinde mutluydu ölürken. Gözleri kapanıncaya dek kendini büyük bir günahkar saymaya devam etti. Çocukların kendisini bağışladığına inanmış ve hiç değilse, onların yardımıyla acı kederini unutmuştu. Çocuklar her sabah penceresinin altında kuşlar gibi cıvıldayarak, ‘Nous t’aimons, Marie!’[4] diye bağırıyorlardı. Birkaç güne varmadan Marie öldü. Onun daha uzun süre yaşayacağını sanıyordum. Ölümünden bir gün evvel, gün batmadan Marie’yi görmeye gittim. Beni tanıdı. Son kez elini sıktım. Ne kadar kuruydu bu el! Ertesi sabah onun öldüğünü söylediler. Çocuklar tabutunu çiçeklerle süslediler, başına bir çelenk taktılar. Papaz kilisede

ölüyü kötülemeye kalkışmadı. Cenazede pek az insan vardı. Gelenler de zaten sırf meraktan oradaydı. Ama cenaze kaldırılırken çocuklar hep birlikte tabuta doğru atıldılar, kaldıramayınca yardım etmekle yetindiler. Hepsi ağlayarak tabutun arkasından koşuyordu. Çocuklar Marie'nin küçük mezarını hiç unutmazlar, her yıl çiçeklerle donatırlar. Etrafına gül de dikmişlerdi.

"Köy halkı çocuklar yüzünden bana cephe almıştı. Bu işin elebaşları papaz ile okul öğretmeniydi. Çocuklara benimle görüşmeleri kesinlikle yasaklandı; Schneider bu yasağın yerine getirilmesinden sorumluydu. Yine de onlarla bir şekilde görüşüyordum; uzaktan işaretleşiyorduk, bana pusulalar gönderiyorlardı. Sonraları köylüler yatıştı ama bu yasaklar sayesinde çocuklarla daha çok yakınlaştık. Orada kaldığım son senede Tibo ve papazla barışır gibi oldum.

"Schneider benimle zararlı eğitim "sistem"im konusunda çok tartıştı. Oysa benim bir sistemim yoktu ki! Gidişimden hemen önce Schneider dedi ki, yüz ve yapı olarak yetişkin birine benzememe rağmen ruh, kişilik ve hatta akıl yaşı açısından yetişkin biri değilmişim ve altmış yaşına gelsem bile öyle kalacakmışım. Schneider'in hakkımdaki tuhaf düşüncesi buydu. Çok güldüm. Haklı değildi elbette, nasıl olabilirdi ki? Ama bir konuda doğru söylemişti; hakikaten de ben büyüklerle, yetişkin insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmıyorum. Bunun epeydir farkındayım. Hoşlanmıyorum; çünkü onlarla olmayı beceremiyorum. Benimle ne konuşurlarsa konuşsunlar, yakınlık gösterseler de yetişkinlerin yanında hep rahatsız olmuşumdur ve hep arkadaşlarımın yanına koşmak istemişimdir. Arkadaşlarım ise daima çocuklar olmuştur. Ama bunun sebebi benim çocuk olmam değildir, çocuklar beni her zaman kendilerine çekmişlerdir. Köye yeni geldiğim, hasretimi gidermek için yalnız başıma dağlara çıktığım günlerde, öğleleri ellerimde çantalar, gülerek, bağrışarak koşan okullu çocuk kalabalığını görünce, içimi onlarla birlikte olmak isteği kaplardı ve olağanüstü bir mutluluk hissederdim. Küçük kız ve erkek çocuklarının koşmaca oyunlarını, gözümün önünden hızla geçip giden minik ayaklarını, kâh gülüp kâh ağlamalarını (çünkü pek çoğu okuldan eve gelene birkaç kez dövüşüp barışırdı) seyretmek için durduğumda mutluluktan gözyaşlarına boğulurdum ve bütün kederimi unuturdum. Onlarla birlikte geçirdiğim üç sene boyunca, insanların neden üzüldüklerini anlayamamıştım. Bütün

kaderim onlara bağlanmıştı. Köyden ayrılıp Rusya'ya döneceğim hiç aklıma gelmezdi. Her zaman orada kalacağıma inanırdım.

"Ama Schneider'in beni daha fazla yanında tutamayacağını anladım. Ayrıca ortaya önemli bir sorun çıkmış olmalı ki, Schneider de gitmem için beni acele ettirmeye başladı, benim adıma haberleşti. Mesele nedir bilmiyorum, bu konuda birinin tavsiyesine ihtiyacım var. Belki de kaderim kökünden değişecek ama asıl önemli olan bu değil. Hayatım zaten değişti; çünkü orada çok şey bıraktım, pek çok şey… Vagonda otururken, 'İşte, insanların arasına karışıyorum' diye geçirdim içimden. Neler olacağını bilmiyorum, ama yeni bir yaşamın başlangıcında olduğumun farkındayım. Bunun gerekleri neyse şerefli ve dürüst bir biçimde yerine getirmeye çalışacağım. İnsanların arasında sıkıntı çekeceğim. Öncelikle herkese karşı açık yürekli ve nazik olmaya karar verdim. Kimse benden daha fazlasını isteyemez. Belki burada da bana bir çocuk gözüyle bakacaklardır, ama olsun! Herkes nedense beni budala sanıyor; eskiden çok hastaydım, o zamanlar gerçekten de budalaya benziyordum, ama şimdi beni budala saydıklarını anladığıma göre, gerçekten budala olabilir miyim? İnsanların arasındayken 'Beni budala sanıyorlar, oysa akıllıyım ben, kimse bunu görmüyor…', diye düşünüyorum. Sık sık düşünürüm bunu.

"Berlin'deyken çocukların bana yazdığı mektupları alınca onları ne denli sevdiğimi anladım. İlk mektup elime geçince çok kahırlandım. İstasyona beni uğurlamaya gelirken öyle üzgünlerdi ki… Son bir ay sürekli, 'Léon s'en va. Léon s'en va pour toujours!'[5] diyorlardı. Eskiden her akşam yaptığımız gibi o akşam da şelalede toplanmıştık, herkes ayrılıktan söz ediyordu. Bazen eski neşemiz yerine geliyordu. Ancak gece ayrılırken, bana daha sıkı, daha içten sarılıyorlardı. Bazıları gizlice evime gelip benimle vedalaşmışlardı. Yola çıktığımda hepsi benimle istasyona gelmişti. İstasyon köyden yaklaşık bir verst uzaktaydı. Ağlamamak için kendilerini zor tutuyorlardı, ama çoğu, özellikle kızlar sesli sesli ağlıyorlardı. Treni kaçırmamak için acele ediyorduk, yine de zaman zaman çocuklardan biri yolun ortasında ansızın durup üzerime atılıyor, küçük kollarıyla boynuma sarılıp beni öpüyordu. Bütün kalabalık durmuş bize bakıyor ve acelemiz olmasına rağmen bu vedalaşmanın sona ermesini bekliyordu. Vagona binip tren hareket edince, hepsi birden "Hurra!" diye bağırdılar ve tren gözden kaybolana dek orada beklediler…

“Az evvel buraya girip sevimli yüzlerinizi görüp –artık insanların yüzlerine dikkat ediyorum– ilk sözlerinizi duyunca, uzun süredir ilk defa yüreğimde bir hafiflik hissettim. Kendi kendime dedim ki, ‘Belki de mutlu insanlardan biriyim’. Sevebileceğiniz insanlara hemen rastlamanın kolay olmadığını biliyorum artık, trenden iner inmez ise sizinle tanıştım. İnsan duygularını açığa vurmaktan utanır, ama ben hiç sıkılmadan içimi açıyorum size. Yabani biriyim, bu yüzden belki de evinize sık sık gelmem. Ama bu, size değer vermediğim ya da size gücendiğim anlamına gelmiyor.

“Yüzünüzde neler okuduğumu sormuştunuz bana. Büyük bir memnuniyetle söyleyeyim. Sizin Adelaida İvanovna, çok sevimli bir yüzünüz var. Kız kardeşler arasında en mutlu yüz sizinki. Güzel olmanızın dışında, insan size bakarken, ‘İyi kalpli bir kız kardeş yüzü!’ diye düşünüyor. İnsanlara neşeyle yaklaşıyorsunuz, sade birisiniz, ama insanları iyi tanıyorsunuz. Bunları okudum sizin yüzünüzde. Aleksandra İvanovna, sizin yüzünüz de çok güzel ve sevimli ama belki gizli bir kederiniz var; kuşkusuz iyi yüreklisiniz ama neşeli değilsiniz. Yüzünüzde Holbein’in Dresden Müzesi’ndeki tablosu Madonna’yı hatırlatan bir özellik var. Yüzlerinizi okudum, ne kadarını bilebildim acaba? Size gelince, Lizaveta Prokofyevna, yaşınıza rağmen tam anlamıyla bir çocuk olduğunuza inanıyorum, hem iyi hem de kötü yönden tam bir çocuk… Böyle konuştuğum için bana darılmıyorsunuz ya? Çocuklar hakkındaki düşüncelerimi biliyorsunuz. Yüzleriniz konusunda söylediklerimi de saflığıma vermeyin! Hayır! Belki benim de bir düşündüğüm vardır.”

VII

Prens sözlerini bitirince Aglaya dahil herkes ona neşeyle baktı; özellikle Lizaveta Prokofyevna pek sevinçli görünüyordu.

“İşte sınav bitti!” dedi yüksek bir sesle. “Prensi bir zavallı gibi koruma altına almayı düşünüyordunuz canlarım, öyle değil mi? Oysa ancak ara sıra uğrayacağını söyleyerek seçimiyle sizi onurlandırdığını belirtti. Aptal durumuna düştük, ama buna çok memnun oldum. Bravo Prens! Hakkınızda en çok yanılan ise az evvel sizi sınavdan geçirmemizi söyleyen İvan Fedoroviç oldu. Benimle ilgili söyledikleriniz gerçek. Evet, çocuk gibi olduğumu biliyorum. Siz gelmeden önce de bunun farkındaydım; yalnız siz

düşüncemi tek bir sözle izah ettiniz. Bence birbirimize iki damla su kadar benziyoruz. Bundan mutluluk duydum. Ama siz erkeksiniz ve İsviçre'de bulunmuşsunuz; aradaki fark bu."

"Acele etmeyin anne," dedi Aglaya. "Prens bunları söylerken belirli bir düşüncesinin olduğunu vurguladı."

"Evet, doğru" diye gülüştü diğer iki kız kardeş.

"Benimle alay etmeyin kızlar. Prens belki de üçünüzün toplamından daha kurnaz biridir. Bekleyin, göreceksiniz. Yalnız Prens, Aglaya hakkında hiçbir şey söylemediniz. O bekliyor, ben de öyle."

"Şu anda bir şey söyleyemem. Daha sonra…"

"Neden? Aglaya, dikkat çekecek biri, öyle değil mi?"

"Oh, elbette, hem de son derece dikkat çekici. Çok güzelsiniz Aglaya İvanovna. O kadar güzelsiniz ki, insan size bakmaya korkuyor."

"Hepsi bu mu? Ya kişiliği hakkında neler söyleyeceksiniz?" diye üsteledi Generalin karısı.

"Güzelliği anlamak zordur. Henüz buna hazır değilim. Güzellik gizemlidir."

"Demek Aglaya'yı anlamaya başlıyorsunuz Prens," dedi Adelaida. "Aglaya olağanüstü güzel, öyle değil mi?"

"Olağanüstü!" diye cevapladı Prens heyecanla Aglaya'ya bakarak. "Neredeyse Nastasya Filipovna kadar güzel, ama yüzü farklı!"

Hepsi şaşırmıştı; bakıştılar.

Generalin karısı kekeledi: "Ki-min ka-dar? Nastasya Filipovna mı? Nastasya Filipovna'yı da nerede gördünüz?"

"Az evvel Gavrila Ardalyonoviç, İvan Fedoroviç'e onun resmini göstermişti."

"Ne? İvan Fedoroviç'e onun resmini mi getirdi?"

"Nastasya Filipovna bugün Gavrila Ardalyonoviç'e kendi portresini hediye etmiş, o da İvan Fedoroviç'e göstermek için getirmiş."

"Görmek istiyorum. Nerede bu portre? Gavrila Ardalyonoviç'e hediye ettiyse eğer, ondadır; o ise hâlâ çalışma odasında olmalı. Çarşambaları buraya gelir ve dörtten evvel de çıkmaz. Hemen Gavrila Ardalyonoviç'i

çağırın! Hayır, bekleyin, onu görmeye meraklı değilim. Bana bir iyilik yapın Prens; çalışma odasına gidip resmi alın ve bana getirin. Göstermek için dersiniz. Lütfen!”

Prens çıkınca Adelaida, “İyi biri ama saf” dedi.

“Evet, fazlaca saf, hatta gülünç olacak kadar diyebiliriz” diye onayladı Aleksandra.

İkisi de sanki Prens hakkında bütün düşündüklerini dile getirmiyor gibiydi.

“Yüzlerimizi okuma işini iyi kıvırdı,” dedi Aglaya. “Herkese methiyeler dizdi, anneme de iltifat etti.”

“Hicve gerek yok,” diye bağırdı Generalin karısı. “Prens iltifat etmedi, ben hak ettim.”

Adelaida, “Prensin ‘kıvırdığını’ mı düşünüyorsun gerçekten?” diye sordu.

“Bence o kadar saf biri değil o.”

Generalin karısı itiraz kabul etmeyen bir sesle, “Saf olabilir, evet, ama aklı başında biri; aynı benim gibi” dedi.

Çalışma odasına geçerken Prens, biraz da vicdan azabı duyarak, “Resimden bahsederken boşboğazlık ettim,” diye düşünüyordu. “Gerçi… söylemem belki de iyi oldu…” Kafasında henüz tam olarak şekillendiremediği tuhaf bir düşünce beliriyordu.

Gavrila Ardalyonoviç hâlâ çalışma odasındaydı ve birtakım kâğıtlarla ilgileniyordu. Belli ki şirketten boş yere para almıyordu. Prens ondan portreyi isteyip de ev ahalisinin portreden nasıl haberdar olduklarını öğrenince, canı pek sıkıldı.

“Ah ah! Neden gevezelik ettiniz ki?” diye bağırdı öfkeyle. Sonra kendi kendine, “Hiçbir şeyden haberiniz yok… Budalasınız siz!” diye mırıldandı.

“Düşüncesizlik ettim, özür dilerim… Ağzımdan kaçıverdi. Aglaya’nın neredeyse Nastasya Filipovna kadar güzel olduğunu söyleyiverdim.”

Ganya, Prensin her şeyi ayrıntılarıyla anlatmasını istedi; Prens olanı biteni aktardıktan sonra delikanlı ona alaylı alaylı baktı. “Ne gerek vardı Nastasya Filipovna’dan bahsetmeye…” diye mırıldandı ama sözünü bitirmeden susup düşünceye daldı. Heyecanlı ve kaygılıydı. Ganya ansızın aklına bir düşünce

gelmiş gibi, “Dinleyin Prens,” dedi. “Sizden büyük bir ricam var. Ama nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum…” Heyecanlandı ve sözünü bitiremeden sustu; sanki zor bir karar vermek üzereydi ve kendisiyle mücadele ediyordu. Prens sessizce bekliyordu. Ganya Prensi dikkatle süzdü.

“Prens,” diye başladı tekrar. “Şu anda onlar… benim hiçbir suçum olmadığı… çok tuhaf… ve de gülünç bir durum yüzünden… yani… sanırım bana birazcık kızgınlar ve çağırılmadan yanlarına gitmek istemiyorum. Aglaya İvanovna’yla konuşmam gerekiyor. Ne olur ne olmaz diye, ona bir not yazdım. [Elinde katlanmış bir kâğıt parçası belirdi.] Ama bunu ona nasıl vereceğimi bilmiyorum. Acaba siz bu notu Aglaya İvanovna’ya verebilir misiniz? Ama kimse görmeden… İçinde önemli bir sır falan yok… Yine de… yapar mısınız bunu?”

“Bu pek hoşuma gitmedi” diye cevapladı Prens.

Ganya yalvarmaya başladı: “Prens, bu benim için çok önemli! Belki bir cevap verir… İnanın bana, bu kadar mühim olmasaydı bunu sizden istemezdim. Başka kimden rica edebilirim bilmiyorum. Bu benim için çok… gerçekten de çok önemli.” Ganya, Prensin kabul etmeyeceğinden çok korkuyordu. Yalvarırcasına ona baktı.

“Peki, notu vereceğim.”

“Ama sakın kimse görmesin,” dedi Ganya, sevinçle. “…ve Prens, şey… sözünüze güvenebilirim, değil mi?”

“Kimseye göstermem” dedi Prens.

“Notu mühürlemedim…” diye başladı söze Ganya çekinerek, ama biraz ileri gittiğini fark ederek sustu.

Prens kısaca, “Okumam” dedi ve portreyi alıp çalışma odasından çıktı.

Yalnız kalan Ganya başını ellerinin arasına aldı. “Tek bir söz… ve ben her şeyi bitiririm!” Heyecandan kâğıtlarının başına dönemedi ve odayı bir uçtan bir uca arşınlamaya başladı.

Prens düşüncelere dalmış yürüyordu. Ganya’nın Aglaya’ya mektup yazması onu şaşırtmıştı; ayrıca bu iş onun hiç hoşuna gitmemişti. Misafir odasına varmadan, iki oda önce, aniden bir şey aklına gelmiş gibi durdu; etrafına bakınıp pencereye, ışığa yaklaştı ve Nastasya Filipovna’nın portresini incelemeye koyuldu.

Bu yüzde gizli olan ve az evvel onu derinden etkileyen bir sırrı çözmek ister gibiydi. Güzelliğiyle ve tam olarak ifade edilemeyen başka bir özelliğiyle sıra dışı olan bu kadın onu daha da çok etkiledi. Nastasya Filipovna'nın bakışında gurur ve umursamazlık, belki de nefret okunuyordu ve aynı zamanda safça bir güven de vardı; bir tür acıma hissi uyandırıyordu bu zıtlık. Güzelliği göz kamaştırıcı ve dayanılmazdı; renksiz bir yüzün, hafifçe çökük şakakların, alev alev yanan gözlerin tuhaf güzelliği… Prens belki bir dakika boyunca bu yüzü inceledi; sonra kendine geldi, etrafına bakındı ve portreyi hızla dudaklarına götürüp öptü. Bir dakika sonra misafir odasına girdiğinde son derece sakin görünüyordu.

Adımını yemek salonuna attığında (misafir odasına varması için bir oda daha vardı) kapı eşiğinde neredeyse Aglaya'ya çarpıyordu. Genç kız yalnızdı.

Prens mektubu uzatarak, "Gavrila Ardalyonoviç bunu size vermemi istedi" dedi.

Aglaya durdu, mektubu aldı ve Prense tuhaf bir şekilde baktı. Bakışında mahcubiyet yoktu, sadece Prensin davranışına şaşırmış gibiydi. Aglaya, gözleriyle Prensten bu işte neden Ganya ile birlikte olduğunu açıklamasını bekler gibiydi; sakin ve gururlu bir istekti bu… Böylece iki üç dakika kadar karşılıklı durdular. Sonunda genç kızın yüzünde alaycı bir ifade belirdi, hafifçe tebessüm etti ve geçip gitti.

Generalin karısı, Nastasya Filipovna'nın portresini, bir süre sessiz ve biraz da küçümser bakışlarla gözlerinden uzak tutarak inceledi.

"Evet, güzel," dedi sonunda. "Hatta çok güzel. Onu sadece iki kez görmüştüm, ama uzaktan." Ardından Prense dönerek, "Değer verdiğiniz güzellik bu demek, öyle mi?" diye sordu.

"Evet… Böylesi…" diye cevapladı Prens; belli ki biraz bocalıyordu.

"Tam olarak böyle mi?"

"Tam olarak."

"Sebep?"

"Yüzünde… ıstırap var" dedi Prens, elinde olmadan; bunu sanki yanıt olarak değil de, kendi kendine söyler gibiydi.

“Sayıklıyorsunuz galiba” diye kestirip attı Generalin karısı ve sert bir hareketle resmi uzağa, masanın üstüne fırlattı.

Aleksandra portreyi eline aldı, Adelaida da kız kardeşine yaklaştı ve ikisi resmi incelemeye başladılar. Ablasının omuzu üzerinden merakla bakan Adelaida, “Şu güce bak!” diye haykırdı.

“Ne gücü?” şiddetle sordu Lizaveta Prokofyevna.

Adelaida heyecanla, “Güzelliğin kendisi bir güç,” dedi. “Bu güzellikle dünya yerinden oynatılır!” Ardından dalgın ve düşünceli bir halde sehpasının yanına çekildi.

O esnada Aglaya misafir odasına döndü; portreye şöyle bir göz attı; gözlerini kıstı, alt dudağını uzattı ve bir köşeye çekilip kollarını kavuşturarak oturdu.

Generalin karısı zili çaldı. İçeri giren uşağa, “Gavrila Ardalyonoviç’i çağırın, kendisi çalışma odasında” dedi.

Aleksandra, anlamlı anlamlı, “Anne!” diye bağırdı.

Gelebilecek itirazların önünü kesmek amacıyla Lizaveta Prokofyevna kızını hemen susturdu. Öfkeliydi.

“Ona bir çift lafım olacak! Hepsi bu,” dedi. “Görüyorsunuz ya Prens, bizde her şey sır; gizli kapaklı işler çevriliyor! Gerekliymiş bu, bilmem hangi görgü kuralı… Bana göre böyle davranmak budalalıktır! Hem içinde bulunduğumuz durumda açık yüreklilik, dürüstlük ve onurlu davranmak gerekiyor. Düzmece evlilikler hoşuma gitmiyor.”

Aleksandra annesini ikaz etti: “Anne! Bunu bir kez daha düşünün lütfen!”

“Neden kızım? Olan biten senin hoşuna gidiyor mu sanki? Bunları Prensin önünde konuştuğumuzun farkındayım, ama ziyanı yok, biz dostuz. En azından ben onu bir dost olarak kabul ediyorum. Tanrı iyilerin yanındadır. Kötü kalpli şımarıklara, hele hele bugün bir karar verip yarın başka türlü konuşan maymun iştahlılara ihtiyacı yoktur onun. Beni anlıyor musun Aleksandra İvanovna? Prens, kızlarım benim tuhaf biri olduğumu söylerler, ama ben iyi ile kötüyü ayırmasını bilirim. Mühim olan yürektir, gerisi önemsiz. Akıl da lazım tabii… Belki de mühim olan akıldır. Gülme, Aglaya, kendi kendimi yalanlamıyorum. Yürekli ve aptal bir kadın, akıllı ve yüreksiz bir kadın kadar zavallıdır. Bu bilinen bir gerçek! Ben, iyi yürekli

ama akılsızım, sen ise akıllı ama yüreksiz bir kızsın. İkimiz de mutsuzuz, ikimiz de ıstırap içindeyiz…”

Odadakiler arasından neşesini hiç kaybetmeyen tek kişi Adelaida’ydı. Kendini tutamayıp sordu: “Neden mutsuzsunuz, anne?”

“İlk olarak, bilgiç kızlarım yüzünden,” dedi Generalin karısı. “Bu da başlı başına yeter de artar bile. Bu yüzden geri kalanının üstünde durmam yersiz olur. Bu kadar gevezelik kâfi! Bakalım siz ikiniz, Aglaya’yı hesaba katmıyorum, zekânız ve laf ebeliğinizle bu işi nasıl kıvıracaksınız? Ve siz Aleksandra İvanovna, o saygıdeğer beyefendiyle mutlu olabilecek misiniz bakalım?” O esnada içeri giren Ganya’yı görünce bağırdı: “İşte bir damat adayı geliyor!” Ganya’nın selamına “Günaydın!” diyerek karşılık verdi ve oturması için yer göstermeden “Evleniyor musunuz?” diye sordu.

“Ne dediniz? Evlenmek mi? Ne evliliği?..” diye mırıldandı Gavrila Ardalyonoviç; eli ayağına dolaşmıştı. “Hayır… ben… yok…” diye yalan söyledi delikanlı ve yüzü utançtan kıpkırmızı kesildi. Köşede oturan Aglaya’ya bir göz attı ve hızla bakışlarını kaçırdı. Genç kız soğuk ve sakin bir biçimde onun utancını seyrediyordu.

“Hayır mı? ‘Hayır’ dediniz, öyle değil mi?” Lizaveta Prokofyevna yılmadan sormayı sürdürüyordu. “Peki, bugün Çarşamba, soruma ‘hayır’ cevabını verdiğinizi aklımdan çıkarmayacağım. Bugün Çarşamba, değil mi?”

“Çarşamba sanırım” dedi Adelaida.

“Haftanın hangi günü olduğunu bilmezler genelde. Ayın kaçı peki?”

“Yirmi yedisi” diye cevapladı Ganya.

“Yirmi yedisi mi? Aklımda bir şeyler var, o bakımdan bu uygun bir tarih. Güle güle, sanırım işiniz başınızdan aşkın. Benim giyinip çıkmam gerekiyor… Portrenizi alın. Nina Aleksandrovna’ya selamımı söyleyin. Zavallı, yazık, çok yazık! Hoşça kalın Prens, dostum! Sık sık bekliyorum. Bilhassa sizden söz etmek için yaşlı Belokonskaya’ya gidiyorum. Dinleyin beni canım, Tanrı’nın sizi özellikle benim için İsviçre’den Petersburg’a yolladığına inanıyorum. Tanrı’nın isteği bu! Hoşça kalın canlarım! Aleksandra, biraz yanıma gel yavrum!” Bunları söyledikten sonra Generalin karısı çıktı.

Ganya alt üst olmuş, öfke doluydu; masanın üstünden portreyi aldı ve çarpık bir gülümsemeyle Prense döndü: “Prens, ben artık eve gidiyorum. Hâlâ bizde kalma niyetindeyseniz sizi götüreyim, adresi bilmiyorsunuzdur.”

Aglaya, oturduğu yerden kalkarak, “Bir dakika Prens, albümüme bir şeyler yazın. Babam sizin bir yaz ustası olduğunuzu söyledi. Hemen getireyim…” dedi ve odadan çıktı.

“Hoşça kalın, Prens, ben de çıkıyorum” dedi Adelaida. Prensin elini kuvvetle sıktı, ona tatlı bir tebessümle baktı ve çıktı. Ganya’ya bakmadı.

Herkes çıkınca Ganya dişlerini gıcırdatarak Prense yüklendi. “Evleneceğimi onlara siz söylediniz!” dedi yarı duyulur bir sesle. Öfkeden deliye dönmüştü. Gözleri alev alev yanıyordu. “Utanmaz bir gevezesiniz siz, işte busunuz!”

“İnanın bana, yanılıyorsunuz,” dedi Prens, sakin ve nazikçe. “Evleneceğinizi bilmiyordum.”

“Biraz önce İvan Fedoroviç’i, bu akşam Nastasya Filipovna’nın evinde her şeyin karara bağlanacağını söylerken duydunuz ve hemen onlara yetiştirdiniz! Yalancısınız siz! Bunu başka nereden öğrenebilirler ki? Başka kim söylemiş olabilir?”

“Siz bunu daha iyi bilirsiniz. Ama ben bu konuda tek kelime etmedim.”

Ganya hırsla Prensin sözünü kesti. “Mektubu verdiniz mi? Cevap nerede?” dedi aceleyle.

Tam o anda Aglaya odaya döndü ve Prens cevap vermeye zaman bulamadı.

Aglaya masaya albümünü bırakarak, “Buyurun Prens,” dedi. “Bir sayfa seçin ve bana bir şeyler yazın. İşte size yepyeni bir uç. Çelik olmasının zararı yok, değil mi? Gerçi yazı ustalarının çelik uç kullanmadıklarını duymuştum… ”

Prensle konuşurken Ganya’nın da odada olduğunu fark etmemiş gibi davranıyordu. Prens ucu kaleme takmaya çalışırken, Ganya şöminenin önünde, Prensin sağında duran Aglaya’ya yaklaştı ve titrek bir sesle neredeyse kulağına, “Tek bir söz… tek bir sözünüz kurtaracaktır beni!” diye fısıldadı.

Prens hıza dönüp onlara baktı. Ganya'nın yüzünde derin bir mutsuzluk okunuyordu. Bu sözleri düşünmeden, öylece söyleyivermişti. Aglaya, tıpkı biraz önce Prense baktığı gibi sakin bir hayretle onu süzdü. Bu sakinliğiyle ve neyin söz konusu olduğuna dair en ufak bir fikri yokmuş izlenimi veren hayretiyle Ganya'ya hakaret eder gibiydi.

"Ne yazayım?" diye sordu Prens.

"Size dikte edeyim," dedi Aglaya ona dönerek. "Hazır mısınız? Yazınız: 'Ben pazarlık etmem.' Şimdi gününü ve ayını yazın. Gösterin lütfen!" Prens Aglaya'ya albümü uzattı. "Harika! Çok güzel yazmışsınız! Muhteşem bir el yazınız var! Teşekkür ederim, hoşça kalın Prens…" Birden aklına gelmişçesine ilave etti: "Bekleyin bir dakika, size hatıra olarak bir şey vermek istiyorum." Prens kızın ardından yürüdü. Ama yemek salonuna gelince Aglaya durdu ve Ganya'nın mektubunu uzattı. "Şunu okuyun…"

Prens mektubu aldı ve şaşkınlıkla Aglaya'ya baktı.

"Onu okumadığınızı ve bu adamın sır ortağı olmadığınızı biliyorum. Bu yüzden mektubu okumanızı istiyorum."

Mektubun aceleyle yazıldığı belliydi:

"Bugün benim kader günüm. Neyi kastettiğimi biliyorsunuz. Bugün son sözümü söylemek mecburiyetindeyim. İlginize hakkım yok, umut beslemeye de… Ama bir gün bir sözcük, bir tek sözcük söylemiştiniz ve bu sözcük hayatımın kara gecesini aydınlatmıştı, yürüyeceğim yolu göstermişti. Bana tekrar bu sözcüğü söyleyin ve beni yok olmaktan kurtarın! ***Her şeye son ver*** de, ben her şeyi bitireyim. Bunu söylemek sizin için nedir ki! Söyleyeceğiniz bu söz sadece bana acıdığınızı gösterir, ***sadece***… başka hiçbir şey… ***hiçbir*** şeyi göstermez! Umut beslemeye cesaretim yok; çünkü buna layık değilim. O sözü söylediğinizde savaşı sevinçle kabul edeceğim ve bu savaşta yeniden, daha güçlü bir şekilde doğacağım!

"Benden bu acıma sözünü esirgemeyin. (Sadece acıma sözü olarak kabul edeceğime size yemin ederim.) Boğulmak üzere olan bir çaresizin son çabayla kendini kurtarmaya cesaret edişini çok görmeyin!

G. İ."

Prens mektubu okuyunca, Aglaya, “Bu adam ‘Her şeye son verin’ sözüyle hiçbir sorumluluk almayacağıma beni ikna etmeye çalışıyor,” dedi sertçe. “Bazı kelimelerin altını çizdiğine dikkatinizi çekerim! Asıl niyeti bu kelimelerden açıkça anlaşılıyor. Aslında benden bu sözü beklemeden, hatta bundan söz etmeden ve umut beslemeden her şeye son verirse, ona karşı duygularımın değişeceğinin farkında. Bunu pekâlâ biliyor. Ama o kötü ruhlu biri, bunu biliyor ama yine de karar veremiyor, yine de benden bir güvence istiyor. Birine güvenmek nedir, bilmiyor. Yüz bin ruble karşılığında, ona bir umut vermemi talep ediyor. Mektubunda sözünü ettiği, hayatını aydınlatan o eski söz ise tamamen bir yalan. Bir keresinde ona acımıştım, hepsi bu! Ama o utanmaz ve küstahın tekidir, bu sözden hemen kendince bir umut ışığı çıkardı. O zamandan beri bana yaklaşmaya çalışıyor. Yetti artık. Bu mektubu alın ve kendisine geri verin. Tabii evden çıkınca.”

“Cevap olarak ne söyleyeyim?”

“Hiçbir şey. En iyi cevap da budur… Onun evinde oturmak istiyorsunuz galiba?”

“Biraz önce İvan Fedoroviç tavsiye etti” dedi Prens.

“Öyleyse sizi ikaz etmek zorundayım, ondan sakının. Mektubu geri verdiğiniz için sizi bağışlamayacaktır.” Aglaya, Prensin elini hafifçe sıktıktan sonra salondan çıktı. Yüzü ciddi ve asıktı, vedalaşırken bile gülümsemedi.

“Bohçamı alayım, hemen geliyorum” dedi Prens Ganya’ya. “Sonra çıkarız.”

Ganya’nın hiç tahammülü kalmadığı açıkça belliydi, sabırsızca ayağını yere vurdu. Yüzü öfkeden mosmordu. Sonunda, Prensin bohçası elinde, sokağa çıktılar.

“Cevap? Cevap nerede?” dedi atıldı Ganya, Prense doğru birkaç adım yaklaşarak. “Size ne dedi? Mektubumu verdiniz, öyle değil mi?”

Prens sessizce ona mektubu uzattı. Ganya afalladı.

“Bu da ne? Benim mektubum!” diye bağırdı. “Baksanıza, mektubu vermemiş bile! Bunu tahmin etmeliydim! Hay lanet olsun… Biraz önce

neden hiçbir şey söylemediği şimdi anlaşıldı. Neden, neden vermediniz? Lanet olsun…”

“Bağışlayın, tam tersine, mektubunuzu hemen ilettim. Aynen sizin söylediğiniz şekilde hareket ettim. Mektubun tekrar bende olmasının sebebi Aglaya İvanovna’nın onu bana geri vermesidir.”

“Ama nasıl olur? Ne zaman?”

“Albümüne yazı yazdıktan hemen sonra beni çağırmıştı. Hatırlıyorsunuz, değil mi? Yemek odasına girdiğimizde bana mektubu uzattı, okumamı ve size geri vermemi söyledi.”

“O-ku-mak mı?” diye bağırdı Ganya, var gücüyle. “Mektubu okudunuz mu?”

Ganya, kaldırımda taş kesilmiş gibi durdu, öylesine şaşmıştı ki ağzı açık kalmıştı.

“Evet, okudum.”

“Okumanız için onu size kendisi verdi, öyle mi?”

“Kendisi verdi. Vermeseydi okumazdım, inanın.”

Ganya bir an sustu; acılar içinde kıvranarak bir şeyler düşünmeye çalışıyordu. Sonra ansızın bağırdı: “Bu imkânsız! Mektubu okumanızı söylemiş olamaz! Yalan söylüyorsunuz!”

Prens aynı soğukkanlılıkla cevapladı: “Size gerçeği söylüyorum. Sizi bu denli etkilemesine de çok üzüldüm, inanın bana!”

“Uğursuz adam! Hiç olmazsa size bir şey söylemedi mi?”

“Söyledi tabii.”

“Konuşsana, lanet olası!” Ganya, lastik ayakkabılı sağ ayağının ucuyla iki kez kaldırıma vurdu.

“Mektubu okur okumaz, Aglaya İvanovna, onu elde etmeye çalıştığınızı; yüz bin rublelik umudunuzdan hiçbir kayba uğramadan vazgeçebilmek için ondan alacağınız söze bir garanti olarak ihtiyaç duyduğunuzu belirtti. Onunla pazarlığa girmeden, bir güvence istemeden her şeyi bozmuş olsaydınız belki sizin dostunuz olabilirmiş. Sanırım hepsi bu kadar. Bir de… mektubu verdikten sonra, bir diyeceği olup olmadığını sorduğumda, ‘Cevapsız bırakılması en iyi cevaptır’ dedi. Sanırım böyle söyledi.

Sözcükleri aynen tekrarlayamadıysam kusuruma bakmayın, anladıklarım bunlardı.”

Ganya öfkeden deliye döndü.

“Ya, demek öyle!” diye patladı. Dişlerini gıcırdatıyordu. “Mektuplarım pencereden atılıyor! Demek pazarlık yapmıyor. Oysa ben yaparım. Görürüz bakalım! Görüşürüz… Onu dize getirmesini bilirim ben!” Yüzü sararıyor, ağzı köpürüyor, yumruğuyla gözdağı veriyordu. Böylece birkaç adım attılar. Ganya, Prensin önünde rahatça davranıyordu; çünkü onu bir hiç sayıyordu. Ama ansızın aklına bir şey takıldı ve kendini toparlayarak Prense döndü. “Ama nasıl oluyor da siz, [‘sizin gibi budala’ dedi alçak bir sesle] daha tanışalı iki saat olmuşken güvenini kazandı? Nasıl?” Acılarına bir de yenisi, kıskançlık eklenmişti. Bu duygu birden yüreğini kemirmeye başladı.

“Bunu size izah edemem” diye cevapladı Prens.

Ganya, Prense kinle baktı. “Size güvenini göstermek için mi çağırdı yemek odasına? Size bir şeyler hediye etmek istiyordu.”

“Ben de öyle düşünüyorum.”

“Tanrım! Ne yaptınız onlara? Neyinizden hoşlandılar? Bana bakın…” Kendini tamamen koyuvermişti; titriyor, düşüncelerini toplayamıyordu. “Bana bakın, onlarla neler konuştuğunuzu hatırlamıyor musunuz? Başından beri… Hatırlayamıyor musunuz?”

“Bütün konuştuklarımızı çok iyi hatırlıyorum elbette,” dedi Prens. “İlk başta, içeri girip tanıştığımızda, İsviçre’den bahsetmiştik.”

“Lanet olasıca İsviçre!”

“Ardından idam cezasından…”

“İdam cezasından mı?”

“Evet. Söz açılmıştı… Sonra da, orada üç sene nasıl yaşadığımı, yoksul bir köylü kızının başından geçenleri anlattım.”

“Köylü kızı yerin dibine batsın! Başka?”

Ganya sabırsızca zıplayıp duruyordu.

“Daha sonra, Schneider’in kişiliğimle ilgili düşüncelerini ve beni…”

“Schneider de, fikirleri de batsın! Sonra?”

“Sonra, söz yüzlerden, yani bazı yüzlerin anlamlarından açıldı ve ben de Aglaya İvanovna’nın neredeyse Nastasya Filipovna kadar güzel olduğunu söyledim. İşte o zaman resminden bahsettim.”

“Ama az evvel çalışma odasında duyduklarınızdan söz etmediniz, değil mi? Değil mi?”

“Tekrar söylüyorum, hayır!”

“Peki nereden biliyorlar? Lanet… Aglaya mektubu yaşlı kadına göstermedi, değil mi?”

“Göstermediğini garanti edebilirim! Hep yanlarındaydım, zaten gösterecek zamanı da olmadı.”

“Belki fark etmemiş olabilirsiniz… Ah, lanet olası budala!” diye bağırdı kendini kaybederek. “Doğru düzgün anlatmayı bile beceremiyor!”

Ganya küfredip karşılık almayınca iyice zıvanadan çıkmıştı. Neredeyse tükürmeye başlayacaktı, o denli gözü dönmüştü. Aşırı öfkesi gözünü kör ediyordu, yoksa “budala” olarak gördüğü bu adamın her şeyi hızlı ve olanca inceliğiyle anladığını ve uygun biçimde ifade edebildiğini anlayabilirdi. Derken beklenmedik bir şey oldu.

“Dikkatinizi çekmek zorundayım, Gavrila Ardalyonoviç” dedi Prens ansızın. Eskiden öyle hastaydım ki, gerçekten budala gibiydim. Ama iyileştim, epey oldu, bu yüzden yüzüme karşı budala denmesinden hoşlanmıyorum. Yaşadığınız aksilikleri göz önüne alırsak hoş görülebilirsiniz, ama kendinizi kaybedip beni iki defa azarladınız. Ve bu tanışmamızın ilk günü! Şu anda yol ayrımındayız, farklı yönlere gitmemiz daha iyi olmaz mı? Siz sağa, evinize, ben de sola… Yirmi beş rublem var, iyi bir otel bulurum.”

Ganya utançtan kızarmıştı.

“Bağışlayın, Prens,” dedi heyecanla. Ses tonunu değiştirmiş, kibarca konuşuyordu. “Tanrı aşkına, bağışlayın beni! İçinde bulunduğum belayı bir bilseniz… Hiç olmazsa biraz olsun bağışlardınız beni. Bağışlanacak durumum yok ama…”

Prens aceleyle cevap verdi: “Bu kadar yıpratmayın kendinizi! Derdiniz yüzünden öfkelendiğinizi ve küfrettiğinizi anlıyorum. Neyse, gidelim. Seve seve sizin evinizde kalırım…”

Ganya yolda giderken Prense bakarak öfkeyle düşünüyordu. “Hayır, işi böyle bırakmamalı! Ağzımdan lafı aldı, sonra maskesini indirdi… Bunda bir iş var, neyse anlarız! Her şey bugün ortaya çıkacak! Bugün!”

Evin önüne gelmişlerdi.

VIII

Ganya’nın ailesi bir apartmanın üçüncü katında oturuyordu. Daireye çıkan merdivenler aydınlık, temiz ve bir hayli genişti. Konut altı yedi küçük odadan oluşuyordu; iki bin ruble maaş alan bir aile babası memur için iyi sayılırdı. Yemek ve oda hizmetiyle birlikte kiralanıyordu. Bu daire, aile gelirini arttırmak amacıyla Ganya’nın annesi Nina Aleksandrovna ve kız kardeşi Varvara Ardalyonovna’nın ısrarları neticesinde iki ay evvel kiraya verilmişti.

Ganya buna surat asıyor, evin odalarını kiraya verme işini kepazelik sayıyordu; çalımlı ve geleceği parlak bir delikanlı olarak tanındığı için çevresinden utanıyordu. Kendinden sürekli ödün vermek zorunda kalması, katlanması gereken yoksulluk kalbinde derin yaralar açmıştı; olur olmaz şeylere sinirleniyor ve aşırı tepkiler veriyordu. Kısa süre içinde bütün bunları değiştirmeyi iyice kafasına koyduğundan bir müddet daha sabretmeye karar vermişti. Ama hayatını değiştirmek için bulduğu çıkış yolu başlı başına bir sorun teşkil ediyordu; çözümü zor ve acı veren bir sorundu bu.

Daire, girişten başlayan bir koridor ile bölünmüştü. Koridorun bir tarafında “önemle tavsiye edilen” kiracılar için ayrılmış üç oda bulunuyordu. Koridorun sonunda mutfağa bitişik, ötekilerden daha küçük bir oda vardı. Bu odada aile reisi, emekli general İvolgin oturuyordu; geniş bir divanda yatıyordu, girip çıkması için mutfaktaki arka merdiveni kullanmak durumundaydı. Aynı odacıkta, Gavrila Ardalyonoviç’in kardeşi, on üç yaşındaki lise öğrencisi Kolya da kalıyordu; burada sıkışarak ders çalışıyor, üzerinde yırtık çarşaf serili eski, daracık, küçük bir divanda yatıyordu. Gittikçe buna daha fazla ihtiyaç duyan babasına da o ***göz kulak*** oluyordu.

Prense ortadaki odayı verdiler. Sağdaki ilk odada Ferdişçenko kalıyordu; solundaki üçüncü oda henüz boştu. Ganya, Prensi önce ailesinin oturduğu

bölüme götürdü. Bu bölüm, gerektiğinde yemek odası olarak kullanılan bir salondan ve misafir odasından oluşuyordu. Aslına bakarsınız oda sadece sabahları misafir odası olarak kullanılıyordu, akşamları ise Ganya için çalışma ve yatak odasına dönüşüyordu. Bunların haricinde daima kilitli üçüncü bir oda daha vardı; Nina Aleksandrovna ile kızı Varvara Ardalyonovna'nın yatak odası. Kısacası bu dairede her şey üst üsteydi. Ganya durmadan dişlerini gıcırdatıyor ve her ne kadar kendisini annesine karşı saygı göstermeye zorlasa da, aile içinde tam bir despot olduğu her halinden belliydi.

Nina Aleksandrovna salonda Varvara Ardalyonovna ile birlikte oturuyordu. İkisi de nakış işliyor ve misafirleri İvan Petroviç Ptizin ile sohbet ediyorlardı. Nina Aleksandrovna elli yaşlarında, zayıf yüzlü bir kadındı; gözlerinin altı morarmıştı. Hastalıklı ve biraz üzgün görünüyordu ama yüzü ve bakışları hoştu. Konuşmaya başlar başlamaz ciddi ve onurlu bir kadın olduğu anlaşılıyordu. Üzgün görünmesine rağmen metanetli ve kararlı olduğu hissediliyordu. Üzerinde yaşlı kadınların giydiği koyu renk bir elbise vardı. Son derece sade giyinmişti. Ama tavırları ve ifade tarzı seçkin bir çevrenin insanı olduğunu belli ediyordu.

Varvara Ardalyonovna yirmi üç yaşlarında, orta boylu, zayıf bir kızdı. Güzel sayılmazdı, buna rağmen tutkuyla bağlanılabilecek biriydi. Süse düşkün olmadığından o da annesi gibi giyinmişti; zaten annesine çok benziyordu. Duman rengi gözlerinin bakışı neşeli ve yumuşak da olabiliyordu, ama şu son günlerde daha ziyade ciddi ve düşünceliydi. Yüzünden aynı annesi gibi metanetli ve kararlı olduğu anlaşılıyordu; aslında ondan daha güçlü, daha mücadeleciydi. Varvara Ardalyonovna çok çabuk parlardı; kardeşi bile onun bu öfkesinden korkardı. O esnada salonda oturan İvan Petroviç Ptizin de genç kızdan biraz çekinirdi. Otuz yaşlarında, sade ama zevkli giyinmiş, tavırları hoş ancak fazlaca ağır biriydi. Küçük kumral sakalı, onun memur olmadığını gösteriyordu. Sohbeti ilgi çekiciydi, zekiydi ama çoğunlukla susardı. Kısacası iyi etki bırakan bir adamdı. Varvara Ardalyonovna'ya karşı ilgisiz olmadığı her halinden belliydi, zaten duygularını saklamıyordu. Genç kız ona sıcak davranıyor, yine de bazı sorularını cevaplamak için acele etmiyor, hatta bu sorulardan hoşlanmıyordu. Ptizin onunla müşterek bir gelecek için umut besliyordu. Nina Aleksandrovna, İvan Petroviç'e yakın davranıyordu; son zamanlarda

ona güveni daha da artmıştı. Ptizin’in güvenilir ipotekler karşılığında verdiği paraların faizleriyle geçimini sağladığı bilinirdi. Ganya ile son derece samimi arkadaşlardı.

Ganya annesine bir hayli soğuk selam verdi, kız kardeşiyle ise selamlaşmadı; Prensi takdim ettikten sonra Ptizin ile birlikte odadan çıktı. Nina Aleksandrovna Prensi kibar bir şekilde karşıladı ve kapıda görünen Kolya’ya misafiri ortadaki boş odaya götürmesini söyledi. Kolya neşeli ve sevimli, iyi niyetli bir çocuktu.

“Eşyalarınız nerede?” diye sordu Prense odaya girerlerken.

“Bir bohçam var, girişte bıraktım.”

“Hemen getireyim. Aşçı ve Matryona dışında başka hizmetlimiz yok, bu yüzden ben de yardım ediyorum. Varya her şeyi ve herkesi denetler ve sinirlenir… Ganya, İsviçre’den bugün geldiğinizi söyledi.”

“Evet.”

“İsviçre nasıl bir yer? Güzel mi?”

“Çok güzel.”

“Dağlar var mı?”

“Var.”

“Bohçalarınızı getireyim.”

O esnada içeri Varvara Ardalyonovna girdi.

“Matryona yatağınızı hemen hazırlayacak. Bavulunuz var mı?”

“Hayır, bir bohçam var. Kardeşiniz hole, onu almaya gitti.”

Kolya odaya döndü.

“Bohçanızı göremedim. Şu küçük çıkından başka bir şey yok. Onu nereye bıraktınız?” diye sordu.

Bohçasını alan Prens, “Başka bir şey yoktu” diye cevapladı.

“İyi öyleyse! Ben de Ferdişçenko mu götürdü acaba diye düşünmüştüm.”

Prens ile kibar bir şekilde ama bir hayli soğuk konuşan Varya, kardeşine çıkıştı: “Saçmalamayı bırak!”

“***Chère Babette,*** bana karşı daha tatlı olabilirsin. Ptizin değilim ben…”

“Kolya, iyi bir dayağı hak edecek kadar aptalsın. Prens, bir şeye ihtiyacınız olursa Matryona’ya söyleyebilirsiniz. Yemek dört buçukta. Bizimle ya da odanızda yiyebilirsiniz, nasıl isterseniz… Hadi Kolya, Beyefendinin canını sıkma.”

“Emredersiniz, benim zorlu kardeşim!”

Odadan çıkarlarken Ganya’yla karşılaştılar. Ganya, Kolya’ya “Babam evde mi?” diye sordu. Kardeşinin evet cevabı üzerine kulağına bir şeyler fısıldadı.

Kolya başını salladı ve Varvara Ardalyonovna’nın ardından çıktı.

“Bir dakika beni dinler misiniz Prens? Sizden bir ricam olacak… Sizin için fazla zor olmazsa, bana bir iyilik edin ve lütfen ***burada*** Aglaya ile aramda geçenler konusunda, ***orada*** da burada karşılaştıklarınız konusunda –çünkü burada da rezalet diz boyu– gevezelik etmeyin! Lanet olsun!.. Yani hiç olmazsa, bugünlük dilinizi tutun!”

Ganya’nın ikazına içeren Prens, “Ben sizin düşündüğünüz kadar gevezelik etmiş değilim” dedi. İlişkileri gitgide kötüleşiyordu.

“Olabilir ama bugün sizin yüzünüzden çok sıkıntı çektim. Kısacası, sizden ricam bu.”

“Gavrila Ardalyonoviç, şunu da göz önünde bulundurmanızda fayda var: Portreden neden söz etmemeliydim? Benden böyle bir şey istememiştiniz ki?”

“Öf, ne kadar berbat bir oda!” dedi Ganya ve etrafına iğrenerek göz gezdirdi. “Karanlık… Üstelik pencereler de avluya bakıyor. Biliyor musunuz, zamansız geldiniz. Neyse, bu beni ilgilendirmez. Odaları kiraya veren ben değilim!”

Ptizin içeri bir göz attı ve Ganya’yı çağırdı. Ganya aceleyle odadan çıktı; söylemek istediği başka şeyler de vardı ancak bunları nasıl dile getireceğini bilmediğinden sıkılıyor ve biraz da utanç duyuyordu; odayı kötülemesi de bundan kaynaklanıyordu.

Prens henüz elini yüzünü yıkayıp kendine çekidüzen vermişti ki, kapı yeniden açıldı.

Kapıda beliren kişi otuz yaşlarındaydı. Uzun boylu, geniş omuzlu biriydi. Dudakları kalın, kafası kocamandı. Kıvırcık kızıl saçları vardı. Yüzü etliydi,

burnu geniş ve yassıydı. Sürekli kırptığı küçük gözleri sanki alaylı alaylı bakıyordu. Askıntının birine benziyordu. Giysileri pisti.

Önce başını sokacak kadar aralamıştı kapıyı; beş saniye kadar odayı inceledikten sonra kapıyı yavaşça açıp eşikte durdu ve kısık gözlerle Prensi süzmeye başladı. Sonunda kapıyı kapatıp yaklaştı ve bir iskemleye oturdu; Prensin kolunu sertçe tuttu ve onu karşısındaki kanepeye oturttu. “Ferdişçenko” dedi, bakışlarını Prensin yüzüne dikerek.

Prens elinde olmadan güldü. “Öyle mi?”

“Bir kiracı” diye sürdürdü Ferdişçenko, bakışını değiştirmeden.

“Tanışmak mı istemiştiniz?”

Ellerini saçlarında dolaştıran misafir bakışlarını karşı köşeye çevirdi.

“Yani…” dedi. Sonra ansızın Prense dönerek “Paranız var mı?” diye sordu.

“Fazla değil.”

“Ne kadar tam olarak?”

“Yirmi beş ruble.”

“Görebilir miyim?”

Prens yeleğinin cebinden yirmi beş rublelik kâğıt parayı çıkarıp misafirine uzattı. Ferdişçenko parayı incelemeye koyuldu, ters çevirdi ve ışığa tuttu.

“Tuhaf!” dedi dalgın dalgın. “Neden renkleri koyulaşıyor bunların, anlayamıyorum. Bu yirmi beşlik rubleler bazen kararır, bazılarının da aksine rengi açılır. Alın.” Ferdişçenko iskemlesinden kalktı. “Sizi tembih ediyorum. Bana ödünç para vermeyin. Çünkü mutlaka isterim.”

“Anlıyorum.”

“Buraya ödeme yapmayı düşünüyor musunuz?”

“Elbette.”

“Benim böyle bir niyetim yok. Sağdaki ilk kapı benim. Komşuyuz. Gördünüz mü? Odama çok sık gelmeseniz daha iyi olur. Ben uğrarım, merak etmeyin. General ile tanıştınız mı?”

“Hayır.”

“Bahsi de mi edilmedi?”

“Duymadım.”

“Neyse, görür tanışırsınız. Kendisi benden bile para ister! ***Avis au lecteur***.[6] Hoşça kalın. Ferdişçenko ismiyle yaşanabilir mi, ne dersiniz?”

“Neden olmasın?”

“Peki. Hoşça kalın.”

Ferdişçenko kapıya doğru yöneldi. Prens daha sonra bu beyefendinin herkesi ilginç davranışları ve neşesiyle şaşırtmayı iş edindiğini, ama her nedense bunu başaramadığını öğrendi. Bazıları onu sevimsiz buluyordu, Ferdişçenko buna candan üzüldüğü halde yine de bildiğinden şaşmıyordu. Kapıdan çıkarken, içeri giren bir adama yol verdi ve Prense göz kırparak işaret etti.

İçeri giren adam elli beş yaşlarındaydı, belki biraz daha fazla. Uzun boylu, iri yarı ve etine dolgundu. Kırmızı yüzü sık, gri favoriyle çevriliydi. Bıyıklıydı. İri gözleri çıkıktı. Etkili bir dış görünüme sahip bu adamın tükenmiş, çaptan düşmüş olduğu belliydi. Üzerinde dirsekleri yıpranmış eski bir redingot vardı, çamaşırları da kirliydi. Yaklaşınca hafif bir votka kokusu duyuluyordu ama davranışlarıyla kendine saygın bir hava veriyordu.

Adam acele etmeden Prense yaklaştı. Yüzünde hafif bir tebessüm belirdi. Sessizce Prensin elini tuttu ve sanki tanıyormuş gibi uzun uzun yüzüne baktı.

“Bu o! Evet kesinlikle o!” dedi yavaşça ama vakarla. “Etiyle, kemiğiyle o! Sevgili bir ismin söylendiğini işitir gibi oldum ve maziyi hatırladım… Prens Mişkin, öyle değil mi?”

“Evet.”

“Emekli, bahtsız General İvolgin. Adınızı, soyadınızı bağışlar mısınız?”

“Lev Nikolayeviç.”

“Öyle ya! Öyle ya! Dostumun, çocukluk arkadaşım Nikolay Petroviç’in oğlusunuz, öyle değil mi?”

“Babamın ismi Nikolay Lvoviç’ti.”

“Lvoviç…” diye tekrarladı General; acele etmeden, unutmadığını, yalnızca dilinin sürçtüğünü belli edercesine. Sonra Prensin elini tutup yanına oturttu. “Siz benim kucağımda büyüdünüz.”

“Nasıl olur?” dedi Prens. Babam vefat edeli yirmi seneyi geçti.”

“Evet, yirmi sene üç ay… Okulda birlikteydik. Sonra ben orduya girdim…”

“Babam da öyle. Vasilkof Birliği’nde asteğmenmiş.”

“Belomir Birliği’nde… Ölmesine yakın Belomir’e atandı. Onu son yolculuğuna uğurlarken ben de vardım. Anneniz…” General acı verici bir hatıranın etkisindeymiş gibi sustu.

“Onu da altı ay sonra kaybettik, soğuk algınlığından öldü” dedi Prens.

“Soğuk algınlığı değildi. Bu yaşlı adama inanabilirsiniz. Onu da toprağa ben verdim. Anneniz soğuk algınlığından değil de Prensini kaybetmenin acısıyla gitti. Evet, Prensesi çok iyi hatırlıyorum… Hey gidi gençlik hey! Onun yüzünden Prens ile ben, iki çocukluk arkadaşı, az kalsın birbirimizin katili olacaktık.”

Prens artık onu kuşkuyla dinliyordu.

“Henüz arkadaşımın nişanlısıyken, annenize delicesine âşık olmuştum. Prens bunun farkına vardı ve çıldırdı. Bir sabah saat yedi sularında evime gelip beni uyandırdı. Şaşırarak giyindim. İkimiz de sessizliğe gömülmüştük. Her şeyi anlamıştım. Cebinden iki tabanca çıkardı. Mendille örtülü atış. Şahit falan yok. Beş dakika sonra ikimiz de sonsuzluğa karışacağımıza göre şahit neye yarar? Tabancaları doldurduk, mendili gerdik, birbirimizin kalbine nişan aldık. Göz göze geldiğimizde ansızın ellerimiz titredi, gözlerimizden yaşlar boşaldı… Aynı anda! Hemen kucaklaştık. Prens ‘O senindir!’ diye bağırıyordu, ben ise ‘Senindir!’ diyordum… Bizde mi kalacaksınız?”

Prens biraz kekeleyerek, “Evet, bir süre için” dedi.

O esnada Kolya kapıda göründü.

“Prens, annem sizi çağırıyor” diye bağırdı.

Prens gitmek için doğrulurken, General samimiyetle sağ avucunu omzuna koydu ve onu yerine oturttu.

“Babanızın gerçek bir dostu olarak sizi uyarmak isterim. Görüyorsunuz, trajik bir felaket yüzünden acı çektim, hem de hiç yargılanmadan; hiç yargılanmadan! Nina Aleksandrovna müstesna bir kadındır. Kızım Varvara Ardalyonovna eşsiz bir kızdır! Durumumuz ortada, evimizi kiraya

veriyoruz. Görülmemiş bir düşüş bu! Neredeyse vali olabilecek birinin evi kiraya veriliyor!.. Ama size kapımız her zaman açıktır. Oysa burada büyük bir trajedi yaşanmakta!”

Prens büyük bir merakla bakıyordu.

“Bir evlilik hazırlanıyor, eşine az rastlanır bir evlilik söz konusu. Ne olduğu belirsiz bir kadınla sarayda iyi bir yeri hak eden bir delikanlının evliliği. Bu kadın, karımın ve kızımın yaşadığı eve getirilmek üzere! Ama ben yaşarken o buraya giremeyecek! Kapı eşiğine yatarım, o da üzerimden geçmek zorunda kalır… Ganya’yla konuşmuyorum. Hatta karşılaşmaktan bile kaçınıyorum. Bunları söylüyorum; çünkü bu evde oturursanız zaten bunlara şahit olacaksınız. Ama siz dostumun oğlusunuz ve…”

Bu esnada kapıda beliren Nina Aleksandrovna, “Prens, bana bir iyilik edin, lütfen salona gelin” diye çağırdı Prensi.

“Hayatım, düşünebiliyor musun, Prens benim kucağımda büyümüştü!” diye bağırdı General.

Nina Aleksandrovna, Generale kınayıcı bir şekilde baktı, ardından soran bakışlarını Prense yöneltti ama sessiz kaldı. Prens ev sahibesinin ardından çıktı. Ancak henüz salona geçip oturmuşlar ve Nina Aleksandrovna ona aceleyle bir şeyler fısıldamaya başlamıştı ki içeri General girdi. Nina Aleksandrovna hemen sustu ve sıkkın bir şekilde elişine eğildi. General kuşkusuz bunu fark etmişti ama hiç keyfini bozmadı.

Nina Aleksandrovna’ya dönerek, “Dostumun oğlu!” diye bağırdı. “Bu benim için çok güzel bir sürpriz oldu. Canım, müteveffa Nikolay Lvoviç’i hatırlamıyor musun? Kendisiyle tanışmıştın… Tver’de…”

Nina Aleksandrovna, “Hatırlamıyorum. Babanız mı?” diye sordu Prense.

“Evet. Ancak babam sanırım Tver’de değil de Elizavetgrad’da öldü,” diye belirtti Prens, Generale dönerek. “Pavlişçev söyledi.”

“Hayır, Tver’de,” diye ısrar etti General. “Ölümünden kısa bir süre önce Tver’e atanmıştı. Hastalığı henüz başlangıç safhasındaydı. Siz o zamanlar küçücük bir çocuktunuz; ne atanmasını, ne de yolculuğu hatırlayabilirsiniz. Pavlişçev yanılmış. Çok düzgün bir adamdır, hafızası da güçlüdür, ama bu konuda yanılmış.”

“Pavlişçev’i de mi tanıyorsunuz?”

“Eşsiz bir adamdır kendisi. Ama yanılıyor. Babanız ölürken yanındaydım, ölüm döşeğindeyken onu kutsamıştım…”

“Babam ölürken davası sürüyordu,” dedi Prens. “Nedenini öğrenemedim. Askerî hastanede öldü.”

“Dava Er Kolpakov’la ilgiliydi. Şüphesiz Prens temize çıkacaktı.”

Prens büyük bir merakla, “Öyle mi? Ayrıntıları biliyor musunuz?” diye sordu.

“Bilmez miyim!” diye bağırdı General. “Mahkeme bir karara varmadan dağıldı. Akıl almaz bir davaydı. Gizemli bile denebilirdi. Bütün olay, Bölük Komutanı Yüzbaşı Vekili Lariyonov’un ölümüyle başlıyor. Onun yerine, geçici bir süre için Prensi veriyorlar. Buraya kadar her şey iyi, her şey güzel… Derken Er Kolpakov hırsızlık yapıyor, arkadaşının çizmelerini çalıp parayı yiyor. Olabilir… Prens, Kolpakov’u azarlıyor ve sopayla korkutuyor; dikkatinizi çekerim, Başçavuş ile Onbaşının önünde. Bu da iyi, bu da güzel… Kolpakov odasına gidiyor, yatağına uzanıyor ve bir çeyrek saat sonra sizlere ömür! Beklenmeyen bir olay. Neyse, Kolpakov’u gömüyorlar, Prensin raporu üzerine de kütükten siliyorlar. Ama tam alt ay sonra, tugayın denetimi sırasında, Er Kolpakov hiçbir şey olmamış gibi aynı tugayın aynı birliğinde, Novozemliyanski Piyade Alayı’nın İkinci Taburu’nun Üçüncü Bölüğü’nde ortaya çıkıyor!”

“Nasıl olur?” diye bağırdı Prens, büyük bir şaşkınlıkla.

Nina Aleksandrovna üzülerek Prense baktı ve, “Bir yanlışlık var! ***Mon mari se trompe***[7]” dedi.

“Canım ***se trompe*** demesi kolay ama gel bu gizemi çöz çözebilirsen! Herkesin nutku tutuldu. Yanılıyorlar demeliydim. Ne var ki, olaya şahittim ve komisyon üyesiydim. Bütün araştırmalar, bu erin, altı ay önce onur töreni ve trampet vuruşlarıyla toprağa verilen Er Kolpakov olduğunu kanıtladı. Olay gerçekten ender rastlanan cinsten, hatta imkânsız diyebiliriz, bunu ben de kabul ediyorum, yine de…”

Varvara Ardalyonovna içeri girerek, “Baba, yemeğiniz hazır” diye seslendi.

“Çok güzel! Harika! O kadar acıkmıştım ki… Ruhani bir olay diyebilirim…”

“Çorbanız yine soğuyacak” dedi Varvara sabırsızca.

“Hemen geliyorum, hemen,” diye mırıldandı General, odadan çıkarken. Koridorda söylenmeye devam etti. “Bütün soruşturmalara rağmen…”

“Ardalyon Aleksandroviç’i hoş görün,” dedi Nina Aleksandrovna Prense. “Bizde kalırsanız canınızı sıkacağını düşünmeyin lütfen. Yemeğini de tek başına yer. Biliyorsunuz, herkesin bir kusuru ve… kendine has tabiatı vardır. Sizden bir ricam olacak, eğer kocam kirayı sizden isterse, daha önceden bana verdiğinizi söyleyin. Tabii Ardalyon Aleksandroviç’e verdiğiniz para da kiradan düşülecektir, yine de karışıklık olsun istemeyiz. Elindeki ne Varvara?”

Varvara odaya girdi ve annesine sessizce Nastasya Filipovna’nın portresini uzattı. Nina Aleksandrovna ürperdi; önce korkuya benzer bir duyguyla, ardından acı çekercesine resmi inceledi. Sonunda Varvara’ya sorarcasına baktı.

“Kendisi hediye etmiş,” dedi Varvara. “Bu akşam onun evinde her şey karara bağlanacakmış.”

Nina Aleksandrovna çaresizce, “Bu akşam!” diye tekrarladı. “Elden ne gelir? Artık hiç kuşku yok, umut da kalmadı. Bu portre her şeyi açıklıyor… Resmi sana Ganya mı gösterdi?” diye ilave etti şaşkınlıkla.

“Bir aydır birbirimize tek kelime etmediğimizi biliyorsunuz. Olan biteni Ptizin anlattı. Portreye gelince, masanın üstündeydi, ben de aldım.”

Nina Aleksandrovna Prense döndü. “Prens, size bir şey sormak istiyordum. Sizi bu yüzden çağırmıştım. Oğlumu ne zamandır tanıyorsunuz? Sanırım kendisi sizin şehre bugün geldiğinizi söylemişti.”

Prens kısaca hikâyesini anlattı. Nina Aleksandrovna ve Varya dinliyorlardı.

“Bu soruyu Gavrila Ardalyonoviç hakkında bilmediğim bir şeyi öğrenmek amacıyla sorduğumu düşünmenizi istemem,” diye vurguladı Nina Aleksandrovna. “Yanlış anlamayın. Bana söylemediği bir şeyi başka birinden duymak istemezdim. Ganya sizin için bana ‘O bütün hikâyeyi biliyor, ondan çekinmeniz gerekmez’ demişti. Bu ne demek? Yani…”

Bu esnada Ganya ile Ptizin içeri girdi ve Nina Aleksandrovna sustu. Nastasya Filipovna’nın portresi Nina Aleksandrovna’nın önünde, elişi

masasının üstünde duruyordu. Ganya resmi görünce kaşlarını çattı ve alıp odanın öteki ucundaki çalışma masasının üzerine bıraktı.

"Bugün mü Ganya?" diye sordu Nina Aleksandrovna.

"Ne bugün mü?" Ganya titredi ve birdenbire Prense saldırdı. "Ah, anlıyorum. Burada da yapacağınızı yaptınız! Sizde dilinizi tutamama gibi bir hastalık mı var? Kendinize hakim olamıyorsunuz galiba… Anlayın artık, Ekselansları…"

"Bu işin suçlusun benim, Ganya, başka kimse değil" diye sözünü kesti Ptizin.

Ganya ona sorarcasına baktı.

"Böylesi daha iyi değil mi Ganya? Hem bu iş zaten bitmiş sayılır" diye mırıldandı Ptizin ve kenara çekilerek masanın önüne oturdu, cebinden üzeri kurşun kalemle yazılmış bir kâğıt çıkardı ve dikkatle incelemeye başladı.

Ganya suratını asmış ayakta duruyor ve huzursuzca patlamak üzere olan aile kavgasını bekliyordu. Prensten özür dilemek aklından bile geçmemişti.

"Her şey sona erdiğine göre, İvan Petroviç haklı," dedi Nina Aleksandrovna. "Ganya, rica ederim kızma. Bana söylemediğin şeyi sormayacağım. İnan bana, artık her şeye razıyım. İçin rahat olsun. Endişelenme."

Bunları söylerken bakışlarını işinden ayırmadı; çok sakin görünüyordu. Ganya bu duruma şaşırmıştı, ama susuyor ve annesinin daha açık konuşmasını bekliyordu. Aile sahneleri ona pahalıya patlardı. Nina Aleksandrovna bunu fark etti ve acı bir gülümsemeyle ilave etti:

"Söylediklerime inanmıyorsun. Merak etme, artık eskisi gibi gözyaşı döküp yalvarmayacağım. Tek isteğim senin mutlu olman, bunu biliyorsun. Yazgıma boyun eğiyorum. İster ayrı ister birlikte olalım, kalbim her zaman seninle birlikte olacaktır. Tabii yalnızca kendim için konuşuyorum. Kardeşinden aynı şeyi isteyemezsin…"

"Ah, gene kardeşim!" diye bağırdı Ganya, Varya'ya alaylı alaylı ve hınçla bakarak. "Anneciğim, size söz vermiştim, tekrar söylüyorum: Ben sağ kaldıkça kimse size saygıda kusur etmeyecektir. Kim olursa olsun, size saygı göstermek zorundadır, yoksa bu eşikten içeri adımını bile atamaz…"

Ganya o kadar sevinçliydi ki, annesine neredeyse şefkatle bakıyordu.

“Biliyorsun Ganya, kendim için korkmuyorum. Ne korkum, ne de üzüntüm kendim için. Kararın bugün alınacağını söylüyorlar. Her şey bugün bitecekmiş. Neyi kastediyorlar?”

“Bu akşam evinde, kararını bildirmeye söz verdi” diye cevapladı Ganya.

“Aşağı yukarı üç haftadır bu konuyu açmıyorduk; böylesi daha iyiydi. Şimdi her şey sona erdiğine göre bir tek sorum olacak. Onu sevmiyorsun. Nasıl oluyor da sana söz veriyor ve resmini hediye ediyor? Yoksa… Onun gibi bir kadın…”

“Tecrübe sahibi bir kadın… Bunu mu demek istiyorsun?”

“Kendimi doğru ifade edemedim. Onu nasıl bu kadar kandırabildin?”

Nina Aleksandrovna’nın sesi sinirliydi. Ganya bir süre durdu, düşündü ve gizlemeye gerek duymadığı bir alayla, “Yine kendinizi kaptırıp dilinizin altındakileri söylediniz anneciğim,” dedi. “Genelde her zaman böyle başlar ve iş çığırından çıkar. Artık soru sormaktan, sitem etmekten vazgeçtim diyorsunuz, oysa başladınız bile! Neyse, en azından iyi niyetliydiniz… Sizi asla bırakmayacağım. Başka biri olsa, böyle bir kız kardeşten kaçardı. Şu anda bana nasıl baktığını kendiniz de görüyorsunuz. Yeter artık! Ben de sevinmiştim… Nastasya Filipovna’yı kandırdığımı da nereden çıkarıyorsunuz? Varya’ya gelince, nasıl isterse öyle yapsın. Artık yeter!” Ganya’nın öfkesi her kelimesiyle birlikte artıyordu. Farkına varmadan amaçsızca odada dolaşmaya başladı.

“Eğer o gelirse, ben burayı terk edeceğimi söylemiştim, sözümü de tutacağım” dedi Varya.

“İnadın yüzünden!” diye bağırdı Ganya. “İnadın yüzünden de evlenmiyorsun! Ne bakıyorsun? Vız gelir bana Varvara Ardalyonovna. İstersen burayı hemen terk edebilirsin! Bıktım artık!”

Prensin kalktığını görünce, “Ne o? Sonunda bizi bırakmaya mı karar verdiniz Prens?” diye bağırdı. Ganya’nın sesi çok öfkeliydi, öyle ki, öfkesinden aldığı haz ile kendini bütünüyle bu duyguya teslim etmiş ve getirebileceği sonuçlara artık aldırmaz olmuştu.

Prens cevap vermek için kapının eşiğinden dönmüştü ama saldırganın yüzündeki ifadeyi görünce, sözlerinin bardağı taşıracak son damla olacağını

anladı ve hiçbir şey söylemeden çıktı. Birkaç dakika sonra salondan gelen seslerden, arkasından aile kavgasının büyüdüğünü anladı.

Koridora, oradan da kendi odasına gitmek üzere salondan hole geçmişti. Merdivene bakan sokak kapısının önünden geçerken birinin var gücüyle çıngırağı çalmaya çalıştığını fark etti. Ama bir bozukluk vardı ve çıngırak ses çıkarmıyordu. Prens kapıyı açtı ve şaşkınlıktan donakaldı.

Karşısında Nastasya Filipovna duruyordu. Resminden onu hemen tanıdı. Kadının gözleri öfkeyle parladı, Prensi omzuyla iterek hemen hole girdi. Kürkünü çıkarırken kızgınlıkla konuşuyordu. “Çıngırağı tamir etmeyecek kadar tembelsen bari holde otur ki, kapı çalındığında duyasın. Bak, şimdi de kürkümü düşürdün, salak!”

Kürkü gerçekten de yerdeydi. Nastasya Filipovna, Prensin kürkü almasını beklemeden atıvermiş, Prens de onu yakalayamamıştı.

“Seni kovmak gerek! Git de geldiğimi bildir.”

Prens bir şeyler söylemek üzere ağzını açtı, ancak dilini yutmuş gibiydi. Kürkü yerden aldı ve salona yürüdü.

“Bak, şimdi de kürkümü alıp gidiyor! Kürkü niye götürüyorsun ki? Hah hah ha… Deli misin nesin!”

Prens geri döndü; aval aval bakıyordu. Nastasya Filipovna kahkaha atınca o da gülümsedi ama dili hâlâ dönmüyordu. Kapıyı açtığında yüzü bembeyaz kesilmişti, şimdi ise kızarıp bozarıyordu.

Genç kadın, “Bu budala da kimin nesi?” diye bağırdı ayağını yere vurarak. “Hey, kimi haber vereceğini biliyor musun?”

“Nastasya Filipovna’yı” diye mırıldandı Prens.

“Beni nereden tanıyorsun?” diye sordu genç kadın. “Git hadi, haber ver… Bu gürültü de ne?”

“Kavga ediyorlar” diye cevapladı Prens ve salona doğru yürüdü.

Belli ki salona çok önemli bir anda girmişti. Nina Aleksandrovna kaderine boyun eğme kararını unutmuş, Varya’yı savunuyordu. Varya’nın yanında Ptizin duruyordu; kurşun kalemle yazılı kâğıdı elinden bırakmıştı. Varya başı önünde bir kız sayılmazdı, korkmuşa benzemiyordu. Ama ağabeyinin kabalığı gittikçe artıyor ve dayanılmaz oluyordu. Böyle durumlarda Varya genellikle sessiz kalır, gözlerini ayırmadan ona alaylı alaylı bakardı. Bu

davranışının onu çileden çıkardığını çok iyi biliyordu. İşte tam o anda Prens içeri girdi ve, “Nastasya Filipovna!” diye bildirdi.

IX

Salona derin bir sessizlik çöktü. Herkes şaşkınlıkla Prense bakıyordu; sözlerini anlamamışlardı ya da anlamak istemiyorlardı sanki. Ganya korkudan donakalmıştı.

Nastasya Filipovna’nın gelişi, özellikle de o anda salona girmesi herkes için tuhaf ve can sıkıcı bir sürpriz olmuştu. Nastasya Filipovna’nın ilk ziyaretiydi bu. O zamana dek öylesine kibirli davranmıştı ki, Ganya’yla konuşurken ailesiyle tanışma isteği göstermemiş, hatta son zamanlarda onların varlığından haberi yokmuş gibi davranmıştı. Ganya ondan, ziyaret bir yana, alay ve aşağılama bekliyordu. Delikanlı, Nastasya Filipovna’nın, onun evinde evlilik planları hakkında neler düşünüldüğünü, kendisine nasıl bir gözle bakıldığını bildiğinden emindi. Bu ziyaret, ***şu anda***, yani Nastasya Filipovna’nın doğum gününde, delikanlıya resmini hediye ettiği ve kaderini belirleyecek kararın verileceği günde, bu kararın ne yönde olacağını da gösteriyordu.

Şaşkınlık uzun sürmedi. Nastasya Filipovna salonun eşiğinde göründü; girerken bir kez daha Prensi yana itti.

“Nihayet girebildim… Çıngırağı neden bağlıyorsunuz ki?” dedi neşeyle, kendisini karşılamak için koşan Ganya’ya. “Neden yüzünüz böyle asık? Beni tanıştırsanıza…”

İyice sersemleşen Ganya, Nastasya Filipovna’yı önce Varya ile tanıştırdı; iki kadın tuhaf tuhaf bakıştı ve zoraki bir şekilde birbirlerine ellerini uzattı. Gerçi Nastasya Filipovna gülüyor ve neşeli görünmeye çalışıyordu. Oysa Varya’nın dudaklarında görgünün gerektirdiği o ufak tebessüm bile yoktu; Nastasya Filipovna’ya dik dik, asık bir yüzle bakıyordu. Ganya kanının donduğunu hissetti, şu anda yalvarması imkânsızdı! Varya’ya öyle tehdit dolu bakışlar fırlattı ki genç kız bakışlarının gücünden bu anın kardeşi için önemini anladı. Daha fazla direnmemeye karar vermiş olmalı ki, Nastasya Filipovna’ya tebessüm eder gibi oldu. (Aile fertleri her şeye rağmen birbirlerini seviyordu.) Nina Aleksandrovna durumu biraz toparlamaya çalıştı. Aklı iyice karışan Ganya, annesini kız kardeşinden sonra, üstelik

Nastasya Filipovna'nın yanına götürerek tanıştırmıştı. Ama bundan "büyük zevk" duyduğunu belirtmeye çalışan Nina Aleksandrovna henüz sözünü bitirmeden Nastasya Filipovna pencerenin köşesindeki küçük kanepeye (henüz buyur edilmemişti) oturdu ve Ganya'ya dönerek, "Çalışma odanız nerede?" diye bağırdı. "Peki ya kiracılarınız? Kiracılarınız var, öyle değil mi?"

Ganya kıpkırmızı kesildi. Bir şeyler söylemek üzere ağzını açmıştı ki Nastasya Filipovna konuşmasını sürdürdü. "Ama burada kiracı için yer yok ki! Gördüğüm kadarıyla bir çalışma odanız bile yok," dedi ve Nina Aleksandrovna'ya dönerek "Kârlı bir iş mi bari?" diye sordu.

"Uğraş gerektiren bir iş," dedi kadın. "Tabii kârlı olması bekleniyor. Gerçi biz henüz…"

Ama Nastasya Filipovna onu dinlemiyordu. Gülerek Ganya'ya dönüp, "Suratınızın hali de ne böyle? Aman Tanrım, şu anda yüzünüzü bir görseniz!" diye bağırdı.

Genç kadın kahkahalarla güldü. Ganya'nın yüzü gerçekten görülmeye değerdi. Donukluğu, gülünç ve korkakça şaşkınlığı yok olmuştu; beti benzi atmış, dudakları titreyerek çarpılmıştı. Kahkahalar atan Nastasya Filipovna'ya sessizce ve dik dik bakıyordu.

Prens de hâlâ Nastasya Filipovna'yla karşılaşmanın verdiği şaşkınlıktan dili tutulmuş bir vaziyette salonun kapısında çivilenmiş gibi duruyor ve olan biteni izliyordu. Prens, Ganya'daki ani değişikliği fark etti ve işlerin kötüye gittiğini anlayınca elinde olmadan hafifçe öne çıktı. "Biraz su için," diye fısıldadı. "Hem böyle bakmayın…"

Bunları hiçbir art niyeti olmadan söylemişti ama sözleri büyük bir etki yarattı. Ganya'nın öfkesi birdenbire Prense yöneldi; onu omzundan yakaladı. Tek kelime etmedi, bakışları kin ve nefret doluydu. Salondaki herkes büyük bir heyecana kapılmıştı. Nina Aleksandrovna hafif bir çığlık attı. Ptizin endişeyle öne atıldı. Kapının eşiğinde beliren Kolya ile Ferdişçenko afalladılar. Sadece Varya annesinin yanında, ayakta, kollarını göğsünde kavuşturmuş duruyor ve eskisi gibi dikkatle etrafını süzmeyi sürdürüyordu.

Neyse ki Ganya hemen kendini toparladı; gergin bir şekilde güldü. "Yapmayın Prens, doktor musunuz siz?" dedi göstermelik bir neşeyle.

“Nastasya Filipovna, takdim edeyim, Prens Lev Nikolayeviç Mişkin; kendisini daha bu sabah tanıdım, ama son derece değerli bir şahıstır.”

Nastasya Filipovna, Prense şaşkınlıkla bakıyordu. “Prens mi? O bir prens mi? Ben de kendisini bekleme odasında görünce geldiğimi haber vermesi için yolladım. Düşünebiliyor musunuz? Hah hah ha!..”

“Ziyanı yok, ziyanı yok,” dedi o esnada yaklaşan Ferdişçenko. Ortanın yumuşamasına sevinmişti. “Ziyanı yok, ***se non e vero*** [8]…

“Sizi bir azarlamadığım kaldı Prens. Beni bağışlayın. Ferdişçenko, bu saatte burada ne işin var?” Sonra Prensi hâlâ omzundan tutan Ganya’ya dönerek, “Prens Mişkin, öyle mi?” diye sordu.

“Kiracılarımızdan biri” dedi Ganya.

Salonda hakim olan gergin havayı dağıtmak için Prens ender rastlanan biri gibi tanıtıldı. Delikanlı, Nastasya Filipovna’ya kendisi hakkında Ferdişçenko’nun “budala” diye fısıldadığını bile işitti.

“Söyler misiniz, az evvel hakkınızda yanıldığımda neden beni uyarmadınız?” dedi Nastasya Filipovna, Prensi küstahça tepeden tırnağa süzerek. Genç kadın, cevap olarak duyacaklarının kesinlikle budalaca olduğuna inanmış, kahkahalar atmaya hazır bir vaziyette bekliyordu.

“Sizi ansızın orada görünce, çok şaşırdım….” dedi Prens kısık bir sesle.

“Benim kim olduğumu nasıl bildiniz? Daha evvel görmüş müydünüz? Nerede? Sanki ben de sizi bir yerden hatırlıyorum. Beni görünce neden şaşkınlıktan donup kaldınız, söyler misiniz lütfen? Bende şaşılacak bir şey mi var?”

Ferdişçenko yüzünü gözünü oynatarak araya girdi.

“Vah, vah… Ulu Tanrım, bu soruyu bana sorsalardı, neler demezdim ki! Keşke yerinizde ben olsaydım Prens!”

“Sizin yerinizde olsam, benim de söyleyeceğim çok şey olurdu,” dedi Prens, Ferdişçenko’ya gülerek. Sonra Nastasya Filipovna’ya dönerek sürdürdü: “Resminizi görmüştüm, daha sonra Epançinler’de sizden bahsettik. Sabah erkenden, Petersburg’a yaklaşırken, trende Parfen Rogojin hakkınızda bana çok şey anlattı. Az evvel kapıyı açtığımda sizi düşünüyordum ve birden sizi karşımda gördüm.”

“Ben olduğumu nasıl anladınız?”

“Resminizden ve…”

“Ve?”

“Sizi aynen böyle hayal ediyordum. Sanki önceden görmüş gibiyim.”

“Nerede?”

“Gözlerinizi hatırlıyorum… Ama bu imkânsız tabii! Yanılıyor olmalıyım. Buraya daha evvel hiç gelmedim. Belki de rüyamda…”

“Çok yaşayın Prens!” diye bağırdı Ferdişçenko. “Gerçi… gerçi bütün bunlar masumca söylenmiş sözler!” diye ilave etti.

Prens son birkaç cümlesini kesik kesik söylemişti; aşırı derecede heyecanlı olduğu her halinden belliydi. Nastasya Filipovna ona büyük bir merakla bakıyor, ama artık gülmüyordu.

O esnada Prensi ve Nastasya Filipovna’yı çevreleyen kalabalığın arkasından gür bir ses yükseldi. Nastasya Filipovna’nın önünde, bizzat aile reisi General İvolgin duruyordu. Üzerinde kar beyazı bir gömlek ve frak vardı; bıyıkları boyalıydı…

Ganya için bu kadarı artık çok fazlaydı.

Aşırı derecede bencil ve kibirli bu genç adam, son iki ay içinde, daha seçkin çevrelere girebilmek için kendine dayanak aramaya koyulmuştu, ancak hâlâ acemiydi, başarısızlık gölgesi peşini hiç bırakmıyordu. Çaresizlik onu küstah bir despot kılmıştı, ailesine karşı bu şekilde davranan Ganya, onu sürekli şaşırtan ve acımasızca ezen Nastasya Filipovna’nın karşısında buna cesaret edemiyordu. Genç kadının onun hakkında “sabırsız dilenci” dediği kulağına çalınmış ve bunun acısını çıkartacağına yemin etmişti. Bazen de hayatındaki çelişkileri uzlaştıracağı konusunda çocukça hayallere kapılmıştı Ganya. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, şimdi de, hastalık derecesinde kibirli biri için en korkunç acıya katlanmak zorunda kalacaktı –ailesi yüzünden utanç duyma acısına… Delikanlının aklından ilk defa “Alacağım ödül bütün bunlara değer mi?” diye geçti.

O anda, iki aydan beri geceleri kâbuslar gördüren, ürperten, gerçekleştiği takdirde utançtan yerin dibine girmesine sebep olacak olay meydana gelmiş; babasıyla Nastasya Filipovna karşılaşmıştı. Bazen kendi kendine işkence eden Ganya, Generali düğün töreni sırasında hayal etmeye çalışır

ama bu acımasız sahneye asla sonuna dek dayanamaz, hemen kafasından uzaklaştırırdı. Belki de felaketi aşırı derecede büyütüyordu; ama hastalığa varacak derecede kibirli kişiler bunu hep yapar. Son iki ay içinde, bütün bunları iyice düşünmeye zamanı olmuştu. Sonunda ne şekilde olursa olsun, annesinin bu hususta tutumuna aldırmadan, babasını Petersburg'dan uzaklaştırmaya karar vermişti. On dakika evvel, Nastasya Filipovna birden içeriye girdiğinde, şaşkınlıktan donakalmış ve Ardalyon Aleksandroviç'in ortaya çıkabileceğini unutmuştu. Bu yüzden hiçbir tedbir almamıştı. Ve işte şimdi General bütün görkemiyle Nastasya Filipovna'nın huzurundaydı… Üstelik tam da Nastasya Filipovna'nın kendisini ve ailesini alaya almak için fırsat kolladığı sırada (Ganya bundan kesinlikle emindi.) Zaten bu ziyaretin başka ne amacı olabilirdi? Annesi ve kız kardeşiyle yakın ilişkiler kurmaya mı, yoksa onları aşağılamaya mı gelmişti? Etrafına bakınca genç kadının amacı açıkça belli oluyordu: Annesiyle kız kardeşi, aşağılanmış gibi bir kıyıya çekilmişlerdi, oysa Nastasya Filipovna onların odada olduklarını bile unutmuş gibi görünüyordu… Bu şekilde davrandığına göre, kesinlikle bir amacı vardı!

Ferdişçenko, Generali kolundan tutup götürdü.

General gülümseyerek eğildi ve saygın birine yaraşır bir şekilde, “Ardalyon Aleksandroviç İvolgin,” dedi. “Yaşlı, bahtsız bir asker. Bu ailenin reisi olarak böylesine güzel…”

Ama sözünü bitiremedi. Ferdişçenko hemen altına bir iskemle sürdü; yemekten sonra ayakta durmakta zorlanan General iskemleye oturdu, daha doğrusu üzerine düştü. Yine de bu durum Generalin keyfini kaçırmadı; kolayca pes eden biri değildi. Nastasya Filipovna'nın tam karşısına yerleşti ve yavaşça genç kadının parmaklarını dudaklarına götürdü. Dış görünüşü ve davranışları hâlâ bir hayli etkiliydi, bunun farkındaydı; iki üç sene öncesine kadar seçkin çevrelerde yer alıyordu. Generalin bazı zaafları da o zamanlar başlamıştı, ama toplum içinde hâlâ hoş ve etkileyiciydi. Nastasya Filipovna, Ardalyon Aleksandroviç'in gelişine çok sevinmiş görünüyordu; onu gıyaben tanıyordu.

“Duyduğuma göre oğlum…” diye söze başladı Ardalyon Aleksandroviç.

“Oğlunuz ya! Siz de pek ilgili bir babasınız doğrusu! Neden hiç ziyaretime gelmediniz? Ne o, saklanıyor musunuz? Oysa beni ziyaret

etmenizde bir sakınca yok!”

General tekrar söze başladı. “On dokuzuncu asrın çocukları ve ebeveynleri…”

O esnada Nina Aleksandrovna yüksek sesle, “Nastasya Filipovna, Ardalyon Aleksandroviç’e bir dakika izin verin lütfen, onu çağırıyorlar” dedi.

“Gitmesine izin vermek mi? Ama hakkında o kadar çok şey duydum ki uzun zamandır onunla tanışıp sohbet etmeyi arzuluyordum! Beni bırakıp gitmezsiniz, değil mi General?”

“Size söz veriyorum, sizi görmeye yine gelecek; ama şu anda istirahat etmesi lazım.”

Nastasya Filipovna, “Dinlenmeniz gerektiğini söylüyorlar, Ardalyon Aleksandroviç” diye bağırdı. Elinden oyuncağı alınan şımarık bir kız çocuğuna benziyordu.

General, kendisini budala gibi göstermek için elinden geleni yapmaya devam etti. Elini göğsüne dayadı ve karısına dönerek sitemle, “Yapma canım!” dedi.

“Buradan çıkmayacak mısınız, anneciğim?” diye sordu Varya yüksek sesle.

“Sonuna kadar kalacağım Varya.”

Nastasya Filipovna bu konuşmayı duymamış olamazdı ama belli ki neşesi artmıştı. Generali soru yağmuruna tuttu. Yaşlı adam sevinçten kendini unutmuştu; salondakilerin kahkahaları arasında nutuk atıyordu.

Kolya, Prense dönerek, “Bir yolunu bulup da onu buradan götüremez misiniz? Yalvarırım!” dedi. Zavallı çocuğun gözleri öfkeden yaşarmıştı. “Ah, şu lanet Ganya!” diye söylendi kısık bir sesle.

General hevesle Nastasya Filipovna’nın sorularını cevaplıyordu: “İvan Fedoroviç Epançin ile çok iyi dosttuk. Ben, o ve bugün yirmi senelik acı bir ayrılıktan sonra, oğlunu kucakladığım müteveffa Prens Lev Nikolayeviç Mişkin, ayrılmaz dosttuk. Tıpkı üç silahşorlar gibi: Athos, Portos, Aramis. Ama ne yazık ki içimizden birisi, toprağı bol olsun, iftiralar ve kurşunlara yenik düştü; ikincisi ise karşınızda duruyor ve hâlâ iftiralar ve kurşunlarla mücadele ediyor…”

“Kurşunlarla mı?” diye bağırdı Nastasya Filipovna.

“Evet, kurşunlar… göğsümde. Kars’ta yaralanmıştım; havalar bozulunca kurşunları hissederim. Bunun dışında, bir filozof gibi yaşarım, uzun yürüyüşler yaparım, işinden elini eteğini çekmiş her burjuva gibi lokalde dama oynar ve ***Indépendance*** okurum. Bizim Portos, yani Epançin ile aramız üç sene evvel, trendeki fino köpeği olayından sonra açıldı.”

“Fino köpeği mi?” diye sordu Nastasya Filipovna merakla. “Fino demek…” dedi dalgın bir şekilde. Bir şeyleri hatırlamaya çalıştığı belliydi. “Hem de trende!…”

“Saçma bir olay. Prenses Belokonskaya’nın mürebbiyesi Bayan Smith yüzünden… İnanın, anlatmaya bile değmez.”

“Lütfen anlatın!” diye bağırdı neşeyle Nastasya Filipovna.

“Bu hikâyeyi henüz ben de duymadım,” dedi Ferdişçenko. “***C’est du nouveau***[9].”

Nina Aleksandrovna bir kez daha yalvarırcasına, “Ardalyon Aleksandroviç!” dedi.

“Baba, sizi çağırıyorlar!” diye seslendi Kolya.

Ama Generalin keyfi yerindeydi. Kendinden memnun bir halde anlatmaya başladı:

“Saçma bir olaydı dediğim gibi. İki sene önceydi. X demiryolu hattının açılışından birkaç gün sonra… Sivildim o zamanlar. Görevimin devir teslim işleriyle ilgileniyordum. Birinci mevki bir bilet alıp trene bindim, oturdum, sigara içiyordum… Kompartımanda yalnızdım. Sigara içmek yasak değildi ama izin de verilmemişti. Adamına göre idare ediyorlardı işte. Cam açıktı. Hareket düdüğü çalmadan hemen önce iki kadın tam karşıma gelip oturdu. Bir fino köpekleri vardı. Kadınlardan birinin üzerinde gösterişli, açık mavi bir elbise vardı; ötekiyse daha sadeydi, siyah, ipek bir kıyafet giymişti. Hoş görünüyorlardı. İkisinin de burnu havadaydı; aralarında İngilizce konuşuyorlardı. Ben sigaramı içmeye devam ettim. Bir an söndüreyim mi diye düşündüm ama nasıl olsa pencere açık diye tüttürmeye devam ettim. Fino, mavili kadının dizlerinde yatıyordu; yumruk kadar bir köpekti. Patileri beyaz, simsiyah bir hayvandı; boynunda gümüş armalı bir tasması vardı. Sessizce sigaramı içmeye devam ediyordum. Kadınların bundan pek

hoşlanmadıklarını fark ettim. Biri kaplumbağa çerçeveli gözlüğünü bana çevirdi. Aldırış etmedim; çünkü bir şey söylemiyorlardı. Sigara içtiğimden dolayı memnuniyetsizliklerini dile getirmiş olsalardı anlardım… İnsanlar konuşa konuşa anlaşır, öyle değil mi? Ağızlarını bile açmıyorlardı… Birdenbire mavili kadın, sanki aklını kaçırmış gibi, en ufak bir ikazda bulunmadan sigaramı parmaklarımın arasından kaptığı gibi pencereden attı! Dilim tutuldu. Tren hızla gidiyordu, öylece bakakaldım. Tam anlamıyla vahşi bir kadındı. Gösterişli de bir kadındı hani –iri yapılı, uzun boylu, sarışın, pembe yanaklı bir kadın. Gözleri şimşek gibi parlıyordu. Tek kelime bile etmeden, büyük bir incelikle, son derece nazik bir biçimde finoya yaklaşıp iki parmağımla incitmeden boynundan tuttum ve sigaramın ardından camdan aşağı attım! Bir çığlık attı, o kadar! Tren hızla gitmeye devam ediyordu…”

Nastasya Filipovna, küçük bir kız çocuğu gibi ellerini çırparak bağırdı: “Siz bir canavarsınız!”

“Bravo, bravo!” diye haykırdı Ferdişçenko.

Generalin gelişine canı çok sıkılan Ptizin bile gülümsedi. Kolya bile güldü ve yüksek sesle:

“Çok yaşa, baba!” dedi.

General zafer kazanmış bir edayla sürdürdü. “Haklıydım, bin bir kere haklıydım! Zira sigara içmek yasaksa, trene köpek sokmak haydi haydi yasaktır.”

“Yaşa baba!” diye bağıdı Kolya coşkuyla. “Harika! Kesinlikle ben de aynı şey yapardım!”

Nastasya Filipovna sabırsızlanmıştı. “Kadın ne yaptı peki?”

“O mu?” dedi General, kaşlarını çatarak. “İşte bütün tatsızlık ondan çıktı. Tek söz etmeden, en ufak bir uyarıda bulunmadan elini kaldırdı… ve yanağıma bir şaplak indirdi! Gerçekten de vahşi bir kadındı.”

“Ya siz?”

General bir süre sessiz durdu, sonra kaşlarını kaldırdı ve kollarını açarak, “Kendimi tutamadım…” dedi.

“Canını mı yaktınız?”

“Yemin ederim yakmadım. Rezalet koptu, ama canını asla yakmadım. Sadece kendimi savunmak için o anda ben de elimi kaldırmıştım. Ama işe şeytan karıştı bir kere, açık mavi giysili kadın İngiliz’di; Prenses Belokonskaya’nın mürebbiyesi miymiş, aile dostu muymuş neymiş… Siyah ipeklere bürünmüş olanı en büyük Prenses Belokonskaya imiş; otuz beş yaşlarında, evde kalmış bir kız… Altı prenses de ayılıp bayılmış, gözyaşları döküp sevgili finoları için yas tutmuşlar. Prenseslerin korkunç çığlıkları, İngiliz kadının feryatları… Kıyamet kopmuş! Tabii özürlerimi bildirdim, mektup yazdım. Ama ne beni, ne de özürlerimi kabul ettiler. Belokonski ailesiyle Epançinler arasındaki dostluk malum. Bu olay yüzünden Epançin ailesi ile de aramız açıldı.”

“Ama bu nasıl olur?” diye sordu birden Nastasya Filipovna. “Aynı hikâyeyi beş altı gün önce ***Indépendance***’de okudum! Devamlı ***Indépendance*** okurum. Hikâye kelimesi kelimesine aynıydı! Yalnız olay Ren Bölgesi hatlarından bir trende, bir Fransız erkek ile İngiliz kadın arasında geçiyordu. Aynı şekilde sigara çekilip atılmış, fino de pencereden atılmış. Kadının elbisesi bile açık maviymiş!”

General kıpkırmızı kesildi. Kolya başını ellerinin arasına aldı. Ptizin hızla arkasını döndü. Yalnızca Ferdişçenko kahkaha atmaya devam ediyordu. Ganya’nın ne durumda olduğunu anlatmaya gerek yok; dayanılmaz bir acı içinde sessizce duruyordu.

“Size yemin ederim, aynı olay benim de başıma geldi” diye mırıldandı General.

Kolya durumu kurtarmaya çalıştı. “Babamla Belokonskaya’ların mürebbiyesi Bayan Smith arasında sahiden de tatsız bir olay yaşanmıştı, hatırlıyorum.”

“Nasıl olur! Hikâye kelimesi kelimesine aynı; açık mavi giysi dahil, aynı!” diye üsteledi Nastasya Filipovna insafsızca. “Size ***Indépendance Belge***’yi yollayayım!”

“Ama bu olay iki sene evvel geldi başıma…” diye üsteledi General.

“Ya, öyle demek!”

Nastasya Filipovna çılgıncasına gülüyordu.

Ganya babasının omzundan tutarak titrek ve acı bir sesle bağırdı: “Baba, bir dakikalığına gelir misiniz lütfen!” Bakışları kin doluydu.

O anda biri çanı koparacakmış gibi çalmaya başladı. Bu sıradan bir ziyaretçi olamazdı. Kolya kapıyı açmaya koştu.

X

Giriş birden gürültülü bir kalabalıkla doldu. Gelenlerin ardı kesilmiyordu. Herkes bir ağızdan konuşuyordu. Merdivenlerde ve giriş kapısının önünde bağrışmalar sürüyordu. Bu gerçekten de şaşırtıcı bir ziyaretti. Salonda oturanlar birbirlerine baktı. Ganya misafir odasına koştu; orası da dolmuştu.

Prensin bildiği bir ses, “Ha işte, Yahuda!” diye bağırdı. “Selam Ganya, seni gidi alçak seni!”

“Evet, ta kendisi!” dediği duyuldu başka bir sesin.

Kuşkuya yer kalmamıştı; seslerden ilki Rogojin’e, diğeri ise Lebedev’e aitti.

Ganya salonun eşiğinde şaşkınlıkla birbiri ardına on, on iki kişinin, Parfen Rogojin’in peşinden içeri girişlerini izliyordu. Eve dalan kalabalık bir hayli renkli, bir o kadar da pervasızdı. Bazıları palto ve kürklerini çıkarmadan içeriye giriyordu. Körkütük sarhoş olmasalar da hepsi çakırkeyifti ve adım atmak için belli ki cesaretleri yetmiyor, birbirlerinin desteğine ihtiyaç duyuyorlardı. Bu kalabalığın başında, ihtiyatlı adımlarla ilerleyen Rogojin vardı. Yüzü kararmıştı; öfkeli ve düşünceli görünüyordu. Buraya bir amaçla geldiği belliydi. Ötekiler destek amacıyla etrafında toplanmıştı. Kalabalık içinde Lebedev’den başka, kürkünü holde bırakan ve züppe bir tavırla içeri giren Zalejev ve tüccara benzeyen iki üç kişi göze çarpıyordu. Üzerinde asker paltosuna benzer bir palto olan bir adamın yanında sürekli sırıtan, kısa boylu, şişmanca biri vardı. Kimler yoktu ki… İri yarı, etine dolgun, asık yüzlü, belli ki yumruklarına güvenen bir delikanlı; bir tıp öğrencisi; durmadan gülen bir Polonyalı… İçeri girmeye cesaret edemeyen iki yabancı kadın da merdiven başında durmuş, hole bakıyordu. Kolya kapıyı yüzlerine kapayıp sürmeledi.

Rogojin, misafir odasının eşiğinde Ganya’nın önünde durdu ve tekrar tutturdu: “Selam Ganya, seni alçak! Parfen Rogojin’i beklemiyordun, değil

mi?”

Bunları söylerken tam karşısında duran Nastasya Filipovna’yı gördü. Ona burada rastladığına belli ki çok şaşırdı; beti benzi attı, dudakları mosmor kesildi.

Kendinden geçmiş bir vaziyette, “Demek doğruymuş…” dedi kısık bir sesle. “Her şey bitti!” Ve dişlerini gıcırdatarak Ganya’ya döndü. “Sana bunu ödeteceğim,” dedi sonsuz bir nefretle. “Mutlaka ödeteceğim!”

Heyecandan güçlükle soluk alıyor, zar zor konuşuyordu. Farkında olmadan salonun eşiğini geçti; birden Nina Aleksandrovna’yı ve Varya’yı görünce utanarak durdu. Rogojin’in ardından, onu gölgesiymiş gibi izleyen Lebedev geldi; körkütük sarhoştu… Sonra tıp öğrencisi ile yumrukları güçlü delikanlı içeri girdi. Sağa sola selam veren Zalejev ve kısa boylu şişko da kendilerine yol açıp içeri adım attı. Belli ki kadınların varlığı onları biraz frenliyordu, ancak bir kere ***başlayınca***, artık hiçbir şey ve hiç kimse onları durduramazdı… Yeter ki ***başlasınlar***…

Rogojin, Prensi görünce şaşırdı. “Sen de mi buradasın?” diye sordu. “Ayağında hâlâ o çarıklar var!” diye ekledi dalgın bir sesle ve bakışlarını yeniden Nastasya Filipovna’ya çevirerek, “Ah!” diye içini çekti. Genç kadın sanki onu mıknatısla çekiyordu.

Nastasya Filipovna kuşkulu bir merakla olan biteni izliyordu.

Sonunda Ganya kendine geldi. İçeri girenlere ters ters baktıktan sonra yüksek sesle ve özellikle Rogojin’e dönerek, “Bu da ne demek oluyor?” diye söze başladı. “Ahıra mı giriyorsunuz beyler? Burada annem ve kız kardeşim var.”

“Anneni ve kız kardeşini görüyoruz” diye mırıldandı Rogojin dişlerinin arasından.

“Görüyoruz annenle kız kardeşini” diye onayladı Lebedev.

Yumruklarına güvenen delikanlı, harekete geçme zamanının geldiğini sanarak homurdanmaya başladı.

Ganya birden coştu. “Ne oluyor?” diye bağırdı. “Çıkın buradan… Söylesenize, siz…”

Rogojin, yerinden kımıldamadan hiddetle sırıttı. “Beni tanımadığını görüyorum. Rogojin’i bilmiyor musun?”

“Sizi bir yerde görmüştüm, ama…”

“Demek bir yerde görmüştün? Hatırlatayım… Daha üç ay evvel kumarda benden, babamın parası olan iki yüz rubleyi kazanmıştın. Zavallı ihtiyar, bunu öğrenemeden öbür dünyayı boyladı. Beni oraya sen sürükledin. Knif de kâğıt kuruyordu. Tanımadın demek? Oysa Ptizin bütün olan bitene şahit. Sen nasıl bir adamsın, biliyor musun? Şimdi sana cebimden üç kâğıt para çıkarıp göstersem, Vasilevski Adası’na dört ayak koşarsın. Sen böyle bir herifsin işte! Ruhun kirli senin! Ben de bunun için geldim işte, seni satın almaya… Çizmelerimle içeri girdiğime bakma, bende para çok kardeş, seni ve sana ait olan her şeyi satın alabilirim. İstesem alırım… Her şeyi satın alırım!” Rogojin gitgide coşuyordu. “Hey, Nastasya Filipovna!” dedi yüksek sesle. “Beni kovmayın, sizden istediğim bir tek soruma cevap vermeniz: Onunla evleniyor musunuz, evlenmiyor musunuz?”

Rogojin kendinden geçmişti. Sorusunu sanki bir tanrıçaya hitap ediyormuş gibi sormuştu; idam hükmü giymiş ve kaybedecek hiçbir şeyi kalmamış bir adamın bütün cesaretiyle… Cevabını ıstırap içinde bekliyordu.

Nastasya Filipovna ona alaylı alaylı, tepeden bir bakış attı; ardından Varya’yı, Nina Aleksandrovna’yı ve Ganya’yı süzdü ve sesinin tınısı birdenbire değişti. “Kesinlikle hayır! Neler söylüyorsunuz? Hangi hakla sorguluyorsunuz beni?” dedi yavaşça ve ciddi bir şekilde.

“Hayır demek!” diye bağırdı Rogojin; sevinçten neredeyse çıldırmıştı. “Demek hayır! Oysa onlar… Ah!.. Nastasya Filipovna, onlar sizin Ganya ile nişanlandığınızı söylüyorlar! Onunla! Bu mümkün olabilir mi hiç? Böyle söyledim! ‘Ben onu yüz rubleye satın alırım, ona bin, bilemedin üç bin ruble verince, düğün arifesinde kaçıp gider ve nişanlısını bana bırakır!’ dedim. Ganya, seni gidi alçak herif seni! Doğru söylemişim, öyle değil mi? Seve seve alırdın sen o üç bini… İşte o üç bin! Bunun için gelmiştim, bir anlaşma yapmak istiyorum seninle. Dedim ya satın alırım diye, gerçekten de alırım!”

Kâh sararıp kâh moraran Ganya, “Defol git buradan, seni sarhoş!” diye bağırdı.

Ganya’nın bağırması üzerine birden sesler yükseldi. Rogojin’in çetesi uzun zamandır harekete geçmek için bahane bekliyordu. Lebedev,

Rogojin’in kulağına bir şeyler fısıldadı.

“Doğru söylüyorsun kâtip, doğrudur ayyaş dostum,” dedi Rogojin. “Eh, ne olacaksa olsun!” diye ilave etti. Deli gibi bakınarak, korkuyla ve aynı anda küstah bir tavırla, “Nastasya Filipovna!” diye bağırdı. “İşte alın, on sekiz bin ruble!” Genç kadının önüne, masaya kâğıda sarılı, çapraz bağlı bir paket koydu. “Alın… Daha da var!”

Ağzındakileri söylemeyi göze alamadı ve sustu.

Lebedev korkudan değişmiş bir yüzle, “Hayır, hayır!” diye fısıldadı kulağına. Büyük ihtimalle paranın miktarı onu ürkütmüştü.

Rogojin titreyerek, “Yo, bu işlerden bir şey anlamazsın sen. Kafan çalışmaz… Belli ki benimki de çalışmıyor…” dedi ve Nastasya Filipovna’nın şiddetli bakışlarını görünce pişmanlık içinde ilave etti: “Seni dinleyip ben de budalalık ettim, kâtip!”

Nastasya Filipovna, Rogojin’in altüst olmuş suratına baktı ve birden güldü. “On sekiz bin, bana mı? Köylülüğünü nasıl da belli ediyor!” diye ilave etti küstahça bir samimiyetle; gitmeye hazırlanıyormuş gibi divandan hafifçe doğruldu.

Olan biteni izlerken Ganya’nın yüreği hızla çarpıyordu.

“On sekiz yetmez, kırk bin olsun!” diye bağırdı Rogojin. “Vanka Ptizin ve Biskup yedi gibi kırk bini getirecekler. Kırk bin! Tam tamına kırk bin!”

Yaşananlar kesinlikle bir rezalete dönüşüyordu. Nastasya Filipovna sanki gerçekten de bu teklifi değerlendiriyor gibi gülmeyi sürdürüyor ve gitmiyordu. Nina Aleksandrovna ile Varya da iskemlelerinden kalkmış; bu işin nereye varacağını görmek için sessizce, korku ve kaygı içinde bekliyorlardı. Varya’nın gözleri parlıyordu. Olanlar belli ki Nina Aleksandrovna’yı çok etkilemişti; titriyordu, düşüp bayılacak gibiydi.

“Öyleyse yüz veririm! Yüz bini hemen bugün veririm! Ptizin, gel yardım et bana! Hem bu işten sen de kazançlı çıkarsın.”

Ptizin hızla ona yaklaşıp kolundan tuttu. “Aklını mı kaybettin?” diye fısıldadı. “Sarhoşsun sen. Polis çağıracaklar. Nerede olduğunu sanıyorsun?”

Nastasya Filipovna, Rogojin’i kışkırtırcasına, “Atıyor ayyaş!” dedi.

“Doğru söylüyorum. Yüz bini bugün veririm! Ptizin, canım tefecim, istediğin kadarını al, yeter ki bana bu akşam yüz bin ruble getir! Sözümde

duracağım!” diye coştukça coşuyordu Rogojin.

Ardalyon Aleksandroviç, Rogojin’e aniden büyük bir öfkeyle yaklaşarak, “Bütün bunlar ne demek oluyor?” diye bağırdı. O zamana kadar sessiz duran ihtiyarın bu ani çıkışı herkesi güldürdü. Etraftan kahkahalar yükseldi.

“Bizimle gel, babalık, içelim güzelleşelim” dedi Rogojin gülerek.

Utanç ve öfkeyle ağlayan Kolya bağırdı: “Bu yaptığınız alçaklık!”

Varya öfkeden tir tir titreyerek, “İçinizde bu utanmaz kadını dışarı çıkaracak kimse yok mu?” dedi.

Nastasya Filipovna, aşağılayan bir neşeyle, “O utanmaz kadın ben oluyorum!” diye cevap verdi. “Ben de aptal gibi onları akşam yemeğine davet etmek için gelmiştim! Görün bakın, sevgili kız kardeşiniz bana nasıl davranıyor, Gavrila Ardalyonoviç!”

Kız kardeşinin bu çıkışı belli ki Ganya’yı çok şaşırtmıştı. Nastasya Filipovna’nın gerçekten de gideceğini anlayınca, öfkeden kendinden geçmiş bir halde Varya’nın üzerine atıldı ve onu kolundan yakaladı. “Ne yapıyorsun sen?” diye bağırdı; kız kardeşini olduğu yerde öldürebilirdi sanki. Kendini kaybetmişti ve bir şey düşünecek durumda da değildi.

Varya meydan okuyan bir tavırla, “Ne mi yapıyorum?” dedi yüksek sesle. “Beni nereye sürüklüyorsun? Annemi aşağılayan, ailemizin onurunu iki paralık eden birinden özür dilemeye mi? Ne alçak bir adammışsın sen Ganya!”

Birkaç dakika karşılıklı bakıştılar. Ganya hâlâ kız kardeşinin kolunu tutuyordu. Varya kolunu kurtarmaya çalıştı ama başaramadı, sonra kendini tutamayıp kardeşinin yüzüne tükürdü.

“İşte böyle kızım!” diye bağırdı Nastasya Filipovna. “Bravo Ptizin, seçiminiz için sizi kutlarım!”

Ganya’nın gözleri karardı ve olanca gücüyle elini kız kardeşine doğru kaldırdı. Tokat tam kızın yüzüne inecekken birisi Ganya’nın kolunu yakaladı.

İki kardeşin arasına Prens girmişti.

“Yeter artık!” diye bağırdı heyecandan titreyerek.

“Sürekli olarak önüme çıkmandan bıktım!” diye kükredi Ganya ve Varya’nın kolunu bırakarak Prense var gücüyle bir tokat indirdi.

“Tanrım!” diye bağırdı Kolya.

Etraftan hayret sesleri yükseldi. Prensin beti benzi attı. Ganya’ya sitemle baktı; bir şeyler söylemek istiyor gibiydi. Dudakları tuhaf ve çarpık bir gülümsemeyle bükülmüştü. Sonunda alçak sesle, “Olsun. Beni boş ver… Ama ona dokunmana izin veremem!” dedi ve yüzünü ellerinin arasına saklayıp bir köşeye çekildi, duvara dönüp kopuk kopuk “Bu yaptığınızdan… utanacaksınız!” diye ekledi.

Ganya harap olmuştu. Kolya, Prense sarılıp öptü; ardından Rogojin, Varya, Ptizin, Nina Aleksandrovna, hatta ihtiyar Ardalyon Aleksandroviç bile onu bağırlarına bastılar.

Prens yüzünde aynı çarpık gülümsemeyle, “Ziyanı yok, ziyanı yok!” diye mırıldanıyordu.

“Buna pişman olacaksın!” diye bağırdı Rogojin. “Böyle bir… [daha uygun sözcük bulamamıştı] kuzuya hakaret ettiğin için utanacaksın Ganya! Bırak onları Prens, yüzlerine tükür, gidelim buradan! Rogojin, nasıl bir dostmuş öğrenirsin!”

Nastasya Filipovna bile Ganya’nın davranışına ve Prensin cevabına şaşırmıştı. Az önceki yapmacık gülüşüne uygun düşmeyen solgun ve düşünceli yüzü heyecanla doldu. Yine de etkilendiğini gizlemek için yüzündeki alaycı ifadeyi korumaya gayret gösteriyordu.

Birden son derece ciddi bir şekilde, “Sahiden de yüzünü bir yerde gördüm!” dedi.

Prens yüreğinden kopan bir sitemle, “Utanmıyor musunuz? Burada görünmek istediğiniz kadın mısınız siz? Bu mümkün mü?” diye bağırdı.

Nastasya Filipovna hafifçe tebessüm etti, ama bu gülüşün altında bir şeyler gizliyordu sanki; belli ki şaşırmıştı. Ganya’ya bir göz atarak salondan çıktı. Ancak hole varmadan geri döndü, hızla Nina Aleksandrovna’ya yaklaştı, kadının elini dudaklarına götürdü ve büyük bir coşkuyla, “Gerçekten de ben o kadın değilim; Prens beni iyi anladı” diye fısıldadı. Yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Hızla salondan çıktı, öyle ki kimse onun neden geri geldiğini anlamamıştı. Sadece Nina Aleksandrovna’nın kulağına bir

şeyler fısıldadığını ve elini öptüğünü görmüşlerdi. Ama her şeyi duyan Varya, Nastasya Filipovna'yı şaşkın gözlerle uğurluyordu.

Kendini toparlayan Ganya genç kadını geçirmeye koştu; onu merdivende yakaladı.

"Beni uğurlamanıza gerek yok!" diye bağırdı Nastasya Filipovna. "Hoşça kalın, akşama görüşürüz! Bekliyorum, kesinlikle gelin. Beni duyuyor musunuz?"

Ganya geri döndü. Utanmış, altüst olmuştu; içini eskisinden daha ağır bir sıkıntı kaplamıştı. Prensin yüzü gözünün önünden gitmiyordu. Öylesine dalmıştı ki Rogojin ve tayfasının –hepsi de bir ağızdan bağırıp atışarak– önünden geçtiklerini bile fark etmedi. Rogojin, Ptizin'le birlikte yürüyordu; hallerinden önemli ve acele bir işi tartıştıkları belliydi.

Önünden geçerken Rogojin, "Kaybettin Ganya!" diye bağırdı.

Ganya arkalarından endişeyle baktı.

XI

Prens salondan çıktı ve odasına kapandı; Kolya hemen peşinden gitti. Onu yalnız başına bırakmaya gönlü el vermiyor, teselli etmek istiyordu.

"Gitmekle iyi ettiniz," dedi. "İçeride bir gürültü kopacak ki, sormayın. Her günkü halimiz. Hepsi şu Nastasya Filipovna yüzünden."

"Son zamanlarda sizin evde bütün dertler birbiri ardına gelmiş" dedi Prens.

"Öyle oldu. Bunda bizim de payımız büyük. Ama biliyor musunuz, bizden çok daha dertli bir arkadaşım var benim. Sizi tanıştırmamı ister misiniz?"

"Çok isterim. Samimi olduğunuz biri mi?"

"Çok yakınız. Size daha sonra anlatırım. Prens, Nastasya Filipovna gerçekten de olağanüstü güzel, öyle değil mi? Onu daha önce hiç görmemiştim, fırsat olmamıştı. Çok etkileyici bir kadın. Ona âşık olsaydı Ganya'yı anlar, bağışlardım ama Ganya'nın derdi para… İşin gerçeği bu!"

"Kardeşinizden pek hoşlanmadım."

“Bir de hoşlanacak mıydınız! Hele… şeyden sonra… Biliyor musunuz, ben bu konuda farkı düşünüyorum; neredeyse klasikleşmiş o görüşe katılmıyorum yani… Aptalın ya da deli bir zorbanın teki size bir tokat atar, siz de ömür boyu lekelenirsiniz ve bu lekeyi ancak kan temizleyebilir, ya da en azından diz çökerek özür dilemekle kurtarılır onurunuz. Ne kadar saçma! Üstelik despotça! Lermontov’un ***Maskeli Balo***’sunun konusudur, biliyorsunuz. Bana göre aptalca. Gerçi Lermontov bunu yazarken daha çocuk yaştaymış.”

“Kız kardeşinizden hoşlandım.”

“Ganya’nın yüzüne nasıl da tükürdü ama! Cesur kızdır Varya. Ama siz tükürmediniz… Eminim bunu yapmama sebebiniz yüreksiz oluşunuz değil. İyi insan lafının üstüne gelir, işte Varya! Geleceğini biliyordum. Onun da kusurları var ama gerçekten de iyi kalplidir!”

Varya hemen kardeşine yüklendi: “Senin ne işin var burada bakayım? Hadi odana, hem babama da bir bakıver… Canınızı sıkıyor mu Prens?”

“Asla. Hatta aksini söyleyebilirim.”

“İşte, ablam yine başladı… Kusurları var derken ne demek istediğimi anlıyorsunuz, değil mi Prens? Bu arada, babamın Rogojin’le birlikte gittiğini sanıyorum, yine de nerede olduğunu bir bakayım. Üzgündür şimdi o!” dedi Kolya ve çıktı.

Varya, Prense dönerek, “Annemi götürüp yatırdım. Tekrar bir gürültü kopacağından korkmuştum, ama Tanrı’ya şükür olmadı. Ganya çok üzgün ve düşünceli görünüyor. Sebebi de yok değil hani! Çok büyük bir ders aldı… Size bir kez daha teşekkür etmek için geldim,” dedi ve biraz çekinerek, “Bir şey sormak istiyorum Prens, Nastasya Filipovna’yı daha önceden tanımıyordunuz, değil mi?” diye sordu.

“Tanımıyordum.”

“Yine de kendisinin göstermek istediği gibi bir kadın olmadığını söylediniz. Haklı olabilirsiniz. Belki de geçekten farklı biridir… Doğrusu onu anlamıyorum. Kuşkusuz amacı bizi aşağılamaktı, bu çok açık. Eskiden de hakkında birçok tuhaf şey duymuştum. Gerçekten de söylediği gibi bizi yemeğe davet etmek için geldiyse tavırlarını nasıl açıklayabiliriz? Kendisini çok iyi tanıyan Ptizin bile onun bu akşamki tutumuna bir anlam veremediğini söyledi. Peki Rogojin’le aralarında geçen konuşmalara ne

dersiniz? Kendine saygı duyan biri böyle konuşabilir mi? Annem sizin için çok endişelendi, sizi merak ediyor.”

“Ben iyiyim!” dedi Prens.

“Nastasya Filipovna söylediklerinizi önemsedi…”

“Önemsedi mi?”

“Kendinden utanması gerektiğini söylediniz ve o birdenbire değişti. Onu etkilediniz!” dedi Varya, tebessüm ederek.

O esnada kapı açıldı ve içeri beklenmedik biri girdi: Ganya. Varya’yı görünce bir an eşikte durdu, ardından kararlı bir şekilde Prense yaklaştı.

“Prens, alçak gibi davrandım, beni bağışlayın azizim” dedi heyecanla ve içten bir sesle. Yüzünden ıstırap çektiği belliydi.

Prens şaşırmıştı; cevap vermek için acele etmedi.

Ganya telaşla üsteledi. “Bağışlayın, lütfen bağışlayın beni,” dedi. “İsterseniz elinizi öpmeye hazırım!”

Prens afallamıştı; sessizce Ganya’yı kucakladı. Birbirlerine içtenlikle sarılıp öpüştüler.

Prens şaşkınlığından sıyrılıp nihayet konuşabildiğinde heyecandan nefes nefeseydi.

“Sizden bunu hiç beklemezdim!” dedi.

“Kabahatimi anlayıp özür dilememi mi? Biraz önce bir budala olduğunuzu söylemiştim, ama siz başkalarının göremediği şeyleri fark ediyorsunuz. İnsan size içini açabilir ama… konuşmamak daha iyi!”

Prens, Varya’yı işaret etti.

“İşte özür dilemeniz gereken biri daha!”

Ganya ateşli bir şekilde, “Hayır, hepsi benim düşmanım. Emin olun, Prens, bunu birçok defa tecrübe ettim. Buradakiler insanı canıyürekten bağışlamaz!” dedi ve Varya’ya sırtını döndü.

“Seni bağışlamaya hazırım” dedi Varya.

“Bu akşam benimle birlikte Nastasya Filipovna’ya gelir misin peki?”

“İstediğin buysa gelirim, Ganya. Ama bunu çok iyi düşün lütfen… Olanlardan sonra bu ne kadar uygun olur?”

“Nastasya Filipovna çözülmesi zor bir kadındır, üstelik ustaca oyunlar oynamaya da bayılır” dedi Ganya ve acı acı güldü.

“Bütün bunların farkındayım, olmaz mıyım? Ama Ganya, o kadın seninle alay etti! Yetmiş beş bine değmez! Annemizin elini öptü öpmesine, ama bu da bir oyundu. Her şeye rağmen sen duyarlı bir insansın, bunları bu yüzden söylüyorum. Oraya gitme. Lütfen bu kadına dikkat et! Bu işin sonunu hiç iyi görmüyorum.” Ve Varya, büyük bir heyecan içinde hızla odadan çıktı…

“Görüyorsun işte, her zamanki hali,” dedi Ganya gülümseyerek. “Bunları bilmediğimi mi sanıyorlar acaba? Ben daha başka pek çok şey biliyorum!”

Ganya bunları söyledikten sonra kanepeye oturdu; belli ki ziyaretini uzatmak niyetindeydi.

“Bildiğiniz halde neden böyle acı dolu bir yolu seçtiniz?” dedi Prens yavaşça.

“Ne düşündüğünüzü öğrenmek isterim Prens; bu azap yetmiş beş bine değer mi, değmez mi?”

“Bence değmez.”

“Tahmin etmiştim. Bu şekilde evlenmeyi utanç verici mi buluyorsunuz?”

“Çok utanç verici.”

“Evleneceğim onunla, bunu bilin; biraz önce kararsızdım, ama artık değilim! Kesinlikle evleneceğim. Durun, ne diyeceğinizi biliyorum…”

“Hayır, benim söylemek istediğim şey farklı. Bu konuda emin olmanıza geçekten de çok şaşırıyorum…”

“Hangi konuda?”

“Nastasya Filipovna’nın sizinle evleneceğinden eminsiniz. Ayrıca evlendiğinizde yetmiş beş bin rublenin cebinizde olacağına kesin gözüyle bakıyorsunuz. Gerçi, belki de benim bilmediğim şeyler var…”

“Tabii ki her şeyi bilmiyorsunuz… Yoksa neden gireyim bu yükün altına?” dedi Ganya.

“Para için evlenildiği takdirde parayı tam olarak kimin, erkeğin mi, kadının mı elinde tutacağını önceden bilmek zor…”

“Bizim durumumuz farklı…” diye mırıldandı Ganya; bunu söylerken kaygılı ve düşünceliydi. “Nastasya Filipovna’nın benimle evleneceğine

kesin gözle bakmam konusuna gelince, elbette, bundan hiç kuşkum yok," diye ilave etti. "Neye dayanarak onun beni reddedeceği kanısına varıyorsunuz?"

"Ben gördüklerime göre konuşuyorum. Az evvel Varvara Ardalyonovna'nın da söylediği gibi…"

"Onların söylediklerine bakmayın siz. Öylesine konuşuyorlar; ne yapacaklarını bilmedikleri için… Nastasya Filipovna, Rogojin'le alay ediyor; bunu gördüm, hepimiz gördük. Önceleri korkuyordum, ama şimdi her şeyi apaçık anlıyorum. Siz şimdi onun anneme, Varya'ya, babama nasıl davrandığını söyleyeceksiniz bana…"

"Ayrıca size de…"

"Olsun, ama bu kadınlara has bir misillemeden başka bir şey değil. Karşımızda çok çabuk sinirlenen, kuşkucu ve kibirli bir kadın var. Tıpkı kariyerinde istediği yere gelememiş bir memur gibi… Etrafındaki herkesi hiçe saydığını göstermek istedi, beni de tabii… Buna rağmen benimle evlenecek. Kibrin insana ne tür oyunlar oynadığını bilemezsiniz: O, başkasının metresi olduğunu bildiğim halde kendisiyle sırf parası yüzünden evlenmeye hazır olduğum için beni alçağın biri olarak görüyor. Ama başka biri mesela ilerici, liberal bazı fikirler öne sürerek, kadın haklarından falan bahsederek onu istediği gibi çekip çevirecek ve böylece benden daha alçakça davranabilecek; onun bundan haberi bile yok. Ya da bir başkası bu kibirli budalayı 'soylu yüreği ve çektiği acılar yüzünden' sevdiğini söyleyerek aslında onunla yine parası için evlenecek ve canına okuyacak. Ona yaltaklanmadığım için beğendiremiyorum kendimi. Oysa istediği bu… O halde neden bana hakaret ediyor, türlü oyunlar oynamaya kalkıyor? Karşısında dik durup boyun eğmiyorum da ondan. Görürüz bakalım!"

"Onu bu olaydan önce de seviyor muydunuz?"

"Başlangıçta seviyordum. Evet… Ama buraya kadar, artık yeter! Bazı kadınlar ancak metres olmak için yaratılmıştır, başka bir şey değil… Metresim olsun demiyorum. Uslu durursa, ben de uslu dururum. Ama türlü dolaplar çevirmeye kalkarsa hemen onu terk eder, parayı da alırım tabii… Gülünç duruma düşmek gibi bir niyetim yok. Gülünç olmak istemem, bu çok önemli."

“Sanırım Nastasya Filipovna akıllı bir kadın,” dedi Prens dikkatlice. “Birbirinize karşı tam olarak ne hissettiğinizin pekâlâ farkındadır. Öyleyse neden başka biriyle evlenmiyor? Beni asıl şaşırtan bu.”

“İşte her şey burada gizli zaten… Sizin bilmediğiniz şeyler var, Prens. Ayrıca o, benim kendisini çılgınca sevdiğime emin, yemin ederim. Hem biliyor musunuz, onun da beni kendince sevdiğini biliyorum. Atasözünü bilirsiniz: ‘İnsan sevdiğini yerden yere vurur’… Hayatı boyunca, beni karo valesi gibi görecek –belki de buna ihtiyacı vardır, kim bilir– yine de kendine göre sevecektir. Onun yapısı böyle. Tam bir Rus kadınıdır. Bu arada ben de boş durmuyorum, kendime göre bazı planlarım var. Az evvel Varya ile aramızda geçenler bir tesadüftü, ama çok işime yaradı. Kendisine nasıl bağlı olduğumu, onun için bütün ilişkilerimi bozabileceğimi anladı. Bizim de kafamız çalışıyor, aptal değiliz, inanın bana… Herhalde beni gevezenin teki olarak görüyorsunuzdur. Sevgili Prens, belki de size güvenmekle hata ediyorum. Ama bugüne dek sizin gibi soylu birine pek rastlamadım; bu yüzden üstünüze atladım. Lütfen ‘üstünüze atladım’ sözünü yanlış anlamayın. Az evvelki olay yüzünden bana kızgın değilsiniz, değil mi? İki senedir ilk kez içimden geldiği gibi konuşuyorum. Burada düzgün, namuslu adam çok az. En iyisi Ptizin’dir. Bana gülüyor musunuz yoksa? Alçaklar namuslu adamları sever, bilmiyor muydunuz? Ben de… Ama ben neden alçak oluyorum, söyleyin lütfen? Herkes bana alçak diyor, bu gidişle sonunda ben de buna inanacağım… “

“Artık sizi asla alçak olarak göremem,” dedi Prens. “İlk başlarda öyle olduğunuza inanmıştım ama birden hakkınızdaki düşüncelerimi değiştirdiniz. Buna çok sevindim. Ayrıca bana iyi bir ders de oldu: Birini yargılarken acele etmemeli! Siz alçak biri değilsiniz, kötü biri de değilsiniz. Bence siz hiçbir yeteneği olmayan, sıradan bir insansınız; ayrıca güçlü bir karaktere de sahip değilsiniz..”

Ganya gülümsedi, ancak sesini çıkarmadı. Prens dile getirdiklerinin Ganya’nın hoşuna gitmediğini anladı, sıkıldı ve o da sustu.

Ganya birden konuyu değiştirdi. “Babam sizden para istedi mi?” diye sordu.

“Hayır.”

“İsteyecektir… Sakın vermeyin. Düzgün bir adamdı eskiden. İyi de bir çevresi vardı. Çabuk tükeniyor düzgün adamlar. Şartlar değişince o da hızla başka birine dönüştü. İnanın bana, eskiden böyle yalan söylemezdi. Abarttığı oluyordu, bu doğru, ama hikâyeler uydurmuyordu. Bakın şimdi ne halde! Sebebi elbette alkol. Bir metresi olduğunu biliyor musunuz? Sadece küçük ve zararsız bir yalancı değil artık. Annemin bitmez tükenmez sabrını anlayamıyorum. Size Kars Kuşatması’nı anlattı mı? Ya da gri yedek atının nasıl konuşmaya başladığını?”

Ganya birden kahkahayla güldü. “Neden bana böyle bakıyorsunuz?” diye sordu Prense.

“Böyle canıyürekten gülmenize şaşırıyorum. Gerçekten de çocuk gibi gülüyorsunuz. Az evvel benimle barışmaya geldiğinizde tıpkı çocukların yaptığı gibi, ‘İsterseniz elinizi öpmeye hazırım’ dediniz. Demek hâlâ çocukça sözler sarf ediyor, içinizden geldiği gibi davranabiliyorsunuz. Derken birdenbire karanlık işler ve şu yetmiş beş bin ruble konusunda nutuklar atmaya başlıyorsunuz. Gerçekten de çok saçma.”

“Bundan ne gibi bir neticeye varıyorsunuz, Prens?”

“Acaba bu işi biraz hafife almıyor musunuz? Bence iyice düşünmelisiniz. Varvara Ardalyonovna söylediklerinde haklı olabilir.”

Ganya, Prensin sözünü hararetle kesti: “O ahlâk dersi vermeye bayılır! Hâlâ çocuk olduğumu ben de biliyorum. Sizinle böyle bir konuşmaya girmem bile bunu gösteriyor. Prens, benim bu işe girme sebebim, yaptığım bazı hesaplar değil,” diye devam ediyordu Ganya, gururu incinmiş bir delikanlı edasıyla. “Hesaplar yapmış olsaydım yanılırdım; çünkü henüz yeterince olgunlaşmadım, ne kafa olarak, ne de kişilik bakımından… Bana yön veren büyük bir amacım var, azimliyim. Yetmiş beş bin rubleye kavuşunca hemen bir araba alacağımı mı düşünüyorsunuz? Hayır, üç senelik redingotumu giymeyi sürdürecek ve kulüpte zaman geçirmeyi keseceğim. Memlekette işi sonuna kadar götüren insan pek yok; herkes tefecidir ama onlarda azim ve sebat yoktur. Ben amacıma ulaşacağım. Ptizin on yedi yaşındayken sokakta yatıyor, çakı satıyormuş; işe bir kapikle başlamış. Bugüne bugün altmış bin rublenin sahibi, ama nice cambazlıktan sonra! İşte ben bu cambazlık safhasını atlayarak işe doğrudan sermayeden başlayacağım. On beş sene sonra, ‘İşte İvolgin, Yahudilerin kralı’

diyecekler. Benim sıradan biri olduğumu söylüyorsunuz. Sevgili Prens, çağımızın, hele hele kuşağımızın insanına zayıf karakterli, belirli bir yeteneği olmayan, sıradan biri olduğunu söylemek hakaretlerin en büyüğüdür, farkında mısınız? Kendisine karımı satacağıma inanan Epançin'den daha çok aşağıladınız beni! Siz beni alçak olarak bile nitelendirmediniz, bu yüzden sizi parçalamak geldi içimden! Aşağılanmaktan bıktım ben, bu yüzden zengin olmak istiyorum. Param olunca, inanın bana, ben de son derece enteresan biri olacağım. Para, sıradan birine orijinalite kazandırır, bu yüzden nefret edilecek şeylerin başında gelir. Dünyanın sonuna dek de sıradan insanlara değer kazandırmaya devam edecektir. Söylediklerime isterseniz çocukça saçmalıklar deyin, isterseniz edebiyat yapıyor deyin, hiç önemli değil… Önemli olan şu: İşimi sonuna kadar götüreceğim, amacıma ulaşacağım. ***Rira bien qui rira le dernier***.[10] Epançin neden bana böyle hakaret ediyor dersiniz? Düşmanlıktan mı? Asla. Ben önemsiz biriyim de ondan. O halde…

"Tamam, yeter artık, gitme vakti. Kolya iki kez kapıdan baktı, yemek zamanı geldi… Ben de çıkıyorum. Ara sıra uğrarım. Burada kendinizi evinizde gibi hissedersiniz; bundan sonra sizi aileden biri olarak sayarlar. Konuştuklarımız aramızda kalsın. Bana öyle geliyor ki, biz ya çok iyi dost ya da düşman olacağız. Ne dersiniz Prens, eğer biraz önce elinizi öpseydim –ki içimden gelen buydu– daha sonra bundan dolayı size düşman kesilir miydim?"

Prens, bir an düşündükten sonra, "Kesinlikle; ancak sonunda dayanamayıp beni bağışlardınız" dedi gülümseyerek.

"Vay vay! Size karşı dikkatli olmalı. Beni biraz zehirleyip zehirlemediğinizi şeytan bilir. Kim bilir, belki de düşmanımsınızdır. Hah hah ha! Bu arada, Nastasya Filipovna'dan çok hoşlandınız galiba, değil mi?"

"Evet… hoşlandım."

"Âşık mı oldunuz?"

"Hayır."

"Ama birden kızardınız. Tamam, gülmüyorum. Hoşça kalın! Biliyor musunuz… ahlâklı bir kadındır Nastasya Filipovna… Onun, şu Totzki

denen adamla hâlâ birlikte olduğunu mu düşünüyorsunuz? Yo, hayır! Hem de çoktandır… İnsan ilişkilerinde o kadar da becerikli olmadığını fark ettiniz mi? Az evvel sıkılıp çekindiği anlar oldu. Hükmetmeyi seven kadınlar böyledir işte. İnanın bana! Haydi, hoşça kalın!”

Ganya, gelişinden daha rahat ve çok daha keyifli bir halde çıkıp gitti. Prens on dakika kadar hareketsiz durdu; düşüncelere dalmıştı.

Kolya, başını yine kapıdan uzattı.

“Canım yemek istemiyor Kolya, Epançinler’de iyi yedim.”

Kolya odaya girip Prense bir mektup uzattı. Generalden geliyordu; katlanmış ve mühürlenmişti. Kolya’nın yüzünden, mektubu getirmenin kendisi için ne kadar zor olduğu belli oluyordu. Prens mektubu okudu, ayağa kalkıp şapkasını aldı.

“İki adımlık yer,” dedi Kolya. Çok sıkılıyordu. “Bir şişenin başına oturmuş. İçkiyi neyle alıyor, anlamıyorum. Prens, dostum, bizimkilere size bu mektubu verdiğimi söylemeyin lütfen! Mektuplarını götürmeyeceğime dair bin bir kere yemin etmiştim, ama ona yine acıdım. Hem lütfen, öyle pek uzun boylu düşünmeyin bu işi, ona birkaç kopek verirseniz zaten sizin rahat bırakır.”

“Ben de babanızı görmek istiyorum zaten, Kolya. Bir mesele var… Hadi, gidelim.”

XII

Gittikleri yer gerçekten yakındı. Kolya ile Prens Liteynaya Sokağı’ndaki zemin katında bilardosu olan bir kahveye girdiler. Buranın gediklisi olduğu anlaşılan Ardalyon Aleksandroviç sağda, köşedeki ayrı bir bölmeye yerleşmişti. Önünde bir şişe, elinde de ***Indépendance Belge*** gazetesi vardı. General belli ki Prensi bekliyordu ve onu görür görmez gazeteyi bir yana bırakıp uzun ve ateşli bir açıklamaya girişti. Prens pek bir şey anlamadı, zira General sarhoş olmuştu.

Prens, Generalin sözünü kesti. “On rublem yok. İşte size yirmi beş… Bozdurup on beşi bana verirseniz iyi olur; çünkü kapiksiz kaldım.”

“Tabii, tabii. Ve de hiç kuşkunuz olmanız, bu paraları hemen…”

“Sizden bir ricam var General. Nastasya Filipovna’nın evine hiç gittiniz mi?”

“Ben mi? Gitmez olur muyum? Hem de kaç kez gittim sevgili Prens, kaç kez!” diye bağırdı General, zafer kazanmış bir edayla. “Ama sonunda vazgeçtim; çünkü uygunsuz bir evliliği teşvik etmek istemiyorum, doğru olmaz bu. Bugün kendiniz de şahit oldunuz, gördünüz. Ben, bir babanın, hoşgörülü ve iyi bir babanın yapabileceği her şeyi yaptım. Ama bundan sonra ortaya bambaşka bir baba çıkacak. Göreceğiz o zaman; değerli, eski bir asker mi bu entrikayı ortaya çıkarıp bozacak, yoksa namussuz bir kamelya mı soylu bir aileye girmeyi başaracak.”

“General, bu gece beni Nastasya Filipovna’nın evine götürmenizi rica edecektim… Ne de olsa onu tanıyorsunuz. Bu akşam kesinlikle orada olmam gerekiyor. Önemli bir mesele var. Bu yüzden bazı görgü kurallarını çiğnemeye hazırım. Alay konusu olsam bile oraya mutlaka gitmeliyim.”

“Düşündüklerimi dile getirdiniz genç dostum,” diye bağırdı General, coşkuyla. “Benim de aklımdan bu geçiyordu. Herhalde sizi para için buraya çağırdığımı düşünmüyordunuz, öyle değil mi? Para mühim değil,” diyordu yirmi beşliği cebine indirirken. “Sizi çağırmamın asıl nedeni, Nastasya Filipovna’ya karşı açtığım seferde yanımda yer almanızı istememdir. General İvolgin ve Prens Mişkin! Bakalım buna ne diyecek? Doğum günü davetinde kendisine bu evlilik hakkında düşündüklerimi söyleyeceğim; kibar bir şekilde elbette, belki de dolambaçlı yollardan, ama inanın bana, onun anlayacağı sözlerle… O zaman Ganya ne yapması gerektiğine karar verecek: Değerli ve saygın bir baba mı yoksa… Neyse, olacakları göreceğiz! Gideceğiz ve eminim ki amacımıza ulaşacağız. Saat dokuzda yola çıkarız. Daha vaktimiz var.”

“Nerede oturuyor?”

“Yakınlarda değil. Büyük Tiyatro’nun bulunduğu meydanda, Mitovtzov’un evinin giriş katında…”

Akşam iyice bastırmıştı. Prens oturuyor ve başladığı hikâyelerin birinin bile sonunu getiremeyen Generali dinleyerek bekliyordu. O geldikten sonra General yeni bir şişe getirtmiş ve bir saat içinde bitirmiş; ardından bir yenisini istemiş, onun da dibi görünmüştü. General bu süre içinde bütün hayat hikâyesini anlatmıştı. Sonunda Prens kalktı ve daha fazla

bekleyemeyeceğini söyledi. General şişenin dibinde kaldığını varsaydığı birkaç damlayı da içtikten sonra kalktı. Yalpalayarak yürüyordu.

Prens kendisini çaresiz hissediyordu. Generale nasıl böyle ahmakça güvendiğini anlayamıyordu. Aslında buna güvenmek de denemezdi, sadece Nastasya Filipovna'nın evine girebilmek için Generale bel bağlamıştı. Ne şekilde olursa olsun, bu akşam o davette bulunmalıydı, ucunda bir rezalet olsa bile… Gerçi öyle büyük bir rezalet çıkacağını da sanmıyordu.

General çok sarhoştu; sürekli konuşuyordu; coşkuyla, yüreği sızlayarak anlatıyordu. Ailesinin içinde bulunduğu durumun ne kadarı içler acısı olduğunu, buna bir son vermenin zamanı gediğini söylüyordu.

Buzlar çözülüyor, hüzünlü, ılık, nemli bir rüzgâr sokaklarda ıslık çalıyordu. Arabalar çamur içinde bata çıka gidiyor, binek ve yük atlarının nal sesleri kaldırımlarda çınlıyordu. İnsanlar bezgin ve ıslak bir kalabalık halinde kaldırımda yürüyordu; bazıları sarhoştu.

"Şu aydınlık birinci katları görüyor musunuz?" diyordu General. "Buralarda hep arkadaşlarım oturuyor, oysa aralarında en fazla acı çeken ve kıdemli olan ben, Büyük Tiyatro'nun yanında, tam olarak ne işle uğraştığı belli olmayan bir kadının evine kadar yaya olarak sürükleniyorum. Göğsünde on üç kurşun bulunan ben… Buna inanmıyor musunuz? Pirogov benim için Paris'e telgraf çekmiş ve bir süreliğine kuşatılmış Sivastopol'den ayrılmıştı. Paris saray doktoru Nelaton, bilim adamı sıfatını kullanarak serbest geçiş izni almış, beni muayene etmek için Sivastopol'e gelmişti. Tepedekiler bile bu olayı bilir. 'Göğsünde üç kurşun yarası olan İvolgin mi?' derler. İşte böyle derler benim için…

"Şu evi görüyor musunuz, Prens? Giriş katında eski dostum General Sokoloviç oturuyor. Kalabalık, soylu bir ailesi var. Gördüğünüz ev dışında Nevski Caddesi'nde üç, Morskaya'da iki evleri daha var. İşte içinde bulunduğum çevrenin insanları böyledir. Eskiden bulunduğum demek istiyorum… Nina Aleksandrovna durumu çoktandır kabullendi, şartlara boyun eğdi. Ama ben hâlâ hatıralarımla yaşıyorum. Eski dostlarımın ve bana hâlâ tapan maiyetimin arasında huzur buluyorum. General Sokoloviç mesela… (Bu arada evini ziyaret etmeyeli, Anna Fedorovna'yı görmeyeli uzun zaman oluyor. Sevgili Prens, insan evine misafir kabul etmeyince, haliyle kendisi de ziyaretlerde bulunamıyor. Anlıyorsunuz beni, değil mi?)

Hımm… Bana inanmıyor gibisiniz. Dostumun, çocukluk arkadaşımın oğlunu, neden hemen bu sevimli aileye takdim etmeyeyim ki? General İvolgin ve Prens Mişkin! Orada olağanüstü güzel bir genç kız göreceksiniz, hayır bir değil, iki, hatta üç olağanüstü genç kız… Şehrimizin süsü bunlar. Güzellik, eğitim, hitabet sanatı; hepsi de bu kızlarda… Ayrıca her birinin seksener bin rublelik drahoması da var. Bütün bu meziyetlerin yanında paranın zararı olmaz. Kısacası, sizi oraya kesinlikle götürmeliyim, hatta buna mecburum. General İvolgin ve Prens Mişkin!”

“Hemen şimdi mi? Ama…” diye atıldı Prens.

“Hayır, Nastasya Filipovna’ya gittiğimizi unutmadım! Sadece bir dakikalığına Sokoloviç ailesine uğrayıp, saygılarımızı bildireceğiz. Haydi gidelim! Şu merdivenlere bir bakın! Kapıcı niye yok acaba? Şaşırdım… Ama… bayram ne de olsa, adam da izin kullanıyor herhalde. Sarhoşun biri… Neden onu kovmuyorlar, anlamıyorum. Bu Sokoloviç, bütün mutluluğunu bana borçludur; özel hayatında olsun, meslek hayatında olsun, bütün mutluluğunu yalnızca bana borçludur. İşte geldik…”

Prens, Generali sakin sakin izliyordu; onu sinirlendirmemek için ziyarete artık karşı çıkmıyordu. Merdivenleri çıkarken General Sokoloviç ve ailesinin serap misali ortadan yok olacaklarını ve onların da merdivenlerden sakince geri ineceklerini umut ediyordu. Ancak bu umudun yerini yavaş yavaş korku almaya başladı. General, Prensi merdivenden çıkarırken bir yandan ayrıntılı bir şekilde ziyaret etmek üzere oldukları aile bireylerinin hayat hikâyelerini anlatıyor, diğer yandan da oturdukları mekânla ilgili hatıralarını paylaşıyordu.

Sonunda birinci kata çıktılar ve içinde varlıklı bir ailenin oturduğu belli olan bir dairenin kapısının önünde durdular. Generalin eli çıngırağa dokunduğu zaman Prens kaçmak üzereydi ki, o anda fark ettiği bir şey onu durdurdu.

“General, bu işte bir yanlışlık var,” dedi Prens. “Kapıda Kulakov yazılı. Oysa biz Sokoloviç’e gidiyoruz.”

“Kulakov… Kulakov ismi neyi gösterir ki? Burası Sokoloviç’in dairesi, ben de kapısını çalıyorum. Tükürürüm Kulakov’a… İşte bakın, kapı açılıyor.”

Kapı gerçekten de açılmıştı. Bir uşak göründü ve:

“Beyefendi ve Hanımefendi evde yoklar” diye bildirdi.

Ardalyon Aleksandroviç üzülmüştü.

“Çok yazık, çok yazık… Ne büyük bir aksilik,” diye tekrarladı birkaç kere. “Dostum, General İvolgin ve Prens Mişkin’in saygılar sunduğunu ve üzüntülerini bildir…”

O anda kapıda başka biri belirdi. Evin kâhyası ya da mürebbiyesi olan bu kadın kırk yaşlarındaydı ve siyahlar giymişti. General İvolgin’in ve Prens Mişkin’in isimleri telaffuz edilince merak ve güvensizlikle yaklaştı.

“Marya Aleksandrovna evde değil,” dedi, özellikle Generale bakarak. “Aleksandra Mihaylovna’yla birlikte Büyükanneye gittiler.”

“Aleksandra Mihaylovna da mı onlarla birlikte gitti? Tanrım, ne aksilik! İnanır mısınız Hanımefendi, benim başıma hep böyle aksilikler gelir… Çok rica ederim, Aleksandra Mihaylovna’ya selamımı söyleyin. Perşembe akşamı Shopen’in ***Ballad***’ını dinlerken kendisi için hayal ettiklerinin bütün samimiyetimle gerçek olmasını dilediğimi söyleyin. Mutlaka hatırlayacaktır…. Saygılar sunarım! General İvolgin ve Prens Mişkin!”

“Söylerim” diyordu kadın onları selamlayarak. Belli ki güvenini kazanmışlardı.

General merdivenden inerken, kimseyi bulamadıkları ve Prensin böylesine güzel bir dostluktan mahrum kaldığı için kahroluyordu.

“Biliyor musunuz, genç dostum, ben biraz şair ruhluyum, fark etmişsinizdir…” dedi ve aniden konuyu değiştirdi. “Aslında… aslında, sanırım biz yanlış adrese geldik. Aklıma geldi de, Sokoloviç’ler başka bir evde oturuyorlar; hem sanırım şu anda bütün aile Moskova’da. Evet, yanıldım. Ama mühim değil…”

“Ben sadece bir şey bilmek istiyorum,” dedi Prens, canı sıkkın bir tavırla. “Sizden umudumu kesip de Nastasya Filipovna’nın evine yalnız mı gitsem?”

“Umudunuzu kesmek mi? Yalnız gitmek ha? Bütün ailemin geleceğiyle ilgili bir mesele söz konusu. Genç dostum, siz İvolgin’i iyi tanımıyorsunuz. ‘İvolgin demek, güven demek’ derlerdi hizmete başladığım süvari bölüğünde. Ama önce yapmamız gereken bir ziyaret daha var… Mutlaka uğramalıyız, zaten yolumuzun üzerinde. Geçirdiğim onca acı ve felaket

dolu seneden sonra ruhuma huzur veren bir eve… Yalnızca birkaç dakikalığına uğrayıverelim.”

“Eve mi uğramak istiyorsunuz?”

“Hayır! Toprağı bol olsun, eski maiyet subaylarından Terentyev’in dul eşinin evine… Yüzbaşı arkadaşım sayılırdı. Orada, kadının yanında, ruhsal olarak canlanıyorum, hayatın ve ailemin verdiği sıkıntıları unutuyorum. Bugün üzerimde ağır bir yük var…”

“Biraz önce gelip sizi rahatsız etmekle ahmaklık etmişim…” diye mırıldandı Prens. “Hoşça kalın…”

General telaşlandı. “Sizi asla bırakmam genç dostum! Bu söz konusu dahi olamaz. Sadece birkaç dakikalığına uğrayıverelim… Bu dul ve aile anası kadının yüreğinden kopan sesler bütün varlığımda yankılanıyor. Orası evim gibidir. Kendime biraz çekidüzen veririm, sonra da araba tutup Büyük Tiyatro’ya gideriz. Bu gece size çok ihtiyacım var. İşte geldik bile! Aa Kolya, burada mısın? Marfa Borisovna evde mi, yoksa sen de mi yeni geliyorsun?”

Evin girişinde onları karşılayan Kolya, “Hayır, ben epeydir buradayım,” diye cevapladı. “İpolit’le birlikteyim. Sabahtan beri yatıyor, kötüleşti. Aşağıdaki dükkâna inmiştim. Marfa Borisovna sizi bekliyor. Şu halinize bir bakın baba!” dedi Kolya, o esnada Generalin yamuk yumuk adımlarını fark edince. “Neyse, gidelim!”

Kolya ile karşılaşmaları, Prensi bir dakikalığına da olsa Generalle birlikte Marfa Borisovna’nın evine kadar gitmek zorunda bıraktı. Prensin Kolya’ya ihtiyacı vardı. Generale gelince, ona güvendiği için kendini bağışlamıyordu ve ne olursa olsun, onu burada bırakmaya karar vermişti. Arka merdivenden yukarı, dördüncü kata çıkmaları uzun sürdü.

Merdivenlerde Kolya, “Prensi tanıştırmak mı istiyorsunuz?” diye sordu.

“Evet, yavrum, tanıştırmak… General İvolgin ve Prens Mişkin! Peki… Marfa Borisovna… nasıl?”

“Gözüne görünmeseniz daha iyi olacak, baba; bunu biliyorsunuz… Üç gündür sizi bekliyor. Ona para getireceğinize söz vermişsiniz. Neden baba, neden? Her zaman böylesiniz zaten. Şimdi ayıklayın pirincin taşını!”

Dördüncü katta, alçak bir kapının önünde durdular. Belli ki General korkuyordu. Prensi öne sürdü. “Burada kalayım,” diye mırıldandı. “Ona sürpriz yapmak istiyorum.”

Önce Kolya girdi. Fazlaca allık ve pudra sürünmüş, saçları örgülü, kırk yaşlarında bir kadın başını kapıdan uzattı; üzerinde hırka, ayaklarında terlik vardı. Kadın Generali görünce bağırmaya başladı: “Geldi işte aşağılık, hain adam! İçime doğmuştu zaten…”

Mazlumca gülümseyen General, “Girelim, aldırmayın siz ona” diye mırıldandı.

Ama durum aldırılmayacak gibi değildi. Karanlık ve basık bir holden dar bir salona girdiler. Odada altı hasır iskemle ve iki oyun masası vardı. Ev sahibi her zaman yaptığı her halinden belli olan şeyi yapıyor; ağlamaklı bir sesle Generale çıkışıyordu.

“Zalim, hiç utanmıyor musun? Soyup soğana çevirdin, iliğimi kanımı kuruttun, yetmedi; doymadın hâlâ! Sana daha ne kadar katlanacağım, arsız herif!”

“Marfa Borisovna! Marfa Borisovna! Bu genç dostum Prens Mişkin… General İvolgin ve Prens Mişkin!” diyordu titrek bir sesle General.

Kadın, Prense dönerek, “İnanır mısınız… bu arsız herifin öksüz çocuklarıma bile acımadığına inanır mısınız? Her şeyi alıp sattı ya da rehine koydu, hiçbir şey bırakmadı,” dedi ve tekrara Generale yüklendi: “Senin teminat mektuplarını ne yapayım ben vicdansız herif? Cevap ver! Bana cevap ver acımasız adam, hilekâr, düzenbaz seni! Şu öksüzleri neyle doyurayım? Bakın, işte yine sarhoş… Ne suç işledim ben, ulu Tanrım! Namussuz, alçak, cevap ver bana!”

Ama Generalin cevap verecek hali yoktu. Odanın ortasında durmuş, çevresini selamlayarak, “Marfa Borisovna, alın şu yirmi beş rubleyi…” dedi. “Dostumun yardımıyla ancak bu kadar geliyor elimden. Prens, hatalıyım… Hayat böyle bir şey işte… Şimdi beni bağışlayın, hiç halim yok,” dedi General. “Bağışlayın beni! Çok güçsüzüm… Lenoçka yavrum, bana bir yastık…”

Sekiz yaşındaki Lenoçka hemen koşup bir yastık getirdi ve yırtık, sert bir muşambayla kaplı kanepenin üstüne koydu. Daha uzunca konuşmaya niyetli General kanepeye oturdu, ama oturur oturmaz olduğu yere serildi ve

duvara dönüp derin bir uykuya daldı. Marfa Borisovna ciddi ve acıklı bir edayla Prense oyun masasının yanındaki iskemleyi gösterdi ve kendisi de karşısına oturdu. Kadın yanağını sağ eline dayadı ve iç çekerek Prense baktı. En büyükleri Lenoçka olan ikisi kız biri erkek üç çocuk, ellerini masaya koydular ve Prense bakmaya koyuldular. O sırada Kolya, diğer odadan geldi.

“Size burada rastladığıma çok sevindim,” dedi Prens. “Bir konuda bana yardım eder misiniz? Bu akşam mutlaka Nastasya Filipovna’ya gitmem gerekiyor. Ardalyon Aleksandroviç’ten beni götürmesini rica etmiştim, ama görüyorsunuz, uyudu. Beni oraya götürebilir misiniz? Yolu bilmiyorum. Adres bende var: Büyük Tiyatro yanındaki Mitovtzova’nın evi.”

“Nastasya Filipovna mı? Ama o Büyük Tiyatro’nun yanında oturmuyor ki! Ayrıca babam evini bilmez, hiç gitmedi… Aslında ondan bir şey ummanız tuhaf. Nastasya Filipovna, Vladimir Sokağı’nda oturur, Beş Köşe’de; buraya çok yakındır. Hemen mi gitmeniz lazım? Saat dokuz buçuk. Ben sizi götürürüm.”

Prensle Kolya yola koyuldular. Ne yazık ki Prensin araba tutacak parası bile kalmamıştı; yaya gitmeleri gerekiyordu.

“Sizi İpolit’le tanıştırmak isterdim,” dedi Kolya. “Hırkalı kaptanın büyük oğludur, diğer odadaydı. Hasta kendisi, bütün gün yatakta kaldı. Garip biridir, son derece de alıngandır. Sizden sıkılacağını düşündüm. Bu durum benim için onunki kadar utanç verici değil; çünkü benim babam söz konusu, oysa onun annesi… Arada fark var; çünkü böyle bir durum bir erkek için onur kırıcı değildir. Gerçi bu belki de sadece bir önyargıdır… İpolit harika biridir ama bazı önyargıların esiridir.”

“İnce hastalıktan mı muzdarip?”

“Evet. Sanırım bir an evvel ölmesi onun için en iyisidir. Yerinde olsaydım kesinlikle ölmek isterdim. Kardeşlerine acıyor, şu gördüğünüz ufaklıklara yani… Eğer bu mümkün olsaydı, yani eğer paramız olsaydı, birlikte bir daire tutar, ailelerimizle ilişkilerimizi keserdik. Bu en büyük hayalimiz. Biliyor musunuz, az önce ona başınıza gelen olayı anlattım, çok kızdı. Yediği tokadı bağışlayıp düelloya çağırmayan insan alçaktır, dedi. Zaten çok çabuk kızar, bu yüzden epeydir onunla tartışmaktan vazgeçtim. Demek, Nastasya Filipovna sizi evine çağırdı, öyle mi?”

“Yok, çağırmadı.”

Birden kaldırımın ortasında duran Kolya, “Öyleyse, nasıl gidiyorsunuz?” diye bağırdı. “Üstelik… Resmî bir davete böyle bir giysiyle?”

“İnanın bana, ben de bilmiyorum. Beni kabul ederse iyi, etmezse yandık. Üstümdekilere gelince, elimden ne gelir ki?”

“Orada bir işiniz mi var? Yoksa sosyetede ***pour passer le temps*** [11] midir amacınız?”

“Hayır… Aslında… Bunu nasıl ifade edeceğimi bilmiyorum… Bir mesele var…”

“Meselenin tam olarak ne olduğu beni ilgilendirmez tabii… Benim için önemli olan, sizin kamelyaların, Generallerin ve tefecilerin çevresinde bulunmayı bir mesele yüzünden istemiş olmanızdır. Aksi takdirde, kusura bakmayın ama Prens, sizinle alay eder, sizden nefret ederdim. Bu şehirde düzgün insanlar çok azdır, öyle ki saygı duyulacak birilerine pek rastlanmaz. Durum böyle olunca da herkese tepeden bakarsınız. Oysa hepsi kendilerine saygı gösterilmesini ister. Başta Varya mesela… Farkında mısınız Prens, çağımızın insanları maceraperest. Özellikle de memleketimizin adamları… Nasıl bu duruma geldik, aklım almıyor. Hal ve gidişat çok iyi görünüyordu, oysa şu olanlara bir bakın! Bakın, Moskova’da bir baba, oğluna para kazanması için ***hiçbir engel tanımamasını*** tavsiye etmiş. Gazete haberi bu. Bizim Generale bakın, ne hallere düştü? Aslında namuslu adamdır. Doğru söylüyorum. Bu hali alkolden ve düzensiz bir yaşam sürmesinden kaynaklanıyor. İnanın bana. Ona acıyorum ama bunu söylemekten kaçınıyorum; çünkü insanlar gülüyor. Akıllı denen adamları ele alalım… Onlar çok mu değerli sanki? Hepsi de tefeci, baştan aşağı! İpolit tefeciliği onaylıyor, bu da olmalı diyor; ekonomik sarsıntı, bilmem ne gibi yükselmeler, alçalmalar… Lanet olsun! Onun bu konuşmalarından bıktım usandım ama hırçınlaştı tabii çocuk. Düşünün hele, annesi, yüzbaşının dul karısı, Generalden para alıyor ve bu parayı ona yüksek faizle veriyor. Çok ayıp! Ve biliyor musunuz, annem, Nina Aleksandrovna, İpolit’e yardım ediyor. Varya da öyle… Para, giysi, çamaşır veriyorlar; hatta onun aracılığıyla ufaklıklara da bir şeyler yolluyorlar, çünkü anneleri onlara bakmıyor.”

“Gördünüz mü, namuslu insanların kalmadığını, herkesin tefeci ruhlu olduğunu söylüyordunuz. Ama bakın işte, anneniz ve Varya gibi güçlü insanlar da var. İçinde bulundukları bu durumda yardıma koşmak, onların faziletli, ruhsal olarak güçlü olduğunu göstermez mi?”

“Varya bunu annesinden aşağı kalmamak adına, biraz da övünmek için yapıyor. Oysa anneminki gerçek… Bu yüzden ona saygım büyük. İpolit bile onu sever, oysa o hınçla dolu biri. Önceleri annemin bu davranışıyla alay ediyor, alçaklık diyordu. Ama şimdi biraz biraz anlamaya başladı. Hımm, demek siz buna güç diyorsunuz… Unutmayacağım. Ganya’nın olan bitenden haberi yok; bilseydi, onlarınki suçluluk duygusundan doğan bir yufka yüreklilik derdi.”

“Ganya bilmiyor mu? Sanırım Ganya’nın bilmediği daha pek çok şey var” dedi Prens, düşünceli ve dalgındı.

“Biliyor musunuz, Prens, sizi çok sevdim. Az evvelki olay aklımdan çıkmıyor.”

“Ben de sizi çok sevdim, Kolya.”

“Burada nasıl yaşamayı düşünüyorsunuz? Yakında kendime bir iş bulup az ya da çok kazanacağım. Siz, İpolit ve ben, üçümüz birlikte bir eve çıkalım ister misiniz? General de evimize misafir olur.”

“Çok sevinirim. Ama durun bakalım. Benim şimdi çok… Kafam çok karışık. Ne, geldik mi? Bu evde mi? Ne güzel bir giriş… Kapıcı da var. Bakalım Kolya, neler olacak?”

Prens, kendinden geçmiş bir halde duruyordu.

“Yarın anlatırsınız. Endişelenmeyin. Tanrı yardımcınız olsun; ben sizin tarafınızdayım, unutmayın. Hoşça kalın! İpolit’lere geri dönüyorum, ona her şeyi anlatacağım. Endişelenmeyin, Nastasya Filipovna sizi kabul edecektir, bundan hiç kuşkum yok. Çok ilginç bir kadındır… Bu merdivenden birinci kata çıkın, kapıcı size yolu gösterir.

XIII

Prens, Nastasya Filipovna’nın dairesine çıkarken çok endişeliydi; var gücüyle kendini cesaretlendirmeye çalışıyordu.

“En kötüsü beni kabul etmez, hakkımda da pek iyi şeyler düşünmez; ya da beni kabul edip alay eder… Eh, ne yapalım…” Gerçekten de bu ihtimaller onu fazla korkutmuyordu; ama biri Prense “oraya neden gittiğini” soracak olursa buna tatminkâr bir cevap veremeyecekti.

Acaba bir fırsatını bulup Nastasya Filipovna’ya “Bu adamla evlenip kendinizi mahvetmeyin. O sizi değil, paranızı seviyor. Bunu bana bizzat kendisi söyledi. Ayrıca Aglaya Epançina da böyle düşünüyor. Size bunları söylemeye geldim” derse bu takdire değer bir davranış olur muydu?

Ayrıca bir başka sorun daha vardı; öylesine büyük ve önemli bir sorundu ki bu, Prens bunu dile getirmek bir yana dursun, düşünmeye bile korkuyordu. Öyle bir sorun ki, aklına geldikçe genç adam kızarıp titriyordu. Ama içinde yaşadığı bu huzursuzluk ve kuşkulara rağmen Prens sonunda içeri girip Nastasya Filipovna’yı sordu.

Nastasya Filipovna’nın oturduğu daire fazla büyük sayılmazdı, ama ince bir zevkin izleri her ayrıntıda kendini belli ediyordu. Petersburg’da geçirdiği bu beş sene boyunca Afanasiy İvanoviç ondan hiç para esirgememişti. Özellikle hâlâ sevgisine güvendiği ilk aylarda, genç kadını lüks ve şatafatla kendine bağlamayı ummuş ve bu uğurda aşırı para harcamıştı. Son derece akıllı bir adam olan Afanasiy İvanoviç, insanların lüks yaşama çabuk alıştıklarını, zamanla ona ihtiyaç duymaya başladıklarını ve böyle bir yaşamdan vazgeçmelerinin zor olduğunu bilirdi. Totzki, artık gelenekleşmiş bu tür düşüncelere inanırdı. Nastasya Filipovna ona sunulanları reddetmiyordu; ihtişam içinde yaşamayı kabul ediyor, hatta seviyordu. Ama asla lüksün esiri olmamış, hatta birkaç kere Totzki’ye böyle bir yaşamın kendisi için vazgeçilmez olmadığını belirtmişti. Afanasiy İvanoviç bu durumdan memnun kalmamıştı tabii.

Nastasya Filipovna’nın bazı özellikleri Afanasiy İvanoviç’in hiç hoşuna gitmiyor, hatta ona karşı içinde nefret uyanmasına sebep oluyordu. Mesela Nastasya Filipovna insanlar arasında ayrım yapmıyor ve seçkin olarak nitelendirilemeyecek türden insanlarla da yakınlık kurabiliyordu. Kısacası genç kadının son derece ince bir zevke sahip olmasının yanı sıra bir hayli tuhaf bazı beğenileri ve eğilimleri de vardı; öyle ki seçkin insanların bunların varlığından bile haberdar olmamalılardı. Nastasya Filipovna, köylü kadınların kendisi gibi ince patiskadan çamaşır giydikleri konusunda zarif bir bilgisizlik gösterseydi kuşkusuz Afanasiy İvanoviç bunu sevimli bulur,

memnun olurdu. Nastasya Filipovna bu şekilde eğitilmişti çünkü; ama ne yazık ki bu eğitimin ondaki sonuçları tuhaftı. Ayrıca bu genç kadında insanı cezbeden bir farklılık vardı ve Totzki bu farklılığı daima hissediyordu.

Prensi bir oda hizmetçisi içeri aldı (Nastasya Filipovna'nın bütün hizmetçileri kadındı). Prens, genç kadına haber verilmesini söyleyince, hayretle kızın hiç şaşkınlık göstermediğini gördü. Ne çamurlu çizmeleri, ne geniş kenarlı şapkası, ne pelerini, ne de sıkılgan duruşu kızı kuşkulandırmıştı. Hizmetçi kız Prensin pelerinini aldı, bekleme salonuna buyur ettikten sonra haber vermeye gitti.

Nastasya Filipovna'nın salonunda toplanmış olanlar yakın tanıdıklarıydı; geçmiş senelerdeki davetlere nazaran sayıları daha azdı. Bu misafirlerden en önemlileri kuşkusuz Afanasiy İvanoviç Totzki ve İvan Fedoroviç Epançin'di; ikisi de kibar kibar oturuyordu, ama içten içe Ganya konusunda verilecek karar hakkında endişeleniyorlardı. Ganya da oradaydı tabii, uzaklarda bir köşede konuşmadan duruyordu. Pek keyfi yoktu, sıkıntılı ve düşünceli görünüyordu. Varya'yı getirmeye göze alamamıştı. Nastasya Filipovna da onu sormadı zaten. Yalnız, Ganya ile selamlaşırken, Prensle aralarında geçenler hakkında bir şeyler söyledi. Olayı henüz bilmeyen General Epançin neler olup bittiğini merak etti. Ganya, Prensle aralarında geçenleri ve ardından özür dilemek için nasıl yanına gittiğini açık açık anlattı. Ayrıca Prense budala gözüyle bakılmasını tuhaf bulduğunu, hakkında neden böyle bir kanıya varıldığını ancak Tanrı'nın bildiğini, kendisine gelince Prensi son derece aklı başında bir insan olarak gördüğünü ciddi bir şekilde belirtti.

Nastasya Filipovna bunları dinlerken Ganya'yı merakla süzüyordu. Ardından Rogojin'den söz açıldı. Belli ki bu yeni konu Afanasiy İvanoviç ve İvan Fedoroviç'in büyük ilgisini çekmişti. Rogojin'le ilgili son bilgileri Ptizin verdi, zira akşamın dokuzuna dek onun işlerinin peşinden koşmuştu. Rogojin o gün yüz bin rubleyi bir araya getirmek için uğraşmıştı. Bunları anlatırken, Ptizin, "Aynı gün için zor olsa da, yüz bin rubleyi ona bulurlar. Bu işin peşinde pek çok kişi var çünkü: Kinder, Trepalov, Biskup… Rogojin bütün gün hiç ayılmadı elbette, seve seve onlara istedikleri yüzdeleri veriyor," dedi.

Ptizin'in söyledikleri büyük ama endişeli bir ilgiyle dinlendi. Nastasya Filipovna bahsi geçen konularda sessiz kalıyordu; Ganya da öyle… General

Epançin, belki de herkesten daha çok tedirgindi. O sabah genç kadına hediye ettiği inciler, bir hayli soğuk, hatta alaylı bir kibarlıkla kabul edilmişti. Misafirlerden bir tek Ferdişçenko'nun keyfi yerindeydi ve sık sık –kendi kendine soytarılık rolünü verdiğinden olsa gerek– neşeli kahkahalar atıyordu. Eskiden bu tür davetleri ince, ustaca sohbetlerle yöneten Afanasiy İvanoviç neşesiz ve dalgındı; bu onun için pek de alışılmış bir durum değildi. Sayıları fazla olmayan diğer misafirler zavallı, neden çağrıldığı belli olmayan yaşlı bir öğretmen; kimsenin tanımadığı, sessiz ve sıkılgan bir delikanlı; kırk yaşlarında deli dolu bir aktris; kendisi de, giyimi de çok güzel, suskun bir kızdan oluşuyordu. Bunlar, bırakın sohbeti canlandırmayı, çoğu zaman ne konuşacaklarını dahi bilmeyen insanlardı.

Bu yüzden Prensin gelişi ilgiyle karşılandı. Nastasya Filipovna'nın şaşkınlığından, Prensi davet etmeyi hiç düşünmediğini anlayan ziyaretçiler tuhaf tuhaf gülümsediler. Ancak o ilk şaşkınlığı geçince, genç kadın öyle taşkın bir sevinç gösterdi ki, diğerleri de beklenmedik misafiri neşeyle karşılamaya hazırlandılar.

"Prensin bu yaptığı saflığından…" dedi İvan Fedoroviç Epançin. "Her ne kadar bu tür davranışları hoş görmemek lazımsa da, şu anda, çağırılmadığı halde gelivermesi o kadar da kötü bir şey değil. Ayrıca hakkında edindiğim kanıya göre, belki de bize neşe katar."

"Üstelik kendi kendini davet etmiş!" diye atıldı Ferdişçenko.

"Ne olmuş yani?" dedi, Ferdişçenko'dan hazzetmeyen General.

"Giriş ücretini ödeyecek yani…" diye izah etti diğeri.

Ferdişçenko'yla aynı toplulukta eşit haklarla bir arada olmayı hâlâ kendine yediremeyen General Epançin, "Prens Mişkin, Ferdişçenko değil ki!" dedi.

"Ferdişçenko'yu korumalısınız, ona toz kondurmamalısınız Ekselansları," dedi Ferdişçenko, kötü kötü gülerek. "Ne de olsa benim ayrıcalığım var!"

"Neymiş sizin ayrıcalığınız bakalım?"

"Geçen defa bunu izah etme fırsatı yakalamıştım, Ekselansları için bir kez daha anlatayım. Biliyor musunuz General, genelde herkesin espri yeteneği vardır, ama benim yok. Hal böyleyken ben de gerçeği söylemek için izin aldım, zira ancak espri yeteneği olmayanlar gerçekleri dile getirirler. Yine

aynı sebepten çok kinci biriyimdir. Bütün hakaretlere boyun eğerim; ama bana hakaret edenin ilk başarısızlığını gördüğümde intikamımı gecikmeden alırım; yani asla bu şekilde davranmayan İvan Petroviç Ptizin'in hakkımda dediği gibi 'tekmeyi yapıştırırım'. Krilov'un ***Aslan ile Eşek*** masalını bilir misiniz General? Onlar biziz işte…"

"Sanrım gene saçmalamaya başladınız Ferdişçenko" dedi, öfkeden küplere binen General.

Onun bu çıkışını fırsat bilen Ferdişçenko, "Heyecanlanmayın Ekselansları!" diye tutturdu, "Ben hakkımı bilirim. Krilov'un ***Aslan ile Eşek*** masalı bizim için yazılmış derken, tabii ki eşek rolü bana aittir, siz Ekselansları da aslansınız.

"Tıpkı masaldaki gibi:

Ormanlar kralı korkunç aslan

Yaşlanınca düştü güçten.

"Eşek olan benim elbet, Ekselansları!"

"Sizinle aynı fikirdeyim" dedi, General.

Bütün bunlar elbette kaba sözlerdi, ama Ferdişçenko'nun gönüllü olarak soytarı rolünü oynamasını herkes kabul ediyordu.

"Burada, sizlerin arasında bulunmamın tek sebebi de bu zaten," diye bağırdı Ferdişçenko. "Bu tarz konuşmalar yapmak… Yoksa benim gibi birinin burada işi ne? Bunu anlamıyor muyum sanki? Benim gibi biri, bir Ferdişçenko yani, Afanasiy İvanoviç gibi bir asilzadenin yanında neden otursun ki? Bunun ancak tek bir izahı olabilir: Bizi bir araya getirmelerinin tek sebebi, bunun düşünülemeyecek derecede abes oluşudur."

Ferdişçenko'nun lafları genelde kaba saba ve iğneleyiciydi, kuşkusuz Nastasya Filipovna'nın hoşuna giden de buydu. Genç kadının evinde misafir olmak isteyenler, Ferdişçenko'ya katlanmak mecburiyetindeydiler. Ferdişçenko, bu evin kapılarının kendisi için daima açık oluşunda asıl sebebin, varlığının Totzki'yi rahatsız etmesi olduğunu tahmin ederken yanılmıyordu. Ganya da Ferdişçenko'nun sivri dilinden kendine düşen payı fazlaca almış ve büyük acılara katlanmıştı. Böylece gönüllü soytarı, Nastasya Filipovna'nın takdirini bir kez daha kazanmıştı.

Ferdişçenko, Nastasya Filipovna'nın ne diyeceğini merak ederek, "Prens benimle birlikte moda olan bir romansı söylesin" dedi.

"Sanmam, Ferdişçenko; hem rica ederim, bu kadar coşmayın" dedi genç kadın, sesi bir hayli soğuktu.

"Ya! Prens özel himayeniz altındaysa, ben de bilir, hemen yumuşarım…"

Ama Nastasya Filipovna, Ferdişçenko'nun sözünü bitirmesini beklemeden yerinden kalktı ve Prensi karşılamaya gitti. "Demin sizi çağırmayı unuttuğum için çok üzgünüm," dedi. "Buraya geldiğiniz ve bugün yaptıklarınızdan dolayı size teşekkür edememiştim. Şimdi bu fırsatı sağladığınız için çok mutluyum." Nastasya Filipovna, bunları söylerken, Prensin gelme sebebini anlamak istercesine dikkatle bakıyordu.

Prens, bu nazik sözlere cevap vermek istedi, ancak tek bir kelime telaffuz edemeyecek derecede gözleri kamaşmıştı. Nastasya Filipovna sevinerek bunu fark etti. Bu gece özenle giyinmişti ve gerçekten de çok etkileyiciydi. Nastasya Filipovna, Prensi elinden tutup misafir odasına doğru götürdü; odanın eşiğinde duraklayan Prens birden büyük bir heyecanla genç kadının kulağına fısıldadı: "Mükemmel görünüyorsunuz… Zayıf ve solgunsunuz ama bu bile size çok yakışıyor. Gelip sizi görmeyi öyle çok istedim ki… Beni bağışlayın…"

Nastasya Filipovna gülerek cevapladı: "Özür dilemeyin, yoksa bütün ilginçliğiniz yok olur. Sizin için tuhaf biri diyenler yanılmamış, öyle değil mi? Demek beni mükemmel olarak görüyorsunuz?"

"Evet."

"Tahminlerinizde ustasınız ama bunda yanıldınız. Gece bitmeden bu konuda yanıldığınızı kendiniz de göreceksiniz…"

Nastasya Filipovna, Prensi misafirlerine takdim etti; çoğu onu tanıyordu zaten. Totzki kibar bir şekilde Prensi selamladı. Herkes canlanmıştı; konuşulup gülüşüldü. Nastasya Filipovna, Prensi yanına oturttu.

"Demek Prensin gelişinde şaşılacak hiçbir şey yokmuş. Sebebi gün gibi açık!" diye bağırdı Ferdişçenko.

"Gün gibi açık…" dedi o zamana dek sessiz kalan Ganya. "Bugün Prensi, İvan Fedoroviç'in masasında Nastasya Filipovna'nın resmini ilk kez

gördüğünden itibaren incelemeye başladım. O anda fark ettiğim şeyden daha sonra iyice emin oldum. Zaten Prens de itiraf etmişti."

Ganya bunları söylerken son derece ciddi ve biraz da hüzünlüydü. Odadakiler şaşkınlıkla ona baktı.

Prens kızarıp bozararak, "Size itirafta bulunmadım," dedi. "Sadece sorunuzu cevapladım."

"Bravo! Bravo!" diye bağırdı Ferdişçenko. "Hiç olmazsa içten bir cevap; içten ve akıllıca…"

Herkes kahkahayla güldü.

Ptizin iğrenerek, "Bağırmayın, Ferdişçenko!" diye uyardı alçak bir sesle.

"Sizden böyle bir cüretkârlık beklemiyordum Prens," dedi İvan Fedoroviç. "Bunların kimin harcı olduğunu biliyor musunuz? Bense sizi filozof sanmıştım. Sizi gidi yere bakan sizi!"

O ana dek sohbete katılmayan yetmişlik, dişsiz öğretmen birden konuşmaya, daha doğrusu gevelemeye başladı. "Prensin saf bir genç kız gibi kızarmasına bakılırsa, yüreğinde soylu bir gence yaraşır, övülecek duygular beslediğini anlıyorum."

Odadakiler yaşlı adamın ağzını açtığına şaştı. Herkes kahkahalarla güldü. Yaptığı espriyi beğendiklerine inanan yaşlı adam da onlara katıldı ama öksürük nöbetine tutuldu. Kendine has insanları, özellikle yaşlıları ve delileri seven Nastasya Filipovna ihtiyarı öptü ve bir çay daha getirmelerini söyledi. İçeri giren hizmetçiden şalını isteyip sarındı ve şömineye biraz daha odun atmalarını emretti. Saati sorunca, hizmetçi kız on buçuk olduğunu söyledi.

"Baylar, şampanya içer misiniz?" diye sordu birden Nastasya Filipovna. "Her şey hazır. Belki bu bizi biraz şenlendirir. Lütfen çekinmeyin."

Nastasya Filipovna'nın, özellikle de böyle masumca yaptığı içki teklifi pek tuhaf karşılandı. Eski davetlerindeki resmiyeti herkes biliyordu. Akşam alışılmışın dışında, neşeli bir havaya bürünmüştü. Önce General, ardından deli dolu aktris, yaşlı adam, Ferdişçenko ve diğerleri birer kadeh şampanya aldı. Nastasya Filipovna'nın içki teklifini sevimli bir şaka olarak algıladığını göstermek isteyen Totzki de eline bir kadeh alıp davetlilerin neşesine ortak oldu. Yalnızca Ganya içmedi.

Nastasya Filipovna üç kadeh içeceğini söyledi. O gece onda bir gariplik vardı; hareketleri tuhaf ve hızlıydı; kâh nedensiz kahkahalar atıyor, kâh hüzünlü düşüncelere dalıyordu. Bazıları genç kadının bir ateş nöbeti geçirdiğinden kuşkulanıyordu. Daha sonra sürekli olarak saate baktığını, gitgide daha da sabırsız ve dalgın olduğunu fark ederek bir şeyler beklediğini anladılar.

“Biraz ateşiniz var galiba” dedi deli dolu aktris.

“Biraz değil, çok ateşim var. Bu yüzden şalıma sarındım” diye cevapladı Nastasya Filipovna. Yüzü solgundu ve zaman zaman titriyordu.

Herkes telaşa kapıldı.

“Ev sahibemizi bıraksak da dinlense” dedi Totzki, İvan Fedoroviç’e bakarak.

Ama Nastasya Filipovna ısrarla buna karşı çıktı. “Olmaz, baylar! Aksine, kalmanız için sizlere yalvarıyorum! Bilhassa bu akşam burada benimle birlikte olmanıza ihtiyacım var.”

Salonda bulunan hemen hemen herkes bu gece ciddi bir kararın verileceğini biliyordu, bu yüzden genç kadının sözlerine kulak verdiler. General ile Totzki bakıştı. Ganya asabileşti, neredeyse yerinde duramaz hale geldi.

“Küçük bir oyun oynasak fena olmaz” dedi deli dolu aktris.

“Ben yepyeni, olağanüstü bir oyun biliyorum,” dedi Ferdişçenko. “Bir kez oynandı, ama hakkı verilemedi.”

“Nasıl bir oyun bu?” diye sordu aktris.

“Bir gün arkadaşlarla toplanmıştık. Ne yalan söyleyeyim, içtik, sonra içimizden biri bir teklifte bulundu: Elini vicdanına koyarak, bütün içtenliğiyle, asla yalan söylemeden, hayatında yaptığı en kötü şeyi anlatacaktı.”

“Çok tuhaf!” dedi General.

“Bundan tuhafı olamaz, Ekselansları! Bu yüzden ilginç bir oyun zaten!”

“Gülünç,” dedi Totzki. “Ama anlaşılır bir şey tabii, farklı bir iftihar şekli!”

“Olabilir.”

“Ama böyle küçük oyunlar insanı güldüreceği yerde ağlatır” diye belirtti deli dolu kadın.

“Olmaz böyle bir şey! Son derece saçma” diye katıldı Ptizin.

Nastasya Filipovna merak etti. “Peki ne oldu, anlatsanıza…”

“Berbattı. Herkes bir hikâye anlattı, bazıları kendisi hakkında kötü bir şey anlatmaktan memnunluk bile duydu. Ne var ki daha sonra utanıp oyunbozanlık yaptılar. Genelde eğlenceliydi ama…”

Nastasya Filipovna birden canlandı. “Ne iyi olurdu aslında!” dedi. “Biz de denesek mi, ne dersiniz? Doğrusu neşeli olduğumuz söylenemez. Herkes kendi hakkında böyle bir şey anlatsa… Fikir çok ilginç…”

“Dâhice bir fikir!” diye bağırdı Ferdişçenko. “Bayanlar bu oyunun dışında kalacaklar. Erkekler başlıyor. Kura çekeceğiz, geçen defa da öyle yaptık. Kura kesinlikle gerekli! İstemeyen bir şey anlatmaz, ama pek adilce bir davranış olmaz bu. Kâğıtlarınızı bana verin baylar, şapkanın içine. Kurayı Prens çekecek. Hayatınızda yaptığınız en kötü şeyi anlatacaksınız. Son derece basit aslında baylar! Göreceksiniz!”

Bu oyun kimsenin hoşuna gitmiyordu. Kimi somurtuyor, kimi sinsi sinsi gülümsüyordu. Bazıları itiraz ediyordu ama bunu aşırıya kaçmadan yapmaya dikkat ediyorlardı; Nastasya Filipovna’nın bu garip fikirden ne denli etkilendiğini fark eden İvan Fedoroviç de bunlardan biriydi. İstekleri sırf kapris olsa bile, genç kadın bir şeyi kafasına koydu mu ondan kesinlikle vazgeçmezdi. Şimdi de kendinden geçmiş bir vaziyetteydi; bir yandan telaşlanıyor, bir yandan da endişe içindeki Totzki’nin itirazlarına gülüyordu. Nastasya Filipovna’nın koyu renk gözleri kıvılcım saçıyordu; solgun yanaklarında birer kırmızı leke belirmişti. Bazı misafirlerin yüzündeki sıkkın ifade isteğini kamçılıyordu; kuşkusuz bu zalim ve sinsi oyun çok hoşuna gitmişti. Bazıları onun şeytanca niyetler beslediğine inanıyordu. Nihayet oyuna başladılar. Pek çoğuna göre gerçekten de ilgi çekici bir oyun olacaktı bu. Ferdişçenko herkesten daha ateşliydi.

“Ya bayanların önünde söylenemeyecek bir şey ise…” diye sordu sessiz duran sıkılgan genç.

“O zaman anlatmazsınız siz de. Kötülükler az mı sanki? Ne kadar da safsınız!” dedi Ferdişçenko.

“Yaptıklarımın hangisinin en kötü olduğunu bilmiyorum doğrusu” diye atıldı deli dolu aktris.

“Bayanlar anlatmak mecburiyetinde değiller,” dedi Ferdişçenko. “Ama tabii bu yönde bir istekleri olursa memnun oluruz. Öte yandan erkekler de eğer istemezlerse, oyuna katılmayabilirler.”

“Peki yalan söylemediğimi nasıl kanıtlayacağım? Çünkü eğer doğruyu söylemezsem, oyunun bütün anlamı yok olur. Hem herkes yalan söyleyecektir” dedi Ganya.

“Yalan söylemek bile ilgi çeker. Senin Ganya, korkacağın bir şey olamaz zaten; çünkü yaptığın en kötü şeyi herkes bilir.” Sonra birden coşkuyla bağırdı: “Bir düşünsenize, baylar! Herkes hikâyesini anlattıktan sonra birbirinizin yüzüne nasıl bakacağımızı bir düşünün!”

“Bu oyun işi ciddi olamaz, değil mi Nastasya Filipovna?” diye sordu Totzki.

“Kurttan korkan, ormana gitmez!” dedi Nastasya Filipovna iğneleyici bir şekilde.

“İzin verin, Ferdişçenko, böyle bir oyun olur mu hiç?” diye sürdürdü iyice tedirginleşen Totzki. “İnanın bana, bu tür oyunlar iyi sonuç vermez. Geçen defa oyunun berbat olduğunu kendiniz de söylediniz.”

“Niye ki? Geçen defa ben üç rubleyi nasıl aşırdığımı anlatmıştım, inanın bana, öylece anlatıverdim.”

“Olabilir. Ama başkalarının sizin anlatacaklarınıza inanmalarına imkân yok. Ayrıca Gavrila Ardalyonoviç’in de belirttiği gibi en küçük bir yalan oyunu mahveder. Gerçek ancak rastlantı olarak, burada asla izin veremeyeceğimiz kaba bir övünme isteğinin sonucunda ortaya çıkabilir.”

“Afanasiy İvanoviç, ne kadar da ince bir insansınız siz böyle!” diye bağırdı Ferdişçenko. “Beni bile hayretler içinde bırakıyorsunuz! Düşünsenize baylar, Afanasiy İvanoviç hikâyemin büyük bir ihtimalle gerçeğe uygun olamayacağını söyleyerek, kibarca, benim hırsızlık yapamayacağımı söylüyor. (Çünkü böyle bir şeyi yüksek sesle söylemek ayıptır.) Oysa içinden, Ferdişçenko’nun pekâlâ hırsızlık yapabileceğine inanıyor… Hadi başlayalım baylar! Prens kura çekin!”

Prens sessizce elini şapkaya daldırdı ve ilk kâğıdı çekti, Ferdişçenko çıktı. İkinci Ptizin, üçüncü General, dördüncü Afanasiy İvanoviç, beşinci kendisi, altıncı da Ganya'ydı; ardından diğerleri geliyordu. Kadınlar katılmamıştı.

"Tanrım, bu bir felaket!" diye bağırdı Ferdişçenko. "Ben Prensin birinci, Generalin de ikinci olacağını umuyordum! Yine de şükrediyorum, İvan Petroviç benden sonra… İlk olduğuma göre görevim soylu bir örnek vermektir. Ama ben değersiz biriyim ve övünecek hiçbir şeye sahip değilim ne yazık ki! Rütbem bile düşük… Ferdişçenko'nun kötü bir davranışta bulunmasının ne önemi var? Hem hangisi en kötüdür ki? ***Embarras de richesse***[12]… Afanasiy İvanoviç'e, hırsız olmadan da bir şey çalınabileceğini kanıtlamak için aşırdığım şu üç rubleyi mi anlatayım tekrar, ne dersiniz?"

"Siz bana, insanların, yaptıkları kötü şeyleri, üstelik büyük bir memnuniyetle anlatmalarının mümkün olduğunu kanıtlıyorsunuz. Bu onlardan istenmese bile… Yine de… Neyse, kestiğim için özür dilerim, Ferdişçenko, siz devam edin."

Nastasya Filipovna, sabırsız ve sinirli, "Başlayınız, Ferdişçenko. Çok gevezelik ediyorsunuz. İşin sonunu getirdiğiniz görülmemiştir hiç!" dedi.

Herkes onun, son gülme krizinin ardından birden hırçınlaştığını fark etmişti; inatla kaprisinin yerine getirilmesi için direniyordu. Şampanyasının başına oturmuş olan İvan Fedoroviç bile, belli ki sırası gelince bir şeyler anlatmaya hazırlanıyordu. Afanasiy İvanoviç'in gerçekten de hiç keyfi yoktu.

XIV

"Nükte gücüm yok, Nastasya Filipovna, bu yüzden çok gevezelik ederim," diye bağırdı Ferdişçenko, hikâyesine başlamadan. "Eğer ben de Afanasiy İvanoviç ya da İvan Petroviç gibi esprili biri olsaydım, sessiz sakin otururdum. Prens, izin verirseniz, bir konuda fikrinizi öğrenmek istiyorum: İstediği kadar dürüst ve namuslu olsun, her insan hayatında en azından bir kere bir şey çalmıştır. Bu dünyada hırsızların sayısı, hırsız olmayanların sayısından katbekat çoktur. Ben böyle düşünüyorum. Yine de herkesin hırsız olduğunu söylemek istemiyorum. Her ne kadar zaman zaman böyle bir sonuca varmaya yaklaşsam da… Siz ne dersiniz?"

“Neler saçmalıyorsunuz böyle?” diye atıldı Darya Alekseyevna. “Bu söylediğinize imkân yok! Hayatında hiç hırsızlık yapmamış kişiler de var. Ben mesela, asla bir şey çalmadım!”

“Siz asla çalmamışsınızdır Darya Alekseyevna, ama bakalım bu konuda Prensimiz neler söyleyecek? Baksanıza, birden kızarıverdi…”

“Bence söylediklerinizde hakikatin payı büyük, ancak çok abartıyorsunuz” dedi Prens; gerçekten de kızarmıştı ama sebebini bilmiyordu.

“Ya siz Prens, bir şey çaldığınız olmadı mı hiç?”

Araya giren General, “Çok saçma! Yeter! Aklınızı başınıza devşirin, Ferdişçenko!” dedi.

“Anlatma zamanı gelince, utanıp zavallı Prensi öne sürerek konuyu başka yerlere çekiyorsunuz” diye üsteledi Darya Alekseyevna.

Nastasya Filipovna öfkelenmişti. “Ferdişçenko, ya hikâyenize başlayın, ya da susun. İnsanın sabrını taşırıyorsunuz!”

“Sözünüz benim için emirdir, Nastasya Filipovna. Hemen başlıyorum. Aslında olanlar aptalca ve çirkindi… Ama inanın, ben hırsız değilim. Nasıl böyle bir şey yaptığımı ben de anlamıyorum. Olay bundan iki sene evvel, bir Pazar günü, Semyon İvanoviç İşçenko’nun yalısında geçmişti. Öğle yemeğine misafirler davetliydi. Yemekten sonra erkekler birer kadeh şarap aldı. Ev sahibi İşçenko’nun kızı Marya Semyonovna’dan piyanoda bir şeyler çalmasını rica ettim. Bitişik odaya geçerken Marya İvanovna’nın elişi sehpasının üzerinde üç rublelik yeşil bir banknot gördüm. Herhalde birini ev için alışveriş yapsın diye yollamak üzere hazırlanmıştı. Odada yalnızdım. Parayı alıp cebime indirdim. Bunu neden yaptığımı inanın ben de bilmiyorum. Şeytana uydum, başka bir izahı yok bunun. Çabucak geri döndüm ve masadaki yerime oturdum. Çok heyecanlanmıştım. Ağzım hiç durmuyordu; sürekli gevezelik ediyor, gülüyordum. Daha sonra hanımların yanına gidip fıkralar falan anlattım. Paranın kaybolduğunu aşağı yukarı yarım saat sonra fark ettiler. İlk iş hizmetçileri sorguya çekmekti. Bütün şüpheler hizmetçi Darya’nın üzerinde toplandı. Olan biteni büyük bir merakla izliyordum. Darya iyice şaşırdı, eli ayağına dolaştı kızcağızın. Ben de araya girip, itiraf ederse, Marya Semyonovna’nın kendisine iyi davranacağını söyledim. Yüksek sesle, herkesin duyacağı bir şekilde

konuşuyordum. Büyük haz duyuyordum; para cebimdeydi, bense nutuk atıyordum. Herkes bize bakıyordu. O üç rubleyle o akşam kendime ziyafet çektim. Lokantadan içeri girdim ve bir şişe Şato-Lafit istedim. O zamana dek bir şişeyi mezesiz içmemiştim. O parayı olabildiğince çabuk harcamak istiyordum. Ne o zaman, ne de daha sonra içim sızladı. Böyle bir şey bir daha asla yapmam. Kesinlikle. İster inanın, ister inanmayın, beni alâkadar etmez. Hepsi bu kadar."

Darya Alekseyevna yüzünü buruşturarak, "Yaptığınız en kötü şeyin bu olduğundan emin değilim" dedi.

"Aslında bu bir davranıştan ziyade, ruhsal bir durum" diye belirtti Afanasiy İvanoviç.

Tiksindiğini gizlemeye çalışmayan Nastasya Filipovna, "Hizmetçi ne oldu?" diye sordu.

"Hizmetçiyi hemen ertesi gün kapı dışarı ettiler tabii. Önemli, toplumda ağırlığı olan, ciddi bir aileydi."

"Siz de buna göz yumdunuz…"

"Kendimi ele mi verseydim? Aman ne güzel!" diye güldü Ferdişçenko alaylı alaylı. Aslında biraz şaşkındı, anlattıklarının etrafındaki insanlar üzerinde kötü etki bırakmasını beklemiyordu.

"Ne kadar çirkin!" diye bağırdı Nastasya Filipovna.

"Bakın hele! Bir insandan tam olarak ne istediğinizi karar verin artık! Hem yaptığı en kötü davranışı anlatsın diyorsunuz, hem de şık, ahlâk bakımından övgüye değer sözler duymak istiyorsunuz! Çirkin davranışlar daima iğrençtir, buna İvan Petroviç de katılır. Arabası ve görünüşü şık olanlar ahlâklıdırlar diye bir kural yok. Bu şıklığı hangi yollarla sağladıklarını bir bilseniz…"

Ferdişçenko dayanamayıp sonunda kendini kaybetmiş; öfkesini kusmaya başlamış ve sınırı aşmıştı. Yüzü bile çarpılmıştı. Kulağa tuhaf gelse de anlattığı hikâyenin farklı türden bir etki yaratmasını bekliyordu. Totzki'nin belirttiği gibi, Ferdişçenko'nun kaba davranışları ve övünme merakı kendine has özelliklerdi.

Nastasya Filipovna, Ferdişçenko'ya dik dik baktı. Öfkesinden ürpermişti genç kadın. Ferdişçenko fazla ileri gittiğinin farkındaydı; korkudan donup

kaldı ve hemen sustu.

Afanasiy İvanoviç sitemle, “Buna bir son mu versek, ne dersiniz?” dedi.

“Sıra bende ama susma hakkımı kullanacağım” dedi Ptizin kararlı bir tavırla.

“Oyunumuza katılmak istemiyor musunuz?”

“Bunu yapamam, Nastasya Filipovna. Aslında böyle bir oyunun mümkün olduğuna da inanmıyorum.”

Nastasya Filipovna, Generale döndü. “Sıra sizde sanırım General. Siz de kabul etmezseniz, oyun bozulacak. Buna gerçekten çok üzülürüm; çünkü son olarak ben, kendi hayatımdan bir olay anlatmak niyetindeydim. Ama bunu sizden ve Afanasiy İvanoviç’ten sonra, ikinizden cesaret alarak yapmak istiyorum” dedi gülerek.

“Siz de katılacaksanız, inanın, bütün hayatımı size anlatmaya hazırım,” dedi heyecanlanan General yüksek bir sesle. “İtiraf ediyorum, sıranın bana gelmesini beklerken, anlatacağım hikâyeyi önceden hazırlamıştım…”

Hâlâ tam olarak kendine gelemeyen Ferdişçenko, kin dolu bir bakışla gülümsedi. “Ekselanslarının yüzünden, hikâyesini nasıl da özenle hazırladığını anlamak mümkün.”

Nastasya Filipovna kendi kendine gülümsedi. Buna rağmen can sıkıntısının ve kızgınlığının gitgide arttığı belliydi. Afanasiy İvanoviç genç kadının da bir şeyler anlatacağını duyunca daha da tedirginleşti.

“Baylar,” diye söze başladı General. “Hayatta benim de övünemeyeceğim bazı davranışlarım oldu. Ama şimdi size anlatacağım bu olayı yaşadığım en çirkin olay olarak görüyorum. Aradan otuz beş sene geçmesine rağmen hâlâ içimde bir yaradır. Aklıma her gelişinde yüreğim sızlar. Aslında sıradan, aptalca bir olay söz konusu. O sıralar asteğmendim ve savunma hattında görevliydim. Gençlik işte… Hepiniz bilirsiniz… Kanım kaynıyor, fazla param yok. Nikifor adında bir emir erim vardı, inanılmaz titiz ve özenli bir adamdı. Tasarruf eder, yamalar, silip süpürür, hatta ufak tefek hırsızlıklar bile yapardı evdeki malı çoğaltmak için. Son derece namuslu ve sadık biriydi. Belirli bir süre bir kasabada kaldık. Emekli bir üsteğmenin dul karısının evine yerleştirdiler bizi. Kadıncağız yaşlıydı; sekseninde falan… Çok eski, kötü ahşap bir evi vardı. O kadar yoksuldu ki, bir hizmetçi

tutacak gücü bile yoktu. Eskiden kalabalık bir ailesi, akrabaları varmış; kimileri ölmüş, kimileri uzaklara gitmiş, zamanla kimsecikler uğramaz olmuş yaşlı kadıncağıza. Kocasını toprağa vereli kırk beş sene oluyormuş. Kasabaya gelişimizden bir süre öncesine kadar kambur, kötü yürekli yeğeniyle oturuyormuş. Cadıların cadısı yeğeni bir keresinde kadının parmağını bile ısırmış, ama günün birinde ölmüş. Yaşlı kadın hayatını üç yıldır tek başına idame etmeye çalışıyormuş. Evinde çok sıkılıyordum, tatsız tuzsuz bir kadındı. Bir gün benden çaldığı bir horoz yüzünden kavga ettik.

“Bu olaydan sonra bizi başka bir eve yerişleştirmelerini istedim. Bizi karşı yakada kalabalık bir ailenin yanına verdiler. Aile sahibini hâlâ hatırlıyorum; uzun sakallı bir tüccardı. Nikifor’la birlikte seve seve taşındık. Aradan üç gün geçti. Bir gün eve döndüğümde, emir erim ‘Efendim, çorba kâsemizi keşke eski ev sahibemizde bırakmasaydık. Çorba koyacak kabımız yok,’ dedi. Şaşırdım. ‘Çorba kâsemizin orada işi ne?’ diye sordum haliyle. Nikifor da en az benim kadar şaşmıştı bu işe. Meğer eski ev sahibemiz, taşınma sırasında onun çömleğini kırdığımı söyleyip karşılığında çorba kâsemizi alıkoymuş, güya bunu ona ben teklif etmişim. Bunu duyunca tepem attı, doğruca yaşlı kadının evine gittim. Yapayalnızdı; dehlizde oturmuş, güneşten korunmak için elini yanağına dayamıştı. Ağzıma geleni söyledim. Bir ara kadının hiç kıpırdamadan oturduğunu fark ettim. Tek söz etmiyor, sadece dik dik bana bakıyor, sanki hafif hafif sallanıyordu. Tuhaf bir hali vardı. Ona bir şey sordum ama cevap bile vermedi. Her yer sessizdi. Sadece arıların vızıldaması duyuluyordu. Güneş batmak üzereydi. Sonunda oradan çıktım. Binbaşının yanına çağırdılar, ardından bölüğüme uğradım. Derken eve ancak akşam dönebildim. Nikifor beni görünce, ‘Biliyor musunuz efendim, eski ev sahibemiz öldü,’ dedi. ‘Ne zaman?’ diye sordum. ‘Akşamüzeri, bir saat kadar oluyor,” dedi.

“Ben kadıncağıza sayıp sövdüğüm sırada, o ruhunu teslim ediyormuş demek ki. Bu olay beni çok etkiledi; uzun süre kendime gelemedim. Geceleri rüyalarıma giriyordu. O güne dek pek kiliseye uğramayan ben ertesi gün kiliseye gittim, cenaze için… Zaman geçtikçe bu olay içimi daha da fazla kemirmeye başlamıştı. Düşünüp duruyordum…

“Bu dünyadan bir insan geçmişti; bir kadın. Uzun yaşamıştı, umduğundan daha fazla… Bir zamanlar etrafı kalabalıktı; çocukları, kocası vardı. Sevdiği

ailesiyle, akrabalarıyla gülüp eğlenmişti. Derken her şey yok olmuş, kadıncağız yapayalnız kalmıştı. Nihayet sessiz bir yaz akşamı, güneş batarken, bu yaşlı kadını Tanrı yanına alıvermişti! Ama bu dünyadan, bir damla gözyaşıyla uğurlanacağı yerde, elleri kalçalarında, küstah bir asteğmenin bir çorba kâsesi yüzünden paparalarıyla gidiyordu. Suçluyum şüphesiz. Bunun üzerine gerçekten de düşünmeye değer!

“O olaydan o kadar çok sene geçti ki bugün artık aynı kişi değilim ve geçmişe bir yabancının mazisi olarak bakıyorum. Yine de üzülüyorum. Neden tam o anda öldü? Belki de suçlu değilimdir… Yaptıklarım gençlik ateşiyle, o anda içinde bulunduğum ruhsal durum ile açıklanabilir. Buna rağmen içim huzurlu değil. Kalbimin sızısını biraz olsun dindirmek için yaklaşık on beş sene önce, iki yaşlı ve hasta kadını, hiç olmazsa yaşamlarının son günlerini rahat ve huzur içinde geçirsinler diye iyi bir yurda yerleştirip bakımlarını üstlendim. Bunu sürdürmek için belirli bir meblağ ayırmayı düşünüyorum. İşte her şeyi anlattım. Hepsi bu kadar. Hayatta birçok hatam olmuştur, ama bu yaptığımı, yaşamımın en çirkin davranışı olarak görüyorum.”

“Ekselans, yaşamınızın en çirkin davranışı yerine, yaptığınız iyilikleri anlattınız. Ferdişçenko’yu da kandırdınız!” dedi Ferdişçenko.

“Sizin böylesi iyi kalpli biri olduğunuzu tahmin etmiyordum, General, çok yazık gerçekten,” dedi Nastasya Filipovna umursamaz bir tavırla.

General kibarca gülümseyerek, “Yazık mı? Ama neden?” diye sordu ve ardından kendinden memnun bir halde şampanyasından bir yudum içti.

Bu esnada sıra, anlatacağı hikâyeyi düşünen Afanasiy İvanoviç’e gelmişti. Odadaki herkes anlatacaklarını büyük bir merakla bekliyor ve ara sıra Nastasya Filipovna’ya kaçamak bakışlar fırlatıyordu. Afanasiy İvanoviç, hikâyesine, heybetine yakışan bir ağırlıkla, alçak ve nazik bir sesle başladı. (Gösterişli bir adamdı kendisi… Heybetli, uzun boyluydu. Ak düşmüş saçları yer yer seyrekleşmişti. Etine dolgundu. Yumuşak kırmızı yanakları ve takma dişleri göze çarpıyordu. Son derece şık giyinirdi. Sağ elinin işaret parmağında değerli bir pırlantalı yüzük vardı. İnsan gözlerini beyaz, tombul ellerinden ayıramazdı.)

Totzki hikâyesini anlatırken Nastasya Filipovna, bir kez olsun ona doğru başını çevirmedi; kolundaki danteli dikkatle inceliyor, sol elinin iki

parmağıyla onunla oynuyordu.

“Yaptığım en büyük kötülüğü anlatmak zorunda olmam, aslında işimi epey kolaylaştırıyor,” diye söze başladı Afanasiy İvanoviç. “Böyle bir durumda, insan yanılmaz. Vicdanının sesi, tam olarak neyi anlatması söyleyecektir ona. Üzülerek itiraf edeyim ki, yaşamımdaki sayısız havai denebilecek davranışlarım arasında, birinin anısı hâlâ içimi kanatıyor…

“Yirmi sene kadar evveldi… Platon Ordintsev’in misafiriydim. Kendisi henüz mareşal olmuştu ve Noel’i geçirmek üzere karısı Anfisa Alekseyevna ile köye gelmişti. Genç kadının doğum günü yaklaşıyordu, bu yüzden iki balonun hazırlıkları yapılıyordu. O zamanlar bizim çevrede herkes, Dumas Fiilis’in, kanımca ölümsüz olan eserini, ***La dame aux camélias*** [13] romanını okuyordu. Taşrada da romanı okuyan bütün kadınlar ona hayran olmuşlardı. Eserde anlatılan hikâyenin orijinalliği, kahramanın betimlenmesindeki ustalık, ilişkilerin geçtiği çekici ortam ve ilgi uyandıran ayrıntılar (mesela beyaz ve kırmızı kamelya demetlerinin sırayla kullanılışı) herkesin üzerinde inanılmaz etkiler bırakmıştı. Kamelyalar moda olmuştu; herkes baloya kamelyayla gitmek istiyordu. Pek fazla balo düzenlenmediği bu ilde bile kamelyalar nadir bulunan çiçeklerdi. O sıralar arkadaşımız Petya Varhovski, Anfisa Alekseyevna’ya tutulmuştu. Aralarında gerçekten umut beslenebilecek bir şeyler geçmiş miydi, bunu bilmiyordum. Zavallı, Anfisa Alekseyevna’nın o akşamki balosuna kamelya bulmak için çırpınıp duruyordu. Valinin karısının misafiri olarak Petersburg’dan gelen Kontes Sotzkaya ve Sofya Bezpalova’nın baloya büyük ihtimalle beyaz kamelyalarla katılacakları söylenince, Anfisa Alekseyevna kırmızı demetlerden istemişti. Platon’un iki ayağa bir pabuca girdi; karısına kırmızı kamelya bulmak onun görevi tabii. Balodan bir gün evvel, Anfisa Alekseyevna’nın her konuda rekabet içinde bulunduğu Katerina Aleksandrovna Mitişçeva’nın kırmızı kamelya demeti hazırdı. Tabii bayılmalar, sinir krizleri… Platon bitip tükenmişti. Petya’nın bu anda bir yerlerden çiçek bulduğunu bir düşünsenize… Herhalde genç kadının minnettarlığı sınır tanımazdı. Arkadaşım çaresizlik içinde kıvranıyor, oradan oraya koşuyordu…

“Balodan bir gün önce, gece saat on bir sularında, Ordintzev’in komşusu Marya Petrovna Zubkova’nın evinde karşılaştığımızda Petya çok sevinçliydi. ‘Neler oluyor?’ diye sordum. ‘Buldum!’, ‘İnanılmaz bir şey!

Nerede, nasıl budun?', 'Ekşayski'de. [Yirmi fersah uzaklıktaki küçük bir yerdi orası.] Trepalov adında zengin bir tüccar varmış, karısıyla oturuyormuş, çocukları yokmuş, kanarya besliyorlarmış. İkisi de çiçekleri çok seviyormuş. Bahçede kamelyaları varmış!', 'Hadi canım, daha neler! Hem niye sana versin ki?', "Yerlere kapanıp kamelyaları verinceye dek kalkmayacağım!', 'Ne zaman gidiyorsun?', 'Yarın, şafak söker sökmez, saat beşte.', 'Tanrı yardımcın olsun!' dedim ve Ordintzev'lere geri döndüm.

"Yatmak için hazırlanırken birden aklıma çok ilginç bir fikir geldi. Saat bir ile iki arasındaydı. Vakit kaybetmeden gizlice mutfağa inip arabacı Saveli'yi uyandırdım. Ona on beş ruble verdim, 'Atlar yarım saat içinde hazır olsun,' dedim. Yarım saat sonra atlar hazırdı. Anfisa Alekseyevna'nın migreni tutmuştu; ateşler içinde sayıkladığını söylediler. Hemen yola koyuldum. Saat beşe gelmeden Ekşayski'deydim. Güneşin doğmasını bekledim ve saat yedi civarı Trepalov'un evine gittim. 'Durum böyle böyle, kamelyalarınız var mı? Yardım edin bana… Ayaklarınıza kapanayım!' dedim. Yaşlı adam uzun boylu, ciddi, saygın biriydi. 'Olmaz. Veremem!' dedi. Ayaklarına kapandım, yalvarıp yakardım. 'Ne yapıyorsunuz böyle, efendim?' Gerçekten de korkmuştu adamcağız. 'Hayat memat meselesi!' diye bağırdım. 'Alın o zaman, Tanrı yardımcınız olsun!' Büyük bir demet kırmızı kamelya topladım. Adamın çok güzel bir bahçesi vardı. Yaşlı adam içini çekip duruyordu. Yüz ruble çıkarıp verdim. 'Hayır, Bayım, bunu yapmayın, gücendirmeyin beni.' 'O halde, bu parayı hastaneye bağışlayın,' dedim. 'Bakın bu iyi olur, Bayım. Soylu bir davranış. Bu parayı sizin sağlığınız için vereceğim!' Trepalov'dan çok hoşlandım. Gerçek bir Rus'tu o, ***de la vraie souche***.[14]

"Başarmıştım. Kırmızı kamelya demetiyle elimde, Petya'ya rastlamamak için sapa yollardan köye döndüm. Anfisa Alekseyevna'nın uyanmasına yakın, çiçekleri ona yolladım. Heyecanını, şükran ve sevinç gözyaşlarını tahmin edersiniz! Platon göğsüme kapanıp ağlıyordu! Haliyle zavallı Petya'nın artık pek şansı kalmamıştı. Gerçeği öğrenir öğrenmez gırtlağıma yapışacağını sanıyordum. Kendimi buna hazırlıyordum. Ama hiç beklemediğim bir şey oldu. Petya kötüleşti; baygınlık geçirdi, akşam sayıklamaya başladı, sabah ise ateşler içinde kıvranarak, bir çocuk gibi ağlayarak yatağa düştü! Bir ay sonra iyileşir iyileşmez, Kafkasya'ya gitti. Kırım'da vuruldu. Tam bir roman! Vicdan azabı çektiğimi itiraf ediyorum.

Bunu ona neden yapmıştım? Kadına âşık olsam hadi neyse… Oysa bu, çapkınlıktan, yaramazlıktan başka bir şey değildi! Kırmızı kamelyalara ondan önce ulaşmasaydım, Petya belki de savaşa gitmeyecekti; hâlâ yaşayacak, mutlu ve başarılı bir hayat sürecekti, kim bilir…”

Afanasiy İvanoviç hikâyesini aynı başladığı gibi, heybetli bir şekilde bitirdi. Nastasya Filipovna'nın gözlerinin tuhaf bir şekilde parladığını, dudaklarının titrediğini gördüler. Herkes merakla onlara bakıyordu.

Söz sırasının kendisinde olduğunu düşünen Ferdişçenko, ağlamaklı bir sesle bağırdı: “Ferdişçenko'yu işlettiniz! Hem de öyle işlettiniz ki…”

Darya Alekseyevna (Totzki'nin sadık dostuydu) zafer kazanmışçasına, “Böyle olacağını tahmin etmemiştiniz, değil mi? Akıllı insanlardan ders alın!” diye kestirip attı.

“Haklıydınız Afanasiy İvanoviç, bu oyun çok sıkıcı. Bitirelim,” dedi Nastasya Filipovna. Belli ki hiç hevesi kalmamıştı. “Söz verdiğim gibi ben de anlatacağım, sonra da kâğıt oynarız.”

“Evet, evet! İsteriz!” dedi General heyecanla.

Nastasya Filipovna birden Prense dönüp sordu: “Prens, General ile Afanasiy İvanoviç, ikisi de eski dostumdur, beni illa ki evlendirmek istiyorlar. Sizce ne yapmalıyım: Evlenmeli miyim, yoksa evlenmemeli miyim? Ne derseniz onu yapmaya hazırım.”

Afanasiy İvanoviç'in beti benzi attı. General çok şaşırmıştı. Herkes, özelikle de Ganya, olduğu yerde donakalmış, Prensin cevabını bekliyordu.

“Ki… kiminle?” diye sordu Prens, heyecandan kısık bir sesle, kekeleyerek.

Nastasya Filipovna, “Gavrila Ardalyonoviç İvolgin'le” diye kesin ve açık bir cevap verdi.

Birkaç saniye sessizlik oldu. Prens konuşmak için güç topluyor gibiydi. Sanki göğsünü ezen büyük bir ağırlık varmış gibi zorlukla, “Hayır… Evlenmemelisiniz!” dedi sonunda.

“Prensi duydunuz, Gavrila Ardalyonoviç!” dedi Nastasya Filipovna, zafer kazanmış bir edayla. “Prensin kararı benim kararımdır. Bu iş artık kapansın!”

Afanasiy İvanoviç titrek bir sesle, “Nastasya Filipovna!” diye müdahale etmek istedi.

“Nastasya Filipovna!” dedi General, endişeli bir ses tonuyla.

Herkes heyecanlı ve tedirgindi. Nastasya Filipovna misafirlerini şaşkın bakışlarla süzdü.

“Neyiniz var beyler? Ne oldu? Bu kadar heyecanlanacak ne var?”

“Ama… Nastasya Filipovna,” diye mırıldandı Totzki. “Size bir söz verdiğinizi hatırlatmak istiyorum. Tamamıyla kendi rızanızla verdiğiniz bir söz… Çok zor durumdayım. Herkesin önünde bunları söylemeniz… Şaşırdım tabii… Bu bir oyun değil, ciddi bir mesele. Bir şeref ve gönül meselesi…”

“Sizi hiç anlamıyorum Afanasiy İvanoviç. Bunda bu kadar şaşıracak ne var ki? ‘Herkesin önünde’ ne demek? Yakın dostlar arasındayız. Biz burada içten ve sevimli insanlar arasında değil miyiz? Elbette bu bir oyun değil. Yoksa siz olan bitenlerin ciddi olmadığından mı şüpheleniyorsunuz? Prense sorduğum soru gayet ciddiydi. Prensin cevabı ‘hayır’ oldu, ben de ‘hayır’ dedim. Şayet Prens ‘evet’ demiş olsaydı, ben de ‘evet’ derdim. Hayatım bir sözcüğe bağlıydı, bundan daha ciddi ne olabilir?”

Prensin otoritesine içerlemiş görünen General, “Ama neden Prens? Bu konuyla Prensin ne ilgisi olabilir ki?” diye mırıldandı.

“Prens hayatım boyunca inanıp güvendiğim ilk kişi! Daha ilk bakışta, o bana inandı, ben de ona.”

Sapsarı kesilen Ganya, “Nastasya Filipovna’ya, gösterdikleri incelik için teşekkür ediyorum,” dedi. “Ama Prens… Prens…” Sesi titriyordu, dudakları çarpılmıştı.

“Yetmiş beş bin rubleyi gözüne kestirdi mi diyorsunuz?” diye sözünü kesti Nastasya Filipovna. “İnkâr etmenize lüzum yok, siz aynen bunu söylemek istiyordunuz! Afanasiy İvanoviç, şu yetmiş beş bin rubleyi alın. Özgürlüğünüzü size bedelsiz olarak bağışlıyorum. Yeter artık! Siz de rahat bir nefes alın. Dokuz yıl üç ay… Yarın yeni bir hayata ilk adımlarımı atacağım. General, siz de incilerinizi alıp karınıza armağan edin, işte! Yarın bu evden ayrılıyorum. Bugün benim doğum günüm ve ilk kez kendi kendime aidim. Bu verdiğim son davet, baylar!”

Sözlerini tamamladıktan sonra gidecekmiş gibi yerinden kalktı.

“Nastasya Filipovna! Nastasya Filipovna!” diye duyuluyordu her yandan. Misafirler heyecanla ayağa kalkmışlardı; genç kadının etrafını sarmış, kulağa çılgınca gelen, sayıklamaya benzeyen düzensiz sözlerini endişeyle dinliyorlardı. Hiç kimse olan bitene bir anlam veremiyordu.

O sırada, daha önce Ganya’nın evinde olduğu gibi şiddetle zil çaldı.

“Nihayet geldi! Saat on bir buçuk!” diye bağırdı Nastasya Filipovna. “Rica ederim baylar, oturun!”

Bunu söyledikten sonra kendisi de oturdu. Dudakları tuhaf bir gülümsemeyle büzülmüştü. Sessizce duruyor, aşırı bir heyecan içinde gözlerini kapıdan ayırmıyordu.

“Gelen şüphesiz Rogojin, yüz bin rubleyi getiriyor” diye mırıldandı Ptizin kendi kendine.

XV

Oda hizmetçisi Katya telaş içinde içeri girdi; korktuğu belliydi.

“Nastasya Filipovna! Kapıda sarhoş birtakım adamlar var. İçeri girmek istiyorlar. Rogojin diye biri sizin haberiniz olduğunu söyledi…”

“Onları içeri al, Katya.”

“Ama bu adamlar serseri Nastasya Filipovna! Çok korkuyorum… Hepsini mi içeri alayım?”

“Korkma, hepsini içeri al Katya, yoksa izinsiz girerler. Çıkardıkları gürültüyü duymuyor musun?” dedi genç kadın ve misafirlerine döndü: “Baylar, bu ayak takımını sizin önünüzde kabul ettiğim için bana kızacaksınız. Bunun için gerçekten çok üzgünüm, sizden özür diliyorum. Ama ortada çözülmesi gereken önemli bir mesele var ve sizin de buna şahit olmanızı istiyorum. Ama mecbur değilsiniz tabii…”

Misafirler şaşkınlık içinde bakıştılar, fısıldaşmaya başladılar. O anda olan bitenlerin Nastasya Filipovna tarafından önceden bilindiğini ve hesaplanmış olduğunu anladılar. Çılgın bir kadındı Nastasya Filipovna ve kararlarından vazgeçmezdi. Herkes büyük bir merakla olacakları bekliyordu.

İçlerinde korkacak kimse yoktu, salonda bulunan iki kadın da buna dahildi. Biri feleğin çemberinden geçmiş, artık gördüğü hiçbir şeyden kolay kolay etkilenmeyen Darya Alekseyevna; ötekiyse hâlâ kimsenin tanımadığı ve sesini duymadığı güzel genç kadın. Ama o zaten olan bitenleri anlayamazdı, zira Alman'dı ve tek kelime Rusça bilmiyordu. Ayrıca belli ki güzelliği zekâsının önündeydi. Genç kadın, şık ve zarif tuvaleti içinde, davetlerin baş konuklarından biriydi. Tek bir akşam için sergilenmek üzere eş dosttan alınan bir sanat eseri misali; tablo, vazo, heykel gibi bir nesne…

Erkeklere gelince, Ptizin zaten Rogojin'le samimiydi. Ferdişçenko böyle ortamlarda kendini suda balık gibi hissediyordu. Ganya utancını sonuna kadar yaşamak istiyordu. Olanı biteni anlamayan ihtiyar öğretmen çevredeki telaşı görünce korkmuş ve gözyaşlarını tutamaz hale gelmişti; yine de torunu gibi sevdiği Nastasya Filipovna'yı bırakmaktansa ölmeyi yeğlerdi. Afanasiy İvanoviç kuşkusuz isminin bu tarz olaylarla birlikte anılmasına müsaade edemezdi, ancak orada bulunma sebepleri ağır basıyordu. Nastasya Filipovna, hakkında mutlaka açıklığa kavuşturulması gereken iki üç söz sarf etmişti. Totzki, tabii toplumdaki yerinin ve şerefinin gerektirdiği gibi, olaya sırf seyirci olarak kalmaya karar vermişti. Biraz önce küstah bir şekilde armağanı geri verilen General Epançin, bütün bu taşkınlıklardan ve Rogojin'in gelişinden aşırı derecede etkilenmişti. Onun gibi biri Ferdişçenko'yla yan yana oturarak zaten çok alçalmış oluyordu. Eninde sonunda tutkunun esiri olan davranışları rütbe, görev ve kendine saygı kaygılarına yenik düşecekti. Kısacası ne olursa olsun, Rogojin ve tayfasıyla bir arada bulunması kabul edilir türden bir şey değildi.

Nastasya Filipovna kendisiyle konuşmaya teşebbüs eden Generale döndü. "Ah General, emin olun, sizi nasıl bir duruma soktuğumun farkındayım. Eğer gitmek isterseniz sizi anlarım. Çekinmeniz doğal. Kalmanız için ısrar da edemem tabii, ama böyle bir anda yanımda olmanızı çok isterim. Geldiğiniz ve ilginiz için size minnettarım…"

"Rica ederim, Nastasya Filipovna," diye bağırdı General, şövalye tavırlarını takınarak. "Bunları bana mı söylüyorsunuz? Bana ihtiyacınız olduğu böyle bir anda tabii yanınızda olacağım. Ayrıca bu işin aslını merak ettiğimi de itiraf edeyim. Ben sadece halıları kirletir, etrafı dağıtırlar diye korkuyorum. Keşke içeri girmelerine izin vermeseydiniz Nastasya Filipovna…"

“Gelen Rogojin’in ta kendisi!” diye ilan etti Ferdişçenko.

“Afanasiy İvanoviç, yoksa bu kadın delirdi mi?” diye fısıldadı General. “Kelimeyi mecazi anlamda kullanmıyorum, gerçek anlamda!..”

Afanasiy İvanoviç, şeytanca gülümsedi. “Size daha evvel de söylemiştim, buna eğilimlidir.”

“Nöbet geçiriyor gibi…”

Rogojin’in tayfası aşağı yukarı sabahki gibiydi; tek fark aralarına iki yeni adamın daha katılmış olmasıydı. Bunlardan ilki, eskiden kadınlar konusundaki başarılarıyla tanınan, şuna buna çamur atan bir gazetenin yazarı yaşlı bir adamcağızdı. Hakkında anlatılan birçok fıkra vardı; altın dişlerini rehin verdiği anlatılırdı mesela… Diğeri emekli teğmendi. Rogojin’in tayfasından başka bir adamın, yumruklarına güvenen delikanlının rakibi olarak gösteriliyordu. Hiç kimse onun kim olduğunu, nerden geldiğini bilmiyordu. Onu Nevski Caddesi’nde yanından gelip geçenleri durdurup, vaktiyle kendisinden para isteyenlere on beşer ruble verdiğini söyleyerek Marlinski[15] usulü dilenirken görmüşler ve çeteye dahil etmişlerdi. Bu ikisi hemen birbirine düşman kesildiler. Yumruklarına güvenen delikanlı, bu “dilencinin” takıma alınmasını kendine hakaret sayıyordu. Genelde sessiz biri olduğundan, aslında diplomatik davranan teğmen emeklisinin onunla yakınlaşma çabalarına cevap olarak ayı gibi homurdanıyordu. Şimdilik görünen oydu ki, sıra dövüşmeye gelince, teğmen, kuvvetten ziyade ustalık ve çeviklik gösterecekti. Zaten yumruklarına güvenen delikanlıdan daha kısa boyluydu; övünerek İngiliz boksunun üstünlüğünden bahsediyordu. Kısacası tam anlamıyla bir “batılıydı”. Yumruklarına güvenen delikanlı, boks sözcüğünü küçümseyerek alay ediyor, rakibiyle açık bir tartışmaya girmeye tenezzül etmeden, arada bir sessizce, sanki tesadüfen, kocaman, damarlı, kırmızı tüylerle kaplı Rus yumruğunu gösteriyordu. Bu ulusal simgenin herhangi bir şeyin üstüne tam isabetle inmesi halinde, onun kesinlikle yamyassı olacağı şüphe götürmüyordu.

Nastasya Filipovna’ya yapılacak ziyareti düşünen Rogojin’in çabasıyla, tayfadan hiçbiri körkütük sarhoş olmamıştı. Kendisi, hayatında yaşadığı en berbat günün etkisi altında iyice sersemleşmiş olsa bile, ayıktı; vücudunun her zerresiyle hissettiği ve düşündüğü tek bir şey vardı. İşte o tek bir şey

için Rogojin, gece saat on bire kadar kaygı ve telaş içinde, deli gibi Kinder ve Biskup'un peşini kovalayarak geçirmişti. Nihayet, Nastasya Filipovna'nın belli belirsiz sözünü ettiği yüz bin ruble toplanabilmişti, ama faizi o kadar yüksekti ki, Biskup ve Kinder bile utandıkları için bu yüzdeyi ancak fısıldayarak telaffuz ediyorlardı.

Rogojin önde, adamları –her ne kadar üstünlüklerine güvenseler de biraz endişeyle– arkasında geldiler. Adamlar Nastasya Filipovna'dan çok çekiniyorlardı, öyle ki bazıları hemen merdivenden aşağı atılacaklarından emindi. Bunların arasında, birçok kadının yüreğini yakmış züppe Zalejev de vardı. Kimileri de –yumruklarına güvenen delikanlı gibi mesela– Nastasya Filipovna'dan hazzetmiyorlar ve evine baskın yapmaya gider bir tavırla girdiler. Ama girdikleri anda bu tutumları yerini saygı ve korkuya varan bir çekinme duygusuna bıraktı. Geçtikleri ilk iki odanın gösterişli bir biçimde döşenmesi, daha evvel hayatlarında hiç görmedikleri zengin, ender rastlanan eşyalar, mobilyalar, tablolar, Venüs heykeli onları etkilemişti. Yine de arsız bir merakla Rogojin'in peşinden salona doluştular. Yumruklarına güvenen delikanlı, emekli teğmen, misafirlerin arasında General Epançin'i gören neredeyse herkes cesareti kırılmış bir vaziyette geriye, başka odaya çekilmeye başladı. Sadece Lebedev kendinden emin bir halde Rogojin'in hemen yanında ilerliyordu, zira bir milyon dört yüz bin rublelik bir servetin ne demek olduğunu iyi biliyordu; tamı tamına bir milyon dört yüz bin ruble… Üstelik yüz bin ruble o anda ellerindeydi. Yine de tayfadaki bütün adamlar, güçlerini ortaya koyma konusunda ne kadar ileri gidebileceklerini tespit etmekte zorlanıyordu. Buna, yasadaki bazı –özellikle onu cesaretlendiren ve teselli eden– maddeleri aklından geçirerek sonuna kadar varmaya hazır Lebedev de dahildi.

Çevre, tek bir kişinin üzerinde etki bırakmamıştı. Bu kişi, kapıda Nastasya Filipovna'yı gördüğü andan itibaren başka hiçbir şeyle, hiç kimseyle ilgilenmeyen Rogojin'di. Birkaç saniye kendinden geçmiş bir halde Nastasya Filipovna'ya baktı. Sararmıştı, bilincini yitirmiş gibiydi. Tutunarak masaya doğru yaklaştı. Yürürken Ptizin'in iskemlesine çarptı. Sessiz Alman güzelinin gösterişli mavi elbisesin dantellerine çamurlu çizmeleriyle bastı. Farkında değildi, özür dilemedi. Elinde tuttuğu paketi masanın üzerine koydu. Bu, üç parmak boyunda, dört parmak eninde, ***Borsa Haberleri*** gazetesine sımsıkı bağlanan bir desteydi. Ardından,

hakkında verilecek kararı bekler gibi, ses çıkarmadan, kollarını iki yana sarkıtarak durdu. Alelâde giyinmişti; yalnız boynunda yepyeni, kırmızılı yeşilli bir atkı, parmağında ise ağır pırlanta bir yüzük vardı. Lebedev masadan üç adım ötede durdu. Tayfadakiler yavaş yavaş salona toplanıyorlardı. Olan bitene bir anlam veremeyen Nastasya Filipovna'nın oda hizmetçileri Katya ile Saşa, şaşırmış ve korkmuş bir halde kapı aralığından bakıyorlardı.

Nastasya Filipovna, Rogojin'i dikkatle ve merakla süzdükten sonra paketi işaret ederek, "Bu ne?" diye sordu.

Rogojin, "Yüz bin ruble!" diye cevapladı, duyulur duyulmaz bir sesle.

"Sözünün erisiniz demek! Buyurun, şu iskemleye oturun. Size söylemek istediğim bir şey var. Adamlarınız da burada galiba. Güzel, onlar da içeri girip otursunlar. Şuradaki kanepeye… Bir tane daha var. Orada da bir koltuk var… Ne o, yoksa oturmak istemiyorlar mı?"

Gerçekten bazıları çekinerek beklemek için bitişikteki odaya geçmişlerdi. Kalanlar davete uyarak oturdu, ancak onlar da masanın uzağında kalmaya özen gösterip köşelere yerleştiler. Rogojin gösterilen iskemleye oturdu ama az sonra ayağa kalktı ve bir daha da oturmadı. Misafirleri yeni fark etmiş gibiydi. Ganya'yı görünce haince gülümseyerek kendi kendine "Bak sen!" dedi. General ile Afanasiy İvanoviç'e çekinmeden baktı; belli ki onun özel ilgi alanına girmiyorlardı. Ama Nastasya Filipovna'nın yanında Prensi görünce afalladı, sebebini anlayamıyormuş gibi uzun uzun baktı. Rogojin iyice sersemleşmişti; o günkü sarsıntılar yetmiyormuş gibi, bir de geceyi trende geçirmiş, yaklaşık kırk sekiz saat gözüne uyku girmemişti.

Nastasya Filipovna coşkulu bir sabırsızlık içinde odadakilere döndü. "Baylar, burada gördüğünüz şu pis paketin içinde yüz bin ruble var," dedi. "Rogojin, bugün Ganya'nın evinde, akşama yüz bin ruble getireceğini deliler gibi bağırmıştı. Bana biçtiği fiyattı bu. On sekiz bin rubleden başladı, sonra kırk bin rubleye, ardından yüz bin rubleye yükseltti… Sözünde durdu. Bakın, beti benzi attı… Bugün Ganya'nın ailesini, annesini ziyarete gitmiştim. Kız kardeşi yüzüme, 'Bu utanmaz kadını kapı dışarı etmeyecekler mi?' diye bağırdı ve ağabeyi Ganya'nın yüzüne tükürdü. Sıkı kız doğrusu!"

“Nastasya Filipovna!” dedi General sitemle; olan biteni yavaş yavaş kavramaya başlamıştı.

“Söyleyeceklerim bitmedi General… Belki yeri değil ama ikiyüzlülükten bıktım artık! Beş senedir Fransız Tiyatrosu’ndaki locamda ulaşılmaz biri, masum ve gururlu bir ahlâk örneği gibi oturuyor, peşimden koşanlardan vahşi bir kedi gibi kaçıyordum. Bakın işte, adam gözünüzün önünde gelip masanın üzerine yüz bin rubleyi koydu. Eminim araba da aşağıda hazır bekliyordur! Değerim yüz bin ruble! Ganya, bana hâlâ kırgın mısın? Gerçekten de beni ailene dahil etmek mi istiyordun? Beni, Rogojin’inkini? Prens az evvel ne demişti?”

Prens titreyen bir sesle, “Rogojin’inki demedim ben; değilsiniz çünkü!” diye araya girdi.

Darya Alekseyevna kendini daha fazla tutamadı. “Nastasya Filipovna, yeter artık, yeter,” dedi. “Sana bu kadar acı çektirdilerse, ne diye hâlâ onlarla uğraşıp duruyorsun? Yüz bin ruble için olsa bile bu adamla gitmek istemezsin. Yüz bin ruble iyi para! Sen de parayı alıp onu kapının önüne koy. Onların hak ettiği de bu! Senin yerinde olsaydım keşke… tümünü… Neyse!” Darya Alekseyevna öfkesinden söylüyordu bunları; iyi yürekli, çok çabuk etkilenen bir kadındı

Nastasya Filipovna arkadaşına tebessüm etti. “Kızma Darya Alekseyevna; görüyorsun ya ben bile öfkelenmeden konuşuyorum. Ona hiç sitem ettim mi? Ganya’nın annesinin elini öptüm. Saygıdeğer bir aileye girmek istedim. Nasıl böylesine aptallaştım? Biliyor musun Ganya, sizin neler yapabileceğini görmek istedim… Bugün sizde o şekilde davranmamın sebebi budur. Beni gerçekten şaşırttın! İtiraf edeyim, senden pek çok şey beklerdim, ama bunu asla. Bu adamın, düğünümüzün arifesinde bana inciler armağan ettiğini bilmene rağmen neden benimle evlenmek istiyorsun? Sizin evinizde, annenizin ve kız kardeşinizin önünde, Rogojin benim pazarlığımı yaptı… Buna ne demeli? Sen yine de beni istemeye geldin, üstelik az kalsın kız kardeşini de getiriyordun! O halde Rogojin, hakkında ‘Üç ruble için Vasilevski Adası’na kadar sürünerek gider’ derken galiba gerçeği söylüyordu…”

Rogojin kısık ama son derece emin bir sesle, “Sürünerek gider” dedi.

“Açlıktan ölecek durumda olsan anlarım, ama bildiğim kadarıyla iyi bir maaş alıyorsun. Etrafına rezil olduğun yetmiyormuş gibi, bir de nefret ettiğin, arsız bir kadınla evleneceksin… (Benden nefret ettiğini iyi biliyorum.) Böyle bir adamın para için insanı boğazlayabileceğine artık eminim. Bu adamların hepsini öyle bir para hırsı sarmış ki gözleri dönmüş! Daha çocuk yaşta olmasına rağmen faizciliğe kalkışıyor! Bir usturaya ipek sarar, arkasına geçip bir koyun gibi keser arkadaşını –tıpkı gazetede okuduğum gibi. Yüzsüzün tekisin sen! Ben de yüzsüzüm, ama sen benden betersin. Şu kamelya demetçisinden söz etmiyorum artık…”

General, kollarını umutsuzca havaya kaldırdı. “Nastasya Filipovna, bunları söyleyen siz misiniz?” dedi. “Böylesine zarif, böylesine duygulu olan siz… Bu ne biçim konuşma!”

“Sarhoşum ben, General!” dedi Nastasya Filipovna gülerek. “Eğlenmek istiyorum! Bugün benim doğum günüm… Uzun zamandır beklediğim bir gün! Darya Alekseyevna, şu ***monsieur aux camélias***[16] görüyor musunuz? Oturmuş, bizimle alay ediyor!”

“Alay etmiyorum, Nastasya Filipovna, büyük bir dikkatle dinliyorum” diye cevapladı saygınlığını bozmayan Totzki.

“Beş sene boyunca bu adamın yakasını bırakmadım, ona eziyet ettim… Buna değer miydi? Onun yerinde kim olsa aynını yapardı. Belki de beni suçluyordur: Beni eğitti, bir kontes gibi yaşattı, benim için harcadığı paranın haddi hesabı yok. Köydeyken bana iyi, efendi bir koca bile buldu; şimdi ise Ganya’yı… Beş sene boyunca onunla yaşamayı reddettim, parasını aldım ama… Böyle davranmaya hakkım olduğunu düşünüyordum! Belli ki iyice aklımı kaçırmışım. ‘Yüz bin rubleyi al, tiksiniyorsan onu kapının önüne koy’ diyorsun. Tiksindiğim doğrudur. Biliyor musun, çoktan evlenirdim, üstelik Ganya’dan çok daha farklı birisiyle… Ama bu da mide bulandırıyor. Neden bu beş seneyi öfke içinde geçirdim ki! Belki inanmazsın ama dört sene evvel, zaman zaman, Afanasiy İvanoviç’le evlensem mi acaba diye düşündüm. Hırslıydım o zamanlar, aklımdan bin bir türlü şey geçiyordu. Gerçekten de bunu yapabilirdim! Kendisi de istiyordu! Bana çok düşkündü… Neyse ki aklımı başıma topladım. Tanrı’ya şükür! Bu adam bu kadar öfkeye değmezdi. Birden midem öyle bir bulanmaya başladı ki, yalvarsa bile artık ona varmazdım. Beş sene böyle

geçti… Biliyor musun, sokaklar daha iyi; zaten benim yerim de orası! Ya Rogojin ile gönül eğlendireceğim, ya da yarından çamaşırcılığa başlayacağım! Etrafımda gördüğünüz hiçbir şey benim değil… Giderken, son paçavraya dek bırakacağım. Hiçbir şeyim olmayınca kim alır beni? Ganya'ya sor bakalım, ister mi? Ferdişçenko bile almaz beni!"

"Nastasya Filipovna, açık sözlü biriyimdir, Ferdişçenko almaz belki," diye sözünü kesti Ferdişçenko. "Ama Prens alır! Burada oturmuş sızlanıyorsunuz, ona bir bakın!"

Nastasya Filipovna merakla Prense döndü. "Doğru mu?"

"Doğru" diye fısıldadı Prens.

"Beni olduğum gibi, beş parasız alırsınız, öyle mi?"

"Alırım, Nastasya Filipovna…"

"Olacağı buydu" diye mırıldandı General.

Prens, Nastasya Filipovna'yı üzgün, delici bakışlarla süzüyordu.

"İşte biri daha," dedi genç kadın Darya Alekseyevna'ya dönerek. "İyi niyetli biri, bunu da iyiliğinden yapıyor; onu tanırım. Kendime bir kurtarıcı buldum. Belki de onun biraz… ***tuhaf*** olduğunu söyleyenler haklı… Demek Rogojin'in kadınını alacak kadar âşıksın. Peki, söyle bakalım Prens, neyle geçinmeyi düşünüyorsun?"

"Rogojin'in kadınını değil; ben sizi, namuslu bir kadını alıyorum, Nastasya Filipovna" dedi Prens.

"Bahsettiğiniz kadın gerçekten de ben miyim?"

"Sizsiniz."

"Bunlar masallarda olur! İnsanlar nicedir akıllarını başlarına topladı sevgili Prens. Üstelik senin hâlâ bir dadıya ihtiyacın var, ne evlenmesi…"

Prens ayağa kalktı; çekingen, titrek, ama söylediklerinden son derece emin bir sesle konuştu. "Haklısınız Nastasya Filipovna, fazla bir şey bilmem… Ama benim size değil de sizin bana şeref verdiğinize inanıyorum. Ben bir hiçim, halbuki siz ıstırap çektiniz ve böyle bir cehennemden temiz çıktınız. Utanılacak hiçbir şeyiniz yok. Neden Rogojin'le gitmek istiyorsunuz? Bir nöbet geçiriyorsunuz… Yetmiş beş bin rubleyi Afanasiy İvanoviç'e geri verdiniz. Her şeyi bırakıp gitmeye

hazırsınız. Burada bulunan hiç kimse bunu yapamazdı. Ben… sizi… seviyorum Nastasya Filipovna… Sizin için canımı veririm. Hakkınızda kimseye tek söz bile söyletmem, Nastasya Filipovna. Beş parasız olsam bile çalışır kazanırım…”

Prensin son sözleri Ferdişçenko ve Lebedev’i çok güldürdü. General hoşnutsuzca homurdandı. Ptizin ve Totzki, gülmemek için kendini zor tuttular. Ötekiler hayretle ağızları açık bakakalmıştı.

Prens aynı çekingen sesle sürdürdü. “Belki de tam tersine Nastasya Filipovna, çok zengin oluruz. Halletmem gereken bir mesele var. Bugün pek bir şey öğrenmeye fırsat bulamadım, üzgünüm… İsviçre’deyken, Bay Salazkin diye birinden mektup aldım. Bana büyük bir miras kaldığını bildiriyordu. İşte mektup…”

Prens cebinden bir mektup çıkardı.

“Sayıklıyor mu? Burası tam bir tımarhane!” diye mırıldandı General.

Odaya sessizlik çöktü.

“Sanırım mektubun Salazkin’den geldiğini söylediniz, değil mi?” diye araya girdi Ptizin. “Kendi çevresinde çok tanınmış bir iş takipçisidir. Ona kesinlikle güvenebilirsiniz. İmzasını iyi tanırım, geçenlerde onunla bir işim olmuştu. Eğer mektuba bir göz atmama izin verirseniz, size daha net bir şey söyleyebilirim.”

Prens sessizce mektubu ona uzattı; eli titriyordu.

General herkese heyecanla baktı. “Neler oluyor?” diye bağırdı. “Gerçekten de büyük bir mirasa mı konmuş?”

Herkes, bakışlarını mektubu okuyan Ptizin’e dikmişti. Ferdişçenko yerinde duramıyordu; Rogojin neler olup bittiğini anlamayan bakışlarla bir Prense, bir Ptizin’e bakıyordu. Darya Alekseyevna heyecanlı ve huzursuzdu. Lebedev bile yerinde duramıyor, iki büklüm bir vaziyette Ptizin’in omuzu üstünden –bu hali yüzünden dayak yiyeceğinden korkarak– mektubu okumaya çalışıyordu

XVI

Ptizin mektubu okuduktan sonra katlayıp Prense geri verdi. “Tahmin ettiğim gibi mirasınız itiraz kabul edilmeyecek nitelikte,” dedi. “Teyzeniz

vasiyetnamesinde size büyük bir servet bırakmış.”

“Olamaz!” diye bağırdı General. Sesi tabanca gibi patlamıştı. Odadakiler şaşkınlıktan donakaldı.

Ptizin özellikle İvan Fedoroviç’e hitap ederek durumu izah etti. Beş ay evvel Prensin büyük teyzesi vefat etmişti. Prens onu hiç tanımamıştı. Müteveffanın babası, tüccar Papuşin, iflas ederek yoksulluk içinde ölmüştü. Papuşin’in kardeşi, ünlü ve zengin bir tüccar, yaklaşık bir sene önce, bir ay içinde iki oğlunu kaybetmenin acısına dayanamamış, kalbi durmuştu. Dul kardeş Papuşin’in Prensin teyzesi olan yeğeninden başka mirasçısı yokmuş. Prensin teyzesi çok yoksulmuş ve bir ailenin yanında kalıyormuş. Mirası aldığı zaman sirozdan ölmek üzereymiş. Vakit kaybetmeden vasiyet işlerinin takibini Salazkin’e vermiş. Prens, Salazkin’in mektubunu aldığında İsviçre’deymiş. Görünüşe göre ne Prens, ne de doktoru bu konuyu araştırmış. Ta ki, Prens, cebinde Salazkin’in mektubuyla yolculuğa çıkmaya karar verene kadar…

Ptizin sözünü bitirip Prense döndü. “Salazkin, mirasınızın yasal ve tartışılmaz olduğunun altını çiziyor. Parayı cebinizde sayın. Sizi kutlarım, Prens. Papuşin, çok zengin bir tüccardı. Belki bir buçuk milyon ruble, belki de daha fazlasını alacaksınız.”

“Yaşasın Mişkin, soyunun son prensi!” diye bağırdı Ferdişçenko.

“Hurra…” diye katıldı Lebedev.

Şaşkınlıktan serseme dönen General, “Ben de bu sabah zavallıya yirmi beş ruble borç vermiştim!” diye bağırdı “Hah hah ha… Eh, sizi kutlarım Prens, sizi kutlarım!”

İskemlesinden kalkıp Prensi kucakladı. Salonda bulunan neredeyse herkes Prense yaklaştı. Kapı aralığından bakanlar bile salona girmişlerdi. Anlaşılmaz fısıldaşmalar, bağrışmalar duyuldu, şampanyadan bahsedildi; salonda herkesi bir telaş aldı gitti. Öyle ki bir an için o akşam orada bulunmalarının sebebi olan ev sahibesi bile unutuldu.

Derken neredeyse aynı anda herkes, Prensin Nastasya Filipovna’ya evlenme teklifi ettiğini hatırladı. Olan bitenler çılgınlığın eşiğindeydi. Totzki hayretler içinde omuzlarını kaldırıyordu; zaten tek oturan da oydu, onun dışına herkes sıkışarak masanın etrafını sarmıştı. O akşam salonda

bulunanlar daha sonra Nastasya Filipovna'nın işte o andan itibaren aklını yitirdiğinde hemfikirdiler.

Genç kadın iskemlesinde oturmuş şaşkın bakışlarla, ne olup bittiğini anlamıyormuş gibi kalabalığı süzdü. Derken birden Prense döndü ve dudaklarını büzerek ona dik dik baktı. Belki de o an bütün olanlar ona şaka, alay gibi gelmişti, ama Prensi görünce yanıldığını anladı. Düşüncelere daldı, sonra sebebini kendisi de bilmeden, gülümsedi… "Demek ben gerçekten de prensesim!" diye mırıldandı; kendi kendiyle dalga geçer gibiydi. Farkında olmadan Darya Alekseyevna'ya baktı, bir kahkaha attı. "Bunu hiç beklemiyordum. Hem de hiç… Neden öyle bakıyorsun? Prensi ve beni kutlasana… Sanırım biri şampanya istedi. Hadi Ferdişçenko, gidip getirtin." Salonun kapısında oda hizmetçilerini gördü. "Katya, Saşa, buraya gelin! Duydunuz değil mi, ben evleniyorum… Prensle. Bir buçuk milyonu var, Prens Mişkin… Benden karısı olmamı istiyor!"

Olaylar yüzünden hâlâ şaşkınlıktan kendine gelmeyen Darya Alekseyevna, "Tanrı sizi korusun, yavrum!" dedi. "Zamanı gelmişti… Böyle bir fırsatı kaçırma!"

"Lütfen yanıma oturun Prens" diye sürdürdü Nastasya Filipovna. "İşte böyle! Şampanya da geliyor. Bizi kutlayın, baylar!"

Neredeyse herkes bir ağızdan "Hurra!" diye bağırarak şampanyanın çevresine toplandı. Buna Rogojin'in tayfası da dahildi. Bağırarak coşkuya katılsalar da, ortamın değiştiğini hissediyorlardı. Bazıları ise işlerin nereye gittiğini tam olarak anlamamış, güvensiz bir tavırla bekliyordu. Yine de olan bitende bir gariplik olmadığını, prenslerin, kimle isterlerse onunla evlendiklerini, hatta kamplarından Çingene kızları bile aldıklarını fısıldaşıyorlardı. Çarpık bir gülümsemeyle yüzünü buruşturtan Rogojin hâlâ şaşkın şaşkın etrafına bakınıyordu.

General, Prensi kolundan çekerek korku ve telaş içinde, "Prens, kendine gel!" diye fısıldadı.

Bunu fark eden Nastasya Filipovna kahkahayı bastı.

"Artık ben bir prensesim General. Prens kimsenin bana yan gözle bakmasına izin vermez! Kutlayın beni, Afanasiy İvanoviç… Şimdi her yerde karınızın yanında oturacağım. Ne dersiniz, insanın böyle kocası olması iyi bir şey olsa gerek, değil mi? Bir buçuk milyon rublesi olan biri,

bir prens, üstelik söylediklerine göre budala… İnsan daha ne isteyebilir? Yaşamaya şimdi başlıyorum ben! Geçmiş olsun sana Rogojin! Paketini al, ben Prensle evleniyorum, senden de daha zengin olacağım!”

Rogojin, durumu kavramıştı. Yüzünden ıstırap çektiği belliydi. Kollarını gökyüzüne doğru kaldırdı, inledi. “Vazgeç!” diye bağırdı Prense.

Etrafını saran insanlar gülüştü.

“Hatırın için mi vazgeçsin?” dedi Darya Alekseyevna zafer edasıyla. ”Görgüsüz sen de… Paralarını nasıl da masaya döktü! İşin gücün rezalet çıkarmak. Prens onunla evlenmek istiyor.”

“Ben de istiyorum. Hemen, şu anda onunla evlenirim!”

“Sarhoş lafları bunlar! Seni kapı dışları etmeli!” dedi öfkeyle Darya Alekseyevna.

Gülüşmeler çoğaldı.

Nastasya Filipovna, Prense döndü. “Duyuyor musun Prens? Nişanlın üzerine pazarlık ediyor bu adam!”

“O sizi çok seviyor. Şu an sarhoş…” dedi Prens.

“Günün birinde, nişanlın neredeyse Rogojin’le gidiyordu diye utanç duymaz mısın?”

“Nöbet geçiriyorsunuz siz Nastasya Filipovna. Sayıklıyorsunuz… Kendinizde değilsiniz…”

“Biri çıkıp karın Totzki’nin kapatmasıydı dediğinde, yüzün kızarmayacak mı?”

“Hayır, kızarmayacak. Bu sizin isteğinize bağlı bir şey değildi ki…”

“Bunu bana karşı kullanmayacak mısın?”

“Asla.”

“Bu çok ağır bir yükümlülük! Dikkat et, sözünüzde duramayabilirsin!”

Prens kısık, burkulmuş bir sesle, “Nastasya Filipovna, az önce sizin bana ‘evet’ demenizi bir şeref olarak kabul ettiğimi söylemiştim,” diye söze başladı. “Benim sizi şereflendirdiğimi değil, sizin beni şereflendirdiğinizi belirtmiştim. Bu sözlerime gülümseyerek cevap verdiniz, etraftakilerin de gülüştüğünü duydum. Belki de kendimi ifade edemedim, gülünç oldum. Yine de… şeref nasıl bir şeydir biliyorum… ve söylediğim gerçekti.

Kendinizi mahvetmek isteyişinizi anlıyorum. Belki de kendinizi asla bağışlamayacaksınız. Ama sizin hiçbir suçunuz yok. Rogojin veya Gavrila Ardalyonoviç sizi aldatmak istemiş, bundan ne çıkar? Bunu durmadan hatırlamak neye yarar? Yaptıklarınızı pek az insan yapmayı göze alır Nastasya Filipovna! Rogojin'le gitmek istemeniz, bir nöbet sırasında verilmiş bir karardı. Bence şu anda da nöbet geçiriyorsunuz. İstirahat etmeniz daha iyi olur. Yarın Rogojin'in yanında kalmaktansa, eminim çamaşırcılığa başlamayı yeğlersiniz. Onur sahibi bir kadınsınız, ama o denli mutsuzsunuz ki kendinizi suçlamaktan vazgeçmiyorsunuz. Size bakılması gerek Nastasya Filipovna. Ben size bakarım. Bugün, resminizi gördüğümde sizinle uzun zamandır tanışıyormuş hissine kapıldım. Beni… Çağıyorsunuz, bekliyorsunuz gibi geldi bana.… Hayatım boyunca size hep saygı duyacağım Nastasya Filipovna…" Prens aniden sözünü kesti. Kızarmıştı, sanki birden kendine gelerek, bunları kimlerin önünde söylediğinin farkına varmıştı.

Ptizin başını eğmiş yere bakıyordu. Totzki, "Budala ha? Yine de tatlı dille, iltifatla her şeyin mümkün olduğunu biliyor. İçgüdü!" diye geçirdi içinden. Prens, köşede duran Ganya'nın şimşek gibi bakışlarını üzerinde hissetti; Ganya sanki onu yakmak, küle çevirmek istiyordu.

"Ne iyi bir insan!" dedi duygulanan Darya Alekseyevna.

General kısık bir sesle mırıldandı: "Bilgili bir insan… Ama ne yazık ki hayatı kaydı!"

Totzki şapkasını alıp sessizce çıkmak üzere yerinden kalktı. Birlikte çıkmak için Generalle bakıştılar.

"Teşekkür ederim Prens, kimse benimle böyle konuşmamıştı," dedi Nastasya Filipovna. "Herkes benim üzerimden pazarlık yapıyordu, hiçbir namuslu adam benimle evlenmek istemedi. Prensin söylediklerini duydunuz mu, Afanasiy İvanoviç? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Bahse girerim, söylediklerini biraz uygunsuz buluyorsunuzdur. Rogojin, nereye gidiyorsun? Bekle biraz. Zaten gitmezsin, biliyorum. Belli mi olur, belki ben de seninle birlikte gelirim. Beni nereye götürmek istiyordun?"

"Yekaterinov'a" dedi Lebedev köşeden. Rogojin duyduklarına inanamamıştı. Gözleri fal taşı gibi açılmış, başına darbe yemiş gibi sersemlemişti. Bütün vücudu tir tir titriyordu.

“Ama neyin var senin, yavrum? Nöbet mi geçiriyorsun, yoksa aklını mı kaçırdın?” diye bağırdı Darya Alekseyevna; dehşet içindeydi.

Nastasya Filipovna, kahkahayla gülerek kanepeden kalktı. “Gerçekten inandın mı?” diye sordu. “Böyle birinin, çocuk gibi saf bir insanın hayatını mahvedeceğime gerçekten inandın mı? Bu ancak Afanasiy İvanoviç’e yakışır bir şey, masum çocukları sever o! Yürü Rogojin, gidelim! Paketi hazırla! Evlenmek istemen güzel tabii, ama yine de parayı ver! Kim bilir, belki de seninle evlenmem! Para sende mi kalacak sanıyordun? Yok öyle yağma! Unutma, hiçbir şeyden çekinmem ben. Totzki’nin kapatmasıydım ne de olsa… Prens, şimdi sana Nastasya Filipovna değil de Aglaya Epançina yaraşır. Yoksa Ferdişçenko bile seni parmakla gösterir. Sen korkmayabilirsin, ama ben ileride bunu yüzüme vurmandan korkuyorum. Benim seni şereflendirdiğimi söylüyorsun, bunu bir de Totzki’ye sor. Sen Ganya, Aglaya Epançina’yı kaçırdın… Onunla pazarlığa kalkışmasaydın, seninle kesinlikle evlenirdi! Şerefli kadınları seçmelisiniz. Yoksa mahvolursunuz… Baksanıza, General nasıl da ağzını açmış bizi dinliyor…”

Oturduğu kanepeden kalkan General, omuzlarını silkerek, “Sodom bu, Sodom!” diyordu. Herkes ayaktaydı. Nastasya Filipovna delirmişti.

“Olamaz!” diye inledi Prens.

“Neden olamazmış? Edepsizin biri olabilirim, ama benim de kendime göre bir gururum var! Az evvel benim için mükemmel demiştin. Bu mükemmel kadın şimdi bir milyonu ve prensesliği sırf övünmek için tepip, dibe iniyor. Sizce benden nasıl bir eş olur? Afanasiy İvanoviç, bir milyonu pencereden attığımı hatırlamıyor musun? Bunu bile bile, yetmiş beş bin ruble ve Ganya ile mutlu olacağımı nasıl düşünebilirsin? Paraların senin olsun Afanasiy İvanoviç. (Yüz bin rubleye bile çıkamadın, Rogojin senden daha cömert!) Ganya’yı teselli etmesini bilirim ben, aklıma bir fikir geldi… Eğlenmek, gezip tozmak istiyorum. Ne de olsa sokak kızıyım, öyle değil mi? On sene hapis yattıktan sonra nihayet mutlu olma sırası bende. Hadi Rogojin, yürü, çıkıyoruz!”

Sevinçten aklını kaçıran Rogojin, “Gidiyoruz! Şampanya herkese… Hurra!” diye bağırdı.

“Şampanya getirin, içmek istiyorum! Müzik de olacak mı?”

Deliye dönen Rogojin, Darya Alekseyevna'nın Nastasya Filipovna'ya yaklaştığını görünce, "Yaklaşma sakın! O benim! Kraliçem o!" diye kükredi. Sevinçten nefesi kesilmişti. Nastasya Filipovna'nın etrafında bir barikat kurarak herkese "Yaklaşmayın!" diye bağırıyordu.

Bütün Rogojin tayfası salona yığılmıştı; aşırı bir heyecan içinde içiyor, kahkaha atıyordu… Ferdişçenko onlara yanaşmaya çalışıyordu. İvan Fedoroviç ile Totzki, çıkmak üzere yerlerinden kalktılar. Ganya şapkası elinde, sessizce duruyordu; olup bitenleri seyretmekten kendini alamıyordu.

"Yaklaşmayın!" diye kükrüyordu Rogojin.

"Ne bağırıp duruyorsun?" diyordu kahkaha atarak Nastasya Filipovna. "Hâlâ bu evin sahibi benim. İstersem seni dışarı atabilirim. Paranı almadım henüz… Bu pakette yüz bin ruble var, öyle değil mi? Ne kadar alçakça! Bana neden öyle bakıyorsun Darya Alekseyevna? Ne o, Prensin hayatını mahvetmemi mi istiyordun? [Prensi göstererek] Ne evlenmesi, ona bir dadı lazım! General dadılık etmeye hazır, bak nasıl da dolanıyor çevresinde? Beni dinle Prens, nişanlın bu parayı kabul etti; çünkü ahlâksız bir kadın. Sen ise bu kadını karın yapmak istiyordun! Neden ağlıyorsun ki?" Nastasya Filipovna'nın yanaklarında iki kocaman damla belirdi. "Zamanla unutursun! Sonradan dövüneceğine, şimdi akıllı davran… Neden ağlıyorsunuz? Katya da ağlıyor… Neyin var, Katya, canım? Sen ve Saşa rahat edeceksiniz, şimdiden bunun hazırlıklarını yaptım. Elveda!.. Senin gibi namuslu bir kızı, bana, bir ahlâksıza hizmet ettirdim… İnan bana Prens, böylesi daha iyi olacak. İleride nefret edecektin benden, biliyorum. Asla mutlu olamazdık! Yemin etme, istemez. İyisi mi güzellikle vedalaşalım. Hayal kurmayı ben de severim. Kaç kere senin gibi birini düşledim, bilemezsin… Köyde tek başıma beş sene kalmıştım; düş kurar dururdum. Senin gibi hoş, iyi, namuslu bir adamı hayal ederdim. Bir gün gelip, bana 'Sizin hiçbir suçunuz yok Nastasya Filipovna, size tapıyorum!' diyecekti. Aklım başımdan gidiyordu. Derken o gelir, yılda iki ay kalırdı. Baştan çıkarır, kirletir, kırar ve çekip giderdi… Kendimi binlerce kez öldürmeye kalkıştım ama bende o yürek yoktu. Oysa şimdi… Rogojin, hazır mısın?"

"Hazırız! Kimse yaklaşmasın!"

"Hazırız" dedi birkaç ses.

“Arabalar dışarıda bekliyor. Çıngıraklı at arabaları!”

Nastasya Filipovna, paketi eline aldı. “Ganya, seni ödüllendirmek istiyorum; çünkü neden hep kaybedesin ki? Rogojin, ne dersin, Ganya gerçekten de üç ruble için Vasilevski Adası’na sürünerek gider mi?”

“Sürünerek!”

“Dinle beni Ganya… Ruhunu açık kitap gibi okuyorum. Ama son bir kez görmek istiyorum. Üç ay boyunca bana eziyet ettin, şimdi sıra bende. Şu paketi görüyorsun, içinde tam yüz bin ruble var! İster misin onu ateşe atayım, herkesin gözlerinin önünde… Alev her yanını sarınca uzanıp şömineden paketi çıkar ama ellerine eldiven geçirme sakın, kollarını da sıva… Paketi almayı başarırsan içindekiler senin olacak. Yüz bin rublenin tamamı! Parayı ateşten alırken belki parmaklarının ucu biraz yanar ama yüz bin rubleye değmez mi? Üstelik göz açıp kapayıncaya kadar para elinde olur. Bütün bunlar olup biterken, yani sen benim paramı almak için kendini yakarken, ben de seni seyredeceğim. Ruhunu açık bir kitap gibi okuyorum dedim ya… Parayı alacaksın. Herkes buna şahit olacak. Eğer alamazsan, yazık olur, para yanar… Başka birinin almasına izin vermem! Herkes kenara çekilsin! Benim param o, Rogojin’den aldığım para… Para benim, değil mi Rogojin?”

“Senin hayatım, senin kraliçem!”

“Herkes kenara çekilsin! Ben ne dersem o olur! İstediğimi yaparım. Hiç kimse de bana engel olamaz! Ferdişçenko, ateşi canlandır!”

“Ama Nastasya Filipovna, ellerim yanıyor!” dedi Ferdişçenko aval aval bakarak.

“Ne de narinmişsin Ferdişçenko!” diye bağırdı Nastasya Filipovna ve maşayı alıp küllerin altında yanan iki odunu karıştırdı; ateş canlanınca paketi üzerine attı.

Bir yaygaradır koptu, haç çıkaranlar bile oldu.

“Çıldırmış olmalı!” diye bağrışıyorlardı.

General, Ptizin’e yaklaşıp, “Acaba… bağlasak mı? Ne dersiniz?.. Yoksa polis mi çağırsak? Kesin çıldırdı!” diye fısıldadı.

Korkudan beti benzi atan Ptizin, “Sanmam… Bu delilik değil, daha farklı bir şey…” diye fısıldadı. Yanmaya yüz tutan paketten gözlerini

ayıramıyordu.

“Çıldırdı, değil mi?” diyordu General, Totzki’ye.

“Size onun her bakımdan son derece renkli bir kadın olduğunu söylemiştim!” diye mırıldandı Afanasiy İvanoviç. O da biraz sararmıştı.

“Ama şaka değil ki bu, yüz bin ruble söz konusu…”

Herkes şöminenin etrafında toplanmış, hayretler içinde “Tanrım! Tanrım!” diye bağırıyordu… Bazıları daha iyi görebilmek için iskemlelerin üstüne çıkmıştı. Darya Alekseyevna telaş içinde yandaki odaya geçmiş, Katya ve Saşa ile bir şeyler fısıldaşıyordu. Gösterişli elbisesi içerisinde bütün gece olan biteni şaşkınlıkla izleyen güzel Alman kadını da salondan uzaklaşmıştı.

Lebedev, Nastasya Filipovna’nın önüne diz çöktü. “Kraliçemiz! Efendimiz!” diye haykırarak kollarını şömineye uzattı. “Yüz bin ruble! Yüz bin ruble! Onları gözlerimin önünde paketlediler! Kraliçemiz! İzin ver, ateşe gireyim, şu ak düşmüş başımı şömineye sokayım… Hasta, kötürüm bir kadın; yetim on üç çocuk… Babaları geçen hafta gömüldü, aç aç oturuyorlar, Nastasya Filipovna!” Lebedev inleye inleye şömineye sokuldu.

Nastasya Filipovna, onu iterek bağırdı: “Geri çekil! Ganya, daha ne bekliyorsun? Utanmanın sırası mı? Al ateşten parayı… Mutluluğun buna bağlı!”

Ama o gün çektiklerinden yorgun ve bezgin düşen Ganya’nın bir olay daha yaşayacak gücü kalmamıştı. Şöminenin etrafını saran kalabalık ikiye ayrıldı ve Ganya, Nastasya Filipovna’yla göz göze geldi. Aralarında üç adımlık mesafe vardı. Nastasya Filipovna ateş gibi yanan bakışlarını ondan ayırmıyordu. Üzerinde frak, elinde şapkası ve eldivenleriyle Ganya, genç kadının önünde sessizce duruyordu. Kollarını kavuşturmuş, bakışlarını ateşe dikmişti. Yüzü bembeyaz kesilmiş, dudaklarında delice bir gülümseme belirmişti. Gözlerini paketten ayıramıyor, yine de kımıldamıyordu. Belli ki ruhunda yepyeni duygular filizleniyordu. Bir süre sonra herkes Ganya’nın paketi almak için teşebbüste bulunmayacağını, bu sınavdan yüzünün akıyla çıkacağını anladı.

“Hey, gidiyor paralar!” diye bağırıyordu Nastasya Filipovna. “Sonra pişmanlıktan kendini asarsın!”

İki kütüğün arasında alevlenen ateş paket üstüne düşünce söner gibi oldu. Küçük mavi bir alev kütüğün köşesinde titreşiyordu; paketi yakalayıp kâğıdın kenarlarından yukarı doğru yükselmeye başladı. Derken paketin tümü alev aldı. Şöminenin etrafındakiler heyecanla bağırdı.

Lebedev “Amannn!” diye feryat ediyordu. Öne atılmaya çalıştı ama Rogojin onu yakalayıp bir kez daha geri çeki.

Gözleri Nastasya Filipovna’dan başka hiçbir şeyi görmüyordu. Mutluluktan uçuyordu. “Bu, bir kraliçe!” diyordu durmadan. Kendini kaybetmiş bir halde etrafta dolanarak “İçinizden kaçınız bunu yapardı, söyleyin!” diye bağırıyordu.

Prens olan biteni sessizce ve üzüntüyle izliyordu.

“Bir tek binlik kalmış olsa bile, paketi dişlerimle çıkarmaya hazırım, buna değer!” diyordu Ferdişçenko.

Yumruklarına güvenen delikanlı çaresizlik içinde ama büyük bir karalılıkla dişlerini gıcırdatarak homurdandı. “Dişlerimle ben de çıkarırdım!” dedi. “Lanet olsun, hepsi yanacak” diye bağırdı alevi görünce.

Salondakiler hep bir ağızdan “Yanıyor! Yanıyor!..” diye bağırıyorlardı; neredeyse hepsi ateşe atlamaya hazırdı.

“Ganya, nazlanma, hadi!”

Ferdişçenko aşırı derecede heyecanlı ve kızgın bir halde Ganya’yı kolundan yakalayıp çekti.

“Atla, Ganya!” diye bağırdı. “Atla! Yoksa hepsi yanacak! Seni lanet olası!”

Ganya, Ferdişçenko’yu kuvvetle itti ve kapıya doğru yürüdü. Ama iki adım atar atmaz dengesini kaybedip yere yığıldı.

Herkes etrafına toplandı. “Bayıldı!” diye bağırıştılar.

“Anam, yanacaklar!” diye haykırdı Lebedev.

“Yanacak, hepsi ziyan olacak!”

“Katya, Saşa, su verin, alkol getirin!” diye bağırdı Nastasya Filipovna. Ardından maşayı alıp şömineden para paketini çekip çıkardı.

Paralar üç kat gazete kâğıdına sarılmıştı. Paket dıştan yanmıştı, tütüyordu ama ateşin içeri dokunmadığı anlaşılıyordu. Para sağlamdı. Herkes rahat bir

nefes aldı.

“Belki bir banknot zarar görmüştür, ama ötekiler kesinlikle sapasağlam!” dedi heyecanlanan Lebedev.

Nastasya Filipovna, paketi Ganya’nın yanına koydu. “Para onun! Paketin tamamı!” dedi herkesçe duyulan bir sesle. “İyi dayandı. Demek gurur, hırsını yendi. Biraz sonra kendine gelir… Bayıldı, yoksa sanırım beni öldürürdü. General, İvan Petroviç, Darya Alekseyevna, Katya, Saşa, Rogojin, herkes duydu mu? Paralar Ganya’nın. Onun hakkı, ödülü… ya da ne derseniz o… Hadi bakalım Rogojin, gidelim! Hoşça kalın Prens, hayatımda ilk kez sizin gibi bir insana rastladım! Hoşça kalın Afanasiy İvanoviç, teşekkür ederim.”

Bütün tayfa Rogojin ve Nastasya Filipovna’nın ardından bağırıp çağırarak, odaları geçip çıkış kapısına gitti. Hizmetçiler genç kadının kürkünü getirdiler. Aşçı Marta mutfaktan koşup geldi. Nastasya Filipovna hepsiyle teker teker kucaklaşıp vedalaştı.

“Bizi böyle bırakıp nereye gidiyorsunuz kraliçemiz! Hem de doğum gününüzde!” diyordu gözyaşları içinde ellerini öpen kızlar.

“Sokağa gidiyorum, Katya… Benim yerim orası. Olmadı, çamaşırcılık yaparım. Afanasiy İvanoviç’le aramızda her şey bitti! Ona benden selam söyleyin. Beni unutmayın…”

Herkes arabalara binmiş, harekete hazırdı. Prens hızla sokak kapısına koştu. General, merdivende ona yetişti; kolundan tutup yalvardı. “Rica ederim, Prens, aklını başına devşir!” diyordu. “Bırak onu! Bir baba olarak söylüyorum bunu!”

Prens, Generale baktı, ama tek söz bile etmeden uzaklaştı.

Çıkış kapısına varınca arabaların hareket ettiğini gördü. General, Prensin ilk gelen arabaya bindiğini ve “Ekaterinov’a sür!” diye bağırdığını duydu. Ardından Generalin kır atlı arabası yanaştı. İvan Fedoroviç arabaya bindiğinde yüreğinde yeni umutlar ve niyetler vardı, ayrıca her şeye rağmen incileri de almayı unutmamıştı. Nastasya Filipovna’nın çekici yüzü iki üç kez gözlerinin önüne gelse de içini çekerek, “Yazık, çok yazık! Çılgın, dengesiz, mahvolmuş bir kadın o… Evet, Prense göre bir kadın değil Nastasya Filipovna…” diye düşündü.

Yolun birazını yürümeyi tercih eden Afanasiy İvanoviç ve Ptizin, Nastasya Filipovna'dan ve genel olarak ahlâktan konuştular.

"Japonların çok ilginç bir geleneği var, Afanasiy İvanoviç," diyordu İvan Petroviç Ptizin. "Hakarete uğrayan kimse, hakaret edene gider ve 'Bana hakaret ettin, bu yüzden gözünün önünde intihar etmeye geldim' der. Bunu söyledikten sonra, gerçekten de karnını deşer ve bundan büyük bir zevk duyar, bir nevi öcünü almış gibi… Şu dünyada ne tuhaf insanlar var, Afanasiy İvanoviç…"

"Bu akşamki olaylarla mı benzerlik kuruyorsunuz?" diye sordu Afanasiy İvanoviç gülümseyerek. "Hımm… Sevgili İvan Petroviç, biliyorsunuz, ben elimden geleni yaptım. Ama mucizeler de yaratamam, öyle değil mi? Nastasya Filipovna olağanüstü, muhteşem özelliklere sahip bir insan… Az evvel, Nastasya Filipovna'ya bana yönelttiği bütün suçlamalarına en iyi cevabın kendisinin olduğunu söyleyecektim. Ona delicesine tutulmayacak biri var mıdır ki? Rogojin'e baksanıza, yüz bin rubleyi ayaklarının önüne serdi! Bu akşam evinde olanları isterseniz ahlâksız ve uygunsuz olarak nitelendirin, isterseniz romantik, ama tüm bunların renkli ve ilginç olduğunu kabul etmek lazım. Bu kişilik ve güzellikle nasıl bir kadın olabilirdi, düşünebiliyor musunuz? Ama ne yazık ki, aldığı bütün eğitim ve uğruna verilen bütün çabalar boşa çıktı! Mahvolmuş bir kadın o! Her zaman söylediğim gibi, işlenmemiş bir elmas…"

Ve Afanasiy İvanoviç derin derin iç çekti.

1 verst: 1,0668 km'ye karşılık gelen Rus uzunluk ölçü birimi.
2 Sizi seviyorum Marie! (Fransızca).
3 Merhaba, bizim iyi Marie'miz! (Fransızca)
4 Seni seviyoruz Marie! (Fransızca)
5 Léon gidiyor, Léon temelli gidiyor! (Fransızca)
6 Dinleyicilere duyurulur! (Fransızca)
7 Kocam yanılıyor! (Fransızca)
8 Doğru değilse bile. (İtalyanca)
9 Yeni bir olay bu. (Fransızca)
10 Son gülen iyi gülermiş! (Fransızca)
11 Zaman geçirmek. (Fransızca)
12 Sıkıntılı bir durum. (Fransızca)
13 ***Kamelyalı Kadın***.
14 Köküne kadar…
15 Dostoyevski'nin çağdaşı yazar.
16 Kamelyalı Erkek. (Fransızca)

İKİNCİ BÖLÜM

I

Hikâyemizin birinci bölümünü tamamlayan Nastasya Filipovna'nın evindeki tuhaf olaylardan yaklaşık iki gün sonra, Prens Mişkin, miras işini çözüme kavuşturmak amacıyla aceleyle Moskova'ya hareket etti. Yolculuğunu hızlandıran farklı sebeplerin olabileceği de rivayet ediliyordu, ancak gerek bu konuda, gerek Prensin Moskova'da başından geçenler hakkında elimizde fazla bilgi yok. Prens, tam altı ay Petersburg'dan uzak kaldı; kendisiyle yakından ilgilenenler bile nerede ve nasıl olduğunu öğrenemediler. Hakkında pek garip ve birbirini tutmayan bazı söylentiler vardı. Prens Petersburg'dan ayrılırken Epançin ailesiyle vedalaşmaya zaman bulamamıştı. Aslında General kendisiyle iki üç kez görüşmüştü; üzerinde ciddi olarak durdukları bir mesele vardı, ailesine bundan bahsetmemişti. O sıralar, özellikle Prensin gidişinden bir ay sonrasına kadar, Generalin evinde hiç kimse Prensin adını anmıyordu. Lizaveta Prokofyevna, Prensin gidişinin hemen ardından "Prens hakkında çok yanıldığını" dile getirmişti. İki üç gün sonra da, bu kez isim vermeden, "insanlar konusunda sürekli hataya düştüğünü, bunun kendisinin başlıca özelliklerinden olduğunu" vurgulamıştı. Yaklaşık on gün sonra ise kızlarına kızdığı bir anda, "Yeter! Bundan sonra hata yapmak yok!" demişti.

Generalin evinde uzun zamandır tatsız bir hava esiyordu. Herkesin suratı asıktı; herkes sanki dile getirmediği bir şey yüzünden gergin ve endişe içindeydi. General işiyle o denli meşguldü ki, ev halkı onu neredeyse hiç göremiyordu; alışılmamış bir biçimde gece gündüz çalışma odasına kapanıp işleriyle uğraşıyordu. Epançin'in kızlarına gelince, onlarla ebeveynlerin arasında belirli konularda bir konuşma geçmemişti. Bazı konuları kendi aralarında bile konuşmaktan çekinen, gururlu, içe kapanık kızlardı; birbirlerini, değil tek bir sözle, tek bir bakışla bile anladıklarından, konuşmalarına pek gerek kalmıyordu.

Bütün bu söylenenlerden Prensin sadece bir kereliğine, üstelik çok kısa bir süre için ziyaret etmesine rağmen Epançinler'in evinde güçlü bir etki

bıraktığı sonucuna varabiliriz. Bu etki Prensin yaşadığı bazı sıra dışı olayların uyandırdığı meraktan kaynaklanıyor olabilirdi, ama sebebi ne olursa olsun, hâlâ sürüyordu.

Şehirde kulaktan kulağa dolaşan birtakım tutarsız ve çelişkili rivayetler vardı. Mesela kimsenin tam olarak adını bilmediği ahmak bir Prensin birdenbire büyük bir mirasa konduğu ve Paris'teki Château de Fleur'ün ünlü bir kankan dansçısıyla evlendiği söyleniyordu. Gerçi bazıları o bahsedilen mirası bir Prensin değil, bir Generalin aldığını; kankan dansçısıyla evlenenin ise tanınmış zengin bir tüccar olduğunu ileri sürüyordu. Güya bahsi geçen tüccar, düğününde sırf gösteriş olsun diye, tam yedi bin ruble değerindeki tahvillerini bir mum alevinde yakmıştı. Ama bütün bu söylentilerin yayılması ile unutulması bir oldu.

Rogojin ve tayfası, Ekaterinov İstasyonu'nda Nastasya Filipovna'nın da katıldığı dillere destan bir şölenden yaklaşık bir hafta sonra Moskova'ya hareket etmişlerdi. Olayla yakından ilgilenen bazı kişiler Ekaterinov olayının ertesi günü Nastasya Filipovna'nın Moskova'ya kaçtığını, Rogojin'in de genç kadının peşinden gittiğini söylüyorlardı.

Şehirde Gavrila Ardalyonoviç İvolgin'le ilgili söylentiler de dolaşıyordu. Çevresinde iyi tanınan bir gençti Ganya... Ağır bir hastalık dönemi geçirince aleyhinde konuşulanlar zamanla duruldu. Yatağa düşen Gavrila Ardalyonoviç hiçbir davete katılmadığı gibi, görevine de devam etmedi. Sağlığına kavuştuktan sonra bile şirketteki işine dönmeyince yerine başka birini aldılar. General Epançin'in evine de uğramıyordu, bu yüzden görevi başka bir memura verildi. Hasımları, onun, başından geçen bazı olaylar yüzünden toplum içine çıkmaya utandığını düşünüyorlardı. Ama delikanlı gerçekten hastaydı; derin düşüncelere dalmış, bunalıma girmişti. Ganya, bırakın ailesini, kendisine bile bakamayacak durumdaydı. Aynı kış Varya Ardalyonovna, Ptizin ile evlendi. İvolgin ailesini yakından tanıyanlar bu evliliği biraz da şartların gerektirdiğini söylüyorlardı.

Epançinler'in evinde hiç kimse Gavrila Ardalyonoviç'in ismini ağzına almıyordu, sanki yeryüzünde böyle biri yokmuş gibi… Yine de hakkında anlatılanlardan, özellikle o gece Nastasya Filipovna'nın evinde olan ve ondan sonra gelişen olaylardan haberdardılar: Ganya o uğursuz geceden sonra evine dönünce hiç yatmamış, gergin ve sabırsız bir halde Prensin dönmesini beklemiş. Ekaterinov'a giden Prens sabah saat altı sularında

dönmüş. Ganya odasına girip, bayıldığı sırada Nastasya Filipovna'nın kendisine verdiği ateşte yanmış para paketini Prense vermiş ve ilk fırsatta Nastasya Filipovna'ya iade etmesini rica etmiş. Delikanlı, Prensin odasına bezgin, düşmanca duygular besleyerek girmiş. İçeride iki saat kadar kalıp Prensle konuşmuşlar; Ganya acı acı ağlamış. Birbirlerinden dostça ayrılmışlar.

Olan bitenlerin bu kadar çabuk öğrenilmesi şüphesiz tuhaftı. Mesela Nastasya Filipovna'nın doğum gününde olanlar hemen ertesi gün Epançinler'in evinde biliniyordu. Acaba Gavrila Ardalyonoviç ile ilgili haberleri, Epançinler'in kızlarıyla yakınlaşan Varya Ardalyonovna mı getiriyordu? Varya, Lizaveta Prokofyevna'yı şaşırtan bir hızla kız kardeşlerle senli benli olmuştu. Ama Varya, Ganya'nın işten çıkarıldığı ailenin kızlarıyla yakınlık kurduğu halde yine de onlarla ağabeyi hakkında konuşmayacak kadar gururlu bir kızdı. Kız kardeşlerle eskiden beri tanışan Varya onlarla seyrek görüşürdü. Zaten şimdi de arka kapıdan geliyor, salonlarına uğramıyordu. Generalin karısı, Varya Ardalyonovna'nın annesi Nina Alekseyevna'ya karşı büyük bir saygı beslese de, kızından hoşlanmıyordu. Hayret ediyor, kızıyor ve Varya'yla arkadaşlıklarını "her alanda kendisine karşı gelme çabasında olan" kızlarının şımarıklığına veriyordu. Varya Ardalyonovna evlendikten sonra da Epançinler'e gelip gitmeye devam ediyordu.

Prensin gidişinin ardından bir ay kadar geçmişti. General Epançin'in karısı Prenses Belokonskaya'dan bir mektup aldı. Prenses Moskova'daydı; iki hafta evvel orada evli olan büyük kızını görmeye gitmişti. Bu mektubun Lizaveta Prokofyevna'nın üzerinde büyük etki yarattığı belliydi. Mektuptan ne kızlarına, ne de İvan Fedoroviç'e bahsetmişti ama heyecanlı, hatta coşkuluydu. Tuhaf davranıyor, belli ki kızlarına açılmak istiyor ama kendini tutuyordu. Mektubu aldığı gün kızlarına özel bir yakınlık gösterdi, Aglaya ve Adelaida'yı öptü; sanki bir şey yüzünden pişmanlık duyuyor gibiydi. Hatta bir aydır soğuk davrandığı İvan Fedoroviç'e karşı bile yumuşadığı gözlendi. Ertesi gün tabii duygusallığı yüzünden kendisine kızdı ve öğle yemeğine kadar tekrar herkesten uzaklaştı ama akşam vakti ufuk yine aydınlandı. Kısacası hafta boyunca neşeliydi. Kimse epeydir onu bu kadar keyifli görmemişti.

Aradan bir hafta geçti. Lizaveta Prokofyevna, Prenses Belokonskaya'dan bir mektup daha aldı. Büyük bir ciddiyetle "yaşlı Belokonskaya'nın (Prenses Belokonskaya'yı o yokken başka türlü anmazdı) şu… tuhaf adamla… Prensle yani" ilgili güzel haberler verdiğini söyledi. Belokonskaya, Prensi Moskova'da sorup soruşturmuş ve hakkında iyi şeyler duymuştu. Prens de onunla görüşmüştü. Üzerinde son derece olumlu izlenimler bırakmış olmalıydı ki her gün saat bir ile iki arasında Prensi evinde kabul ediyordu. Ayrıca Prens, yaşlı Belokonskaya sayesinde yüksek tabakadan birkaç eve de kabul edilmişti. Generalin karısına göre bu "bir budala gibi kabuğuna çekilip evde oturmaktan" daha iyiydi. Lizaveta Prokofyevna, belli ki, mektuplardan öğrendiklerini kızlarıyla nihayet paylaşmaya karar vermişti. Bu bilgiler başka yollarla da edinilebilirdi tabii. Ptizin, Prensin Moskova'daki hayatını herkesten daha iyi takip edebilme imkânına sahipti. Doğal olarak bazı konuları Varvara Ardalyonovna ile paylaştığı düşünülse de, iş konusunda ağzı sıkı bir adam olarak bilinirdi. Bu, Generalin karısı için Varya'dan hazzetmemek için bir sebep daha oluşturuyordu.

Buzlar kırılmıştı, Epançinler'in evinde artık Prensten açıkça söz edilebiliyordu. Generalin karısı Moskova'dan gelen haberlerin kızları üzerinde yarattığı etkiye çok şaşırdı. Kızlar da annelerinin "insanlar konusunda sürekli hataya düştüğünü, bunun, kendisinin başlıca özelliklerinden olduğunu" belirtmesine rağmen yaşlı Belokonskaya'dan Prense göz kulak olmasını istemesine şaşırdılar. Kocakarıyı harekete geçirmek için ne kadar ter dökülmesi gerektiğinin farkındaydılar.

Buzlar kırılınca General de konuşmaya heveslendi. Anlattıkları mirasla sınırlı olsa da belli ki o da Prensle yakından ilgileniyordu. Prensin menfaatlerini korumak amacıyla, Moskova'da sözü geçen iki kişiden Salazkin'i gözetmelerini istediği ortaya çıktı. Miras konusunda söylenenler gerçekti. Ne var ki telaffuz edilen meblağ önceden açıklandığı gibi önemli değildi. Borçlar, veraset davaları derken, servetin yarısı gitmişti. Ayrıca Prensin de, bütün nasihatlere rağmen bir iş adamı gibi davrandığı söylenemezdi. General içtenlikle, "Tanrı onu korusun, delikanlı her ne kadar biraz sersem olsa da bütün iyiliklere layıktır" diyordu. Ama Prensin miras konusunda saçma sapan davrandığı ortadaydı. "Müteveffa bize borçluydu" diyerek kapısını çalanların birçoğunun kanıt olarak öne

sürdükleri belgelerin yasal olarak hiçbir değeri yoktu. Prensin nasıl bir insan olduğunu anlayan bazı kişiler ise belge bile olmadan, elini kolunu sallayarak gelip mirastan kendilerine düşen payı istemişlerdi. Prens, kendisini seven ve düşünen dostlarının, gelenlerin hiçbir yasal dayanağı olmadığı konusundaki uyarılarına rağmen, aralarında gerçekten haksızlığa uğramış birkaç kişiyi düşünerek bu insanları eli boş çevirmemişti.

Generalin karısı, Belokonskaya'nın yazdıklarının da bu yönde olduğunu söyledi ve sertçe, "Çok aptalca, budalalığa çare yoktur!" diye ekledi. Ama yüzünden, bu "budalanın" davranışını pek beğendiği açıkça okunuyordu. General, karısının Prensle oğlu gibi ilgilendiğini ve nedense Aglaya'ya şefkatle davrandığını fark etti ama işiyle çok meşgul biri gibi görünmeye devam etti.

Aradan henüz iki hafta geçmemişti ki, Epançinler'in evinde yine soğuk rüzgârlar esmeye başladı. Generalin karısı yine kaşlarını çatıp "sessizlik buzuna" gömüldü. General iki hafta evvel, Nastasya Filipovna ile ilgili bir haber almıştı. Genç kadın Moskova'da izini kaybettirmeye çalışsa da Rogojin onu bulmuştu. Belalısından bir kez daha kaçmaya çalışan Nastasya Filipovna tekrar bunu başaramamış ve sonunda Rogojin ile evlenmeye söz vermişti. Derken İvan Fedoroviç, Nastasya Filipovna'nın üçüncü kez, neredeyse düğün arifesinde kaçtığını ve bütün işlerini Salazkin'e bırakan Prens Mişkin'in de Moskova'dan ayrıldığını öğrenmişti. Prens onunla mı, yoksa peşinden mi gitmişti, bilinmiyordu… Yine de Generale göre, bu işin içinde bir iş vardı… Öte yandan Lizaveta Prokofyevna'nın aldığı haberler de pek iç açıcı değildi.

Prensin gidişinden iki ay sonra, Petersburg'da hakkında dolaşan söylentiler kesildi. Epançinler'in evinde herkse "sessizlik buzuna" gömülmüştü. Ancak Varvara Ardalyonovna kızlarla görüşmeyi sürdürüyordu.

Aslında ilkbahara doğru Epançinler'in evinde o kadar çok değişiklik oldu ki, kendisinden haber vermeyen, belki de vermek istemeyen Prensi unutmak pek de zor olmadı. Yazın yurt dışına seyahat etmeye karar verildi. Generalin böyle boş eğlencelerle geçirecek zamanı olmadığından seyahate karısıyla kızları gidecekti. Kızlar anne babalarının onlara koca bulmak işiyle fazlasıyla meşgul oldukları için seyahate çıkamadıklarına uzun zamandır eminlerdi. Seyahat kararı, onların bu inancını yıkmak amacıyla alınmıştı.

Ayrıca kardeşler yurt dışında da nişanlı bulabilirlerdi. Yazın yapılacak bir yolculuk, evlenme işlerini bozmayacağı gibi, kim bilir belki “işe bile yarayabilirdi”.

Afanasiy İvanoviç Totzki’nin Epançinler’in en büyük kızlarıyla evlenme planı kendiliğinden, uzun boylu konuşmalar veya aile içi çatışmalar yaşanmadan bozulmuştu. Zamanla iki taraf da sessiz kalmıştı. Gerçi Generalin karısı buna çok sevindiğini ifade etmek için, “iki eliyle haç çıkaracağını” söylüyordu. Yine de Epançin ailesindeki ağır havanın nedenlerinden biri buydu. General, Afanasiy İvanoviç gibi bir adayın elden gittiğine üzülüyordu. “Böyle bir servet… Böylesine becerikli bir adam…” diyordu. Çok geçmeden, Afanasiy İvanoviç’in sosyeteden, meşrutiyet yanlısı bir Fransız markizine âşık olduğunu, onunla evlenip Paris’e gideceğini öğrendi. “Fransız kadın onu mahvedecek!” diye geçirdi içinden.

Epançinler yurt dışına yaz başında gitmeyi planlıyorlardı ama her şeyi aniden değiştiren bir olay yolculuğun ertelenmesine sebep oldu. Tabii buna en çok Generalle karısı sevindi. Tanınmış biri olan Prens Şç., Moskova’dan Petersburg’a geldi. Bu genç adam son zamanlarda pek sık rastlanmayan özelliklere sahipti: Namuslu, mütevazı, bilinçli bir şekilde ve içtenlikle insanlığa faydalı hizmetlerde bulunmak isteyen biriydi. Prens, memuriyetten sonra, vilayetin yönetimine katılmıştı. Ayrıca saygın birkaç bilimsel kurula üyeydi. Gösterişe kapılmadan, hırslardan ve içi boş sözlerden kaçınarak, ilk olma çabasına girmeden yoluna devam ediyordu. Tanınmış bir mühendisle birlikte yeni bir demiryolu projesi üzerinde çalışıyordu. Otuz beş yaşlarındaydı. Generalin deyimiyle, “toplumun yüksek, hatta en yüksek sınıfına” mensuptu ve “büyük, ciddi, tartışılmaz bir servetin” sahibiydi. General Epançin onunla, amiri olan Kontun evinde, önemli bir iş toplantısında tanışmıştı. Derken Prens Şç. Generalin ailesiyle de tanışma fırsatı bulmuştu. Üç kız kardeşin ortancası Adelaida İvanovna’dan çok etkilenmişti; Adelaida da Prensten hoşlanmıştı. Prens ayrıca Lizaveta Prokofyevna üzerinde de olumlu izlenimler bırakmıştı. Düğünü gelecek ilkbaharda yapmayı planlıyorlardı.

Adelaida’nın hasretine dayanabilmeyi umarak Lizaveta Prokofyevna ve diğer iki kızı yazın ortasında ya da sonlarına doğru bir iki aylığına yurt dışı seyahatine çıkmayı düşünüyorlardı ki, yeni bir olay bir kez daha yolculuk planlarını erteletti.

Güz mevsiminin son günlerinde (Adelaida’nın düğünü ilkbahardan yaz ortasına alınmıştı) Prens Şç., Epançin ailesine uzak akrabalarından birini tanıttı. Yevgeni Pavloviç R., yirmi sekiz yaşlarında, genç bir emir subayıydı. Çok yakışıklı, ünlü bir aileye sahip, akıllı, parlak, çok iyi eğitim görmüş ve duyulmamış zenginlikte biriydi. Bu son özellik konusunda son derece duyarlı biri olan General, bir iki yere danıştıktan sonra, “Gerçekten de böyle bir şey var, ama emin olmak için iyice araştırmak lazım” dedi. Prenses Belokonskaya, Moskova’dan yazdığı mektuplarda gelecek vaat eden emir subayını methediyordu. Yalnız bu genç adamın arkasında birçok yaralı kalp bıraktığı söyleniyordu. Aglaya’yı görünce, Epançinler’in evini sık sık ziyaret etmeye başladı. Aslında henüz açık açık hiçbir şey dile getirilmemişti ama anne babaya göre, bu yaz yurt dışı seyahati için hiç de iyi bir zaman değildi. Aglaya ise büyük ihtimalle aynı kanıda değildi.

Görünüşe bakılırsa Prens Mişkin, Petersburg’da iyice unutulmuştu, öyle ki aralarına karışsa gökten düşmüş gibi olacaktı. Bu giriş bölümünü noktalamadan önce birkaç söz daha söylemek istiyorum.

Kolya İvolgin, Prensin gidişinden sonra eski yaşantısını sürdürdü; liseye devam ediyor, arkadaşı İpolit’i ziyaret ediyor, Generale göz kulak oluyor, ayrıca ev işlerinde Varya’ya yardım ediyordu. Kiracılar dağıldığı için kiracılık işi bitmişti. Prens Moskova’ya gitmişti. Ferdişçenko, Nastasya Filipovna’nın doğum günündeki olaylardan üç gün sonra ortadan yok olmuş ve kendisinden bir daha haber alınamamıştı. Bazılarına göre kendisini içkiye vermişti ama bu bilgi bile kesin değildi. Varya evlenince, Nina Alekseyevna ve Ganya, Ptizin’in İzmaylovski’deki evine taşındı. General İvolgin’in başına ise hiç beklenmedik bir olay geldi: Borçları yüzünden borçlular evine girdi. Dostu yüzbaşının dul karısına iki bin ruble borçlandığı için kadın onu tutuklattı. Zavallı General şaşkına dönmüştü, “insanın erdem sahibi bir varlık olduğuna dair sarsılmaz güveninin kurbanı” olduğunu söylüyordu acı acı. Senet imzalama alışkanlığının ileride kötü sonuçlar doğurabileceğini hiç düşünmemişti. General, Tarasov’un evinde, edindiği yeni arkadaşlarıyla bir şişe şarabın başına oturmuş, “Bundan sonra insanlara güvenmek yok!” diye bağırırken, bir yandan da Kars Kuşatması ve dirilen askerin hikâyesini anlatıyordu. Ortama çok iyi uyum sağladığı her halinden belliydi. Öyle ki, Ptizin ve Varya, burasının tam ona göre bir yer olduğunu söylüyorlardı. Ganya kesinlikle onlarla aynı fikirdeydi. Yalnızca Nina

Alekseyevna gizlice gözyaşları döküyor (ev ahalisi buna çok şaşırıyordu) ve kocasını görmek için sık sık Tarasov'un evine gidiyordu.

Kız kardeşi evlendiğinden beri, Kolya eve neredeyse uğramıyordu. Son zamanlarda geceleri bile seyrek geliyordu. Pek çok yeni arkadaş edinmişti. Borçlular evinde iyi tanındığı için Nina Alekseyevna'ya yardım ediyordu. Evde kendisini sıkıcı sorularla bunaltan hiç kimse kalmamıştı. Önceleri kardeşine çok sert davranan Varya, artık onu rahat bırakmıştı. Ganya, bunalımda olmasına rağmen, ailesinin şaşkın bakışlarına aldırmadan Kolya'ya içten bir ilgi gösteriyor, onunla sık sık sohbet ediyordu. Evvelce, yirmi yedi yaşındaki Ganya, on beş yaşındaki kardeşine çok kaba davranır ve sık sık "kulaklarını çekerim" diyerek gözdağı verirdi. Bu da Kolya'nın sabrını taşırırdı. Şimdi ise Ganya'nın bazen Kolya'ya ihtiyaç duyduğu bile söylenebilirdi. Ağabeyinin Nastasya Filipovna'ya parasını iade etmesi Kolya'yı derinden etkilemişti ve bu yüzden Kolya, Ganya'nın pek çok kusurunu bağışlamaya hazırdı.

Prensin gidişinin üzerinden üç ay geçmişti. Kolya, Epançin ailesiyle tanışmıştı. Bunu Varya aracılığıyla değil de, kendisi bir yolunu bularak yapmıştı. Generalin karısı ilk başta Kolya'dan pek hoşlanmamıştı, ama zamanla "içten davrandığı ve yaltaklanmadığı için" aynı ailenin diğer üyeleri gibi o da delikanlıyı sevdi. Kolya, kimi zaman ona kitap ya da gazete okuyordu. Ama Epançinler'e karşı daima rahat ve onlarla eşitmiş gibi davranıyordu. Gerçi bir iki defa Lizaveta Prokofyevna'yla kavga etmişti. Onun bir despot olduğunu ve bir daha evlerine ayak basmayacağını söylemişti. İlk kavga "kadın sorunu" yüzünden çıkmıştı; ikincisine ise yılın hangi ayının yabani kanarya avına en uygun olduğu sorusu sebep olmuştu… İnanması zor ama bu kavgaların üçüncü günü, Generalin karısı, bir uşakla Kolya'ya not gönderip gelmesini istemiş ve Kolya da hemen onu ziyaret etmişti.

Sadece Aglaya nedense Kolya'ya karşı kibirli davranıyordu. Paskalya haftasıydı. Yalnız oldukları bir anı yakalayan Kolya, Aglaya'ya bir mektup uzattı. Bu mektubun yalnız kendisine verilmesi söylenmişti. Aglaya, "kendini beğenmiş yumurcağı" öfkeyle süzdü ama Kolya hemen odadan çıktı. Genç kız mektubu açtı.

"Güveninizi bahşederek bana onur verdiğiniz o günler pek uzakta değil. Ama belki de beni unuttunuz. Size neden yazıyorum bilmem. İçimde size,

bilhassa şahsınıza, kendimi hatırlatmak için önüne geçemediğim bir arzu duyuyorum. Öyle anlar oldu ki, üçünüze de ihtiyaç duydum. Ama üçünüzden sadece siz gözümün önüne geliyordunuz. Size o kadar çok ihtiyacım var ki! Bir bilseniz… Kendim için size başka ne söyleyebilirim ki? Mutlu olmanızı içtenlikle diliyorum. Mutlu musunuz? Size söylemek istediklerim bunlardı.

Kardeşiniz, Prens ***L. Mişkin***”

Bu kısa, anlamsız notu okuduktan sonra Aglaya kıpkırmızı kesildi ve düşüncelere daldı. Neler düşündüğünü anlatmamız imkânsız. Bu arada da “Acaba bu mektubu göstermeli mi?” diye sordu kendi kendine. Nedense utandı. Sonunda notu alaycı ve tuhaf bir gülümsemeyle çekmecesine attı. Ertesi sabah notu çıkarıp sert ciltli bir kitabın arasına koydu. Gerektiğinde çabucak bulsun diye genelde izlediği yol buydu. Hangi kitap olduğuna bakmak ancak bir hafta sonra aklına geldi: ***Mançalı Don Kişot***’tu. Sebepsiz bir kahkahayla güldü. Bunları kız kardeşleriyle paylaştı mı, bilmiyoruz.

Mektubu daha ilk okuduğu anda, “Acaba şu kendini beğenmiş yumurcak, Prensin, mektuplarını iletmek için seçtiği ve yazıştığı tek kişi mi?” diye geçirmişti aklından. Umursamaz görünmeye çalışarak Kolya’yı sorguya çekti. Ama “yumurcak”, bu kez onun kibrine aldırmadı. Çok kısa ve soğuk bir tavırla, Petersburg’dan ayrılırken Prense adresini verdiğini ve her türlü yardıma hazır olduğunu belirttiğini anlattı. Ayrıca, Prensin kendisine ilk defa yazdığını söyledi ve ondan aldığı mektubu uzattı. Aglaya çekinmeden mektubu okudu.

“Sevgili Kolya, ilişikteki kapalı mektubu Aglaya İvanovna’ya vermek lütfunda bulunur musunuz? Esen kalın.

Sizi seven, Prens ***L. Mişkin***”

Aglaya mektubu Kolya’ya uzatarak, “Yine de bir yumurcağa güvenmek gülünç,” dedi ve küçümseyen bir bakışla oradan uzaklaştı.

Kolya için bu kadarı artık fazlaydı, çok kırıldı. Epançinler’e gelirken sebebini belirtmeden Ganya’dan yeni yeşil atkısını ödünç almıştı.

II

Haziran ayının ilk günleriydi. Bir haftadır Petersburg'da havalar alışılmadık bir biçimde güzeldi. Epançinler'in Pavlovsk'ta gösterişli bir villaları vardı. Güzel havanın etkisiyle heyecanlanan Lizaveta Prokofyevna birden harekete geçti ve iki gün süren bir telaştan sonra villaya taşındılar.

Epançinler'in Pavlovsk'a gidişlerinden iki üç gün sonra, Prens Lev Nikolayeviç Mişkin, sabah treniyle Moskova'dan geldi. İstasyonda onu bekleyen kimse yoktu ama Prens, vagondan inerken, gelenlerin çevresini saran kalabalığın arasında bir çift gözün tuhaf, ateş gibi bakışlarını üzerinde hissetti. Daha dikkatle baktı ama hiçbir şey göremedi. Belli ki yanılmıştı. Yine de takip ediliyormuş hissinden kurtulamadı. Prens üzüntülüydü, derin düşüncelere dalmıştı.

Araba Liteynaya'ya yakın Vesıy Oteli'nin önünde durdu. Prens, karanlık, eski püskü mobilyalarla döşenmiş iki küçük oda tuttu; yıkanıp üzerini değiştirdi ve aceleyle otelden çıktı. Boşa zaman harcamaktan ya da gittiği yerde aradığı kişiyi bulamamaktan korkuyormuş gibi bir hali vardı.

Onu altı ay evvel Petersburg'a ilk geldiği sırada tanımış olanlardan biri şimdi görseydi, Prensin dış görünüşündeki değişiklik gözünden kaçmazdı. Ama aslında değişen tek şey kılık kıyafetiydi. Prensin üzerinde Moskova'da iyi bir terzi tarafından dikilen bir elbise vardı. Dikkatli gözler iyi niyetli ama pek yetenekli olmayan bu terzinin giysiyi modaya tıpatıp uyarak diktiğini fark edebilirdi. Ayrıca kıyafeti taşıyan kişinin modayla pek ilgilenmediği de ortadaydı. Dikkatli bir gözlemci kuşkusuz Prense bakınca gülümsememek için kendini zor tutardı. Ama insan gülmek istedikten sonra, neler bulmazdı ki?

Prens bir araba tutup Peski'ye gitti. Rojdestvenskaya sokaklarından birinde aradığı ahşap evi bulması fazla zamanını almadı. Bu küçük ev güzel ve bakımlıydı. Evin ön bahçesindeki çiçekler insanın gözünü okşuyordu. Bütün bunlara pek şaşırmıştı Prens. Sokağa bakan pencereler açıktı. İçeride birinin nutuk söyler gibi bir sesle konuştuğu duyuluyordu. Bu yüksek ses ara sıra bir kalabalığın kahkahalarıyla kesiliyordu. Prens avluya girip merdivenin basamaklarını çıktı ve Lebedev'i sordu.

Kolları dirseklerine kadar sıvalı aşçı kadın, parmağıyla salonu işaret ederek:

"İşte, orada!" dedi.

Koyu mavi duvar kâğıtlarıyla kaplı oturma odası gösterişi seven biri tarafından döşenmişti: Yuvarlak bir masa ile kanepe, bronz bir saat, iki pencere arasında dar bir ayna, tavana bakır bir zincirle asılmış, saçaklı, eski, pek büyük olmayan bir avize göze çarpıyordu. Lebedev salonun ortasında, sırtı Prense dönük bir vaziyette ayakta duruyordu. Yaz olduğundan üzerinde ceket yoktu, sadece yelek giymişti. Göğsüne vura vura hararetli bir şekilde konuşuyordu.

İçeride on beş yaşlarında, elinde kitap tutan zeki, neşeli bir oğlan; kucağında bebek olan yirmi yaşlarında genç bir kız ve on üç yaşlarında, sürekli ağzını yaya yaya gülen bir kız çocuğu vardı. Genç kızın ve çocuğun üzerinde yas elbisesi olduğu göze çarpıyordu. Ayrıca bir de kanepeye uzanmış, yakışıklı, esmer, uzun, gür saçlı, iri kara gözlü, sakalları yeni çıkan yirmi yaşlarında bir delikanlı da dinleyiciler arasındaydı. Delikanlı belli ki, nutuk çeken Lebedev'in sözünü sık sık kesiyor ve onunla tartışmaya giriyor, ötekiler de buna gülüyorlardı.

"Lukyan Timofiyeviç! Lukyan Timofiyeviç, baksana! Buraya baksana be!.. Duymuyor musun? Tanrı belanı versin!"

Aşçı kadın kollarını havaya kaldırdı ve çıktı; öfkeden mosmor kesilmişti.

Lebedev döndü. Prensi görünce şaşkınlıktan yıldırım çarpmış gibi bir süre yerinde kalakaldı, ardından yılışık bir gülümsemeyle ona doğru ilerlemeye başladı ama yarı yolda durakladı. Sadece, "Prens Hazretleri! Hah hah ha!" diyebildi.

Sonra aniden dönüp, ne yapacağını bilemeyen birinin edasıyla sebepsiz yere, önce kucağında çocuk olan genç kıza doğru atıldı; kız bunu beklemiyordu, biraz geriledi. Lebedev onu bırakarak odanın eşiğinde duran ve sürekli kahkaha atan on üç yaşındaki küçük kızın üzerine yürüdü. Kız bağırarak mutfağa kaçtı. Lebedev kızı korkutmak amacıyla ayaklarını yere vurdu ama onu şaşkın şaşkın seyreden Prensin bakışlarını görünce durdu.

"Saygı göstermeleri lazım! Hah hah ha!" diye izah etti.

"Yapmayın böyle…" diye başladı Prens.

"Hemen dönüyorum… Hemen!" diye sözünü kesti Lebedev, aceleyle odadan çıktı. Prens, kucağında çocuk tutan genç kıza ve kanepede uzanan delikanlıya şaşkınlıkla baktı. Gülüyorlardı. Prens de gülümsedi.

“Ceketini giymeye gitti!” dedi delikanlı.

“Pek uygun bir zamanda gelmedim galiba… Hay aksi!” dedi Prens, “Acaba o… şey…”

“Sarhoş mu sandınız?” diye bağırdı delikanlı. “Yo, hayır! Belki üç dört kadehçik, hadi beş olsun… Fazla değil.”

Prens delikanlıya doğru dönecekti ki, kız içtenlikle:

“Sabahları fazla içmez,” dedi. “İş için geldiyseniz tam zamanı… Akşamları eve döndüğünde sarhoş olur. Üstelik bu aralar yatmadan bize İncil okuyor ve ağlıyor; annemiz beş hafta önce vefat etti.”

Kanepede uzanan delikanlı gülerek:

“Sorularınıza cevap vermek zorunda kalacağı için kaçtı,” dedi. “Bahse girerim, size söyleyeceği yalanları düşünüyordur şimdi.”

Derken Lebedev geri döndü. Üzerine frak giymişti. Gözlerini kırpıştırıyordu, gözyaşlarını silmek için cebinden bir mendil çıkardı.

“Ah, öksüzler...”

“Ne diye bu eski püskü şeyi giydiniz? Kapının arkasında yepyeni bir redingotunuz var.”

“Sus bakalım, cırcırböceği!” diye bağırdı Lebedev ayaklarını yere vurarak.

Genç kız güldü.

“Beni korkutmaya çalışmayın. Tanya değilim ben, kaçmam. Bakın, Lyuboçka’yı uyandırdın. Ya yine hastalanırsa? Neden bağırıyorsunuz?”

“Aman, aman! Dilini ısır…” dedi Lebedev. Kızının kucağında uyuyan çocuğa koştu ve birkaç kez istavroz çıkardı. Çok korkmuştu. “Tanrım, sen onu koru! Bu kızım Lyubov,” dedi Prense. “Eşim Elena onu doğururken öldü. Şu da kızım Vera, yas tutuyor. Şu da, şu da…”

“Ne var? Nefesin mi yetmedi?” diye bağıdı delikanlı. “Devam et! Utanma!”

“Prens Hazretleri!” diye haykırdı Lebedev heyecanla. “Jemarin ailesinin katliamını gazetede okumuşsunuzdur.”

“Okudum,” dedi Prens; biraz şaşırmıştı.

“İşte Jemarin ailesinin gerçek katili. Ta kendisi!”

“Ne diyorsunuz?” dedi Prens.

“Mecazi anlamda söylüyorum. İkinci bir Jemarin ailesi bulunursa, katilleri bu olur. Kendini buna hazırlıyor…”

Herkes bir ağızdan güldü. Belli ki Lebedev, Prensin ona yöneltceği sorulardan kaçmak için böyle ezilip büzülüyordu.

Lebedev, artık kendini tutamıyormuş gibi bağırıyordu:

“Başkaldırıyor! Komplo hazırlıyor! Bunun gibi bir fesatçıyı, bir yılanı, toprağı bol olsun, nur yüzlü kardeşim Anisya’nın biricik oğlunu öz yeğenim olarak kabul etmem mümkün mü?”

“Kes artık! İnanır mısınız Prens, şimdi de avukat olmaya karar verdi. Güzel konuşma derdine düştü. Evde çocuklarla yüksek üsluptan konuşuyor. Mahkeme mahkeme gezip dava izliyor. Beş gün evvel, sulh yargıcının karşısında konuştu. Sizce kimi savundu? Bütün parası olan beş yüz rubleyi bir faizciye kaptıran, kurtarın beni diye yalvaran zavallı, yaşlı bir kadını değil de, gasp edenin ta kendisini, Zaydler denen o Yahudi’yi…”

Lebedev, “Kazansaydım elli ruble, kaybetseydim sadece beş rublecik,” dedi; sesi son derece sakindi, sanki az evvel bağırıp çağıran kendisi değildi.

“Başaramadı tabii, eski devirler geçti artık. Kendisine bir güzel gülüp göndermişler. Ama yaptıklarından çok memnundu. ‘Sayın yargıç,’ diye konuşmuş. ‘Hayatını dürüst bir şekilde çalışarak kazanan bir adam, bacakları olmayan bir zavallı, son lokma ekmeğini de kaybedecek. Yapmayın! Yasa yapanın bilgece sözlerini hatırlayın: “Mahkemelerde bağışlayıcılık hüküm sürsün!” ’ İnanır mısınız, her sabah bize bu nutku tekrarlıyor! Siz geldiğinizde tam beşinci kez dinliyorduk. Şimdi de başka birini savunmaya hazırlanıyor. Sanırım siz Prens Mişkin’siniz. Kolya bana tanıdığı en akıllı adam olduğunuzu söyledi…”

“En akıllısı, evet!” diye atıldı Lebedev hemen.

“Bunun ağzından doğru laf çıktığı yok ya, neyse… Biri sizi seviyor, diğeri ise size yaranmaya çalışıyor… Benim yaltaklanmaya hiç niyetim yok, şimdiden söyleyeyim. İkimiz arasında hakem olmaya ne dersiniz? Prensin aramızda hakem olmasını ister misin?” diye sordu dayısına. “Burada olmanıza sevindim Prens.”

Lebedev kararlı bir sesle, “İsterim!” diye bağırdı.

“Burada neler oluyor?” dedi Prens yüzünü buruşturarak. Başı ağrıyordu. Üstelik artık Lebedev’in onu oyalandığından emindi.

“İzah edeyim: Ben gerçekten de onun yeğeniyim, her zaman yalan söylese de bu konuda doğru söylüyor. Eğitimimi tamamlayamadım, ama tamamlamaya kararlıyım. Dediğimi mutlaka yapacağım; çünkü kişilik sahibi biriyim. Geçimimi sağlamak için şimdilik demiryollarında yirmi beş ruble aylıkla çalışıyorum. Ayrıca dayımın bana iki üç kez maddi yardımda bulunduğunu da itiraf ediyorum. Olay şu: Yirmi rublem vardı, ama bu parayı oyunda kaybettim.”

“O adam namussuzun biri! Ona borç taksan ne olur...” diye bağırdı Lebedev.

“Evet, namussuzun biri, ama yine de kendisine olan borcumu ödemeliyim,” diye sürdürdü delikanlı. “Onun alçağın biri olduğunu ben de kabul ediyorum; yalnızca seni dövdüğü için değil hem de. İtibarını kaybetmiş eski bir teğmen söz konusu Prens… Boks dersleri veriyor. Rogojin’in takımından! Şimdi hepsi kaldırımlarda sürtüyor. En kötüsü de, onun alçağın, üçkâğıtçının biri olduğunu bildiğim halde onunla yine de oyun oynamayı kabul ettim. Son rublemi verirken, ‘Kaybedersem Lukyan Dayıma gider, yalvarırım; o beni geri çevirmez’ dedim kendi kendime. İşte bu bilinçli bir alçaklık!”

“Evet, bilinçli bir alçaklık!” diye tekrarladı Lebedev.

“Zaferini ilan etmek için henüz erken,” dedi yeğeni; alınmıştı. “Sevinme hemen… Buraya gelip her şeyi itiraf ettim Prens. Soylu bir hareketti benimkisi. Mazeretler uydurmadan yaptıklarımı kabul ettim. Bana söylenmesi gereken, hak ettiğim bütün o aşağılayıcı sıfatları ben kendime söyledim; burada herkes buna tanıktır. Şunu belirtmek istiyorum: Demiryollarındaki işime devam etmek için üstüme başıma bakmam lazım. Bana baksanıza; paçavralar içindeyim. Şu çizmelerimi görüyor musunuz? Bu kılıkla işe gidemem ki! Yerime bir başkasını alırlar; ben işsiz kalırım, evsiz barksız kalırım, sokağa düşerim... Kim bilir ne zaman başka bir iş bulurum? Ondan sadece on beş ruble istiyorum. Önümüzdeki üç ayda, borcumu son kuruşuna dek ödeyeceğim. Söz veriyorum ve sözümü de tutacağım. Aylarca suya batırılmış kuru ekmekle geçinebilirim; çünkü

kişilik sahibiyim ben. Öncekiyle birlikte, ona otuz beş ruble borcum olacak. Üç ayda yetmiş beş ruble elime geçecek. Demek ki bunları ödeyecek param olacak. Faizi kendisi belirlesin. Daha ne diyeyim? Beni tanıyor. Sorun ona Prens, eskiden bana yardım ettiği zaman ona borcumu ödemedim mi? Peki şimdi neden vermek istemiyor? Sebebi aslında şu teğmen… Başka hiçbir sebebi yok. Nasıl bir adam olduğunu siz anlayın artık. Ne kendine, ne başkalarına…"

"Hâlâ burada!" diye bağırdı Lebedev. "Yerleşti ve gitmiyor."

"Sana söylemiştim, parayı verinceye kadar hiçbir yere gitmiyorum. Gülümsüyor musunuz, Prens? Galiba bana hak vermiyorsunuz."

"Gülümsemiyorum, ama bence gerçekten de biraz haksızsınız," dedi Prens istemeye istemeye.

"O zaman açıkça haksız olduğumu söyleyin, geveleyip durmayın. 'Biraz' da ne demek oluyor?"

"Eğer istiyorsanız söyleyeyim, haksızsınız."

"İstiyorsam mı? Ne kadar saçma bir ifade. Ne sanıyorsunuz siz beni? Bu şekilde davranmanın ne kadar meşakkatli bir iş olduğunu, kendi parasıyla istediğini yapmakta serbest olduğunu, benim onu zorlamamam gerektiğini bilmiyor muyum yani? Size bir şey söyleyeyim mi Prens, siz hayatı tanımıyorsunuz. Bunun gibilere ders vermek lazım… Derslerini vermezseniz bunlar adam olmazlar. Ben onun parasını faiziyle ödeyeceğim. Bu konuda vicdanım rahat. Yani benden maddi anlamda bir zarar görmeyecek. Eh, manevi anlamda da tatmin olmuştur; benim alçaldığımı gözleriyle gördü çünkü. Daha ne istiyor? Bir de şunu sormama izin verin: Bu kadarcık bir iyiliği çok görüyorsa, böyle birisinin insanlara ne faydası dokunur? Yaptıklarına da bir bakalım… Karşımızda bir dolandırıcı duruyor. Bu evin parasını nasıl ödedi mesela? Sizi henüz dolandırmadıysa, Prens, bunu nasıl yapacağını düşünüyordur, emin olun! Gülüyorsunuz... Bana inanmıyor musunuz yoksa?"

"Sanırım bu söylediklerinizin, ikiniz arasında hakem olmamı istediğiniz olayla ilgisi yok," dedi Prens.

"Üç gündür burada kalıyorum, neler görmedim ki!" diye bağırdı delikanlı dinlemeden. "Düşünün bir kez; şu melek gibi genç kızdan, kuzinimden, şu öksüzden, kendi kızından kuşkulanıyor! Her gece odasında erkek var mı,

yok mu kontrol ediyor! Gizlice gelip yattığım kanepenin altını arıyor. Kuşkular yüzünden aklını yitirdi. Her köşede hırsız görüyor. Geceleri sıçrayarak uyanıyor ve pencerelerin, kapılarının kapalı olup olmadıklarına, sobaların içine bakıyor. Gecede en az altı yedi kere tekrarlıyor bunu... Biliyor musunuz Prens, mahkemede üçkâğıtçıları savunan bu adam, geceleri üç kez kalkıp dua ediyor. Burada, bu salonda dizleri üstüne çöküyor, yarım saat boyunca alnını yere vurup duruyor. Bu sarhoşun kimler için dua ettiğini bir duysanız! Kontes du Barry'nin ruhunun huzura kavuşması için yakardığını kendi kulaklarımla işittim. Kolya da duydu. Bu adamın aklı başından gitti!"

"Beni nasıl rezil etmeye çalıştığını duyuyorsunuz, Prens," dedi Lebedev; kıpkırmızı kesilmiş, öfkeden kendini kaybetmişti. "Hırsız, dolandırıcı, sarhoş olabilirim ama yoksul, dul, hasta kız kardeşim Anisya'ya ve oğluna bakıp onları sevdiğim için, sırf bunun için bana değer vermeli. Daha kundakta bir bebekken ondan gözlerimi ayırmazdım; teknede onu ben yıkardım; geceleri kapıcıdan odun çalar, parmaklarımı şaklatıp ninni söylerdim... Boş mideyle büyüttüm onu. Bu oğlan şimdi benimle alay ediyor! Kontes du Barry'nin ruhu için dua etmişsem, ona ne? Prens, bu kadının hayatını üç gün evvel ansiklopedide okudum. Sen ukala, Kontes du Barry'nin kim olduğunu biliyor musun, söyle bakalım?"

Delikanlı istemeye istemeye mırıldandı: "Sen söyle, bilmeyiz biz!"

"Kraliçeliğe layık bir kadındı kendisi… Büyük bir imparatoriçe, kendi eliyle yazdığı bir mektupta ona ***ma cousine*** diye hitap etmişti. Kardinal, ayaklarına ipek çoraplarını giydirmeyi şeref sayardı; öyle bir kadındı. Azizeydi. Biliyor muydun bunları? Yüzünden bilmediğini okuyorum. Peki, nasıl öldüğünü biliyor musun? Onu söyle bakalım."

"Git başımdan!"

"Bunca şan şerefli günden sonra, kraliçeliğe layık olan bu kadın, bir hiç uğruna cellat Samson tarafından, Paris'in aşağı tabakasındaki kadınlar keyiflensin diye giyotine yollanmış. Kadın korkudan neler olup bitiğini anlayamamış. Kalabalığın kahkahaları arasında celladın, başını bıçak altına soktuğunu hissettiğinde, Kontes, ***Encore un moment, monsieur le bourreau, encore un moment!***[17] diye bağırmış. ***Bir dakika***, bunun ne demek olduğunu biliyor musun? Tanrı onu bu kadar ıstırap çektiği için

bağışlayacaktır. Istırap çekmek ne demek, biliyor musun? Bu ***bir dakika*** bağırışını okurken yüreğim parçalandı. Bu günahkâr kadının, bu yüce kadının adını dualarımda anmışsam sana ne, sersem çocuk? Belki de dünya kurulduğundan beri, bir tek kişi bile onun için haç çıkarmamış, çıkarmayı düşünmemiştir… Dualarında ismini bunun için andım. Bu dünyada kendisi gibi bir günahkârın onun için en azından bir kere dua ettiğini hissedip sevinecektir. Neden gülüyorsun? İnanmıyor musun? Seni gidi dinsiz seni… Hem yalan söylediğin, gün gibi açık. Çünkü beni gerçekten dinlemiş olsaydın, sadece Kontes du Barry için dua etmediğimi de bilirdin. "Tanrım, Kontes du Barry'nin ve onun gibi günah işlemiş ve ıstırap çekmiş herkesin ruhunu huzura kavuştur," diye yalvardım. Bu bambaşka bir şey; çünkü öbür dünyada çırpınan, inleyen, kurtuluş bekleyen, büyük günahlar işlemiş ama büyük de çileler çekmiş olanlar pek çoktur. Onlar için dua ettim. Aynı zamanda senin gibi ukala ve edepsizler için de yakardım. Dualarımı dinlediğine göre, bunu da biliyor olmalısın…"

"İyi, kes artık! Kimin için istersen dua et, Tanrı'nın cezası!" diye bağırdı yeğeni. "Çok okumuştur benim dayım, Prens, bunu bilmiyordunuz, değil mi?" diye ekledi alaylı alaylı. "Her türlü kitap okur, en çok da biyografi falan okur…"

"Dayınız… duygusuz biri değil," dedi Prens isteksizce. Bu delikanlı ona gitgide daha da sevimsiz geliyordu.

"Aman, şımartmayın onu! Bakın, elini yüreğine koydu, dudaklarını büzdü. Duygusuz olmayabilir tabii, ama üçkâğıtçının teki. Üstelik ayyaş da… İçkiden kafası bulanmış. Ama bakın, çocuklarını gerçekten çok sever; toprağı bol olsun, yengeme de saygıda kusur etmezdi... Beni bile sever. İster inanın, ister inanmayın, vasiyetnamesinde bana bir şeyler bile bırakmış…"

"Hiçbir şey bırakmadım sana!" diye bağırdı Lebedev.

Prens kararlı bir şekilde Lebedev'e döndü. "Dinleyin beni... Bağışlayın, adınızı soyadınızı unuttum… "

"Ti- Timofey…"

"Sonra?"

"Lukyanoviç."

Odadakiler hep birlikte güldüler.

“Yalan!” diye bağırdı yeğen. “Bu bile yalan! Timofey Lukyanoviç değil, Lukyan Timofiyeviç. Neden yalan söyledin ki? Lukyan ya da Timofey; Prens için ne fark eder? İnanın bana, alışkanlığından dolayı yalan söylüyor!”

“Doğru mu bu?” diye sordu Prens sabırsızca.

Lebedev gözlerini indirdi, elini yüreğine bastırarak mahcup bir sesle:

“İsmim gerçekten de Lukyan Timofiyeviç’tir,” dedi.

“Tanrım, peki neden yapıyorsunuz bunu?”

“Önemsiz biri olduğumu ifade etmek için,” diye fısıldadı Lebedev. Başını utançla eğmişti.

“Yapmayın Tanrı aşkına! Neler söylüyorsunuz? Ben gördüklerimden biliyorum ki, siz istediğiniz zaman ciddi olabilirsiniz. Çok az zamanım var. Keşke Kolya’yı nerede bulabileceğimi bilseydim! Neyse...” dedi Prens ve gitmek üzere kapıya doğru yöneldi.

Delikanlı hemen atıldı:

“Nerede olduğunu size söyleyebilirim.”

Lebedev telaşlandı.

“Yok, yok yok!”

“Kolya geceyi burada geçirdi, ama sabahleyin, borçlular evinden Tanrı bilir neden çıkardığınız Generale gitti, Prens. General dün gece geleceğine söz vermişti, ama gelmedi tabii. Buraya çok yakın bir otel var, büyük ihtimalle geceyi orada geçirmiştir. Kolya ya oradadır, ya da Pavlovsk’a, Epançinler’in evine gitmiştir...”

Lebedev, elinden çekerek Prensi sürükledi.

“Pavlovsk’tadır o, Pavlovsk’ta... Biz de bahçeye çıkalım, kahve içeriz.”

Çıktılar. Avluyu aşıp küçük bir kapıdan geçtiler. Burada çok güzel, küçük bir bahçe vardı. Havalar iyi gittiğinden bütün ağaçlar yeşermişti. Lebedev, Prensi yeşil ahşap bir banka, ayakları toprağa gömülü bir masanın önüne oturttu; kendisi de karşısına geçti. Bir dakika sonra kahve de geldi. Lebedev sırıtarak Prensin gözlerinin içine bakıyordu.

“Eviniz çok güzelmiş…” dedi Prens. Dalgındı; aklı belli ki başka yerlerdeydi.

“Zavallı...” diye başladı Lebedev; ama Prensin daldığını görünce sustu. Bir süre sessiz kaldılar.

“Ne diyordum?” Prens kendini toparlamıştı. “Ah, evet, neden burada olduğumu biliyorsunuz, Lebedev. Mektubunuzu alır almaz geldim. Anlatın, sizi dinliyorum.”

Lebedev afalladı. Bir şeyler söylemek üzere ağzını açtı ama sadece kekeledi. Prens acı acı tebessüm etti.

“Sizi anlıyorum, Lukyan Timofiyeviç. Beni beklemiyordunuz. Bana öylesine, içiniz rahat etsin diye yazdınız. Deliğimden çıkıp geleceğimi sanmıyordunuz. Ama geldim işte. Hadi, bana doğruyu söyleyin. İki efendiye hizmet etmek yeter. Rogojin üç haftadır burada, biliyorum. Geçen sefer yaptığınız gibi ona yine haber mi uçurdunuz? Gerçeği söyleyin.”

“O canavar kendisi öğrenmişti.”

“Hakaret etmeyin, size kötü davrandığını biliyorum…”

Lebedev büyük bir heyecanla atıldı. “Beni dövdü! Moskova’da, sokak ortasında köpeğini üzerime saldırttı. Dişi bir tazı… Böyle vahşet görülmemiştir!”

“Bana hikâyeler anlatmayın Lebedev, çocuk değilim ben. Ciddi ciddi soruyorum, Nastasya Filipovna onu gerçekten de Moskova’da terk etti mi?”

“Söylediklerimde son derece ciddiyim. Gerçekten de tam nikâhtan önce onu terk etti. Öteki, dakikaları sayıyordu; oysa Nastasya Filipovna doğruca bana, Petersburg’a geldi. ‘Kurtar beni, Lukyan. Prensin bundan haberi olmasın lütfen’ dedi. Prens, bilin ki, ötekinden çok, sizden korkuyor. Akıllı kadın!”

Bunu söylerken Lebedev parmağını kurnazca alnına götürdü.

“Şimdi de onları tekrar bir araya getirdiniz, öyle mi?”

“Prens Hazretleri, buna nasıl engel olabilirdim?”

“Tamam, bu kadar yeter! Gerisini ben öğrenirim. Sadece onun nerede olduğunu söyleyin bana. Onunla birlikte mi kalıyor?”

“Yoo! Tek başına kalıyor. ‘Ben özgürüm’ diyor. Ve biliyor musunuz Prens, bunu tekrar tekrar vurguluyor. ‘Ben özgürüm!’ Size yazmış olduğum gibi, hâlâ aynı semtte, baldızımın evinde kalıyor.”

“Şimdi de orada mı?”

“Havalar güzel bugünlerde. Pavlovsk’a, Darya Alekseyevna’nın villasına gitmemişse evdedir. Daha dün, Nikolay Ardalyonoviç’e ‘Hâlâ özgür bir kadınım’ diyerek övünüyordu. Bu iyiye işaret değil!” Lebedev bunları söyledikten sonra sırıttı.

“Kolya ona sık sık uğrar mı?”

“Aklı bir karış havada, saklısı gizlisi yok. Böyle bir delikanlıdır Kolya!”

“Onu ziyaret ettiniz mi?”

“Her gün, her gün.”

“Dün mesela?”

“Üç gün evvel.”

“Biraz içmişsiniz, Lebedev. Çok yazık. Size bir şey soracaktım.”

“Yo, yo, yo! Ağzıma bir damla bile koymadım.”

Lebedev merakla bekliyordu.

“O… nasıl?”

“Arayış içinde.”

“Arayış içinde mi?”

“Sanki kaybettiği bir şey var da onu arıyormuş gibi... Evliliğin sözünden bile tiksiniyor, bunu hakaret sayıyor. ***O adam***ı da bir portakal kabuğunu ne kadar düşünüyorsa o kadar düşünüyor, daha fazla değil. Ama ondan korkuyor; yanında isminin anılmasını bile yasaklamış. Gerekmedikçe birbirleriyle görüşmüyorlar. Adam farkında tabii... Ama ne çare! Alaycı, huzursuz, kavgacı bir kadın…”

“Kavgacı mı?”

“Kavgacı, evet… Geçen gün söylediğim bir söz yüzünden neredeyse boğazıma yapışacaktı. ***Mahşer Günü***’nü okuyorduk.”

Prens yanlış duyduğunu sandı.

“Ne dedin, ne dedin?” diye sordu.

“***Mahşer Günü***’nü okuyorduk. Akıllı, hayal gücü zengin, arayış içinde bir kadın. Hah hah ha! Ayrıca ciddi ve kendisiyle uzaktan yakından alâkalı olmayan konulara eğilimi olduğunu da fark ettim. Böyle mevzuları seviyor;

konuşulmasını da kendisine karşı özel bir ilgi ve saygı olarak kabul ediyor. Evet… Ben ***Mahşer Günü***’nü on beş senedir okuyup yorumluyorum. Bizim, üçüncü Yağız At ve elinde bir ölçü tutan Atlı zamanında yaşadığımızı kabul etti. Zira içinde yaşadığımız bu çağda her şey ölçüler ve mutabakatlar üzerinde kurulmuştur. İnsanlar haklarını arar, ama yalnızca kendi haklarını… ‘Bir dinara bir ölçek buğday, bir dinara bir ölçek arpa…’ Ruhlarını özgür, vicdanlarını temiz, vücutlarını sağlam korumak istedikleri gibi Tanrı’nın onlara bahşettiği bütün nimetlerden de faydalanmak isterler. Ne var ki sadece hakka dayanarak bütün bunları koruyamayacaklardır. Ve adı ölüm olan Solgun At gelecektir. Ardından da Cehennem… İşte bunlardan bahsederiz. Bu onu çok etkiledi.”

“Buna inanıyor musunuz ?” diye sordu Prens, Lebedev’e tuhaf bir bakış atarak.

“Buna inanıyorum ve böyle yorumluyorum… Çünkü yoksulum, çünkü çıplağım, insanların gürültü patırtıları arasında bir hiçim. Lebedev’e kim önem verir? Herkesin onu bir tekmelemediği kalır. Ama bu yorumla ben önem kazanıyorum. Yüksek koltuklarda oturanlarla aynı seviyeye yükseliyorum. Aklımla aynı düzeydeyim. Yüksek koltuklarda oturanlar aklımın büyüklüğü karşısında titrediler. Durun size anlatayım: İki yıl evveldi; Paskalya haftasına girmek üzereydik. Ekselans Nil Alekseyeviç, dairesinde çalıştığım sırada, benden bahsedildiğini duymuş. Pyotr Zahariç vasıtasıyla özel olarak beni çağırttı ve baş başa kaldığımızda, ‘Senin Deccal Profesörü olduğun doğru mu?’ diye sordu. Hiçbir şey gizlemedim. ‘Doğrudur,’ dedim. Korkusunu hafifletmeye çalışmadan, her şeyi ayrıntılarıyla anlattım. Dahası, manayı kuvvetlendirip dile getirdim, rakamları sayıp döktüm. Ekselansları önce güldü ama ardından, duydukları karşısında titremeye başladı ve bana kitabı kapayıp gitmemi söyledi. Paskalya’da beni ödüllendirdi. Çok geçmeden de ruhunu Tanrı’ya teslim etti.”

“Ne diyorsunuz Lebedev?”

“Ne diyorsam odur. Yemekten sonra arabasıyla giderken yolda düşmüş. Şakağı demire çarpmış. Oracıkta gidivermiş. Tıpkı bir çocuk gibi… Siciline göre, yetmiş üç yaşındaymış. Kırmızı yüzlü, ak saçlı, kolonya kokan biriydi. Çocuk gibi durmadan gülerdi. Pyotr Zahariç bana ‘Sana malum olmuştu’ dedi.”

Prens kalkmaya davrandı. Lebedev bunu görünce şaşırıp telaşa kapıldı:

“Beni pek ilgiyle dinlediğiniz söylenemez, hah hah ha” dedi yaltaklanan bir sesle.

Prens kaşlarını çattı.

“Kendimi iyi hissetmiyorum, başım kazan gibi... Yolculuktan olmalı,” dedi.

“Sayfiyeye gitseydiniz,” dedi yavaşça Lebedev.

Prens bir süre düşündü.

“Biz de iki üç gün içinde Pavlovsk’a gideceğiz, hem bebeğe de iyi gelir. Oradaki fakirhaneye de biraz çekidüzen vermemiz lazım zaten…”

“Siz de mi Pavlovsk’a gidiyorsunuz?” diye merak etti Prens. “Burada herkes Pavlovsk’a gidiyor. Orada villanız mı var demiştiniz?”

“Herkes değil, Prens, herkes değil. İvan Petroviç Ptizin ucuza kapattığı bir villayı bize sattı. Pavlovsk çok güzel bir yer; dağlık, yeşillik... Pahalı da sayılmaz; yazlıkçılar belirli tabakanın insanları… Aslında benim oturduğum yer villanın bir bölmesi sadece. Asıl villaya gelince…”

“Kiraya mı verdiniz?”

“Ha-yır… Verdim sayılmaz.”

“Orayı bana kiralayın,” dedi Prens.

Lebedev de sözü buraya getirmek istiyordu. Bu fikir aklına üç dakika önce gelmişti. Oysa kiracıya ihtiyacı yoktu. Bir süre önce bir adam villayı tutabileceğini söylemişti. Lebedev bunun bir ihtimal olmadığını, adamın orayı kesinlikle tutmak istediğini biliyordu. Ama birden aklına, villayı Prense kiralamak gibi, kendi hesaplarına çok uygun olan bu fikir gelivermişti. Oraya talip olan adamın belirsiz konuşmalarından yararlanacaktı. “Bu iş yepyeni bir boyut kazandı,” diye geçirdi aklından. Prensin teklifini coşkuyla kabul etti. Öyle ki Prensin fiyatla ilgili sorusuna bile elini “önemli değil” anlamında salladı.

“Fiyatları öğrenirim. Kaybınız olmaz.”

Bahçeden çıkıyorlardı.

Prensin çevresinde kelebek gibi dolanıp duran Lebedev:

“Size söyleyeceğim çok ama çok ilginç haberler var Prens… Ama…”

Prens durakladı.

“Darya Alekseyevna’nın da Pavlovsk’ta bir yazlığı var.”

“Yani?”

“Onunla çok yakın olduklarını biliyoruz. Pavlovsk’ta sık sık onu ziyaret etmek niyetinde. Tabii bu ziyaretlerin bir amacı da var.”

“Ne demek istiyorsunuz?”

“Aglaya İvanovna…”

Prens sanki yarasına dokunulmuş gibi bir acı duydu. Lebedev’in sözünü kesti.

“Yeter artık, Lebedev! Sandığınız gibi değil… Bana ne zaman gideceğinizi söyleyin siz. Ne kadar çabuk giderseniz o kadar iyi. Otelde kalıyorum çünkü…”

Konuşa konuşa bahçeden çıktılar, içeri geçmeden avluyu aşıp küçük kapıya yürüdüler.

“Siz en iyisi, otelden çıkıp bize gelin,” dedi Lebedev. “Yarından sonra da hep birlikte Pavlovsk’a hareket ederiz.”

“Bakalım,” dedi Prens düşünceli bir tavırla ve sokağa çıktı.

Lebedev, Prensin arkasından baktı; ansızın dalgınlaşması dikkatini çekmişti. “Hoşça kalın!” demeyi bile unutmuş, başıyla selam bile vermeden gitmişti. Bu, insanlara karşı daima son derece nazik olan Prens için alışılmadık bir davranıştı.

III

Saat gündüz on iki olmak üzereydi. Prens, şehirde Epançinler’den sadece Generali bulabileceğini biliyordu. Generalin onu alıp hemen Pavlovsk’a götüreceğinden de emindi. Ancak ondan evvel yapmayı düşündüğü bir ziyaret vardı. Epançinler’e daha geç bir saatte uğramayı ve Pavlovsk yolculuğunu ertesi güne ertelemeyi göze alarak gitmek istediği evi aramaya karar verdi.

Aslında oraya gitmekle kendini tehlikeye atıyordu ve bu yüzden tereddütlüydü. Evin Sadovaya’ya yakın Gorohovaya Sokağı’nda olduğunu

biliyordu. Gitme veya gitmeme kararını sokağa varana dek vereceğini umarak yola koyuldu.

Gorohovaya'yla Sadovaya'nın kesiştiği dörtyol ağzına yaklaşırken, çok heyecanlı olduğunu şaşırarak fark etti. Yüreği acıyla çarpıyordu. Evlerden biri, daha uzaktan dikkatini çekmişti. Prens, o an kendi kendine "Bu kesinlikle onun evidir," dediğini daha sonraları hatırladı. Tahminini doğrulamak için büyük bir merakla eve yaklaşmaya başladı. Yanılmadığını anladığında, nedense acı içinde kıvranacakmış gibi hissediyordu. Bu üç katlı, kirli yeşil renkte, belirli bir mimari tarzı olmayan büyük ev çok kasvetliydi. Geçen asırda yapılmış bu gibi evler, hızla değişen Petersburg'da hemen hemen hiç değişmemişti. Çoğu da Prensin o anda geçtiği sokaklarda bulunuyordu. Duvarları kalın, sağlam yapılmış evlerdi. Tek tük göze çarpan pencereler, özellikle zemin katta olanlardan bazıları parmaklıklıydı. Bu evlerin alt katlarında sarraf dükkânları vardı. Dükkânları kiralayanlar genelde evlerin üst katlarında oturuyorlardı. Prensin baktığı evin dışı insanı itiyordu; belli ki kapıları misafirlere açık değildi. Prens kapıya yaklaşıp tabelaya göz attı, "Fahri Hemşeri Rogojin'in Evi" diye okudu.

Prens artık tereddüt etmiyordu. Camlı kapıyı itti ve merdivenden ikinci kata çıkmaya başladı. Kapı büyük bir gürültüyle kapandı. Taş merdivenin duvarları kırmızıya boyalıydı. Karanlıktı. Rogojin'in, annesi ve erkek kardeşiyle bu hüzünlü evin ikinci katında oturduğunu biliyordu. Kapıyı açan uşak Prensi içeri aldı ve geldiğini henüz kimseye haber vermeden onu iç odalara götürdü. Duvarları mermer taklidi, zemin ise meşe ağacı döşeli bir salondan geçtiler; 1820'den kalmış kaba ve ağır mobilyalarla doluydu. Birkaç küçük odadan da geçtiler. Kavisler çizerek, ikişer üçer basamak çıkıp bir o kadar da inerek ilerlediler. Nihayet bir kapıyı çaldılar. Kapıyı Parfen Semyonoviç'in kendisi açtı. Prensi görünce sarardı ve taş kesildi. Afallamıştı. Ağzında çarpık bir gülümsemeyle korku ve hayret içinde bakıyordu. Sanki Prensin onu ziyaret etmesi imkânsızmış, o anda yaşananlar bir mucizeymiş gibi bakıyordu.

Bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Parfen, zamansız geldim galiba. Gitsem iyi olur," dedi Prens, utanırcasına.

"Hayır, tam tersine!" dedi Parfen. Sonunda kendine gelmişti. "Rica ederim, içeri gir!"

Birbirlerine “sen” diye hitap ediyorlardı. Moskova’da sık sık bir araya gelmişlerdi. Bazı anılar vardı ki ikisinin de yüreklerine, belleklerine kazınmıştı. Ama üç aydan uzun bir süredir görüşmemişlerdi.

Rogojin’in yüzündeki solgunluk henüz tam olarak yok olmamıştı. Vücudu gelip geçici titremelerle sarsılıyordu. Misafirini içeri buyur etmiş olsa da o olağanüstü heyecanlı hali devam ediyordu. Prensi bir koltuğa götürüp masanın önünde oturması için yer gösterdi. O anda başını rastgele çeviren Prens, Rogojin’in son derece tuhaf, ateş gibi yakıcı bakışlarıyla karşılaştı. Bu bakışı sanki yakın zamanlarda bir kez daha üzerinde hissetmişti; aynı ağır ve karanlık etkiyi bir yerden hatırlıyordu. Prens bir süre ayakta durdu.

Rogojin sıkıntılıydı; gözleri alev alev yanıyordu. Sonunda gülümsedi. “Neden öyle dik dik bakıyorsun?” diye mırıldandı. “Otursana!”

Prens oturdu. “Parfen,” dedi. “Bugün Petersburg’a geleceğimi biliyor muydun? Doğruyu söyle!”

Rogojin hâlâ gülümsüyordu. “Geleceğini düşünüyordum,” dedi ve kinayeli kinayeli ilave etti. “Gördüğün gibi yanılmadım da. Ama bugün geleceğini nereden bilebilirdim?”

Cevap niyetine yöneltilen bu sorunun tersliği ve Rogojin’in sesindeki öfke Prensi şaşırttı.

Prens yavaşça, “Neden öfkelendin?” dedi.

“Bana bu soruyu niçin soruyorsun?”

“Bugün trenden inerken, aynı az evvel bana baktığın gibi bir bakışı üzerimde hissettim.”

“Bak hele! Kimin gözleriydi onlar?” diye mırıldandı Rogojin. Prens, vücudunun tekrar sarsıldığını gördü.

“Bilmiyorum. Çok kalabalıktı, belki de hayal gördüm. Tekrar hayaller görmeye başladım. Parfen kardeş, kendimi aynı beş sene evvelki gibi hasta hissediyorum.”

“Belki de gerçekten hayal görmüşsündür, bilmem ki...” diye mırıldandı Rogojin.

Yüzündeki gülümseme ona hiç yakışmıyordu. Sanki kırılmış bir şeyi bütün gayretiyle yapıştırmaya çalışıyor, ancak başaramıyor gibiydi Rogojin.

“Yine yurt dışına gidecek misin?” diye sordu ve hemen ardından ilave etti: “Geçen sonbahar, trenle Pskov’dan gelişimizi hatırlıyor musun? Üzerindeki o pelerin, o berbat pabuçlar… Hatırlıyor musun?”

Rogojin birden güldü, yüzünden açıkça kötülük akıyordu; bu kez hıncını gösterdiği için mutlu olmuştu.

Prens çalışma odasına bakarak, “Demek buraya iyice yerleştin?” dedi.

“Evet, evimdeyim. Başka nerede olabilirim ki?”

“Görüşmeyeli epey oldu. Hakkında öyle şeyler duydum ki sanki sen tanıdığım insan değilsin.”

“Kimsenin ağzını bağlayamazsın!” dedi Rogojin, katı bir sesle.

“Tayfayı dağıtmışsın. Güzel güzel oturuyorsun evinde. İyi de ediyorsun. Burası senin mi?”

“Annemin. Koridordan onun odalarına geçiliyor.”

“Peki kardeşin nerede oturuyor?”

“Kardeşim Semyon Semyonoviç yandaki bölmede.”

“Evli mi?”

“Duldur kendisi. Neden soruyorsun bunları?”

Prens sessizce Rogojin’e baktı. Birden dalgınlaştı, soruyu duymamıştı. Rogojin üstelemedi. Bir süre sustular.

“Buraya gelirken evini yüz adım öteden tanıdım,” dedi Prens.

“Nasıl?”

“Nasıl bilmiyorum. Burası Rogojin’lerin hayatını yansıtıyor sanki. Bu sonuca nasıl vardığımı bilmiyorum. Belki de saçmalıyorum… Bu evde beni tedirgin eden bir şeyler var. Aslında senin nasıl bir evde oturduğunu hayal etmekte zorlamıyordum, ama burayı görür görmez kendi kendime ‘Onun oturduğu ev tam da böyle olmalı’ dedim.”

“Demek öyle!” dedi Rogojin, yüzünde belirsiz bir gülümsemeyle. Prensin ne ifade etmek istediğini anlayamamıştı. “Bu evi büyükbabam yaptırmış,” dedi. “Bildim bileli burada hep Hludyakov’lar oturur. Hâlâ kiracılarımızdır onlar. ”

“Ne kadar kuytu! Bu karanlıkta oturuyorsun,” dedi Prens, çalışma odasına bakarak.

Yüksek tavanlı, geniş, loş bir odaydı. Türlü mobilyalarla doluydu; çalışma masaları ve alım satım belgelerinin bulunduğu dolaplar göze çarpıyordu. Kırmızı deriden yapılmış kanepeyi Rogojin büyük ihtimalle yatak olarak kullanıyordu. Prens, oturduğu masanın üzerinde iki üç kitap gördü. Biri açıktı, içinde bir işaret vardı: Solovyov’un ***Tarih***’iydi bu. Duvarlar donuk yaldızlı çerçeveler içinde koyu renkli, tozlu, zor seçilir yağlıboya tablolarla doluydu. Bir portre Prensin ilgisini çekti. Bu, Alman kesimli ama uzun kuyruklu redingot giymiş, boynunda iki madalya göze çarpan, seyrek kırçıl sakallı, solgun yüzlü bir adamın portresiydi. Adam elli yaşlarındaydı. Hüzünlü, kuşkulu bakışları vardı.

“Bu baban olmalı…” dedi Prens.

“Ta kendisi,” dedi Rogojin, tatsız bir tebessümle. Ağzından sanki her an müteveffa hakkında yersiz bir şaka çıkacak gibiydi.

“Eski Ahit yandaşlarından mıydı?”

“Sanmam. Kiliyse giderdi ve gerçekten de Eski Ahit’ten daha adil olduğunu söylerdi. Neden sordun?”

“Düğünü burada mı yapacaksın?”

Rogojin, bu soruyu beklemiyordu. “E-vet!” dedi. İrkilmişti.

“Yakında mı?”

“Sadece benim elimde değil, bunu sen de biliyorsun...”

“Bak Parfen, düşmanın değilim, sana engel olmaya da niyetim yok. Bunu daha önce de söylemiştim. Moskova’da düğününüzün arifesinde sana köstek olmadığımı biliyorsun. İlkinde kilisede mihrabın önünde, kendisini senden ***kurtarmam*** için o bana atılmıştı. Bunlar onun kendi sözleri… Sonra benden de kaçıp gitti. Onu bulup kiliseye götürdün. Ama yine olmadı. Onun kaçıp buraya geldiğini söylüyorlar, doğru mu? Lebedev haber verdi. Bu yüzden buradayım. Derken dün trende gelirken aranızın tekrar düzeldiğini öğrendim. Kimden öğrendiğimi de söyleyeyim; eski bir arkadaşından, Zalejev’den… Buraya gelmemin sebebi Nastasya Filipovna’yı yurt dışına götürmeye ikna etmekti. Onunla birlikte gitmek niyetinde değilim. Ruhunun ve bedeninin dinlenmeye ihtiyacı var; çünkü çok sarsıldı. Sana

gerçeği söylüyorum. Eğer aranız düzeldiyse ona hiç görünmeyeceğim, bir daha evine de gelmeyeceğim. Sana karşı her zaman açık yürekli oldum, dürüst davrandım; bunu sen de biliyorsun. Bu konudaki fikrimi senden saklamadım; sana vardığı takdirde ***kendine kıymış olacağını*** her zaman söyledim. Bu, senin de sonun olacak… Doğrusu ayrılırsanız buna çok sevinirim, ama sizi ayırmaya niyetim yok; bu konuda için rahat etsin. Zaten sen de farkındasın; bana kaçtığı zaman bile senin ***gerçek*** rakibin oldum mu? Gülüyorsun. Neden güldüğünü biliyorum. Evet, oradayken onunla birlikte kalmadım; hatta farklı şehirlerde yaşadık, bunları ***biliyorsundur***. Daha evvel de sana, onu 'aşkla değil, acıyarak' sevdiğimi belirtmiştim. Sanırım iyi açıkladım. O zaman sözlerimi anladığını söylemiştin. Anladın mı gerçekten? Bana ne kadar da düşmanca bakıyorsun! Ben bunları söylemek, seni rahatlatmak için gelmiştim. Benim için değerlisin, seni çok severim, Parfen. Şimdi gidiyorum, bir daha da gelmeyeceğim. Elveda!"

Prens gitmeye davrandı.

Parfen, yerinden kalkmadan, başını sağ avucuna dayayarak, "Biraz daha kal," dedi alçak sesle. "Görüşmeyeli uzun zaman oldu!"

Prens tekrar oturdu. Bir süre sessiz kaldılar.

"Karşımda olmayınca, senden nefret ediyorum Lev Nikolayeviç. Seni görmediğim bu üç ay boyunca, her an sana kin duydum, yemin ederim. Seni zehirlemek istiyordum! Böyle işte. Ama geleli on beş dakika bile geçmedi ve bütün nefretim yok oldu. Benim için değerlisin. Lütfen, biraz daha kal."

Prens duygulandığını belli etmemeye çalışarak, "Seninle birlikteyken bana inanıyorsun, ama yanında olmayınca kuşku duymaya başlıyorsun…" diye cevapladı.

"Seninleyken, sesin bana güven veriyor. Sen ve ben eşit koşullarda değiliz, bunu biliyorum…"

"Bu da nereden çıktı şimdi? Bak, yine öfkelendin," dedi Prens, Rogojin'e şaşkınlıkla bakarak.

"Ama kardeşim, bize bu konuda danışılmadan karar verildi, kimse bize ne düşündüğümüzü sormadı ki... Görüyorsun, sevgilerimiz bile farklı…" Biraz sustu, ardından zor duyulur bir sesle devam etti. "Acıdığından sevdiğini söylüyorsun. Bende ise ona karşı zerre kadar acıma duygusu yok. O da benden nefret ediyor. Biliyor musun, her gece rüyalarıma giriyor: Yanında

başka bir adam var, benimle alay ediyor... Gerçekte de durum bu, kardeşim. Benimle nikâha gidiyor ama onun için fazla bir şey ifade ettiğim yok. Beş gündür görmedim onu, yanına gitmeyi de göze alamıyorum. Gidince ‘Neden geldin?’ diyecek. Sanki yeterince rezil etmedi beni…”

“Rezil mi etti? Nasıl?”

“Sanki bilmiyorsun! Nikâhımız kıyılmak üzereyken sana geldiğini kendin söyledin.”

“Bunun…”

“Moskova’da, o subayla, Zemtüjnikov’la kaçarak beni rezil etmedi mi? Oysa nikâh tarihini kendisi belirlemişti.”

“Bu mümkün değil!” diye bağırdı Prens.

“Bunu kesin olarak biliyorum,” dedi Rogojin. “ ‘O öyle biri değil’ mi diyeceksin? Bunu söylemek saçma olur, kardeşim. Seninle birlikteyken gerçekten de öyle biri değil, ama benimleyken öyle bir kadın oluyor işte... Bana Moskova’da ne oyunlar oynadığından haberin yok senin! Ne paralar döktüm ona, ne paralar…”

“Ama… Neden evleniyorsun peki? Sonra ne olacak?” diye sordu Prens. Dehşete düşmüştü.

Rogojin, Prense uzun uzun baktı. Gözlerinden kötülük akıyordu. Bir dakika kadar sessiz kaldı. Ardından, “Beş gündür ona uğramıyorum,” dedi. “Beni kovacak diye korkuyorum. ‘Ben henüz kendimin efendisiyim,’ diyor. ‘İstersem seni temelli terk eder, yurt dışına giderim.’ [Rogojin bunu Prensin gözlerinin içine anlamlı anlamlı bakarak vurgulamıştı.] Bazen beni korkutmak ya da benimle alay etmek hoşuna gidiyor. Ama bazen de kaşlarını çatıp somurtuyor, ağzından tek kelime çıkmıyor. İşte bundan gerçekten korkuyorum. Geçenlerde evine elim boş gitmeyeyim dedim ve bir şal aldım. Ama o, hediye ettiğim bu şalı oda hizmetçisi Katya’ya verdi. Oysa eski şatafatlı günlerinde bile böyle bir şala sahip olmamıştı. Nikâh tarihinin sözünü ise etmiyor bile. Nişanlısının evine gitmekten bile korkan bir adam! Ben de çok bunalınca, gizlice evinin önünde dolaşıyorum ya da bir köşede onu görmek için bekliyorum. Geçen gün şafak sökene dek kapısının önünde nöbet tuttum. Bir ara sanki bir şey gördüm. Meğer beni pencereden gözlüyormuş. ‘Seni aldattığımı görseydin ne yapardın?’ diye sordu. Dayanamadım. ‘Bunu biliyorsun’ dedim.”

“Ne biliyor?”

“Ne bileyim?” dedi Rogojin, sinsi sinsi gülümseyerek. “Moskova’dayken, uzun süre onu takip ettiğim halde kimseyle yakalayamadım. Bir keresinde karşıma oturttum, dedim ki: ‘Benimle evlenmeye söz verdin, namuslu bir aileye giriyorsun. Ama nasıl bir kadın olduğunu biliyorsun, değil mi? Sen öyle bir kadınsın.’ ”

“Bunu ona söyledin mi?”

“Söyledim.”

“O ne dedi?”

“ ‘Şu anda karın olmak şöyle dursun, seni uşağım olarak bile istemem,’ dedi bana. Ben de, ‘O halde ben de gitmiyorum!’ dedim. ‘Öyleyse hemen Keller’i çağırayım, seni kapı dışarı atsın,’ dedi. Morartıncaya kadar onu dövdüm.”

“Olamaz!” diye bağırdı Prens.

Rogojin yavaşça, “Oldu,” diye cevap verdi. Gözleri alev alevdi. “Tam bir gün bir gece uyumadım. Ağzıma ne bir lokma ekmek, ne de bir yudum su koydum. Odasından dışarı çıkmadım. Dizlerine kapandım, ‘Ölürüm, ama beni bağışlayana kadar gitmem. Beni kapı dışarı atarsan kendimi nehrin sularına bırakırım. Sen olmayınca ben ne yaparım?’ dedim. O gün sanki aklını kaçırmıştı; kâh ağlıyor, kâh elindeki bıçakla beni öldürmek istiyor, kâh küfrediyordu. Zalejev’i, Keller’i, Zemtüjnikov’u, hepsini getirtti; onların önünde beni azarladı. ‘Beyler, bu akşam hep birlikte tiyatroya gidelim. O burada kalsın, madem çıkmak istemiyor... Kimseye bağlı değilim ben. Parfen Semyonoviç, aç olmalısınız. Söylerim, ben yokken size çay getirirler,’ dedi. Tiyatrodan tek başına döndü. ‘Senden korkuyorlar, beni de korkutuyorlar. “Gitmez,” diyorlar. “Seni boğazlar.” Yatak odama çıkınca kapımı kilitlemeyeceğim. Görelim bakalım, kim kimden korkuyormuş! Çay içtin mi?’ ‘Hayır, içmeyeceğim’ dedim. ‘Nasıl istersen.’ Dediğini yaptı, o gece kapısını kilitlemedi. Sabahleyin odasından çıktığında kahkahalarla gülüyordu. ‘Aklından zorun mu var? Böyle devam edersen açlıktan ölürsün’ dedi. ‘Bağışla beni’ dedim. ‘Seni bağışlamak istemiyorum, seninle evlenmek de istemiyorum. Geceyi uyumadan mı geçirdin? Burada, bu koltukta?’ ‘Evet,’ dedim. ‘Çok akıllıca! Hâlâ ne çay içiyorsun, ne de yemek yiyorsun, öyle mi?’ ‘Beni bağışlayana kadar yemeyeceğim, içmeyeceğim!’

dedim. ‘Böyle davranmak sana hiç yakışmıyor,’ dedi. ‘Amacın beni korkutmak mı yoksa?’ Kızdı, ama öfkesi uzun sürmedi. Bana kin tutmadığını fark edince ilk önce şaşırdım; kincidir çünkü. Sonra, beni kızmaya gerek duymayacak kadar aşağı görüyor diye düşündüm. Bu doğru. Bana, ‘Papanın kim olduğunu biliyor musun?’ diye sordu. ‘Duydum,’ dedim. ‘Parfen Semyonoviç, senin hiç tarih bilgin yok, okumamışsın’ dedi. ‘Okumadım!’ dedim. ‘Peki, sana okuman için bir şeyler vereceğim. Dinle bak, sana ne anlatacağım: Papa, İmparatora kızmış. Papanın onu bağışlaması için İmparator sarayın önünde üç gün boyunca yalınayak dizlerinin üstünde durmuş, yememiş, içmemiş. Bu üç gün boyunca neler düşünmüş, kim bilir... Bekle, sana okuyayım.’ Kalktı, kitabı getirdi. ‘Bu bir şiir kitabı,’ dedi. Bana İmparatorun üç gün içinde Papadan intikam almak için ettiği yeminleri anlatan şiiri okudu. ‘Hoşuna gitmedi mi, Parfen Semyonoviç?’ ‘Okudukların gerçek!’ ‘Demek sen de gerçek olduğunu söylüyorsun. Belki de, benimle evlendiğinde ona bunların hepsini ödetirim diye yeminler ediyorsun.’ ‘Bilmem,’ dedim. ‘Belki böyle düşünüyorum.’ ‘Peki şimdi ne düşünüyorsun?’ ‘Yerinden kalkıp önümden geçersen gözlerimi senden ayıramam. Giysin hışırdarsa yüreğim titrer. Sen odadan çıkınca söylediğin her sözü hatırlar, sesinin tınısını tekrar tekrar dinlerim. Bu gece uyurken nefesini dinledim, iki kez kıpırdadın…’ Güldü. ‘Beni dövdüğünü düşünmüyor, hatırlamıyor musun peki?’ ‘Belki’ dedim. ‘Peki ya seni bağışlamaz, seninle evlenmezsem?’ dedi. ‘Dedim ya, kendimi suya atarım.’ ‘Bundan önce beni öldürürsün…’ dedi ve çıktı. Bir saat sonra geri döndüğünde yüzü asıktı. ‘Seninle evleneceğim, Parfen Semyonoviç,’ dedi. ‘Senden korktuğum için değil, kendimi mahvetmek için… Mahvolmuşum zaten. Şimdi masaya otur, sana yemek verecekler. Evlendiğimde sana sadık bir kadın olacağım, bundan hiç kuşkun olmasın.’ Bir an sustu, sonra ‘Sen aşağılık biri değilsin,’ dedi. ‘Önceleri senin aşağılık biri olduğunu düşünüyordum.’ Hemen o anda nikâh tarihini saptadı, bir hafta sonra da benden kaçıp buraya, Lebedev’in yanına geldi. Onu bulduğumda ‘Seni reddetmiyorum,’ dedi. ‘Sadece biraz daha beklemek istiyorum, ama ne kadar bilmiyorum. Canım ne kadar isterse o kadar; çünkü henüz kendimin efendisiyim. İstersen sen de bekle.’ Bugünkü durumumuz bu… Anlattıklarım hakkında ne düşünüyorsun, Lev Nikolayeviç?”

Prens, Rogojin’e hüzünle bakarak soruya soruyla cevap verdi: “Sen ne düşünüyorsun?”

“Bende düşünce diye bir şey mi kaldı sanki?” dedi Rogojin. Bir şeyler daha eklemek istiyordu, ama acı içinde kıvranarak sustu.

Prens kalkıp kapıya doğru yöneldi. Kendi kendine sorduğu bir soruyu cevaplıyormuşçasına, “Yine de sana engel olmayacağım,” dedi alçak sesle.

Rogojin birden canlandı; gözleri parlıyordu. “Sana ne diyeceğim biliyor musun?” dedi. “Onu bana nasıl bırakırsın, aklım ermiyor. Neden buraya geldin? Acıdığın için mi?” Yüzü çarpık bir gülümsemeyle buruştu. “Hah hah ha!”

“Seni kandırdığımı mı düşünüyorsun?” diye sordu Prens.

“Sana inanıyorum, ama hiç bir şey anlamıyorum. Ama emin olduğum bir şey var; o da senin acıma duygunun benim sevgimden daha güçlü olduğu!”

Rogojin’in yüzü hınç doluydu.

Prens gülümsedi. “Senin sevgin, nefretten ayrılmıyor,” dedi. “Bunu sana daha önce de söylemiştim Parfen kardeşim…”

“Neyi? Boğazını keseceğimi mi?”

Prens ürperdi. “Bugünkü sevginden, çektiğin ıstıraptan dolayı ondan nefret edeceksin. Beni en çok şaşırtan, onun seninle evlenmek istemesidir. Bunu dün duyduğumda inanamadım, içime bir ağırlık çöktü. İki kez kiliseden kaçtı, evlenmekten vazgeçti. Demek ki bir şeyler seziyor... Peki değişen ne? Senden ne istiyor? Paranı mı? Saçma! Zaten paran da bitmek üzeredir. Sırf kocası olsun diye mi? Ama pekâlâ senden başkasıyla da evlenebilir. Kim olursa olsun senden daha iyi birisi olacaktır muhakkak; çünkü sen onun boğazını keseceksin. Bunu çoktan anlamıştır. Nedeni onu çok seviyor olman mı? Belki budur… Böyle bir sevgiyi arzulayan kadınların olduğunu duymuştum, ancak…”

Prens sustu, dalgınlaştı.

Prensin yüzündeki en ufak değişikliği takip eden Rogojin, “Babamın portresine bakıp gülümsedin, neden?” diye sordu.

“Neden mi? Başına böyle talihsiz bir aşk gelmeseydi, kısa zamanda aynı babana benzeyecektin diye düşündüm. Bu evde, ağzı var dili yok, yumuşak başlı bir kadınla yaşayacaktın. Kimseye güveni olmayan, dahası böyle bir

şeye ihtiyaç duymayan, sadece para kazanmayı düşünen biri olacaktın. Yaşlanınca belki eski din kitaplarını övecek, iki parmakla haç çıkarma konusuyla ilgilenecektin…”

“Gül sen bakalım. O da geçenlerde babamın portresine bakarak aynı şeyleri söyledi! Düşünceleriniz nasıl da benziyor…”

“Buraya mı geldi?” diye sordu Prens merakla.

“Geldi, evet. Portreye uzun uzun baktı, babam hakkında sorular sordu. Sonunda gülümseyerek ‘Sen de tıpkı onun gibi olacaktın, Parfen Semyonoviç,’ dedi. ‘Güçlü tutkuları olan bir adamsın, bir o kadar da akıllı olmasaydın (çünkü çok akıllısın) bu tutkular seni çoktan Sibirya’ya yollardı.’ İnanır mısın, aynen böyle söyledi. Benimle ilk kez böyle konuşuyordu. ‘Duygularından vazgeçecektin. Başka bir şey bilmediğinden aynı baban gibi para biriktirmeye verecektin kendini. Tutkuyla sevecektin parayı. İki değil, kuşkusuz on milyon biriktirecektin ve para çuvallarına sarılarak açlıktan ölecektin. Çünkü güçlü tutkuların adamsısın sen.’ Böyle söyledi. Kelimesi kelimesine… O zamana dek benimle hiç böyle konuşmamıştı! Ya havadan sudan konuşurdu ya da benimle alay ederdi. Bunları söyledikten sonra da alay etti, ardından kaşlarını çatıp bütün evi dolaştı. Korktuğu bir şey vardı. ‘Burayı istediğin gibi baştan aşağı tekrar düzenleyeceğim. Her şeyi değiştireceğim,’ dedim ona. ‘Belki düğünümüz için başka bir ev alırım.’ ‘Hayır, hayır,’ dedi. ‘Hiçbir şeyi değiştirme. Karın olunca bu evde, annenle birlikte oturmak isterim.’ Onu anneme götürdüm, ona kızıymış gibi davrandı, saygıda kusur etmedi. Annem iki senedir hasta, aklı başında değil. Babam öldükten sonra büsbütün çocuklaştı. Konuşamaz. Bacakları felçlidir, gördüğü insanları oturduğu yerden selamlar. Yemek vermezsen üç gün farkına bile varmaz. Annemin sağ elini aldım, parmaklarını birleştirip ‘Anne, onu kutsayın. Karım olacak,’ dedim. Annemin elini öptü ve bana ‘Çok büyük çileler çekmiş olmalı,’ dedi. Sonra okuduğum şu kitabı gördü. ‘***Rusya Tarihi’ni*** mi okuyorsun?’ diye sordu. (Moskova’dayken bana, ‘Biraz okumalısın. Hiç olmazsa Solovyov’un ***Rusya Tarihi***’ni oku, hiçbir şey bilmiyorsun,’ demişti.) ‘Güzel. Hoşuma gitti. İstersen okuman gereken kitapların bir listesini çıkarayım.’ Şimdiye dek benimle hiç böyle konuşmamıştı. Sanki ilk kez yaşadığımı hissettim.”

“Buna gerçekten de çok sevindim, Parfen,” dedi Prens içtenlikle. “Kim bilir, belki Tanrı sizi birbirinize yazmıştır.”

“Bu asla gerçekleşmeyecek!” diye ateşli bir şekilde bağırdı Rogojin.

“Dinle, Parfen, madem onu bu kadar seviyorsun, saygısını kazanmalısın. Sen de bunu istemiyor musun? Umudunu kaybetme. Biraz önce, seninle neden evlenmek istediğini merak ettiğimi söylemiştim. Kesinlikle bir nedeni vardır. Senin sevginden emin. Senin bazı özelliklere sahip olduğuna muhakkak inanıyor. Az evvel anlattıkların da buna işaret ediyor. Seninle ilk kez ciddi bir şekilde konuşmuş. Kuşkucu ve kıskançsın; bu yüzden de gördüğün bazı şeyleri abartma eğilimindesin. Sandığın gibi hakkında kötü düşünseydi, seninle evlenmeyi kabul etmezdi. Çünkü o zaman bunun kendini bile bile suya atmaktan ya da bıçak altına yatmaktan farkı olmazdı. Bu mümkün mü? Kim bilinçli bir şekilde, isteyerek kendini suya atar ya da bıçak altına yatar?”

Parfen, Prensin bu hüzünlü sözlerini acı acı gülümseyerek, sonuna dek dinledi. İnancının sarsılmadığı belliydi.

“Bana neden öyle bakıyorsun, Parfen?” dedi Prens. Kalbinde büyük bir sızı hissediyordu.

“Su ya da bıçak altı!” dedi nihayet Parfen. “Onu bıçak beklediği için benimle evleniyor! Prens, sen hâlâ bunu kavrayamadın mı?”

“Seni anlamıyorum.”

“Belki de gerçekten kavrayamıyor, hah ha! Senin biraz… ***şey***… olduğunu söylemişlerdi. Başkasını sevdiğini anlamıyor musun? Aynı benim onu sevdiğim gibi, o da bir başkasını seviyor. Bu başkasının kim olduğunu biliyor musun? ***Sensin***! Ne o? Bilmiyor muydun?”

“Ben mi?”

“Sen! Seni o günden beri seviyor, doğum gününden beri… Ama seninle birlikte olmasının imkânsız olduğuna inanıyor. Seninle evlenerek seni küçük düşürmekten ya da geleceğini mahvetmekten korkuyor. ‘Benim ne mal olduğumu herkes biliyor’ deyip duruyor. Kendisi için aynen bu ifadeyi kullanıyor. Bütün bunları açık açık yüzüme karşı söyledi. Seninle evlenerek seni küçük düşürmekten korkuyor. Oysa benimle evlenmeye hazır. Bunun ne anlama geldiğini anlayabiliyorsun, değil mi? Bunu iyi görmek lazım!”

“O halde neden, senden bana kaçtı, benden de…”

“Senden de bana... O kadının aklından geçenleri kim çözebilir ki? Nöbet geçiriyor sanki. Gün geliyor, bana, ‘Kendimi suya atar gibi evleniyorum seninle. Düğün gününü hemen ayarla!’ diye bağırıyor. Zaman yaklaşınca da korkuyor ya da aklına başka bir şey geliyor, kim bilir… Sen de gördün, kâh ağlıyor, kâh gülüyor... Nöbet geçiriyor sanki. Senden bana kaçmasına neden şaşıyorsun ki? Birden seni ne kadar çok sevdiğini anladı. Sevgisinin gücüne dayanamadı. Az evvel onu Moskova’da benim arayıp bulduğumu söylemiştin. Aslında senden kaçıp kendi geldi bana. ‘Düğün hazırlıklarına başla,’ dedi çığlık çığlığa. ‘Hazırım. Şampanya! Çingenelere gidelim!’ Ben olmasaydım, kendini çoktan suya atmıştı. İnan bana! Belki de benden, sudan korktuğundan daha çok korkuyor. Benimle gerçekten evlenirse de, bunu hırsından yapacak…”

“Neler söylüyorsun sen?” diye bağırdı Prens. Rogojin’e dehşetle baktı ve sözünü bitirmeden sustu.

“Neden sustun?” diye atıldı Rogojin. “Devam et, söyle aklındakileri. Şu anda ‘O halde nasıl onun karısı olur? Buna izin vermemeliyim’ diye düşünüyorsun, değil mi?”

“Buraya bu niyetle gelmedim, Parfen. Sana söyledim…”

“Bu niyetle gelmemiş olabilirisin, ama şimdi niyetlendin. Hah hah ha… Yeter artık! Söylediklerime şaşırdın. Gerçekten de bunu bilmiyor muydun? Sana hayret ediyorum doğrusu!”

“Hastalık derecesinde kıskançsın, Parfen. Her şeyi abartıyorsun…” dedi Prens aşırı bir heyecanla. “Ne yapıyorsun?”

“Bırak!” dedi Parfen. Prens, farkında olmadan masanın üstündeki bıçağı eline almıştı. Rogojin bıçağı hızla kaptı ve yerine koydu.

“Bunu biliyordum, seziyordum…” diye sürdürdü Prens. “Bu yüzden Petersburg’a gelmek istemiyordum! Buraya ait her şeyi yüreğimden söküp atmak istiyorum. Hoşça kal… Aman, ne yapıyorsun?”

Prens konuşurken, tekrar bıçağı almış, Rogojin de onu tekrar elinden kapıp masanın üstüne koymuştu. Hiçbir özelliği olmayan, eni boyu on beş santimlik katlanmayan bir bıçaktı bu. Sapı geyik boynuzundan yapılmıştı.

Rogojin, Prensin elinden bıçağı ikinci kez alıyordu. Prensin buna önem verdiğini görerek bıçağı öfkeyle kitabın arasına koydu. Ardından kitabı

başka bir masaya fırlattı.

“Bununla kitabın yapraklarını mı kesiyorsun?” diye sordu Prens. Dalgın, düşünceli görünüyordu.

“Evet, sayfaları kesmek için…”

“Ama bahçe bıçağı değil mi bu?

“Evet. Ne yani, bahçe bıçağıyla sayfalar kesilemez mi?”

“Yepyeni…”

Her sözcükte daha çok öfkelenen Rogojin kendinden geçmiş bir vaziyette, “Yeniyse yeni! Yeni bir bıçak alamaz mıyım?” diye haykırdı.

Prens ürperdi ve dikkatle Rogojin’e baktı ama hemen kendini toparlayarak güldü. “Şu halimize baksana! Bağışla beni kardeşim. Aklım başım yerinde değil. Bir de şu hastalık… Çok dalgın oluyorum, gülünç şeyler yapıyorum, neler söylediğimi bilmiyorum. Sana sormak istediğim başka şeyler vardı aslında… ama hatırlamıyorum. Hoşça kal…”

“O taraftan değil,” dedi Rogojin.

“Unutmuşum.”

“Bu taraftan... Gel seni geçireyim.”

IV

Daha önce Prensin geçtiği odalardan, Rogojin önde, Prens biraz arkada, tekrar geçtiler. Duvarları başpapaz ve manzara resimleriyle dolu olan büyük bir salona girdiler. Bir sonraki odaya açılan kapının üstünde, yaklaşık bir metre uzunluğunda, iki metre yüksekliğinde tuhaf biçimli bir tablo asılıydı. Çarmıhtan henüz indirilmiş İsa’yı resmediyordu. Prens sanki bir şeyler hatırlıyormuş gibi tabloya baktı, ancak yavaşlamadı ve kapıya yürüdü. İçine bir ağırlık çökmüştü; bir an evvel bu evden çıkmak istiyordu. Rogojin birden tablonun önünde durdu.

“Toprağı bol olsun, babam resme meraklıydı. Bütün bu gördüğün tabloları mezatlardan satın almış, birer ikişer rubleye... Resimden anlayan bir adam evdeki tabloları inceledi, değersiz olduklarını söyledi. Bu tablo hariç… İki rubleye alınmış o da, ama değerliymiş. Zamanında babama bu tablo için üç yüz elli ruble vermişler, satmamış. Tüccar Savelyev, İvan Dimitriç de resme

meraklıdır, bu tablo için dört yüz ruble teklif etmişti. Daha geçen hafta kardeşim Semyon Semyonoviç'e beş yüz ruble vermeye hazır olduğunu söylemiş. Ama ben kendime saklamaya karar verdim."

Tabloya dikkatlice bakan Prens, "Bu… Hans Holbein'ın bir kopyası." dedi. "Pek anlamasam da, iyi yapılmış bir kopya olduğu belli oluyor. Ben bu tabloyu Avrupa'da görmüştüm, hiç unutmadım. Ama…"

Rogojin birden tabloyu bırakıp yürümeye başlamıştı; dalgın ve sinirli hali garip davranışlara neden oluyordu.

"Lev Nikolayeviç, sana çoktandır sormak istiyordum. Tanrı'ya inanır mısın?" dedi Rogojin, birkaç adım attıktan sonra.

"Ne tuhaf bir soru bu…" dedi Prens.

Rogojin, kısa bir sessizlikten sonra, soru sorduğunu unutmuş gibi, "Bu tabloya bakmaya doyamıyorum," diye mırıldandı.

"Bu tabloya mı? Ama bu tablo insanın inancını sarsabilir!" diye bağırdı Prens birden.

"Gerçekten de sarsıyor," diye doğruladı Rogojin, beklenmedik bir şekilde. Çıkış kapısının önündeydiler.

Prens duraksadı. "Ne dedin? Sen ciddi misin? Tanrı'ya inanıp inanmadığımı neden sordun ?"

"Hep sormak istemiştim. Zamanımızda inanan insan sayısı az. Sen yurt dışında da yaşadın. Adamın biri, içki masası muhabbetinde, Rusya'da Tanrı'ya inanmayanların sayısının başka ülkelerden daha çok olduğunu söylemişti bana. Bu doğru mu? 'Çünkü onlardan her yönden daha ileriyiz' diyordu."

Rogojin, bunları söyledikten sonra alaylı alaylı güldü, ardından kapıyı açtı, kapı kolunu tutarak Prensin çıkmasını bekledi. Prens buna şaşırsa da dışarı çıktı. Rogojin gelip ardından kapıyı kapadı. İkisi de nerede olduklarını ve ne yapacaklarını unutmuş gibi sahanlıkta yüz yüze duruyorlardı.

"Hoşça kal," dedi Prens elini uzatarak.

Rogojin, Prensin elinin kuvvetlice sıkarak, "Hoşça kal," dedi. Kendinde değilmiş gibiydi.

Prens belli ki Rogojin’i böyle bırakmak istemiyordu. Bir basamak inerek geri döndü. “İnanç konusuna gelince,” diye söze başladı. “Geçen hafta, iki gün içinde, dört farklı olay yaşadım. Bir sabah, S. isminde biriyle trenle yolculuk ettik. Dört saat kadar konuştuk. İsmini daha evvel de duymuştum. Tanrı’ya inanmayan biri olduğu söyleniyordu. Bilgili bir adamdı. Gerçek bir âlimle sohbet etme sevincini tattım. Üstelik son derece nazik, iyi yetişmiş biriydi. Benimle sanki eşitiymişim gibi konuştu. Gerçekten de Tanrı’ya inanmıyor. Ama asıl, ondan konuşuyor gibi görünürken aslında ondan konuşmadığını fark edince şaşırdım. Aynı daha evvel karşılaştığım, Tanrı’ya inanmayan diğer insanlar gibi, o da ondan konuşuyormuş gibi görünse de, aslında hiç de ondan konuşmuyordu. Bunu kendisine hemen söyledim; ama iyi ifade edememiş olacağım ki, ne demek istediğimi anlamadı… Akşam, geceyi geçirmek üzere bir otele gittim. Herkes burada bir gece evvel işlenen cinayetten bahsediyordu. Birbirlerini uzun zamandır tanıyan, arkadaş olan iki köylü oda tutmuşlar. İkisi de yaşını başını almış, ağzına içki koymayan adamlarmış. Çaylarını içip odalarına çekilmişler. Bunlardan birisi, ötekinin sarı boncuklu kaytanı olan gümüş saatine göz dikmiş. Köyde iyi bir adam olarak bilinirmiş, hali vakti de yerindeymiş, yani adam asla hırsız falan değilmiş. Ama bu saat öyle hoşuna gitmiş ki bu saate mutlaka sahip olmak istiyormuş. Sonunda dayanamamış, eline bir bıçak almış ve arkadaşı duvara dönünce yavaşça yanına yaklaşmış, gözlerini havaya kaldırmış, haç çıkarmış, umutsuzca ‘Tanrım, İsa aşkına bağışla beni!’ diye acı acı dua etmiş ve arkadaşını tek bir darbeyle koyun gibi kesmiş, saatini de çekip almış.”

Rogojin kahkahayla güldü. Sanki az evvelki asık suratlı adam o değildi. “Bunu sevdim işte! Çok güzel bir hikâye!” diye bağırıyordu. “Biri Tanrı’ya inanmıyor; diğeri ise o kadar inanıyor ki adamı keserken bile dua ediyor… Prens, kardeşim, kırk yıl düşünsen aklına gelmez! Hah hah ha! Olacak şey değil.”

Rogojin’in kahkahası kesilir kesilmez Prens anlatmaya devam etti. “Sabah şehri dolaşmaya çıktım. Tahta kaldırımda yürürken karşıma sarhoş bir asker çıktı. Üstü başı dökülüyordu. Yaklaşıp bana, ‘Efendi, bu haçı benden al, yirmi kopek versen yeter, hakiki gümüştür!’ dedi. Elinde haçı tutuyordu, boynundan yeni çıkarmıştı… Eskimiş mavi bir kurdelenin ucuna bağlıydı, ilk bakışta kalay olduğu anlaşılıyordu. Sekiz dallı, Bizans modeli, büyükçe

bir haçtı. Yirmi kopek çıkardım ve haçı hemen boynuma geçirdim. Asker, aptal bir beyi kandırdığına seviniyordu. Haçın parasıyla hemen içmeye gitti, buna hiç kuşkum yok. Kardeşim, eskiden Rusya'yı hiç tanımazdım. Yurt dışındayken beş sene boyunca zihnimde belli belirsiz hayaller vardı sadece. Memlekette gördüğüm her şey üzerimde derin bir etki bıraktı. Yürürken, 'Hayır, İsa'yı satan bu askeri suçlamakla acele etmemeliyim. Bu zayıf, sarhoş bedenlerin ne yürekleri var, bunu Tanrı bilir,' diye düşünüyordum. Bir saat sonra otele dönerken kucağında bebeğiyle bir kadına rastladım. Gençti kadın, bebek de altı haftalık kadardı… Derken bebek kadına gülümsedi, doğduğundan beri ilk kez gülümsüyordu… Kadın sofuca haç çıkardı. 'Ne oldu,' diye sordum. (O zamanlar hep soru sorardım.) Bana, 'Tanrı, bir günahkârın bütün yüreğiyle Ona ibadet ettiğini görünce nasıl sevinirse, bir ana da çocuğunun ilk tebessümüne öyle sevinir,' dedi. Halktan, sıradan bir kadının, bir annenin sözleriydi bunlar. Belki de öylesine ince, derin ve hakikaten dinsel bir düşünceyi dile getiren bu genç kadın o askerin karısıydı, bilinmez… Bu basit cümleyle Hristiyanlığın özünü anlattı: Tanrı'nın bize gösterdiği sevginin, bir babanın çocuğuna duyduğu sevgiyle aynı olduğu düşüncesi İsa'nın temel düşüncesidir! Dinle Parfen, demin bir soru sormuştun, işte cevabım: Dinsel duygunun ne olduğunu anlatmak için aklına gelen ve gelebilecek bütün hükümler yetersiz. Dinsel duyguyu anlatma teşebbüsünde bulunanlar ***onu*** dile getiriyor gibi görünürler ama aslında dile getirdikleri ***o değildir***. Bu duyguyu en açık ve belirgin şekilde Rus insanının yüreğinde hissedebilirsin. Gördüklerimden çıkardığım en önemli sonuç bu. Rusya'da yapılacak çok şey var, Parfen! Moskova'da bir araya geldiğimizde neler konuştuğumuzu hatırla… Aslında bugün seninle konuşmak istediklerim bunlar değildi. Bu görüşmeyi hiç bu şekilde hayal etmemiştim. Neyse... Hoşça kal! Tanrı seninle olsun!"

Prens bunları söyledikten sonra dönüp merdivenden indi.

Alt sahanlığa geldiğinde yukarıdan Parfen'in sesini duydu. "Lev Nikolayeviç! Askerden aldığın haç yanında mı?"

"Yanımda."

Prens yine durdu.

"Göster."

Tuhaf bir davranıştı bu. Prens biraz düşündü, ardından merdivenden çıkıp boynundaki haçı gösterdi.

"Onu bana versene," dedi Rogojin.

"Neden? Yoksa sen…"

Prens, bu haçtan ayrılmak istemiyordu.

"O haçı ben takacağım. Benimkini de sana veririm, takarsın."

"Haçlarımızı değiştirmemizi mi istiyorsun? Kardeş olacağız Parfen! Buna çok sevindim."

Prens kalay haçını, Parfen de altın haçını çıkardı, değiştirdiler. Parfen susuyordu. Prens, kardeşinin yüzündeki güvensizliğin ve alaycı gülümsemenin yok olmadığını acıyla gördü. Rogojin, Prensin elini tuttu, bir süre sessiz kaldı; ne yapacağı konusunda kararsızdı. Sonunda onu kendine çekip zor duyulur bir sesle, "Gidelim!" dedi. Zemin katındaki sahanlığı geçince çıktıkları kapının karşısındaki kapıyı çaldılar. Kapı çabucak açıldı. İki büklüm, karalar giymiş, başı örtülü yaşlı bir kadın yerlere kadar eğilerek Rogojin'i sessizce selamladı. Rogojin, bir şey sordu ve cevabı beklemeden ilerledi. Yine beyaz kılıflı eski mobilyalarla döşenmiş karanlık ve soğuk odalardan geçtiler. Rogojin, haber vermeden, Prensi doğruca salon olarak kullanılan küçük bir odaya götürdü. Yanlarında iki kapı olan maundan parlak bir bölmenin arkasında belli ki yatak odası vardı. Salonun bir köşesinde, sobanın önündeki bir koltukta ufak tefek bir kadın oturuyordu. Saçları bembeyazdı ama fazla yaşlı olduğu söylenemezdi. Sevimli, yuvarlak bir yüzü vardı. Sağlıklı görünüyordu ama ilk bakışta bile çocukluğunu tekrar yaşadığı belli oluyordu. Üzerinde siyah ipekten bir elbise, boynunda büyük siyah bir atkı, başında siyah kurdeleli beyaz bone vardı. Ayaklarını bir tabureye dayamıştı. Yanında, ondan daha yaşlı, onun gibi karalar bağlamış, beyaz başlık takmış bir başka kadıncağız sessizce oturup çorap örüyordu. Koltukta oturan kadın Rogojin ile Prensi görünce gülümsedi ve sevincini göstermek için birkaç kez başını eğdi.

Rogojin, kadının elini öptü. "Anneciğim," dedi. "Bu dostum Lev Nikolayeviç Mişkin. Haçlarımızı değiştirdik. Moskova'da benim kardeşim gibiydi, çok iyiliğini gördüm. Onu kutsa anneciğim, oğlunmuş gibi kutsa. Dur… Bırak da parmaklarını birleştireyim. Böyle…"

Yaşlı kadın Parfen'i beklemeden sağ elini kaldırdı, üç parmağını birleştirdi ve Prensi sofuca kutsadı. Ardından başını tekrar tatlı tatlı salladı.

"Gidelim, Lev Nikolayeviç," dedi Parfen. "Seni buraya bunun için getirmiştim."

Merdivene çıktıklarında, "Görüyorsun ya, konuşanları anlamıyor; yine de seni kutsadı. Demek, bunu kendiliğinden istedi. Hadi, ayrılık zamanı geldi…" dedi ve kapıyı açtı.

Prens tatlı bir sitemle ona bakarak, "Bırak da ayrılmadan önce seni kucaklayayım, ne tuhaf adamsın!" diye bağırdı. Onu kucaklamak istedi. Ama kollarını kaldıracak gibi olan Parfen birden onları indirdi. Prense bakmamak için başını çevirmişti. Onunla kucaklaşmak istemiyordu.

"Korkma! Haçını aldım ama bir saat yüzünden boğazını kesmem!" dedi alçak sesle, sonra tuhaf tuhaf güldü. Ansızın yüzü korkunç derecede değişti, sarardı; gözleri alev saçıyordu. Kollarını kaldırıp Prensi kuvvetle kucakladı ve nefes nefese "Nastasya Filipovna'yı al. Kader buymuş... O senin. Onu sana bırakıyorum… Rogojin'i unutma!"

Ve Prensi orada bırakarak, yüzüne bakmadan, aceleyle evine girdi, kapıyı ardından çarptı.

V

Saat iki buçuğa geliyordu. Prens, General Epançin'i evinde bulamadı. Kartını bıraktı ve Kolya'yı görmek için Vesıy Oteli'ne doğru yola koyuldu. Orada yoksa ona haber bırakacaktı. Otelde, Nikolay Ardalyoniç'in sabah erkenden çıktığını ama biri gelip kendisini soracak olursa büyük ihtimalle saat üçte geri döneceğini, yine de saat üç buçukta dönmemiş ise trenle Pavlovsk'a General Epançin'in villasına gitmiş olacağını ve yemeğini de orada yiyeceğini bildirdiler.

Prens oturdu ve beklerken öğle yemeği yedi.

Kolya ne saat üç bucukta, ne de dörtte geldi. Prens kendini sokağa atıp hiç düşünmeden, yol onu nereye götürürse yürümeye başladı. Yazın ilk günlerinde bazen Petersburg'da havalar sıcacık olur, her yer aydınlık ve sessizdir. O gün de işte böyle bir gündü.

Prens bir süre amaçsızca dolaştı. Şehri çok iyi bilmiyordu. Bazen kavşaklarda, dikkatini çeken evlerin önünde duruyordu. Bir ara dinlenmek için bir pastaneye girdi. Meydanlarda, köprülerde gelip geçenleri merakla süzüyordu. Yine de ne gelip geçenlerin, ne de bu yolun kendisinin nereye götüreceğinin farkındaydı. Huzursuz ve tedirgindi, aynı zamanda kendisiyle baş başa kalma ihtiyacı duyuyordu. Böylece acı veren bu gerginliğe kendisini teslim edebilirdi –bütünüyle, hiçbir çıkış yolu aramaksızın... İstilâsına uğradığı sorunları çözmeyi reddediyordu. “Bunlar benim suçum olabilir ama ne yapabilirim?” diye mırıldanıyordu kendi kendine.

Saat altı sularında kendini Tsarskoselskoye İstasyonu’nun çıkışında buldu. O ana dek arzuladığı yalnızlığından bunalmıştı artık; ruhunu hapseden keder, yüreğini bir an için saran tatlı bir sıcaklıkla aydınlandı. Pavlovsk’a bir bilet aldı ve sabırsızlıkla hareket saatini beklemeye koyuldu. İzlendiğinden kuşkulanıyordu, her ne kadar bunun bir hayal olduğuna inanmak istese de bir yandan da bunun gerçekliğini seziyordu. Tam trene binerken, aldığı bileti yere atıp istasyondan çıktı. Şaşkındı, ne düşüneceğini bilmiyordu. Yürürken, onu çoktandır huzursuz eden tuhaf bir şeyi hatırlar gibi oldu. Bu tuhaflığın epeydir devam ettiğinin bilincindeydi. Birkaç saatten beri, oteldeyken, belki ondan da önce, sürekli etrafında bir şey arayıp duruyordu. Ara sıra, belki de yarım saatliğine bunu unutuyor ama hemen ardından endişeyle çevresinde bakınmaya başlıyordu.

Aslında epeydir tekrarladığı ve şimdiye dek anlam veremediği bu gayriihtiyari hareketinin farkına varınca, birden zihninde belirginleşen bir hatıranın peşine düştü. Endişeyle çevresine bakınıp bir şeyler aradığını fark ettiği anda, bir dükkânın önünde durduğunu ve vitrinde sergilenen eşyaları merakla seyrettiğini de hatırladı. Bundan belki de beş dakika evvel, gerçekten de bir dükkânın önünde durmuş muydu? Yani dükkân gerçekten var mıydı? Çünkü bugün kendini hiç de iyi hissetmiyordu; sanki eski hastalığı geri dönmüştü ve o bildik krizlerden birini geçirmesi bir an meselesiydi. Kriz gelmeden önceki anlarda çok dalgınlaştığını; dikkatini toplamakta zorlandığını; nesneleri, yüzleri, gördüğü her şeyi birbirine karıştırdığını biliyordu. Ama dükkânın gerçek olup olmadığını doğrulama isteğinin başka bir sebebi daha vardı. Bütün dalgınlığına ve huzursuzluğuna rağmen vitrindeki eşyaların arasında özellikle dikkatini çeken ve altmış kopek değer biçtiği bir şey vardı. Dolayısıyla dükkân gerçekten var ise

kendisi kesinlikle söz konusu nesneyi görmek için durmuştu. Demek ki bu, onu son derece etkileyen bir nesneydi; yoksa, istasyondan çıkarken içinde bulunduğu ruh haline rağmen ilgisini çekmezdi. Endişe ve sabırsızlıkla yürüyor, yüreği hızla çarpıyordu. Sonunda dükkânı buldu! Beş yüz adım yaklaşmıştı ki geri dönmek istedi. Altmış kopek biçtiği nesneyi görmüştü. “Altmış kopeklik bir şey; evet, daha fazla etmez!” dedi kendi kendine ve güldü. Ama hastalıklı bir gülüştü bu… İçine inanılmaz bir ağırlık çöktü. Biraz önce bu dükkânın önünde dururken, Rogojin’in bakışını üzerinde hissederek birden döndüğünü hatırladı. Yanılmadığından emin olunca (ki buraya gelmeden de bunu biliyordu) oradan hemen uzaklaştı. Olan biteni düşünmesi gerekiyordu. Artık hayal görmediğine emindi. Başından beri gördüğü her şey hüzün verici bir şekilde gerçekti ve birbirine bağlıydı; bu onu daha da huzursuz kılıyordu. Ağır bir tiksinti kapladı her yanını. Olan biteni kavramaya çalışmadı, böyle bir isteği de yoktu artık. Bambaşka düşüncelere dalıp gitti.

Sara nöbeti gelmeden önce, (eğer uyanıkken gelirse) bir an vardı ki beyni hızla çalışmaya başlıyor, yüreğini hapseden hüzün ve karanlığın içinde alışılmamış bir ışık parlıyordu. Bir şimşek hızıyla gelip geçen bu anda kendisini en az on kat daha güçlü hissediyor ve yaşama isteği son mertebeye ulaşıyordu. Bütün heyecanları, kuşkuları, endişeleri bir anda yok oluyor; yerlerini farkındalık, sevinç ve umut dolu bir huzur alıyordu.

Ama bu, sadece krizin başlangıcını haber veren bir andı; çünkü bu dayanılmaz anın son saniyesinde kriz başlıyordu.

Daha sonra, sağlıklı bir kafayla kendi kendine, farkındalığın, yaşama gücünün ve arzunun son mertebeye ulaştığı, bir nevi “varlık alanının en yükseğinde” bulunduğu bu anın doğal olmadığını, hastalıklı bir durum sayılabileceğini düşünüyordu. Dolayısıyla var olmanın “en üst alanında” değil, aksine “en alt alanı”nda bulunduğu kanısına varıyordu. Bütün bunlardan çıkardığı sonuç gerçekten de tezat oluşturuyordu. “Sağlığa kavuşunca hatırlanan ve tahlil edilen bu an, ahenk ve güzellik demek ise, kişiye o zamana dek tadamadığı denge ve huzuru veriyor ise, en üst varlığa coşkulu ve derin bir ibadet ise bunun bir hastalık, doğal sayılmayan bir gerginlik olmasının ne önemi var?” Bu belirsiz düşünceler, kendince pek anlamlıydı. Bunun gerçekten de “güzellik ve ibadet” olduğundan kuşku duymuyordu. Çünkü bunların, insanın bilincini de, ruhunu da bulandıran

esrar, afyon ya da haşhaşın etkisinde görülen hayallerle bir ilgisi yoktu. Kriz geçince her şeyi daha iyi anlıyordu. Bu, kişinin kendi benliğinin ve hissiyatının farkına vardığı bir andı. Krizden önceki son bilinçli saniyede eğer "Evet, bu an için bütün hayatımı verebilirim!" diye düşünüyorsa, o an hakikaten de bir ömre bedel demekti. Kafasından geçen bütün bu düşünceleri mantıksal olarak savunmaya kalkışmayacaktı tabii. Çünkü bu an sona erdiğinde kendi karanlık dünyasına kapanıyor, bir budala gibi oluyordu. Değerlendirmelerinde yanılıyor olabilirdi, ama ya gerçekten hissettiklerine ne demeliydi? Mutluluğa eriştiği o saniyenin gerçekten hayatına bedel olduğunu pek çok kez ifade etmişti. Moskova'daki buluşmaları sırasında, bir keresinde Rogojin'e, "Havari'nin 'Artık zaman kavramı olmayacak' sözlerini o anda anlıyorum," demişti. Evet, Moskova'da sık sık Rogojin'le bir araya gelip sohbet ederlerdi. "Rogojin, o zamanlar kardeşimdin dedi. Bunu ilk kez söylüyor," diye düşündü Prens.

Bunu Yaz Bahçesi'ndeki bir ağacın altındaki banka otururken düşündü. Saat yedi sularıydı. Bahçe ıssızdı. Güneş batıyordu. Ansızın karanlık bir bulut güneşi kapladı. Ağır, boğucu bir hava vardı; belli ki fırtına yaklaşıyordu. Prens içinde bulunduğu bu ruh halinin devam etmesini istiyordu. Dış etkenler birbiri ardına belleğini ve anılarını uyarıyor, bu da onun hoşuna gidiyordu. Unutmak istediği bir şey vardı, ama her yanını, etrafında bakınca kurtulmak istediği o kara endişe kaplıyordu. Öğle yemeği sırasında garsonla, geçtiğimiz günlerde işlenen ve epey ses getiren bir cinayeti konuştuklarını hatırladı. Bunu hatırlayınca üzerine bir gariplik çöktü.

Birden önüne geçilemez bir arzu duydu. Banktan kalktı, bahçeden çıkıp Petersburg Mahallesi'ne doğru yürüdü. Az evvel Neva Rıhtımı'nda, yoldan geçen birine Neva'nın karşı tarafındaki mahalleyi sormuştu. Gitmeye niyeti yoktu. Bugün oraya gitmesinin bir anlamı da yoktu zaten. Adres yanındaydı. Lebedev'in akrabasının evini rahatça bulabilirdi, ancak Nastasya Filipovna evde değildi. "Pavlovsk'a gitmiş olmalı; yoksa Kolya, anlaştığımız gibi otele haber bırakırdı," diye geçirdi içinden. Yani şu anda oraya gitmesinin sebebi onu görmek değildi. Aklına ansızın yeni bir fikir gelmişti. Istırap verici bir merakla bu fikrin peşinden gitmeye başladı.

Yolu fark etmeden yürüyordu. Fikri üzerine kafa yormak onu bunaltıyordu. Sancılı bir dikkatle gördüğü her şeyi inceliyor; gökyüzüne,

Neva'ya bakıyordu. Küçük bir çocukla karşılaştı. Belki de kriz geliyordu. Fırtına yavaş yavaş yaklaşıyordu. Uzakta gök gürlemeye başladı. Hava iyice ağırlaşmıştı…

Nedense Lebedev'in yeğeni, rahatsız eden, bıktıran bir nakarat misali aklından çıkmıyordu. İşin tuhafı, yeğen, onu takdim ederken Lebedev'in sözünü ettiği katil olarak geliyordu gözlerinin önüne. Evet, yakınlarda bu katille ilgili bir şeyler okumuştu. Rusya'ya döndüğünden beri buna benzer pek çok olay duymuş, bu tür haberleri takip etmişti. Öğle yemeği sırasında garsonla özellikle bu Jemarin cinayetini konuşmuştu. Şimdi hatırlıyordu, garson da kendisiyle aynı fikirdeydi. Garson aklı başında, ciddi, temkinli bir oğlandı. Aslında, Tanrı bilir, nasıl bir oğlandı; yeni gidilen bir ülkede insanları anlamak zordur. Yine de Rus ruhuna bütün yüreğiyle inanmaya başlıyordu. Bu altı ay içinde ne de çok şey öğrenmişti! Ama başkasının ruhu muammadır, Rus ruhu da öyle. İşte, uzun zamandır Rogojin'le görüşüyordu, ama Rogojin'i gerçekten tanıyor muydu? Aslında her şey tam bir kaostu. "Şu Lebedev'in yeğeni ne kendini beğenmiş bir çıbanbaşı! Ama neden böyle düşünüyorum ki?" diye sordu kendi kendine Prens. "O insanları, o altı kişiyi, sanki o mu öldürdü? Sanırım her şeyi birbirine karıştırıyorum… Başım dönüyor… Lebedev'in büyük kızı ne kadar da sevimli! Şu kucağında çocuğu tutan… Yüzü pek masum… Hele o çocuksu gülüşü!" Bu yüzü unutmuştu, az önce hatırlaması tuhaftı. Onlara tepinerek bağıran Lebedev, kuşkusuz hepsini çok seviyordu. Yeğenini de öyle…

İyi ama, onları ne hakla yargılıyordu? Doğrusu Lebedev tam bir bilmeceydi. Hele bugünkü haliyle… Lebedev'in böyle biri olduğu aklına gelir miydi hiç? O ana kadar böyle bir Levbedev tanımış mıydı? "Lebedev ve Madam du Barry… Tanrım! Bak, mesela Rogojin birini öldürecek olsa, bunu sersemce yapmazdı. Böyle olmaz. Yeni alınmış kesici bir aletle cinnet anında yere serilmiş altı kişi… Rogojin'in yeni alınmış kesici bir aleti var mı acaba? Ama… Rogojin gerçekten de öldürecek mi?" Prens birden irkildi. "Böyle varsayımlar yapmak suç değil midir?" diye bağırdı ve yüzü utançla kızardı. Şaşkınlaştı, yol ortasında kalakaldı. Birden, deminki Pavlovsk ve Nikolayevski İstasyonu'nu, Rogojin'in sorusunu, şu anda boynunda taşıdığı haçını, Rogojin'in onu annesine götürüşünü ve kadının kendisini kutsayışını, Rogojin'in merdivendeki hallerini hatırladı. Ve bütün bunlardan sonra hâlâ etrafında bir şeyler araması ve dükkândaki o nesne…

Ne alçakçaydı! Bütün bunlardan sonra peşinden gittiği o yeni fikir… Ruhunu büyük bir umutsuzluk kapladı, ıstırap içinde kıvranmaya başladı. Hemen otele dönmek istedi. Gerçekten de otel yolunu tuttu, ancak bir dakika sonra durakladı ve tekrar düşününce karar değiştirip eski yoluna döndü.

Petersburg Mahallesi'ne gelmişti bile, evi çok yakındı. Buraya o yeni fikrin peşinden mi gelmişti? Bunu nasıl yapabildi? Evet, hastalığı geri dönüyordu, buna hiç kuşkusu kalmamıştı. Bugün bir kriz gelebilirdi. Bütün bu karanlık düşünceleri aklına, yaklaşan kriz getirmişti! Ama şimdi karanlık dağılmış, şeytan kovulmuş, kuşkuları yok olmuştu. Yüreği sevinçle çarpıyordu. ***Onu*** o kadar uzun zamandır görmemişti ki… Kesinlikle görmeliydi… Ve evet, keşke Rogojin de burada olsaydı, elinden tutup birlikte giderlerdi ona… Yüreği temiz duygularla doluydu. Rogojin'e rakip olabilir miydi ki? Yarın gidip Rogojin'e ***onu*** gördüğünü söyleyecekti. Çünkü o, Rogojin'in de dediği gibi, buraya sırf onu görmek için gelmemiş miydi? Belki de Pavlovsk'ta değildi, belki de evdeydi.

Evet, bütün bunlar açıklığa kavuşturulmalı, herkes içindekini ortaya dökmeliydi. Rogojin'in merdivendeki halleri; o üzücü, tutkulu vazgeçmeler olmamalıydı… Nastasya Filipovna'yı ***başka türlü*** sevdiğini söylüyordu – içinde hiç "acıma duygusu" barındırmayan bir sevgiyle… Ardından da "Senin acıma duygun, belki de benim sevgimden daha güçlü!" diye ilave ediyordu. Ama kendi kendini karalıyordu. "Hmm! Rogojin kitap başında… Sadece bu bile, ona karşı duygularının farkında olduğunun bir delili. Ya anlattıkları? Hayır, bu duygular tutkudan daha öte bir şey… Üstelik ***yüzünün*** yalnızca tutku uyandırması mümkün mü? İnsanı kapıp götürüyor, ıstırap veriyor, bütün ruhunu etkiliyor…" Prensin yüreğine yakıcı bir anı saplandı.

Evet, yakıcı… Onda ilk kez delilik belirtileri gördüğünde, buna ne denli üzüldüğünü hatırladı. Umutsuzluğa kapılmıştı. Rogojin'e gitmek üzere kaçtığı zaman onu nasıl bırakabildi? Ondan haber bekleyeceği yerde, peşinden gitmesi gerekiyordu. Peki… nasıl oldu da Rogojin bu belirtilerin farkına varmadı? "Hımm! Rogojin gördüklerini tutkuya bağlıyor olabilir… Ne kadar da kıskanç! Demin söyledikleri doğru muydu acaba?" (Prens birden kızardı, yüreği titredi.)

Bunu hatırlamak neye yarardı ki? İkisi de deliliğin eşiğindeydi… Ona göre bu kadını tutkuyla sevmek imkânsız; hatta bu, acımasızlık olurdu. “Evet, evet! Hayır, Rogojin kendine kara çalıyordu; onun büyük, acı duymasını da acımasını da bilen bir yüreği var. Gerçeği öğrenip aklı bozuk bu kadının zavallılığını anlayınca, çektiği acıları bağışlamayacak mı? Onun kardeşi, koruyucusu olmayacak mı? Acıma duygusu insan varlığının temeli, belki de tek yasasıdır.” Oh, Rogojin’e karşı ne kadar da suçluydu! Alçakça, bağışlanmaz bir suçtu bu. Hayır, karanlık olan “Rus ruhu” değildi; böyle şeyler düşünebildiği için kendi ruhuydu karanlık olan. Rogojin, Moskova’da geçirdikleri zamanın hatırına ona “kardeşim” demişti… Ama o… Ama bütün bunlar hastalığından kaynaklanıyordu. Geçer... Rogojin, az evvel nasıl da kara kara “İnancımı yitiriyorum” demişti. Kesinlikle ıstırap içinde olmalıydı. O tabloya bakmayı sevdiğini söylemişti. Sevmiyor, aslında buna ihtiyaç duyuyordu. “Rogojin sadece tutku dolu bir ruha sahip biri değil, aynı zamanda mücadeleci biri. Kaybettiği inancını zorla geri almak isteyen bir savaşçı. İnanca ihtiyacı var. Bir şeye inanmaya, birine inanmaya ihtiyacı var… Holbein’ın tablosu ne de tuhaf! Hah, işte bu sokakta! Bu da ev olmalı… Evet… 16 numara. ‘Memur Filisov’un evi.’ Burası!” Prens kapıyı çaldı ve Nastasya Filipovna’yı sordu.

Ev sahibesi, Nastasya Filipovna’nın sabahleyin Pavlovsk’a, Darya Alekseyevna’ya gittiğini ve birkaç gün orada kalabileceğini söyledi. Filisova ufak tefek, kurnaz bakışlı, sivri yüzlü, kırk yaşlarında bir kadındı. Prensin ismini sorarken kasıtlı olarak gizemli bir tavır takındı. Prens önce cevap vermedi, ama ardından kadından ismini Nastasya Filipovna’ya bildirmesini özellikle rica etti. Filisova bu ısrarlı ricayı büyük bir dikkatle ve “Siz yüreğinizi ferah tutun, anladım, sır saklamasını bilirim” tavrıyla karşıladı. Prensin ismi onu çok etkilemişti. Prens kadına dalgın dalgın baktı ve dönüp otelin yolunu tuttu. Ama dönüşte artık çok farklı görünüyordu. Göz açıp kapayıncaya kadar değişmişti: Sapsarı bir yüzle, acı içinde, halsiz halsiz yürüyor, bacakları titriyordu. Morarmış dudaklarında acı bir gülümseme dolaşıyordu. Peşinden gittiği fikir doğrulanmıştı, iblisine yeniden inanmıştı!

Neden titriyor ve soğuk soğuk terliyordu; yüreğindeki bu ağırlık, bu soğukluk, karamsarlık nedendi? ***O gözleri*** tekrar gördüğü için mi? Ama Yaz Bahçesi’nden sırf ***o gözleri*** görmek için çıkmamış mıydı? Peşinden gittiği o

yeni fikir bu değil miydi? Prens ısrarla ***orada***, o evin önünde ***o gözlerle*** tekrar karşılaşacağını görmek istemişti. Bunu heyecanla istemişti, o halde onları görünce neden bu kadar üzülmüş, şaşırmıştı? Sanki hiç beklemiyormuş gibi!.. Evet, ***aynı gözlerdi*** bunlar. (Kuşkuya yer yoktu, ***onun gözleriydi***!) Nikolayev İstasyonu'ndan çıkarken, kalabalıkta alev alev yanan aynı gözlerdi. Rogojin'in evinde otururken üzerinde hissettiği aynı gözler... Rogojin bunu çarpık, soğuk bir gülümsemeyle inkâr etmişti. Prens daha az önce, Tsarskoselskoye İstasyonu'nda, Aglaya'ya gitmek üzere trene binerken bugün üçüncü kez o gözleri görünce Rogojin'e yaklaşmak istemişti. Ama hemen ardından istasyondan kaçar gibi çıkmış ve bıçak dükkânının önünde, geyik boynuzu saplı sıradan bir nesneye altmış kopek değer biçerken bulmuştu kendini. Garip, korkunç bir iblis peşini bırakmak istemiyordu. (Bu iblis Yaz Bahçesi'nde bir ıhlamur ağacının altında dalgın dalgın otururken de kulağına fısıldamıştı.) "Madem Rogojin sabahtan beri adım adım seni izliyor, Pavlovsk'a hareket etmekten vazgeçtiğini anlayınca kesinlikle Petersburg Mahallesi'ndeki o eve gidip gelmeni bekleyecekti – seni, daha bu sabah onu görmeyeceğine söz veren, Petersburg'a bunun için gelmediğini söyleyen seni… Oraya varınca Rogojin'i, mutsuz, karamsar bir ruh hali içinde olan bu adamı, gördüğün için neden şaşırdın ki? O artık saklanmıyordu bile." Evet, Rogojin bu sabah inkâr etmişti ama istasyondayken saklanmamıştı. Saklanan Rogojin değil, daha ziyade Prensti. Şimdi de sokağın karşı yakasında, yaklaşık elli adım ötede, kaldırımda durmuş, kollarını kavuşturmuş bekliyordu. Açıkça görünüyordu ve görünmek istermiş gibi bir hali vardı. Bir yargıç gibi duruyordu karşısında… şey gibi değil… Ne gibi değil?

Peki ama neden Prens onun yanına gitmedi de, bakışları karşılaştığı halde onu görmemiş gibi davrandı? Çünkü bakışları karşılaşmış ve birbirlerine bakmışlardı! Biraz önce Rogojin'i elinden tutup ***ona*** götürmek isteyen Prens değil miydi sanki? Ertesi gün, ***onun*** evine gittiğini söylemeyi düşünen kendisi değil miydi? Oraya giderken yüreği birden sevinçle dolmuş ve iblisi susturmamış mıydı? Yoksa Rogojin'in halinde, sözlerinde, bakışlarında, gerçekten de Prensin korkunç önsezilerini doğrulayan, şeytana hak verdiren bir şeyler mi vardı? Belki de açıkça görünmeyen, dile getirilmesi zor, yeterli sebeplerle izah edilmesi mümkün olmayan bir şeyler… Ama öyle izlenimler bırakmışlardı ki Prens artık bundan emindi.

Peki ama emin olduğu neydi? (Ah, emin olduğu şeyin kötülüğü Prensi nasıl da yaralıyor, Prens kendini nasıl da suçluyordu!) “Cesaretin varsa, emin olduğun şeyi söyle” diyordu kendi kendine kızgınlıkla. “Tanımla, açıkça dile getirme yürekliliğini göster, kararlı ol! Alçağın biriyim!” diyordu alnı kızararak. “Hayatım boyunca bu adamın yüzüne nasıl bakarım? Ah, ne berbat bir gün! Tanrım, ne kâbus!”

Prens, Petersburg Mahallesi’nin o uzun ve azaplı yolunda yürürken birden karşı konulmaz bir istek duydu. Hemen Rogojin’e gitmek, utanç ve gözyaşlarıyla onu kucaklayıp her şeyi anlatmak. Ama otelinin önüne varmıştı bile… Bu otelden, koridorlardan, odasından daha ilk bakışta hoşlanmamıştı. Gün boyu birkaç kez buraya dönmesi gerektiğini hatırlayınca içi nefretle dolmuştu. Sinirli bir alayla, “Bugün ne oluyor bana? Hasta bir kocakarı gibi önsezilerime inanıyorum” diye düşündü, kapıda durarak. Kapıdan geçtiği anda, içini tekrar umutsuzlukla karışık dayanılmaz bir utanç kapladı. Bir an durdu. Bu bazen olur; utanç veren hatıralar insanı bir an durdurur. “Evet, korkağın, alçağın biriyim ben!” dedi acı acı… Yeniden yürümeye başladı, ancak yine durdu.

Giriş çok karanlıktı. Gökyüzünde beliren kara bulut akşam ışığını da içine almıştı. Prens otele yaklaşırken ansızın yağmur başladı. Sokağa bakan kemerli kapının tam önündeydi. Yarı karanlıkta, kapının derinliğinde, merdivenin hemen başında bir adam duruyordu. Bu adam birini bekliyor gibiydi, ama hızla gözden kayboldu. Prens adamı tam olarak seçememişti, kim olduğunu anlamadı. Üstelik burası bir oteldi, pek çok kişi gelip geçiyordu; koridorlarda yukarı aşağı durmadan gidip gelenler, koşuşanlar vardı. Ama Prensin içinde, bu adamın kesinlikle Rogojin olduğu inancı uyandı. Hemen ardından merdivene koştu. Yüreği durmuştu sanki. Tuhaf bir inançla, “Şimdi her şey açıklığa kavuşacak” dedi kendi kendine.

Merdiven, odaların bulunduğu birinci ve ikinci katın koridorlarına çıkıyordu. Bütün eski evlerde olduğu gibi bu merdiven de taştan yapılmıştı ve karanlıktı; kalın bir sütunun çevresinde dolanıyordu. İlk sahanlıkta, bir adım genişliği ve yarım adım derinliği olan bir boşluk vardı. Yine de buraya bir insan sığabilirdi. Karanlıktı ama sahanlığa adımını atınca, Prens bu boşlukta birinin olduğunu fark etti. Boşluğa bakmadan geçecekti. Tam bir adım atmıştı ki kendini tutamayıp durdu.

O gözlerin bakışıyla karşılaştı. Boşlukta saklanan adam ileriye doğru bir adım attı. İkisi göğüs göğse durdular. Prens birden adamın omzunu tuttu, merdivene, ışığa doğru çevirdi; yüzünü görmek istiyordu.

Rogojin'in gözleri alev alev yandı, çılgın bir gülümseme yüzünü çarpıttı. Sağ eli havaya kalktı, içinde bir şey parladı. Prens bu eli durdurmayı düşünmedi bile. Sonraları "İnanmıyorum, Parfen!" diye bağırdığını hatırladı.

Birden içten gelen olağanüstü bir ışık ruhunu aydınlattı. Bu an yarım saniye kadar sürdü, ama Prens göğsünden kopan korkunç çığlığın başlangıcını hatırlıyordu. Daha sonra bilincini kaybetti ve her yeri karanlık bastı.

Çoktandır gelmeyen bir sara kriziydi bu. Sara nöbeti bir anda gelir. Bir anda yüz ve bakışlar değişir. Bütün vücudu titremeler kaplar, yüz çizgileri kasılır. Göğüsten tanımlanması zor, korkunç bir çığlık kopar. İnsanca bir şey yoktur bu çığlıkta, öyle ki bağıranın o anda nöbet geçiren kişi olduğunu anlamak zordur; sanki içinde bulunan başka biri bağırıyordur. Sara nöbeti, şahit olan pek çok kişide böyle bir intiba bırakmıştır. Nöbet geçiren kişinin görüntüsü birçok kimsede dayanılmaz, gizemli bir ürperti uyandırır. Rogojin'i donduran, belki de o anın korkunç etkisiydi. Böylece Prens üzerine inen bıçak darbesinden kurtuldu. Ne olup bittiğinin farkına varmayan Rogojin, Prensin geriye doğru adım atarken merdivenden yuvarlanıp ensesini taş basamağa çarptığını gördü ve hızla aşağıya doğru koştu. Otelden kaçarken Prens baygın halde yerde serili yatıyordu.

Çırpınan hasta beden basamaktan basamağa yuvarlanarak merdivenin sonuna kadar kaymıştı. Aşağı yukarı beş dakika sonra, Prensi gören kalabalık etrafını sardı. Başının yanındaki kan birikintisi onları düşündürüyordu: Adam yaralanmış mıydı, yoksa biri suç mu işlemişti? Bazıları bunun sara nöbeti olduğunu hemen anladı. Garsonlardan biri, Prensin müşterilerden biri olduğunu fark etti. Sonunda bu olay güzel bir rastlantıyla mutlu bir sonuca bağlandı.

Saat dörtte Vesıy Oteli'ne döneceğine söz veren, ancak bunun yerine Pavlovsk'a gitmeye niyetlenen Kolya İvolgin, beklenmedik bazı sebepler yüzünden Epançinler'e gitmekten vazgeçmişti. Petersburg'a dönerek aceleyle otele gelmişti. Oraya saat yedi sularında varmış ve Prensin

bıraktığı nottan onun şehirde olduğunu öğrenmişti. Dışarı çıkan Prensi beklemek üzere büfeye inmiş, org dinleyerek çay içmişti. Sara nöbeti geçiren birinden söz edildiğini duyunca sezgilerine kulak vermiş, olay yerine koştuğunda Prensle karşılaşmıştı.

Prensi hemen odasına taşıdılar. Ayıldıktan sonra tamamen kendisine gelmesi epeyce zaman aldı. Başındaki yaraya bakması için bir doktor çağırdılar. Doktor pansuman yaptı; yara tehlikeli değildi. Bir saat sonra Prens nerede olduğunun farkına varmaya, çevresindekileri tanımaya başlamıştı. Kolya otelin arabasıyla onu Lebedev'in evine götürdü. Ev sahibi hastayı yerlere kadar eğilerek karşıladı. Prensin daha çabuk iyileşmesi için, sayfiyeye gidişlerini hızlandırdı. Bu olaylardan iki gün sonra hep birlikte Pavlovsk'taydılar.

VI

Lebedev'in villası fazla büyük değildi ama rahattı. Özellikle kiraya verilmek üzere ayrılan bölüm çok güzeldi. Girişe etkili bir görünüm kazandırmak isteyen Lebedev, büyük yeşil tahta fıçılara birkaç portakal, limon ve yasemin ağacı dikmişti. Ev sahibi bu ağaççıklardan bazılarını villayla birlikte almıştı. Daha sonra taraçaya kazandırdıkları güzellikten etkilenerek bir mezattan bu tür birkaç ağaç daha almaya karar vermişti. Ağaçlar taşınıp yerleştirildikten sonra Lebedev, burayı tutacak olan kiracıdan isteyeceği rakamı hesaplayarak birkaç kez sokağa çıkıp taraçayı hayranlıkla seyretmişti.

Burası, acı ve hastalık yüzünden iyice güçten düşmüş olan Prensin çok hoşuna gitti. Pavlovsk'a geldiği gün, yani hastalığının üçüncü günü, kendini iyi hissetmiyor olsa da sağlıklı görünüyordu. Bu üç gün boyunca çevresinde gördüğü herkes –yanından neredeyse hiç ayrılmayan Kolya; Lebedev'in, ortalıktan kaybolan yeğeni dışında bütün ailesi; bizzat Lebedev ve hatta daha şehirdeyken onu ziyaret eden General İvolgin– onda sevinç uyandırıyordu. Taşındıkları günün akşamı, taraça misafir doldu. Önce Ganya geldi; o kadar zayıflamış ve değişmişti ki Prens onu zor tanıdı. Ardından yazlarını Pavlovsk'ta geçiren Varya ile Ptizin ve buraya onlarla birlikte taşınan General İvolgin… Belli ki General ile Lebedev uzun zamandır arkadaştı. Lebedev ona ailesinden biriymiş gibi davranıyordu.

Prens, bu üç gün boyunca, aralarında büyük ihtimalle bilimsel konular üzerine konuşup ara ara tartıştıklarını ve bağrıştıklarını duymuştu. Prensin rahatsız olmaması için ev sahibi Generale Prensin yanına girmesini yasaklamıştı. Aynı önlemleri kendi ailesine de uyguluyordu. Prensi rahatsız etmesinler diye kimsenin yanına girmesine izin vermiyor, tepinerek onlara karşı koyuyordu. Prens Lebedev'den böyle yapmamasını rica etmişti, ama buna rağmen Lebedev yanına gittiklerinden kuşkulandığı anda Vera dahil çocukların peşinden koşuyor, hepsini kovuyordu.

"Önce saygı gelir. Dizginleri elden bırakmamak lazım," diye cevap veriyordu Prensin itirazlarına. "Ayrıca davranışları yakışıksız…"

Prens karşı çıkıyordu.

"Nedenmiş o? Bu göz hapsiniz beni bunaltıyor. Tek başıma canım sıkılıyor, bunu size daha evvel de söylemiştim. Kollarınızı havaya kaldırmanız, ayak uçlarınıza basarak yürümeniz beni üzüyor."

Lebedev hastanın rahat etmesi gerektiğini ileri sürerek herkesi kovuyor, ama kendisi sık sık Prensin odasına giriyordu. Her defasında önce kapıyı aralıyor, başını sokuyor, Prensin hâlâ orada olup olmadığını anlamak istercesine odayı gözden geçiriyordu. Sonunda korkutmamak amacıyla sessizce, ayak uçlarına basarak koltuğa yaklaşıyordu. Prense, bir şeye ihtiyacı olup olmadığını soruyordu. Kendisini rahat bırakması cevabını alınca da yine ayaklarının ucuna basarak kapıya yöneliyordu. Yürürken Lebedev durmadan ellerini sallıyor, rahatsızlık vermek istemediğini ve bir daha gelmeyeceğini tekrarlayarak çıkıyor ama on, on beş dakika sonra yeniden kapıda beliriyordu. Kolya'nın, Prensin odasına rahatça girip çıkması Lebedev'i hakarete uğrarmışçasına yaralıyordu. Kolya, Prensle konuşurken Lebedev'in onları kapının önünde dinlediğini fark etmiş ve durumu Prense söylemişti.

"Beni kilit altında tutuyorsunuz, bana sanki sizin malınızmışım gibi davranıyorsunuz" diye itiraz etti Prens sonunda. "Hiç olmazsa yazlıkta bunu yapmayın. Bırakın da istediğim kişiyle görüşüp istediğim yere gideyim."

"Tabii, nasıl isterseniz," dedi Lebedev, kollarını havaya kaldırarak.

Prens ona tepeden tırnağa, dikkatle baktı. "Ee, Lukyan Timofiyeviç, yatağınızın üstüne astığınız küçük kasanızı da buraya getirdiniz mi?"

“Getirmedim, hayır.”

“Onu orada bırakmış olamazsınız?”

“Taşımak imkânsız, duvardan söküp almak gerekiyor.Çok sağlam.”

“Belki burada da buna benzer bir kasanız vardır.”

“Hem de daha iyisi var. Villayı da bununla aldım.”

“Yaa… Demin kimin yanıma girmesini engellediniz? Bir saat evvel….”

“Şey… Generaldi. Girmesine gerçekten de engel oldum. Sizinle ne işi olabilir? Prens, General büyük adamdır; ona saygım sonsuz… İnanmıyor musunuz? Göreceksiniz. Yine de onunla görüşmeseniz daha iyi olur, Prens Hazretleri.”

“İzin verin de neden olduğunu sorayım? Ve Lebedev, neden parmaklarınızın ucuna basıyorsunuz? Sanki kulağıma gizli bir şey söyleyecekmiş gibi bir haliniz var.”

Lebedev duygulanarak göğsünü yumrukladı. “Ben alçağın biriyim… General size de misafirliğe pek meyilli göründü mü?”

“Misafirliğe pek meyilli mi?”

“Evet… İlk olarak, burada oturmaya hazırlanıyor. Olabilir. Hemen akraba olmaya yelteniyor. Konuyu birkaç kez araştırdık. Akraba olduğumuz anlaşıldı. Siz de, onun ikinci derecede yeğenisiniz, anne tarafından… Dün söyledi. O halde biz de, saygıdeğer Prens Hazretleri, akrabayız. Bunu da geçtik… Az önce, hayatı boyunca, daha doğrusu asteğmenliğinden itibaren geçen yılın 11 haziranına dek, evlerinde sofraya oturan misafir sayısının iki yüzden az olmadığını ileri sürdü. Sonunda bunların hiç masadan kalkmadıklarını, birlikte öğle ve akşam yemeği yediklerini, çay içtiklerini ve bu durumun otuz yıl sürdüğünü söyledi. Bu süre içinde sadece masa örtüsünü değiştirmek için ara verilmiş. Biri kalkar gider, öteki gelirmiş. Rusya’nın bininci kuruluş yılının kutlandığı bayramda bu sayı yedi yüze çıkmış. Düşünebiliyor musunuz? Bu hikâyeler iyiye işaret değil. Böyle misafiri eve kabul etmek insanı biraz ürkütüyor. Onun size ve bana zararı dokunabilir mi diye düşündüm.”

“Aranızın iyi olduğunu sanıyordum?”

“Hikâyelerini birer fıkra olarak dinliyor, ona kardeşçe davranıyorum. Eğer bu hoşuna gidiyorsa akraba olduğumuzu da kabul ederim, bundan ne çıkar?

Benim için şeref bile sayılır! İki yüz kişiye ve Rusya'nın bininci kuruluş yıldönümüne rağmen Generali saygıdeğer biri olarak görüyorum. Bunu içtenlikle söylüyorum. Prens, az evvel size bir sır verecekmişim gibi bir halim olduğunu söylediniz; bu doğru. Gerçekten de size söyleyeceklerim var. Kim olduğunu çok iyi bildiğiniz bir kadın sizinle gizli olarak buluşmak istediğini bildirdi."

"Neden gizli ki? Bugün evine uğrarım."

"Olmaz. Kesinlikle olmaz." Lebedev kollarını havaya kaldırarak itiraz etti. "O sizin sandığınız şeyden korkmuyor. Bu arada söyleyeyim, o canavar her gün gelip sağlığınızı soruyor."

"Ona canavar demeniz beni kuşkulandırıyor."

"Hiç kuşkulanmayın," dedi hemen Lebedev. "Size demek istediğim şu ki, söz konusu kişi ondan değil, başka birinden korkuyor."

Lebedev'in eğilip bükülmelerinden bıkan Prens, "Canım, ne olduğunu söylesenize!" diye sordu.

"İşte sır olan da bu zaten." Lebedev gülümsedi.

"Ne sırrı?"

"Sizin sırrınız... Prens Hazretleri, yanınızda bu konuyu açmamı bizzat yasakladınız…" diye mırıldandı Lebedev ve karşı tarafın merakının sabırsızlığa vardığını görerek zevkle ilave etti: "Aglaya İvanovna'dan korkuyor."

Prens kaşlarını çattı, bir süre sustu. Ardından, "Size yemin ederim Lebedev, evinizden gideceğim," dedi. "Gavrila Ardalyonoviç ve Ptizin'ler nerede? Sizde mi?"

"Geliyorlar, geliyorlar. General de onlarla birlikte… Kapıları açıp herkesi çağıracağım; kızları… hemen… hemen…" diyordu Lebedev, kollarını havaya kaldırıp kendini kapıdan kapıya atarak.

Tam o anda, taraçada Kolya göründü ve arkasından misafirlerin geldiğini haber verdi: Lizaveta Prokofyevna ve kızları.

Lebedev şaşkınlık içinde sordu: "Ptizin'ler ile Gavrila Ardalyonoviç'i içeri alalım mı, almayalım mı? Peki ya Generali?"

“Neden almayacakmışız? İsteyen gelsin. İnanın bana Lebedev, başından beri beni yanlış anlıyorsunuz. Hiç kimseden saklanmıyorum ki... Kimseden saklım gizlim de yok,” dedi Prens gülerek.

Onun güldüğünü gören Lebedev de gülmeyi kendine borç bildi. Çok heyecanlıydı ama keyfi yerindeydi.

Prensin bölmesi az sonra misafirlerle doldu. Epançinler taraçadan; Ptizin’ler, Ganya ve General İvolgin odaların bulunduğu diğer taraftaki girişten geldiler.

Epançinler Prensin hasta olduğunu ve Pavlovsk’ta bulunduğunu biraz önce Kolya’dan öğrenmişlerdi. Generalin karısı şaşkınlık içindeydi. Önceki gün General, Prensin kartını ailesine vermişti. Lizaveta Prokofyevna, Prensin Pavlovsk’a, onları görmeye gelmesini bekliyordu. Kızlar, altı aydır hiç yazmayan bir adamın ziyarette bulunma konusunda acele etmeyeceğine, kendisinin belki de Petersburg’da pek çok işlerinin olduğuna annelerini boş yere inandırmaya çalışmışlardı. Generalin karısı bu sözlere kızmıştı. Geç de olsa, Prensin en azından ertesi gün geleceğine bahse girmeye hazırdı. Ertesi gün, bütün sabah beklediler. Ardından öğle yemeğine beklediler. Akşam hava kararınca Lizaveta Prokofyevna herkesle kavga etti. Kavgalar sırasında tabii Prensin ismini anmadı. Üçüncü gün onuna ilgili tek söz etmedi. Öğle yemeği esnasında Aglaya, “Annem, Prensin gelmeyişine kızdı” diye ağzından kaçırdı.

General, “Bu benim suçum değil ki,” dedi. Bu konuşmanın üzerine Lizaveta Prokofyevna hemen yerinden kalkıp öfkeyle masayı terk etti.

Akşamüstü Kolya geldi ve Prensin başından geçenleri ayrıntılarıyla anlattı. Lizaveta Prokofyevna zafer kazanmış gibiydi. Yine de Kolya kendi payını aldı, “Günlerce bizde kalır, gitmeyi unutur ama tam da gerekli olduğu zamanda kendi gelmeye tenezzül etmediği gibi, haber bile vermez!

Kolya “gitmeyi unutur” sözüne alınsa da bunu bir başka sefere bıraktı. Hatta Lizaveta Prokofyevna’nın, Prensin hastalığını duyunca gösterdiği ilgi ve heyecan öyle hoşuna gitmişti ki, bu derece ağır olmasaydı, o sözü bağışlamaya bile hazırdı.

Lizaveta Prokofyevna, Petersburg’un ünlü doktorlarından birini ilk trenle getirtmek konusunda ısrar etti ama kızlar onu vazgeçirdiler. Yine de anneleri hastayı hemen ziyaret etmeye kalkışınca, onlar da gelmek istedi.

“O ölüm döşeğindeyken görgü kurallarını düşünecek halim yok,” diyordu Lizaveta Prokofyevna telaşla. “Aile dostumuz değil mi?”

“Yine de fazla heyecanlanmak iyi değil” dedi Aglaya.

“O halde sen gelme. Daha iyi olur, Yevgeni Pavloviç uğrayacaktı. Evde onu karşılayacak kimse olmayacak.”

Bu sözlerden sonra Aglaya tabii onlarla gitmek için acele etti. Zaten niyeti de buydu. Adelaida’yla birlikte olan Prens Şç., nişanlısının ricası üzerine hanımlara eşlik etmeyi kabul etti. Epançinler’le tanıştığı sırada, Prensten bahsedildiğini duyunca, çok ilgilenmişti. Yaklaşık üç ay evvel Prensle tanıştığını ve bir kasabada iki hafta kadar birlikte zaman geçirdiklerini anlatmıştı. O zamanlar Prensten sevgiyle söz eden Şç., şimdi de arkadaşını ziyaret etmekten büyük bir zevk alacağını belirtti. General İvan Fedoroviç evde değildi. Yevgeni Pavloviç de henüz gelmemişti. Lebedev ile Epançinler’in evlerinin arası üç yüz adım bile yoktu. Lizaveta Prokofyevna, Prensin etrafını saran kalabalığı görünce bu durumdan pek hoşlanmadı. Üstelik bu kalabalığın içerisinde hiç hazzetmediği iki üç kişi vardı. Hele ölüm döşeğinde yattığına inandığı hastanın yerine, onları ağırlayan, ilk bakışta sağlığı yerinde, şık giyinmiş, güler yüzlü bir genci görünce büsbütün şaşırdı. Kolya, ortada ölüm tehlikesi falan olmadığını ona tabii söyleyebilirdi, ama Generalin karısının, ağır hasta sandığı Prensi sağlıklı gördüğünde öfkeleneceğini bilerek böyle muzip davranmıştı. Kolya, dostluk bağları güçlü olmasına karşın sık sık, bazen de acımasızca takıldığı Lizaveta Prokofyevna’yı kızdırmak için yaptığı bu numarayı açıkça söyledi.

Lizaveta Prokofyevna, Prensin uzattığı koltuğa oturarak, “Bekle canım, kazandığın zafer uzun sürmeyebilir, şımarma hemen!” dedi Kolya’ya.

Ptizin ve General İvolgin kızlara iskemle vermeye koştu. Lebedev de Prens Şç.’ye saygılarını eğilerek belirtti ve bir iskemle uzattı. Varya, kızlarla içten bir yakınlıkla selamlaştı.

“Doğrusunu istersen şaşırdım, Prens. Seni yatakta bulacağımı sanıyordum. Yalan yok, biraz önce güler yüzünü görünce bozuldum. Ama yemin ederim, bu sadece bir dakika sürdü. Sonra aklım başıma geldi. Ben, biraz düşündükten sonra daha akıllıca davranır ve konuşurum. Sen de öyle Prens. Emin ol, bir oğlum olsaydı eğer, onun iyileşmesine bile senin iyileşmene sevindiğim kadar sevinemezdim. Bana inanmıyorsan kendinden

utanmalısın. Bu yaramaz oğlana gelince, sürekli bana oyunlar oynuyor. Sanırım koruman altında. Öyleyse seni uyarmalıyım: Günün birinde, onunla tanışıyor olmaktan duyduğum şereften yoksun bırakacağım kendimi."

"Ama benim suçum ne?" diye bağırdı Kolya. "Size Prensin iyileştiğini söylesem bile, bana inanmazdınız."

"Çok kalacak mısın?" diye sordu Lizaveta Prokofyevna, Prense.

"Bütün yaz, belki yazdan da sonra."

"Sen evlenmedin mi?"

Prens, bu iğnelemenin saflığına gülümseyerek, "Hayır!" dedi.

"Gülünecek ne var? Olur mu olur... Neden kalmak için bize gelmedin? Hiç kullanmadığımız bir bölüm var. Ama nasıl istersen… Bunun kiracısı mısın?" diye ekledi başıyla Lebedev'i göstererek. "Ne diye kırıtıyor böyle?"

O anda taraçaya kucağında çocukla Vera geldi. Ne yapacağını bilmeyen ama kesinlikle oradan ayrılmak istemeyen Lebedev iskemleler arasında dolaşıyordu. Birden Vera'nın üstüne atıldı, onu taraçadan uzaklaştırmak amacıyla ellerini ona doğru uzattı; kendini unutup tepinmeye başladı.

"İyi mi bu?" dedi Generalin karısı.

"Hayır, o…"

"Sarhoş galiba… Çevrene bayıldığımı söyleyemem," dedi Generalin karısı, misafirlere göz gezdirerek. "Ne kadar da sevimli bir kız... Kim?"

"Vera Lukyanovna; Lebedev'in kızı."

"Çok şirin. Onunla tanışmak isterdim."

Lizaveta Prokofyevna'nın iltifatlarını duyan Lebedev, onunla tanışmak için kızını getirmişti bile.

"Öksüzler!" diye sırnaşıyordu Lebedev. "Şu kucağındaki, en küçük kardeşi Lyubov… Karım Yelena altı hafta önce doğum sırasında öldü. Evet, kız kardeşi ona analık ediyor. Hem ablalık ediyor ona, hem annelik…"

Lizaveta Prokofyevna kızgınlıkla sözünü kesti. "Kusura bakma ama aptalın birisin sen! Kes şunu artık! Sanırım birbirimizi anladık."

Lebedev saygıyla yerlere kadar eğilerek doğruladı. "Çok doğru Hanımefendi!"

“Dinleyin Lukyan Timofiyeviç, sizin ***Mahşer Günü’***nü yorumladığınızı söylüyorlar, doğru mu?” diye sordu Aglaya.

“Çok doğru… On beş senedir yorumluyoruz.”

“Sizden bahsedildiğini duydum. Sanırım gazeteler de yazmıştı!”

“Hayır, o haber –toprağı bol olsun– başka bir yorumcuyla ilgiliydi. Yerine ben geçtim,” dedi Lebedev sevinçten kendini kaybederek.

“Lütfen, bir gün komşuluk adına, bana ***Apokalips***’i açıklayın. Anlamakta zorluk çekiyorum.”

Bu konuşmaya katılmaya sabırsızlanan General İvolgin hemen söze karıştı: “Sizi ikaz etmek görevimdir, Aglaya İvanovna. Bütün bunlar şarlatanlık, inanın bana!” Aglaya’nın yanına oturdu ve konuşmasını sürdürdü: “Kuşkusuz kır yaşamının kendine has zevkleri var. Bu yaşamın kişileri farklı ilgi alanlarına yönelttiğini de söyleyebiliriz, ***Mahşer Günü’***nü yorumlamak gibi mesela… Bir anlamda eşsiz bir buluştur. Ama bana şaşkınlıkla baktığınızı görüyorum. Kendimi size tanıtmadım… General İvolgin. Sizi kucağımda taşımıştım, Aglaya İvanovna.”

Aglaya kahkaha atmamak için kendini zor tutuyordu. “Çok memnun oldum. Varvara Ardalyonovna’yı ve Nina Alekseyevna’yı tanırım.”

Lizaveta Prokofyevna parladı. Uzun zamandır içinde biriken öfkeyi boşaltmak ister gibiydi. Çok eskiden tanıdığı General İvolgin’den hiç mi hiç hazzetmezdi. “Her zamanki gibi yalan söylüyorsun, azizim,” diye çıkıştı. “Kızımı kucağında hiç taşımadın!”

“Unuttunuz mu anneciğim; Tver’deydik o zamanlar. Altı yaşındaydım. İyi hatırlıyorum,” diye doğruladı Aglaya. “Bana bir ok ve yay yapıp ok atmayı öğretti. Ben de bir güvercin öldürdüm. Evet, birlikte bir güvercin öldürmüştük!”

“Bana da kartondan bir kaskla tahta bir kılıç getirmişti!” dedi Adelaida.

“Ben de hatırlıyorum,” diye katıldı Aleksandra. “Yaralanmış güvercinler yüzünden kavga etmiştiniz ve ikinize de köşede tek ayak üstünde durma cezası vermişlerdi. Miğferi ve kılıcıyla ayakta duran Adelaida hâlâ gözümün önünde.”

General, onu kucağında taşıdığını Aglaya’ya ***öylesine*** söylemişti. Gençlerle tanışmak isteyince hep böyle söylerdi. Ama bu kez, kendisinin de

unuttuğu bir anıyı dile getirmişti. Aglaya'nın güvercinle ilgili anlattıkları maziyi canlandırdı ve yaşları ilerlemiş insanlarda genelde olduğu gibi, birden bu olayı en ince ayrıntılarıyla hatırladı. Son derece duygulanmıştı. Bu hatırada zavallı, her zamanki gibi biraz çakırkeyif olan Generali böylesine etkileyen şeyin ne olduğunu anlamak zordu.

"Hatırlıyorum, her şeyi hatırlıyorum!" diye bağırdı. "O zamanlar üsteğmendim. Siz mini minnacıktınız, çok şeker bir çocuktunuz. Nina Alekseyevna… Ganya… Beni evinize kabul ediyordunuz. İvan Fedoroviç…"

"Şimdi ise ne duruma geldiğini görüyorsun," diye atıldı Generalin karısı. "Bu hatıra seni böylesine etkilediğine göre belli ki soylu duygularını henüz şarapla büsbütün kaybetmemişsin. Karını az üzmedin. Çocuklarının başında olup yol göstereceğin yerde, bak işte borçlular evine düştün. Git azizim; köşede, kapının arkasında eski günlerini hatırla, ağlamaktan da çekinme… Belki Tanrı seni bağışlar. Ciddi söylüyorum! Geçmişi pişmanlıkla anmak tekrar ahlâklı bir hayata başlamak için tek yoldur!"

General, sürekli alkolün etkisinde olan kişiler gibi, mutlu geçmişin anısına karşı çok duyarlıydı; kalktı ve süklüm püklüm kapıya doğru yürüdü. Lizaveta Prokofyevna ona acıyarak, "Dostum Ardalyon Aleksandroviç, dur, bekle biraz!" diye bağırdı. "Hepimiz günahkârız. Vicdan azabından kurtulmaya çalış. Bize bekliyorum, oturur, eskilerden konuşuruz. Belki ben senden elli kat daha fazla günah işlemişimdir, kim bilir. Şimdilik güle güle...." Bir an için onun gerçekten de geri döneceğini düşünüp korkmuştu.

Prens, babasının ardından gitmeye davranan Kolya'yı durdurdu. "Onu yalnız bırakın. Gitmeyin peşinden," dedi. "Çünkü bir dakika sonra dönmeye kalkar ve şu anın etkisi de yok olur."

"Doğru," diye katıldı Generalin karısı. "Şimdi ona dokunma. Yarım saat sonra git."

"Görüyorsunuz, hayatında belki de ilk kez doğru söylemek üzerinde nasıl güçlü bir etki yaptı... Ağlıyor!" diye söze karışmaya cesaret etti Lebedev.

Lizaveta Prokofyevna hemen ağzının payını verdi: "Duyduklarıma göre sen de ondan aşağı değilmişsin canım."

Prensin misafirlerinin birbirine karşı hisleri su yüzüne çıkmıştı. Prens, Generalin karısıyla kızlarının gösterdikleri ilginin değerinin farkındaydı.

Kendisi de bütün içtenliğiyle, hastalığına ve vaktin bir hayli geç olmasına rağmen, bugün mutlaka onları ziyaret etmeye niyetli olduğunu söyledi. Lizaveta Prokofyevna orada bulunanlara bakarak, bunu şimdi de gerçekleştirebileceğini belirtti. Görgülü ve uyumlu biri olan Ptizin hemen kalkıp Lebedev'in dairesine çekildi. Ev sahibini de götürmek istemişti; ama Lebedev bir müddet sonra geleceğini söyledi. Varya, o esnada kızlarla konuştuğu için kaldı. Ganya ve Generalin karısı, İvolgin'in aralarından ayrılmasına memnun olmuşlardı. Ganya hemen Ptizin'in ardından çıktı. Taraçada, Epançin ailesinin yanındayken, Lizaveta Prokofyevna'nın kendisini iki kez tepeden tırnağa sertçe süzmesine rağmen soğukkanlılığını kaybetmemişti. Mütevazı ve namuslu bir kişi izlenimini bırakıyordu. Onu eskiden tanıyanlar çok değiştiğini söyleyebilirlerdi. Bu durum Aglaya'nın pek hoşuna gitmişti.

Aglaya bazen, etrafında konuşanlara aldırmadan, herkesin sözünü keserek, yüksek sesle ortaya bir soru atardı. Şimdi de birden, "Şu çıkan, Gavrila Ardalyonoviç değil miydi?" diye sordu.

"Evet," diye cevapladı Prens.

"Onu zor tanıdım. Çok değişmiş… Daha iyi biri olmuş."

"Onun adına çok sevindim," dedi Prens.

"Çok hastaydı,"diye ilave etti Varya.

Lizaveta Prokofyevna, aynı anda kızgın ve şaşkın bir halde:

"Neresi değişmiş canım?" diye sordu. "Bunu da nereden çıkardın? Ben öyle bir şey gözlemlemedim. Sana neyi daha iyi göründü ki?"

Lizaveta Prokofyevna'nın iskemlesinin yanında ayakta duran Kolya, " 'Yoksul Şövalye'den daha iyisi yoktur!" dedi birden.

"Ben de aynı fikirdeyim," dedi Prens Şç., gülerek.

"Benim düşüncem de bu," diye belirtti ciddiyetle Adelaida.

Generalin karısı neden bahsettiklerini anlayamamıştı. Etrafındakileri şaşkınlıkla ve öfkeyle süzerek:

"Yoksul Şövalye de neyin nesi?" diye sordu. Aglaya'nın kızdığını görünce de ilave etti: "Saçma bir şeydir herhalde."

Aglaya kibirle:

“Şu sizin gözdeniz, başkalarının sözlerini çarpıtmada usta!” dedi.

Aglaya’nın her çıkışında –ki sık sık kızardı– ciddi ve sert görüntüsün arkasında yaramaz bir çocuğun varlığı sezilirdi. İnsan ona bakınca gülmekten kendini alamazdı. Neden güldüklerine, gülmeye nasıl cesaret edebildiklerine akıl erdiremeyen Aglaya daha çok kızardı. İşte şimdi kız kardeşleri yine gülüyordu, Prens Şç. de öyle… Yüzü nedense kıpkırmızı kesilmiş Prens Lev Nikolayeviç de gülümsüyordu. Kolya zafer kazanmış bir edayla kahkahalar atıyordu. Aglaya iyice kızdı, biraz da utandı. Kızınca, utanınca daha da güzelleşiyordu.

“Sizin sözlerinizi ilk kez değiştirmiyor ki!” dedi annesine.

“Ben aslında sizin söylediklerinizi tekrarlıyorum!” dedi yüksek sesle, Kolya. “Bir ay önce ***Don Kişot***’u yeniden okurken, ‘Yoksul Şövalye’den daha iyisi yok’ demiştiniz. Kimden söz ettiğinizi bilmiyorum; ***Don Kişot***’tan mı, Yevgeni Pavloviç’ten mi, yoksa başkasından mı…”

Lizaveta Prokofyevna kızarak sözünü kesti. “Bu kadar tahmin yeter!”

Kolya susmuyordu. “Bir ben mi tahminlerle kafa yoruyorum sanıyorsunuz? Herkes ondan söz ediyordu, şimdi de öyle. Bakın, Prens Şç., Adelaida İvanovna... herkes Yoksul Şövalye’den yana olduğunu belirtti. Demek ki Yoksul Şövalye diye biri gerçekten var. Adelaida İvanovna isteseydi hepimiz Yoksul Şövalye’nin kim olduğunu biliyor olurduk.”

“Neden ben?” diye sordu Adelaida gülerek.

“Portresini çizmediniz de ondan! Aglaya İvanovna sizden Yoksul Şövalye’nin portresini çizmenizi rica etmişti. Hatta size tablonun konusunu bile anlatmıştı…”

“Ama nasıl çizerdim? Anlatılana göre bu Yoksul Şövalye;

Çıkarmıyordu yüzünden

Çelik siperliği

Hiç kimsenin önünde

“Onu nasıl çizebilirdim? Yüz yerine siperliği mi resmetseydim?”

Generalin karısı sinirlenmişti. “Ne siperliği? Ne diyorsunuz, hiç anlamıyorum,” dedi. Aslında Yoksul Şövalye’nin kim olduğunu anlamıştı. On yaşındaki bir çocuk gibi kızarıp bozaran Prens Lev Nikolayeviç’e kızdı.

“Yeter bu kadar saçmaladığınız. Yoksul Şövalye’nin kim olduğunu anlatın artık. Yoksa açıklanamayacak kadar büyük bir sır mı?”

Herkes gülüyordu.

Sonunda Prens Şç., konuyu kapatmak istedi. “Yoksul Şövalye bir şiirdir. Başı sonu olmayan tuhaf bir şiir… Bundan aşağı yukarı bir ay evvel öğle yemeğinden sonra sohbet ediyorduk. Yapacağı tablo için Adelaida İvanovna’ya konu arıyorduk. Bilirisiniz, ona konu bulmak bütün ailenin ortak görevidir. İşte o zaman birisi Yoksul Şövalye’den bahsetti. Kim hatırlamıyorum…”

“Aglaya İvanovna!” diye bağırdı Kolya.

“Olabilir,” diye sürdürdü Prens Şç. “Kimileri böyle konu olur mu dedi, kimileri ise bunun düşünülebilecek en iyi konulardan biri olduğunu savundu. Ancak Yoksul Şövalye’yi çizebilmek için bir yüze ihtiyaç vardı. Biz de tanıdıklarımızın yüzlerini gözden geçirmeye başladık, hiçbiri uygun gelmedi. Olay bu. Nikolay Ardalyonoviç’in nereden aklına geldiğini anlamadım. O gün için ilginç bir konuydu tabii ama şu anda öyle olduğunu sanmıyorum.”

“Onun aklına geldiğine göre bunun altında kesinlikle küçük düşürücü bir saçmalık yatıyordur” diye kestirip attı Lizaveta Prokofyevna.

Az önceki kızgınlığını ve utancını yenen Aglaya, kendinden emin, ciddi bir sesle, “Hiç de saçmalık değil, aksine derin bir saygı var!” dedi birden. Halinden bu şakanın gitgide büyümesinden hoşlandığı belliydi. Prensin artan utangaçlığının farkına varınca bu durum daha da hoşuna gitmişti.

“Az evvel akıllarını kaçırmış gibi gülüyorlardı, derken derin bir saygı çıktı ortaya! Söyle bakalım, bu saygı da neyin nesi?”

Aglaya, annesinin bu öfkeli sorusu karşısında ciddiyetini bozmadan devam etti:

“Şiirde bir ideali olan, bu ideale inanan ve gerçekleşmesi için hayatını vermeye hazır bir kişi anlatılıyor. Yaşadığımız çağda böylelerine pek rastlanmıyor. Bu dizelerde Yoksul Şövalye’nin ideali tam olarak açıklanmıyor ama bunun, saf güzelliğin simgesi olduğu anlaşılıyor. Sevdalı şövalyenin, kalkanının üstüne kazıdığı A.M.B. harfleri var…”

“A.M.D.” diye düzeltti Kolya.

“Ben A.M.B. diyorsam öyledir, demek böyle söylemek istiyorum,” diye sözünü kesti Aglaya öfkeyle. “Yoksul Şövalye’ye göre sevdiği kadının kim olduğu, nasıl biri olduğu önem teşkil etmiyor. O kadını seçmesi ve saf güzelliğine inanması, hayatını ona adaması için yeterli. Önemli olan da bu… Kadın hırsız da olsa, şövalye yine de ona inanacak, saf güzelliği için mızraklar kıracaktır. Şair sanırım soylu şövalyenin kişiliğinde Ortaçağ şövalyelerinin platonik aşkını ölümsüzleştirmek istemiş. Yoksul Şövalye ideali uğruna bütün dünyevi nimetlerden vazgeçiyor. Böyle duygulara sahip olabilmek son derece değerlidir. Bunları söylerken ***Don Kişot***’u kastetmiyorum. Yoksul Şövalye, ***Don Kişot***’tur; ama komik değil, ciddi ve ağırbaşlı biridir. Önceleri şiiri anlamaz, gülerdim. Ama şimdi Yoksul Şövalye’yi seviyor ve ona büyük bir saygı duyuyorum.”

Aglaya sözünü böyle bitirdi. Yüzünden ciddi olup olmadığı anlaşılmıyordu.

“Saçma bence!” dedi Generalin karısı. “Sen de kendini amma kaptırdın canım, tam bir ders verdin ama sana hiç yakışmıyor. Şiiri biliyorsundur, okusana bize! Hayatım boyunca hiç sevmemişimdir şiir okumayı. Belli ki başıma gelecekleri seziyormuşum. Tanrı aşkına, Prens, biraz sabret. Sabrımızın ödülünü alacağız sanırım,” dedi Prens Lev Nikolayeviç’e dönerek. Nedense çok kızgındı.

Prens Lev Nikolayeviç bir şeyler söylemek istedi, ama utangaçlığı yüzünden ağzından tek söz bile çıkmadı. Yalnız Aglaya hiç de utanmış görünmüyordu, neşeli olduğu bile söylenebilirdi. Az evvelki ciddi ve ağır tavrıyla ayağa kalktı, bunu bekliyormuş ve önceden hazırlanmış gibi taraçanın ortasına doğru ilerledi ve koltuğuna oturan Prensin karşısında durdu. Herkes ona şaşkınlıkla bakıyordu. Prens Şç., kız kardeşleri ve annesi, bu yeni ve biraz abartılmış çılgınlığı sevmemişlerdi. Bu durum Aglaya’nın pek hoşuna gidiyordu. Lizaveta Prokofyevna, ona yerine geçmesini söyleyecekti ki, tam o anda iki yeni misafir yüksek sesle konuşarak taraçaya girdi. Bunlar, General Epançin ile genç bir adamdı. Herkes heyecanlandı.

VII

Generalin yanındaki genç adam yirmi sekiz yaşlarında, uzun boylu, yakışıklı biriydi. Yüzünden akıllı ve neşeli biri olduğu belli oluyordu. Nükte ve alay dolu parlak, büyük, kara gözleri vardı. Aglaya ona bakmak için arkasına dönmeden şiiri okumaya başladı. Prens onun böyle davranmasının bir sebebi olduğunu düşündü. Yeni gelen misafirler Prensin mahcubiyetini az da olsa hafifletti. Prens onları görünce, yerinden kalkıp Generali başıyla selamladı. Şiirin kesilmemesini işaretle belirttikten sonra koltuğun arkasına geçip dinlemeyi sürdürdü; bu, oturarak dinlemekten çok daha iyiydi. Generalin yanındaki genç adamı çok merak ediyordu; onun, ismini pek çok kez duyduğu, arada bir aklına takılan, Yevgeni Pavloviç Radomski olduğunu hemen anlamıştı. Sivil giysisine şaşırtmıştı; çünkü bildiği kadarıyla Yevgeni Pavloviç askerdi. Şiirin okunduğu süre boyunca, yeni misafirin dudaklarından alaycı bir tebessüm eksik olmamıştı; belli ki kendisi de Yoksul Şövalye hakkında bir şeyler biliyordu.

”Belki de bana öyle geliyordur,” diye düşündü Prens.

Aglaya’nın birden değiştiği gözlerden kaçmadı. Şiiri okumaya başlarken takındığı gösterişli tavır, yerini ciddiyet ve eserin derin manasını kavrayıp ifade etme ustalığına bırakmıştı. Her sözcüğü yalın bir şekilde telaffuz ederek dinleyicilerin ilgisini uyandırmıştı. Şiiri okumak üzere taraçaya çıkarken takındığı o gösterişli tavır, ifade etme görevini üstlendiği duygulara karşı saygısından kaynaklanıyordu belki de. Gözleri parlıyordu; güzel yüzünde, coşkusunu ve heyecanını yansıtan belli belirsiz titremeler seziliyordu. Okuduğu şiir şöyleydi:[18]

O yoksul bir şövalyeydi,

Sessiz, yalın yürekli,

Asık yüzlü ve solgundu,

Cesur, hakkaniyetli

Unutulmaz

Bir rüya gördü,

Onulmaz bir anı,

Yüreğine yerleşti

Dopdoluydu yüreği,

Yer yoktu hiçbir kadına,

…

…

…

Yüzündeki çelik siperliği,

Çıkarmazdı

Hiç kimsenin önünde

Temiz bir aşktı onunki,

İnanmıştı tatlı düşüne,

A.M.D. harflerini

Kalkanına kanla yazmıştı.[19]

Filistin çöllerinde,

Türedi soylular kadınlarının adlarını,

Kayalar arasında seslenirken, o

…

"Lümen Coeli, Sançta Rosa!"[20]

Bağırırdı heyecanla,

Şatosuna geri döndü,

Yaşadı hep tek başına,

Çılgın, suskun, hüzünlü,

Öylece ölüp gitti.

Prens, daha sonra bunları hatırlarken, Aglaya'nın bu güzel duyguları bu kadar acımasız bir alayla dile getirilmesine akıl erdiremedi. Şiiri okurken Aglaya A.M.D. harflerini N.F.B. olarak değiştirivermişti ve bu bir yanlışlık, bir dil sürçmesi değildi. Prensin bu konudaki kuşkuları daha sonra doğrulandı. Aglaya şaka yapıyordu; biraz yersiz ve sert bir şakaydı. Bu harfleri ciddiyetle telaffuz etmişti, öyle ki hiç kimse şiirin orijinalinde yer almadıklarından şüphe edemezdi. Prens yaralanmış, yüreğine ağır bir sızı saplanmıştı. Doğal olarak Lizaveta Prokofyevna ne harflerin değişmesini, ne de alayı anladı. General İvan Fedoroviç de şiir okunduğu dışında başka

hiçbir şeyi fark etmedi. Öteki dinleyicilerin çoğu neyin söz konusu olduğunu anlasalar da şaşkınlık içinde susmayı tercih ettiler. Ama Yevgeni Pavloviç (Prens bu konuda bahse girebilirdi) sadece anlamakla kalmayıp her şeyi çok iyi kavradığını göstermeye çalışarak alaylı alaylı gülümsüyordu.

Okuma bitince Generalin karısı, “Ne güze bir şiir!” diye bağırdı. “Kimin?”

“Puşkin’in anneciğim, bizi utandırmayın!” diye bağırdı Adelaida.

“Sizinle iyice aptallaşıyor insan!” dedi Lizaveta Prokofyevna. “Çok ayıp! Eve gider gitmez okumak istiyorum!”

“Ama sanırım bizde Puşkin yok.”

“Çok eski iki cilt var sanırım,” dedi Adelaida.

“İlk trenle Fedor’u ya da Aleksey’i şehre gönderip aldıralım! En iyisi Aleksey’i… Aglaya, yaklaş! Öp beni, ne de güzel okudun. Ama…” Fısıldayarak devam etti: “Bunu onunla alay etmek için okuduysan, bunu hiç onaylamadığımı bilmeni isterim. Keşke okumasaydın... Sanırım beni anlıyorsun. Hadi bakalım küçük hanım, bunu evde konuşuruz. Çok oturduk, kalkalım artık.”

Bu konuşma sürerken General, Prense Yevgeni Pavloviç Radomski’yi tanıtmıştı. “Onunla yolda karşılaştık, trenden yeni inmiş. Bizimkilerin burada olduğunu öğrenince hemen geldik…”

Yevgeni Pavloviç, Generalin sözünü keserek, “Epeydir sizinle tanışmak, arkadaş olmak için fırsat kolluyordum. Daha fazla zaman kaybetmek istemem. Hasta olduğunuzu öğrendim. Şimdi nasılsınız?” dedi.

“İyiyim, çok teşekkür ederim. Sizinle tanıştığıma memnun oldum. İsminizi çok duydum. Hatta Prens Şç.’yle sizden söz ettik,” dedi Lev Nikolayeviç elini uzatırken.

Karşılıklı nezaket sözleri söylendikten sonra, ikisi el sıkışırken herkes bir ağızdan konuşmaya başladı. Prens herkesin Yevgeni Pavloviç’in sivil giysisine çok şaşırdığını fark etti, öyle ki bir anda bütün dikkatler bu konu üzerinde toplandı. Sanki asker kıyafetini siville değiştirmenin altında önemli bir sebep yatıyordu. Adelaida ile Aleksandra, ikisi de şaşkınlık içinde, Yevgeni Pavloviç’i soru yağmuruna tuttular. Akrabası Prens Şç.,

belli ki meraklanmış, biraz da endişelenmişti. General de heyecanlanmıştı. Bir tek Aglaya sakince Yevgeni Pavloviç'e baktı, sanki sivil giysinin mi yoksa üniformanın mı daha çok yakıştığını anlamak ister gibiydi. Ardından bakışlarını çevirdi ve bir daha da bakmadı. Lizaveta Prokofyevna biraz merak etmiş olsa bile, hiç soru sormadı. Prens, onun nedense Yevgeni Pavloviç'ten pek hoşlanmadığı izlenimine kapıldı.

"Ben de çok şaşırdım," diyordu İvan Fedoroviç, herkese hitap ederek. "Ona bugün Petersburg'da rastlayınca gözlerime inanamadım. Bu kadar aceleye ne lüzum vardı. Kendisi de acele etmeyeceğini belirtmişti."

Konuşmalardan Yevgeni Pavloviç'in bu konuyu daha evvel de açtığı, ama ciddi olmadığını düşünerek kimsenin ona inanmadığı anlaşılıyordu. Zaten önemli konuları da her zaman şaka yolluyla dile getirdiğinden ne zaman ciddi olduğunu ayrıt etmek zordu.

"Bir süre, birkaç ay, en fazla bir sene izin aldım," diyordu gülerek.

General heyecanla, "Ama bildiğim kadarıyla buna hiç lüzum yoktu," dedi.

"Topraklarımı kim dolaşacak peki? Bunu siz tavsiye etmiştiniz. Hem ayrıca dolaşmak, yurt dışına gitmek istiyorum…"

Az sonra konu değişti. Bütün bu söylenenlerden yola çıkan Prens ortada özel bir durum olduğu kanısına vardı.

Yevgeni Pavloviç, Aglaya'ya yaklaşıp, "Demek Yoksul Şövalye tekrar ortaya çıktı..." diye sordu.

Aglaya genç adamı hayretle süzdü; bu bakışlarla, Yoksul Şövalye'den bahsetmenin aralarında söz konusu bile olamayacağını belirtmek istiyordu.

Kolya, Lizaveta Prokofyevna'yla zorlu bir tartışmaya girişmişti. "Vakit çok geç. Artık bu saatte Puşkin'in kitabını aldırmak için şehre adam yollamak olmaz."

Aceleyle Aglaya'dan uzaklaşan Yevgeni Pavloviç aralarına katıldı.

"Evet, doğru… Saat sekizi geçiyor, Petersburg'da kitapçılar kapanmıştır."

"Yarına kadar bekleyelim," dedi Adelaida.

"Zaten yüksek tabakadan insanların edebiyata aşırı ilgi duymaları sakıncalıdır," diye ilave etti Kolya. "Yevgeni Pavloviç'e sorabilirsiniz.

Kitaptan ziyade kırmızı tekerlekli sarı bir arabaya sahip olmak çok daha uygun.”

“Yine kitaplardan ezberlediğiniz cümlelerle konuşuyorsunuz Kolya!” dedi Adelaida.

“O zaten kitap dilinden başka bir dille konuşmaz,” diye sürdürdü Yevgeni Pavloviç. “Nikolay Ardalyonoviç’in konuşma biçimini iyi bilirim. Ama bu kez sözünü ettiği şey, kırmızı tekerlekli sarı arabam. Haberiniz olsun, ben onu çoktan değiştirdim. Geç kaldınız...”

Prens, Radomski’nin söylediklerine kulak veriyordu. Onun herkese karşı alçakgönüllü ve neşeli davrandığını gördü. Kendisine takılan Kolya’nın akranıymış gibi onunla dostça konuşması dikkate değerdi.

Lizaveta Prokofyevna, o sırada önünde elinde büyük, güzelce ciltlenmiş, yeni alınmışa benzeyen birkaç kitap tutan Vera’yı görünce “Bu nedir?” diye sordu.

“Puşkin,” dedi Vera. “Babam bunu size vermemi söyledi.”

“Ama nasıl olur?” diye şaşırdı Lizaveta Prokofyevna.

Hemen ortaya çıkan Lebedev atıldı: “Hayır, hediye değil! Buna izin veremem. Maliyet fiyatına. Bu, ailemizin yadigârı, Annenkov baskısı Puşkin’imiz. Şu anda bulunmuyor. Saygıyla sunuyorum... Maliyet fiyatına. Ekselanslarının soylu edebiyat tutkusunu bir an önce giderebilmesi için...”

“Ah, onu satıyorsun demek ki... Çok teşekkür ederim. Zarara uğramazsın, merak etme. Yalnız eğilip bükülmeye bir son ver azizim, gülünç olma. Çok duydum ben seni. Okuyor, yorumlar yapıyormuşsun… Bir gün konuşuruz. Kitapları bize kendin mi getireceksin?”

Lebedev bel kırarak kitapları kızının elinden aldı. “Saygılarımla…”

“Güzel. Onları yolda kaybetme, yeter ki bana getir, saygısız olsun isterse.” Sonra Lebedev’e dik dik bakarak ekledi: “Ancak kapıya kadar gelebilirsin, bugün seni kabul edemem. Ama kızın Vera’yı hemen yollayabilirsin, çok hoşlandım kendisinden.”

Vera sabırsızca, “Gelenler olduğunu neden bildirmiyorsunuz baba? Bu gidişle, içeri çağırılmadan girecekler,” dedi ve şapkasını alan Prense döndü: “Lev Nikolayeviç, dört adam geldi, sizi bekleyip homurdanıyorlar. Babam onları yanınıza bırakmıyor.”

“Kim geldi?” diye sordu Prens.

“İş için geldik diyorlar, ama insan suratlarından korkar… İçeri almazsak önünüzü keserler. Lev Nikolayeviç, dertleri neymiş bir bakıp hemen gönderin. Gavrila Ardalyonoviç’le Ptizin onlara dil döküyorlar; ama dinleyen kim.”

Lebedev, kollarını sallayarak cevap verdi: “Pavlişçev’in oğlu bu! Bırakın, gitsinler. Onları dinlemeye bile değmez Prens Hazretleri!”

“Pavlişçev’in oğlu mu? Tanrım!” diye heyecanlandı Prens. “Konuyu biliyorum. Ama ben Gavrila Ardalyonoviç’e bu işle ilgilenmesini söyledim. O da az evvel dedi ki…”

O sırada Gavrila Ardalyonoviç ve Ptizin taraçaya geldiler. Yandaki odadan gürültüler geliyordu. General İvolgin bu sesleri bastırmak istercesine bağırıyordu. Kolya, hemen oraya koştu.

“Çok ilginç,” dedi Yevgeni Pavloviç yüksek sesle.

“Belli ki konuyu biliyor,” diye geçirdi içinden Prens.

General İvan Fedoroviç merakla etrafına bakıyor, bu olayı sadece kendisinin bilmediğini hayretle fark ediyordu.

“Pavlişçev’in oğlu mu? Pavlişçev’in oğlu mu varmış?” diye soruyordu.

Herkes heyecanlanmıştı. Prens aslında tamamen kişisel olan bu meselenin herkesi bu denli ilgilendirmesine şaşırmıştı.

“Bu meseleyi hemen burada çözmeniz çok iyi olur,” dedi Aglaya ciddiyetle, Prense yaklaşarak. “Hepimizin de buna şahit olmasına izin verin. Sizi lekelemek istiyorlar, Prens. Kendinizi herkesin önünde açık yüreklilikle temize çıkarmanıza en çok ben sevinirim.”

“Bu utanç verici iddia bitsin artık,” diye bağırdı Generalin karısı. “Prens, onları güzelce benzet! Bu iş iyice çığırından çıktı… Birkaç yerde duydum, sana arka çıkacağım derken kanım beynime çıktı. Seni onlara günlerini bildirirken görmek istiyorum, ilginç olacak. Aglaya iyi düşündü. Çağır onları, biz de biraz daha kalalım.” Sonra Prens Şç.’ye döndü. “Siz bu konuda bir şeyler duydunuz mu, Prens?”

“Elbette! Sizde bahsi geçmişti. Ama benim asıl merak ettiğim bu gençler.”

“Bunlar nihilist, öyle değil mi?”

Heyecandan neredeyse bayılmak üzere olan Lebedev "Hayır, bunlar nihilistlerden farklı," dedi bir adım ilerleyerek. "Yeğenim onların nihilistten daha öte bir şey olduklarını söylüyor. Huzurunuzda derslerini alıp utanacaklarını sanıyorsunuz ama boşuna... Utanmaz onlar. Nihilistler arasında okumuş kişiler vardır; oysa bunlar eylem adamı. Aslında bu, nihilizmin dolaylı sonucudur. Kendilerini sivri kalemleriyle değil, eylemleriyle tanıtırlar. Mesela Puşkin'in memlekete ne faydası olduğu mevzusu ya da Rusya'nın parçalanması gerektiği üzerine kafa yormak yerine bir şey çok istenildiği takdirde ortaya çıkan hiçbir engeli tanımamak gerektiğini savunurlar. Bu uğurda yeterli sayıda kişiyi de harcamayı hak sayarlar. Prens, siz tavsiyelerime kulak verin ve…"

Ama Prens misafirlere kapıyı açmaya gidiyordu. "Onları karalıyorsunuz, Lebedev" dedi gülümseyerek. "Yeğeniniz sizi kırdı da ondan. Ona inanmayın, Lizaveta Prokofyevna. Bunlar sadece yolunu şaşırmış gençler… Yalnız ben onlarla herkesin önünde konuşmak istemezdim. Özür dilerim, Lizaveta Prokofyevna. Onları içeri alacağım, ondan sonra hemen başka bir odaya geçeceğiz. Buyurun, baylar!"

Aslında Prensin aklını başka bir düşünce kurcalıyordu; bu yüzden endişeliydi. Misafirlerin tam o anda gelmesi onu şüpheye düşürmüştü. Acaba bu işin arakasında başka biri mi vardı? Belki de olaya şahit olacak bütün misafirlerin önünde onun zafer kazanmasını değil de, rezil olmasını kasıtlı olarak bekleyen biri... Bu korkunç kuşku onu üzüyordu. Misafirlerinden birisi onun böyle bir şeyi aklından geçirdiğini bilse kahrolurdu. Prens o anda, tanıdığı bütün insanlardan, ahlâk olarak daha kötü sayıyordu kendini.

İçeri beş kişi girdi; yeni gelen gençler, bir de General İvolgin. General ateşli ateşli bir şeyler tartışıyordu. "Kuşkusuz o benden yanadır" diye düşündü Prens gülümseyerek. Ziyaretçiler arasında bulunan İpolit'le hararetli bir konuşmaya dalan Kolya da onlarla giriverdi.

Prens misafirlerini oturttu. Hepsi de çok gençti. Bunların bu tür bir olayın kahramanları olmasına şaşmamak elde değildi. Meselenin ne olduğunu bilmediği için ne olup bittiğini hiç anlamayan İvan Fedroroviç bu gençleri görünce öfkelendi. Karısının bu meseleye gösterdiği ilgi olmasa, karışmadan duramayacaktı. Burada kalarak Prense yardımcı olmayı, hatta yetkisini kullanarak etkili olmayı umuyordu. Ama içeri girerken General

İvolgin’in kendisini uzaktan selamlamasına kızdı, surat astı ve susmaya karar verdi.

Misafirlerin arasında Rogojin’in takımındaki boksör de vardı. Otuz yaşlarındaki teğmen emeklisinin, bir dost olarak, gençlere cesaret vermek için geldiği anlaşılıyordu. Diğerleri arasında en önemlisi “Pavlişçev’in oğlu” dedikleri Antip Burdovski’ydi. Yoksul olduğu her halinden belli, üstü başı pasaklı bir delikanlıydı. Üzerinde kolları ayna gibi parlamış bir redingot, yukarıdan aşağıya kadar ilikli, yağlı bir yelek vardı. Gömleğin olup olmadığı anlaşılmıyordu. Hayat boyu ellerini yıkamamıştı sanki. Yüzü sivilcelerle kaplı, sarışın, aynı anda saf ve arsız bakışlı bir delikanlıydı. Boynuna, tanınmayacak kadar yağlı, halat gibi kıvrılmış, siyah ipekten bir fular takmıştı. Ortadan uzun boylu, zayıf, yirmi iki yaşlarındaydı. Yüzünden kendine karşı aptalca bir güven ve devamlı haksızlığa uğramış sayılma ihtiyacı okunuyordu. Heyecanla, aceleyle, sözcüklerin sonunu yutarak konuşuyordu. İnsan onu kekeme ya da yabancı biri sanabilirdi, ama özbeöz Rus’tu.

Yanındakilerden biri, okuyucuların da tanıdığı Lebedev’in yeğeni; diğeri ise İpolit’ti. İpolit, on yedi on sekiz yaşlarında, yüzünden zeki ve çok asabi olduğu anlaşılan, hastalıktan zayıf düşmüş bir oğlandı. Bir deri bir kemikti. Gözleri alev alev yanıyordu, yanaklarında iki kırmızı leke belirmişti. Durmadan öksürüyor; her sözü, her nefesi öksürükle kesiliyordu. Veremin son safhasındaydı. Büyük ihtimalle iki üç haftalık bir ömrü kalmıştı. Çok yorgundu; kendini bir iskemlenin üstüne bırakıverdi. Ötekiler selam vererek içeri girerken biraz çekingen davranıyorlar, ama yine de ciddi ve ağır görünmeye gayret gösteriyorlardı. Bu davranışları, kendi çıkarları dışında her şeyi inkâr eden gençler olduklarına dair ünleriyle çelişiyordu.

Pavlişçev’in oğlu aceleyle kekeleyerek, “Antip Burdovski,” dedi.

Lebedev’in yeğeni yüksek sesle, “Vladimir Doktorenko,” dedi, övünürcesine.

“Keller,” diye mırıldandı emekli teğmen.

İpolit birden cırtlak bir sesle “İpolit Terentyev!” diye bağırdı.

Sonra hepsi, Prensin karşısındaki iskemlelere oturdu. Herkes kendini tanıttıktan sonra kaşlarını çattılar ve cesaretlenmek için kasketlerini elden ele geçirmeye başladılar. Konuşmaya hazırlanıyor gibilerdi ama yine de

“boşuna uğraşma dostum, beni kandıramazsın” dercesine susuyorlardı. Birisi söze başlayacak olsa, belli ki arka arkaya hepsi konuşacaktı.

VIII

“Baylar, hiçbirinizi beklemiyordum,” diye söze başladı Prens. “Hastaydım. [Antip Burdovski’ye döndü.] Bir ay evvel, Gavrila Ardalyonoviç İvolgin’den meseleyle ilgilenmesini rica ettim, size de bu konuda bilgi verdim. Sizinle görüşmekten kaçınmıyorum ama kabul edersiniz ki bu saatte… Fazla uzun sürmeyecekse, başka bir odaya geçelim. Burada dostlarım var ve inanın…”

Lebedev’in yeğeni, henüz bağırmayarak ama epey yüksek bir sesle Prensin sözünü kesti ve ders verir bir edayla konuştu. “Dostlarınız… Anlıyoruz tabii ama müsaadenizle söyleyeyim, bize karşı daha kibarca davranabilir, uşakların odasında iki saat bekletmeden bizi kabul edebilirdiniz…”

O anda aşırı bir heyecan ve öfkeyle Antip Burdovski söze karıştı. Belli ki gururu incinmişti. Dudakları titriyor; ağzından, yara varmış gibi salyalar saçılıyordu. Ama öyle acele ediyordu ki ne söylediği anlaşılmıyordu.

“Prensler böyledir işte! Doğal olarak… ben de… Siz Generalsiniz, belli! Ben uşağınız değilim. Ben…”

“Prenslere yaraşır bir davranıştı!” diye bağırdı İpolit, cırtlak sesiyle.

“Bu benim başıma gelseydi… yani doğrudan doğruya bana yapılsaydı… ben… Burdovski’nin yerinde olsam… şerefli bir insan olarak…” diye homurdandı boksör.

“Baylar, burada olduğunuzu bir dakika önce öğrendim,” dedi Prens.

“Prens, dostlarınızdan, kim olurlarsa olsunlar, korkmuyoruz; çünkü biz hakkımızı aramaya geldik,” dedi Lebedev’in yeğeni.

İpolit tiz sesiyle ateşli ateşli bağırdı: “Söylesenize, hangi hakla Burdovski meselesini dostlarınızdan oluşan mahkeme önünde çözmeye karar verdiniz? Dostlarınızın ne hüküm vereceği belli!”

Bu çıkışları beklemeyen Prens nihayet söz alabildi. “Burada konuşmak istemiyorsanız bir başka odaya geçelim. Dediğim gibi, geldiğinizi az evvel öğrendim…”

“Ama hakkınız yok, hakkınız yok, hakkınız yok! Dostlarınız…” diye kekeledi yine Burdovski. Endişeli bakışlarla çevresine göz gezdirdi. Güvensizliği arttıkça heyecanlanıyordu. Bunları söyledikten sonra birden durdu; gövdesiyle öne eğilerek miyop, kırmızı damarlı, patlak gözlerini ses çıkarmadan Prense dikti. Prens afallamıştı.

“Lev Nikolayeviç!” diye seslendi Lizaveta Prokofyevna. “Bunu hemen okumalısınız. Doğrudan doğruya söz konusu meseleyle ilgili.”

Ona aceleyle haftalık mizah gazetelerinden birini uzatıp parmağıyla bir makaleyi gösterdi. Lebedev, misafirler içeri girer girmez Lizaveta Prokofyevna’ya yaklaşmış ve yan cebinden bu gazeteyi çıkarıp işaretli sütunu göstermişti. Okuduğu şey, Generalin karısını şaşırtmış ve çok heyecanlandırmıştı.

“Yine de yüksek sesle okumayalım,” dedi Prens, heyecanlanarak. “Daha sonra yalnız kaldığımda okurum…”

Lizaveta Prokofyevna gazeteyi aceleyle Kolya’nın eline verdi. “Öyleyse sen oku,” dedi. “Yüksek sesle oku! Herkes dinlesin!”

Lizaveta Prokofyevna çok heyecanlandığında aceleci kararlar veren, iyice düşünüp taşınmadan harekete geçen bir kadındı. İvan Fedoroviç telaşla kıpırdandı. Herkes kulak kabarttı. Kolya gazeteyi açtı ve Lebedev’in koşup işaret ettiği bölümü yüksek sesle okumaya başladı:

“Proleterler ve evlatları, her gün tekrarlanan hırsızlık olaylarından birini okuyacaksınız! ***Gelişim! Değişim! Adalet!***

“Gelişen ve değişen, ortak atılımların kök saldığı yüzyılımızda, endüstrinin kalkındığı, çalışan ellerin felce uğradığı vs. vs. çağımızda – hepsini saymamız imkânsız, bu yüzden hemen konuya geçiyoruz- kutsal sıfatıyla tanımlanan Rusya’mızda pek tuhaf şeyler oluyor. Artık mazide kalan (De Profundus) çiftlik sahiplerimizin birinin başından garip bir olay geçmiş. Varını yoğunu rulette yitiren dedelerinin soyundan gelme bu zat, mecburen Harp Okulu’ndan mezun olup teğmen rütbesiyle göreve başladıktan sonra masum bir zimmet olayı yüzünden mahkûm olarak ölen bir babanın evladıydı. Böyle ataların evlatları ise ya hikâyemizin kahramanı gibi budala olarak büyüyor ya da cinayetten tutuklanıp nasihatler verilerek ıslah olma şartıyla jüri tarafından aklanıyorlar. Bazıları da, zaten rezaletlerle dolu zamanımızı iyice rezil eden bir olayla gündeme geliyorlar. Bizim

oğlan, ayağında tozluklu pabuçlarla, astarsız pelerininin içinde soğuktan zangır zangır titreyerek, budalalık hastalığından tedavi gördüğü İsviçre’den Rusya’ya dönüyordu. Şansın yüzüne güldüğünü de hemen belirtelim. İlginç hastalığının İsviçre’de tedavi edilmiş olması bir yana, (budalalık tedavi ediliyormuş meğer!) Rusça’da ‘Bazı insanlar şanslıdır’ atasözünü haklı çıkaracak imkânlara kavuştu. Şöyle oldu: Bizim baron daha kundakta bir bebek iken, teğmen babası kumarda yediği bölük parası ya da astını cezalandırırken sayısını abarttığı kamçılar (o zamanları hatırlıyor musunuz baylar?) yüzünden mahkemeye veriliyor. Ölünce, bizim yetim çok zengin bir toprak sahibi tarafından evlat ediniliyor. Bu adam (adına isterseniz P. diyelim) o eski altın çağda dört bin canın sahibiydi. (Can sahibinin ne demek olduğunu bilir misiniz, baylar? Ben bilmem, Rusça’dan Rusça’ya bir lügat bulup bakmam lazım.) Bu adam, yararsız yaşamını yazın yurt dışındaki kaplıcalarda, kışın da hesapsız para bıraktığı Şato de Flör’de geçiren, Rusya’nın yan gelip yatan asalaklarından biriydi. Topraklarından ve kölelerinden topladığı verginin en azından üçte birini Paris’teki Şato de Flör’ün sahibine (ne şanslı adam!) verdiğini söyleyebiliriz. Her neyse P., küçük asilzadeyi prensler gibi büyüttü, ona Paris’ten mürebbiyeler (güzel mi güzel tabii!) getirtti. Ne var ki asilzade soyunun bu son soylusu budalaydı. Zaman geçti. Bizim yetim baron yirmi yaşına bastı. Ama Şato de Flör’den gelen mürebbiyeler bile ona Rusça dahil hiçbir dilde konuşmayı öğretemedi. Gerçi Rusça bilmemesi bağışlanabilir nitelikte. Sonunda bizim kölelik yanlısı P.’nin aklına, bu budalayı İsviçre’de adam etme fikri geldi. Kendince mantıklı bir hayaldi bu, zira parayla pazardan akıl bile satın alabileceğine inananlardandı. İsviçre’nin anlı şanlı profesörlerinden biri, bizimkiyle beş yıl harcadı. Binlerce ruble döküldü. Budala akıllanmamıştı elbette ama bir dereceye kadar adama benzemişti. Derken hiç beklenmedik bir anda P. öldü. Vasiyetname falan da bırakmadığı için miras işleri arapsaçına döndü. Ortalıkta bir sürü açıkgöz mirasçı vardı, İsviçre’de kalıtsal budalalıktan tedavi edilen baronumuz dahil… Bizim oğlan, ne kadar budala olsa da, profesörünü kandırmayı başarmış ve söylendiğine göre, velinimetinin vefatını ondan saklayarak iki yıl bedavadan tedavi görmüş. Ama profesör de az şarlatan değilmiş. Yirmi beş yaşındaki haylazın parasızlığından, en çok da iştahından korkarak ayağına eski pabuçlarını, sırtına yırtık paltosunu giydirerek, trenin üçüncü mevkisine atıp Rusya’ya postalamış... Şans bizim oğlana sırt mı çevirdi dersiniz?

Krilov’un masalındaki gibi koca vilayetleri kıtlıktan kırıp yağmuru kurumuş tarla yerine denize boşaltan felek, bu asilzadeyi de kısmet sağanağına tuttu. Adamcağız Petersburg’a yeni gelmişti ki, yaşlı, kimsesiz, çocuksuz bir akrabası (tüccar tabii!) ona nakit olarak tertemiz birkaç milyon bıraktı. (Bunu size, bize verselerdi nasıl olurdu?) Bütün bunlar bizim yetime, budalalığı İsviçre’de tedavi edilen baronumuza kaldı! Bundan sonrası malum… Ünlü, güzel, metres hayatı yaşayan bir kadına âşık olan bizim tozluklu baronumuzun etrafını bir yığın dost, tanıdık ve akraba sarmış; özellikle de bazı geçkin soylu kızlar… Asilzade bir milyoner, üstelik budala… Bundan iyisi can sağlığı! Böyle koca ısmarlasanız bulunmaz!”

İvan Fedoroviç öfkeyle bağırdı: “Bu kadarı artık çok fazla!”

“Kesin okumayı, Kolya!” diye yalvardı Prens.

Her yandan sesler yükseldi.

Kendini zor tutan Lizaveta Prokofyevna, “Okuyun! Ne pahasına olursa olsun, okuyun!” diye bağırdı. “Yoksa bozuşuruz, Prens.”

Yapılacak bir şey yoktu. Heyecandan kızaran Kolya okumayı sürdürdü:

“Ama milyonerimiz mutluluktan göklerde uçarken hiç beklemediği bir olayla karşılaştı; bir sabah mağrur, kibar, sağduyu sahibi biri ziyaretine geldi. Mütevazı ama zevkle giyinmiş olan bu ziyaretçinin ileri düşünceli olduğu belliydi. İki sözle geliş amacını açıkladı: Tanınmış bir avukattı. Genç bir adamın adına geliyordu. Bu genç adam, aynı ismi kullanmasa da müteveffa P.’nin oğlundan başkası değildi. Şehvet düşkünü P. gençliğinde namuslu köle kızlarından birini baştan çıkardıktan (kuşkusuz buna eski yasaların verdiği haklar da eklenmişti) ve ilişkinin kaçınılmaz neticesini fark ettikten sonra kızı, onu çoktandır seven asil ruhlu bir memurla evlendirmişti. Önceleri P. yeni evlilere yardım etti ama çok geçmeden soylu koca bu yardımı reddetti. Aradan bir süre geçti. P. baştan çıkardığı genç kızı da, kendinden olma oğlanı da unuttu, daha sonra da bilindiği gibi vasiyet işlerini yoluna koymadan öldü. Yasal bir evlilikten sonra doğan ama farklı bir isimle büyüyen oğlanı, annesinin kocası soylu yürekli adam evlat edindi. Gün gelip adam öldükten sonra çocuk yüzüstü kaldı. Lise eğitiminden sonra üniversitede geleceği bakımından yararlı kurslara dinleyici öğrenci olarak katılabilecek kadar para kazanabiliyordu. Ders başına on kopek veren Rus

tüccarından kazandıklarıyla uzak bir ilde oturan hasta ve kötürüm annesine vefat edene dek baktı. Şimdi soruyorum size: Bizim baron adaletli bir biçimde nasıl davranabilirdi? Siz tabii onun kendi kendine şöyle düşündüğünü sanıyorsunuzdur: Hayatım boyunca P.’nin iyiliğini gördüm; eğitimim, mürebbiyelerim, İsviçre’de budalalığımı tedavi için on binlerce ruble harcadı. Şimdi de milyonların sahibiyim. Babasının vefasızlığı ve sorumsuzluğu sonucu P.’nin oğlu ise belki de başka, daha yüce amaçlara hizmet edecekken hayatını ders vermekle harcıyor. Şu anda sahip olduklarım aslında onun hakkıdır. Benim için harcanan paralar aslında ona harcanmalıydı. Asil, düşünceli, duyarlı, adil biri olsaydım P.’nin oğluna mirasın yarısını verirdim. Ama ben her şeyden evvel kendi çıkarımı düşündüğüm ve onun yasal olarak hiçbir hak talep edemeyeceğini bildiğim için milyonların yarısını kendisine vermeyeceğim. Hiç olmazsa, P.’nin, budalalığım için harcadığı birkaç on bin rubleyi oğluna vermeliyim, yoksa alçakça davranmış olurum. Çünkü P., beni evlatlığa almayıp kendi oğluyla ilgilenmiş olsaydı, ne halde olurdum acaba?

“Ama ne gezer, baylar! Bizim oğlan başka türlü düşünür. P.’nin oğlunun, yalnızca dostluk adına ve neredeyse ona karşı gelerek bu işle ilgilenmeyi üstlenen avukatı, her ne kadar bizim İsviçre terbiyesi görmüş oğlana namus, onur, adalet ve hatta en basit hesap borcundan söz etse de, bu sözü dinleyen yok. Hasta olmak bile bazı şeyleri bağışlamaya yetmez. Profesörün tozluklarını ayağından yeni çıkaran bu milyoner baron, ders vererek kendini öldüren gencin, daha doğrusu dostlarının onun adına kendisinden lütuf değil, P.’nin oğlunun hakkını talep ettikleri gerçeğini kavrayamamıştır. Milyonlarıyla herkesi ezme havasının sarhoşluğuyla hareket eden bu adamın, cebinden elli ruble çıkarıp bu soylu gence aşağılık bir sadaka olarak yolladığına inanabiliyor musunuz, baylar? Utançtan kıpkırmızı kesildiğinizi görür gibi oluyorum. Çığlık atıyorsunuz, değil mi? Ama o bunu yaptı! Tabii ki parası geri yollandı, daha doğrusu yüzüne atıldı. Bu meseleyi çözmenin başka bir yolu var mı? Adalet yoluyla çözümlenmeyecek bu meseleyi ancak kamuoyuna duyurmak kalıyor. Doğruluğunu teyit ettiğimiz bu hikâyeyi halka duyuruyoruz. Dediklerine göre, tanınmış mizahçılarımızdan biri, bu konuyla ilgili yalnız bizim vilayetin değil, başkentin hiciv yayınlarında bile yer alabilecek dizeler kaleme almış:

...

...

Ayağında tozluklarıyla,

Bir milyon mirasa konmuş,

Rus dilinde dua eder,

Ama fukaraları soyar.”

Kolya okumayı bitirince gazeteyi çabucak Prense verdi ve ses çıkarmadan bir köşeye koştu, elleriyle yüzünü örterek öylece kaldı. Tarifi imkânsız bir utanç içindeydi. Hayattaki çirkinliklere henüz alışmamış bir çocuk gibi sarsılmıştı. Her şeyi bir çırpıda yerle bir eden bir olayın gerçekleştiğine inanıyor, sesli okuduğu için buna kendisinin sebep olduğunu sanarak kendisini suçluyordu.

Hemen hemen herkes aynı duyguları paylaşıyordu…

Genç kızlar utançtan kıpkırmızı kesilmişti. Öfkeli ve bu işe karıştığına pişman olan Lizaveta Prokofyevna şimdilik susuyordu. Prens misafirleri adına o kadar utanıyordu ki, yüzlerine bakmaya bile çekiniyordu; utangaç insanlar sık sık böyle hisseder. Ptizin, Varya, Ganya, hatta Lebedev bile sıkılmıştı. İşin tuhafı İpolit ve hatta Pavlişçev’in oğlu da şaşkın görünüyordu. Lebedev’in yeğeninin pek memnun değilmiş gibi bir hali vardı. Bir tek boksör sakindi; utanmak bir yana, sanki zafer sevincinden kaynaklanan gururlu bir tavır içinde bıyıklarını buruyordu. Belli ki makale çok hoşuna gitmişti.

İvan Fedoroviç alçak sesle homurdandı. “Bu da neyin nesi? Sanki elli uşak bir araya gelip kalemini denemiş…”

“Sormama müsaade edin, aziz efendim... İnsanları böyle aşağılama hakkını size kim verdi acaba?” dedi İpolit titreyerek.

Boksör de bıyıklarını burarak ona katıldı: “Şerefli insanlar için bu bir… hakarettir, General!”

İvan Fedoroviç sertçe cevapladı. “Birincisi, ben sizin aziz efendiniz değilim. Ayrıca size hiçbir açıklama borcum da yok!” Ardından ayağa kalkıp taraçanın çıkış merdivenine yaklaştı. Sırtını orada bulunanlara dönerek merdivenin üst basamağında durdu. Bütün olan bitene rağmen hâlâ yerinden kıpırdamayan Lizaveta Prokofyevna’ya çok kızıyordu.

Prens, heyecanla, “Baylar, konuşmama izin verin!” diye bağırdı. “Rica ederim, birbirimizi anlayacak şekilde konuşalım. Makale hakkında tek bir söz bile etmeyeceğim. Biliyorsunuz ki her kelimesi yanlış. Ayıp! Bunu içinizden biri yazmışsa, doğrusu çok şaşarım.”

“Şu ana kadar böyle bir makalenin varlığından haberim yoktu,” dedi İpolit. “Bunu onaylamıyorum.”

“Ben biliyordum, ama benim… hakkım var… Ben…” diye kekeledi Pavlişçev’in oğlu.

Prens merakla Burdovski’ye bakarak sordu. “Nasıl? Bütün bunları siz uydurmuş olamazsınız! İmkânsız!”

Lebedev’in yeğeni araya girdi. “Bu tür sorular sormaya hakkınız yok…”

“Ben yalnızca Burdovski’nin… böyle bir şeye imza atmasına şaştım… Ama… Bu meseleyi duymayan kalmamışsa, az evvel arkadaşlarımın yanında konuşmak istememe neden bu kadar tepki gösterdiniz?”

“Nihayet söylemesi gereken bir şey söyledi!” diye mırıldandı Lizaveta Prokofyevna hiddetle.

Lebedev söylemek istediklerini bir an evvel dökmek için sabırsızlanarak, iskemlelerin arasından Prense yaklaştı. Heyecandan titriyordu.

“Prens Hazretleri, şunu da unutmamak lazım… Burada olmalarını sırf sizin iyi niyetinize, eşsiz iyiliğinize borçlular. Onları dinlemiş olmayı kabul etmeniz bile soyluluğunuzu kanıtlıyor. Hiçbir şey talep etmeye hakları yoktur. Üstelik siz Gavrila Ardalyonoviç’i bu meseleyi araştırmak, doğruları ortaya koymakla görevlendirdiniz ki, bu da sadece ve sadece yine asil duygularla çarpan yüreğinizin eşsizliğinden kaynaklanıyor. Prens Hazretleri, seçkin arkadaşlarınızın arasındayken bu baylar yüzünden dostlarınızı ihmal etmek, onları feda etmek anlamına gelir. Edemezsiniz. İzin verin, isterseniz, ev sahibi olarak ben onları büyük bir zevkle kapının önüne koyarım.”

General İvolgin, gerilerden bir yerden, “Çok doğru!” diye gürledi.

“Bu kadar yeter Lebedev!” diye söze başladı Prens, ama birçok öfkeli ses sözlerini bastırdı.

Öteki seslerin arasından Lebedev’in yeğeninin sesi yükseldi: “Hayır Prens. Bağışlayın ama söylenenlerden sonra bunu demek yetmez! Meseleyi

açıkça ve kesin olarak ortaya koymak gerek; çünkü belli ki anlaşılamamış. Yasal bakış açısıyla yaklaşılıyor belli ki; bu yüzden kapı dışarı edilmekle korkutuluyoruz! Davamızın hukuksal açıdan hiçbir değeri olmadığını, yani yasal olarak sizden bir ruble bile talep etmeye hakkımız olmadığını anlamayacak kadar aptal mı sanıyorsunuz bizi? Hayır, talebimiz yasal bir hakka dayanmıyor, yasal bir hakkımız yok; bunu biz de kabul ediyoruz… İnsani bir hakkımız var; yani dürüst, sağduyulu bir insanın sahip olması gerektiği vicdanın hakkıdır talep ettiğimiz… Böyle bir hak ki, o çürümüş yasa kitaplarının hiçbirinde yer almasa da soylu ve namuslu bir kişinin yüreğinde yeri olmalı. Kişi soylu ve namuslu kalabilmeli. Bu yüzden kapı dışarı edilmekten hiçbir korku duymadan geldik. Üstelik siz aksini söyleseniz de bu geç saatte yapılmış bir ziyaret değil. Bizi uşak odasında siz beklettiniz. Biz buraya korkusuzca geldik. Amacımız rica etmek değil, hakkımızı talep etmek; zaten bizim olanı bize vermenizi talep ediyoruz. Bu yüzden korkusuzca geldik; asalak ve dilenci gibi değil, başı dik hür insanlar gibi geldik; yalvarmaya değil, talep etmeye geldik. Buna dikkatinizi çekerim! Size onurlu bir şekilde açık açık şu soruyu soruyoruz: Bu meselede kendinizi haklı buluyor musunuz? Pavlişçev'in sizin velinimetiniz olduğunu, belki de sizi ölümden bile kurtardığını kabul ediyor musunuz? Kabul ediyorsanız eğer, milyonların sahibi olarak Burdovski'ye, yani Pavlişçev'in oğluna yardım etme niyetiniz var mı? Evet mi, hayır mı? Evet ise, yani size göre onur ve vicdan, bize göre sağduyu sahibiyseniz –çünkü sadece sağduyu da bu durumda yeterlidir– talebimizi karşılayın. Rica etmeden, şükran sözleri beklemeden karşılayın talebimizi; çünkü bunu bizim için değil, adalet adına yapmış olursunuz. Ama bize cevabınız 'hayır' ise o zaman hemen gideriz ve bu iş burada biter. Bu durumda size alçağın biri, insan demeye kimsenin dilinin varmayacağı biri olduğunuzu söylemeliyiz. Söyleyeceklerim bu kadar. Şimdi bizi kapı dışarı edebilirsiniz. Güçlüsünüz, bunu yapabilirsiniz. Ama buraya rica etmeye değil, talep etmeye geldiğimizi sakın unutmayın! Rica değil, talep..."

"Rica etmiyoruz, talep ediyoruz, evet!" diye kekeledi ıstakoz gibi kızaran Burdovski.

Lebedev'in yeğeninin konuşmasından sonra herkes hareketlendi, endişeli sesler duyuldu. Nöbet geçiriyormuş gibi heyecanlanan Lebedev'in dışındaki herkes, meseleye karışmaktan çekinir gibiydi. İşin tuhafı, Prensin tarafını

tutan Lebedev, yeğeninin çektiği nutuktan sonra ailesiyle gurur duymaya başlamış gibiydi. Etrafındakileri memnun bakışlarla süzüyordu.

Prens, alçak sesle, “Bana göre,” diye söze başladı. “Bay Doktorenko, bana söyledikleriniz arasında kesinlikle haklı taraflar da var, hatta bence yarı yarıya haklısınız. Ama söylemeyi unuttuğunuz bazı şeyler var. Bunlar yüzünden sizinle aynı fikirde olmam imkânsız. Neyi söylemeyi unuttuğunuzu şu anda açıklamam mümkün değil. Ama konuya dönelim: Neden böyle bir makaleye imza attınız? Her sözcüğü iftira, siz de biliyorsunuz. Alçakça davrandığınızı söylemeliyim, baylar!”

“İzin verin…”

“Beyefendi!...”

“Ama… bu… bu…” diye bağrışmalar duyuldu.

İpolit cırtlak sesiyle:

“Makaleye gelince, bu makaleyi onaylamadığımı, hiçbirimizin onaylamadığını söylemiştim! Bunu (yanında duran boksörü gösterdi) arkadaşımız yazdı. Nitelikli bir yazı olduğunu söyleyemem. Üstelik imlâ dahil, her türlü hatayla dolu. Ayrıca eski askerlere özgü bir üslup kullanmış. Aptalın biri, üstüne üstlük de üçkâğıtçı. Bunu biliyorum ve her gün de açıkça yüzüne karşı söylüyorum. Ama bazı şeylerde haklı olduğunu da kabul etmek lazım… Duyurmak herkesin olduğu kadar, Burdovski’nin de hakkı. Yazdığı saçmalıklar ona ait, kendisi sorumludur. Şunu da söylemek istiyorum: Az evvel dostlarınızın burada bulunmalarına, bütün bunlara şahit olmalarına karşı çıkmıştım. Karşı değilim aslında; sadece böyle davranmaya, yani karşı çıkmaya hakkımız olduğu için karşı çıktım. Şahitlerin olması bizim için de iyi. Buraya girmeden önce bu konuda dördümüz de anlaşmıştık. Şahitlerinizin, kim olursa olsunlar, dostlarınız bile olsalar, Burdovski’ninn hakkını tanımazlık edemeyeceklerine göre (ortada matematiksel bir kesinlik var) burada olmaları iyi.”

“Evet, bu konuda anlaşmıştık,” diye doğruladı Lebedev’in yeğeni.

Prens hayretle sordu: “Peki, o gürültüyü neden çıkardınız?”

Odada kadınların bulunmasından pek etkilenen boksör, neşeyle bir şeyler söylemek için sözü aldı. “Makaleye gelince, Prens, bedensel zayıflığı yüzünden bağışlamaya alıştığım arkadaşımın sertçe eleştirilerine rağmen,

yazarın ben olduğumu itiraf ediyorum. Bir mektup biçiminde yakın bir dostumun gazetesinde yayınlamıştım. Şiir gerçekten de ünlü bir mizahçının. Bir kısmını Burdovski'ye okudum, yayınlanması için izin istedim. Ama izin almadan da yayınlayabilirdim, takdir edersiniz… Basın özgürlüğü evrensel, soylu ve yararlı bir haktır. Prens, umarım bunu inkâr edecek değilsiniz…"

"Hiçbir şeyi inkâr edecek değilim. Yalnız itiraf edin, makaleniz…"

"Sert mi, demek istiyorsunuz? Ama topluma faydalı olmayı amaçlayan bir yazı olduğunu kabul edelim. Kaleme alınması gereken bir hikâye. Olan biteni örtbas mı etseydik? Suçluların ekmeğine yağ sürmek olurdu böyle bir şey. Toplumun iyiliği her şeyden üstündür. Bazı önemsiz hatalar da olabilir pekâlâ. Ama amaç daha önemlidir; öncülük etmek… Bunu siz de kabul edersiniz sanırım. Özel durumlar ancak bu söylediklerimin ışığında incelenebilir. Üslubu da, yazının mizah niteliği taşıdığını düşünerek eleştirmelisiniz. Nihayetinde herkes böyle yazıyor. Hah hah ha!"

"Ama izlediğiniz yol yanlış! İnanın bana!" diye bağırdı Prens. "Bu makaleyi, Bay Burdovski'nin talebini karşılamayacağımı düşünerek, beni korkutmak amacıyla yayınlamışsınız. Ama bunu nereden biliyorsunuz ki? Belki de Bay Burdovski'nin talebini karşılamaya hazırım. Şu anda, herkesin huzurunda açıklıyorum: Bay Burdovski'nin talebini karşılayacağım..."

"İşte aklı başında asil bir adamın sözü!" diye bağırdı boksör.

Lizaveta Prokofyevna, elinde olmadan, "Yüce Tanrım!" dedi.

"Bu artık çok fazla!" diye homurdandı General.

"Baylar, açıklamama izin verin," diye yalvarıyordu Prens. "Bundan beş hafta evvel, Z.'de bulunduğum sırada, Bay Burdovski'nin vekili ve iş takipçisi Çabarov beni ziyaret etti." Prens gülerek boksöre döndü. "Bu arada makalenizde anlattığınız gibi bir adam değil o. Saflığınızı kötüye kullanarak sizi kışkırtan bir üçkâğıtçı söz konusu, Bay Burdovski."

Burdovski heyecanlanıp kekeledi:

"Buna hakkınız yok. Ben… saf değilim…"

Lebedev'in yeğeni ders verirmişçesine:

"Bu tarz varsayımlar ileri sürmeye hakkınız yok."

"Bu çok ağır bir hakaret!" diye cırladı İpolit. "Aşağılayıcı, yanlış ve tamamen konumuz dışında bir varsayım!"

Prens kendini savundu: “Baylar, rica ederim beni bağışlayın. Birbirimize karşı açık davranmamızın daha iyi olacağını düşünmüştüm, ama istediğiniz gibi olsun. Çabarov’a, Petersburg’da olmadığım için bir arkadaşımdan bu meseleyle ilgilenmesinin rica edeceğimi ve bundan da Burdovski’yi haberdar edeceğimi söyledim. Baylar, bütün samimiyetimle söylememe izin verin, Çabarov’u görür görmez onun bir dolandırıcı olduğunu düşündüm…” Burdovski’nin küskün telaşını, ötekilerinin de heyecanlı karşı çıkışlarını gören Prens, “Darılmayın baylar! Tanrı aşkına alınmayın!” diye bağırdı. “Bu işte bir hile sezdiğimi söyledim. Bunun sizinle bir ilişkisi olmadığının farkındayım. Unutmayın, o zamanlar henüz hiçbirinizi şahsen tanımıyordum, isimlerinizi bile bilmiyordum. Yalnız Çabarov’a göre hüküm veriyordum. Şu güne kadar miras konusunda ne kadar aldatıldığımı bir bilseniz!”

Lebedev alaylı alaylı söze karıştı: “Korkunç derecede safsınız, Prens.”

“Bir Prens, üstelik bir milyoner! İyi ve temiz kalpli biri olabilirsiniz ama kurallar sizin için de geçerli,” dedi İpolit.

“Olabilir, baylar,” dedi Prens aceleyle. “Hangi kurallardan söz ettiğinizi anlamasam da dediğiniz gibi olsun. Devam etmeme izin verin ama sakın alınmayın. Yemin ederim, sizi kırmak aklımdan bile geçmez. Düşündüklerimi her söylediğimde darılıyorsunuz! Öncelikle Pavlişçev’in bir oğlunun olması ve Çabarov’un anlattığına göre çok kötü durumda olması beni çok şaşırtmıştı. Pavlişçev benim velinimetim, babamın da dostuydu. (Ah, Bay Keller, makalenizde babam hakkında neden yalan söylediniz? Ne bölük paralarını zimmetine geçirmiş biriydi, ne de astlarına hakaret eden biri. Bir insanı böyle karalamaya nasıl eliniz vardı?) Pavlişçev konusunda yazdıklarınıza gelince, çirkin bir iftiradan başka bir şey değil. Şehvet düşkünü ve sorumsuz olarak tanıttığınız kişi dünyanın en namuslu insanlardan biriydi. Ayrıca değerli bir bilgindi. Pek çok saygın bilimsel dergide makaleler yayınlıyor, değerli bilim adamıyla yazışıyordu. Bilimin gelişmesine maddi olarak da destek çıkmıştı. O zamanlar benim budaladan pek bir farkım olmadığımı yazmışsınız. Bu doğru. (Ama Rusça’yı konuşup anlıyordum.) Ama yine de aklımda kalanları değerlendirebilirim…”

“İzin verin, duygusallığı bir yana bırakıp sizin de belirttiğiniz gibi hemen konuya girsek daha iyi olmaz mı?” diye cırladı İpolit. “Biz çocuk değiliz. Saatin dokuzu geçtiğini de unutmayalım.”

“Dediğiniz gibi olsun, baylar,” diyerek kabul etti, Prens. “İlk andaki güvensizlikten sonra yanılmış olabileceğimi, Pavlişçev’in gerçekten de bir oğlu olabileceğini düşündüm. Ama en çok kafamı karıştıran şey, bu oğlun dünyaya gelişi hakkında söyledikleridir; yani uluorta bunları söylemesi, annesini küçük düşürmesi… Çabarov olayı açığa vurmakla korkutuyordu beni…”

“Saçmalık!” diye bağırdı Lebedev’in yeğeni.

“Hakkınız yok… Hakkınız yok!” diye haykırdı ardından Burdovski.

“Oğul, babanın şehvetli davranışından sorumlu değildir, anne de suçlu değildir,” diye cırladı İpolit coşkuyla.

“Annesini koruması lazımdı,” dedi Prens, çekinerek.

Lebedev’in yeğeni alaylı alaylı gülümsedi. “Prens, size saf demek hafif kalır, belki daha ileri gitmek lazım…”

İpolit, “Hakkınız yok!” diye cırladı.

“Hakkım yok,” dedi Prens. “Bu konuda sizinle hemfikirim. Ama elimde değildi. Daha sonra kendi kendime dedim ki, kişisel duygularım beni etkilememeli. Başka bir deyişle Burdovski’ye saygı duysam da duymasam da eğer taleplerinde haklıysa bunları karşılamalıyım. Yine de, bunu söylemeden edemeyeceğim, bir oğlun, annesinin gizlediği şeyi böyle duyurması bana tuhaf gelmişti. Kısacası, Çabarov’un üçkâğıtçının biri olduğuna, Burdovski’yi de kışkırtarak kandırdığına inandım.”

Misafirlerden bazıları iskemlelerinden kalkmışlardı. “Bu kadarı artık dayanılmaz!” dedikleri duyuldu.

“Baylar, bence Bay Burdovski saf, savunmasız, dolandırıcılığa kolayca kanabilecek bir adamdı. Pavlişçev’in oğlu olduğu için ona, kendisini Çabarov’dan koruyarak, dostluğumu göstererek yardım etmem gerektiğini düşündüm. Böylece on bin rubleyi, yani hesaplarıma göre Pavlişçev’in bana harcadığı parayı kendisine vermeye karar verdim.”

“Yalnızca on bin mi? Bu kadar mı?” diye bağırdı İpolit.

“Prens, ya hesabınız pek kuvvetli değil ya da saf görünmenize rağmen çok kuvvetli!” diye atıldı Lebedev’in yeğeni.

“On bine razı değilim,” diye ilan etti Burdovski.

“Razı ol, Antip!” diye fısıldadı, İpolit’in iskemlesinin üzerinden bakan boksör. “Sen razı ol, devamını sonra hallederiz!” dedi.

“Dinleyin Bay Mişkin,” diye cırladı İpolit. “Biz, misafirlerinizin, alayla gülümseyen bu bayanların ve şu [Yevgen Pavloviç’i gösterdi] kendisiyle tanışmak şerefine erişmediğim ama hakkında epey şey duyduğum beyefendinin düşündüğü kadar ahmak ve adi değiliz…”

“Baylar, izin verin, beni yine anlamadınız!” dedi Prens. “Öncelikle siz Bay Keller, makalenizde servetimi çok abartmışsınız. Ben düşündüğünüz gibi milyonlara sahip değilim. Sizin telaffuz ettiğiniz rakamın sekizde, belki de onda birini aldım. İkincisi, benim için İsviçre’de on binlerce ruble harcanmadı. Schneider yılda altı yüz ruble alıyordu, bunu da sadece ilk üç yıl aldı. Pavlişçev güzel mürebbiyeler getirtmek için Paris’e hiç gitmedi. Benim için aslında on bin rubleden daha az para harcandı ama ben bu parayı on bin olarak saptadım. Kabul edersiniz ki, Bay Burdovski’yi çok seviyor olsam dahi ona daha fazlasını teklif edemezdim. Bunu düşünceli davrandığım için yapamazdım; ona yolladığım sadaka değil, borçtu çünkü. Bunu anlamamanıza şaşırdım baylar! Bununla birlikte amacım Bay Burdovski’nin geleceğini, hayattaki yolunu çizerken dostu olarak onun yanında olmaktı. Çünkü belli ki kolay yanılabilen, aldatılabilen bir kişiliğe sahip... Böyle biri olmasaydı Keller’in, makalesinde annesiyle ilgili yazdıklarını asla kabul etmezdi… Ama baylar, bunda kızacak ne var? Tahminlerimin ne kadar doğru olduğuna şimdi inandım…” Prens heyecanla misafirlerini yatıştırmak isterken, büsbütün alevlendirdiğinin farkında değildi.

“Neye inandınız?” diye atılıyorlardı dört bir yandan.

“Söyleyeyim: Bay Burdovski’nin yüzünü iyice inceledikten sonra onun nasıl biri olduğunu anladım… İçinde asla kötülük olmayan, herkes tarafından kolayca aldatılabilecek biri... Savunmasız bir adam... Bu yüzden ona kol kanat germeliyim. Söylemek istediğim bir şey daha var: Bu meseleyle ilgilenmesini rica ettiğim Gavrila Ardalyonoviç’le ancak bir saat önce görüşebildim. Ondan evvel yoldaydım, ardından da hastalandım… Gavrila Ardalyonoviç, Çabarov’un niyetlerini bazı kanıtlara dayanarak açığa çıkardığını ve onun, aynı düşündüğüm gibi üçkâğıtçının biri olduğunu anlattı. Baylar, pek çok kişinin beni budala sandığının farkındayım. Çabarov’un, Pavlişçev’e karşı olan sevgimi ve para konusundaki tutumumu

bildiğinden dolayı beni kolayca kandırabileceğini düşündüğü açık. Ama en önemlisi –lütfen baylar, beni sonuna kadar dinleyin! – en önemlisi Burdovski'nin, Pavlişçev'in oğlu olmadığı anlaşıldı! Gavrila Ardalyonoviç, bunu bana biraz önce söyledi. Elinde kesin delilller var. Buna ne diyeceğinizi merak ediyorum doğrusu... Bütün bu masallardan sonra... Bu konudaki kanıtlar sağlam. Ben de çok şaşırdım, inanamıyorum; güvenin bana. Gavrila Ardalyonoviç henüz bütün ayrıntıları anlatmaya zaman bulamadı. Ama Çabarov'un dolandırıcı olduğu kesin, kuşkuya yer yok! Zavallı Burdovski'yi ve hepinizi aldattı! Sizler dostunuzu desteklediniz, bu soylu bir davranış. Ama o hepinizi bir dolandırıcılık olayına karıştırdı. Çünkü bu bir dolandırıcılık olayı!"

"Ne dolandırıcılığı? Pavlişçev'in oğlu değil miymiş? Ama bu imkânsız!" diye bağrışmalar duyuldu. Burdovski ve arkadaşları telaş içindeydi.

"Tabii dolandırıcılık! Çünkü Burdovski, Pavlişçev'in oğlu değilse eğer, bu bir dolandırıcılık olurdu. Gerçeği biliyor olsaydı dolandırıcılık olurdu, demek istiyorum. Ama kendisi de aldatılmış durumda. Onu suçlamamalıyız. Saflığı yüzünden acınmaya layık, desteklenmesi gerek… Onun hiçbir şeyden haberi olmadığına inanıyorum. Olsaydı eğer, dolandırıcılık işine onun da katıldığı anlamına gelirdi bu. İsviçre'ye gitmeden önce ben de aynı durumdaydım, sonunu getirmeden kekeler durur ve istediğimi anlatamazdım… Onu çok iyi anladığımı ifade etmek istiyorum. Ben de aşağı yukarı aynı durumda olduğumdan, onu çok iyi anlıyor ve ona acıyorum. Bunları söylemeye hakkım var. Pavlişçev'in oğlu yok. Bu olay bir yalandan ibaret olduğu halde, ben yine de sözümde duracağım. Pavlişçev'in hatırına, bu on bin rubleyi vermeye hazırım. Aslında, bu olaydan evvel de on bin ruble vererek, Pavlişçev'in adına bir okul açmak istiyordum. Bay Burdovski, Pavlişçev'in oğlu olmasa bile, onun ne kadar acımasızca aldatıldığını göz önünde bulundurarak öyle saymak gerekir. Baylar, şimdi Gavrila Ardalyonoviç'i dinleyeceksiniz. Bu meseleyi açıklığa, bir çözüme kavuşturacağız. Alınmadan, coşkuya kapılmadan yerlerinizde kalıp dinleyin. Gavrila Ardalyonoviç bize her şeyi açıklayacak! İtiraf edeyim, ben de bütün ayrıntıları öğrenmek için sabırsızlanıyorum. Bay Burdovski, Gavrila Ardalyonoviç, Pskov'a, annenizin yanına gitti; makalede, sizi yazmaya zorladıkları gibi, anneniz ölmedi, hayatta… Oturun baylar, oturun!"

Prens oturdu, iskemlelerinden fırlayan Burdovski ve arkadaşlarını da oturmaya ikna etti. Prens, son on ya da yirmi dakikada aşırı bir heyecanla, yüksek sesle, hızla konuşuyordu. Sabırsızca herkesin sesini bastırmak istiyordu. Bu süre içinde ağzından çıkan bazı sözler için daha sonra üzülüp pişmanlık duyacağı kesindi. Onu bu derece kızdırmasalardı, o da bu kadar telaşlanmaz ve bazı itiraflardan ve varsayımlardan kaçınırdı. İskemlesine oturur oturmaz yüreğine acı bir pişmanlık çöktü. İsviçre'de tedavi edildiği hastalıktan Burdovski'nin de muzdarip olduğunu söylemesi misafirinin yüreğini incitmişti. Ayrıca okula ayırmayı düşündüğü parayı ona vereceğini duyurması, bunu herkesin önünde sadaka teklif edercesine yapması kaba bir davranış olmuştu. "Bunu keşke bekleyip yarın baş başa kaldığımızda yapsaydım," diye geçirdi içinden. "Şimdi artık olan oldu. Gerçekten de budalanın biriyim!" diye düşündü utanç ve kederle.

O zamana dek tek bir kelime etmeden bir köşede duran Gavrila Ardalyonoviç, Prensin çağrısı üzerine öne çıktı, yanına oturdu ve sakin bir ses tonuyla raporunu açıklamaya başladı. Herkes, ilk başta da Burdovski ve arkadaşları sustu ve büyük bir merakla dinlemeye koyuldu.

IX

Gavrila Ardalyonoviç, şaşkınlıkla gözlerini açıp dikkat kesilen, her halinden son derece heyecanlı olduğu belli olan Burdovski'ye bakarak söze başladı: "Saygıdeğer annenizin babanız memur Bay Burdovski'yle evlenişinden tamı tamına iki sene sonra dünyaya geldiğinizi inkâr etmeye kalkışmayacağınızı umuyorum, hatta bunu istemeyeceğinizi de biliyorum. Doğum tarihinizi kanıtlamak çok kolaydır. Bay Keller'in makalesinde bu olayı sizi ve annenizi incitecek biçimde değiştirmesini, gerçekleri sadece sizin çıkarlarınıza göre ayarlayarak taleplerinizde haklı taraf olmanızı sağlamayı amaçlayan hayal gücünden kaynaklandığı aşikâr. Bay Keller size, makalesini yayınlamadan önce bazı bölümlerini okuduğunu belirtmişti. Ama belli ki bu kısmını okumamış…"

"Bu doğru, okumadım," diye araya girdi boksör. "Ama bunu, olayları yakından bilen güvenilir bir kaynaktan öğrenmiştim ve ben…"

Gavrila Ardalyonoviç boksörün sözünü kesti: "Sözünüzü kestiğim için özür dilerim, Bay Keller… Konuşmama izin verirseniz inanın, makalenize

de geleceğiz, açıklamalarınızı o zaman dinlemeye hazırız. Şimdi sırayla gitmekte yarar var. Bir tesadüf sonucu, kız kardeşim Varya Ardalyonovna Ptizina'nın yardımıyla, yakın arkadaşı dul toprak sahibesi Vera Alekseyevna Zubkova'nın bir mektubu elime geçti. Mektup yirmi dört sene evvel yurt dışında bulunduğu sırada müteveffa Nikolay Andreyeviç Pavlişçev tarafından yazılmıştı. Vera Alekseyevna'yla temasa geçerek, Pavlişçev'in uzak bir akrabası ve arkadaşı emekli Albay Timotey Fedoroviç Vyazovkin'e başvurdum. O da, Nikolay İvanoviç'in, yine yurt dışında yazılmış iki mektubunu verdi. Bay Burdovski, işte bu üç mektubun içinde yer alan tarih ve olaylardan, Nikolay İvanoviç'in dünyaya gelişinizden tam bir buçuk sene önce yurt dışına gidip aralıksız üç sene kaldığı itiraz kabul edilmeyecek bir biçimde kanıtlanmıştır. Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi anneniz Rusya dışına hiç çıkmamıştır. Saat çok geç, mektupları şu anda okuyamayacağım. Ama hemen yarın sabah, kararlaştıracağımız bir saatte buluşup bu mektupları sizlere sunmaya hazırım, Bay Burdovski. Yazıyı karşılaştırmak için tanık ve uzmanlar da getirebilirsiniz. O zaman siz de anlattığım olayın gerçekliğine hiç kuşkunuz kalmadan inanacaksınız. Ayrıca, bütün bu mesele kendiliğinden çözümlenmiş olacak."

Kalabalıktan heyecanlı sesler yükseldi. Burdovski birden iskemlesinden fırladı. "O halde aldatıldım, kandırıldım. Sadece Çabarov tarafından değil… ve uzun zamandan beri… İstemiyorum; ne tanık istiyorum, ne de uzman. Size inanıyor ve vazgeçiyorum… On bin rublenizi de istemiyorum… Hoşça kalın!"

Şapkasını alıp çıkmaya davrandı. Gavrila Ardalyonoviç onu alçak ve tatlı bir sesle durdurdu:

"Bay Burdovski, lütfen beş dakika daha kalın. Bilmenizi istediğim, sizin için son derece önemli birkaç nokta var. Eminim şimdi açıklayacağım konular hakkında bilgi sahibi değilsiniz. İnanın bana, duyacaklarınız sizi de sevindirecek…"

Burdovski, kısa bir süre düşündükten sonra başını hafifçe eğerek tekrar yerine oturdu. Destek olmak amacıyla onunla birlikte ayağa kalkan Lebedev'in yeğeni de oturdu. Cesaretini kaybetmemiş gibi görünse de belli ki duydukları onu sarsmıştı. Suratı asık İpolit üzgün ve şaşkın görünüyordu. Tam o sırada şiddetli bir öksürük nöbetine tutuldu, mendili kan içinde kaldı. Boksör korkmuştu.

“Antip,” diye bağırdı. “Hatırlıyor musun, hani sana iki gün evvel belki de gerçekten Pavlişçev’in oğlu değilsin, demiştim...”

Etraftan gülüşmeler duyuldu.

“Bunu söylemeniz bizim için çok önemli, çok değerli, Bay Keller,” diye tekrar sözü aldı Gavrila Ardalyonoviç. “Bay Burdovski doğum tarihini tabii biliyor ama Pavlişçev’in ne zaman yurt dışında bulunduğundan haberi olmadığı kesin. Hayatının büyük bir bölümünü Rusya dışında geçiren Bay Pavlişçev, ancak kısa süreler için vatanına dönerdi. Yakınları bile aradan yirmi yıldan fazla zaman geçtiği için onun tam olarak ne zaman yurt dışına taşındığını unutmuş. O zaman hâlâ dünyaya gelmemiş olan Bay Burdovski bunu zaten bilemez. Bütün bu tarihleri açıklığa kavuşturmak zor olsa da imkânsız değildir. Yine de elimde olan bilgilere tesadüf sonucu ulaştığımı da itiraf etmeliyim, bunları öğrenemeyebilirdim de… Demek istediğim şu, bu konuda bir soruşturma yapmak isteseydiler bile, Bay Burdovski’nin, hatta Çabarov’un bile bu bilgileri elde etmeleri pek mümkün değildi. Hatta belki tam olarak nerelere başvurmaları gerektiği akıllarına bile gelmezdi…”

Birden İpolit, hiddetle sözünü kesti: “İzin verin, Bay İvolgin, bütün bunlara gerek var mı sizce? Özür dilerim. Mesele açıklığa kavuştu. Olay aydınlandı. Sizlere inanmaya hazır olduğumuz halde, bu üzücü ve aşağılayıcı sözlere ne lüzum var? Büyük ihtimalle siz araştırmada bulunduğunuz konunun ne kadar incelik gerektirdiğini, bu işi ne kadar ustalıkla yürüttüğünüzü belirterek övünmek istiyorsunuz. Burdovski bu işe bilmeden girdiği için onu bağışlatmaya mı niyetlisiniz? Bir bu kalmıştı… Bu yaptığınız küstahlıktan başka bir şey değil, hatta daha da kötüsü, beyefendi! Burdovski’nin buna ihtiyacı olduğunu mu düşünüyorsunuz acaba? Onun ne sizin temize çıkarmanıza, ne de bağışlanmaya gereksinimi var. Zaten kendini yeterince aşağılanmış hissediyor; yorgun ve utanç içinde şu anda. Bunu anlamalısınız…”

“Yeter, Bay Terentyev, yeter!” Gavrila Ardalyonoviç, İpolit’i zorla durdurmuştu. “Sakin olun, lütfen sinirlenmeyin. Sanırım kendinizi iyi hissetmiyorsunuz, acı çekiyorsunuz. Bütün yüreğimle duygularınızı paylaşıyorum. O halde ben de sözlerimi bitiriyorum.” dedi. Dinleyicilerin sabırsızlığını fark ederek devam etti. “Ama bitirmeden evvel, kanımca mutlaka anlatılması çok önemli olan birkaç olaydan daha bahsetmeme izin verin. Bay Burdovski, anneniz, Nikolay Andreyeviç Pavlişçev’in

gençliğinde çok sevdiği köle kızlardan birinin kardeşiydi. Pavlişçev sevdiği kızla evlenmek istiyordu, ama beklenmedik ölümü onları ayırdı. Bugün artık çok eskilerde kalmış ve herkesçe unutulmuş bu olayın gerçek olduğu konusunda deliller var. Bu yüzden Pavlişçev hayatı boyunca annenizle ilgilendi, elinden gelen yardımı ondan hiç esirgemedi. Anneniz henüz on yaşında bir çocukken, Bay Pavlişçev onu evlatlık olarak yanına almış, ona güzel bir çeyiz de hazırlamış. Bu ilgi, haliyle Pavlişçev'in kalabalık akrabalarını telaşlandırmış; evlatlığıyla evleneceğini düşünenler bile olmuş. Ama olaylar başka türlü gelişmiş. Genç kız kendi isteğiyle (bununla ilgili kanıtlar da elimde), yirmi yaşındayken, Bay Burdovski isminde bir memurla evlendi. Para pul işlerinde pek becerikli olmayan babanız Bay Burdovski'nin, annenizin çeyiz olarak getirdiği on bin rubleyi aldıktan sonra memuriyeti bırakıp ticarete atıldığını, aldatıldığını, bu parayı kaybettiğini yine kesin kanıtlarla doğrulamaya hazırım. Bu acı olaydan sonra babanız kendini içkiye vermiş ve sonunda hastalanıp annenizle evliliğinin sekizinci yılında vefat etmiş. Onun ölümünden sonra, kendi anlattıklarına göre, anneniz ona senede altı yüz ruble bağlayan Pavlişçev'in soylu yardımı sayesinde ayakta kalabilmiş. Bay Burdovski, siz daha küçücük –kekeme, sakat, aciz, zavallı bir çocukken– Pavlişçev'in sizi çok sevdiğini gösteren pek çok delil var. (Sağlam bir araştırmanın sonucunda edindiğim bilgilere dayanarak Pavlişçev'in hayatı boyunca talihsizliğe uğramış acizlere, özellikle de çocuklara karşı bağlılık duyduğunu ve yardım ettiğini söyleyebilirim.) Onun sayesinde liseye gittiniz, iyi bir eğitim aldınız. Akrabaları zamanla onun oğlu olduğunuza inanmaya başladı. Kendisi vefat edince herkes vasiyetname telaşına düştüğü için hiç kimse bunu soruşturmadı. Kuşkusuz bu söylenenler size kadar ulaşmıştı, Bay Burdovski. Kişisel olarak tanışmaktan onur duyduğum anneniz bunlardan haberdardı ama sizin de bunların etkisinde kaldığınızı bilmiyordu. (Ben de bunu ondan sakladım.) Annenizi, Pskov'da, hastalıkların ve Pavlişçev'in vefatından sonra düştüğü yoksulluğun pençesinde buldum, Bay Burdovski. Minnet gözyaşlarıyla bana, yardımınızın sayesinde hayatına devam edebildiğini anlattı. Bu arada parlak bir geleceğiniz olduğuna yürekten inanıyor ve bu ona güç veriyor."

"Sıktınız artık!" diye bağırdı Lebedev'in yeğeni, sabırsızca. "Bu romana ne gerek var ki?"

“Münasebetsiz!” diye haykırdı İpolit.

Bir tek Burdovski sesini çıkarmadan dinliyordu.

“Gerek olup olmadığını nasıl sorabilirsiniz?” diye atıldı Gavrila Ardalyonoviç, sinsi bir şaşkınlık göstererek. Ardından zehrin son damlalarını akıtmaya hazırlandı. “Önce, Bay Burdovski, Pavlişçev’in kendisini oğlu olduğu için değil, iyi yürekliliğinden sevdiğine inanabilir. Az evvel makale okunduktan sonra, Bay Keller’in yazdıklarını doğrulayan Bay Burdovski’nin, en azından bunu bilmeye hakkı var, hatta bilmesi gerekli. Bunu, sizi soylu bir adam saydığım için söylüyorum, Bay Burdovski. Ayrıca, Çabarov’un dolandırıcılık gibi bir amacı olmadığı da açık sanırım. Prens, heyecanlanarak bu konuda, benim de aynı fikirde olduğumu söylemişti. Ama bu doğru değil. Çabarov dolandırıcı olabilir, ancak bu olayda, sadece, büyük paralar kazanmayı uman bir avukat olarak karşımıza çıkıyor. Prensin kolayca para verebilecek biri olduğunu, müteveffa Pavlişçev’e karşı saygı ve şükran duyduğunu, son olarak da (en önemlisi) Prensin şövalye ruhlu, soylu yürekli bir kişi olduğunu biliyordu. Yaptığı hesap aslında hem ustacaydı, hem de doğru tahminlere dayanıyordu. Bay Burdovski’ye gelince, onun bu işe çıkar için girmediğini söyleyebilirim. Ona, kendi inançlarına uygun bazı düşünceler aşıladılar; o da doğruya, ilericiliğe, insanlığa hizmet ettiğine inanmaya başladı. Şimdi, bütün anlatılanlardan sonra Bay Burdovski’nin iyi, temiz yürekli bir genç olduğu herkesçe anlaşıldı. Prens, ona gönül rahatlığıyla az evvel bahsettiği yardımı yapabilir.”

Prens, endişeyle bağırdı: “Durun, Gavrila Ardalyonoviç!”

Ama olan olmuştu artık.

Burdovski öfkeyle, “Size üç kere bu parayı istemediğimi söyledim!” diye haykırdı. “Onu almam… İstemem… Gidiyorum ben!”

Taraçadan kaçmak üzereydi ki Lebedev’in yeğeni onu kolundan tutup kulağına bir şeyler fısıldadı. Burdovski hemen döndü, cebinden ağzı açılmış büyükçe bir zarf çıkardı ve Prensin önünde attı.

“İşte paranız! Buna hakkınız yok... Bu para…”

“Bu, Çabarov vasıtasıyla ona sadaka niyetine yollamaya cesaret ettiğiniz iki yüz elli ruble,” diye açıkladı Doktorenko.

“Makalede elli yazıyor!” diye bağırdı Kolya.

Prens, Burdovski’ye yaklaştı. “Suçluyum,” dedi. “Size karşı çok suçlu olduğumun farkındayım, Bay Burdovski. Ama inanın, bunu size sadaka olarak yollamadım. Şimdi de suçluyum…” Prens son derece üzgündü; kopuk kopuk konuşuyor, yorgun ve bitkin görünüyordu. “Dolandırıcılıktan, hilekârlıktan söz etmiştim… Ama bunları söylerken sizi kastetmemiştim. Bazı konularda yanılmışım. Benim gibi… hasta olduğunuzu söylemiştim. Ama siz benim gibi değilsiniz. Siz… çalışıyorsunuz, ders veriyorsunuz, annenize bakıyorsunuz… Ben… bunu bilmiyordum… Annenizi seviyorsunuz. Size on bin ruble vermeyi teklif ettim ama bunu… başka türlü yapmalıydım. Şimdi… olan oldu… Benden nefret ediyorsunuz…”

“Tam bir tımarhaneye döndü burası!” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna.

“Tam bir tımarhane!” diye onayladı Aglaya, dayanamayıp. Ama sözleri o gürültünün arasında kayboldu. Herkes yüksek sesle bağırıp çağırıyordu. İvan Fedoroviç Epançin hakarete uğramış gibi öfkeli, Lizaveta Prokofyevna’yı bekliyordu.

Lebedev’in yeğeni uzun zamandır söylemek istediklerini söyleme fırsatı bulmuşçasına bir edayla, “Evet Prens, hakkınızı vermeliyim doğrusu… Hastalığınızdan, hadi böyle diyelim, faydalanmasını gayet iyi biliyorsunuz. Dostluğunuzu ve paranızı öyle ustaca sundunuz ki, namuslu ve şerefli bir insanın bunu kabul etmesi imkânsız. Bu yaptığınız ya çok safça, ya da çok ustaca… Hangisi olduğunu siz daha iyi bilirsiniz…”

O anda para zarfını açan Gavrila Ardalyonoviç, “İzin verin baylar!” dedi. “Burada iki yüz elli ruble değil de, yalnız yüz ruble var. Bir yanlışlık olmasın diye söylüyorum, Prens.”

Prens önemi yok dercesine elini salladı: “Bırakın, bırakın!”

Lebedev’in yeğeni yeni bir hamle yaptı saldırıya: “Hayır… Sizin ‘bırakın’ demeniz bize hakarettir, Prens. Biz bunu açıkça söylüyoruz: Evet, burada yüz ruble var, iki yüz elli değil! Ama ne fark eder ki? Ha yüz, ha iki yüz ruble; hep bir değil mi? ”

Gavrila Ardalyonoviç, “Hayır, değil” diyebildi şaşkınlıkla.

“Sözümü kesmeyin. Sizin sandığınız kadar aptal değiliz biz avukat bey,” diye haykırdı kızgınlıkla Lebedev’in yeğeni. “Elbette yüz ruble ile iki yüz

elli ruble arasında fark var. Ama burada önemli olan ilkedir. Burada önemli olan yaptığımızdır. Yüz elli rublenin eksik olması ise sadece bir ayrıntıdır. Önemli olan Prens, Burdovski'nin, sizin ona sadaka gibi verdiğiniz parayı suratınıza fırlatmasıdır. İşte bu yüzden yüz ya da iki yüz elli ruble olması fark etmiyor. Burdovski on bin rubleyi de kabul etmedi, hepiniz şahitsiniz. Şerefsiz bir kişi olsaydı, yüz rubleyi de getirmezdi! Gelelim eksik olan yüz elli rubleye… Bu para Çabarov'a Prensi ziyaret etmek için yol harçlığı olarak verildi. Olay bu. İş yürütme konusundaki beceriksizliğimizle istediğiniz kadar alay edebilirsiniz. Zaten bizi gülünç duruma düşürmek için elinizden geleni ardınıza koymadınız, ama şerefsiz olduğumuzu söylemeyin sakın. Biz hep birlikte bu yüz elli rubleyi Prense geri vereceğiz. Ruble ruble olsa da yine ödeyeceğiz, üstelik faiziyle birlikte. Burdovski yoksuldur, Burdovski'nin milyonları yok. Çabarov, yolculuğundan sonra bir hesap pusulası takdim etti. Kazanacağımızı umuyorduk. Onun yerinde kim olsaydı aynı şeyi yapardı."

"Nasıl aynı şeyi?" diye bağırdı Prens Şç.

"Deli ettiniz beni!" diye haykırdı Lizaveta Prokofyevna.

O zamana dek hiç araya girmeyen, sadece olayları izlemekle yetinen Yevgeni Pavloviç, "Bu bana, geçenlerde bir avukatın yaptığı dillere destan savunmayı hatırlattı," dedi gülerek. "Hırsızlık yapmak için girdiği evde altı kişiyi öldüren müvekkillinin yoksulluğunu mazeret olarak öne sürüyordu. 'Yoksulluk içinde sürünen müşterimin aklında altı kişiyi öldürme fikri doğdu. Doğaldır, zaten onun yerinde kim olsa aklına aynı fikir gelmez miydi?' Bunu tam olarak aynı kelimelerle ifade etmemiş olabilir ama buna benzer sözlerdi."

Öfkeden tir tir titreyen Lizaveta Prokofyevna birden, "Bu kadarı yeter!" diye bağırdı. "Bu saçmalıklara bir son verme zamanı geldi."

Aşırı derecede öfkeliydi. Başını geriye attı, dostlarıyla düşmanlarını ayırt etme gereği duymadan mağrur, meydan okuyan, alev alev bakışlarla etrafındakileri süzdü. Uzun zamandır bastırdığı öfkesi, artık o son dışa vurmayla sonuçlanan raddeye gelmişti. Lizaveta Prokofyevna'yı iyi tanıyanlar, onun alışılmamış, olağanüstü bir halde olduğunu hemen fark ettiler. İvan Fedoroviç, ertesi gün Prens Şç.'ye, "Onun bu halini biliyorum,

ama dünkü gibisi ancak üç yılda bir olur, daha fazla değil!” demiş ve “Asla sık olmaz!” diye üstelemişti.

“Yeter İvan Fedoroviç, artık beni tutmayın!” diye haykırıyordu Lizaveta Prokofyevna. “Kolunuzu neden şimdi uzatıyorsunuz sanki? Beni buradan götürmeliydiniz. Kocamsınız, ailenin reisisiniz; gitmek istemesem bile kulağımdan çekip beni buradan götürmeliydiniz. Hiç olmazsa kızlarınızı düşünseydiniz! Şimdi artık siz olmasanız da kendimiz yolu buluruz. Bir yıl boyunca utançtan yüzümüz kızarır... Daha bitmedi, Prense de teşekkür etmem lazım! Bu eşsiz misafirperverliğiniz için size ne kadar teşekkür etsem azdır Prens, inanın! Ben de, budala gibi, gençleri dinleyeceğim diye kalmıştım... Bu ne rezalet, bu ne iğrençlik! Dehşet, kaos… böylesi akla hayale sığmaz! Bu gibiler çok mu acaba? Sus, Aglaya! Sus, Aleksandra! Siz karışmayın! Çekilin, Yevgeni Pavloviç, canımı sıkıyorsunuz!” Bunları dedikten sonra Prense döndü: “Ya sana ne demeli? Kalkmış onlardan özür diliyorsun,” dedi. “ ‘Size yardım etmeyi teklif ettiğim için bağışlayın’ gibilerinden…” Birden Lebedev’in yeğenine dönerek, “Ne gülüyorsun, küçük farfara? ‘Biz rica etmiyoruz, talep ediyoruz!’ Öyle mi?.. Sanki bu budala yarın nasılsa onlara yanaşıp dostluğunu ve servetini sunmayacak… Gideceksin, değil mi? Gidecek misin, gitmeyecek misin?”

Prens itaatkâr bir sesle, “Gideceğim,” dedi yavaşça.

“Duydunuz!” Ardından tekrar Doktorenko’ya döndü: “Sen de buna güveniyordun zaten. Para nasıl olsa cebinde, sen de burada bize istediğin palavraları sıkıyorsun… Hayır, azizim, git başka enayi bul. Sizin neler çevirdiğinizi anlıyorum!”

“Lizaveta Prokofyevna!” diye bağırdı Prens.

Prens Şç., elinden geldiğince sakince, yüzünden gülümsemeyi eksik etmeden, “Gidelim, Lizaveta Prokofyevna, geç oldu. Prensi de birlikte götürürüz,” dedi.

Genç kızlar ürkek ürkek kenarda duruyordu. General dehşet içindeydi. Herkes şaşkındı. Arkada duranlar sinsi sinsi gülümseyip birbirlerine bir şeyler fısıldıyordu. Lebedev’in yüzünden heyecanlı ve şaşkın olduğu belliydi.

“Rezalet ve kaosla her yerde karşılaşabilirsiniz, hanımefendi,” dedi Lebedev’in yeğeni. Aslında o da şaşkındı ama ciddi görünmeye çalışıyor,

kendine ağırlık veriyordu.

“Ama bu kadarıyla değil!” diye kestirip attı Lizaveta Prokofyevna hiddetle. Sinir krizi geçiriyor gibiydi. Kendisini yatıştırmaya çalışanlara dönerek, “Bırakın beni!” diye bağırdı. “Hayır, az evvel siz, Yevgeni Pavloviç, yoksul olduğunu öne sürerek altı kişinin canına kıymaktan daha doğal bir şey olmadığını mahkemede savunan bir avukattan bahsettiniz. Durum böyleyse eğer, dünyanın sonu gelmiş demektir! Şimdi her şeyi anladım! Şu kekeme [Burdovski’yi gösterdi] boğazını kesmez mi? Keser, bahse girerim! Verdiğin on bin rubleyi almayı reddeder, ama gece gelip boğazını keser, sonra da seni soyar. Üstelik bunu vicdanının sesini dinleyerek yapar! Ona göre namussuzluk değildir bu. Bu, ‘soylu bir çaresizliğin coşkusudur’, bir ‘inkâr etme’ eylemidir vesaire vesaire… Pöf… Dünya tersine dönmüş! Bir aile kızı, ansızın sokak ortasında bir arabaya atlıyor ve ‘Anne, birkaç gün evvel ben falancayla, Karliç ya da İvaniç ile evlendim, hoşça kal!’ diyor. Sizce bunlar iyi, saygıya değer eylemler mi? Doğal mı yoksa? Belki de ‘kadın sorunu’dur? [Kolya’yı işaret ederek] Şu yumurcak geçenlerde kadın sorununun böyle bir şey olduğunu savunuyordu. Anne aptalca davranmış olabilir, ama sen yine de ona karşı insan gibi davran! Demin buraya girerken hepinizin burnu bir karış havadaydı. ‘Biz geliyoruz! Sizi şereflendiriyoruz! Hak bizden yana. Bütün haklar bizimdir, size kalmadı!’ ‘Bize karşı saygılı olun, ama biz size köle muamelesi yapacağız!’ Haklarını istiyorlar güya, oysa yazdıklarında hakkı ara ki bulasın. ‘Rica etmiyoruz, talep ediyoruz. Size şükran borcumuz yok; çünkü siz vicdanınızı rahatlatmak için böyle yapıyorsunuz!’ Ne ahlâk anlayışı, ne erdem! Madem şükran duymayacaksın; Prens de sana Pavlişçev’e karşı minnet duymadığını, çünkü onun da kendi vicdanını rahatlatmak için iyilik ettiğini söyleyebilir. Ama senin bütün dayanağın, Prensin Pavlişçev’e karşı duyduğu minnet… Prensin sana borcu yok. O halde bu minnet duygusundan başka neye güvenirsin? İnkâr ettiğin bu minnet duygusundan başka neye güvenirsin? Hepiniz aklınızı kaçırmışsınız! Tanrı’ya inanmaz, İsa tanımazsınız! Kibir ve gurur sizi içten içe yemiş, öyle ki günün birinde birbiriniz yiyip bitireceksiniz. Bu söylediğimi sakın unutmayın! Bu durum rezalet, kargaşa, perişanlık değilse nedir o zaman? Bu da, bütün bu olan bitenden sonra gidip bağışlamaları için onlara yalvarıyor! Sizin gibileri çok mu acaba? Ne diye gülüyorsunuz, rezil oldum

diye mi? Evet, rezil oldum. Ama olan oldu artık… [Birden İpolit’e döndü] Alay ediyorsun, öyle mi? Zorla soluyorsun, ama bu halinle bile milleti yoldan çıkarmaya kalkıyorsun. [Kolya’yı gösterdi] Bu çocuğun aklını da sen karıştırdın; seni sayıklıyor durmadan. Tanrı’ya inanmıyorsun. Ona da tanrıtanımazlığı öğretiyorsun. Biliyor musun, sana şöyle güzel bir sopa atmalı!.. Pöf… Yarın onların yanına gidecek misin, Prens Lev Nikolayeviç?” diye sordu tıkanırcasına.

“Gideceğim.”

“O halde seni artık görmek istemiyorum!” Lizaveta Prokofyevna gitmek için davrandı ama birden durdu ve İpolit’i işaret ederek, “Bu dinsizi de mi görmeye gideceksin?” diye sordu. İpolit’in alaylı gülüşüne dayanamayıp herkesi ürperten bir sesle, “Neden benimle alay ediyorsun?” diye bağırdı ve ona doğru atıldı.

Dört bir yandan, “Lizaveta Prokofyevna! Lizaveta Prokofyevna! Lizaveta Prokofyevna!” sesleri duyuldu.

“Anne, ayıp!” diye bağırdı Aglaya.

Lizaveta Prokofyevna, İpolit’in kolunu yakalamış, nedense sımsıkı tutuyor, bir yandan da ona dik dik bakıyordu.

“Telaşlanmayın, Aglaya İvanovna, merak etmeyin. Anneniz, ölmek üzere olan birine yüklendiğini anlayıp geri çekilecektir. Ben de, izin verirseniz, seve seve neden güldüğümü açıklayacağım…”

Bunları söyledikten sonra İpolit nefesini kesen korkunç bir öksürük nöbetine tutuldu.

Kolunu bırakan Lizaveta Prokofyevna, dehşetle gencin dudaklarındaki kana bakıyordu. “Bakar mısınız, ölüyor ama yine de nutuk çekmekten vazgeçmiyor!” diye bağırdı. “Ne diye hâlâ konuşup duruyorsun? Hemen gidip yatman lazım senin…”

İpolit yavaş, yorgun bir sesle, “Ben de öyle yapacağım,” dedi. “Eve gider gitmez yatacağım… İki hafta sonra öleceğimi biliyorum… Geçen hafta B. söyledi. İzin verirseniz, ayrılmadan evvel bir iki söz etmek istiyorum.”

“Aklından zorun mu var senin? Saçmalama! Bırak konuşmayı falan! Dinlenmen, tedavi görmen gerekiyor! Git, yat! Git!” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna, korku içinde.

“Şimdi yatarsam, ölünceye dek bir daha kalkamam,” dedi İpolit gülümseyerek. “Daha dün, bir daha kalkmamak üzere yatmak istiyordum; ama hâlâ ayakta durmaya takatim varken, bunu yarından sonraya ertelemeyi düşündüm. Bugün… buraya gelmek… için… Çok yorgunum…”

“Otursana! Ne diye hâlâ ayaktasın? İşte iskemle.” Lizaveta Prokofyevna aceleyle ona bir iskemle verdi.

“Teşekkür ederim. Siz de karşıma oturun lütfen, konuşalım… Sizinle konuşmak istiyorum, Lizaveta Prokofyevna. Konuşmalıyız...” dedi İpolit yavaşça ve gülümseyerek ilave etti: “Bugün belki son olarak insanlarla bir aradayım. Açık havada oturuyoruz. On beş gün sonra toprağın altında olacağım… Bu benim insanlarla ve tabiatla vedalaşmamdır. Çok duygusal biri sayılmam ama bunun burada, Pavlovsk’ta olmasına seviniyorum… yapraklı ağaçların arasında…”

Lizaveta Prokofyevna gitgide kaygılanıyordu. “Canım, ne diye konuşacağız bu saatte? Ateşin var, yanıyorsun… Az evvel mızıldanıyordun, şimdi ise nefesin kesiliyor…”

“Daha sonra bol bol dinlenirim. Son arzumu kabul edin lütfen, karşı çıkmayın. Lizaveta Prokofyevna, uzun zamandır sizinle tanışıp konuşmak istediğimi biliyor musunuz? Sizi gıyaben zaten tanıyordum. Kolya çok bahseder sizden. Beni hiç yalnız bırakmıyor… Çok değişik bir kadınsınız siz… Bunu şimdi daha da iyi anlıyorum. Hatta… sizi biraz sevdim bile.”

“Tanrım, ona neredeyse el kaldıracaktım!”

“Yanılmıyorsam, sizi Aglaya İvanovna engelledi, değil mi? Kızınız… Onu daha evvel hiç görmemiştim. O kadar güzel ki ilk bakışta o olduğunu anladım. İzin verin de hayatımda son kez bir güzele bakayım.” İpolit’in dudakları mahcup ve çarpık bir tebessümle büzüldü. “İşte, herkes burada, bütün dostlarınız… Prens de burada, kocanız da… Son arzumu neden kabul etmiyorsunuz?”

“Bir iskemle getirin!” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna, ama beklemeden kendisi bir iskemle aldı ve İpolit’in karşısına oturdu. “Kolya, hemen onu buradan götür… Yarın, ben de…”

“Sizin için bir mahzuru yoksa Prensten bir fincan çay isteyeceğim… Çok yoruldum. Lizaveta Prokofyevna, siz sanırım Prensi çaya davet etmiştiniz. Burada kalın ve çayı hep birlikte içelim, lütfen… Prens hepimize çay ikram

eder. Beni bağışlayın… Sizin ne kadar iyi yürekli biri olduğunuzu biliyorum… Prens de öyle… Hepimiz gülünç derecede iyi insanlarız…”

Prens hemen iskemlesinden kalktı. Lebedev, ardından Vera aceleyle çıktılar.

“Bu doğru,” dedi Generalin karısı. “Peki, konuşmana izin veriyorum, ama heyecanlanmadan, yavaş yavaş… Yüreğimi sızlattın. Bugün burada olan bitenden sonra evinde çay içmezdim, bunu hak etmedin Prens. Yine de kalıyorum, kimse de benden özür falan beklemesin! Hiç kimse! Seni azarlamış olabilirim, yine de bağışla, istersen elbet.” Öfkeyle, sanki kendisine karşı suç işlemişlercesine kocasına ve kızlarına baktı. “Kimseyi burada zorla tutmuyorum. Evin yolunu biliyorum. Tek başıma da gidebilirim,” diye ilave etti.

Ama sözün bitiremeden herkes yaklaşıp etrafını sardı. Prens misafirlerinden çaya kalmalarını rica etti. Bunu daha önce düşünemediği için özürler diledi. General bile çok kibardı ve Lizaveta Prokofyevna’ya sevgiyle taraçada üşüyüp üşümediğini sordu. Az kalsın İpolit’e ne zamandır üniversitede okuduğunu soracaktı. Yevgeni Pavloviç ile Prens Şç., son derece kibar ve keyifliydiler. Adelaida ve Aleksandra’nın yüzlerinde, henüz silinmemiş şaşkınlığın yanı sıra memnuniyet okunuyordu; Lizaveta Prokofyevna’nın sinir krizinin geçtiğine seviniyorlardı. Bir tek Aglaya surat asıp köşede duruyordu. Bütün misafirler çaya kalmıştı. Hiç kimse gitmek istemiyordu –geçerken Lebedev’in bir şeyler fısıldamasından sonra hemen bir köşeye çekilen General İvolgin bile. Prens, çaya davet etmek için Burdovski ve arkadaşlarının yanına geldi. Arkadaşları, İpolit’i bekleyeceklerini mırıldanıp hemen uzak bir köşeye çekildiler. Çaylar geldiğinde saat on biri vuruyordu.

X

İpolit, Vera Lebedeva’nın ikram ettiği çayı dudaklarına götürdü, fincanı sehpaya bıraktı, sonra mahcup ve şaşkın bakışlarla etrafındakileri süzdü.

Tuhaf bir telaşla, “Şu fincanlara bakın, Lizaveta Prokofyevna,” dedi. “Bu fincanların çok iyi cins porselenden yapıldıkları belli. Lebedev onları camlı dolapta kilitli tutar ve asla kullanmaz. Karısının çeyizinden bunlar… Gelenek böyledir. Onları… sizin şerefinize çıkarmış, o kadar mutlu…”

Devam etmek istedi ama ne diyeceğini bilemediğinden sustu.

Yevgeni Pavloviç, Prensin kulağına eğildi. “Çok utandı, bunu bekliyordum,” diye fısıldadı. “Sizce de bu biraz tehlikeli değil mi? Şimdi sanırım hırsından öyle saçma sapan bir numara yapacak ki, Lizaveta Prokofyevna bile arkasına bakmadan kaçacak…”

Prens, tam olarak ne demek istediğini sorarcasına ona baktı.

“Tuhaflıklardan korkmaz mısınız?” diye devam etti Yevgeni Pavloviç. “Ben de korkmam. Hatta varsın olsun… Sevgili Lizaveta Prokofyevna’mız cezasını çekmeli, hem de hemen. Görmek için sabırsızlanıyorum. Ateşiniz var galiba…”

Prens dalgın dalgın, “Evet, kendimi iyi hissetmiyorum,” dedi ve “Bırakın da dinleyeyim,” diye ilave etti sabırsızlıkla. İpolit’in kendisinden söz ettiğini duymuştu.

“İnanıyor musunuz?” diyordu İpolit, sinir krizi anında atılan kahkahaya benzer bir gülüşle. “İnanmamalısınız da... Ama Prens buna hemen inanır ve hiç de şaşırmaz.”

Lizaveta Prokofyevna, Prense dönerek, “Duyuyor musun, Prens?” diye sordu.

Herkes gülüyordu. Lebedev, Lizaveta Prokofyevna’nın önünde dolanıyordu.

“Şu senin durmadan eğilip büzülen ev sahibinin, bu bayın makalesini düzelttiğini söylüyor.”

Prens şaşkınlıkla Lebedev’e baktı.

Lizaveta Prokofyevna ayaklarını yere vurarak, “Bir şey demiyor musun?” diye sordu.

“Ne diyebilirim,” diye mırıldandı Prens. Hâlâ Lebedev’i süzüyordu. “Düzeltmiştir sanırım.”

Lizaveta Prokofyevna hızla Lebedev’e dönerek, “Doğru mu bu?” diye sordu.

Lebedev elini yüreğine koyarak cevapladı: “Doğru, Ekselans!”

Generalin karısı iskemlesinden fırlayacak gibi oldu. “Bununla övünüyor sanki!”

Lebedev başını eğerek göğsünü yumruklama başladı. “Alçağın biriyim ben!” diye mırıldandı.

“Alçaksan bana ne! Alçağım diyerek işin içinden sıyrılacağını sanıyor. Prens, sorarım sana, bu adamlarla arkadaşlık etmeye utanmıyor musun? Seni hiç bağışlamayacağım!”

Lebedev yumuşak, emin bir sesle, “Prens beni bağışlar!” dedi.

Ansızın ortaya çıkan Keller, Lizaveta Prokofyevna’ya dönerek yüksek sesle konuşmaya başladı: “Yalnızca asil bir ruha sahip olduğum için, bir dosta ihanet etmemek için kendisinden söz etmedim. Sizin de az evvel duyduğunuz gibi, bizleri kapı dışarı atmakla tehdit ettiği halde sustum. Gerçeği aydınlatmak adına şunu söylememe izin verin: Kendisine, bilmediğim bazı olayları anlatması için altı ruble teklif ettim, üslubuma dokunmaması kaydıyla tabii... Tozluklu pabuçları, İsviçre’deki iştahı, iki yüz elli ruble yerine elli rublesi… bu bilgileri altı ruble karşılığında ondan satın aldım, ama üslubumu düzeltmedi, hayır.”

Lebedev, çevresindeki kahkahalar gittikçe yükselirken, ateşli bir sabırsızlıkla ve itaatkâr bir sesle, “Şunu belirtmekte fayda var, ben makalenin yalnızca birinci bölümünü düzelttim,” diye girdi araya. “Ortalara doğru, bir fikir çatışması yüzünden aramızda anlaşmazlık çıktı, kavga ettik. İkinci bölümü düzeltmedim, bu yüzden çok hata var. Yani oradaki yanlışlar benim değil…”

“Endişelendiği şeye bakın!” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna.

Yevgeni Pavloviç, Keller’e döndü: “Makaleyi ne zaman düzelttiğinizi sorabilir miyim?”

“Dün sabah,” dedi Keller. “Bir araya geldik ve bunun bir sır olarak kalacağına birbirimize söz verdik.”

“Önünde yerlere kadar eğilip sana bağlı kalacağına dair yeminler eden aynı insan! İnsan bile denemez buna! Senin Puşkin’ini istemem! Kızın da evime ayak basmasın!”

Lizaveta Prokofyevna kalkacaktı ama İpolit’in güldüğünü görünce birden sinirle ona döndü: “Sana ne oluyor, ufaklık, alay etmek için mi tutuyorsun burada beni?”

“Tanrı korusun!” dedi İpolit çarpık bir gülümsemeyle. “Beni asıl şaşırtan, sizin olağanüstü coşkulu haliniz, Lizaveta Prokofyevna! Bunu size özellikle söylediğimi itiraf ediyorum. Aşırı derecede etkileneceğinizi biliyordum. Sadece siz!.. Prens onu bağışlayacaktır. Hatta bağışlamıştır bile... Kesinlikle bir de mazeret bulmuştur. Doğru değil mi, Prens?”

İpolit nefes nefese kalmıştı. Konuşurken daha da heyecanlanıyordu.

Lizaveta Prokofyevna, “Eee, ne olmuş?” dedi hiddetle.

“Sizden söz edildiğini çok işittim. Size çok saygı duymaya başladım,” diye sürdürdü İpolit.

Bir şey söylüyor ama sanki başka bir şeyi kastediyordu. Sözlerinde alaycı bir hava vardı ama aynı zamanda çok heyecanlanıyor, kuşkuyla etrafındakileri süzüyor, kopuk kopuk konuşuyordu. Veremli bir hastanın tuhaf, alev alev yanan bakışları herkesin dikkatini çekiyordu.

“Kibarlar dünyasını hiç bilmediğim halde –bunu itiraf ediyorum– size hiç de uygun olmayan az önceki ortamda kendiniz kaldığınız gibi kızlarınızın da kalmasına izin vermenize… bu tür olayları romanlarda okumuş olsalar bile, böyle bir rezalete şahit olmalarına müsaade etmenize şaşırdım. Bilmiyorum… Çok heyecanlıyım, ama sizden başka kim… bir çocuğun ricası üzerine burada kalmayı kabul eder… ona, ertesi gün bundan pişmanlık duysa bile, bir akşamını ayırır? Belki de kendimi yanlış ifade ediyorum… belki de yanılıyorum… Bütün bunlar takdire değer… Büyük bir saygı duyuyorum… Ekselansları kocanızın yüzünden, bundan hoşlanmadığı belli olsa da… Kih kih!” İpolit iyice kendini kaybetti ve gülmeye başladı. Ama ansızın gelen uzun bir öksürük nöbeti konuşmasını kesti.

Lizaveta Prokofyevna onu merakla süzerek bir hayli soğuk ve sert bir ses tonuyla, “İşte tıkandın!” dedi. “Bu kadar yeter canım, gidelim. Vakit geldi!”

Sabrı taşan İvan Fedoroviç, “Sayın bayım, müsaadenizle söyleyeyim,” diye çıkıştı. “Karım, dostumuz ve komşumuz Prens Lev Nikolayeviç’in evinde bulunuyor. Karım Lizaveta Prokofyevna’nın davranışını ve benim yüz ifadelerimi yorumlamak size düşmez.” Generalin öfkesi gitgide artıyordu. “Karımın burada kalma sebebi zamanımızın gençlerini daha yakından tanımaktır. Aynı benim gibi… Bunun sokaktan geçerken ilgisini çeken, ender bir olayı durup seyretmekten farkı yok. Lizaveta

Prokofyevna'nın burada kalmasının asıl sebebi sizin acınacak durumda olmanızdır. Bunu anlamamanız beni şaşırtıyor ve üzüyor doğrusu. Hiçbir şey onun ismine, niteliklerine ve değerine gölge düşüremez. Lizaveta Prokofyevna, gitmek istiyorsan, Prensten izin alıp...” General sözlerinin tamamlayamadı.

“Ders için teşekkür ederim, General,” diye ansızın sözünü kesti İpolit, ciddi bir sesle.

Aglaya kızgınlıkla ayağa kalktı. “Gidelim, anne! Daha ne kadar sürecek bu?” dedi.

Lizaveta Prokofyevna, ciddi ve saygılı bir tavırla kocasına dönerek, “Bana iki dakika izin ver, sevgili İvan Fedoroviç. Bence bu çocuğun ateşi çok yüksek, sayıklıyor. Gözlerinden belli. Onu bu durumda bırakamayız. Lev Nikolayeviç, çocuğu bu halde Petersburg'a sürüklemeyelim, geceyi burada geçirmesine izin verir misin?” Birden Prens Şç.'ye dönerek, “***Cher Prince***[21], canınız sıkılıyor mu?” diye sordu. Ardından kızına seslendi: “Buraya gel Aleksandra, saçını düzelt, canım.”

Kızının saçını düzeltti ve onu öptü.

İpolit düşüncelerinden sıyrılarak, “Sizi, gelişmeye yatkın kişiler olarak düşünüyordum,” dedi. Sonra birden aklına bir şey geldi. “Burdovski annesini korumak istiyor, değil mi? Ama onu rezil ediyor. Prens, Burdovski'yi himayesi altına almak istiyor; ona karşı iyi niyetli yaklaşıyor, dostluğunu sunuyor, maddi olarak da yardıma açık olduğunu belirtiyor. Kısacası, belki de içinizde bir tek Prens, Burdovski'den nefret etmiyor. Ama baksanıza, ikisi düşman gibi karşı karşıya… Hah hah ha!.. Hepiniz Burdovski'den nefret ediyorsunuz; çünkü annesine karşı davranışı size göre hiç de ince değil. Unutmuşum… Siz şekil güzelliğine son derece önem veren insanlarsınız; tek kaygınız bu, öyle değil mi? Ama bilmelisiniz ki, belki de hiçbiriniz annesini Burdovski kadar sevmemiştir! Prens, Ganya vasıtasıyla Burdovski'nin annesine gizlice para yolladığınızı biliyorum. Bahse girerim ki Burdovski bunu ince bir davranış olarak nitelendirmeyecektir, hatta annesine karşı saygısızlık ettiğinizi söyleyerek sizi suçlayacaktır. Yemin ederim, hah hah ha!..” İpolit zorla nefes alıyordu. Yeni bir öksürük nöbeti sözlerini tamamlamasını engelledi.

Onu kaygılı bakışlarla süzen Lizaveta Prokofyevna sabırsızca, “Tamam mı? Söylemek istediğin her şeyi söyledin mi? Hadi şimdi git, yat, ateşin var. Tanrım, hâlâ konuşuyor!”

İpolit ansızın sinirli sinirli, Yevgeni Pavloviç’e döndü: “Gülüyorsunuz galiba… Benimle hep alay ettiğinizi fark ettim. Neden?” Yevgeni Pavloviç gerçekten de gülüyordu.

“Aklıma bir soru takıldı… Bay… Bağışlayın, adınızı unuttum.”

“Bay Terentyev,” dedi Prens.

“Evet, Terentyev. Teşekkür ederim, Prens, az evvel söylemiştiniz ama aklımdan çıktı. Bay Terentyev, yarım saatlik bir konuşmayla halkı söylediklerinize inandırıp peşinizden sürükleyebileceğinizi iddia ediyormuşsunuz, bu doğru mu?”

“Söylemiş olabilirim…” dedi İpolit, hatırlamaya çalışıyordu. Ama birden kendinden emin ve coşkulu bir sesle ilave etti: “Kesinlikle söylemişimdir! Ne olmuş?”

“Hiç. Sadece sizden duymak istedim.”

İpolit sabırsızca bekliyordu.

“Soruların bitti mi?” dedi Lizaveta Prokofyevna. “Çabuk bitir, dostum, çocuğun yatma zamanı.” Lizaveta Prokofyevna sıkılmıştı.

Yevgeni Pavloviç tebessümle konuşmasını sürdürdü: “Bay Terentyev, arkadaşlarınızın ve fikirlerini ustalıkla ortaya koyan sizin –itiraz kabul etmez bir kesinlikle her şeyden evvel, her şeyin üstünde ve hatta başka her şeyi bir yana bırakarak, hakkın ne demek olduğunu bile tanımlamadan– hakkın zaferini savunduğunuzu söyleyebilirim… Yanılıyor olabilirim tabii.”

“Yanılıyorsunuz tabii, sizi anlamıyorum bile… Sonra?”

Köşeden Lebedev’in yeğeni bir şeyler mırıldandı.

“Sonrası yok aslında,” dedi Yevgeni Pavloviç. “Yalnız şunu da belirtmek isterim –ki genelde olan da budur– bu fikir insanı doğrudan doğruya kuvvetin hakkını, yani yumruğun, kişisel arzuların hakkını savunan fikre götürüyor. Prudhon kuvvetin hakkı üzerinde durmuştu. Amerikan Savaşı’nda, ilerici liberallerin çoğu, zencilerin beyaz ırktan daha aşağı oldukları için kuvvet hakkını beyazlara tanıdılar, toprak sahiplerinden yana oldular.”

“Yani?”

“Kuvvetin hakkını inkâr etmiyorsunuz…”

“Devam edin…”

“Tutarlı birisiniz. Yalnızca şunu belirtmek istiyordum; kuvvetin hakkı teorisi kaplanın ve timsahın haklarına götürüyor...”

“Bilmem. Peki ya sonra?”

İpolit, Yevgeni Pavloviç’i pek dinlemiyordu. Sorularını sırf alışkanlıktan, konuşmanın devam etmesi adına yöneltmişti.

“Sonrası yok… Söylemek istediklerim bu kadar.”

İpolit hiç beklenmedik bir biçimde, “Ben aslında size küskün değilim” dedi ve gülümseyerek elini uzattı. Yevgeni Pavloviç önce şaşırdı ama ciddi bir tavırla, sanki gerçekten de bağışlandığı için memnunmuş gibi elini verdi.

Aynı tavırla ilave etti: “Bana düşündüklerimi açıklama fırsatı tanıdığınız için size teşekkür etmem lazım,” dedi. “Çünkü gözlemlerime göre, bizim liberaller karşılarındakinin bir inancı olmasına izin vermezler; buna ya küfürle, ya da daha ağır bir şekilde karşılık verirler.”

“Çok haklısınız,” dedi General İvan Fedoroviç. Elleri arkada, sıkkın bir tavırla taraçanın çıkışına doğru gitti, esnedi.

“Yeter artık, azizim,” dedi Lizaveta Prokofyevna, Yevgeni Pavloviç’e. “Canımı sıktınız…”

İpolit dalgın ve ürkek bir halde birden ayağa kalktı, sanki tam olarak nerede bulunduğunu anlamakta güçlük çekermiş gibi çevresine sıkıntıyla baktı. “Vakit geldi!” dedi. Sizi alıkoydum. Anlatmak istiyordum… Düşünüyordum da… son kez… Ama bir hayaldi bu…”

Ara ara kendine geliyor, canlanıyordu. Hastalığının uzun, sıkıntılı saatlerinde yatağında, yalnızlığın ve uykusuzluğun etkisiyle düşündüklerini hatırlıyor, bunları bölük pörçük dile getirmeye çalışıyordu.

“Elveda,” dedi ansızın. “Size elveda dememin kolay olduğunu mu sanıyorsunuz? Elveda! Hah ha!” Sorusuna kendi de güldü, istediğini söyleyememenin verdiği kızgınlıkla, “Ekselansları,” dedi. “Cenazeme teşrif ederseniz bundan şeref duyarım. Umarım beni bu onura layık görürsünüz…

Baylar, sizi de beklerim, hepiniz davetlisiniz, Generalle birlikte…” Tekrar güldü; delice bir gülüştü bu.

Lizaveta Prokofyevna dehşet içindeydi; ona yaklaştı, elini tuttu. İpolit yüzünde maske gibi duran aynı gülüşle ona dik dik bakıyordu.

“Biliyor musunuz, buraya ağaçları görmek için geldim. Şunlara bir bakın... Bu komik değil bence… Bunda gülünecek bir şey var mı?” diye sordu Lizaveta Prokofyevna’ya. Ardından dalgınlaştı; belli ki yoğun bir şekilde düşünüyordu. Sonra başını kaldırıp kalabalığın içinde birini aramaya başladı. Hâlâ aynı yerde, sağında duran Yevgeni Pavloviç’i gördü. “Ah, demek hâlâ buradasınız! Az evvel konuşmak istediğimde gülüyordunuz… Biliyor musunuz, ben on sekiz yaşında değilim aslında. Yatakta öyle uzun süre yattım, pencereden bakıp aklımdan öyle şeyler geçirdim ki… Bilirsiniz, ölünün yaşı yoktur. Bunu geçen hafta bir gece uyandığımda düşündüm. En çok neden korkuyorsunuz, biliyor musunuz? Bizi hor görseniz de, açık yürekli olmamızdan korkuyorsunuz en çok! Bunu da o gece, başım yastıktayken düşündüm… Lizaveta Prokofyevna, az evvel sizinle alay etmek için güldüğümü sandınız. Oysa ben sizi alkışlamak istiyordum… Kolya bahsetmişti… Prens sizin çocuk gibi olduğunuzu söylemiş. Bu iyi bir şey… Ne diyecektim? Bir şey daha söylemek istiyordum…”

Yüzünü elleriyle örttü ve düşünmeye başladı.

“Hatırladım… Az evvel gitmek için izin isterken, kendi kendime, ‘Bütün bu insanları bir daha görmeyeceğim’ dedim! ‘Şu ağaçları da hayatımda son kez görüyorum. Penceremin karşısındaki Meyer’in evinin kırmızı tuğla duvarlarına bakacağım… Bunları söyle… Bunları onlara anlatmayı dene! İşte güzel bir kız, ona anlat… Sen artık ölüsün, kendini ölü olarak tanıt… Bir ölü her şeyi, istediği her şeyi söyleyebilir… Prenses Marya Alekseyevna bunu yasaklayamaz, hah ha!..’ ” Kimsenin gülmediğini fark edince etrafındakileri kuşkuyla süzdü. “Gülmüyorsunuz… Biliyor musunuz, başım yastıktayken aklıma bir sürü fikir geliyor… Az önce benim tanrıtanımaz olduğumu söylediniz… Tanrı… Neden gülüyorsunuz? Çok acımasızsınız!” dedi birden. “Kolya’yı fikirlerimle zehirlemiyordum, hayır,” diye noktaladı konuşmasını.

“Kimse gülmüyor, sakin ol!” dedi Lizaveta Prokofyevna, acıyarak. “Yarın başka bir doktor getirtiriz. Öteki yanılmış olmalı. Otursana, ayaklarının üstünde durmakta zorlanıyorsun! Sayıklıyorsun… Saate çok geç oldu. Ne yapabiliriz?”

İpolit’in çevresinde dolanıyordu. Onu koltuğuna oturttu. Yanağından parlak bir damla gözyaşı süzüldü.

İpolit şaşkınlıkla baktı, mahcup mahcup elini uzattı ve küçük gözyaşı damlasına dokundu. Yüzünde çocukça bir gülümseme belirdi.

Heyecanla konuştu. “Ben… sizi ne kadar… Bilemezsiniz… Kolya bana sizden… coşkuyla söz etti… Onun coşkusunu severim. Ben onu fikirlerimle zehirlemedim. Arkamda birçok kimse bırakmak isterdim… Yalnızca o var… Peşinden milyonları sürükleyecek bir lider olmak istiyordum, bunu yapabilirdim… Yapmaya hakkım da vardı… Ah, öyle çok şey istiyordum ki!.. Ama artık hiçbir şey istemiyorum, hiçbir şey istememeye kendi kendime söz verdim. Varsın gerçeği bensiz arasınlar!” Büyük bir coşkuyla devam etti. “Ölüyor olmama seviniyorum aslında. İyi ki böyle oluyor. Belki benim ağzımdan da korkunç bir yalan çıkardı! Fikirlerimle kimseyi zehirlemedim ben… Bütün insanların mutluluğu için; hakikatin bulunması, hakikatin yayılması için yaşamak istiyordum… Pencereden Meyer’in duvarına bakıyor, konuşup herkesi inandırmak, peşimden sürüklemek istiyordum… Herkesle konuşamadım… Sizinle bu akşam konuştum… Ama sonuç ne oldu? Hiç! Benden nefret ettiğinizi anladım. Hiç kimseyi inandıramadığımı anladım. Kimseye yararı olmayan bir aptalım ben! Demek ki vakit geldi! Arkamda hiçbir şey bırakamayacağım –ne bir anı, ne bir eser… Bir tek fikir bile yayamadım! Bu ahmakla alay etmeyin! Unutun onu! Böyle acımasız olmayın, unutun lütfen! Biliyor musunuz, şu verem olmasaydı kendimi öldürürdüm…” Daha birçok şey söylemek istediği belliydi ama gücü tükendi, konuşmasını bitiremedi. Koltuğa yığıldı, elleriyle yüzünü sakladı ve küçük bir çocuk gibi gözyaşlarına boğuldu.

“Ne yapacağız şimdi?” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna. İpolit’e doğru koştu, başını tutup göğsüne yasladı. İpolit hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. “Hadi, yeter, ağlama artık… İyi bir çocuksun sen. Cahilliğin için Tanrı seni bağışlayacaktır. Hadi, yeter, yürekli ol… Sonra pişman olur, utanırsın…”

“Orada bir erkek ve kız kardeşlerim var,” dedi İpolit, başını kaldırmaya çalışarak. “Küçük, saf, zavallı masum çocuklar… O, onları baştan çıkarır! Siz bir azizesiniz… Çocuk gibisiniz siz de… Kurtarın onları! O… kadından… koparıp alın! Rezalet! Onlara yardım edin, yardım edin! Tanrı size yüz katını geri verir. Tanrı adına, İsa adına!..”

“Söyleyin İvan Fedoroviç, şimdi ne yapalım?” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna. “Rica ederim, şu heybetli sessizliğinize bir son verin artık. Bir karar vermezseniz, haberiniz olsun, geceyi burada geçireceğim!”

Öfkeliydi, hemen bir cevap istiyordu. Bu gibi durumlarda çoğu insan, hiçbir sorumluluk almak istemediği için sessiz kalır ve ancak belli bir zaman sonra düşüncelerini açıklar. Orada bulunanlar arasında da sabaha kadar oturmaya hazır olanlar vardı. Varvara Ardalyonovna mesela, akşamdan beri bir köşede sessiz durmuş, merakla ve heyecanla dinlemişti; kim bilir, belki onun da kendine göre bazı hesapları vardı.

“Sevgilim,” dedi General. “Bence buraya, bizden ziyade, bir hastabakıcı ya da gece ona göz kulak olacak güvenilir birisi lazım. Ama yine de Prense soralım… Çocuğu dinlenmek için rahat bırakmalıyız diye düşünüyorum. Yarın onunla tekrar ilgileniriz.”

Doktorenko, sinirli sinirli Prense döndü: “Neredeyse gece yarısı oldu. Biz gidiyoruz. O bizimle mi geliyor, yoksa burada mı kalacak?”

“İsterseniz siz de onunla birlikte kalın,” dedi Prens. “Yer var.”

Keller nedense heyecanlanarak Generale yaklaştı: “Ekselans! Geceleyin göz kulak olmak için güvenilir biri gerekliyse bunu seve seve yaparım; arkadaşıma bu fedakârlığı borçluyum… O eşsiz biridir! Bence büyük bir adamdır kendisi. Ağzından inciler dökülür, Ekselans!”

General çaresizlik içinde başını çevirdi.

Prens, Lizaveta Prokofyevna’nın sinirli sinirli sorduğu sorulara, “Kalırsa tabii çok memnun olurum,” dedi. “Bu haldeyken gidemez.”

“Neyin var senin? Ayakta mı uyuyorsun yoksa? İstemiyorsan onu eve götüreyim. Tanrım, ayakta zor duruyorsun! Hasta mısın?”

Lizaveta Prokofyevna geldiğinde Prensi yatakta görmeyince, görünüşüne aldanarak aceleyle onun sağlıklı olduğuna karar vermişti. Ama yakında geçirdiği hastalık, onu izleyen acı anılar, Pavlişçev’in oğlu meselesi ve de

İpolit’in durumu Prensi tekrar nöbet geçirecek derecede etkilemişti. Şimdi de kaygıyla İpolit’e bakıyordu; belli ki her an yeni bir olayın olmasını bekliyordu.

İpolit korkunç derecede solmuş, çarpılmış yüzünde umutsuz bir utançla birden yerinden kalktı. Bakışları nefret ve kin doluydu; dudakları çarpık bir gülümsemeyle titriyor, bütün vücudu sarsılıyordu. Gözlerini yerden ayırmadan, sendeleye sendeleye, taraçadaki çıkışta duran Burdovski’ye ve Doktorenko’ya doğru yürüdü. Onlarla birlikte gitmeye hazırlanıyordu.

“Ben de bundan korkuyordum!” diye bağırdı Prens.

İpolit hırsla ona döndü. Yüzünün her çizgisi titriyordu. “Demek bundan korkuyordunuz ha? Burada en çok nefret ettiğim biri varsa o da sizsiniz, bunu bilmenizi istiyorum! Hepinizden nefret ediyorum!” Etrafına tükürükler saçarak, hırıltılı bir sesle konuşuyordu. “Ama en çok sizden, çürük ruhlu, budala, iyiliksever milyoner, en çok sizden nefret ediyorum! Sizi çok duydum ve daha o zaman ne olduğunuzu anlayıp sizden nefret ettim!.. Bütün bu olayları siz düzenlediniz! Benim nöbet geçirmemi istediniz! Ölmekte olan birini utanca sürüklediniz; zayıflığıma neden oldunuz! Yaşasaydım, sizi öldürürdüm! Sizin iyiliğinize ihtiyacım yok, kimseden bir şey kabul etmem. Kendimi kaybetmiştim, ne dediğimi bilmiyordum, sakın zafer kazandığınızı zannedip sevinmeyin... Hepinizi lanetliyorum!”

Bu sözlerden sonra iyice güçten düştü; nefes almakta zorlanıyordu.

Lebedev, “Gözyaşlarından utandı!” diye fısıldadı Lizaveta Prokofyevna’ya. “Prens onun içini okudu…”

Ama Lizaveta Prokofyevna ona bakmadı bile. Başı dik, gururla duruyor; etrafındaki rezil insanlara aşağılayıcı bir merakla bakıyordu. İpolit sustuğunda General omuz silkti. Karısı bu tavrının hesabını sorar gibi tepeden tırnağa kocasını süzdü, ardından Prense döndü: “Geçirdiğimiz bu ilginç, en az sizin kadar ilginç akşam için çok teşekkür ederim, azizim. Bizi de böyle bir olaya dahil ettiğiniz için kuşkusuz memnunsunuzdur... Biz de bu sayede sizin nasıl bir adam olduğunuzu anlama fırsatı bulduk. Bunun için de ayrıca teşekkür ederim!..”

Burdovski ve arkadaşlarının gitmesini beklerken, mantosunu giyiyordu. O sırada Doktorenko’nun on beş dakika evvel araba getirtmek için gönderdiği

Lebedev’in oğlu dönmüştü.

General, “Hayal kırıklığına uğradığımı söylemeliyim, Prens… Gerçekten de bunu beklemiyordum. Bunca dostluktan sonra… Ayrıca Lizaveta Prokofyevna…” diye mırıldandı.

Hızla Prense yaklaşıp elini uzatan Adelaida, “Neler söylüyorsunuz böyle…” diye sitem etti.

Prens şaşkın şaşkın gülümsedi. Birden kulağında sıcacık bir fısıltı duydu:

“Eğer şu adamları hemen kovmazsanız, hayatım boyunca sizden nefret edeceğim!” dedi Aglaya. Kendinde değildi. Prens ona bakınca hızla uzaklaştı. Bu arada Prensin kimseyi kovmasına gerek kalmamıştı; çünkü Burdovski ve arkadaşları hastayı arabaya bindirip gitmişlerdi.

“Sizce bu daha ne kadar sürecek, İvan Fedoroviç? Ne düşünüyorsunuz? Bu çocuklar hırslarını daha ne kadar benden çıkaracaklar dersiniz?”

“Canım… Tabii… Ben hazırım…”

İvan Fedoroviç elini Prense uzattı ama sıkmaya zaman bulamadı, öfkeyle taraçadan inen Lizaveta Prokofyevna’ya yetişmek için koştu. Adelaida, nişanlısı ve Aleksandra, Prensle dostça vedalaştılar. Yevgeni Pavloviç de aralarındaydı, galiba keyfi yerinde tek kişi de oydu.

“Aklıma gelen başıma geldi! Olan size oldu dostum, çok yazık… Tek üzüldüğüm şey bu,” diye fısıldadı sevimli bir tebessümle.

Aglaya vedalaşmadan çekip gitti.

Ama bu akşamki maceralar henüz son bulmamıştı. Lizaveta Prokofyevna hiç umulmadık bir olay daha yaşadı.

Merdivenden inip parkı çevreleyen yola çıkar çıkmaz Prensin villasının önünden, iki beyaz atın çektiği gösterişli bir araba hızla geçti. İçinde iki güzel kadın vardı. On adım kadar gitmişlerdi ki araba birden durdu. Kadınlardan biri sanki aradığı birini görmüş gibi arkasına döndü.

Prensin yüreğini titreten çok güzel bir ses çınladı: “Yevgeni Pavloviç! Sen misin? Nihayet seni bulduğuma çok sevindim! Şehre iki adam yolladım. Bütün gün sen aradılar.” Bu ses orada bulunan başka birinin yüreğini de sızlatmış olabilirdi.

Yevgeni Pavloviç yıldırım çarpmış gibi merdiven basamaklarında kalakaldı. Lizaveta Prokofyevna da duraklamıştı ama Yevgeni Pavloviç gibi dehşet içinde ve şaşkın değildi. O kendini bilmez kadını gururla ve aşağılayan bir bakışla süzdü ve bakışlarını hemen Yevgeni Pavloviç'e çevirdi.

"Size bir haberim var!" diye tekrar çınladı ses. "Küpfer'in elindeki senetleri dert etmene gerek kalmadı artık. Rogojin onları otuza aldı; ben ikna ettim. En az üç ay daha rahat olabilirsin. Biskup'la adamlarına gelince, onlarla da nasılsa anlaşırız; ne de olsa yakın arkadaşlarımız! Her şey yolunda… Sevinebilirsin. Yarın görüşürüz..."

Araba hızla uzaklaştı.

Öfkeden kıpkırmızı kesilen Yevgeni Pavloviç şaşkınlık içinde bakınarak, "Bu kadın deli!" diye bağırdı. "Dediklerinden hiçbir şey anlamadım. Ne senetleri? Ayrıca bu kadın da kim?"

Lizaveta Prokofyevna ona hızla baktı ve evinin yolunu tuttu. Diğerleri de arkasından geliyorlardı. Yevgeni Pavloviç büyük bir heyecan içinde taraçaya, Prensin yanına geldi.

"Prens, bu da neyin nesi, bilmiyor musunuz gerçekten?"

Son derece gergin ve heyecanlı olan Prens, "Bilmiyorum," diye cevap verdi.

"Ben de bilmiyorum," diye gülümsedi Yevgeni Pavloviç. "Yemin ederim, bu senetlerle benim hiçbir alâkam yok. Sözüme güvenebilirsiniz. Neyiniz var, bayılıyor musunuz yoksa?"

"Yok, yok…"

XI

Epançinler ancak üçüncü gün insafa geldiler. Prens her zamanki gibi kendisini suçlayarak cezalandırılmayı beklese de içten içe Lizaveta Prokofyevna'nın ona ciddi olarak öfkelenip darılmasına imkân vermiyordu. Ama olayın üzerinden üç gün geçmesine rağmen aralarının hâlâ bozuk olması Prensi çok üzüyordu. Bu üç gün içinde Prensin kafasındaki kuşkular acı verecek derecede büyümüştü. Kendisini epeydir, duygularını abartmakla eleştiriyordu: Bir yandan insanlara kolayca güvenebiliyor, bir yandan da

hastalık derecesinde onlardan kuşku duyuyordu. Kısacası, üçüncü günün sonunda, Yevgeni Pavloviç'i ve arabadan ona seslenen kadını düşüne düşüne kafasındaki kuşkular korkunç boyutlara ulaşmıştı. Özellikle, bu olaydan kendisinin mi yoksa bir başkasının mı sorumlu olduğu sorusu ona dehşet veriyordu. Ama Prens bunun kim olduğunu kendisine dahi söyleyemiyordu. ***N.F.B.*** harflerine gelince, ona göre bu yalnızca masum, çocukça bir şakaydı ve üzerinde durmak yersiz, hatta ayıp olurdu.

Bunun dışında, kendisinin sebep olduğu o üzücü akşamın ertesi sabahı Prensin evine Adelaida ile Prens Şç. geldi. İkisi gezintiye çıkmışlardı ve geçerken, sağlığını sormak için Prense uğramışlardı. Adelaida parkta, uzun eğri dallı, yeni yeşermiş, kovukları ve yarıkları olan yaşlı bir ağacın güzelliğine hayran kalmış, resmini yapmaya karar vermişti. Genç kız yarım saatlik ziyareti sırasında neredeyse sadece bu ağaçtan söz etti. Prens Şç. her zamanki gibi son derece kibardı. Prensle birlikte geçmişi andılar. Akşamki olaylardan hiç kimse bahsetmedi. Sonunda Adelaida kendini tutamadı ve gülümseyerek gizlice geldiklerini itiraf etti ama bu konuda başka bir şey söylemedi. Yine de ebeveynlerinin, özellikle Lizaveta Prokofyevna'nın bu ziyarete pek sıcak bakmayacağı anlaşılıyordu. Adelaida ve Prens Şç. ne General ile karısından, ne de Aglaya'dan söz ettiler. Gezintilerini sürdürmek üzere çıkarken Prensi onlarla birlikte gelmesi için çağırmadılar. Eve de davet etmediler. Hatta bu konuda Adelaida ağzından ilginç bir söz kaçırdı: Üzerinde çalıştığı suluboya tablosunu anlatırken Prense bu tabloyu göstermek istediğini belirtti. "Nasıl yapsam? Evet... Kolya bugün bize uğrarsa onunla yollarım ya da yarın, yine böyle bir gezintiye çıktığımızda, onu size getiririm," dedi. Sorunu ustalıkla çözdüğüne seviniyordu.

Tam ayrılmak üzerelerken Prens Şç. birden yeni hatırlıyormuş gibi, "Az kalsın unutuyordum," dedi, "Lev Nikolayeviç, azizim, dün arabadan Yevgeni Pavloviç'e seslenen o şahsın kim olduğunu biliyor musunuz acaba?"

"Nastasya Filipovna,"diye cevap verdi Prens. "Onu tanımıyor musunuz yoksa? Yanındaki kadının kim olduğunu bilmiyorum."

"Şahsen tanımıyorum, ama ismini çok duydum," dedi Prens Şç. "Neler söylüyordu öyle? Çok ilginç doğrusu… Ben bu işe bir anlam veremedim, diğerleri de öyle."

Prens Şç., gerçekten de çok şaşırmış görünüyordu.

Prens bu soruyu kolayca cevaplandırdı. “Yevgeni Pavloviç’e ait bazı borç senetlerinden bahsediyordu. Nastasya Filipovna’nın ricasıyla Rogojin onları faizcinin birinden geri almış. Yevgeni Pavloviç’e bu konuda baskı yapmayacakmış.”

“Bunu duydum, sevgili Prens. Ama bu imkânsız! Yevgeni Pavloviç’in borç senedi olamaz! Büyük bir servete sahip... Zamanında bu tür hataları olmuştu, hatta bir keresinde ona kefil oldum. Ama o kadar zengin ki tefecilere borç senedi vermesi ve bundan dolayı tedirgin olması mümkün değil! Ayrıca asla Nastasya Filipovna’yla senli benli değildir. İşte sorun da burada. Hiçbir şey anlamadığına yemin ediyor, ben de ona kesinlikle inanıyorum. Buna pek imkân vermiyorum ama acaba sizin kulağınıza bir şey çalınmış olabilir mi, Prens? Tesadüfen bir şeyler biliyor olabilir misiniz?”

“Hayır, bilmiyorum. Bu işle hiç ilgim olmadığına emin olabilirsiniz.”

“Ah Prens, neler söylüyorsunuz böyle? Bugün sizi tanıyamıyorum! Böyle bir işe karışmış olabileceğinizi düşünmem mümkün mü? Ama olaylar sizi yordu, anlıyorum.”

Prens Şç., Mişkin’e sarılıp öptü.

“ ‘Böyle bir iş’ demekle neyi kastediyorsunuz?”

Prens Şç., soğuk bir sesle, “Bu şahsın şüphesiz Yevgeni Pavloviç’i şahitler önünde zor duruma sokmayı amaçladığı açık. Kastettikleriyle Yevgeni Pavloviç’in asla bir ilgisi olamaz,” dedi.

Prens Lev Nikolayeviç sıkkın bir halde bakışlarını karşısındakine dikti, ancak Şç. başka bir şey söylemedi.

“Burada farklı, bizim bilmediğimiz bir mesele var mı demek istiyorsunuz? Söz konusu olan borç senetleri değil mi yani?” diye mırıldandı Prens sabırsızca.

“Yevgeni Pavloviç’in o şahısla… üstüne üstlük bir de Rogojin’le ne ilgisi olabilir? Tekrar ediyorum, Yevgeni Pavloviç’in büyük bir serveti var. Bunu kesinlikle biliyorum. Ayrıca onu amcasından kalacak çok büyük bir miras daha bekliyor. Nastasya Filipovna’nın amacı…”

Ama Prens Şç. sözünü yarım bıraktı. Belli ki Nastasya Filipovna konusunu devam ettirmek istemiyordu.

Prens Lev Nikolayeviç bir an sustu. Ardından, “Demek tanışıyorlar…” dedi.

“Olabilir. Eskilerden kalma bir şey olabilir. Totski ile görüştüklerini biliyorum. Ama asla o şahısla senli benli olamaz! Onun zaten buralarda olmadığını siz de biliyorsunuz. Yeni gelmiş. Arabasını iki üç gün önce fark ettim.”

“Çok görkemli bir araba!” dedi Adelaida.

“Evet, öyle.”

İkisi de Prens Lev Nikolayeviç’le dostça ayrıldılar.

Kahramanımız için bu çok önemli bir ziyaretti. Her ne kadar içinde bazı kuşkular olsa da bunları doğrulamaya cesaret edemiyordu. Ama bu ziyaret her şeyi açıklığa kavuşturdu: Prens Şç., olayı yanlış yorumluyor, ama yine de bir düzen kokusu alıyordu. (Belki de farkına varmıştı ama açıklamak istemiyor, bu yüzden özellikle yanlış yorumluyordu.) Bu ziyaretin bilgi edinmek amacıyla yapıldığı açıktı. O halde onun bu düzene ortak olduğunu sanıyorlardı. Demek Nastasya Filipovna bunu gerçekten de bir amaç uğruna yapıyordu! Bu amaç ne olabilirdi? Korkunç! Ona nasıl engel olunabilir? Ama amacından emin olduğu zaman kimse ona engel olamazdı. Prens bunu tecrübe etmişti. “Deli o, deli!”

Bu sabah Prens üzgün ve kaygılıydı; hepsi bir anda gelen sorunların çözüme kavuşturulması gerekiyordu. Kucağında Lyuboçka’yla gelen Vera Lebedeva, neşeyle ona bir şeyler anlattı. Prens biraz olsun rahatladı. Ardından, kız kardeşi ve Lebedev’in lise öğrencisi olan oğlu uğradılar. Oğlan, ***Mahşer Günü***’ndeki “Pelin Yıldızı”nın, babasına göre, Avrupa’yı saran demiryolu ağı olduğunu söyledi. Prens, Lebedev’in böyle bir yorum yaptığına şaşırdı ve ilk fırsatta bunu kendisine sormaya karar verdi. Vera Lebedeva, Keller’in dünden beri onlara yerleştiğini, gitmeye de pek niyetli olmadığını söyledi. Keller, General İvolgin’le dostluk kurmuştu; halinden de son derece memnundu. Eğitim eksikliğini onlarla birlikte gidermek amacıyla kaldığını ileri sürmüştü. Prens gün geçtikçe Lebedev’in çocuklarından daha da hoşlanıyordu. Kolya sabah erkenden Petersburg’a gitmişti. Lebedev de güneş doğmadan işlerinin peşine düşmüştü. Prens, o

gün kesinlikle geleceğine inandığı Gavrila Ardalyonoviç'in ziyaretini merakla bekliyordu.

Gavrila Ardalyonoviç geldiğinde akşamın altısıydı. Prens ona bakınca "İşin aslını bilen biri varsa o da odur" diye düşündü. Zaten Varvara Ardalyonovna ve kocası Ptizin gibi yardımcıları varken aksi düşünülemezdi. Ama Prensle Ganya arasındaki ilişkiler hâlâ biraz tuhaftı. Prensin ondan Burdovski meselesiyle ilgilenmesini rica ettiği doğruydu ama aralarında, bundan hiç söz etmeseler de, eskiye dayanan bazı olaylar vardı. Bazen Prens, Ganya'nın kendisiyle içten bir arkadaşlığa hazır olduğundan, bunu çok istediğinden emin oluyordu. İşte o gün o anda, Ganya'yı içeri girerken gördüğünde bu kez aralarındaki buzların nihayet eriyeceğine inandı. Akşam yemeğinden yeni kalkan Gavrila Ardalyonoviç'in aslında acelesi vardı. Kız kardeşi onu Lebedev'lerde bekliyordu, ikisinin halletmesi gereken bazı işler vardı.

Büyük ihtimalle Prens tarafından soru yağmuruna tutulacağını sanan Ganya, yanıldığını hemen fark etti. Prens meraklı görünmekten çok uzak, dalgın ve düşünceli görünüyordu. Ganya beklediği önemli sorunun sorulmayacağını anladığında daha dikkatli konuşmaya, bazı konulara hiç değinmemeye karar verdi. Yirmi dakika boyunca gevezelik etti. Söz arasında Nastasya Filipovna'nın henüz üç dört gündür Pavlovsk'ta olmasına rağmen herkesin ilgisini çekmeyi başardığını söylemeyi de ihmal etmedi. Matroskaya'ya Sokağı'nda, Darya Alekseyevna'nın küçük evinde oturuyordu. Arabasının Pavlovsk'ta bir eşi yoktu. Etrafını hemen genç ve yaşlı âşıklar sarmıştı. Arabasına bazen atlılar eşlik ediyordu. Nastasya Filipovna eskiden olduğu gibi şimdi de arkadaş seçiminde son derece seçici davranıyordu. Geleli sadece birkaç gün olmasına rağmen delikanlının biri onun yüzünden nişanlısıyla kavga etmiş; yaşlı bir General de oğlunu evlatlıktan reddetmişti. Gezmeye giderken ona Darya Alekseyevna'nın on altı yaşlarındaki akrabası olan çok güzel bir genç kız refakat ediyordu. Kızın olağanüstü bir sesi vardı; bu yüzden verdikleri gece davetleri çok ilgi çekiyordu. Bütün kadınlar Nastasya Filipovna'nın zevkine, güzelliğine ve arabasına imreniyordu.

"Akşamki ilginç olay, kuşkusuz bilerek düzenlenmişti," dedi Ganya. Prensin hemen "Neden bu olayın bilerek düzenlenmiş olduğunu söylüyorsunuz?" diye sormasını bekliyordu ama Prens sessiz kaldı.

Ganya'nın dönüp dolaşıp konuyu Yevgeni Pavloviç'e getirmesi de epey dikkat çekiciydi. Ona göre Yevgeni Pavloviç, Nastasya Filipovna'yı tanımıyordu. Üç dört gün evvel kalabalık bir grup halinde gezintiye çıkmışken tanıştırılmış, büyük ihtimalle evinde onu hiç ziyaret etmemişti. Borç senetlerine gelince, bu doğru olabilirdi. Yevgeni Pavloviç'in hatırı sayılır bir serveti vardı ama topraklarla ilgili bazı işleri düzensizdi. Bu ilgi çekici konuya Ganya daha fazla açıklık getirmedi. Varvara Ardalyonovna onu almaya geldiğinde biraz oturdu. O da (sorulmadığı halde) Yevgeni Pavloviç'in bugün ve belki yarın Petersburg'da olacağını; kocası İvan Petroviç Ptizin'in de orada olduğunu ve bazı işleri takip ettiğini anlattı. Çıkarken Lizaveta Prokofyevna'nın bugün çok sinirli olduğunu, ama işin garibi Aglaya'nın sadece anne babasıyla değil, kız kardeşleriyle de kavga ettiğini söyledi. Sözlerini, "İyi şeyler değil bunlar" diyerek noktaladı. Bu son haber Prens için son derece manalıydı. Bunları konuştuktan sonra iki kardeş gitti. Ganya, belki mütevazı davranma gayretiyle, belki de Prensin duygularını incitmemek için Pavlişçev'in oğlu meselesini açmadı ama Prens, yine de ona teşekkür etti.

Prens nihayet tek başına kaldığına sevindi. Taraçadan indi, yolu geçip parka girdi. Bir konu, daha ziyade bir teşebbüsü hakkında iyice düşünmek istiyordu. Ama bu, üzerinde fazla kafa yormaya gelmeyen, hemen karar verilmesi gereken bir girişimdi. Birden her şeyi bırakıp hemen, hatta kimseyle vedalaşmadan uzaklara, gözden ırak bir yere gitmek istedi. Burada birkaç gün daha kalırsa, kendini çıkması zor bir dünyanın içinde bulacağını ve bu dünyanın bundan sonra onun kaderi olacağını seziyordu. Ama on dakika bile düşünmeden, kaçmanın korkaklık olacağına karar verdi. Önünde öyle sorunlar vardı ki, bunları mutlaka çözmeli ya da en azından var gücüyle bunların çözülmesi için uğraşmalıydı. Başka türlü davranmaya hakkı yoktu. On beş dakika dolaştıktan sonra eve döndüğünde çok mutsuzdu.

Lebedev henüz gelmemişti. Akşamüstü Keller, Prensin odasına girdi; sarhoş değildi ama dertleşmeye ihtiyacı vardı. Ona, bütün hayatını anlatmaya geldiğini, Pavlovsk'ta da aslında bu yüzden kaldığını açıkladı. Keller'i kapı dışarı etmek mümkün değildi. Keller uzun uzun anlatmaya niyetliydi ama daha ilk sözcüklerden sonra, sona atladı ve "Ulu Tanrı'ya

inancı olmadığı için bütün ahlâki dayanaklarını kaybettiğini, hatta hırsızlık bile yaptığını" söyledi. "Düşünebiliyor musunuz?" diye sordu.

"Yerinizde olsam, gerekmedikçe, böyle şeyleri itiraf etmezdim, Keller" dedi Prens. "Yoksa kendinize bile bile mi iftira ediyorsunuz?"

"Bunu size, bir tek size söylüyorum! Amacım kendimi terbiye etmek. Yoksa sırlarım, ölünce benimle birlikte mezara gidecek. Ah Prens, para bulmak ne kadar zor, bir bileseniz… Sormama müsaade edin, nereden bulayım? Cevaplarını duymak ister misiniz: 'Rehine altın ve mücevher ver, karşılığına para veririz.' Bende de bunlar yok. Sonunda kızdım: 'Zümrüde karşılık verir misiniz?' dedim. 'Tabii!' dediler. 'İyi o zaman!' dedim, şapkamı alıp çıktım. Canları cehenneme!"

"Zümrütleriniz mi var?"

"Bende zümrüt ne arar? Ey Prens, hayatı ne güzel gözlerle görüyorsunuz!"

Prens sonunda, ona karşı acıma değil de kendini vicdanen sorumlu hissetti. "Acaba bu adam iyi birinin etkisiyle yola gelemez mi?" diye düşündü. Kendi etkisinin –kendini küçümsediği için değil, hayata farklı baktığı için– yeterli olmayacağına inanıyordu. Yavaş yavaş, konuşmaya öylesine bir daldılar ki ayrılmak istemediler. Keller kimsenin itiraf etmeyi aklından bile geçirmeyeceği konuları rahatça anlatıyordu. Yeni bir olayı anlatmaya başlarken pişmanlık duyduğunu, içinin kan ağladığını söylüyor; yine de, yaptıklarını, sanki övünüyormuş gibi öylesine gülünç anlatıyordu ki, Prens birkaç kez kendinden geçmiş bir vaziyette kana kana gülmüştü.

"Aslında sizde, çocukça bir güven ve eşsiz bir içtenlik var," dedi Prens sonunda. "Sadece bunlar bile bazı şeyleri bağışlamak için yeterli."

"Asil ruhlu, soylu yürekliyimdir!" dedi Keller, duygulanarak. "Ama biliyor musunuz, sadece hayallerimde böyle olabiliyorum. Bunları hayata geçiremiyorum. Nedenini inanın bilmiyorum, Prens!"

"Umutsuzluğa kapılmayın! Bana içinizi döktünüz, en azından sanırım yaptığınız bütün kötü şeyleri anlattınız. Öyle değil mi?"

"Hepsini mi anlattığımı sanıyorsunuz?" dedi Keller, acıklı acıklı. "Prens, müsaadenizle, insanlara nasıl desem, hâlâ İsviçreli gözüyle bakıyorsunuz!"

“Ekleyecek başka şeyler de var mı?” dedi Prens şaşkınlıkla. “Keller, rica etsem neden bana gelip günah çıkardığınızı söyler misiniz?”

“Neden mi? Öncelikle sizinle, sizin gibi yüreği saf biriyle sohbet etmek hoşuma gidiyor. Karşımda erdemli bir kişinin olması beni sevindiriyor. İkincisi…”

Keller sıkılarak duraksadı.

Prens ciddiyetle sözlerini tamamladı. “Borç para mı isteyecektiniz?” dedi.

Keller şaşırmıştı; yerinden sıçradı, Prensin gözlerinin içine baktı ve masaya sağlam bir yumruk indirdi.

“İşte insanı böyle çileden çıkarıyorsunuz! Lütfen Prens, bana acıyın. O kadar temiz yürekli ve safsınız ki, böylesi altın çağında bile görülmemiştir. Ama aynı zamanda da ruhları derinden tanıma gücüne sahipsiniz. İnsanı ok gibi delip geçiyorsunuz… Size bir açıklama borçluyum Prens, izin verin söyleyeyim. Amacım gerçekten de eninde sonunda sizden para istemekti. Ama siz bunu bana öyle bir sordunuz ki, sanki ayıplanacak hiçbir şey yokmuş, sanki bunun böyle olması gerekirmiş gibi…”

“Evet… Siz söz konusu olunca böyle olması gerekir.”

“Buna kızmıyor, isyan etmiyor musunuz?”

“Neden kızıp isyan edeyim ki?”

“Dinleyin Prens, dün akşam burada kalmamın ilk sebebi, Fransız Başpiskoposu Burdalu’ya olan saygım. Nitekim Lebedev’le saat üçe kadar içtik. Ama –gerçeği söylediğime kitaba el basarım– size bütün hayatımı ve günahlarımı anlatarak daha evvel de belirttiğim gibi kendimi terbiye etmek, gelişmeme yardım etmek istemiştim. Bu düşüncelerle, gözyaşları içinde saat üçten sonra içim kan ağlayarak uykuya dalmak üzereyken –asil ruhlu, soylu yürekli birine inanın Prens– aklıma şeytanca bir fikir geldi: ‘Bu itiraflarımın sonunda ondan borç para istesem mi acaba?’ Böylece söyleyeceklerimi gözden geçirip itirafımı hazırladım. Sizi yumuşatarak, bana yüz elli ruble vermenizi sağlayacaktım. Sizce bu alçaklık değil mi?”

“Aslında eminim gerçek bundan biraz farklıdır. Aklınıza aynı anda gelen iki düşünce çarpışmıştır. Bende de sık sık olur. Ama bunun iyi bir şey olmadığına inanıyorum. Biliyor musunuz Keller, böyle durumlarda kendime çok kızıyorum, kendimi suçluyorum. Demek istediğim, bana

anlattığınız şeylerin arasında kendimi buldum. Hatta bazen bütün insanların böyle olduklarını düşünüyorum.” Prens son derece ciddiydi. Konuşmasını içten ve derin bir ilgiyle sürdürdü: “Bu yüzden kendimi takdir etmeyi öğrenmeliyim, diyordum kendi kendime; çünkü çok zordur insanın iki taraflı düşünceyle baş etmesi… Bunu kendimden biliyorum. Şimdi siz buna alçaklık dediniz; bu yüzden bu düşüncelerden tekrar korkmaya başlayacağım. Sizi yargılamak bana düşmez, ama bence buna yine de alçaklık dememek gerekir… Gözyaşlarınızla para koparmak için kurnazlık ettiniz, ama itiraflarınızın farklı bir amacı olduğunu da söylediniz. Bu arada parayı âlem yapmak için istiyorsunuz, değil mi? Ama böyle esaslı bir günah çıkarmadan sonra âlem yapmak uygun olur mu sizce? Öte yandan âlem yapmaktan bir dakikada nasıl vazgeçilir? Ne yapmalı? Bunu kendi vicdanınıza bırakıyorum; en iyisi bu. Ne dersiniz?”

Prens büyük bir merakla Keller’e bakıyordu.

“Nasıl oluyor da size budala diyorlar, anlamıyorum?” dedi yüksek sesle Keller.

Prens kızardı.

“Vaiz Burdalu bana acımazdı; oysa siz günahlarımı bağışladınız, beni insanca yargıladınız!” dedi Keller duygulanarak. “Kendimi terbiye etmek ve cezalandırmak, ayrıca söylediklerinizin beni ne kadar etkilediğini göstermek için yüz elli ruble istemekten vazgeçiyorum. Sadece yirmi beş ruble verin, yeter! Bununla iki hafta geçinirim. Yani on beş günden evvel sizden para istemeye gelmeyeceğim. Agaşka’yı biraz şımartmak istiyordum ama o buna değmez. Tanrı sizi korusun, sevgili Prens!”

O sırada dönen Lebedev, Keller’in elinde yirmi beş rubleyi görünce kaşlarını çattı. Parayı alınca Keller kendini dışarı atmak için sabırsızlanmaya başlamıştı. Lebedev hemen onu karalamaya başladı.

“Ona haksızlık etmeyin. Gerçekten de büyük bir pişmanlık duyuyordu,” dedi Prens sonunda.

“Pişmanlıktan ne çıkar? Tıpkı dünkü gibi: ‘Alçağın biriyim ben, alçağım ben!’ Laf, hep laf!”

“Demek sizin pişmanlığınız da sadece lafta kaldı. Ben de düşünmüştüm ki…”

“Size gerçeği söyleyebilirim; çünkü insanın yüreğini okuyorsunuz: Bende söz, eylem, yalan, doğru, bunların hepsi bir aradadır, hepsi içtendir. Eylem pişmanlık olarak görülür; doğru da öyle. Söz ve yalan ise şeytanca bir fikirden doğar: Şu adamı nasıl tavlasam, pişmanlığımdan ve gözyaşlarımdan nasıl bir çıkar sağlasam? Yemin ederim, durum bu. Bunları başka birine söyleyemezdim; çünkü söylediğim kişi alay eder ya da yüzüme tükürürdü. Ama Prens, siz beni insanca yargılıyorsunuz.”

“Az evvel Keller de bana aynı şeyleri söylüyordu!” diye bağırdı Prens. “Sanki ikiniz de söylediklerinizle övünüyor gibisiniz. Beni şaşırtıyorsunuz. Ama o, sizden daha içten… Siz bunu bir meslek haline getirmişsiniz. Yeter artık, kaşlarınızı çatmayın, Lebedev. Bana bir diyeceğiniz yok mu? Buraya sebepsiz gelmezsiniz siz…”

Lebedev yüzünü buruşturdu, eğilip bükülmeye başladı.

“Size bir soru sormak için bütün gün bekledim. Hayatınızda hiç olmazsa bir kere gerçeği söyleyin. Dün akşamki olayda parmağınız var mı?”

Lebedev yine yüzünü buruşturmaya, eğilip bükülmeye başladı; sinsi sinsi güldü, ellerini ovuşturdu, öksürdü ama bir şey deyip dememe konusunda karar veremedi.

“Anlaşılan var.”

“Ama sadece dolaylı olarak… Bunu bilmenizi isterim. Size gerçeği söylüyorum. Bu olayda bütün rolüm ismini çok iyi bildiğiniz kişiyi, evime gelenlerden haberdar etmekten ibarettir. İlgilendiği kişi de zaten bunların arasındaydı.”

“Oğlunuzu ***oraya*** yolladığınızı biliyorum, bana bunu kendisi söyledi. Nasıl bir iş çeviriyorsunuz böyle?” diye bağırdı Prens sabırsızlanarak.

“Ben değilim, inanın bana. İş çevirenin ben olmadığıma yemin ederim. Zaten ortada bir düzenden ziyade birtakım niyetler, hatta hayaller var diyebiliriz.”

“Tanrı aşkına, ne demek istediğinizi daha açık söyleyin! Anlamıyor musunuz, şüphelerin benim üstümde yoğunlaştığını göremiyor musunuz? Yevgeni Pavloviç’i karalamak isteyenler var.”

Lebedev yine eğilip büküldü. “Prens Hazretleri, bütün gerçeği söylememe izin vermiyorsunuz ki… Size birkaç kez açıklamaya teşebbüs ettim, ama

fırsat vermediniz…”

Prens bir süre düşündü.

Sonunda, “Peki… Gerçeği söyleyin,” diyebildi zorlukla.

“Aglaya İvanovna…” diye başladı Lebedev.

Prens öfkeden ve belki de utançtan kıpkırmızı kesildi. “Susun, susun!” diye bağırdı çılgınca. “Ne saçma şeyler bunlar! Bütün bunları ya siz, ya da sizin gibi deliler uydurmuş. Asla duymak istemiyorum!”

Akşam geç bir saatte, on bir sularında Kolya uğradı; hem Petersburg’dan, hem de Pavlovsk’tan bir yığın haber getirmişti. Petersburg’a üç saat önce dönmüş, doğruca Epançinler’e gitmişti. “Orada durum berbat!” Dün akşam çıkıştaki olayın dışında belli ki ailenin huzurunu kaçıran başka şeyler de vardı. “Casusluk edecek halim yoktu tabii, kimseye bir şey sormadım. Bu arada beni umduğumdan daha iyi karşıladılar. Sizden tek söz bile etmediler, Prens!” Ama en ilgi çekici olay, Aglaya’nın Ganya yüzünden evdekilerle kavga etmesiydi. Kolya ayrıntılarını bilmiyordu, sadece kavganın Ganya yüzünden çıktığı kesindi. Ne dersiniz buna? General suratı asık bir halde eve geç bir saatte dönmüştü. Yevgeni Pavloviç de onunla birlikte gelmişti; çok iyi karşılandı, o da neşeli ve sevimliydi. Ama en önemli haber, Lizaveta Prokofyevna’nın, kızlarının yanında duran Varvara Ardalyonovna’yı yanına çağırarak evlerinden sessizce, kibarca kovmasıydı. “Bunu Varya’nın kendisinden duydum.” Varya kızlarla vedalaştığı zaman, kızlar, arkadaşlarını son kez gördüklerini bilmiyorlardı.

“Ama Varya Ardalyonovna, saat yedide buradaydı,” dedi Prens şaşırarak.

“Demek ki sekizde kovulmuş. Varya’ya ve Ganya’ya çok acıyorum… Sürekli alavere dalavere peşindeler, yoksa yaşayamazlar. Neler kurduklarını hiç öğrenemedim; bilmek de istemem zaten. Ama sevgili Prens, inanın bana, Ganya iyi yürekli biridir. Pek çok yönden kayıp biridir ama öyle özelliklere sahiptir ki, bunları daha evvel göremediğim için pişmanım… Varya olayından sonra, oraya gidebilir miyim, bilmem. Gerçi baştan beri kendime bağımsız bir yer sağladım, ama yine de bunu düşünmem gerek.”

“Kardeşinize boşuna acıyorsunuz,” dedi Prens. “Belli ki Gavrila Ardalyonoviç, Lizaveta Prokofyevna için tehlike. Bu da Ganya’nın bazı umutları gerçekleşiyor demektir.”

“Hangi umutları?” diye bağırdı Kolya, hayret içinde. “Yoksa Aglaya… İmkânsız!”

Prens sustu.

“Siz korkunç derecede kuşkucusunuz Prens,” diye ekledi Kolya, iki dakika sonra. “Bir süreden beri son derece kuşkucu olduğunuzun farkındayım. Hiçbir şeye inanmıyorsunuz. ‘Kuşkucu’ sözcüğünü yerinde kullandım mı?”

“Sanrım yerinde kullandınız, ama pek emin değilim.”

“ ‘Kuşkucu’ kelimesinden vazgeçiyorum. Yeni bir açıklama buldum,” diye bağırdı Kolya. “Siz, kuşkucu değil, kıskançsınız! O kibirli kızı, Ganya’dan korkunç derecede kıskanıyorsunuz!”

Kolya bunları söyledikten sonra kahkahalarla güldü. Prensin kıpkırmızı kesildiğini görünce daha çok güldü. Kolya, Prensin Aglaya’yı kıskandığı fikrinden çok hoşlanmıştı, ancak üzüldüğünü görünce birden sustu. Daha sonra, ikisi, bir ya da bir buçuk saat kadar farklı konular üzerine konuştu.

Ertesi gün Prens önemli bir iş için Petersburg’a gitti. Öğleden sonra saat beş sularında Pavlovsk’a dönerken tren istasyonunda İvan Fedoroviç’e rastladı. General, Prensin elini sıkarken çekingen bir tavırla etrafına bakındı, ardından birlikte yolculuk yapmak üzere onu birinci mevki vagonlardan birine sürükledi. Prensle ciddi bir konu üzerinde konuşmak istediği belli oluyordu.

“Öncelikle sevgili Prens, bana sakın darılma ve istemeden seni kırdıysam bağışla. Daha dün seni ziyaret edecektim ama Lizaveta Prokofyevna’nın bunu nasıl karşılayacağını bilmiyordum. Bizim ev cehenneme döndü. Hiçbir şey anlamıyorum, inan. Olaylar senin yüzünden çıkmış gibi görünse de en az suçlu sensin. Görüyorsun Prens, iyilikseverlik hoş ama kararında olduğu sürece… Bunun acısını sen de tattın sanırım. Ben de tabii iyiliği sever ve Lizaveta Prokofyevna’yı sayarım ama…”

General buna benzer bazı şeyler daha söyledi ama sözleri birbiriyle bağlantısızdı. Belli ki sarsılmıştı.

Sonunda kendini daha açık bir şekilde ifade ederek, “Senin bu işle en küçük bir ilgin olmadığına hiç kuşkum yok,” dedi. “Ama bize bir süre, evdekiler yatışıncaya kadar, gelmesen daha iyi olur. Bunu senden

dostluğumuz adına rica ediyorum. Yevgeni Pavloviç'e gelince," diye bağırdı heyecanla. "Bütün bunlar bir iftira! Aramızı bozmak için çevrilmiş bir dolap! Sana karşı açık olabileceğimi biliyorum, Prens; Yevgeni Pavloviç'le aramızda henüz bir bağ yok ama pek yakında olabilir. Bize zarar vermek istiyorlar. Ama bunun sebebini anlamıyorum! Şaşılacak bir kadın… Ondan öyle korkuyorum ki, uykularım kaçıyor. Hele o araba, o beyaz atlar çok şık… Aynı Fransızların dediği gibi şık! Kimden geliyor bunlar acaba? Tanrım, önceki gün Yevgeni Pavloviç'in günahını aldım. Ama bunun mümkün olmadığı anlaşıldı. Yemin ediyorum, ikisi tanışmıyor bile; senetler de uydurma! Sokak ortasında ***sen*** diye bağırması ne dehşet bir olay! Ortada bir düzen döndüğü kesin. Durum açık aslında, yapılacaklar belli: Bu iddiaları nefretle reddetmek, Yevgeni Pavloviç'e karşı ise saygımızı arttırmak. Bunu Lizaveta Prokofyevna'ya da söyledim. Sana bir sır vereyim mi? Bunu benden öç almak için yaptığına inanıyorum. Anlarsın ya, eskiden olan bitenler yüzünden… Ama benim ona karşı hiçbir suçum yok. Aslında ben onun buralardan temelli gittiğini sanıyordum. Şu Rogojin de nerede kaldı, rica ederim söyleyin. Ben ***onun*** çoktan Bayan Rogojina olduğunu düşünüyordum."

Kısacası General iyice şaşkına dönmüştü. Bütün yol boyunca, bir saat kadar, durmadan konuşup durdu, sorular sordu, kendi kendini cevapladı… Sonunda Prensi ondan asla kuşkulanmadığına inandırdı. Prens için bu çok önemliydi. General, sözünü, Petersburg'da bilmem hangi dairede şef olan Yevgeni Pavloviç'in amcasıyla ilgili bir hikâyeyle bitirdi: "Gözde bir mevkisi olan, yetmiş yaşında, çapkın, midesine düşkün bir ihtiyar… Hah ha! Nastasya Filipovna'yı duyduğunu ve hatta ona yanaştığını da biliyorum… Bugün ziyaret edecektim ama hastaymış, misafir kabul etmiyor. Zengin biri, çok zengin hem de… Tanrı ona uzun ömürler versin, ama sonunda her şey Yevgeni Pavloviç'e kalacak. Evet, evet. Ama çok korkuyorum! Nedenini bilmiyorum ama korkuyorum. Sanki felâket yaklaşıyor…"

Epançin ailesi ile Prens Lev Nikolayeviç olayın üzerinden üç gün geçtikten sonra barıştılar.

XII

Akşam saat yedi sularında Prens parka gitmeye hazırlanırken ansızın Lizaveta Prokofyevna taraçaya, onun yanına geldi.

“***Öncelikle*** özür dilemeye geldiğimi düşünmeye kalkışma. Saçma olur bu! Sen kesinlikle suçlusun!”

Prens susuyordu.

“Suçlu musun, değil misin?”

“Sizin kadar. Zaten ne sizin, ne de benim bir kabahatimiz var. Önceki gün kendimi suçlu sayıyordum, ama sonra düşündüm ve bunun doğru olmadığını anladım.”

“Demek öyle! Dinle bak, sana ne diyeceğim... Otur, ayakta durmaya niyetim yok.”

Oturdular.

“***İkinci olarak***: O serserilerle ilgili tek söz etmek yok! Seninle on dakika konuşacağım. Bir şey öğrenmeye geldim. (Sen de Tanrı bilir neler düşünüyordun!) Eğer ağzından o serserilerle ilgili tek söz çıkarsa kalkıp giderim ve aramızda her şey biter.”

“Peki,” dedi Prens.

“İki, iki buçuk ay evvel, Paskalya Yortusu’na yakın, Aglaya’ya bir mektup yolladın mı?”

“Yo… yolladım.”

“Ne yazıyordu bu mektupta? Göster bana mektubu!”

Lizaveta Prokofyevna’nın gözleri alev alev yanıyordu; kadın sabırsızlıktan titriyor gibiydi.

Prens şaşkın bir telaşla, “Mektup bende değil. Eğer hâlâ duruyorsa, Aglaya İvanovna’dadır.”

“Sözü kıvırma! Ona ne yazmıştın?”

“Sözü kıvırmıyorum, çekinecek bir şeyim yok. Yazmamak için bir sebep göremiyorum…”

“Sus! Mektupta ne yazıyordu? Neden kızardın?”

Prens bir süre düşündü. “Aklınızdan neler geçtiğini bilmiyorum, Lizaveta Prokofyevna. Sadece böyle bir mektubun varlığının sizi rahatsız ettiğini

görüyorum. Bu soruya cevap vermeyebilirim, bunu itiraf edin… Ama yazdıklarım yüzünden korkmadığımı, pişman olmadığımı ve yüzümün kızarmadığını göstermek için [Prens iki kat kızardı] hatırlayabildiğim kadarıyla, bu mektubu size ezbere okuyacağım.”

Bunları dedikten sonra, mektubu, aşağı yukarı kelimesi kelimesine ezbere okudu Prens.

Lizaveta Prokofyevna büyük bir dikkatle dinledikten sonra, “Sence bu saçmalığın anlamı nedir?” diye sordu.

“Bunu ben de tam olarak bilemiyorum. O sıralarda umutlarla dolu anlarım olmuştu.”

“Ne tür umutlar?”

“Dile dökülmesi zor. Ama şu anda düşündüğünüz türden değil. Gelecek konusunda umutlar, vatanımda bir yabancı olmadığımı duymaktan kaynaklanan sevinçler… Güneşli bir sabah, elime kalemi aldım ve yazdım. Ama neden ona yazdığımı bilmiyorum. Bazen insan yanında bir dost ister.” Prens bir an sustuktan sonra ilave etti: “Ben de galiba yanımda bir dost istedim.”

“Âşık mısın yoksa?”

“Ha-yır. Ben… ona bir kardeşe yazar gibi yazdım, mektubu da kardeşiniz diye imzaladım.”

“Hımm! Özellikle. Anlıyorum.”

“Sorularınıza cevap vermek benim için çok zor, Lizaveta Prokofyevna.”

“Zor olduğunu biliyorum, ama bunun benim için bir önemi yok. Doğruyu söyle. Bana yalan söylüyor musun, söylemiyor musun?”

“Yalan söylemiyorum.”

“Âşık değilim derken doğruyu mu söylüyorsun?”

“Doğruyu söylüyorum sanırım.”

“Bakar mısın şuna, ‘sanıyormuş’! Mektubu o yumurcakla mı yolladın?”

“Nikolay Ardalyonoviç’ten rica etmiştim…”

“Şu yumurcak!” diye hırsla sözünü kesti, Lizaveta Prokofyevna. “Nikolay Ardalyonoviç de kim? Şu yumurcak işte!”

“Nikolay Ardalyonoviç…”

“Yumurcak diyorum!”

“Hayır, yumurcak değil, Nikolay Ardalyonoviç,” dedi Prens sonunda, alçak ama kararlı bir sesle.

“Peki azizim, öyle olsun! Bunu sonra konuşuruz.”

Generalin karısı bir dakika soluklandı.

“Şu ‘Yoksul Şövalye’ de neyin nesi?”

“Bilmiyorum. Bir şaka olmalı. Benimle bir ilgisi yok.”

“Bunu öğrendiğime sevindim. Seninle ne ilgisi olabilir acaba? Sana ‘budala’ diyen oydu.”

“Bana bunu söylemeyebilirdiniz,” dedi Prens sitemle fısıldayarak.

“Alınma. Dediğim dedik, çılgın, şımarık bir kızdır o. Birini sevince alay eder, azarlar. Gençliğimde aynı onun gibiydim. Ama boşuna umutlanma dostum, zafer kazanmış değilsin. Sana göre değil o, hiçbir zaman senin olamaz! Şimdiden kendini buna alıştır diye söylüyorum. Dinle, ***o kadınla*** evlenmediğine yemin et bana.”

Prens afalladı. “Lizaveta Prokofyevna, neler söylüyorsunuz?”

“Ama az kalsın onunla evlenmeyecek miydin?”

“Az kalsın evlenecektim,” diye fısıldadı Prens, başını eğerek.

“***Ona*** mı âşık oldun? Şimdi de ***onun*** için mi geldin?”

“Ben buraya evlenmek için gelmedim,” diye cevap verdi Prens.

“Bu dünyada senin için kutsal olan bir şey var mı?”

“Evet.”

“***Onunla*** evlenmek için gelmediğine o kutsalın üzerine yemin et.”

“Yemin ederim!”

“Sana inanıyorum. Öp beni. Nihayet rahat bir nefes alabilirim. Ama şunu unutma: Aglaya seni sevmiyor. Ben sağ oldukça, o asla senin olamaz! Beni işittin mi?”

“İşittim.”

Prens kıpkırmızı kesilmişti. Lizaveta Prokofyevna'nın yüzüne bakamayacak derecede utanmıştı.

"Biliyor musun, seni Hızır gibi bekliyordum. (Buna değmezsin ya…) Geceleri gözyaşı dökerdim; senin için değil, azizim, bir üzüntüm var. Tanrı'nın seni bana bir dost, bir kardeş gibi yolladığına inandığım için sabırsızlıkla bekliyordum seni. Yaşlı Belokonskaya dışında hiç kimsem yok. Ama o da uzaklara gitti, üstelik yaşlanınca bunadı. Şimdi bana kısaca evet ya da hayır diye cevap ver: Önceki gün ***onun*** arabadan neden seslendiğini biliyor musun?"

"Bu işle hiçbir ilgim olmadığına ve bu konuda hiçbir şey bilmediğime yemin ederim!"

"Sana inanıyorum. Şu anda farklı düşünüyorum ama dün sabah bütün suçu Yevgeni Pavloviç'e yüklüyordum. Şimdi ben de ona hak veriyorum. Belli ki onunla bir ahmak gibi alay ettiler. Neden, hangi amaçla, bilmiyorum. Ama ortada bir sebep var, bir amaç var; bu bile kuşku verir insana. İyi bir adam olabilir, varsın olsun; Aglaya yine de onun olmayacak. Bunu ben söylüyorum! İvan Fedoroviç'e bugün, 'Önce beni tabuta koyun, kızımı ona sonra verin,' dedim. Sana ne kadar güvendiğimi anlıyor musun?"

"Anlıyorum."

Lizaveta Prokofyevna, Prense dik dik bakıyordu. Yevgeni Pavloviç hakkında söylediklerinin onu nasıl etkilediğini bilmek ister gibiydi. "Gavrila İvolgin'le ilgili bir şey biliyor musun?"

"Yani… Çok şey biliyorum."

"Onun Aglaya ile ilişkisi olduğunu biliyor musun?"

Prens sarsılmıştı. "Nasıl? Gavrila Ardalyonoviç ile Aglaya İvanovna? Ama bu mümkün değil!"

"Kız kardeşi bütün kış ona yol açmak için bir köstebek gibi çalıştı."

Kısa bir süre düşünen Prens, "Buna inanmam mümkün değil," dedi. Ardından, "Haberim olurdu," diye ilave etti.

"Nasıl haberin olurdu acaba? Gelip göğsüne yaslanacak ve gözyaşlarına boğularak her şeyi itiraf mı edecekti? Ne kadar safsın! Herkes seni

aldatıyor… Ona güvenmeye utanmıyor musun? Seni aldattığını görmüyor musun?”

Prens istemeye istemeye, kısık bir sesle, “Bazı konularda beni aldattığını çok iyi biliyorum,” dedi. “O da benim bildiğimin farkında…”

“Bunu bildiğin halde ona güvenmek ha? Daha neler! Ama senden başka ne beklenir ki, neden şaşırıyorum ki? Tanrım! Acaba senin gibi biri daha var mıdır? Tüh! Ganya ya da şu Varya’nın onu Nastasya Filipovna’yla görüştürdüğünü de biliyor musunuz?”

“Kimi?” diye bağırdı Prens.

“Aglaya’yı.”

“Buna inanmıyorum! İmkânsız!”

Prens iskemleden fırladı.

“Ben de inanmıyorum ama ortada bazı delililer var. Başına buyruk, titiz, çılgın bir kız, cadı... Bütün kızlarım böyle. Aleksandra bile. Ama Aglaya iyice çığırından çıktı! Buna rağmen inanmıyorum. Belki de inanmak istemediğim içindir,” diye ilave etti kendi kendine konuşuyormuşçasına. Sonra Prense döndü. “Neden bize gelmiyorsun? Neden üç gündür hiç uğramadın?” diye bağırdı sabırsızca.

Prens cevap vermek üzereyken sözünü kesti. “Herkes seni budala yerine koyup aldatıyor. Dün şehre gitmişsin. Bahse girerim ki o serserinin önünde diz çökmüş, on bin rubleyi kabul etmesi için yalvarmışsındır!”

“Aklımdan bile geçmedi. Serseri değil o. Ondan bir mektup aldım.”

“Göster!”

Prens çantasından bir mektup çıkarıp Lizaveta Prokofyevna’ya uzattı. Mektupta şunlar yazılıydı:

“Beyefendi, insanların gözünde onur sahibi olmak için hiçbir hakkım olmadığını biliyorum. Onlara göre önemsiz biriyim çünkü. Ama sizin, Beyefendi, başkalarından çok farklı olduğunuza inandım. Bu konuda Doktorenko’yla farklı düşünüyoruz. Sizden hiçbir zaman tek kopek bile almayacağım, ama anneme yarım ettiğiniz için, bu zayıflık olsa da, size minnettarım. Bunları söylemek istedim. Bundan sonra aramızda hiçbir ilişki olmayacağını sanıyorum. ***Antip Burdovski.***

Not: İki yüz elli rubleyi tamamlamak için gereken miktar size zamanla kesinlikle verilecektir."

Lizaveta Prokofyevna mektubu geri atarak, "Ne saçmalık!" dedi. "Okumaya bile değmez. Ne sırıtıyorsun?"

"Mektubun hoşunuza gittiğini itiraf edin."

"Ne? Kendini beğenmişlik dolu bu saçmalıklar mı? Kibir yüzünden akıllarının kafalarını terk ettiğini görmüyor musun?"

"Evet, ama Burdovski yine de kabahatinin farkında, itiraf etti, Doktorenko'yla ilişkisini kesti... Çocuk gibisiniz, Lizaveta Prokofyevna!"

"Sonunda benden bir tokat mı yemek istiyor canın?"

"Böyle bir niyetim yok. Mektuba sevindiniz ama bunu saklıyorsunuz. Duygularınızdan utanıyorsunuz."

Lizaveta Prokofyevna, öfkeden beti benzi atmış bir halde yerinden fırladı. "Bundan böyle evime adım atayım deme sakın!"

"Üç gün sonra da gelip kendiniz çağıracaksınız… Duygularınızdan utanmanız ayıp değil mi? Böyle yaparak kendi kendinize acı çektiriyorsunuz."

"Seni çağırmaktansa ölürüm daha iyi! İsmini dahi unutacağım! Unuttum bile!"

Lizaveta Prokofyevna gitmek için çıkışa yöneldi.

Prens arkasından bağırdı: "Zaten evinize ayak basmam sizden evvel de yasaklanmıştı!"

"Ne? Kim yasakladı?"

Lizaveta Prokofyevna birden döndü. Prens cevap verip vermemek arasında kararsız kaldı, boşboğazlık etmek istemiyordu.

"Kim yasakladı?" diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna öfkeyle.

"Aglaya İvanovna…"

"Ne zaman? Söylesene!"

"Sabahleyin haber yolladı."

Lizaveta Prokofyevna şaşkınlıktan öylece kalakalmıştı, hızla düşünüyordu.

“Ne yolladı? Kimi yolladı? Yumurcakla mı? Ağızdan mı?”

“Bir not aldım,” dedi Prens.

“Nerede? Ver hemen!”

Prens bir an düşündü, sonra yeleğinin cebinden bir kâğıt parçası çıkardı. Şunlar yazılıydı:

“Prens Lev Nikolayeviç! Eğer bütün olanlardan sonra hâlâ evimize gelerek beni şaşırtmaya niyetiniz varsa, buna sevinenler arasında olmayacağıma emin olabilirsiniz. ***Aglaya Epançina***.”

Lizaveta Prokofyevna bir dakika düşündü, ardından Prense yaklaştı, ellerini tutup peşinden sürükledi.

“Hadi, hemen gidelim! Şimdi!” diye bağırdı sabırsızca; aşırı derecede heyecanlıydı.

“Ama beni…”

“Seni ne?.. Ne kadar safsın! Adam ol biraz. Şimdi her şeyi kendi gözlerimle göreceğim…”

“Bari şapkamı alayım.”

“Al, işte zavallı şapkan! Hadi! Bari zevkli bir şey olsaydı... O… deminki… kızgınlığından sonra…” diye mırıldanıyordu Lizaveta Prokofyevna, bir yandan da Prensi peşinden gelmesi için çekiştiriyordu. “Az evvel, gelmediğin için senin ahmağın biri olduğunu söyledim. Yoksa bu saçma mektubu yazmazdı. Yakışıksız bir mektup… Soylu, iyi yetiştirilmiş, akıllı bir genç kıza yakışmayacak bir mektup... Hmm, yoksa gelmediğine kızdı da… Ama bir budalaya böyle yazılmayacağını hesaba katmamış. Çünkü budala, yazılanı olduğu gibi kabul eder.” Sonra çok konuştuğunu fark ederek bağırdı: “Neden bakıyorsun? O senin gibi bir maskara görmediği için yapıyor bunları. Şimdi dişlerini sana geçirecek. Buna çok sevindim. Hak ettin sen. Dişlerini geçirecek, hem bunu öyle iyi becerir ki!..”

17 Biraz durun Cellat Bey, durun bir dakika! (Fransızca)
18 Puşkin’in Efsane adlı şiirinden bir bölüm.
19 A.M.D.: Ave, Mater, Dei.
20 Göklerin ruhu, Azize Roza. (Latince)
21 Sevgili Prens, (Fransızca.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Bizde Rusya’da, iş bilir, eli çabuk insanlar olmadığından şikâyet edilir. Hatta siyasetle uğraşanların ve generallerin bol olduğu söylenir, türlü türlü yöneticiler de fazlasıyla mevcuttur. Ama herkes, işin kolayını bilen, eli çabuk insanlara zor rastlandığını söyler. Meselâ bazı demir yolu hatlarında ya da taşıma şirketlerinde çalışan memurların işini doğru dürüst yapmadıkları rivayet edilir. Ara ara yeni işletmeye açılmış bir demir yolu hattında bir köprüden geçerken, vagonların çarpışıp devrildiği duyulur. Bazen de bir trenin karla kaplı tarlanın ortasında bozulduğu, nerdeyse bütün kışı orada geçirme tehlikesiyle karşılaştığı, yolcuların beş saat karda kaldıkları yazılır. Kimi zaman, yolun açılmasını bekleyen binlerce kilo çeşitli malın çürüyüp gittiği, trenin aynı yerde iki üç ay beklediği anlatılır. Hatta (inanılması zor olsa da) yöneticinin birinin, mallarını yollaması için üsteleyen bir tüccar kâtibine, cevap olarak bir tokat attığı söylenir. Yönetici, öfkelendiği için böyle davrandığını izah etmiştir. Devlet memurlarının sayısı öyle çok ki; insan bunu düşününce ürküyor. Herkes ya eski devlet memuru, ya halen devlet memurluğunda, ya da devlet memuru olmak için bekliyor. Hal böyleyken, neden bir büroda işe yarar memur ve yöneticiler bulunamaz?

Bu soruya verilen cevapları kabul etmek zor doğrusu. Şöyle diyorlar: Gerçekten de ülkemizde herkes memuriyette bulunmuştur ya bulunmaktadır ya da bulunmak istemektedir. Almanlardan alınan bu bakış açısı, dedelerden çocuklara dek sürüp gidiyor. Ancak memurlar, çoğunlukla iş bilmeyen, eli çabuk olmayan insanlar; ayrıca işlerine karşı ilgisizler de. Öyle ki yakın zamana dek bütün bu özellikler memurlar arasında en gözde, en aranılan nitelikler sayılırdı.

Aslında memurlar konusuna hiç girmemeliydik, biz işin kolayını bilen pratik insanlardan söz etmek istiyorduk. Bu açıdan bakınca, ülkemizde mülâyim olmak ve inisiyatif kullanmamak pratik insanlara yaraşır nitelikler olarak kabul edilmiştir, hâlâ da böyledir. Ama bunları olumsuz nitelikler

sayacaksak eğer, neden kendimize kızalım ki? Eskiden beri özgünlükten yoksun olmak bütün dünyada, çalışkan, iş alanında başarılı, pratik biri için en aranan nitelik olarak kabul edilirdi. İnsanların yüzde doksan dokuzu bu fikirdeydi. Belki ancak yüzde biri, başka türlü düşündü ve hâlâ da böyle düşünüyor.

Kâşifler ve dahiler, toplum tarafından daima budala yerine konulmuştur. Bu öteden beri herkesçe bilinen bir gerçektir. Herkes yıllarca parasını yüzde dörtle emanet sandığına yatırıp milyarlar biriktirdi. Emanet sandığı ortadan kalktıktan sonra, herkesin kendi inisiyatifini kullanma zamanı gelince, milyonların büyük bir bölümünün borsa dolandırıcılarının elinde yok olup gitmesi kaçınılmazdı. Hatta görgülü ve mülâyim olmak bunu gerektiriyordu, birden değişmek uygunsuz olurdu. Hangi şefkat dolu anne, evlâdının sıradan olma rayından çıktığını fark edince korkudan yataklara düşmez? "Sıradan biri olsun, mutlu ve huzurlu yaşasın" diye düşünür, çocuğunu beşiğinde sallayan ana.

Dadılar çocukları uyuturken, "Altın madalyalar takasın, general olasın!" diye ninni söylerler. Demek ki halkımız bu ülkede general unvanını mutluluğunun doruğu saymıştır. Gerçekten de ortalama dereceyle verilen bir sınav ve otuz beş senelik hizmetten sonra kim general olmaz, kim emanet sandığına birkaç kuruş koymaz ki?

Ama konumuzdan epey saptık; asıl amacımız Epançin ailesi hakkında bazı izahlarda bulunmaktı. Epançinler, ailece yukarıda sözünü ettiğimiz niteliklerle zıt bir özelliğin acısını çekiyorlardı. Bunu tam olarak kavrayamamakla birlikte (çok zordur bunu kavramak), zaman zaman diğer ailelerden daha farklı olduklarından kuşkulanıyorlardı. Herkes ray üzerinde kayarken, onlar her an raydan çıkıyorlardı. Herkes mülâyimken onlar pek sayılmazdı. Aileden bir tek Lizaveta Prokofyevna buna üzülüyordu. Henüz genç olsalar da kızlar, zeki ve alaycıydılar. Onların bütün sorumluluğu annelerinin üzerindeydi. Ailenin bilinçli bir şekilde, kendilerini ilginç olmanın çekiciliğine kaptırıp herkesin gittiği yoldan ayrıldığını söylemek doğru olmazdı. Zaten son derece uygunsuz bir davranış olurdu bu. Yine de Epançin ailesi, saygıdeğer olsa da, diğer saygıdeğer ailelere benzemiyordu. Son zamanlarda, Lizaveta Prokofyevna, bunun için kendisini suçlamaya başlamıştı. Kendini, "aptal, münasebetsiz, tuhaf" diye azarlıyor, üzülüyordu ve bu her şeyi daha da kötüleştiriyordu.

Daha hikâyemizin başında, Epançin ailesinin saygın bir aile olduğunu söylemiştik. Soyu sopu bilinmemesine rağmen General İvan Fedoroviç bile herkesin saygısını kazanmış bir adamdı. Bu saygıya da lâyıktı. Öncelikle, servet sahibi olmasa da hali vakti yerindeydi. Ayrıca çok akıllı sayılmasa da namuslu biriydi. Zaten fazla akıllı olmamak para kazanmayı bilenler için zorunlu bir niteliktir. Son olarak da General, nerde nasıl davranacağını bilen, kibar, alçakgönüllü ama aynı zamanda da kendini ezdirmeyen biriydi. Üstelik arkası da güçlüydü.

Lizaveta Prokofyevna daha evvel de belirttiğimiz gibi iyi bir aileden geliyordu. Bizde, gerekli ilişkilerle beslenmezse, soyluluk da fazla önem teşkil etmez. Ama Lizaveta Prokofyevna gerekli ilişkileri kurmayı kesinlikle başarmıştı. Ailesiyle ilgili sıkıntılarını gülünç denecek kadar abartmıştı diyebiliriz. Eğer alnınızda ya da burnunuzda bir beneğiniz varsa, Amerika'yı keşfetmiş olsanız bile, herkesin ona baktığını, alay ettiğini ve sizi eleştirdiğini düşünürsünüz. Hiç kuşkusuz Lizaveta Prokofyevna tuhaf bir kadın olarak bilinmesine rağmen toplum tarafından çok sayılan biriydi. Oysa kendisi bundan bile kuşku duymaya başlamıştı. Bütün üzüntüsü buydu. Kızlarına baktığında, gülünç, yakışıksız ve çekilmez kişiliğinin, onların geleceğine zarar verebileceğini acı acı düşünüyordu. Bu yüzden de kızlarıyla İvan Fedoroviç'i suçluyor, onları tutkuyla sevdiği halde, bütün gün onlarla kavga ediyordu.

Lizaveta Prokofyevna'yı en çok, kızlarının gittikçe kendisi gibi tuhaflaştığı düşüncesi üzüyordu. Dünyada böyle kızlar yoktu, olmaması da lazımdı. İkide bir, "Nihilist bunlar" diye söyleniyordu. Bir senedir, özellikle de son günlerde, bu düşünce, aklının en derin köşelerinde kök salıyordu. Sürekli, "Neden evlenmiyorlar?" diye soruyordu kendine. "Analarına eziyet etmek… Hayatlarının amacı bu zaten… Hep şu yeni fikirlerin sonucu bu, özellikle de şu lânet olası kadın sorunları. Bu yüzden Aglaya, altı ay önce o güzelim saçlarını kesmeye kalkışmadı mı? (Tanrım, gençliğimde benim bile böyle saçım yoktu.) Makası kapmıştı bile, bu çılgınlığından zor vazgeçtirttim onu. Diyelim ki bunu hırçınlığından, annesini kızdırmak için yaptı. Çünkü başına buyruk, şımarık, hırçın bir kızdır o! Hırçın, hırçın, hırçın! Ya şişko Aleksandra'nın ona özenip kalkıp saçlarını kesmeye kalkışmasına ne demeli? Onunki hırçınlıktan ya da şımarıklıktan değil de, düpedüz aptallığından. Aglaya, saçını kesince daha rahat uyursun, başın

ağrımaz diye kandırmış bizimkini. Şu beş senedir çıkan iyi kısmetlerine ne demeli! Gerçekten de aralarında iyi, son derece iyi kimseler de vardı. Niyetleri analarını kızdırmak değilse, ne bekliyorlar, neden evlenmiyorlar? Bunun kesinlikle başka bir sebebi yok!”

Sonunda bir gün, ana yüreği kazandı. Hiç olmazsa kızlardan biri, Adelaida bir yuva kuracaktı. “Bir yük daha az olacak!” diyordu yüksek sesle. (İçinden daha farklı, çok daha yumuşak sözcüklerle ifade ederdi bunu.) Hem evleneceği adam da çok iyiydi. Toplum içinde bundan saygıyla söz ediliyordu. Damat adayı, tanınmış bir Prensti. Zengin, kişilik sahibi, üstüne üstlük kızının gönlünü de kazanmıştı. Daha ne olsun? Kızının güzel sanatlara düşkünlüğü, Lizaveta Prokofyevna’nın kuşku dolu yüreğine zaman zaman sıkıntı verse de, evvelden beri zaten Adelaida’nın geleceğini daha açık görüyordu. “Aklı başında, neşe dolu bir kızdır, kendini kurtarır!” diyordu.

En çok Aglaya için kaygılanıyordu. En büyükleri olan Aleksandra içinse, korkması mı yoksa korkmaması mı gerektiğini kestiremiyordu. Bazen onun için artık çok geç olduğunu düşünerek üzülürdü. “Yirmi beş yaşında, evde kalacak. Oysa öyle güzel ki!”. Annesi, Aleksandra İvanovna için geceler boyu gözyaşı dökerdi. Oysa kız her gece mışıl mışıl uyurdu. “Nedir bu kız, nihilist mi yoksa yalnızca aptal mı? Lizaveta Prokofyevna onun aptal olmadığını iyi biliyordu, çünkü Aleksandra’nın düşüncelerine değer verir ve ona akıl danışırdı. Ama hiç kuşkusuz, fazla rahat biriydi. “O kadar sakin ki onu kımıldatamazsın bile!” Lizaveta Prokofyevna, en büyük kızını çok severdi, ancak bunu takılmalar ve hırçınlıklarla gösterirdi.

Meselâ Aleksandra İvanovna, uyumayı sever, her zaman çok düş görürdü. Ama rüyaları pek anlamsız ve yedi yaşındaki bir çocuğun gördükleri rüyalardan bile masumdu. Sebebi bilinmez, ama bu bile annesini kızdırırdı. Bir gün, düşünde dokuz tane tavuk görmüştü ve bu yüzden de annesiyle arasında boş yere bir kavga çıktı. Yalnızca bir kez, ilginç bir rüya görebildi. Karanlık bir odada tek başına bir keşiş görmüştü. Odaya girmeye korkuyordu. Kız kardeşleri kahkahalar atarak annelerine gidip bunu haber verdiler ama o yine kızdı, üçüne birden “aptallar” diye bağırdı. “Öff… Bir hayvan kadar aptal bu kız, tam bir ‘aptal tavuk’ işte! Onu harekete geçirmek mümkün değil. Ayrıca çok da hüzünlü, derdi nedir acaba?” diye düşünüyordu. Kimi zaman bu soruyu İvan Fedoroviç’e de sorardı. Her

zamanki gibi öfkeli bir halde, ondan hemen cevap vermesini beklerdi. General, “Hımm… Hım…” diye bir şeyler geveler, kaşlarını çatar, omuzlarını silker ve sonunda kollarını açarak:

“Ona bir koca lazım!” derdi.

Lizaveta Prokofyevna bomba gibi patlardı. “Aman Tanrı saklasın, sizin gibi olmasın sakın, İvan Fedoroviç!” derdi. “Ne aklı ne de verdiği hükümler sizinki gibi olmasın, İvan Fedoroviç! Sizin gibi kaba da olmasın!”

General hemen kaçar ve Lizaveta Prokofyevna da sinirlerini boşalttıktan sonra sakinleşirdi. Doğal olarak o akşam, kibar, iyi, tatlı, sevgili İvan Fedoroviç’e son derece şefkatli davranırdı. Çünkü Lizaveta Prokofyevna, hayatı boyunca onu sevmişti, hatta ona âşıktı, İvan Fedoroviç de bunu çok iyi bilir ve karısını çok severdi.

Lizaveta Prokofyevna’nın en büyük derdi Aglaya’ydı.

“Tıpkı benim gibi o, her bakımdan benim portrem” diye düşünüyordu. “Başına buyruk, küçük bir iblis! Nihilist, tuhaf, çılgın ve hırçın, hırçın! Oh, Tanrım, öyle mutsuz olacak ki!”

Ama aniden doğan güneş Lizaveta Prokofyevna’nın hayatını da aydınlatmıştı; neredeyse bir aydır huzurlu ve sakindi. Adelaida’dan ve yakında yapılacak düğünle ilgilenmeye başlayan kibar çevreler Aglaya’dan da bahsetmeye başladılar. Aglaya akıllı olduğu kadar da ince davranışlıydı. Gururlu, başını dik tutuşu ona gerçekten de çok yakışıyordu. Bir aydır da annesine öyle tatlı ve sevecen davranmıştı ki! (Aslında şu Yevgeni Pavloviç’i iyice incelemeli, içini dışını anlamalı. Zaten Aglaya da ona herkese davrandığı gibi davranıyor.) Ama yine de iyi ve sevimli bir kız oldu. Tanrım ne kadar da güzel! Günden güne de güzelleşiyor!

Oysa… Oysa şu Prens bozuntusu, şu miskin budala ortaya çıktı ve her şey yeniden rayından çıktı!

Aslında Lizaveta Prokofyevna dışında hiç kimse olayları bu şekilde görmüyordu. Huzur nedir bilmeyen yüreği görünürde her şey yolunda giderken bile sıradan olayların altında şüphe, hatta hastalık derecesinde bir endişe ve korku uyandıracak şeyler sezinliyordu. Ama bu kez bütün bu gülünç, anlamsız telâş arasında, gerçekten de kuşkuya ve korkuya değer şeyler görmeye başlayınca, ne yapacağını şaşırdı.

Lizaveta Prokofyevna, Prensi evine götürüp bütün ailenin etrafında toplandığı yuvarlak masaya oturturken: "Şu lânet imzasız mektupta ***o kadının*** Aglaya ile bir şekilde görüştüğü iddia ediliyordu. Böyle bir şeyi nasıl yazarlar?" diye geçiriyordu içinden. "Yazılanların bir tek sözcüğüne inanmış olsam ya da bu mektubu Aglaya'ya göstersem, utançtan ölürdüm! Ölsem daha iyi… Bunun tek amacı bizimle, Epançinler'le alay etmek! Ama bütün bunlar İvan Fedoroviç'in yüzünden! Evet, İvan Fedoroviç! Bütün bunlar sizin yüzünüzden… Ah, keşke yazı geçirmek için Yelagin'deki villaya gitseydik… Yelagin'e gitsek daha iyi olur demiştim! Büyük ihtimalle mektubu Varya yazmıştır; yapar, onu iyi tanırım ben… Bütün suç tabii ki İvan Fedoroviç'in! O kadın, bizimkini gülünç bir duruma sokmak için böyle bir oyuna kalkışmış. Aynı eskiden, ilişkilerinin sürdüğü günlerde yaptığı gibi… Bizimkinin ona inciler hediye ettiği, onu budala yerine koyup parmağında oynattığı günlerde… Sonunda sadece onu değil, bütün ailemizi de parmağında oynatmaya başladı. Evet, İvan Fedoroviç, kızlarınız da, belirli çevreye mensup evlenecek çağdaki kızlarınız da bu oyunlara dâhil edildi.

Onlar da oradaydılar, şu serseri oğlanların söylediği her şeyi duydular. İçiniz rahat edebilir! Şu sefil Prensi de hiç bağışlamayacağım, hiçbir zaman! Ya Aglaya üç gündür neden bu kadar sinirli? Neden ablalarıyla, hatta çok saydığı, her zaman ellerini öptüğü Aleksandra'yla da kavga edermiş gibi konuştu? Üç gündür herkese karşı gizli kapaklı davranıyor. Bunun bir sebebi olmalı. Gavrila İvolgin da sürekli gelip gidiyor. Burada ne işi var sanki? Aglaya durup durup Gavrila İvolgin'i methetmeye başladı, sonra da gözyaşlarına boğuluyor. Tuhaf doğrusu… Mektupta o lanet olası "Yoksul Şövalye"den de bahsediliyor. Oysa Aglaya, Prensin mektubunu ablalarına bile göstermemişti. Ya bana ne demeli… Kalkıp onu evime kadar getirdim. Neden? Tanrım, aklımı kaçırıyorum. Ne yaptım böyle? Genç bir adama, kızım hakkında konuştum. Yetmiyormuş gibi, doğrudan doğruya kendisiyle ilgili sırlar da verdim, gizlerini açtım. Neyse ki budala ve de aile dostumuz… Aglaya'nın böyle sakil birinden hoşlanması mümkün müdür? Tanrım, neler söylüyorum ben! Sen bana akıl fikir ver! Hepimiz bir harikayız, bir kafese kapatıp on kopeğe seyrettirmeli. Yemin ederim, bu yanınıza kalmayacaktır İvan Fedoroviç! Peki ama Aglaya neden Prense hiç ses çıkarmıyor? Ona gününü göstereceğinden emindim, o ise sus pus

duruyor, yerinden bile kıpırdamıyor. Gelmesini yasaklayan kendisi değildi sanki… Prens de sapsarı duruyor. Şu Yevgeni Pavloviç de ne geveze ama, bir türlü susmak bilmiyor! Bülbül kesilmiş! Sözü oraya getirebilsem her şeyi açığa çıkar aslında…”

Prensin gerçekten de beti benzi atmıştı. Büyük bir korku içindeydi, bazı anlarda da ruhunu garip bir heyecan sarıyordu. Köşede tanıdık bir çift kara göz ona dik dik bakıyordu. Prens o köşeye bakmaktan korkuyordu ama bir yandan da burada olduğu için, tanıdığı bu sesi duyduğu için sevinçliydi. “Tanrım, acaba şimdi neler söyleyecek?” Prens geldiğinden beri tek kelime etmemişti. Bütün akşam coşkuyla konuşan Yevgeni Pavloviç’i dikkatle dinliyordu ama söylediklerinden tek sözcük bile anlamadı. İvan Fedoroviç henüz Petersburg’dan dönmemişti. Onun dışında bütün aile üyeleri masadaydı. Prens Şç. de oradaydı. Herkes çaydan evvel müzik odasında toplanacaktı. Prens gelmeden önce açtıkları bir konu üzerinde konuşuyorlardı. Derken, kim bilir nereden çıkıveren Kolya, taraçadan içeri girdi. “Demek onu hâlâ eskisi gibi kabul ediyorlar!” diye düşündü Prens.

Epançinler’in yazlığı, İsviçre tarzında yapılmıştı ve zevkle düzenlenmişti. Etrafında küçük ama çok güzel çiçek bahçeleri vardı. Prensin evinde olduğu gibi, herkes taraçada toplanmıştı.

Belli ki bir tartışmadan açılan konu Yevgeni Pavloviç dışında pek kimseyi ilgilendirmiyordu ama o çevresine aldırmadan inatla konuşmasını sürdürüyordu. Prensin gelişi onu daha da heyecanlandırmıştı. Lizaveta Prokofyevna bütün söylenenleri anlamıyordu yine de yüzünü asıyordu. Ayrı bir köşeye oturan Aglaya sessizce dinliyordu.

“Müsaadenizle, ben liberalizme karşı değilim” diyordu heyecanla Yevgeni Pavloviç. “Liberalizm suç değil, hatta gereklidir, bir bütünün parçasıdır ve bu bütün onsuz yıkılıp gidecektir. Liberalizmin de en az ölçülü bir muhafazakârlık kadar var olma hakkı vardır. Ben Rus liberalizmini eleştiriyorum, çünkü Rus liberalleri ***Rus değiller***. Bana Rus olan bir liberal gösterin, onu gözünüzün önünde öpeyim.”

Yanakları heyecandan kıpkırmızı olan Aleksandra İvanovna, “Eğer o da sizi öpmek isterse tabii” diye atıldı.

Lizaveta Prokofyevna: “Şuna bak hele, ya yer ya uyuklar, ama senede bir kez öyle bir laf söyler ki, şaşar kalırsın” diye geçirdi içinden.

Yevgeni Pavloviç her zamanki gibi ciddi bir konudan söz etse de neşeyle, hatta alaylı alaylı konuşuyordu. Prens, Aleksandra İvanovna'nın bundan pek hoşlanmadığını fark etti.

Yevgeni Pavloviç konuşmasını sürdürdü: "Siz gelmeden önce, şu ana kadar Rusya'da liberallerin iki sınıftan –artık ortadan kalkan eski derebeyleriyle din adamlarından– çıktığını savunmuştum. Oysa zamanla bunlar tam anlamıyla, ulusun dışında birer sınıf haline gelmiştir. Bu açıdan, şimdiye kadar ve şimdi yaptıkları, ulusal nitelik taşımaktan uzaktır…"

"Yani yaptıklarının Ruslukla hiç mi ilgisi yok? Olur mu öyle şey?" diye itiraz etti Prens Şç.

"Yine de ulusal yanı yok. Liberallerimizin de Ruslukla hiç ilgileri yok, muhafazakârlarımızın da, hiç birinin… Emin olun, ulus da, derebeyleriyle din adamlarının yaptıklarını tanımıyor…"

"Daha neler! Ciddi olarak böyle bir çelişkiyi savunduğunuza inanamıyorum… Rus derebeyleri hakkında böyle konuşmanıza izin veremem. Siz kendiniz de bir Rus derebeyisiniz" diye ateşli bir şekilde karşı çıktı Prens Şç.

"Ama ben sizin sandığınız anlamdaki Rus derebeyinden söz etmiyorum. Saygıdeğer bir sınıftır o. Artık ortadan kalkmış olsa da, ben de bu sınıfa mensubum dediğiniz gibi…"

"Edebiyatta da ulusallık yok mu yani?" diye sözünü kesti Aleksandra İvanovna,

"Edebiyat konusunda pek bilgili sayılmam ama bana göre, Lomonosov, Puşkin ve Gogol dışında Rus edebiyatı yoktur."

"İyi ama bu saydıklarınız da az değil" dedi Adelaida gülerek. "Üstelik bu yazarlardan biri halk çocuğuysa, öteki ikisi de derebeyiydi."

"Bu doğru, ama hemen zafer ilan etmeyin. Şimdiye kadar sadece bu üç yazar, gerçekten de ***kendilerine ait*** bir şeyi söylemeyi başardılar ve de bununla ulusal birer yazar niteliğini kazandılar. Herhangi bir Rus, kendine ait bir şey söyler, yazar ve yaparsa, Rus dilini iyi bilmese dahi kesinlikle ulusal olur. Bu bana göre temel bir kuraldır. Konuşmaya edebiyattan değil de sosyalistlerden başladık; tartışma da zaten bu yüzden çıktı. Ben tek bir Rus sosyalist bile yoktur diyorum. Çünkü bütün sosyalistlerimiz yine de

derebeyi ya da din adamları sınıfından çıkmışlardır. Yerli, yabancı, sosyalistim diye ortaya çıkan bütün o adamlar, derebeylik zamanından kalma liberallerdir. Neden gülüyorsunuz? Bana onların kitaplarını getirin, kuramlarını, anılarını getirin, eleştirmen olmadığım halde, bunların her sayfasının eski Rus derebeyinin kaleminden çıkma olduğunu kanıtlarım. Hınçları, öfkeleri, nükteleri, sevinçleri, gözyaşları bile belki içtendir ama bunlar derebeylerine aittir… Hâlâ gülüyor musunuz? Siz de mi Prens? Siz de mi bu söylediklerime katılmıyorsunuz?”

Gerçekten de herkes gülüyordu.

Prens, “Size katılıp katılmadığımı söyleyemem, ama inanın, sizi büyük bir zevkle dinliyorum…” dedi, alnı soğuk soğuk terliyordu. Geldiğinden beri ilk kez konuşuyordu. Etrafına bakınmak istedi ama bunu göze alamadı. Onun bu hareketini fark eden Yevgeni Pavloviç gülümsedi. Sonra aynı heyecan ve coşkuyla, aynı anda sanki kendi sözlerine de gülerek sürdürdü:

“Size kendi gözlemlediğim bir gerçekten söz edeceğim, en azından bu düşünceyi şimdiye kadar hiçbir yerde duymadım. Rus liberalizmi nedir sorusunu cevaplandırmaya çalışacağım. Öncelikle, sanırım buradaki herkes buna katılacaktır, genel olarak liberalizm, var olan düzene karşı çıkmaktır (bu haklı veya haksız bir karşı çıkıştır o ayrı). Benim ortaya attığım düşünce şudur: Rus liberalizmi kurulu düzene değil, her şeyin temeline, doğrudan doğruya Rusya’ya yöneltilen bir saldırıdır. Rus liberali, Rusya’yı, yani annesini inkâr ediyor, onu yerden yere vuruyor. Rusya’da her felaket onu sevindiriyor; halkın geleneklerinden, Rus tarihinden, her şeyden nefret ediyor. Sadece bir tek mazereti olabilir, ne yaptığının aslında farkında değildir. Başka bir deyişle, Rusya’ya karşı nefretini, faydalı bir liberalizm sayıyordur. (Genelde liberaller arasında en fazla alkış alan aslında tehlikeli bir muhafazakârdır.) Rusya’ya karşı bu nefreti, bazı liberallerimiz gerçek vatan sevgisi olarak görmekteydiler. Bununla bize vatanı nasıl sevmemiz gerektiğini öğrettiklerini sanıyorlardı. Ama zamanımızda artık vatan sevgisi deyimi bile sakıncalı olmaya başladı, değersiz bir kavram olarak onu büsbütün yok ettiler. Bundan kesinlikle eminim. Benzeri bir olay hiçbir zaman, hiçbir yerde görülmemiştir, yurdundan nefret eden liberal yoktur. Peki bunu neyle açıklayabiliriz? Az evvel de söylediğim Rus liberalleri ***Rus değiller***. Bunun daha iyi bir açıklaması olduğunu sanmıyorum.”

“Söylediklerini şaka olarak kabul ediyorum Yevgeni Pavloviç” dedi Prens Şç., ciddi bir sesle.

“Bütün liberalleri görmedim, bir yargıya varamam” dedi Aleksandra İvanovna. “Ama sözleriniz hoşuma gitmedi. Bence özel bir durumdan yola çıkarak bunu genel kural haline getirdiniz ve iftira ettiniz.”

“Özel bir durum mu? Ne söz ama!” diye atıldı Yevgeni Pavloviç. “Siz ne dersiniz Prens? Özel bir durum mu bu yoksa değil mi?”

“Doğruyu söylemem gerekirse, ben de liberallerle fazla bir araya gelmiş değilim…” dedi Prens. “Ama sanırım söylediklerinizde doğruluk payı var. Sözünü ettiğiniz Rus liberalizmi, gerçekten yalnız kurulu düzenden değil, doğrudan doğruya Rusya’dan nefret etmek eğilimindedir. Kuşkusuz bu, herkes için geçerli değildir… Bütün liberaller için aynı yargıya varamayız…”

Prens sözünü bitiremedi. Çok heyecanlıydı yine de masada konuşulanları büyük bir dikkatle izlediği belliydi. Genelde ilgilendiği bir konuyu dinlerken ve soru sorulduğu takdirde cevap verirken çocukça saflığı daha da dikkat çekiyordu. Yevgeni Pavloviç herkese karşı olduğu gibi ona karşı da şakayla karışık davranıyor ve konuşuyordu. Ama bu kez, Prensin söylediklerini kendinden beklenmeyen bir ciddiyetle dinledi.

“Demek… siz…” diye şaşkın şaşkın konuştu. “Söylediklerinizde ciddi misiniz?”

“Siz değil miydiniz yoksa?” dedi Prens şaşırarak.

Herkes güldü.

“Yevgeni Pavloviç’in işi gücü aldatmaktır! Bazen ciddi ciddi neler anlattığını bir bilseniz!” dedi Adelaida.

“Bana kalırsa bu ciddi bir konu, daha fazla sulandırmasak iyi olur” dedi Aleksandra sertçe. “Birisi gezmeye gitmekten söz ediyordu…”

“Gidelim, bu akşam hava çok güzel!” diye bağırdı Yevgeni Pavloviç. “Ama konunun ciddiyetinin farkında olduğumu ve onu gereken ciddiyetle ele aldığımı size kanıtlamak isterim. Bunu özellikle Prense göstermeyi arzu ederim. (Prens, çok ilgimi çekiyorsunuz. Yemin ederim, göründüğüm kadar uçarı gönüllü biri değilim… Belki de öyleyimdir ya, neyse…) İzninizle, Prense çok merak ettiğim bir şey sormak istiyorum. Sonra konuyu kapatırız.

Bu soru iki saat evvel aklıma geliverdi. (Görüyorsunuz ya Prens, bazen ciddî şeyler de düşünüyorum.) Kendimce bunu cevapladım, ama bakalım Prens ne diyecek. Az önce "özel durum"dan söz ediliyordu. Bu deyimi pek sever toplumumuz, sık sık da kullanır. Son günlerde herkes bir… delikanlının altı kişiyi öldürdüğü o korkunç cinayeti konuşuyor. Avukatının tuhaf savunmasından çok söz edildi. Avukat, içinde bulunduğu yoksulluğun göze alındığında delikanlının bu kişileri öldürme fikrine kapılmasının doğal olduğunu savunmuş. Kullandığı sözcükler farklı olabilir ama mana aynı. Kanımca avukat, bu tuhaf düşünceyi öne sürerken liberal ve insanca bir düşünceyi savunduğuna inanıyordu. Şimdi soruyorum size, olaya böyle çarpık bir bakış açısıyla yaklaşmak özel bir durum mudur yoksa değil midir?"

Herkes kahkahalarla güldü.

"Özel bir durumdur tabii" diye dediler gülerek Aleksandra ile Adelaida.

"Bunu bin bir kere söylediğini hatırlatmama izin ver, Yevgeni Pavloviç" dedi Prens Şç.

Bu sözleri duymamış gibi görünen Yevgeni Pavloviç, Prens Lev Nikolayeviç'in meraklı ve ciddi bakışını fark ederek, "Siz de dersiniz Prens? Bu sizce de 'özel bir durum' mu yoksa genel mi? Bu soruyu özellikle size sormak istediğimi itiraf ediyorum."

Prens, yavaşça ama kesin bir sesle: "Hayır, bu 'özel bir durum' değildir" dedi.

"Lev Nikolayeviç, azizim, size takıldığını görmüyor musunuz?" dedi biraz sıkkın bir sesle Prens Şç. "Sizinle kesinlikle alay ediyor."

Prens kızararak başını eğdi: "Ben, Yevgeni Pavloviç'in ciddi olduğunu sanıyordum" dedi.

"Sevgili Prens" diye sürdürdü Prens Şç. "Üç ay evvel yaptığımız konuşmayı hatırlayın… Yeni açılan mahkemelerimizde birçok yetenekli avukatların yetiştiğini söylemiştik. Jürinin verdiği kararların ne kadar yerinde ve övgüye değer olduğundan bahsettik… Sizin bu gelişmelere sevindiğinizi görüp çok mutlu olmuştum… Övünmekte haklı olduğumuzu öne sürmüştük… Bu beceriksiz savunma ve bu tuhaf gerekçe kuşkusuz bir rastlantıdır… Böylesi ancak binde bir çıkar."

Prens Lev Nikolayeviç bir an düşündü, ardından alçak sesle ama derin bir inançla, sakince konuştu: “Ben, kavram ve düşüncelerin çarpıtıldığına sık sık rastlandığını söylemek istemiştim. Maalesef bu sıklıkta rastlanan olayları özel olmaktan ziyade genel olarak nitelendirmek zorundayız. Bu çarpıtma bu kadar yaygın olmasaydı, belki de böyle akla gelmedik cinayetler olmazdı…”

“Akla gelmedik? Ama inanın, bunun gibi, hatta daha da korkunç cinayetler eskiden de olurdu, olmaya da devam edecek, üstelik sadece bizde değil, her yerde… Ama eskiden bunlardan fazla söz edilmiyordu. Şimdi ise basın bu tür haberlere geniş yer vermeye başladığı için bu cinayetleri yeni olaylar gibi görüyoruz. Yanlışınız burada Prens. İnanın bana, çok safça bir yanlış bu” dedi Prens Şç. alayla.

“Eskiden de korkunç cinayetlerin işlendiğini çok iyi biliyorum” dedi Prens. “Kısa süre önce hapishaneleri gezdim, bazı cani ve mahkûmlarla tanışıp konuştum. Sözünü ettiğimiz cinayetten daha dehşet verici olanları bile var. On kişiyi öldürdüğü halde hiç pişmanlık duymayanlar gördüm. Ama dikkatimi çeken şu oldu: En azılı bir katil bile, suç işlediğinin farkında, pişmanlık duymuyor, ama kötü bir şey yaptığının bilincindedir. Ama Yevgeni Pavloviç’in sözünü ettiği katiller, suç işlediklerine inanmıyorlar, haklı olduklarını, hatta iyi bir iş yaptıklarını düşünüyorlar… Bence korkunç fark buradadır. Ayrıca bunların, kötü fikirlerin etkisi altında kalınabilecek çağda gençler olduklarına dikkatinizi çekmek isterim.”

Prens Şç, gülmeyi bırakmış Prensi şaşkın şaşkın dinliyordu. Epeydir bir şeyler söylemek isteyen Aleksandra İvanovna, aklına gelen bir düşünce yüzünden susmuş gibiydi. Yevgeni Pavloviç de Prense hayretle bakıyordu.

Lizaveta Prokofyevna birden söze karıştı: “Ne diye böyle afalladınız, sevgili dostum? Ne yani, Prensin sizden aptal olduğunu, sizin kadar düşünce gücü olmadığını mı sanıyordunuz?”

“Hayır, tabii ki böyle sanmıyordum” dedi Yevgeni Pavloviç. “Ama bir şey aklımı kurcalıyor. Prens, bunu sorduğum için bağışlayın, sorunları anlayıp kavradığınız halde, nasıl oldu da, şu Burdovski meselesinde sözünü ettiğimiz o çarpıtmayı fark edemediniz?”

Lizaveta Prokofyevna ateşli ateşli konuştu: “Bakın ne diyeceğim azizim, biz fark ettiğimizi söyleyip Prensin önünde övünüp duruyoruz. Ama o

bugün şu sivilceli oğlandan, bir mektup aldı… Hatırladın mı onu Aleksandra? Prensten özür diliyor, kendince tabii, ve onu kışkırtan arkadaşıyla –Hatırladın değil mi, Aleksandra?– ilişkisini kestiğini yazıyor. Prense çok güvendiğini de belirtiyor. Burun kıvırıp ona tepeden bakıyoruz ama içimizden böyle bir mektup alan olmadı.”

“İpolit de villaya taşındı!” diye bağırdı Kolya.

“Geldi mi?” diye sordu Prens telaşla.

“Siz Lizaveta Prokofyevna’yla henüz çıkmıştınız ki, geldi. Onu arabayla ben getirdim.”

Az önce Prensi methettiğini unutan Lizaveta Prokofyevna köpürdü. “Bahse girerim dün, o kötü çocuğun önünde diz çöküp bağışlaması ve buraya taşınması için yalvarmışsındır! Gittin mi? Az önce de itiraf ettin zaten. Doğruyu söyle… Yalvardın mı yalvarmadın mı?”

“Hiç de bile” diye bağırdı Kolya. “Aksine. Dün, İpolit, Prensin elini tutup iki kez öptü. Ben şahidim. Prens ona villaya taşınmasının sağlığına daha iyi geleceğini söyledi. İpolit de kendini daha iyi hissedince taşınacağına söz verdi.”

Prens ayağa kalkıp şapkasını alırken: “Neden bunları anlatıyorsunuz ki Kolya” diye kekeledi. “Ben…”

“Nereye gidiyorsun?” diye sordu Lizaveta Prokofyevna, onu durdururken.

Kolya, coşkuyla devam etti. “İçiniz rahat olsun Prens. İpolit yol yorgunluğuyla uyudu. Ama çok sevinçliydi. Açıkçası Prens, onu bugün görmeseniz daha iyi olur. Yoksa yine heyecanlanır. Bu sabah, altı aydır kendisini bu kadar iyi hissetmediğini söyledi. Öksürüğü bile azaldı.”

Prens, Aglaya’nın birden köşesinden kalkıp masaya yaklaştığını fark etti. Ona bakmaya cesaret edemiyordu ama genç kızın siyah gözlerinin ateş saçtığını hissetti ve yüzü kızardı.

“Eğer, ağlayarak bizi kendi cenaze törenine davet eden şu veremli oğlandan söz ediyorsanız, onu buraya getirmekle iyi etmediniz bana kalırsa, Nikolay Ardalyonoviç” dedi Yevgeni Pavloviç. “Komşu evin duvarından o kadar çok söz etmişti ki, bu duvarın hasretine dayanabileceğini sanmıyorum!”

“Doğru. Kavga için bir bahane uydurduktan sonra çekip gider. Olacağı budur.”

Lizaveta Prokofyevna, gezmeye gitmek üzere kalktığını unutarak iş sepetini aldı.

Yevgeni Pavloviç yeniden atıldı: “Bu duvardan öyle söz ediyordu ki, o olmasa, ölümü anlamsız olacakmış gibi. Delikanlı anlamlı ölmek istiyor.”

“Ne var bunda? diye mırıldandı Prens. “Onu bağışlamak istemezseniz bağışlanmadık bir şekilde ölür… Ağaçlar yüzünden taşındı.”

“Ben kendi adıma onun her şeyini bağışlıyorum. Bunu söyleyebilirsiniz.”

Prens, kafasını eğmiş yavaşça, istemeye istemeye konuştu. “Olayı böyle yorumlamamalısınız” dedi. “Siz de onun tarafından bağışlanmayı düşünmelisiniz.”

“Benim ona karşı ne yanlışım oldu ki?”

“Anlamıyorsanız, öyle olsun… Ama aslında anlıyorsunuz. O akşam hepinizi kutsamak ve sizin de onu kutsamanızı istemişti…”

Prens Şç, orada bulunanlardan bazılarıyla bakışarak, “Sevgili Prens” dedi sözcükleri tartarak, “Dünya cennet değildir, yaşarken cennete girmek hiç kolay değildir. Oysa sizin aradığınız cennet. Cennete gitmek zordur Prens, o güzel yüreğinizle düşündüğünüzden daha zordur. Bırakalım bunları. İnanın bana, yoksa yine utanacağımız şeyler yapacağız…”

“Gidip müzik dinleyelim” dedi Lizaveta Prokofyevna ve öfkeyle yerinden kalktı. Herkes onu izledi.

II

Prens, ansızın Yevgeni Pavloviç’e yaklaşıp elinden tuttu. “Yevgeni Pavloviç” dedi garip bir heyecanla, “İnanın, ne olursa olsun, sizin soylu yürekli ve çok iyi bir adam olduğunuzu düşünüyorum.”

Yevgeni Pavloviç şaşkınlıktan bir adım geriledi. Bir an için dayanılmaz bir gülme isteği duydu ama Prense daha yakından bakınca, onun garip bir halde olduğunu anladı.

“Prens, bahse girerim, bana söylemek istediğiniz şey bu değildi. Hem belki konuşmak istediğiniz insan da ben değilim… Neyiniz var? Kendinizi

iyi hissetmiyor musunuz?”

“Olabilir, belki de gerçekten de sizle değil başkasıyla konuşmak istemişimdir. Çok ince bir gözlem.”

Bunları söyledikten sonra Prens, tuhaf, hatta gülünç bir şekilde gülümsedi. Sonra birden heyecanlandı: “Bana üç gün evvelini hatırlatmayın!” diye bağırdı. “O davranışım yüzünden hâlâ utanıyorum…”

“Ama bu kadar korkunç ne yapmış olabilirsiniz?”

“Yevgeni Pavloviç, sizin, benim adıma herkesten daha fazla utandığınızı görüyorum. Yüzünüz kızarıyor, bu da sizin ne kadar iyi yürekli olduğunuzun göstergesi. Emin olun, şimdi gidiyorum.”

Lizaveta Prokofyevna, korkuyla Kolya’ya sordu: “Ona ne oluyor böyle? Yeni bir kriz mi geliyor yoksa?”

“Merak etmeyin Lizaveta Prokofyevna, kriz değil bu. Şimdi gideceğim… Doğuştan… kusurlu olduğumun farkındayım. Yirmi dört senedir, daha doğrusu yirmi dört yaşıma kadar hastaydım. Beni hâlâ hasta olarak görebilirsiniz. Hemen gideceğim, emin olun… Kızardığımı sanmayın, hastalığım yüzünden kızarmam garip kaçar, değil mi? Ama ben fazlalığım. Bunu kendimi beğenmişlikten söylemiyorum… Şu üç gün içinde her şeyi düşündüm ve size ilk fırsatta bütün içtenliğimle bildirmeye karar verdim. Öyle düşünceler, öyle yüksek düşünceler vardır ki onları dile getirirsem, Prens Şç.’nin. az evvel hatırlattığı gibi, herkesin benimle alay edeceğini biliyorum… Ölçülü, ılımlı davranmayı bilmiyorum. Düşündüklerimi sözlere dökemiyorum, bu yüzden değerini yitiriyorlar. Buna hakkım yok… Ayrıca son derece kuşkucuyum. Ben… Ben bu evde herkesin beni çok sevdiğini biliyorum ve kimsenin beni aşağılamayacağına eminim. Değerimden de çok sevildiğime inanıyorum. Ama hiç kuşkum yok, yirmi senden fazla süren bir hastalığın izleri kalmıştır. Bu yüzden de bazen benimle alay etmemelerini bekleyemem… Arada bir… Öyle değil mi?”

Prens, cevap bekliyormuşçasına çevresindekilere teker teker baktı. Herkes beklenmedik ve sebepsiz gibi görünen bu çıkışın ezici şaşkınlığı içindeydi. Ama Prensin sözleri tuhaf bir davranışa sebep oldu.

“Bunları neden söylüyorsunuz?” diye bağırdı Aglaya. “Neden ***onlara***?”

Çok kızmıştı, gözleri alev saçıyordu. Karşısında sessizce duran Prensin beti benzi attı.

Aglaya hiddetle devam etti. “Burada, bu sözleri dinlemeye layık bir tek kişi bile yok. Hiçbiri küçük parmağınız olamaz. Hiçbiri sizin kadar akıllı ve iyi yürekli değildir! Tümünden daha soylu, daha iyi, yücesiniz… Burada, az evvel elinizden düşürdüğünüz mendili eğilip almaya layık olmayanlar var… O halde neden kendinizi bu kadar alçaltıyorsunuz? Neden gururunuz yok?”

“Tanrım, inanılır gibi değil!” dedi Lizaveta Prokofyevna ellerini havaya kaldırarak.

Coşkuya kapılan Kolya bağırdı: “Yoksul Şövalye’ye alkış!”

Aglaya, her şeyi göze alan, sınır tanımayan bir öfkeyle Lizaveta Prokofyevna’ya doğru bir adım attı: “Evinizde ne hakla bana hakaret ederler! Herkes bana işkence ediyor. Prens, neden üç gündür sizin yüzünüzden beni hırpalıyorlar? Sizinle asla evlenmeyeceğim. Asla. Bunu böyle bilin. Sizin gibi biriyle evlenilebilir mi? Aynaya bakın, şu anda nasıl göründüğünüze bir bakın! Sizinle evleneceğim diye neden bana takılıyorlar? Bunu bilmeniz lazım! Siz de onlarla birliksiniz.”

“Kimse ona takılmadı!” diye mırıldandı Adelaida korkuyla.

“Kimsenin aklından böyle bir şey geçmedi. Bu konuda tek bir söz edilmedi!” diye bağırdı Aleksandra İvanovna.

Lizaveta Prokofyevna öfkeden titreyerek oradakilere döndü. “Kim söyledi bunu? Ne zaman söyledi? Nasıl böyle bir şey söylenir? Sayıklıyor mu yoksa?” diye sordu.

“Herkes üç gündür sadece bunu konuşuyor. Onunla asla evlenmeyeceğim!”

Aglaya bunları söyledikten sonra ağlamaya başladı. Yüzünü elleriyle saklayarak bir iskemleye yığıldı.

“Ama o henüz elini isteme…”

“Henüz elinizi istemedim ki, Aglaya İvanovna” diye ağzından kaçırdı Prens.

“Ne de-din sen! Bu da ne demek oluyor?” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna şaşkınlık ve dehşetle. Kulaklarına inanmak istemiyordu.

Prens kopuk kopuk konuşmaya başladı: “Ben… sadece… şunu demek istemiştim… Aglaya İvanovna’ya açıklamak onuruna ermek istediğim… Böyle bir niyetim yoktu… . Yani ona evlenme teklifinde bulunma onurunu kazanmadığımı… Hatta hiçbir zaman da… İnanın bana bu işte bir suçum yok Aglaya İvanovna! Size evlenme teklifi yapmayı aklımdan bile geçirmedim; hiç kuşkunuz olmasın! Biri bana iftira etmiş, kötü amaçlı biri… İçinizi rahat tutun siz!”

Bunları söylerken Prens, Aglaya’ya yaklaşmıştı. Aglaya yüzüne örttüğü mendili çekip hızla baktı. Prensin korku dolu yüzünü görünce birden kahkahayı bastı. Sözlerinin anlamını kavramıştı. Bu kahkaha öyle içten ve alaycıydı ki Adelaida dayanamayıp Prense bakınca kardeşine katıldı. İkisi de neşeli okul çocukları gibi gülüyordu. Bunu gören Prens de sevinçle gülümsedi:

“Tanrı’ya şükür! Tanrı’ya şükür!” diyordu durmadan.

Aleksandra da kız kardeşleri gibi gülmeye başladı. Üç kızın kahkahaları sanki hiç bitmeyecekti.

“Deli bu kızlar!” diye homurdandı Lizaveta Prokofyevna. “İnsanı ya korkuturlar ya da…”

Kahkahalar Prens Şç., Yevgeni Pavloviç ve Kolya ya da bulaştı. Prens de onlara bakarak gülüyordu.

“Hadi gezmeye gidelim!” diye bağırdı Adelaida. “Hepimiz birlikte gezmeye gidelim, Prens de bize katılsın! Bugün çok şirinsiniz Prens. Öyle değil mi Aglaya? Sen de öyle düşünmüyor musunuz anne? Demin Aglaya’ya yaptığı açıklamadan dolayı onu kucaklamalıyım, kesinlikle… Sevgili anneciğim, buna izin verir misiniz? Aglaya, müsaade et, ***Prensini*** öpeyim!”

Genç kız gerçekten de Prense yaklaşıp alnından öptü. Prens Adelaida’nın ellerini öyle kuvvetli sıktı ki kız çığlık atmamak için kendini zor tuttu; ona büyük bir sevinçle baktı, ardından hızla elini dudaklarına götürüp üç kez öptü.

“Hadi gidelim!” dedi Aglaya. “Prens, kavalyem olun. İzin verir misin anne? Beni reddettiniz Prens. Benden sonsuza kadar vazgeçtiniz, öyle değil mi Prens? Ama siz bir kadının koluna nasıl girilir bilmiyor musunuz?

Göstereyim. Bakın, şöyle. Hadi, öne geçelim. Herkesin önünde baş başa yürüyelim mi?”

Aglaya sürekli konuşuyor, arada bir kahkaha atıyordu.

“Tanrı’ya şükür. Tanrı’ya şükür!” diyordu Lizaveta Prokofyevna, kendi de neye sevinip şükrettiğini anlamadan.

“Son derece tuhaf insanlar!” diye düşündü Prens Şç. Onların evine ilk defa geldiğinden beri bunu belki yüzüncü kez aklından geçiriyordu. Ama bu insanlardan hoşlanıyordu. Prense gelince, belki de ondan hoşlanmıyordu. Gezmeye çıktıklarında, Prens Şç.’nin suratı asıktı, biraz kaygılı gibiydi.

Aralarında en keyifli Yevgeni Pavloviç görünüyordu. İstasyona giden yol boyunca, şakalarıyla Aleksandra ile Adelaida’yı güldürdü. Kızlar zaten gülmeye hazır bir haldeydi. Yevgeni Pavloviç onların kendisini dinlemediğinden şüphelendi ve içten bir kahkahayla güldü. İki kız kardeşin neşesi yerindeydi aslında. Zaman zaman önde Prensle birlikte yürüyen küçük kardeşlerine bir göz atıyorlardı. Belli ki Aglaya’nın az evvelki davranışını henüz çözememişlerdi. Prens Şç., Lizaveta Prokofyevna’yı düşüncelerinden uzaklaştırmak için sürekli havadan sudan söz ederek onu iyice sıkmıştı. Generalin karısı dalgındı, çoğunlukla kendisine yöneltilen sorulara alakasız cevaplar veriyor ya da susuyordu.

Ama Aglaya İvanovna’nın o akşamki tuhaflıkları henüz sona ermemişti. Villadan yüz adım kadar uzaklaştıkları sırada, inatla susan kavalyesinin kulağına bir şeyler fısıldadı:

“Sağa bakın.”

Prens sağa baktı.

“Daha dikkatle bakın. Parkta, şu üç kocaman ağacın yanındaki yeşil bankı görüyor musunuz?”

Prens gördüğünü söyledi.

“Beğendiniz mi burayı? Bazen herkes uyurken, sabah yedide gelip burada tek başıma otururum.”

Prens buranın çok güzel bir yer olduğunu mırıldandı.

“Artık sizinle kol kola yürümek istemiyorum, ayrılalım. Ya da en iyisi, kolunuzu bana verin ama susun. Düşüncelerimle baş başa kalmak istiyorum…”

Bu ikaz aslında gereksizdi: Prens zaten gezinti boyunca tek söz bile edeceğe benzemiyordu. Yeşil bankı düşününce yüreği hızla çarptı ama bir dakika sonra aklına gelen saçmalıktan utandı.

Bilindiği gibi Pavlovsk istasyon parkı "seçkinlerin" uğrak yeridir, pazar ve bayram günleri hariç; çünkü o gün şehirden buraya "her türlü" insan geliyor. Hafta içi güzel kıyafetlerini giyinip müzik dinlemek buraya gelmek seçkin tabakaya ait insanlar için bir gelenektir. Burada çalan orkestra park orkestraları arasında en iyi olarak kabul edilir. Ortada içten bir aile havası estiği halde, herkes ciddidir. Sayfiyede oturanların bir kısmı buraya sırf müzik dinlemek için gelirken, çoğu büyük bir zevkle birbirini görmek için gelir. Fazla olay çıkmaz, öte yandan hiç olay çıkmaması da mümkün değildir.

Çok güzel bir akşamdı, kalabalık bir dinleyici topluluğu vardı. Orkestraya yakın bütün yerler doluydu. Kahramanlarımız orkestradan biraz uzakta, soldaki çıkışa yakın oturdu. Kalabalık ve müzik Lizaveta Prokofyevna'yı az da olsa canlandırdı. Kızlar eğleniyordu tanıdıklarıyla bakışıp başlarıyla selamlaştılar, kıyafetleri konusunda fikir yürütüp gülüştüler. Yevgeni Pavloviç bol bol selam dağıtıyordu. Hâlâ kol kola olan Prens ile Aglaya da hemen dikkatleri çekti. Bazı tanıdık gençler anne ve kızların yanına gelip sohbet etiler, aralarından iki üç kişi onlarla birlikte kaldı. Yevgeni Pavloviç'in dostlarıydı bunlar. İçlerinde özellikle biri gayet yakışıklı ve neşeli bir genç subay, Aglaya'nın ilgisini çekmeye uğraşıyordu. Aglaya da ona karşı ilgi gösterdi, çok keyifliydi. Yevgeni Pavloviç, subay arkadaşını Prensle tanıştırmak istedi, ikisi selamlaşıp el sıkıştı. Subay Prense bir şeyler sordu. Prens cevap olarak kendi kendine bir şeyler mırıldanınca subay onu dikkatle süzdü. Ardından Yevgeni Pavloviç'e dönerek, bu tanışmanın gerekçesini anladığını göstermek amacıyla gülümsedikten sonra tekrar Aglaya'yla ilgilendi. Genç kızın birden kızardığını Yevgeni Pavloviç'ten başka kimse fark etmedi.

Prens birilerinin Aglaya'yla konuştuğunun, onunla ilgilendiğinin farkında bile değildi. Hatta zaman zaman onun yanında oturduğunu bile unutuyordu. Buradan gitmek istiyordu; düşünceleriyle baş başa kalabileceği, kimsenin onu bulamayacağı tenha bir köşeye kaçabilseydi keşke… Ya da hiç olmazsa evinde olsaydı, kendini kanepenin üzerine atıp, yüzünü yastığa gömerek bütün gün, bütün gece öylece kalabilseydi… Bazen dağları özlüyordu,

unutamadığı o mekânı… İsviçre’deyken orada gezmekten ve köye, belli belirsiz görünen çavlana, beyaz bulutlara, terkedilmiş şatoya bakmaktan çok hoşlanırdı. Şimdi orada olmayı ve düşünmek istediği şeyi –bin yıl da olsa her zaman aynı şeyi– düşünmeyi ne kadar da isterdi! Burada herkes varsın onu unutsun. Onu hiç tanımasalardı, her şey bir rüya olsaydı ne kadar iyi olurdu! Zaten rüya ya da gerçek, ne fark eder? Bazen bakışlarını birden Aglaya’ya çeviriyordu ama tuhaf bakışlardı bunlar, sanki çok uzaklarda bulunan başka bir şeye ya da kıza değil de resmine bakıyormuş gibiydi.

Aglaya neşeli konuşmasını kesip: “Neden bana öyle bakıyorsunuz Prens?” dedi. “Korkutuyorsunuz beni, sanki her an elinizi uzatıp yüzümü çimdikleyecekmişsiniz gibi geliyor. Haksız mıyım Yevgeni Pavloviç, bana o şekilde bakmıyor mu?”

Prens bu sözleri kendisiyle konuşulmasına şaşıyormuş gibi dinledi. Söylenenleri anlamaktan ziyade sezdi ve sessiz kaldı ama Aglaya’nın ve diğerlerinin gülüştüklerini duyunca birden o da gülmeye başladı. Gülüşmeler iyice arttı. Belli ki neşeli biri olan subay katıla katıla güldü. Aglaya kızgınlıkla: “Budala!” diye söylendi kendi kendine.

Lizaveta Prokofyevna öfkeyle, “Aman Tanrım! Bu kız aklını kaybetmiş olmalı… Böyle birini seçmesi mümkün mü?” diye mırıldandı dişlerinin arasında.

Aleksandra annesinin kulağına eğildi ve emin bir sesle konuştu: “Bu da bir şaka, aynı geçen günkü ’Yoksul Şövalye’ şakası gibi, başka bir şey değil. Ama bu şaka artık sınırı aşıyor. Buna bir son vermeli anne! Demin bizi korkuttu.”

Lizaveta Prokofyevna bu açıklamayla biraz rahatladı. “İyi ki karşısındaki bir budala” diye fısıldadı o da.

Prens kendisine budala dendiğini duymuştu, bir anda ürperdi ama ürpermesi bundan değildi. Kalabalığın içinde tam olarak hangi yönde olduğunu kestiremediği ama yine de ondan fazla uzak olmayan bir yerde, kıvırcık kara saçlı, solgun, gülümsemesini ve bakışlarını çok iyi tanıdığı bir yüzü görür gibi olmuştu. Belki de sadece bir hayaldi. Bu hayalden gözlerinin önünde yalnızca çarpık bir gülümseme, bir çift göz, bir de hemen geçip giden yeşil fular takan bir adam kalmıştı. Prens bu kişinin kalabalığa mı karıştığı yoksa istasyona mı girdi, emin olamıyordu.

Ama bir an sonra huzursuz bir merakla çevreyi süzmeye başladı. Gördüğü bu hayal gerçek olabilir miydi? Gezintiye çıkarken istasyona gittiklerinin farkında olamayacak kadar dalgındı; nereye gideceğini, ne göreceğini bilmiyordu. Biraz daha dikkatli olsaydı, bir süredir Aglaya'nın merakla bir şey ararmış gibi çevreye bakındığını fark ederdi. İşte şu anda da Prens huzursuzlaşınca Aglaya da heyecanlandı. Prensin her dönüşünde, o da başını çeviriyordu.

Derken Prens ve Epançinler'in oturduğu istasyonun arka çıkış kapısına yakın, on kişiye yakın bir grup göründü. Önde yürüyen üç kadından ikisi öyle güzeldi ki, peşlerinden bunca hayranı sürüklemelerine şaşılacak bir şey yoktu. Asıl şaşırtan bu hayran takımının görünüşüydü. Bu kişiler aynı yanındaki kadınlar gibi, istasyona müzik dinlemeye gelen insanlara pek benzemiyordu. Daha görünür görünmez orada bulunanlar yeni gelenleri fark etmişti ama görmezlikten geldi. Sadece gençlerden bazıları bakışarak birbirlerine bir şeyler fısıldayıp gülümsediler. Zaten yeni gelen grup kendilerini göstererek yüksek sesle konuşup gülüştüklerinden dolayı onları fark etmemek mümkün değildi. Çoğu belli ki çakırkeyifti. Oysa bazıları çok şık ve zarif giyinmişti. Ama yine de aralarında kılık kıyafeti pek tuhaf, yüzleri garip bir şekilde alev alev yanan insanlar da yok değildi. Grubun içinde ayrıca birkaç asker ve gençliği geçmişte kalmış bazı insanlar da vardı. Özellikle giysileri bol özenle dikilmiş, yüzükleri ve kol düğmeleri çok gösterişli birkaç kişi dikkatleri çekiyordu. Kara perukları ve favorileriyle soylu ve kibirli görünüyorlardı ama yüzlerinden bezginlik okunuyordu. Yüksek sosyetede böylelerinden vebadan kaçar gibi kaçarlar. Ama en tedbirli adam bile komşu evin damından düşecek tuğladan korunamaz. Müzik dinlemeye gelmiş yüksek sosyetenin başına da işte böyle bir tuğla düşmeye hazırlanıyordu.

İstasyondan, orkestranın bulunduğu yere gitmek için üç basamak inmek gerekiyordu. Yeni gelen grup karasızca bu basamakların önünde durdu. Kadınlardan biri ilerleyince, peşinden gitmeye ancak iki kişi cesaret edebildi. Bunlardan biri orta yaşlı, mütevazı görünümlü, her bakımdan düzgün bir adama benziyordu ancak tam anlamıyla silik biriydi; kimseyi tanımadığı gibi onu da kimse tanımıyordu. Diğeri ise kılık kıyafetten tutun da davranışlarına varıncaya kadar, her şeyiyle kuşku uyandıran bir adamdı. Bunlar dışında kadını izleyen olmadı, zaten o da inerken arkasına bile

bakmadı, belli ki izleyip izlenmediğine önem vermiyordu. Eskisi gibi yüksek sesle konuşup kahkahalar atıyordu. Kadın son derece zengin, zevkli ama biraz fazla gösterişli giyinmişti. Orkestranın önünden alanın diğer tarafına, yola yakın bekleyen arabanın yanına geçti.

Prens ***onu*** görmeyeli üç ayı geçmişti. Petersburg'a döndüğünden beri görmek istemiş ama gizli bir önsezi onu durdurmuştu. Sürekli karşılaşmalarının nasıl olacağını düşünüyor ve ürpermekten kendini alamıyordu. Bu altı ay boyunca Prens pek çok kez Nastasya Filipovna'nın portresini ilk gördüğünde üzerinde bıraktığı etkiyi hatırlıyordu. Taşrada geçirdiği ve onunla hemen her gün görüştüğü o ay, Prensi öylesine etkilemişti ki onu hafızasından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Bu kadının yüzünde ona acı veren bir şeyler vardı. O gün Rogojin'in evinde bunu sonsuz bir acıma duygusu olarak nitelemişti. Bu doğruydu. Genç kadının portresi bile onun yüreğinde korkunç bir acıma duygusu ve kaygı uyandırıyordu. Bu duygu onu hiç bırakmamıştı, şimdiyse daha dayanılmaz oluyordu. Ama yine de Prens, Rogojin'e söylediklerinin duygularını ifade etmekte yetersiz kaldığını biliyordu. O anda Nastasya Filipovna birden ortaya çıkınca, o zaman bulamadığı o sözcüğü bütün gücüyle kavradı. Dehşet! Evet, şu anda da dehşet içindeydi. Bazı sebeplerden dolayı bu kadının aklını yitirmiş olduğuna kesinlikle inanıyordu. Dünyada en çok sevdiği ya da sevebileceği bir kadını, demir parmaklıklar arkasında zincirli, gardiyan sopaları altında bağırırken görmeye benzetebiliriz Prensin o anda hissettiklerini.

Aglaya ona bakarak safça kolundan çekti. "Neyiniz var?" diye fısıldadı hızla.

Prens başını o anda Aglaya'nın anlaşılmayan bir alevle parlayan kara gözlerine çevirip gülümsemek için kendini zorladı ama onu hemen unuttu ve bakışlarını yine hayaline odakladı. Nastasya Filipovna tam o anda kızların iskemlelerinin yakınından geçiyordu. Yevgeni Pavloviç, Aleksandra İvanovna'ya neşeyle ilginç hikâyeler anlatıyordu. Aglaya ansızın alçak sesle "Nasıl?" dedi ama sorusunu bitirmeden durdu. Güya kimlerin önünde geçtiğini fark etmeyen Nastasya Filipovna ansızın Yevgeni Pavloviç'e döndü.

"Ah, işte o!" diye bağırdı durarak. "Aramadığım yer kalmadı, gökte ararken yerde bulmak buna denir… Seni orada sanıyordum… amcanın

yanında yani…”

Yevgeni Pavloviç kızardı, öfkeyle Nastasya Filipovna’ya baktı, sonra aceleyle gözlerini başka tarafa çevirdi.

“Ne? Yoksa bilmiyor musun? Bilmediğine inanamıyorum doğrusu! İntihar etmiş… Amcam bu sabah beynine kurşun sıkmış! Bunu az evvel öğrendim, saat iki sularında… Şehrin yarısı duymuş. Devlet kasasından, kimine göre üç yüz elli bin kimine göre beş yüz bin ruble açık vermiş. Oysa sana miras bile bırakacağını sanıyordum! Parayı yemiş bitirmiş. Şaşmamak lazım aslımda, sefih bir ihtiyardı… Hadi hoşça kal, ***bonne chance***![22] Gitmeyecek misin yoksa? Görevden tam zamanında ayrıldın! Seni gidi kurnaz seni! Belki de biliyordun, ha? Her şeyi önceden biliyordun belki…”

Nastasya Filipovna’nın bu küstahça kışkırtmasında, aralarındaki yakınlığı (öyle bir şey yoktu aslında) açıkça ortaya koyan samimi konuşma tarzında, kesinlikle bir amaç gizliydi. Yevgeni Pavloviç ilkten onu görmezlikten geldi. Ama amcasının ölüm haberini duyunca beti benzi attı ve Nastasya Filipovna’ya baktı. Belli ki duydukları onu yıldırım gibi çarpmıştı. O anda Lizaveta Prokofyevna yerinden kalktı ve hızla mekândan uzaklaştı; herkes peşinden gitti. Prens Lev Nikolayeviç gidip gitmemekte kararsız bir halde duraksadı. Yevgeni Pavloviç ise oturuyordu, heyecanını hâlâ yenememişti. Epançinler henüz yirmi adım gitmemişlerdi ki korkunç bir rezalet koptu.

Aglaya ile konuşan subay, çok sinirlenmişti. (Yevgeni Pavloviç onun çok yakın bir arkadaşıydı.)

“Bu işi kırbaç paklar” dedi yüksek sesle. “Bu münasebetsiz başka dilden anlamaz!”

Nastasya Filipovna hızla subaya döndü, gözleri ateş saçıyordu. Kendisinden iki adım ötede duran hiç tanımadığı bir gencin ellerinde tuttuğu incecik örülmüş bir bastonu kaptığı gibi var gücüyle subayın yüzüne indirdi. Her şey bir anda olup bitmişti… Kendinden geçen subay genç kadının üzerine atıldı. Nastasya Filipovna’nın hayran grubundan etrafında kimse kalmamıştı. Her bakımdan düzgün birine benzeyen orta yaşlı adam bir yerlere sıvışmıştı, diğeri ise bir köşede etrafına gülücükler saçıyordu. Kuşkusuz bir dakika sonra polis yetişirdi; ama o zamana dek iki adım ötede duran Prens, subayı arkasından, kollarından yakalamasaydı Nastasya Filipovna zor anlar yaşayacaktı. Subay ellerini kurtararak Prensi hızla

göğsünden itti. Prens üç adım geriye fırladı, bir iskemlenin üstüne düştü. Tam o anda Nastasya Filipovna'nın iki fedaisi daha ortaya çıktı. Okuyucuların çok iyi tanıdığı eski Rogojin çetesinin üyelerinden biri subayın önüne dikildi ve kasılarak kendini tanıttı:

"Emekli teğmen Keller! Yumruk dövüşünü kabul ederseniz, zarif cinsin yerine, emrinize amadeyim. İngiliz boksuna da varım… Durun yüzbaşı, uğradığınız ***korkunç*** hakaret için gerçekten de çok üzgünüm ama bunca kalabalıkta, bir kadına karşı yumruk kullanılmasına asla müsaade edemem. Başka bir çözüm isterseniz eğer… Yani soylu birine yaraşır bir çözüm demek istiyorum… Beni anladığınızı umarım…"

Ama yüzbaşı kendini toparlamıştı ve onu dinlemiyordu bile. O sırada kalabalığın içinden çıkan Rogojin, Nastasya Filipovna'nın koluna girip götürdü. Rogojin çok heyecanlı görünüyordu; yüzü sararmıştı, titriyordu. Genç kadını götürürken subayın yüzüne karşı alay etme fırsatını kaçırmadı:

"Hah, eline ne geçti sanki? Suratın kan içinde!"

Subay artık tamamen kendine gelmişti; yüzünü mendiliyle örterek ayağa kalkan Prense kibarca:

"Az evvel tanışma şerefine eriştiğim Prens Mişkin, değil mi?" dedi.

Prens, titreyen ellerini nedense subaya doğru uzatarak: "Aklı başında değil onun, delidir! İnanın bana!" diye cevap verdi.

"Ben tabii ki bu bilgilere sahip değilim, sadece isminizin bu olduğundan emin olmak istemiştim."

Prensi başıyla selamlayıp uzaklaştı. Polis memurları olayla ilgili kişilerin uzaklaşmasından tam beş saniye sonra geldi. Rezalet de zaten iki dakikadan fazla sürmemişti. Orada müzik dinlemek için toplananlardan bir kısmı kalkıp gitmişti. Kimileri yer değiştirmişti, kimileri ise olay çıkmasına sevinmişlerdi. Olay bitmişti. Orkestra yeniden çalmaya başladı. Prens Epançinler'le birlikte gitti. İtildikten sonra iskemleye otururken soluna baksaydı eğer olan biteni seyretmek için yirmi adım ötede duran ve annesiyle ablalarının çağrısına kulak asmayan Aglaya'yı görecekti. Sonunda Prens Şç., ona yaklaşıp gelmesi için ikna etmişti. Lizaveta Prokofyevna sonradan yanlarına döndüğünde Aglaya'nın aşırı heyecanlı olduğunu hatırlamıştı; büyük ihtimalle onların çağırılarını bile duymamıştı. İki dakika sonra parka girerken Aglaya kendine has kibirli ses tonuyla:

“Bu komedinin nasıl biteceğini görmek istemiştim sadece” dedi.

III

İstasyon parkındaki olay anneyle kızları dehşet içinde bırakmıştı. Son derece heyecanlı olan Lizaveta Prokofyevna kızlarıyla birlikte dönüş yolunu nerdeyse kaçarak geçti. Kendine gelmekte ve düşüncelerini toparlamakta zorlansa da bu olayın çok önemli olduğunun bilincindeydi. Bütün bu karışıklık ve korkuya rağmen generalin karısının zihninde bazı düşünceler şekillenmeye başlamıştı. Ailenin bütün mensupları bu sıra dışı olayla bazı gizlerin ortaya çıkmaya başladığını seziyorlardı. Prens Şç.’nin bütün söylediklerine rağmen Lizaveta Prokofyevna ve büyük kızları, Yevgeni Pavloviç’in “nasıl bir adam olduğu” nihayet ortaya çıktığını ve “o münasebetsiz kadınla ilişkisi olduğu resmen kanıtlandığını” düşünüyorlardı. Bu sonuçla birlikte bilinmeyenler daha da çoğaltmıştı. Kızlar küçük kız kardeşleri Aglaya İvanovna’nın bu konuda, onlardan çok daha fazla bilgiye sahip olduğundan şüpheleniyorlardı. Prens Şç. içine kapanık ve düşünceliydi. Lizaveta Prokofyevna, yol boyunca onunla tek kelime konuşmamıştı ama Prens Şç. bu suskunluğun farkında bile değildi. Adelaida “Petersburg’da neler olmuş?”, “Bu amca olayı da neyin nesi?” diye sorduğunda Prens Şç. de cevap olarak bütün söylenenlerin saçma olduğunu mırıldandı. “Kuşkusuz” dedi Adelaida ve konuyu kapattı. Aglaya gayet sakindi ve yol boyunca konuşmadı. Sadece bu kadar hızlı gitmelerine gerek olmadığını belirtti. Bir ara arkaya bakınca onlara yetişmeye çabalayan Prens Mişkin’i gördü. Alaylı alaylı güldü, bir daha da dönüp bakmadı.

Villaya yaklaşırken Petersburg’dan yeni dönen İvan Fedoroviç’e rastladılar. İlk sözü Yevgeni Pavloviç’i sormak oldu. Ama karısı yüzüne bile bakmadan yanından geçti. General, kızlarının ve Prens Şç.’nin bakışlarından, evde bir fırtına kopacağını anladı. Kendisi de zaten çok huzursuzdu. Prens Şç.’nin koluna girip villanın önünde alçak sesle bir şeyler konuştu. Lizaveta Prokofyevna’nın yanına taraçaya geldiklerinde, ikisi de telaşlı görünüyorlardı; belli ki önemli bir haber almışlardı.

Herkes yavaş yavaş yukarı Lizaveta Prokofyevna’nın dairesinde toplandı. Taraçada yalnız Prens kaldı, bir köşeye oturmuş sanki bir şeyler bekliyormuş gibi bir hali vardı. Evdeki telaşı gördüğü halde kalkıp gitmeyi

akıl edemiyordu. Dünyayı unutmuş, oturduğu yerde iki sene daha kalacakmış gibi öylece duruyordu. Ara ara kulağına üst kattan heyecanlı ve kaygılı sesler geliyordu. Taraçada ne kadar oturduğunu kendisi de bilmiyordu. Geç olmuş, hava kararmıştı. Birden Aglaya geldi, sakin görünüyordu ama biraz solgundu. Prensi bir köşede iskemlede otururken görünce gülümsedi, yanına yaklaştı ve sanki şaşırmış gibi,

“Burada ne yapıyorsunuz?” diye sordu.

Prens mahcup bir şekilde hemen ayağa kalktı. Ama Aglaya yanına oturunca, kendisi de oturdu. Genç kız onu dikkatlice süzdü, ardından boş boş pencereye baktı ve sonra tekrar gözlerini Prense dikti.

Prens, “Belki de içinden gülmek geliyordur, ama hayır, öyle olsa gülerdi” diye düşündü.

Kısa bir sessizlikten sonra Aglaya: “Çay içer misiniz? Getirmelerini söyleyeyim” dedi.

“Ha-yır… Bilmem ki…”

“İnsan canının isteyip istemediğini bilmez mi hiç? Ha, bu arada, biri sizi düelloya çağırsaydı, ne yapardınız?”

“Ama kim… Kim beni düelloya çağırır?”

“Diyelim ki çağırdı… Çok korkar mıydınız?”

“Sanırım… evet… Çok korkardım.”

“Gerçekten mi? Ciddi misiniz? Demek korkaksınız?”

Prens, biraz düşündü. “Hayır, belki de değilim. Korkup kaçarsam o zaman korkağım demektir. Ama korkup kaçmazsam demek ki korkak değilim” dedi gülümseyerek.

“Siz kaçmaz mısınız?”

“Belki de kaçmazdım.”

“Ben, kadın olduğum halde asla kaçmazdım” dedi Aglaya biraz gücenerek. “Bence her zamanki gibi benimle alay ediyor ve daha ilginç görünmek istiyorsunuz… Düellolarda, genellikle kişilerin arasındaki mesafe on iki adım mıdır? Kimileri on adım diyor, öyle mi? Öldürmek ya da yaralamak için kaç adım gerekli?

“Düellolarda pek ölen olmaz.”

“Nasıl olmaz? Ya Puşkin?”

“Tesadüf büyük ihtimalle.”

“Hiç de tesadüf değil. Ölümüne bir düelloydu ve onu öldürdüler.”

“Belli ki Dantes daha yukarıya, başına ya da göğsüne nişan almıştı. Kurşun çok aşağıya girmiş, hiç kimse oraya nişan alamaz. Yani kurşun sapmış ya da yanlış atış edilmiş. Bu konuyu bilenlerle konuşmuştum.”

“Ben de bir askerle konuşmuştum… Talimata göre, savaş düzenine geçildiği zaman, mangaların “belden yukarı” nişan almak zorunda olduklarını söylemişti. “Belden yukarı” Yani ne göğse ne de başa; belden yukarı nişan alınacak. Daha sonra bir subay bunu doğruladı.

“Uzak mesafeden ateş edenler içindir bu talimat.”

“Siz ateş etmeyi biliyor musunuz?”

“Hiç ateş etmedim.”

“Tabanca doldurmayı bile bilmiyor musunuz?”

“Bilmiyorum. Aslında nasıl doldurulacağını bilirim ama kendim hiç yapmadım.”.

“Yapmadıysanız bilemezsiniz, çünkü bu tecrübe isteyen bir iştir! Bakın şimdi, ilk önce iyi bir tabanca barutu almanız lazım. Yaş olmamalı, çok kuru olmalı; çok kuru öyle diyorlar. İnce bir barut varmış ondan isterseniz; top barutu olmaz. Kurşunlar da kendiliğinden girmeliymiş. Tabancanız var mı?”

“Hayır, ne yapayım ben tabancayı?” dedi Prens gülerek.

“Saçma! Bir an evvel bir tabanca almalısınız, Fransız ya da İngiliz malı olsun, en iyisi onlarmış. Sonra içine iki yüzük dolusu barut doldurursunuz. Daha çok koyarsanız, daha iyi olur. Ağzını keçeyle tıkarsınız, öyle yapılması lazımmış, sebebini bilmiyorum. Bir yerden bulursunuz artık, bir şilteden ya da kapı tıkaçlarından çıkarırsınız mesela… Tıkacı soktuktan sonra kurşunu koyarsınız. Unutmayın önce barut, sonra kurşun yoksa ateşlenmez. Neden gülüyorsunuz? Her gün atış talimi yapmalı, nişan almayı öğrenmelisiniz. Tamam mı?”

Prens gülüyordu, Aglaya hışımla ayağını yere vurdu. Ciddi ciddi bu konunun üzerinde durması Prensi biraz şaşırtmıştı. Konuşma esnasında bir

ara Prens Aglaya'ya sorması gerektiği bir şey olduğunu sezinledi, tabancanın nasıl doldurulduğundan daha önemli bir şey ama bunu derhal unuttu. Karşısında duran genç kızdan başka bir şeyi görecek, düşünecek durumda değildi. Aglaya'nın anlattıklarının pek önemi yoktu onun için, önemli olan gözlerinin önünde olup ona bakmasıydı.

Yüzü asık, kaygılı ve kararlı bir halde İvan Fedoroviç üst kattan taraçaya indi.

"Lev Nikolayeviç, sen misin? Nereye gidiyorsun?" diye sordu, Prens hiç kımıldamadığı halde. "Gel, sana söylemek istediğim bir şey var."

Aglaya elini Prense uzattı. "Hoşça kalın."

Akşam karanlığında taraçada Prens genç kızın yüzünü iyice seçemiyordu. Generalle birlikte villadan çıktıklarında, Prens birden kıpkırmızı kesilip sağ elini sıkıca kapadı.

İvan Fedoroviç biriyle görüşmek için çıkmıştı, Prensle aynı yoldan yürümeye başladılar. General huzursuz ve telaşlıydı, sık sık Lizaveta Prokofyevna'nın ismini anıyordu… Eğer Prens o anda dikkatini biraz toparlayabilmiş olsaydı, generalin kendisinden bir şeyler öğrenmek istediğini, ama asıl konuyu bir türlü açamadığın fark edebilirdi. Ama öyle dalgındı ki İvan Fedoroviç'in söylediklerinden tek sözcük bile anlamamıştı. General, ateşli ateşli kendisine bir soru yönelttiğinde hiçbir şey anlamadığını itiraf etmek zorunda kaldı.

General omuzlarını silkti.

"Herkesin üzerinde bir tuhaflık var! Sana, Lizaveta Prokofyevna'nın neden endişelendiğini bir türlü anlamadığımı söylüyorum. Nöbet geçiriyor sanki, sürekli gözyaşı döküp bizi rezil ettiler diyor… Kim etmiş, nasıl etmiş, ne zaman, neden etmiş? Biliyorum, kabahatim büyük… o kadın iyice zıvanadan çıkmış, polis buna son vermeli. Ben bazı kimselerle görüşmeyi düşünüyorum, bugün hatta… Her şey güzellikle halledilmeli, başka bir rezalet daha çıkmadan çözümlenmeli. Çünkü bu gidişle ileride birçok karışıklık çıkabileceğini kabul etmeliyiz. Bir şeylerin döndüğü kesin. Ama neler, bu konuda herkes susuyor. Bu işten kimsenin mi haberi yok? Yarı yarıya hayalden ibaret sanki…"

"O deli, aklını kaybetmiş" diye mırıldandı Prens bugünkü olayı acıyla hatırlayarak.

“Kesinlikle haklısın. Tek sözle özetledin. Ben de senin gibi düşünüyordum, bu beni rahatlatıyor, daha kolay uyuyabiliyordum… Ama şimdi anlıyorum ki hiç de deli değil, başkalarına benzemiyor kabul, ama deli değil. Hatta ince hesapların kadını diyebiliriz. Bugün Kapiton Alekseyeviç hakkında söyledikleri bunu açıkça gösteriyor.”

“Kapiton Alekseyeviç de kim?”

“Tanrım, Lev Nikolayeviç! Beni hiç mi dinlemiyorsun! Ben şu saate kadar Kapiton Alekseyeviç’ten bahsettim. Hâlâ kendine gelemedim, elim ayağım titriyor. Bugün o yüzden geç geldim. Kapiton Alekseyeviç Radomski, Yevgeni Pavloviç’in amcası…”

“Ne olmuş?” diye bağırdı Prens.

“Bugün şafak vakti kendini vurmuş. Yetmişinde, saygıdeğer biriydi, iyi yaşamasını da bilirdi hani… O kadının da söylediği gibi, devlet hazinesinden yüklüce bir para eksikmiş!”

“Ama o nereden…”

“Nereden mi? Hah ha! Buraya gelir gelmez çevresine bir ordu toplandı. Evini ziyaret edenler, “tanışmak onuru peşinde” koşanlar arasında kimler var kimler… Petersburg’dan gelenlerden biri söylemiştir. Olayı bütün Petersburg bildiğine göre şu anda Pavlovsk’un yarısı ya da tümü biliyor. Üniforma konusunda söyledikleri, yani Yevgeni Pavloviç’in tam zamanında istifa ettiğini vurgulamasına ne diyorsun? Hayır, bu bir delinin işi değil. Yevgeni Pavloviç’in bu olanları bildiğine inanmıyorum tabii, ama bir felaket sezinlemiş olabilir. Oysa ben de, Prens Şç. de, ona miras bırakacağını umuyorduk. Korkunç bir olay! Korkunç! Yevgeni Pavloviç’i asla suçlamıyorum. Ama kuşkular olabilir tabii. Prens Şç. de çok şaşırdı. Her şey fazlasıyla tuhaf!”

“Ama Yevgeni Pavloviç’ten kuşkulanacak ne var?”

“Kesinlikle hiçbir şey! Soylu bir genç adam. Sanırım kişisel serveti zarara uğramamıştır. Gerçi Lizaveta Prokofyevna adını bile duymak istemiyor… İnan ailemde ne olup bitiğini tam olarak anlamakta zorluk çekiyorum. Sen aile dostusun Lev Nikolayeviç, açık açık konuşabilirim… Yevgeni Pavloviç bir ay kadar evvel Aglaya ile konuşmuş ve galiba ondan resmen olumsuz bir cevap almış.”

“Bu mümkün değil!” diye bağırdı Prens ateşli ateşli.

General şaşkınlıktan kalakaldı. “Yoksa bu konuda bir şey mi biliyorsun?” diye sordu. “Ben belki de seninle konuşmam uygun düşmeyen bir konu açtım ama sebebi senin… senin… böyle bir adam olman işte. Bu konuda bir şeyler biliyorsun, öyle mi?”

“Yevgeni Pavloviç konusunda hiçbir şey bilmiyorum” mırıldandı Prens.

“Ben de bilmiyorum! Beni toprağın altına gömmeye niyetliler, dostum. Bunun ne kadar ağır olduğunu anlamak istemiyorlar. Az evvel korkunç bir olay oldu! Seninle oğlum gibi konuşuyorum. Aglaya annesiyle sanki alay ediyor! Bir ay önce Yevgeni Pavloviç’le bir aralarında resmi bir konuşma geçtiğini ve Aglaya’nın onun evlenme teklifini reddettiğini ablaları söyledi. Öyle başına buyruk, garip bir yaratık ki sözlerle tanımlanamaz. Yürekli, akıllı, pırıl pırıl bir kız ama aynı zamanda şımarık ve alaycı. Tek kelimeyle kaprisli, küçük bir şeytan sanki. Az önce annesiyle, kardeşleriyle, Prens Şç.’yle açıkça alay etti… Kendimi saymıyorum bile, benimle hep alay eder. Onu o kadar çok seviyorum ki, benimle alay etmesine bile bayılıyorum. Sanıyorum bu yüzden o şeytan kız da beni bir başka seviyor. Seninle de alay ettiğine bahse girerim. Demin sizi konuşurken gördüm, sanki az evvel yukarıda fırtına kopmamış, hiçbir şey olmamış gibi masum masum oturuyordu.”

Prens kıpkırmızı kesildi, sağ avucunu sıktı ama sesini çıkarmadı.

General içten bir ateşle devam etti: “Sevgili Lev Nikolayeviç! Ben de, Lizaveta Prokofyevna da seni çok seviyoruz ve her şeye rağmen sana büyük bir saygı duyuyoruz. Gerçi bilmediğim bir sebepten ötürü karım bugünlerde sana çok kızgın, acısını da benden çıkarıyor ama geçer, çünkü onun da sana karşı saygısı büyük ve kendi oğlu gibi seviyor. Şu küçük şeytanın sözlerini duysaydın… Annesinin önüne dikilmiş, bütün sorularımız, soğukkanlılıkla, hatta hınçla karşıladı, özellikle de benimkileri, çünkü aile reisi olarak bu işi sertlikle ele almaya karar vermiştim, ahmaklık ettim tabii… Alaylı alaylı: “Hâlâ anlayamadınız mı? Bu delinin… –O da senin gibi aynen bu sözcüğü kullandı- Bu delinin, ne olursa olsun, beni Lev Nikolayeviç’le evlendirmeyi aklına koyduğunun, bunun için de Yevgeni Pavloviç’i evinizden uzaklaştırmak için elinden ne geliyorsa yaptığının farkında değil misiniz?’ dedi… Bunu duyunca nasıl hissettiğimizi anlayabiliyor musunuz? Daha

fazla konuşmadı, bir açıklama getirmeden alayla gülerek kapıyı çarpıp gitti. Ağzımız açık kalmıştı. Sonra bana onunla senin aranda geçen bugünkü olayı anlattılar… Beni dinle sevgili dostum, sen son derece anlayışlı bir insansın, hiç de alıngan değilsin… Bunu fark ettim. Azizim gücenme, alınma sakın, ama bizim küçük şeytan seninle alay ediyor… Tıpkı bir çocuk gibi… Olan bu… Başka hiçbir şey değil… Seninle de hepimiz gibi, can sıkıntısından alay ediyor. Hadi hoşça kal! Sana karşı duygularımızı biliyorsun değil mi? Bu olanlar hiçbir şeyi değiştirmez… Ben buradan sapacağım… Görüşürüz! Ne gün ama… Sayfiyeye kafa dinlenmek için geldik güya!”

Prens, dört yol ağzında tek başına kalmıştı. Hızla etrafına göz gezdirdi ve sokağı geçip bir köşkün penceresine yaklaştı. Konuşma boyunca sağ elinde sıkıca tuttuğu küçük bir kağıt parçasını açtı ve pencereden sızan zayıf ışıkta şunları okudu:

“Yarın sabah saat yedide, parktaki yeşil bankta sizi bekleyeceğim. Sizi doğrudan ilgilendiren çok önemli bir konu hakkında konuşacağız.

P.S. Bu notu kimseye göstermeyeceğinizi umarım. Böyle bir ikazda bulunduğum için utanıyorum ama gülünç kişiliğinizi bildiğim için bunu yüzüm kızararak yazdım.

PP. SS. Söz konusu yeşil bankı size göstermiştim. Bunu da belirtmek zorunda hissettiğim için utanmalısınız!”

Mektup aceleyle yazılmıştı. Büyük ihtimalle Aglaya notu taraçaya inmeden önce çabucak yazıp katlamıştı. Prens aşırı heyecanlanmıştı, biraz da korkmuştu… Kağıt parçasını avucunda sıktı ve korkak bir hırsız gibi çabucak pencereden, ışıktan geriye kaçtı. Tam o sırada arkasında duran bir adama hızla çarptı.

“Benim Prens. Sizi izliyordum” dedi adam.

“Siz misiniz Keller?” diye şaşırdı Prens.

“Sizi arıyorum Prens. Epançinler’in köşkünün yakınlarında sizi bekledim. Doğal olarak içeri girmedim. Generalle yürürken de arkanızdan geldim. Emrinize amadeyim Prens! Keller hizmetinizde! Her türlü fedakârlığa hazırım, gerekirse ölmeye de…”

“Ama… Neden?”

“Düello olacak! O teğmen Molovtsov’u bilirim, şahsen tanımıyorum ama ismini duymuştum… Bu hakareti hazmedemez. Beni ve Rogojin’i adamdan saymaz, serseri gözüyle bakar, haksız da olmayabilir hani… Hesaplaşacağı bir siz kalıyorsunuz. Duyduğuma göre sizi sorup soruşturmuş, kuşkusuz yarın birini size gönderecektir, belki daha bugün bile… Şahit olarak beni seçme lütfünde bulunursanız, sizin için kodese girmeye bile hazırım. Bunu söylemek için arıyordum sizi Prens.”

“Demek siz de bana düellodan söz etmeye geldiniz” dedi Prens ve kahkahayla gülmeye başladı. Kelleri çok şaşırdı, biraz da bozuldu…

“Ama bugün öğleden sonra, onu kollarından tuttunuz Prens? Soylu biri, bir beyefendi, hem de kalabalık içinde, buna asla kaldıramaz.”

“O da beni göğsümden itti ama!” diye cevap verdi gülerek Prens. “Dövüşmemiz için bir sebep göremiyorum! Ondan özür dilerim olup biter. Ama dövüşmemiz gerekiyorsa da dövüşürüz. Silahını çeksin, bunu çok isterim. Hah ha! Nasıl olsa az evvel silah doldurmasını öğrendim. Keller, siz silah doldurmasını bilir misiniz? Önce tabanca barutu almalı. Unutmayın, barut nemli ve topta kullanılan cinsten olmamalı. Bunlara çok dikkat etmelisiniz. Önce barut doldurulur, sonra mesela kapılardan sökülmüş keçe barutun üstüne konur. Kurşunu baruttan evvel koymak lazım, aksi takdirde tabanca ateş almaz. Beni dinliyorsunuz değil mi Keller, ateşlenmez diyorum… Hah ha! Yeterli bir neden değil mi dostum Keller? Ah Keller, biliyor musunuz, sizi şimdi kucaklayabilirim… Hah hah ha! Demin o subayın önüne nasıl da dikildiniz? Bana şampanya içmeye gelin! Lebedev’in mahzeninde on iki şişe şampanyam olduğunu biliyor musunuz? Lebedev taşınmamızdan bir gün sonra onları bana sattı. Herkesi davet ediyorum! Söylesenize, bu gece uyuyacak mısınız?”

“Her zamanki gibi, Prens.”

“O halde iyi rüyalar! Hah hah ha!”

Prens, sokağı geçip parkta kayboldu. Keller’in aklı biraz karışmıştı. Şimdiye dek Prensi böyle garip bir ruh halinde görmemişti, hayaline bile getirmemişti…

“Nöbet geçiriyor olmalı, sinirleri zayıf biri, haliyle bugünkü olaydan çok etkilenmiştir. Ama korku yok, kesinlikle korku yok… Hımm, on iki şişe şampanya demek! Bir düzine şampanya hatırı sayılır yani. Bahse girerim

Lebedev bunları birinden rehin almıştır. Prens aslında epey iyi biri, severim ben böyle adamları. Zaman kaybetmemeli… Eğer şampanya varsa, fırsatı kaçırmamak lazım…”

Prens bugünkü olaylardan çok sarsılmıştı. Gerçekten de bir krizin eşiğindeydi.

Akşam karanlığında uzun uzun parkta yürüdü. Sonunda hep aynı patika üzerinde gidip geldiğini fark etti. Bankla, yaşlı ve yüksek bir ağacın arasındaki yüz adımlık yolu otuz kırk kere gidip gelmişti. Parkta geçirdiği bu bir saat içinde neler düşündüğünü bir türlü hatırlayamadı. Ama birden aklına gelen bir şeye gülerken yakaladı kendisini. Aslında belki de gülünecek bir şey değildi bu, ama içinden gülme isteği uyanıyordu. Bu düello konusunu belki de bir tek Keller’in değil, başka biri de düşünmüştür… Yani tabanca doldurma dersi bir rastlantı olmayabilirdi. “Aaa!” diye sıçradı ansızın, “Az evvel, taraçaya geldiğinde, beni bir köşede görünce çok şaşırdı Çay ister miyim diye sordu, gülümsedi… Ama belli ki bütün bu süre içinde notu elinde tutuyormuş. Demek ki taraçada olduğumu kesinkes biliyordu. O halde neden acayip şaşırdı? Hah ha ha!”

Prens, notu cebinden çıkarıp öptü ama hemen ardından garip düşüncelere daldı.

“Ne kadar tuhaf! Evet çok tuhaf!” dedi bir süre sonra. Hüzünlenmişti. Sevinçli olduğu anlarda nedendir bilinmez hüzünleniverirdi. Dikkatle etrafına bakındı ve banka yaklaştığını gördü. Buna çok şaşırdı ama aniden çöken bir yorgunlukla oturdu. Park son derece sessizdi, orkestra çoktan susmuştu. Etraf ıssızdı. Gece yarısı yaklaşıyordu. Ilık, berrak bir Petersburg gecesiydi. Haziranın başı olmasına rağmen sık ağaçlı park neredeyse karanlıktı.

O anda birisi ona âşık olduğunu, tutkuyla sevdiğini söyleseydi bu düşünceye şiddetle itiraz ederdi. Bu birisi, Aglaya’nın küçük notunun bir randevu notu olduğunu belirtse onun adına utançtan yerin dibine batar, belki de düelloya çağırırdı. Prens, bu genç kızın ona âşık olduğu, dahası kendisinin de ona âşık olduğu düşüncesi aklının köşesinden bile geçirmiyordu. Bu onu çok utandırırdı. Aglaya’nın “onun gibi bir adamı” sevme ihtimali dehşet vericiydi. Genç kızın ona karşı davranışları sadece çocukça bir yaramazlıktı, şakadan öte bir şey değildi. Prens bunu anlayışla

karşılıyordu, ona göre bu gayet doğaldı. Aklını kurcalayan başka bir şey vardı. General, Aglaya'nın herkesle, Prensle de alay ettiğini söylemişti. Prens en küçük bir gocunma bile duymuyordu, böyle olması gerekirdi zaten. Onun için asıl önemli olan, yarın erkenden onu görmesi, yeşil bankta yanında oturması, ona bakmasıydı. Daha fazlasına ihtiyacı yoktu. Aglaya'nın ona ne söyleyeceği, doğrudan doğruya onunla ilgili bu konunun ne olduğunu bir iki defa kendisine sormadı değil, böyle bir konunun varlığından bir an bile kuşku duymuyordu çünkü. Ama bunun üzerine düşünmek istemiyordu.

Prens, yoldaki kumların üzerinde hafif ayak sesleri duyarak başını kaldırdı. Karanlıkta yüzünü seçemediği biri yaklaşıp yanına oturdu. Prens adama dikkatlice bakınca, Rogojin'in solgun yüzünü tanıdı.

Rogojin, dişlerinin arasından: "Buralarda bir yerde dolaştığını tahmin etmiştim" diye mırıldandı. "Fazla aramam gerekmedi."

Sahanlıktaki olaydan sonra ilk kez bir araya geliyorlardı. Rogojin'in aniden çıkıp gelmesi Prensi öylesine sarsmıştı ki bir süre zihnini toplayamadı. Yüreğine acı bir sızı saplandı. Rogojin yarattığı etkinin farkındaydı; ilk anda heyecanlanmasına karşın, planlanmışa benzeyen bir rahatlıkla konuştu. Ama Prens, Rogojin'in tavrında ve konuşmasındaki tutukluğun sadece görünürde olduğunu anladı, bu adam değişemezdi.

Prens bir şeyler söylemiş olmak için, "Beni nasıl buldun?" diye sordu.

"Sana uğramıştım. Keller parka gittiğini söyledi. İyi o halde, ben de giderim, dedim."

"Neden?" diye sordu Prens endişeyle.

Rogojin sinsi sinsi gülümsedi. "Mektubunu aldım, Lev Nikolayeviç, boşuna canını sıkıyorsun… ***Onun*** adına geliyorum aslında. Sana söyleyeceği çok önemli bir konu varmış. Kesinlikle onu görmen gerekiyormuş. Seni bugün bekliyor."

"Yarın gelirim. Şimdi eve gidiyorum. Sen… geliyor musun?"

"Niye geleyim ki? Ben sana söyleyeceğimi söyledim. Hoşça kal!"

"Gelmeyecek misin?" diye sordu Prens yavaşça.

"Tuhaf adamsın Lev Nikolayeviç. İnsanı şaşırtıyorsun" Rogojin, alayla gülümsedi.

Prens hüzünlü ama ateşli bir sesle konuştu. “Neden Parfen? Neden bana karşı bu kadar hınç dolusun? Düşündüklerinin asılsız olduğunu artık biliyorsun… Neden hâlâ bana karşı kin besliyorsun? Gerçi ben sebebini tahmin ediyorum. Beni öldürmeye kalkıştın. Bu yüzden hırsın geçmek bilmiyor. Benim için bir tek Parfen Rogojin var: O gün haçlarımızı değiştirdiğimiz kardeşim. Bunu sana gönderdiğim mektupta da belirtmiştim. Neden benden uzak duruyorsun? O gün olanları bir buhran anında olmuş kabul ediyorum. Seni kendim gibi tanırım ben. Neden düşman olalım ki?”

Rogojin gerçekten de Prensten iki adım ötede duruyordu. Prensin ateşli sözleriyle alay ederek, “Senin düşmanlığından ne çıkar sanki?” dedi ve kararlı bir ses tonuyla ilave etti. “Bundan sonra sana gelemem Lev Nikolayeviç.”

“Benden bu derece mi nefret ediyorsun?”

“Sevmiyorum ben seni Lev Nikolayeviç. O halde neden geleyim? Ah Prens, tıpkı bir çocuk gibisin. Aklına bir şey esti mi hemen yapmalısın… Bir oyuncak mı istedin, kesinlikle almalısın… Ama bunun farkında değilsin. Bütün bu söylediklerini mektubunda zaten bana yazdın. Ne o, sana inanmadığımı mı sanıyorsun? İnanıyorum, hem de her kelimesine. Bana yalan söylemediğini, beni aldatmadığını biliyorum ve bunun hep böyle olacağına eminim. Ama seni yine de sevmiyorum. Mektubunda bana aramızda geçenleri unuttuğunu yazıyorsun. Sana bıçak çeken Rogojin’i değil de haçlarınızı değiştirip kardeş olduğunuz Rogojin’i hatırladığını söylüyorsun. Ama benim sana karşı hissettiklerimi bilmiyorsun ki… (Rogojin alayla güldü.) Belki de ben, yaptıklarımdan dolayı hiç pişmanlık duymuyorum oysa sen beni kardeşçe bağışlıyorsun. Belki de o akşam, aklımda başka bir şey vardı, bunu…”

“Düşünmeyi bile unuttun!” diye tamamladı Rogojin’in sözünü Prens. “Buna eminim. Bahse girerim, hemen Pavlovsk trenine atlayıp istasyon parkına geldin. Aynı bugün yaptığın gibi kalabalıkta onu izledin. Bunu bilmediğimi mi sanıyorsun? Zaten bu şekilde hissetmesen, başka bir düşey düşünebilecek halde olsan belki bana bıçak çekmezdin… Bunu yapacağını o sabah sana bakarken anladım. O zamanki halini bir bilseydin… Haçlarımızı değiştirirken, bunu yapacağından emin oldum. Neden beni annene götürdün? Bana el kaldırmanı engelleyeceğini mi umuyordun?

İkimiz de aynı şeyi hissettik… Bana el kaldırmasaydın (Tanrı uzaklaştırdı elini) bile, ben senden kuşkulanmaya devam edecektim; bir kere kuşkulanmıştım… İkimiz de günah işledik yani. (Kaşlarını çatma. Neden güldün ki?) 'Pişman değilim' diyorsun. Bunu istesen de yapamazdın zaten. Kaldı ki sevmiyorsun beni. Sana karşı bir melek gibi davransam bile, yine benden nefret edeceksin. Onun seni değil de beni sevdiğini düşündüğün sürece, bu hep böyle olacak. Kıskançlık bu. Bütün hafta ne düşündüm biliyor musun, Parfen? O, herkesten çok sana acı çektiriyor, demek ki seni herkesten fazla seviyor. Hatta ne kadar daha çok acı çektirirse o kadar daha çok sevecek. Bunu itiraf etmiyor, senin görmen lazım. Seninle neden evlenmek istiyor dersin? Günün birinde bunu sana kendi söyleyecektir. Bazı kadınlar böyle sevilmek ister. O da tam böyle biri işte. Senin kişiliğin ve ona karşı hissettiklerin onun aklını başından almış olmalı. Bir kadının azap vererek, alay ederek adama ne kadar acı çektirebileceğini biliyor musun? Üstelik hiç vicdan azabı çekmeden… Çünkü sana her baktığında: 'Şimdi onu öldüresiye acı çektirir, ama sonra öldüresiye severim,' diye düşünür."

Prensi sonuna kadar dinleyen Rogojin kahkahayla güldü. "Söylesene Prens, sen de böyle bir aşk yaşıyor olmayasın sakın? Hakkında bir şeyler duydum da…"

Prens titreyerek, "Ne duymuş olabilirsin ki?" dedi, ama heyecandan devam edemedi.

Rogojin gülmeye devam ediyordu. Prensin tepkisini merakla, hatta neşeyle karşıladı. "Halinden duyduklarımın doğru olduğunu görüyorum" dedi. "Zaten böyle bir şey duymasaydım gece yarısı seni aramaya parka gelmezdim."

"Söylediklerinden hiçbir şey anlamıyorum Parfen Semyonoviç."

"Bunu bana daha önce de söylemişti, ama bu akşam seni onun yanında otururken görünce anladım. Bana Aglaya Epançina'ya sırılsıklam âşık olduğuna yemin etti. Bu beni alakadar etmez tabii. Ama sen onu sevmekten vazgeçmiş olsan dahi o hâlâ seni seviyor. Biliyor musun senin mutlaka Aglaya ile evlenmeni istiyor. Seni evlendireceğine kendi kendine söz vermiş… Hah hah ha… 'Bu gerçekleşmeden seninle evlenmem. Ancak onlar kiliseye gidince biz de gideriz' dedi. Bu ne demek, bir türlü aklım almıyor. Ya seni sonsuza dek seviyor… Ama seni seviyorsa, neden ötekiyle

evlendirmek istiyor? Bana ‘Onu mutlu görmek istiyorum’ diyor. Demek seni seviyor.”

Rogojin’i üzüntüyle dinleyen Prens: “Sana onun aklının… yerinde olmadığını söylemiştim” dedi.

“Tanrı bilir! Belki de yanılıyorsun… Bu arada bugün parktan dönerken nikâh gününü saptadı. ’Üç hafta sonra, belki de daha evvel…’ dedi. Aziz resmi üzerine yemin etti ve onu öptü. Şimdi sırada senin işin var Prens. Hah hah ha!”

“Bütün bunlar delilik! Benimle ilgili söylediklerin olacak şey değil. Böyle bir şey asla olamaz! Hiçbir zaman! Yarın sizi görmeye geleceğim…”

“Onun deli olduğunu nasıl söylersin?” diye atıldı Rogojin. “Herkese göre akıllı da sana gelince mi deli? O mektupları nasıl yazıyor öyleyse? Deli olsaydı, yazdıklarından anlaşılırdı.”

“Hangi mektuplar?” diye sordu Prens korkuyla.

“Ona yazıyor, ötekine. O da okuyor. Bunu bilmiyor muydun? Neyse. Sana kendisi gösterir.”

“Buna inanmam” diye bağırdı Prens.

“Eh Lev Nikolayeviç, gördüğüm kadarıyla sen bu işlere yeni başlıyorsun… Çok geçmez kendi tayfanı kurup gece gündüz nöbet bekleyeceksin. Onun attığı her adımı bileceksin… eğer…”

“Bana asla bundan söz etme!” diye haykırdı Prens. “Baksana Parfen. Az evvel ayaktayken birden gülmeye başladım. Ne aklıma geldi biliyor musun? Yarın benim doğum günüm… Neredeyse gece yarısı… Gel birlikte şafağın söküşünü bekleyelim. Şarabım var, içeriz. Şu anda kendim için ne dileyebilirim bilemiyorum, sen benim için bunu dile… Özellikle sen… Ben de senin çok mutlu olmanı dileyeceğim. Kabul etmezsen, haçımı geri ver! Üzerinde mi? Onu takıyor musun?”

“Evet, takıyorum” dedi Rogojin.

“Gidelim öyleyse! Benim için yeni bir hayat başladı. Buna sensiz başlamak istemiyorum. Bugün benim için yeni bir hayatın başladığını biliyor musun Parfen?”

“Bunu görüyorum. ***Ona*** da aynı bu sözlerle söyleyeceğim. Aklın başında değil senin, Lev Nikolayeviç, hiç değil!”

IV

Prens, Rogojin’le birlikte villaya yaklaşırken şaşkınlıkla ışıklı taraçasında gürültülü bir kalabalık olduğunu gördü. Neşeli topluluk kahkahalarla gülüyor, yüksek sesle bağırıyor, çığlıklar atıyordu. Prens, taraçaya çıkınca, herkesin şampanya içtiğini gördü. Eğlence epeydir sürüyordu belli ki çünkü çoğunun keyfi yerindeydi. Taraçada toplanan herkesi tanıyordu Prens, ama sanki çağırılmış gibi bir araya gelmeleri çok ilginçti. Oysa o kimseyi çağırmamıştı, zaten doğum günü olduğunu da az evvel hatırlamıştı.

Prensin ardından taraçaya gelen Rogojin, “Evde şampanya olduğunu birine söylemiş olmalısın. İşte hemen üşüştüler” diye mırıldandı ve geçmişini hatırlayarak hışımla ilave etti, “Bunları iyi biliriz biz… Islık çalman bile yeter.”

Prensi bağrışlar ve iyi dileklerle karşılayarak etrafını sardılar. Bazıları daha heyecanlıydı, bazıları sakin ama herkes doğum gününü kutladı. Prens, kalabalığın arasında Burdovski’yi fark edince şaşırdı ama onu asıl hayrete düşüren Yevgeni Pavloviç’in de orada olmasıydı. Onu görünce gözlerine inanamadı.

Bu arada saçı sakalına karışmış bir vaziyette Lebedev koşup geldi. Kırmızı yüzünden, hali tavrından çok sarhoş olduğu belliydi. Söylediklerinden misafirlerin bir rastlantı neticesinde taraçada toplandıkları anlaşıldı. İlk önce İpolit gelmişti; kendini biraz daha iyi hissettiğini belirterek Prensi taraçada beklemek istemiş, divana uzanmıştı. Sonradan yanına Lebedev, arkasından da ailesi yani kızlarıyla General İvolgin gelmişlerdi. Burdovski, İpolit’le birlikte gelmişti. Ganya ile Ptizin villanın yanından geçerken, öylesine uğramışlardı. (Geliş saatleri istasyon parkındaki olay saatiyle aynıydı.) Daha sonra Keller gelmiş, Prensin doğum günü olduğunu ilan edip şampanya istemişti. Yevgeni Pavloviç, yarım saat evvel gelmişti. Kolya da şampanyaları bir kutlama töreni yapılması için çok üsteleyince Lebedev hemen şarabı çıkarmıştı.

“Ama kendi şarabım bu!” diye geveledi Prense. “Sizi kutlamak ve hürmetlerimi sunmak için masraflar benden… Yiyecek içecek, her şey var, kızım mezeleri hazırlıyor. Ah, Prens, siz gelmeden önce tartıştığım konuyu bir bilseniz! Hamlet’in ’Olmak ya da olmamak…’ sözünü hatırlarsınız. Hiç eskimeyen bir konu! Sorular, cevaplar Bay Terentyev coştukça coşuyor…

Sadece bir yudum şarap içti, bir yudumcuk, zararı olmaz… Prens, gelmenizi dört gözle bekliyorduk! O ışıltılı zekânız bize yön versin istiyoruz…”

Prens, yanına gelmek için kalabalığın arasından kendine yol açmaya çalışan Vera Lebedeva’nın şefkatli gözlerini gördü ve elini ilk önce ona uzattı. Kız sevinçten kızardı, ona bugünden itibaren mutlu bir yaşam diledi ve meze hazırlamak üzere hızla mutfağa koştu. Prens gelmeden evvel de ara ara taraçaya geliyor, orada toplananların anlamadığı garip konular üzerindeki ateşli tartışmalarını dinliyordu. Küçük kız kardeşi, yandaki odada bir sandığın üzerine oturmuş, ağzı açık uyukluyordu. Lebedev’in oğlu, Kolya ile İpolit’in yanındaydı; yüzündeki heyecan, bu tartışmayı daha on saat dinlemeye hazır olduğuna işaret ediyordu.

Prens, Vera’nın elini sıktıktan sonra İpolit’e yaklaştı. “Ben de sizi bekliyordum Prens, böyle mutlu olmanıza çok sevindim” dedi.

“Böyle mutlu olduğumu nereden biliyorsunuz?”

“Yüzünüzden belli. Baylarla selamlaşın ve hemen yanıma gelip” dedi ve üstüne basa basa tekrarladı, “Sizi bekliyordum.” Prens ona, bu kadar vakte kadar oturmasının sağlığını etkilemesinden korktuğunu belirttiğinde ise İpolit, hayatında hiç bu akşamki kadar iyi hissetmediğini, öyle ki üç gün evvel ölümün eşiğinde olmasına şaştığını söyledi.

Bu arada Burdovski ayağa kalktı ve “şöyle bir” uğradığını, İpolit’le birlikte geldiğini, Prensi kutladığını, mektubunda saçma şeyler yazdığını, şu anda sevinçli olduğunu mırıldandı. Cümlesini bitirmeden Prensin elini içtenlikle sıktı ve tekrar yerine oturdu.

Prens, herkesi selamladıktan sonra, Yevgeni Pavloviç’e yaklaştı. Genç adam Prensin kolunu tuttu: “Size söylemek istediğim çok önemli bir şey var” dedi kısık bir sesle. “Bir dakika gelin.”

Aynı anda Prensin kulağına başka bir ses, “Çok önemli” diye fısıldadı ve biri elini tuttu.

Prens, hayretle, saçı başı dağılmış, yüzü kızarmış ve durmadan gülen Ferdişçenko’yu gördü.

“Ferdişçenko’yu hatırlıyor musunuz?” diye sordu.

“Siz de nereden çıktınız?” diye bağırdı Prens.

Aceleyle yanlarına koşan Keller: “O çok pişman!” diye bağırdı. “Saklanmış, karşınıza çıkmaya cesaret edemiyordu. Şurada bir köşeye gizlenmişti. Kendini çok suçluyor Prens. Çok ama çok pişman…”

“İyi ama neden?”

“Çok yakın bir arkadaşımdır kendisi Prens, hatta en yakını diyebilirim. Elinden tutup getirdim buraya. Çok pişman, çok…”

Yevgeni Pavloviç’le konuşmak için sabırsızlanan Prens: “Geldiğiniz için çok sevindim Baylar, buyurun, siz de diğerlerine katılın, ben hemen geliyorum” dedi sonunda.

“Yarım saattir sisi bekliyorum Prens ve itiraf ediyorum burada çok eğelendim” dedi Yevgeni Pavloviç. “Sevgili Prens, içiniz rahat etsin… Ben, Kurmişev’le konuştum, konuyu hallettim. Bunu haber vermek için gelmiştim. Endişelenecek bir şey yok. Merak etmeyin. Olayı sağduyuyla karşıladı. Ayrıca bence onun bu olayda kusuru daha büyük.”

“Kurmişev de kim?”

“Paktaki olayda ellerinden yakaladığınız adam… O kadar öfkelenmişti ki yarın size adamlarını yollayacaktı…”

“Daha neler!”

“Bence de, bence de, ama bizim adamları bilirsiniz…”

“Sanırım bana söylemek istediğiniz bir şey daha var Yevgeni Pavloviç…”

“Bir şey daha var, evet!” dedi gülerek. “Sevgili Prens, yarın sabah erkenden şu talihsiz olayla ilgili Petersburg’a gidiyorum. Amcam için, biliyorsunuz… Bu olaydan bir tek benim haberim olmadığını düşünebiliyor musunuz? O kadar şaşırdım ki ***oraya***, anlarsınız ya, Epançinler’e bile uğrayamadım. Yarın Petersburg’da olacağım, yani oraya yarın da gidemem. Şehirde iki üç gün kalmam gerekebilir. Kısacası her şey berbat durumda… Daha fazla zaman kaybetmeden, gitmeden evvel mutlaka sizinle bir konuda konuşmak zorundayım. Kalabalık dağılana kadar burada kalıp bekleyeceğim. Zaten yapacak daha iyi bir işim yok. Ayrıca öyle heyecanlıyım ki gözüme asla uyku girmez. Belki size rahatsızlık veriyorum, ama açık söyleyeyim sevgili Prens, arkadaşlığınıza çok ihtiyacım var. Siz eşsiz bir insansınız. Çok dürüst biri olduğunuzu fark ettim. Şu anda bana

yol gösterecek bir dosta öyle çok ihtiyacım var ki! Çok murtsuzum çünkü…”

Yevgeni Pavloviç bunları söyledikten sonra tekrar gülümsedi.

Prens kısa bir sessizlikten sonra, “Ama bir sorun var…” dedi. “Kalabalığın dağılmasını beklemek, herkes gittikten sonra konuşmak istiyorsunuz. Oysa ne zaman gideceklerini Tanrı bilir! Hemen parka çıkıp konuşsak, daha iyi olmaz mı? Onlardan izin ister çıkarım…”

“Hayır sevgili Prens, bu pek iyi bir fikir değil. Misafirleriniz arasında bizim özel olarak görüştüğümüzü bilmesini istemediğim bazı kişiler olabilir. İnanın bana, bunun için haklı sebeplerim var. Bazı kişilerin aramızdaki ilişkiyi çok merak ettiğini bilmiyor musunuz Prens? Aramızın iyi olduğunu görmeleri lazım. Anlıyor musunuz? Nasılsa iki saat sonra dağılırlar… Sadece yirmi dakikanızı, bilemediniz yarım saatinizi alırım…”

“Ne demek, istediğiniz kadar kalabilirsiniz. Buna çok memnun olurum. Ayrıca dostluğumuzla ilgili sözlerinize de çok sevindim. Teşekkür ederim… Biraz dalgınım, bağışlayın beni. Şu anda dikkatimi bir türlü toparlayamıyorum…”

“Bunu görüyorum, görüyorum.” diye mırıldandı Yevgeni Pavloviç tebessüm ederek.

Prens silkindi: “Ne görüyorsunuz?” diye sordu.

Yevgeni Pavloviç, bu soruya cevap vermedi ve tekrar gülümsedi. “Sevgili Prens, buraya bir şekilde ağzınızdan laf almaya geldiğimden hiç kuşkulanmıyor musunuz?”

Prens de gülmeye başladı: “Ağzımdan laf almaya geldiğinizden kuşkum yok” dedi. “Belki beni bir şekilde kandırmaya niyetlisiniz. Ama gerçeği söylemek gerekirse, bu benim için pek de önemli değil… Sizin çok özel, harika bir insan olduğunuza içtenlikle inanıyorum. Sonunda dost olacağımıza inanıyorum. Çok hoşuma gittiniz Yevgeni Pavloviç. Siz… Bence son derece düzgün, dürüst bir insansınız!”

“Sebebi ne olursa olsun sizinle bir arada olmak çok güzel bir duygu sevgili Prens” dedi Yevgeni Pavloviç. “Sağlığınıza bir kadeh içmek istiyorum. Buraya geldiğim için çok memnunum” Sonra birden sözünü kesti: “İpolit size mi taşındı?”

“Evet.”

“Hemen ölmez, değil mi?”

“Neden sordunuz?”

“Öylesine… Onunla yarım saat kadar konuştum.”

Prens, Yevgeni Pavloviç ile bir köşede konuşurken İpolit sabırsızca onu bekliyordu. İkisi masaya yaklaştığında birden canlandı. Son derce huzursuzdu, alnını ter bastı. Gözleri parlıyor ve bir noktaya odaklanmadan sürekli nesneden nesneye, yüzden yüze gidip geliyordu. Tedirgin bakışlarında zaman zaman sabırsızlık beliriyordu. Çevresindeki tartışmalara büyük bir ilgiyle katıldığı halde, coşkusunun hastalıktan kaynaklandığı belliydi. Konuşmaları bağlantısız ve çelişkilere doluydu, bir dakika önce heyecanla giriştiği konuyu, tam ortasında bırakıveriyordu. Prens, daha sonra, iki kadeh şampanya içmesine izin verdiklerini, önündeki ise üçüncü olduğunu kaygı ve şaşkınlıkla öğrendi.

“Bugün doğum gününüz olduğuna çok sevindim!” diye bağırdı İpolit.

“Neden?”

“Anlatayım… Gelin hemen masaya geçelim. İlk önce, herkes burada toplandığı için. Bunun böyle olacağını tahmin etmiştim. Hayatımda ilk kez tahminlerim doğru çıkıyor! Ama maalesef doğum gününüz olduğunu bilmiyordum, size bir hediye getirirdim yoksa… Hah ha… Ama kim bilir? Belki de cebimdedir… Sabaha daha çok var mı?”

Ptizin saatine baktı: “Güneşin doğmasına daha iki saat kadar var” dedi. “Ama güneşe gerek yok ki, hava aydınlık zaten.”

“Güneşi görmek istiyorum. Ne dersiniz Prens, güneşin şerefine içelim mi?” İpolit herkese bakarak, emir verircesine konuşuyordu ama bunun farkında değildi.

“İçelim. Yalnız biraz sakin olursanız iyi olur İpolit.”

“Bana hep dadılık yapıyorsunuz Prens, sürekli yatağa gitmemi söylüyorsunuz. Güneş yükselip ‘yansımaya’ başlar başlamaz… (Öyle bir şiir vardı, ‘güneş gökyüzünde yansıdı’… Anlamsız ama çok güzel bir ifade!) Biz de yatarız. Lebedev, güneş, yaşam kaynağıdır, değil mi? Mahşer Günündeki ‘yaşam kaynağı’ ne anlama geliyor? Prens, ‘Pelin Yıldızı’nı duydunuz mu hiç?”

“Duyduğum kadarıyla Lebedev, Avrupa’yı saran demir yolunu ‘Pelin Yıldızı’ olarak yorumluyormuş…”

Lebedev yerinden sıçrayıp, her an yükselmesini beklenen kahkahaları bastırmak istercesine kollarını havaya kaldırdı: “Durun, böyle değil… izin verin!” diye bağırdı. Prense dönerek söylenmeye devam etti. “İzin verin… Bu baylar… Bir bakıma… şöyle…” Lebedev parmağını masaya iki kez vurdu, bunun üzerine gülüşmeler yükseldi. Lebedev her akşamki gibi sarhoştu. Ayrıca az evvel giriştiği “ciddi bilimsel” tartışmadan dolayı aşırı derecede heyecanlı ve sinirliydi ve böyle durumlarda karşısındakileri hor görüyordu.

“Böyle olmaz Baylar! Yarım saat önce Prens, birbirimizin sözünü kesmemeye, ne söylenirse söylensin gülmemeye karar vermiştik. Sonradan, isteyen itiraz edebilirdi, tanrıtanımazlar bile… Generale, başkanlık görevini vermiştik. Peki ya şu anki davranışlara ne demeli? İnsan böylesine derin bir konuda düşüncelerini açıklarken şaşırabilir!”

“Konuşun hadi! Kimse sözünüzü kesmiyor!” diye etraftan sesler yükseldi.

“Konuşun ama saçmalamayın!”

“Bu ‘Pelin Yıldızı’ nedir?” diye sordu birisi.

General, saygın bir tavırla az evvelki başkanlık makamına geçerken, “Hiçbir fikrim yok” dedi.

Keller, iskemlesinde sabırsızlık ve heyecan içinde kıpırdanıp duruyordu. “Prens, bu tür tartışmalara bayılıyorum, konu bilimsel olursa tabii” diye araya girdi ve yanında oturan Yevgeni Pavloviç’e dönerek, “Konu bilimsel, özellikle de siyasi olursa” diye ilave etti. “Ben gazetelerde İngiliz Parlamentosundaki tartışmaları okumaya bayılıyorum. Tartışmaların konusu beni pek alakadar etmiyor tabii, siyasetçi değilim, konuşmacıların birbirlerine hitap etme tarzları, tavırları çok hoşuma gidiyor. Birbirlerine… nasıl desem… gerçekten de politikacı olarak davranıyorlar… Şöyle diyorlar mesela, ’Karşımızda oturan soylu vikont bizimle aynı görüşü paylaşıyor, ya da ’Fikirleriyle Avrupa’yı sarsan soylu rakibim’… Bütün bu ifadeler, bu güzel sıfatlar, özgür bir halkın parlamento sistemi beni büyülüyor Prens! Size yemin ederim Yevgeni Pavloviç, ruhumun derinliklerinde bir sanatçıyım ben!”

“Sizin demek istediğiniz demir yollarının lanetli olduğu mu?” diye bağırdı oturduğu köşeden Ganya ateşli ateşli. Yaşam kaynaklarını kirletiyorlar mı?” Prens, Gavrila Ardalyonoviç’in bu akşam çok neşeli olduğunu fark etti. Belli ki soruları Lebedev’i kışkırtmayı amaçlıyordu ama çok geçmeden kendisi de tartışmanın heyecanına kapıldı.

Tartışmadan aynı anda zevk alan ve kızan Lebedev: “Hayır, demir yolları değil!” diye cevapladı. “Yaşam kaynaklarını bulandıran yalnızca demir yolları değil. Son yüzyıllar, bilimsel varlığıyla olsun, uygulamalarıyla olsun, bir bütün olarak belki gerçekten de lanetlidir.”

“Lanete uğradığı kesin mi yoksa bir ihtimal mi? Bu önemli” dedi Yevgeni Pavloviç.

“Kesin, kesin…” diye bağırdı Lebedev coşkuyla.

“Acele etmeyin Lebedev. Sabahları her bakımdan çok daha iyisiniz…” dedi Ptizin gülümseyerek.

Lebedev, hararetle ona döndü: “Ama akşamları daha içten olurum! Akşamları daha açık sözlüyümdür” dedi. “Daha sade, daha dürüst oluyorum akşamları… Kuşkusuz bunları söylemekle kendimi eleştirmenlerimin eline teslim etmiş oluyorum ama vız gelir! Şimdi hepinize, bütün tanrıtanımazlara soruyorum: Dünyayı nasıl kurtaracaksınız? Siz, bilim veya endüstri alanında faaliyet gösterenler, siz maaşla çalışanlar ve saire… Dünyayı neyle kurtaracaksınız? Kredi mi alacaksınız? Kredi nedir? Bu kredi sizi nereye götürecektir? ”

“Siz de amma meraklısınız!” diye belirtti Yevgeni Pavloviç.

“Bence bu sorunlarla ilgilenmeyenler, yüksek tabakanın boş gezegenleridir”

“Krediler en azından çıkar dengelerini sağlayabilir” dedi Ptizin.

“Sadece bu kadar… Kişisel çıkarlar ve maddi ihtiyaçların giderilmesinden başka her şeye sırt çevriliyor! Acaba sizi doğru anlayabildim mi, sevgili Bayım?”

“Yaşamak, yemek, içmek de ihtiyaçtır; menfaat ortaklığı olmayınca, ihtiyaçların sağlanamayacağı kanıtlanmıştır. Bence, insanlığın geleceği için yaşam kaynağı niteliğinde bir görüştür bu.” dedi kızgınlaşan Ganya.

“Yeme içme ihtiyacı, yani insanın korunma içgüdüsü…”

“Ama bu az şey mi? İnsanlığın temel yasasıdır…”

“Bunu da nerden çıkardınız?” diye bağırdı ansızın araya giren Yevgeni Pavloviç. “Yasa olduğu doğrudur, ama yok etme, kendini yok etme yasası da onun kadar temel bir yasadır. Kendini koruma, insanlığın tek temel yasası mıdır sizce?”

İpolit, hızla Yevgeni Pavloviç’e dönerek, “Aha!” diye bağırdı heyecanla. Büyük bir merakla onu süzdü ama güldüğünü görünce, kendi de gülmeye başladı. Sonra yanında duran Kolya’ya tekrar saati sordu ve hatta onun gümüş saatini çekerek ibrelere sabırsızca baktı. Ardından hiçbir şey umurunda değilmiş gibi kanepeye uzandı, ellerini başının altına koydu ve tavana bakmaya başladı. Ama yarım dakika sonra, yeniden masanın başına geçti ve son derece hararetle konuşan Lebedev’i dinlemeye koyuldu.

“Sinsi, alaycı, kışkırtıcı bir fikir!” dedi Lebedev, Yevgeni Pavloviç’in söylediklerini kastederek. “Tartışma ortamı yaratmak için ortaya atılmış ama kesinlikle doğru bir fikir! Hatta kibarlar dünyasının alaylı ve kuşkucu mensubu, süvari birliği subayı (ama yetenekleri olan biri, buna hiç kuşku yok!) olan siz bile, bu fikrin ne kadar derin olduğunun farkında değilsiniz! Evet Bayım! Kendini yok etme yasası da, kendini koruma yasası da insanlığın temel yasalarıdır. Bence şeytan insanlığa böylece hükmedecektir. Ne zamana kadar bilinmez. Gülüyorsunuz… Şeytana inanmıyor musunuz? Şeytana inanmama fikri de Fransızlara aittir, yüzeysel bir fikirdir yani… Şeytanın adını bilir misiniz? Hiçbir şeyini bilmediğiniz halde onunla alay ediyorsunuz. Aynı Voltaire gibi, hayalinizde uydurduğunuz kuyruğu ve boynuzlarıyla alay ediyorsunuz… Oysa o korkunç ruh boynuzlu değildir… Ama ana sorun o değil…”

“Ana sorunun o olmadığını siz nereden biliyorsunuz?” diye bağırdı İpolit kahkahalarla gülerek.

“Akıllıca…” diye onayladı Lebedev. “Ama söz konusu olan bu değil. Sorun, ‘yaşam kaynakları’nın zayıflayıp zayıflamadığı…”

“Demir yollarıyla mı?” diye bağırdı Kolya.

“Demir yollarıyla değil yürekli genç dostum, ama edebi bir dille ifade etmek icap ederse demir yollarının temsil ettiği akımla zayıfladı. Acele ediyorlar, gürültüyle itişip kakışıyorlar, insanların mutluluğu için yaptıklarını söylüyorlar! Dünyadan elini etiğini çekmiş bir düşünür,

insanlık, daha gürültücü, daha endüstriyel olurken, manevi huzurdan da yoksun kalıyor diye yakınmaktadır. Olsun, aç insanlara ekmek taşıyan arabaların gürültüsü manevi huzurdan daha önemlidir der, ömrünü şurada burada dolaşmakla geçiren başka bir düşünür ve ilk düşünürden gururla uzaklaşır. Ben, alçak Lebedev, insanlığa ekmek taşıyan arabalara inanmıyorum! Çünkü eğer manevi bir düşünce onları yönetmezse, bu arabalar büyük bir soğukkanlılıkla insanların pek azına ekmek taşıyabilirler. Daha önce de görmüştük bunu…"

"Arabalar mı soğukkanlı?" diye takıldı birisi.

Lebedev aldırmadan devam etti: "Daha evvel de görmüştük, evet… İnsanlığın dostu Malthus'u görmüştük mesela… Ama erdemden yoksun bir dostun yamyamdan farkı yoktur. Kibrinden söz etmiyorum bile. Zira insanlığın bu sayısız dostlarından herhangi birinin gururu yaralandığında dünyanın dört bucağını hemen ateşe vermeye hazırlanır. Hepimiz gibi, doğrusunu söylemek gerekirse, hepimiz gibi… Özellikle de benim gibi, çünkü belki de herkesten önce ben odun getirmeye koşacağım, alçak Lebedev derken, bunu kastediyorum Ama söz konusu olan bu da değil!"

"Peki nedir o halde?"

"Sıktın ama artık!"

"Söz konusu nedir, onu anlamak için geçen asırdan bir hikâye anlatmalıyım… Eskilerden söz etmek mecburiyetindeyim çünkü içinde yaşadığımız yüzyılda, ülkemizde, hepimizin çok sevdiği yurdumuzda… Umarım siz de onu benim kadar severseniz Baylar, yurdum söz konusu olunca, ben kanımın son damlasını vermeye hazırım…"

"Olaya gel, olaya…"

"…yurdumuzda da, aynı Avrupa'da olduğu gibi, yapılan hesaplamalara ve benim aklımda kalan rakamlara göre, her çeyrek yüzyılda, yani yirmi beş yılda bir, insanlar büyük, bütün bölgeleri kapsayan korkunç bir kıtlık dönemi yaşıyorlar. Rakamın kesinliği konusunda tartışacak durumda değilim ama kesin olan bir şey varsa o da şu: kıtlıklar göreceli olarak azalmaktadırlar…"

"Neye göreceli olarak?"

“On ikinci, ondan önceki ve sonraki yüzyıllara göre. Yazarlara göre o zamanlar kıtlık dönemleri, her iki ya da üç senede bir yaşanıyordu. Bu dönemlerde, gizli tutulsa da, insanlar çareyi bazen yamyamlıkta buluyordu. Zamanın asalaklarından biri, uzun hayatı boyunca, altmış rahiple birkaç çocuğu öldürüp yediğini, yaşlanınca itiraf etmiştir. Bu itirafa kimse onu zorlamamıştır ayrıca… Yediği çocukların sayısı altıdan fazla değil, yani rahiplerden çok daha az. Din adamı olmayan hiçbir yetişkin yememiş.”

Başkanlık yapan general neredeyse kırgın bir sesle bağırdı: “Bu imkânsız bir şey! Baylar, kendisiyle sık sık tartışırız. Çoğu zaman öyle saçmalar ki kulaklarıma inanamam. Söyledikleri baştan sona uydurma.”

“General, Kars Kuşatması hikâyeni hatırla bir! Size gelince Baylar, anlattığım hikâye başından sonuna kadar gerçektir. Şunu da eklememe izin verin, her gerçek hikâye şaşırtıcı, hatta inanılması zordur. Hatta ne kadar daha gerçekse o kadar daha inanılmazdır.”

“Ama altmış rahip de yenir mi?” diye sordular etraftan gülerek.

“Bunları bir çırpıda yememiştir kuşkusuz. On beş yirmi yılda yemiştir ki bu da doğaldır…”

“Doğal mıdır?”

“Evet, doğaldır!” diye sürdürdü Lebedev inatla. “Zaten Katolik rahipler yaradılıştan meraklıdırlar. Onları bir ormana ya da başka bir kuytu yere kandırıp götürmek ve yukarda söylediğimizi yapmak kolaydır. Ama ben de tabii yenmiş insan sayısının çok olduğunu düşünüyorum.”

“Belki de gerçektir Baylar” dedi Prens birden.

O ana dek tartışmaları sessizce dinlemiş, herkes gülerken kendisi de canı gönülden gülmüştü. Misafirlerinin neşeli bir gürültü içinde yiyip içmelerinden çok hoşnut olduğu görünüyordu. Aslında bütün gece sessiz kalacaktı ama birden son derece ciddi bir tavırla söz aldı. Herkes merakla onu dinlemeye başladı.

“Baylar, tarihi iyi bilmesem bile, eskiden kıtlık dönemleri daha sık yaşandığını ben de duymuştum. İsviçre’de kalırken, dağların dik meyilli sarp kayaların üstünde, an az yarım verst yükseklikte, yapılmış eski derebeylik şatolarının yıkıntılarını görmüş, hayran kalmıştım. Şatolar sizin de bildiğiniz gibi taştan inşa edilmiştir. Düşünsenize nasıl korkunç bir

çalışma gerektirir bir şato kaldırmak… Kuşkusuz çalışanların hepsi alt tabakadan insanlardır. Bunun dışında bu insanlar aklınıza gelebilecek her türlü vergiyi verir, aynı zamanda din adamları sınıfını da geçindirirler. Toprağı işlemeye zaman kalmıyordu ki… İnsanlar kelimenin tam anlamıyla açlıktan kırılıp gidiyordu. Zaman zaman nasıl olmuş da dayanabilmiş diye düşünürüm. Lebedev kesinlikle haklı, insan eti yiyenlerin sayısı da bir hayliymiş… Benim anlamadığım yenmiş rahiplerden bahsederken konuyu nereye getirmek istiyor…”

“On ikinci asırda rahiplerin sayısı fazladır, üstelik hepsi de etli butlu insanlardır. Sanırım rahip yemeyi tercih etmesinin sebebi bu” dedi Gavrila Ardalyonoviç.

“Mükemmel” diye bağırdı Lebedev. “Çok doğru, gerçekten de bizim adam din sınıfına mensup olmayan kişilere pek dokunmamış. Altmış rahip, rakam bu; ciddi bilimsel çalışmaların neticesi olarak, istatistiksel olarak ortaya koyulmuş gerçek bir rakam bu. Şöyle diyebiliriz: O zamanlar, din adamlarının bütün insanlardan, en azından altmış katına daha iyi besleniyorlardı, dolayısıyla altmış kat da daha semizdi.”

“Amma da abartıyorsunuz Lebedev!” diye bağırdılar gülerek.

“Bunun tarihi bir gerçek olduğunu kabul ediyorum; ama sözü nereye getirmek istiyorsunuz?” diye sordu Prens. (Prens, herkesin alay ettiği Lebedev’le öyle ciddi konuşuyordu ki, ister istemez biraz gülünç oluyordu. Misafirler neredeyse onu da alaya alacaklardı, ama Prens bunun farkında değildi.)

“Prens, saçmaladığını görmüyor musunuz?” diye fısıldadı Yevgeni Pavloviç. “Öğrendiğim kadarıyla, avukat olmakla, nutuk atmakla kafayı bozmuş. Güzel bir parodi bekliyorum ondan!”

“Vardığım son derce önemli sonucu size az sonra açıklayacağım” diye kükredi Lebedev. “Ama ondan evvel, suçlunun ruhsal ve yasal durumunu inceleyelim. Zanlı, onu müvekkilim olarak da kabul edebilirsiniz, başka bir yiyecek bulmanın imkânsız olduğunu bile bile, ilginç yaşamı boyunca birkaç kez pişmanlık duyduğunu ve din adamlarının etinden uzak durma teşebbüsünde bulunduğunu görüyoruz. Gerçekler bunu açıkça ortaya koymaktadır: Müşterimin, dişlerinin arasına beş altı küçük çocuk koyduğu belirtiliyor. Önemsiz bir rakam, bunu kabul etmeye hazırım, ama başka bir

açıdan da son derce önemli bir rakam. Çünkü müvekkilimin korkunç bir azap çektiğine işaret etmektedir, dinine bağlı, vicdan sahibi biri olduğunu göstermektedir ve ben de bunu kanıtlayacağım… Günahını hafifletmek arzusunda olan müvekkilim isteyerek, dinsel kökenli gıdasını altı kez değiştirme teşebbüsünde bulunmuştur. Bunu, sırf gıdasını değiştirmek adına yapmadığı kesin, çünkü o halde altı rakamı gülünç kalırdı. Bunu vicdan azabı duyduğundan yapmıştır, ama çok farklı sonuçlarla karşı karşıya kalmıştır. Birincisi, çocuklar küçüktür, çelimsizdir ve karnının doymasını isterse müvekkilim rahiplerden üç beş kat daha fazla çocuk yemesi gerekecekti. Böylece işlediği o korkunç günah bir yandan azalırken, nicelik bakımından çoğalacaktı. Baylar, bu fikirleri öne sürerken, tabii kendimi on ikinci yüzyıl suçlusunun yerine koyuyorum. On dokuzuncu asrın adamına, bana gelince, ben başka türlü düşünürdüm. Yani şu anda beni ayıplamanıza gerek yok, kaldı ki buna hakkınız da yok. Hele siz general, ayıp ediyorsunuz… İkinci olarak da küçük bir çocuğun eti pek besleyici olmadığı kanısındayım. Kısacası müvekkilimin bu teşebbüsü isteneni sağlayamadığı gibi vicdan azabı çektirmeye devam ediyor. Sonuca geliyorum Baylar… Hem o zamanın hem de içinde yaşadığımız zamanın en büyük tutan bir sonuç söz konusu. Müvekkilim sonunda teslim olur. Onu bekleyen bütün o işkenceler, çivili tekerlekler, ateşlere rağmen teslim olur… Üstelik hiçbir zorlama söz konusu bile olmaz… Yani müvekkilim yediği rahiplerin sayısını arttırmayı bırakıp sırını pekâlâ mezara götürebilirdi. Ya da inzivaya çekilip yaşamayı seçebilirdi. Ama işte işin aslı da burada… Demek yirmi yıllık alışkanlıktan daha üstün bir güç vardı! Demek bütün felaketlerden, kıtlıklardan, işkencelerden, vebadan, cüzamdan ve o zaman insanların dayanamadıkları bütün o cehennem azaplarından daha güçlü, ruhu yönlendiren, düşünceleri ışıklandıran bir kavramın varlığını kabul etmek gerekiyor! İçinde yaşadığımız bu kötülük ve demir yolları çağında, buna benzer bir güç bana… (Vapur ve demir yolu çağı demek istiyorum, ama hayır, tekrara ediyorum kötülük ve demir yolu çağında diyorum, çünkü sarhoşum…) Buna benzer bir güç gösterebilir misiniz? Gösterin ve ancak bundan sonra, insanları saran bu ağın, yaşam kaynaklarının bulandırmadığını kabul ederim… Ve sakın bana dünyada kıtlığın azalmış olmasını, taşıt araçlarının hızını göstererek itiraz etmeye kalkışmayın! İnsanlar daha zengin olmuş olabilir, ama güçsüzleşmiştir, çünkü onları birbirine bağlayan o inanç yok olmuştur! İnsanlar daha bir

boşvermiş hale gelmiştir… Ama yeter! Şu anda asıl sorun bu değil, şu anda asıl sorun… misafirlerimize hazırladığımız mezeleri sunmaktır. Öyle değil mi saygıdeğer Prens?”

Lebedev’in konuşması bazı dinleyicileri öfkelendirmişti. (Bu arada şampanya şişeleri açılmaya devam ediyordu.) Söylevini bitiriş şekli herkesi hemen yatıştırdı. Lebedev, bunu “ustalıklı bir avukat manevrası” olarak adlandırıyordu. Herkes neşeyle gülüp canlandı, masadan kalkıp taraçada gezindi. Lebedev’in konuşmasından hâlâ rahatsız olan Keller heyecanla söyleniyordu.

“Eğitime saldırıyor, on ikinci asrın fanatizmini savunuyor, kırıtıp bükülüyor. Bu eve nasıl sahip olduğunu sorabilir miyim?” diyordu yüksek sesle.

Başka bir köşeden general de, misafirlere ve özellikle giysisinin düğmesinden yakaladığı Ptizin’e sesleniyordu: “Mahşer Günün gerçek bir yorumcusunu tanıdım, müteveffa Grigoriy Semyonoviç Burmistrov… Yürekleri ateş gibi deliyordu. Gözlüklerini takar, kara ciltli eski bir kitabı açardı. Sakalı bembeyazdı, boynunda iki madalya vardı… Ciddi bir sesle okumaya başlayınca, önünde generaller eğilir, kadınlar bayılıp düşerdi. Oysa bizimki sözünü mezeyle tamamladı!”

Ptizin, generali gülümseyerek dinliyor, bir yandan da şapkasını alıp gitmeye hazırlanıyordu, ama bir türlü karar veremiyor ve dinlemeye devam ediyordu. Ganya, masadan kalktıktan sonra içmeyi bırakmış, hatta bardağını bile öteye itmişti; yüzü kararmıştı… Masadan kalktıkları zaman, Rogojin’e yaklaşıp yanına oturdu. Onları tanımayan çok iyi arkadaş olduklarını sanabilirdi. İlk başta buradan ayrılmaya niyetlenen Rogojin, bu niyetini unutmuş, kımıldamadan, başını eğmiş duruyordu. Bütün akşam boyunca ağzına bir yudum bile içki koymamıştı. Düşünceli ve dalgındı; ara sıra başını kaldırıp misafirleri süzüyordu. Sanki önemli bir şey bekliyor gibiydi ve bu nedenle gidişini ertelemişti.

Prens ancak iki üç kadeh içmiş, neşelenmişti. Masadan kalkarken, bakışları Yevgeni Pavloviç’inkilerle karşılaştı ve içtenlikle gülümsedi. Yevgeni Pavloviç başını salladı ve birden bütün gece gözünü ayırmadığı İpolit’i gösterdi. İpolit kanepeye uzanmış, uyuyordu.

Yevgeni Pavloviç, Prensi şaşırtan bir nefretle, “Söyleyin Prens, bu oğlanı neden evinize aldınız?” dedi. “Bahse girerim aklında yine bir hınzırlık vardır.”

“Yevgeni Pavloviç, ben de sizin bugün onunla çok ilgilendiğinizi fark ettim. Yanılıyor muyum?”

“İçinde bulunduğum durum beni yeterince sıktığı yetmiyormuş gibi bir de bütün akşam gözlerimi onun çirkin yüzünden ayıramadığıma kendim de şaşırıyorum…”

“Onun yüzü güzeldir…”

Yevgeni Pavloviç Prensi kolundan çekerek, “İşte, işte bakın!” diye bağırdı.

Prens, Yevgeni Pavloviç’i yeniden şaşkın şaşkın süzdü.

V

Kanepede uyuklayan İpolit, Lebedev’in konuşmasının sonlarına doğru, birden sıçrayarak uyandı. Ürperdi, korkuyla etrafına göz gezdirince yüzü sarardı… Nerede olduğunu, neden burada bulunduğunu hatırlayınca korkusu dehşete dönüştü. Prensin elini yakaladı ve tedirgin bir sesle:

“Ne oldu, yoksa gidiyorlar mı? Her şey bitti, öyle mi? Güneş doğdu mu?” diye sordu. Sonra umutsuzca, sanki uyurken hayatının ona bağlı olduğu bir şeyi kaçırmış gibi ilave etti: “Saat kaç? Tanrı aşkına, saatin kaç olduğunu söyleyin! Uyumuşum. Çok mu uyudum?”

“Yedi sekiz dakika uyudunuz” dedi Yevgeni Pavloviç.

İpolit ona hırsla baktı, sonra bir an düşündü. “Demek… Sadece o kadar! Ben…” Sonra üzerinden bir yük kalkmış gibi hızla soluk aldı. Henüz hiçbir şeyi kaçırmadığını, güneşin doğmadığını, misafirlerin gitmediğini, sadece Lebedev’in gevezeliğinin bittiğini anladı. İpolit gülümsedi, veremin belirtisi iki kırmızı leke elmacık kemiklerini canlandırdı.

“Uyuduğum dakikaları bile saymışsınız, Yevgeni Pavloviç” dedi alaylı alaylı. “Bütün akşam bakışlarınızı benden ayırmadığınızı fark ettim…” Sonra başıyla Prense Rogojin’i işaret etti ve suratını asarak “Rogojin ha! Onu şimdi düşümde gördüm” dedi. Ardından başka bir konuya geçti. “Lebedev nerede? Neden söz ediyordu? Prens, sizin bir keresinde dünyayı

‘güzelliğin’ kurtaracağını söylediğiniz doğru mu? Baylar, Prens, güzelliğin dünyayı kurtaracağını savunuyor!” diye bağırdı. “Bence âşık olduğu için böyle düşünüyor. Baylar, Prens âşık. Az evvel onu içeri girerken gördüğümde anladım. Kızarmayın Prens, yoksa size acırım. Hangi güzellik dünyayı kurtaracakmış? Kolya söylemişti. Siz içten bir Hıristiyan mısınız? Sizin kendinize Hıristiyan dediğinizi söyledi Kolya…”

Prens, ona dikkatle baktı ama sessiz kaldı.

“Bana cevap vermiyor musunuz? Belki de sizi çok sevdiğimi düşünüyorsunuzdur” diye hemen atıldı İpolit.

“Hayır, beni sevmediğinizi biliyorum.”

“Öyle mi! Dün olanlardan sonra da mı? Dün size karşı içten davranmadın mı?”

“Beni sevmediğinizi dün de biliyordum.”

“Sizi kıskandığım için mi? Her zaman böyle düşündünüz, hâlâ da buna inanıyorsunuz… Ama neden size ***bunları*** söylüyorum ki? Biraz daha şampanya içmek istiyorum. Doldurun, Keller.”

“Artık içmemelisiniz İpolit. Buna izin veremem…”

Prens, kadehi önünden uzaklaştırdı.

İpolit düşünceli bir tavırla onayladı: “Doğru… Sonra derler ki… Ama ne derlerse desinler… Önemi yok! Öyle değil mi? Daha sonra istediklerini söylesinler. Hem ***sonra*** neler olacağından bize ne? Bu arada az evvel bir rüya gördüm… Korkunç bir rüya! Şimdi hatırladım. Sizi gerçekten sevmesem de böyle düşler görmenizi istemem Prens… Zaten insan birini sevmese bile, neden onun kötülüğünü istesin? Ne diye sürekli soru soruyorum sanki? Bana elinizi verin, elinizi sıkmak istiyorum… İşte böyle… Bana elinizi uzattınız, demek içtenlikle sıktığımın farkındasınız… Peki, artık içmeyeceğim. Saat kaç? Söylemeseniz de olur, ben biliyorum. Vakit geldi. Mezeleri o masaya mı koyuyorlar? Demek burası boş… Güzel! Baylar ben… bir makale okumak istiyorum. Yemek kuşkusuz daha çekici ama…”

İpolit, birden yan cebinden resmî yazışmalardaki gibi kırmızı mühürle mühürlenmiş büyük bir zarf çıkardı ve masaya, önüne koydu.

Onun bu beklenmedik hareketi kalabalıkta şaşkınlık yarattı. Yevgeni Pavloviç sıçrayarak iskemlesinden ayağa kalktı. Ganya hızla masaya yaklaştı. Rogojin de işin aslını biliyormuş gibi bezgin bir tavırla masaya geldi. Lebedev, merakla ilerledi ve pakete bakarak içinde ne olduğunu anlamaya çalıştı.

“Nedir bu?” diye sordu Prens huzursuzca.

“Güneş doğar doğmaz hemen yatacağıma söz veriyorum!” diye bağırdı İpolit. “Yoksa bu paketi açamayacağımı mı sanıyorsunuz?” dedi etrafını güya kayıtsız bakışlarla süzerek.

Prens onun titrediğini fark etti. “Hiçbirimiz böyle bir şey düşünmüyoruz” dedi herkesin adına konuşarak. “Neden böyle garip fikirlere kapılıyorsunuz İpolit? Hem bize bunu okutmak istemeniz de çok tuhaf! Ne oluyor, İpolit? Bütün bunlar ne demek?”

“Ne oluyor?” diye kalabalıktan sesler yükseliyordu. Herkes, bazıları hâlâ yiyerek yaklaşıyordu. Paket ve kırmızı mühür, misafirleri mıknatıs gibi çekiyordu.

“Dün, size taşınmaya karar verdikten sonra, bir şeyler karaladım Prens. Bütün gün, bütün gece yazdım, bu sabah da bitirdim. Sabaha karşı bir rüya gördüm…”

“Yarına bıraksak daha iyi olmaz mı?” diye sordu Prens, yavaşça.

İpolit, sinirli bir gülümsemeyle: “Yarın çok geç olacak” dedi. “Kırk dakikada… bilemediniz bir saatte okuyup bitiririm. Bakın herkes nasıl da meraklandı… Yazdıklarımı pakete koyup böyle mühürlemeseydim, ilgilerini çekmezdi. Hah hah ha! Gizlilik çekicidir! Açayım mı açmayayım mı baylar?” diye bağırdı her zamanki tuhaf gülüşüyle; gözleri parlıyordu. ‘Artık çok geç olacak’ kimin sözü olduğunu hatırlıyor musunuz Prens? ‘Mahşer Günü’ndeki büyük ve güçlü Melek söylüyor bunu.”

“Okumasanız daha iyi” diye bağırdı Yevgeni Pavloviç. O kadar endişeliydi ki herkes ona tuhaf tuhaf baktı.

Prens de elini paketin üzerine koyarak: “Okumayın!” dedi yüksek sesle.

“Okuma zamanı değil…” diye belirtti birisi.

“Bir makale mi bu? Dergide mi yayınlanmış?” diye sordu bir başkası.

“Sıkıcı olabilir” diye ilave etti üçüncüsü.

“Neler oluyor?” diye soruyorlardı etraftan.

Prensin telaşı İpolit’i biraz düşündürmüştü. Morarmış dudaklarında evrik bir gülümsemeyle, “Yoksa okumasam mı?” Çevresindekileri süzdü ve Prense dönerek, “Okumuyorum, öyle mi? Korkuyor musunuz?” diye sordu.

Prensin yüzü gittikçe değişiyordu. “Neden korkayım?” diye cevap verdi.

İpolit iskemlesinden sıçrayarak, “İçinizde yirmi köpeği olan var mı?” diye sordu. “Ya da herhangi bir ufak para…”

Lebedev hemen paraya uzattı. “İşte!” dedi; hastanın aklını kaçırdığı geçti içinden.

“Vera Lukyanovna!” diye seslendi İpolit. “Atın parayı masaya. Yazı mı tura mı? Tura gelirse okuyacağım.”

Vera korkuyla paraya, İpolit’e, sonra da babasına baktı. Ardından, paraya bakmaması gerektiğini düşündüğü için başını kaldırıp beceriksizce masaya fırlattı. Tura gelmişti.

İpolit, kadere boyun eğmek mecburiyetindeymiş gibi, “Okumam lazım!” diye fısıldadı. Bunu söylerken, sanki kendi idam kararı okunacakmış gibi beti benzi attı. Kısa bir sessizlikten sonra çevresindekileri süzerek bağırdı: “İyi ama ne oluyor? Kaderimle mi oynuyorum?” Sonra birden Prense dönerek içten bir şaşkınlıkla haykırdı: “Doğrusu bu inanılmaz bir kişilik vasfı Prens! Bunu unutmayın, her zaman hatırlayın. Sizin ölüm cezasıyla ilgilendiğinizi, bu konuyla ilgili belgeler topladığınızı duymuştum… Bana söylemişlerdi… Hah ha! Oh Tanrım, ne saçmalık!” Kanepeye oturdu, iki dirseğini masaya dayadı ve başını ellerinin arasına aldı. “Hatta ayıp…” diye sürdürdü. Sonra birden başını kaldırıp kararlı bir sesle, “Ama varsın ayıp olsun! Baylar, zarfı açıyorum. Ben… Aslında istemeyen dinlemek zorunda değil!”

İpolit, elleri heyecanla titreyerek paketi açtı, içinden ince yazıyla doldurulmuş birkaç yaprak mektup kâğıdı çıkarıp önüne yaydı ve sıraya koymaya başladı.

“Neymiş bunlar? Ne okunacak?” diye homurdanıyordu bazıları. Diğerleri susuyordu ama hepsi oturmuştu ve olağanüstü bir şeyler olmasını bekler gibi merak içindeydiler. Vera babasının iskemlesine yapışmış, korkudan ağlamak üzereydi. Kolya da korkmuştu. Lebedev yerinden kalktı ve

okurken daha aydınlık olsun diye mumları alıp İpolit'in önüne, masaya koydu.

"Baylar, bunun ne olduğunu az sonra göreceksiniz" dedi nedense İpolit ve okumaya koyuldu.

"ZORUNLU AÇIKLAMA"

Après moi de deluge[23]

Ansızın eli yanmış biri gibi bağırdı: "Lanet olsun! Nasıl böyle aptalca bir başlık koyabildim? Dinleyin Baylar… Belki de bütün bunlar saçmalıktır! Aklımda geçen birkaç şeyi yazdım sadece… Eğer gizemli ya da yasak bazı fikirleri duymayı bekliyorsanız…"

"Giriş yapmadan okursanız daha iyi olur" diye sözünü kesti Ganya.

"Sözü evirip çeviriyor" diye ekledi bir başkası.

"Gevezelik ediyor!" diye bağırdı o ana dek sessiz kalan Rogojin.

İpolit ona baktı; bakışları karşılaşınca, Rogojin acı, alaycı bir şekilde gülümseyerek, "Bu iş böyle yapılmaz oğlum, hayır…" diye dedi tane tane.

Kuşkusuz kimse Rogojin'in ne demek istediğini anlamadı ama sözleri tuhaf bir etki yarattı. İpolit dehşet içindeydi. Hızla titremeye başlayınca, Prens, düşmesin diye elini uzatır gibi oldu. Nefesi tıkanmasaydı bir çığlık atacağı kesindi. Tam bir dakika konuşamadı. Zorla soluk alıyor, bakışlarını Rogojin'den ayıramıyordu. Sonunda olağanüstü bir gayretle kendini topladı.

"Demek bu… Sizdiniz…" diye kekeledi.

"Kim? Ne diyorsun?" diye cevap verdi Rogojin, anlamadığı belliydi. Ama öfkeden kıpkırmızı kesilen İpolit kendinden geçmiş bir halde onu kolundan çekerek bağırdı: "Geçen hafta, gece saat birde bana geldiniz. Hani şu size geldiğim sabahın gecesi. ***Sizdiniz***. İtiraf edin!"

"Geçen hafta, gece birde mi? Sen gerçekten aklını mı kaçırdın oğlum?"

İpolit bir an sustu, bir şeyler düşünüyormuş, hatırlamaya çalışıyormuş gibi işaret parmağını alnına götürdü. Ama solgun, korku dolu gülümsemesi birden kurnazca, hatta zafer kazanmışa dönüştü kararlı bir sesleye yavaşça tekrarladı:

“Bu sizdiniz! Siz geldiniz, pencerenin önünde, iskemlede sessizce bir saat, hatta daha da fazla oturdunuz… Geceleyin bir ile iki arasında gelip saat üçten önce gittiniz… Evet, sizdiniz… Neden beni korkutmaya geldiniz? Sebebini bilmiyorum, ama o kesinlikle sizdiniz!”

Hâlâ korkudan zangır zangır titriyordu ama bakışları kinle parladı.

“Birazdan her şeyi öğreneceksiniz baylar, bir dakika… Ben… Ben… Dinleyin…”

İpolit yeniden telaşla dağılan kâğıtlarına sarıldı. Onları toplamaya çalışırken, elleriyle birlikte kâğıtlar da titriyordu.

Sonunda okumaya başladı. İlk beş dakika boyunca nefesi tıkanarak, düzensiz ve bağlantısız bir şekilde okudu. Ama sesi gittikçe güçlendi ve sonunda okudukları anlaşılır oldu. Ara ara şiddetli bir öksürük, okumasını kesiyordu. Gittikçe artan heyecanı, dinleyiciler üzerinde uyandırdığı tuhaf etki, yazıyı bitirirken son derece artmıştı. İşte o “makale.”

“ZORUNLU AÇIKLAMA”

“Benden Sonra Tufan”

“Dün sabah, Prens, beni görmeye geldi. Söz arasında, benden villasına taşınmamı istedi. Bu konuda üsteleyeceğini, ‘insanlar ve ağaçlar arasında ölmenin daha kolay olacağını’ söyleyeceğini biliyordum. Ama bugün o ölmek kelimesini kullanmadı, ‘yaşamanın daha kolay olacağını’ söyledi. Benim durumumda olan biri için bunların arasında fark yoktur. Ona, neden sürekli ‘ağaçlardan’ söz ettiğini sordum. Hayretle, bu ifadenin bana ait olduğunu öğrendim; o akşam Pavlovsk’a son bir defa ağaçlara bakmak için geldiğimi söylemişim. İster ağaçların altında ister pencereden kerpiçleri seyrederek ölmenin fark yaratmayacağını, kalan iki haftayı tören havasında geçirmemin bir manası olmadığını söyleyince, Prens bana hak verdi. Ama ona göre yeşillik ve temiz hava bana iyi gelecek, öyle ki rüyalarım bile değişecek ve genel olarak kendimi daha huzurlu hissedeceğim… Gülerek bir materyalist gibi konuştuğunu belirttim, o da her zamanki tebessümüyle bana kendisinin sahiden de materyalist olduğunu söyledi. Hiç yalan söylemediğini biliyorum, demek ki söylediği doğru. Prensin gülümsemesi hoşuma gidiyor. Onu sevip sevmediğim konusunda kararsızım. Zaten bu soruya ayıracak zamanım da yok. Ona karşı beş aydır süren nefretim son aylarda biraz yatıştığını belirtmem lazım. Kim bilir, belki de Pavlovsk’a sırf

onu görmek için geldim… Peki ama neden odamı bıraktım? Ölüme mahkûm olanlar odalarını terk etmemelidir. Kesin kararımı vermemiş olsaydım, yani son dakikaya kadar beklemeyi düşünseydim, odamı bırakmazdım tabii, Pavlovsk'a taşınma davetini kabul etmezdim.

Elimi çabuk tutup da bu açıklamayı kesinlikle yarına kadar bitirmem lazım. Buna göre yeniden okuyup düzeltecek zamanım olmayacak. Yarın Prense ve evinde bulacağımı umduğum iki üç kişiye okurken bakarım. Burada bir tek yalan sözcük yazılmayacağına, gerçekler son bir defa bütün açıklığı ve görkemiyle gözler önüne serileceğine göre bu yazıyı o anda okurken üzerimde nasıl bir etki bırakacak, neler hissedeceğim acaba? Burada bir tek yalan sözcük yazılmayacağını belirtmeye gerek yoktu aslında, hata ettim. İki hafta için yalan söylemeye değmez çünkü. (N.B. Acaba şu anda aklım başımda mı? Bildiğim kadarıyla veremliler hastalığın son devresinde bazen geçici bir deliliğe kapılırlarmış. Bunu yarın, okuma sırasında dinleyicilerin tepkilerinden anlayacağım. Bu soruyu açıklığa kavuşturmadan hiçbir işe girişmemek lazım.)

Sanırım az evvel yazdıklarım saçma sapan şeyler. Ama yine de tek kelimesini değiştirmeyeceğim. Hatta her beş satırda bir birbiriyle çelişen ifadeler yazsam bile bunları düzeltmeyeceğime kendi kendime söz verdim. Yarın okuma sırasında, düşüncelerimin tutarlı olup olmadığını görerek bu altı ay içinde, odamda düşündüklerimin doğru mu yoksa sayıklamadan mı ibaret olduğunu anlayabilirim.

İki ay evvel odamı boşaltmak, Meyer'in duvarına veda etmek zorunda kalsaydım, çok üzülürdüm. Yarın bu odayı ve duvarı ***sonsuza dek*** bırakacağım ama hiçbir hissetmiyorum! Belki de iki hafta için artık üzülmeye değmediği konusundaki inancım tüm varlığımı kapladı ve bu inanç hislerimi yönlendiriyor. Ama bu doğru mu? Şu anda bana işkence etseler, sadece iki hafta ömrüm kaldığından dolayı acı duymanın bir anlamı olmadığı için herhalde bağırmazdım bile.

Gerçekten de iki haftadan fazla ömrüm kalmadı mı? Pavlovsk'ta o akşam yalan söyledim B., beni muayene etmedi. Ama bir hafta evvel öğrenci Kislorodov'u geldi. Materyalist, tanrıtanımaz ve nihilisttir kendisi, onu çağırmamın sebebi de buydu zaten. Çünkü bana, gerçeği olanca çıplaklığıyla söyleyecek biri gerekliydi. O da bunu, kaçamak yollara sapmadan hatta açıkça görülen bir zevkle (ki bu kadarı da fazla) yaptı.

Bana, bir aylık ömrüm kaldığını söyledi. Ama çok daha erken de ölebilirmişim, yarın mesela… Bu tür vakalar sık sık olurmuş… Daha önceki gün, Kolomna Mahallesi'nde oturan, benim gibi veremli genç bir kadın, erzak almak üzere pazara gitmeye hazırlanırken ansızın fenalaşmış, kanepeye uzanıp ruhunu teslim etmiş. Kislorodov, bütün bu ayrıntıları bana kayıtsız bir tavırla anlattı. Bunu sanki beni şereflendiriyormuş gibi söyledi; beni de kendisi gibi her şeyi inkâr ve ölmekten hiç de korkmayan yüce bir varlık sayarak… Ne olursa olsun sonuç değişmiyor: Benim bir aylık ömrüm var, daha fazla değil. Kislorodov'un yanılmadığı kesin.

Prensin kâbuslar gördüğümü bilmesine çok şaşırdım. Pavlovsk'ta 'aşırı heyecanımın ve rüyalarımın' değişeceğini söyledi. Neden rüyalarımdan söz etti? Ya tıp eğitimi almış ya da olağanüstü bir akla sahip olduğu için pek çok şeyi bilebiliyor? (Ama 'budala' olduğuna hiç kuşku yok). Prens gelmeden evvel bir düş görüyordum. (Böyle yüzlercesini görüyorum.) Sanırım gelişinden bir saat önceydi. Rüyamda büyük bir odanın içindeydim. Benim odam değildi bu. Büyük, yüksek tavanlı, aydınlık bu odadan içerisinde dolap, komodin, kanepe ve yeşil bir ipek yorganla örtülü karyolam vardı. Odada korkunç bir hayvan vardı, bir tür canavar. Akrebe benziyordu ama akrep değildi. Çok daha korkunçtu. Doğada böyle bir hayvan yoktu. Bu hayvan özellikle bana gelmişti. Korkunçluğu büyük ölçüde bundan kaynaklanıyordu. Onu iyice inceledim: Kahverengi kabuklu bir sürüngendi. Boyu yaklaşık, dört karış, başı iki parmak kalınlığındaydı. Gövdesi kuyruğuna doğru inceliyordu. Kıl kadar bir kuyruğu vardı. Ayakları, başının birer karış altından, gövdesiyle kırk beş derecelik acı yaparak çıkıyordu. Ayakları iki karış kadardı. Böylece hayvan, üstten bakılınca, üç dişli bir yabaya benziyordu. Başını pek seçemedim, ama fazla uzun olmayan iğneye benzeyen iki kahverengi duyargasını fark ettim. Kuyruğunun ucunda ve ayaklarında da ikişer tane, toplam sekiz duyargası vardı. Hayvan, ayaklarına ve kuyruğuna dayanarak odanın içinde hızla dolaşıyordu. Kabuklu olduğu halde, koşarken yılan gibi kıvrılıyordu. Hayvanın beni sokmasından çok korkuyordum çünkü zehirli olduğunu söylemişlerdi. Ama beni asıl üzen, onu odama kimin soktuğu düşüncesiydi. Bana ne yapmak istiyorlardı? Hayvan her yere girip çıkıyordu, komodinin, dolabın altına, köşelere… Bir iskemleye oturup ayaklarımı altıma aldım. Hayvan odanın bir ucundan bir ucuna hızla geçti, iskemlemin yakınında

kayboldu. Korkuyla onu gözlüyordum, ayaklarımı altıma alarak oturduğum için iskemleme tırmanamayacağını umuyordum. Ansızın arkamda hafif bir ses duydum. Dönünce, iğrenç hayvanın sürünerek duvara tırmandığını gördüm. Başımın hizasındaydı, kuruyla saçlarıma dokunuyordu. Sıçradım ve canavar kayboldu. Yatağıma giremiyordum, yaratığın yastığımın altına girmesinden korkuyordum çünkü. Derken odaya annemle onun bir tanışı girip sürüngeni kovalamaya başladılar. Ondan korkmadıklarını fark ettim. Canavar tekrar ortaya çıktı ve sanki belirli bir amaçla ağır hareket ediyordu. Bu ona daha iğrenç bir görünüm veriyordu. Ağır ağır odayı çaprazlama geçip eşiğe yöneldi. O sırada annem kapıyı açıp köpeğimiz Norma'yı çağırdı. Kara, kıvırcık tüylü, iri bir köpekti, öleli beş sene oluyor. Norma odaya koştu, iğrenç sürüngenin karşısına gelince durakladı. Sürüngen de durdu, sadece ayakları ve kuyruğunun ucuyla yere vuruyordu. Hayvanların gizemden korkmadıkları söylenir ama o anda Norma'nın bu tür bir korku içinde olduğundan eminim. Sanki o da benim gibi bu iğrenç sürüngende bir uğursuzluk olduğunu, onun bir sır sakladığını anlıyordu. Köpek yavaş yavaş geriledi; oysa sürüngen ağır ağır ve ölçülü adımlarla ilerliyordu. Sokmak için köpeğin üzerine atılmaya hazırlanıyor gibiydi. Ama korkudan tir tir titremesine rağmen Norma, öfkeyle bakıyordu sürüngene. Birden korkunç dişleriyle sırıtarak, kocaman kırmızı ağzını açtı ve iğrenç hayvanı dişleriyle yakalayıverdi. Sürüngen, kurtulmak için hızla çırpındı. Norma yutar gibi onu içine çekti ve iki hamlede sürüngeni ağzına aldı. Dışarıda kalan kuyruğuyla ayakları hızla kıpırdıyordu. Kabuğu köpeğin dişleri arasında çatırdadı, açıkta kalan kuyruğu ve ayakları hâlâ korkunç bir şekilde kıpırdanıyordu. Norma birden acı acı inledi; sürüngen dilini sokmuştu. Köpeğin ağzının içinde yarı çiğnenmiş durumda çırpındığını gördüm; parçalanmış gövdesinden köpeğin diline, ezilmiş hamam böceğinden çıkmışa benzeyen beyaz bir sıvı akıyordu. Tam o anda, Prensin içeri girmesiyle uyandım…"

İpolit ansızın okumasını kesti. Utanmıştı. "Baylar, bu yazıyı tekrar okumadım. Sanırım bazı lüzumsuz şeyler yazmışım, dedi. Bu rüya…"

"Evet" dedi hemen Ganya.

"Bu rüyada bana özel birçok şey var…"

İpolit yorulmuştu, mendiliyle alnındaki teri siliyordu.

“Evet… Kendinizle fazla ilgileniyorsunuz” dedi Lebedev, tiz bir sesle.

“Aslında kimse dinlemek zorunda değil, istemeyen çekilebilir.”

“Kovuyor… Elin evinden insanları kovuyor” diye homurdandı Rogojin.

O ana dek sesini çıkarmaya çekinen Ferdişçenko: “Ya hepimiz kalkar gidersek?” dedi birden.

İpolit başını eğdi ve kâğıtlarını karıştırmaya başladı. Bir an sonra aniden başını kaldırıp Ferdişçenko’ya dik dik baktı. Gözleri parlıyordu, yanakları kızarmıştı.

“Beni hiç sevmiyorsunuz” dedi.

Gülüşmeler duyuldu ama çoğunluk sessizdi. İpolit kıpkırmızı kesildi.

“İpolit, yazılarınızı bana verin” dedi Prens. “Benim odamda yatın. Yatmadan evvel konuşuruz, yarın da devam ederiz sohbetimize… Ama sizden yazılarınızı bir daha okumamanızı istiyorum… Ne dersiniz?”

İpolit şaşkınlıkla ona baktı. “Sizce bu mümkün mü?” dedi.

Sonra coşkuyla, “Baylar” dedi, “Bir daha okumamı kesmeyeceğim. İsteyen dinlesin…”

Çabucak bir yudum su içti, bakışlardan kaçınmak için dirseklerini aceleyle masaya dayadı ve ısrarla okumayı sürdürdü. Utangaçlığı çok geçmeden yok oldu.

“Birkaç haftalık ömrün hiçbir değeri olmadığı fikri bende bir ay evvel yerleşmeye başladı. O zamanlar dört hafta kadar daha yaşayacağımı umuyordum. Ama üç gün önce, Pavlovsk’tan döndüğüm akşam bu fikir kafamda iyice yer etmişti. Prensin taraçasındaydım. Son bir kez insanları ve ağaçları görmek istemiştim, heyecanla Burdovski’nin hakkını savunmuştum, herkesin kollarını açıp beni kucaklamasını, benden özür dilemelerini, ben de onlardan özür dilemeyi düşünmüştüm… Tam o sırada bu inancı ruhumun derinliklerinde hissettim. Şifasız bir vereme yakalandığımı biliyor, kendimi aldatmaya çalışmıyordum. Ama bunu bildiğim halde yaşamak için büyük bir arzu duyuyordum. Yaşama sarılıyor, ne pahasına olursa olsun ömrümü uzatmak istiyordum. O zaman nedenini bilmeden beni bir sinek gibi ezmeye karar vermiş karanlık kadere kızabilirdim, bunu yapmakta haklıydım. Neden sadece kızmakla yetinmedim? Neden yaşamama artık izin verilmediğini bildiğim halde

yaşamaya ***başladım***? Artık kitap bile okuyamıyordum. Sadece altı ay ömrün kalmışsa okumak neye yarar ki? Bu düşüncelerle, kaç kez başladığım kitabı elimden attım.

“Şu Meyer’in evinin duvarı neler anlatabilir, neler! Bu kirli duvarda ezberlemediğim tek bir leke kalmamıştı. Lanet olası duvar! Yine de benim için Pavlovsk’taki bütün ağaçlardan daha değerli ya da öyle olmak zorundaydı, eğer şu anda artık fark etmeseydi…

“Diğerlerinin hayatını ne denli hırslı bir ilgiyle izlemeye koyulduğumu hatırlıyorum… Eskiden böyle meraklarım hiç yoktu. Odamdan çıkamayacak kadar hasta olunca, sabırsızca Kolya’nın gelmesini beklerdim. Anlattığı önemli önemsiz her olayla o kadar çok ilgileniyordum ki sanırım dedikoducu olup çıktım. Önlerinde bunca yaşam varken, nasıl olup da para pul sahibi olamadıklarını bir türlü anlamıyordum; hâlâ da öyle düşünüyorum. Yoksul bir adam tanımıştım, daha sonra bana onun açlıktan öldüğünü söylediler. O kadar kızmıştım ki, bu zavallıyı diriltselerdi sanırım onu öldürürdüm. Bazen kendimi daha iyi hissediyordum ve sokağa çıkabiliyordum. Ama sonunda sokak beni öylesine hırçınlaştırdı ki bu kez kendi isteğimle evde kalıyordum. Kaldırımlarda kaygılı, telaşlı, asık yüzlü, öfkeli insanları, görmeye dayanamıyordum. Neden sürekli kaygı ve telaş içindeler, niçin devamlı öfkeli ve hırslıdırlar? Çünkü insanlar kötüdür, çok kötü… Önlerinde altmış yıllık bir hayat varken, yaşamayı bilmiyorlarsa, mutsuzlarsa suç kimin?.. Zarnitsin, önünde daha altmış sene yaşam varken, açlıktan öldü ve suç bütünüyle kendisine aittir. Hep aynı nakarat… Paçavralarını ve nasırlı ellerini göstererek kızgınlıkla, ‘Yük hayvanları gibi çalışıp didiniyoruz ama köpekler gibi açlıktan kırılıyoruz! Başkaları çalışmıyor ama zengin!’ diyorlar. İvan Fomiç Surikov diye biri oturuyor üstümüzde… Yoksul biri sabahtan akşama kadar şunun bunun siparişlerine koşup durur, dirsekleri her zaman yırtık, düğmeleri kopuktur. O da, aç, sefil olduğunu, hasta karısına ilaç alacak parası olmadığı için öldüğünü, kışın küçük oğlunun soğuktan öldüğünü, büyük kızının fahişe olduğunu söyleyerek durmadan ağlar, sızlanır. Bu aptallara hiç mi acımıyorum; bunu da övünerek söylüyorum. Rothschild kadar zengin olmamışsa suç kimin? Rothschild gibi milyonları, bir orman altınları yoksa suç kimin? Yaşıyorsa her şey kendi elinde… Bunu anlamıyorsa suç kimin?

“Artık fark etmiyor ama o zamanlar geceleri öfkeden yorganımı yırtıyordum. Ah, on sekiz yaşımda, beni sokağa atıvermelerini ne kadar çok istiyordum… Evsiz barksız, işsiz güçsüz, parasız pulsuz; koca şehirde tek bir tanıdığım olmadan, ezilmiş durumda (bu daha da iyi olurdu) ama sağlığı sıhhati yerinde… O zaman gösterirdim ben onlara…

“Neyi gösterirdim?

“Bu yazıyı size okumakla yeterince alçaldım. Bunu bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Ama benim artık on sekiz yaşında olmadığımı unutuyorsunuz. Benim durumumda olan biri için altı ay yaşamak saçları ağarana kadar yaşamakla eş değerdir, bunu unutmayın! Alay edip masallar anlattığımı söyleyebilirler, olsun varsın! Ben gerçekten de masallar yaratıyor, gecelerimi bunlarla dolduruyordum. Şimdi bunları size anlatırken hatırlıyorum…

“Ama zamanım tükendi, artık masal anlatacak zamanım bile kalmadı… Zaten anlatacağım kim var ki? Bu masallar benim için bir eğlenceydi… Yunanca dil bilgisi çalışmanın bile benim için yasak olduğunu anladığım zamanlar bu masallarla avutuyordum kendimi… Çünkü dil bilgisinin daha ilk sayfasında, sentaksa gelmeden evvel ölmüş olacağımı düşünerek kitabı kapatıp masanın altına fırlattım. Hâlâ orada duruyor. Matryona’nın onu kaldırmasını yasakladım.

“ ‘Açıklama’mı sonuna dek okumaya gayret eden herkes, beni ya deli ya da lise öğrencisi sanacaktır. Ölüme mahkûm biri, onun için insanların yaşama değer vermediğini, tembelce, vicdansızlığın hayatların harcadıklarını, bu yüzden ona layık olmadıklarını düşünmek kolaydır diyecekler… Ama ben okurun yanıldığını, düşüncelerimin ölüme mahkûm olmamla hiçbir ilgisinin bulunmadığını belirtiyorum. Sorun şu; mutluluk nedir biliyorlar mı? Emin olun, Kolomb Amerika’yı keşfettiğinde değil onu ararken mutluydu. İnanın o, mutluluğun doruğuna ‘Yeni Dünya’nın keşfinden üç gün evvel, mürettebatının isyan edip umutsuzluk içinde gemiyi geriye, Avrupa’ya çevirmek istediklerinde ulaştı! Ama önemli olan lanet olası ‘Yeni Dünya’ değil. Zaten Kolomb da neredeyse onu göremeden, ne keşfettiğinin farkında olmadan öldü. Önemli olan yalnızca hayattır. Hayata durmadan, tekrar tekrar yeniden başlamaktır önemli olan, bulup dinlenmek değil… Ama boşuna konuşuyorum… Bütün bunların yuvarlak sözler olarak algılandığını biliyorum. Beni büyük ihtimalle güneşin doğuşu

konusunda kompozisyon yazan, bir şeyler anlatmak isteyen ama bunu bir türlü başaramayan birisi olarak görüyorsunuz. Ama her şeye rağmen şunu ilave etmek istiyorum: Dâhiyane ya da yeni bir düşünceyi, hatta herhangi önemli bir düşünceyi, ciltler dolusu kitapta, otuz beş sene boyunca anlatsanız da, yine de başka insanlara tam olarak aktarmayı başaramadığınız bir yönü kalır. Bu acının izi kafanıza iyice yerleşip çıkmaz ve onu kimseye aktarmadan ölürsünüz. Belki de düşüncenizin özüdür bu… Ben de son altı aydır bana ıstırap veren düşünceleri tam olarak size açıklayamadım. Ama hiç olmazsa; bugün vardığım o ‘son inancın’ bana nelere mal olduğunu herkes anlayacaktır. İşte bu yüzden ve belirli bir amaçla, bu ‘açıklama’yı yapmak zorundaydım.

“Şimdi hikâyeme geri dönüyorum.”

VI

“Yalan söylemeyeceğim, bu altı ay boyunca gerçek hayatın çekiciliğine kapıldım, beni öylesine kapana kıstırdı ki mahkûm olduğumu unutuyor, daha doğrusu göz ardı ediyordum. O zamanki yaşam şartlarım hakkında da birkaç söz söylemek istiyorum. Sekiz ay evvel, hastalığım arttığında arkadaşlarım dahil eskiden görüştüğüm herkesle ilişiklerimi kesmiştim. Zaten kişilik yapısı itibariyle bir hayli üzüntülü olduğum için arkadaşlarım beni çabucak unuttu; ama başka yaradılışta olsam dahi sonuç değişmez, yine kolayca beni hayatlarından çıkarabilirlerdi. Evdeki yaşam tarzına gelince, aile ortamında da yalnızın biriydim ben. Beş ay kadar evvel odamı kilitlemeye başladım, böylece kendimi ailemden tamamıyla soyutladım. Belirli saatlerde odamı toplamak ve yemek getirmek dışında, kimsenin odama girmesine izin vermezdim. İsteklerim aynen yerine getirilirdi. Annem her isteğim karşısında titriyor, kimi zaman odama girmesine izin verdiğimde, ağlayıp sızlanmaya cesaret edemiyordu. Sürekli çocukların bağırmalarından yakındığım için, gürültü çıkarıp beni rahatsız etmesinler diye çocukları döverdi. Beni sevdiklerini sanıyorum! Kolya’yı da (ben ona sadık Kolya diyordum) epey üzdüğüm bir gerçekti. Ama son zamanlarda o da beni üzüyordu. Bunlar olağan şeylerdir; insanlar birbirlerine acı versinler diye yaratılmışlardır. Sırf bir hastaya karşı iyi davranmaya yemin ettiği için bana katlandığını fark ettim son zamanlarda ve bu beni çok kızdırdı. Dahası nedense Hıristiyan alçakgönüllülüğü gösterme konusunda, gülünç bir

şekilde Prensi taklit etmeye çalıştığına inandım. Ateşli bir delikanlıdır Kolya, bu yüzden de her gördüğüne özenme eğiliminde ama artık kendi aklıyla yaşamaya başlama zamanının geldiğini düşünüyorum. Onu çok severim. Daha evvel bahsettiğim üstümüzde oturan ve sabahtan akşama kadar başkalarının işlerine koşan Surikov'u da üzüyordum. Ona yoksulluğunun kendi kabahati olduğunu söyleyip duruyordum, sonunda bir daha evime gelmeyi kesti. Kendi halinde, alçakgönüllü, uysal bir adamdır (N.B. Tevazuunun büyük bir güç olduğunu söylerler. Bunu Prense sormam lazım, gerekir, çünkü onun ifadesidir.) Mart ayında, Surikov'un küçük oğlu soğuktan öldüğü gün evlerini ziyaret ettiğimde elimde olmadan çocuğun ölüsü önünde gülümsemiştim. Surikov'a bütün suçun kendisinde olduğunu açıklamaya çalışmıştım. O anda adamcağızın dudakları birden titremeye başladı, bir elini omzuma koyup ötekiyle kapıyı göstererek, 'Dışarı çıkın Bayım!' dedi fısıltıyla. Çıktım. Beni kovmasından çok hoşlanmıştım. Ama daha sonraları, Surikov'un sözlerini her hatırladığımda içimde ona karşı garip, hiç istemediğim bir acıma duygusu uyanmasını engelleyemiyordum. Böyle bir hakaret anında bile, (niyetim ona hakaret etmek değildi asla ama ona hakaret ettiğimi anlıyorum) adam öfkelenemiyordu! Yemin ederim, dudakları öfkesinden titremiyordu. Beni elimden tutup, 'gidiniz' dediğinde bile öfkelenmemişti. Onur sahibi bir adamın davranışıydı bu, öyle ki böylesine on onurlu olmak ona yakışmıyordu bile (bu yüzden biraz da gülünç görünüyordu) ama öfkenin zerresi yoktu. Belki de birden bana karşı soğumuş, benden haz etmemeye başlamıştı. O günden sonra ona merdivende iki üç kez rastladığımda şapkasını çıkarıp bana selam verdi. Eskiden böyle davranmıyordu, mutlaka durup benimle birkaç kelime konuşurdu, ama artık mahcup bir tavırla yanımdan hemen geçiyordu. Benden nefret etse bile, 'alçakgönüllü' bir nefretti bu… Belki de şapkasını çıkarma sebebi başkaydı. Ben alacaklısının oğluydum ne de olsa. Anneme borçluydu ve bunu ödeyemeyecek durumdaydı. Şapkasını belki de korkudan çıkarıyordu. Büyük ihtimalle da durum böyleydi. Onunla konuşsam on dakika sonra benden özür dileyeceğinden emindim ama ona dokunmamak, kendi halinde bırakmak daha iyi diye düşündüm.

Tam o sıralarda, yani Mart ortalarında, Surikov'un oğlunun öldüğü günlerde, kendimi nedense daha iyi hissetmeye başladım. İki haftalık bir süreç söz konusuydu. Akşamları dışarı çıkmaya başladım. Hava soğuyup

sokakta gaz yakıldığı o Mart akşamlarını seviyorum. Kimi zaman dolaşmak için uzaklara giderdim. Bir gün, Şestilavoçnoy Sokağı'nda, yüzünü seçemediğim, ama soylu görünen biri karanlıkta önümden geçti. Elinde kâğıda sarılı bir paket vardı. Lime lime, mevsime göre ince bir palto giymişti. On adım kadar önümde olan sokak fenerine yaklaştığında cebinden bir şeyin düştüğünü fark ettim. Almak için hızlandım; zamanında davrandım, çünkü uzun kaftanlı biri yanıma sokuluverdi. Düşürülen şeyi aldığımı görünce şöyle bir bakıp geçti. Bu eski deri, içi tıka basa dolu bir cüzdandı. Neden bilmem, ilk bakışta içinde içindekinin para olmadığını düşündüm. Adam kırk adım önümdeydi, her an kalabalığa karışacaktı. Ardından koşup seslendim ama nafile. Derken soldaki bir evin kapısından giriverdi. Kapının önüne vardığımda kimseyi göremedim. Çok karanlıktı. Adamın girdiği bina, vurguncuların yaptırdıkları türden, içinde genelde yüz daire olan kocaman bir binaydı. Giriş kapısını geçince, avlunun sağ köşesinde, bir adamın yürüdüğünü görür gibi oldum ama karanlıkta başka bir şey seçemedim. Karaltının peşinden gittiğimde çok pis, dar bir merdivenin girişinde buldum kendimi. Yukarıda, hızla çıkan ayak sesleri duyunca, yetişeceğimi umarak merdivene atıldım. Basamaklar kısa ama sayıca fazlaydı. Nefesim kesildi. Beşinci katta bir kapının açılıp kapandığını işittim. Üç kat aşağıdaydım. Birkaç dakikada beşinci kata çıktım, biraz soluklanıp zile bastım. Kapıyı, küçücük bir mutfakta semaverin ateşini üfleyen bir kocakarı açtı. Sorularımdan bir şey anlamadığı belliydi. Tek kelime etmeden yandaki odanın kapısını açtı. Burası bir hayli küçük, alçak tavanlı bir odaydı; içinde gerekli birkaç parça eşyayla perdeli kocaman bir yatak vardı. Kocakarı 'Terentiç' diye seslendi. Yatakta uzanan adamın ismiydi bu. Terentiç belli ki biraz çakırkeyifti. Masanın üzerinde demir bir şamdanda ufak bir mum parçası yanıyordu; yanında yarım litrelik boş bir rakı şişesi gözüme ilişti. Terentiç yattığı yerden bir şeyler homurdandı, eliyle başka bir kapıyı işaret etti. Kocakarı mutfağı döndüğü için kapıyı kendim açtım ve diğer odaya girdim.

Bu oda ötekinden daha dar ve küçüktü. Hareket etmekte zorlanıyordum. Neredeyse bütün oda köşeye yerleştirilmiş yataktan ibaretti. Ama nasıl olmuşsa yatağın dışında odada, üstleri döküntü dolu üç iskemle ve eski bir muşamba kanepeyle bir mutfak masası vardı. Masayla yatak arasından geçmek mümkün değildi. Aynı bitişik odadaki gibi tahta masanın üstünde

demir şamdanında yağlı bir mum yanıyordu. Yatağın üstünde cıyaklayan bebek olsa olsa üç haftalıktı. İlk bakışta hasta olduğu belli solgun bir kadın, çocuğun altını değiştiriyordu. Loğusalıktan yeni kalkmışa benziyordu. Bebek dur durak bilmeden ağlıyor, anasının cılız memesini emmek için sabırsızca bağırıyordu. Kanepede, üstü frakla örtülü, üç yaşlarında bir kız çocuğu uyuyordu. Masanın yanında, üzerinde eski püskü bir redingot olan bir adam (paltosunu karyolanın üstüne atmıştı) getirdiği paketi açıyordu. Mavi kâğıda sarılı paketin içinden iki ekmekle salam çıkardı. Masanın üzerinde ayrıca bir çaydanlıkla kara ekmek kalıntıları vardı. Yatağın altında açık bir bavul ve paçavralarla dolu iki bohça göze çarpıyordu.

Oda tek sözle karmakarışıktı. İlk bakışta kadınla erkeğin aslında düzgün insanlar oldukları anlaşılıyordu. Ama öyle bir yoksulluğa düşmüşlerdi ki artık durumlarını kabullenmiş, dağınıklığa karşı mücadele vermekten vazgeçmişlerdi.

İçeri girdiğim esnada az evvel dönen adamla karısı, hızlı ve heyecanlı bir şekilde konuşuyordu. Belli ki adam bu defa da evine iyi haberlerle dönmemişti çünkü henüz kundaklamayı bitiremeyen kadın gözyaşlarına boğulmuştu. Adam yirmi sekiz yaşlarında, esmer ve ince yapılıydı. Yüzü favorilerle çevriliydi. Bakışları üzgündü; gururlu ve asabi biri olduğu anlaşılıyordu.

Gelişim garip bir etki uyandırdı. Çabuk öfkelenmekten zevk duyan insanlar vardır, özellikle de kızgınlıkları had safhaya gelince bundan daha da fazla haz alırlar… Söz konusu insanlar akıllı ise, sonrasında büyük bir pişmanlık duyarlar. Adam şaşkınlıkla, karısı ise korkuyla bana baktı. Sanki evlerine birinin gelmesi dehşet verici bir olaymış gibi gözlerini bana dikmişlerdi. Derken daha ağzımı bile açmadan, adam öfkeyle üzerime atıldı. Düzgün giyimli birinin evlerine girip düştükleri yoksulluğu görmesi onu utandırmıştı. Kuşkusuz, başarısızlılıklarının acısını birisinden çıkarabileceği için sevinmişti de… Adamın beti benzi atmıştı, sinir krizinin eşiğinde olduğu görülüyordu. Bir an için beni dövmeye kalkışacağını düşündüm. Bu hali karısını korkuttu.

Zangır zangır titreyerek, “Ne cesaretle böyle girdiniz?” diye bağırdı. Derken elimde onun cüzdanını tuttuğumu gördü.

Olabildiğince sakin ve kayırsız bir sesle (olması gereken de buydu), “Sanırım bunu düşürmüşsünüz” dedim.

Adam afallamıştı. Bir süre hiçbir şey anlamıyormuş gibi durdu kaldı. Ardından cebini yokladı ve eliyle alnına vurdu.

“Aman Tanrım!” diye bağırdı karısına dönerek. “Bütün belgelerimiz, son aletlerim, hepsi bu cüzdanın içinde… Ah Bayım, bana nasıl yardım ettiğinizin farkında mısınız? Mahvolurdum!”

Bu arada, sessizce çıkmak üzere kapının tokmağını tutmuştum ama nefesim kesildi ve öyle bir öksürük nöbetine tutuldum ki ayakta duramıyordum. Adam bana bir iskemle bulmak için dönüp durdu, sonunda birinin üstündeki paçavraları yere atarak dikkatle beni oturttu. Öksürüğüm iki üç dakika daha sürdü. Kendime gelince, adam yanıma oturdu ve hastasıyla konuşan bir doktor tavrıyla:

“Acı çekiyorsunuz” dedi. “Ben… hekimim.” Doktor sözcüğünü kullanmadı. Bunu söyledikten sonra, içinde bulunduğu duruma isyan edercesine odayı gösterdi. “Görüyorum ki siz…”

“Verem hastasıyım” dedim ve gitmek için ayağa kalktım.

O da iskemlesinden kalktı. “Belki zamanında müdahale edilirse…” dedi.

Çok şaşkındı, kendini toparlayamıyordu. Cüzdan sol elindeydi.

Ben tekrara kapının tokmağını tuttum. “Endişelenmeyin!” diye sözünü kestim. “Geçen hafta B…ne’ye muayene oldum. Her şey için artık çok geçmiş. Özür dilerim!”

Kapıyı açıp utanç ve minnet duygularıyla ezilmiş doktoru öylece bırakmak istedim ama lanet bir öksürük nöbetine tutuldum. Doktor beni oturtup dinlenmem için ısrar etti. Sonra karısına döndü, o da bana yanakları utançtan kıpkırmızı kesilerek birkaç teşekkür sözü söyledi. Bunun üzerine kaldım ama duruşumdan onları rahatsız etmekten çok çekindiğim açıkça anlaşılıyordu. (Böyle olması gerekirdi.) Zavallı doktorun vicdan azabı çektiğini fark ettim.

Kopuk kopuk konuşmaya başladı. “Eğer ben… Size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Size öyle kötü davrandım ki… Görüyorsunuz…” Tekrar odayı gösterdi. “şu anda içinde bulunduğum durum ortada…”

“Her şey çok açık”, dedim. “Herhalde işinizi kaybettiniz ve konuyu açıklığa kavuşturmak, tekrar işe başlamak için buraya gelmeye karar verdiniz.”

Hekim bey şaşırmıştı. “Bunu nasıl anladınız?” diye sordu.

“Bunu anlamak o kadar da zor değil” dedim. “Pek çok kişi taşradan kaçıp umutla buraya geliyor.”

Hekim dudakları titreyerek hikâyesini anlatmaya başladı. Bir saat kadar kaldım. Anlattıkları beni etkiledi doğrusu. İl merkezlerinden birinde devlet hizmetinde çalışan bir doktormuş. Derken birtakım dolaplar dönmeye başlamış, öyle ki karısının adını bile karıştırmışlar. Bizim doktorun sabrı taşmış. Bu arada il yönetimi değişmiş; bizim doktorun aleyhine bir değişiklikmiş bu. Adamı şikâyet etmişler ve görevden alınmasını sağlanmışlar. O da elinde kalan son para ve birkaç parça eşya durumu açıklamak üzere Petersburg’a gelmiş. Her zamanki gibi ona pek kulak veren olmamış. Dilekçe vermesini söyleyip başlarından savmışlar. Daha sonra dilekçesini kabul etmemişler vesaire vesair… Kısacası, beş ay koşuşturmuş, elinde avucunda ne varsa tüketmiş. Karısının son giysileri bile rehin bırakmışlar. O sırada bir çocukları dünyaya gelmiş… ‘Dilekçemi geri çevirdiler… Yiyecek ekmeğimiz bile yok, hiçbir şeyimiz kalmadı. Karım loğusa yatağından yeni kalktı. Ben…’

Karısı bir köşede hüngür hüngür ağlıyordu. Çocuk huzursuzlardı. Defterimi çıkarıp not aldım. Ayağa kalktığımda o da katlı. Korkuyla karışık bir merakla bana baktığını gördüm.

“İsminizi, çalıştığınız yeri, valinin adını, tarihleri not aldım” diye izah ettim. “Bahmutov adında bir okul arkadaşım var, amcası Pyotr Matveyeviç Bahmutov üst düzey bir memurdur…”

Adam titreyerek, “Pyotr Matveyeviç Bahmutov mu? Ama her şey ona bağlı…” diye bağırdı.

Hekimimizin hikâyesi tıpkı romanlardaki gibi gelişti ve sonuçlandı. Bana fazla umut bağlamamalarını, benim de yoksul bir lise öğrencisi olduğumu söyledim. (Liseyi bitireli epey olmuştu tabii ama kendimi mahsus küçültüyordum.) İsmimi bilmelerine gerek olmadığını, buradan çıkınca doğruca arkadaşım Bahmutov’u görmek için Vasilevski Adası’na gideceğimi da ilave ettim. Müzmin bir bekar olan Bahmutov isminin

devamını devam edecek son kişi olarak gördüğü yeğenini çok sevdiğini, isteğini ikiletmeyeceğini biliyordum. Ama fazla umut vermemek için onlara arkadaşımın benim hatırıma neler yapabileceğine bir bakacağımı söyledim sadece.

Doktor, nöbet geçiriyormuş gibi tir tir titriyordu. Heyecandan alev alev yanan gözlerle bana baktı ve, “Ah, Ekselans’a durumu anlatmama izin verseler… Kendisine derdimi anlatma onuruna erişebilsem keşke!” diye bağırdı.

Aynen öyle dedi, “onuruna erişebilsem”… Belki de çabalarımızın boşa çıkabileceğini bir kez daha tekrarladıktan sonra, yarın sabah gelmezsem demek ki başarısızlığa uğramışız. Beni yerlere kadar eğilerek uğurladılar. Yüzlerindeki ifadeyi asla unutmayacağım. Bir araba kiralayıp hemen Vasilevski Adası’na gittim.

Bahmutov’la lisede yılları boyunca birbirimizi hiç sevmezdik. Onu bir aristokrat olarak görürdüm. Her zaman güzel giyinir, okula özel arabayla gelirdi. Ama mütevazı biriydi ve herkesle iyi geçinmeye çalışırdı. Çok neşeliydi. Fazla akıllı olduğu söylenemezdi ama yine de her zaman sınıfın birincisiydi. Ben ise hiçbir şeyde birinci olamadım. Benim dışımda herkes onu severdi. Birkaç kez benimle arkadaş olmayı denemişti ama her defasında hırçın bir tavırla ona sırt çevirmiştim. Nerdeyse bir senedir görüşmüyorduk. Üniversitede devam ettiğini biliyordum. Evine vardığımda akşam saat dokuz sularıydı. Hizmetçisi benim geldiğimi bildirdi. Bahmutov beni görünce şaşırdı. İl önce tavırları pek sıcak değildi ama hemen neşelendi ve birden bana bakarak içtenlikle; “Beni görmeye gelmek nereden aklınıza geldi Terentyev?” dedi neşeyle. Bir yandan hoşlandığım, öte yandan nefret ettiğim her zamanki sevimli, küstahça ama candan tavrıyla: “Ama neyiniz var?” diye bağırdı korkuyla. “Çok hasta görünüyorsunuz.”

O bildik öksürük nöbetlerinden birine tutulmuştum. Zorla nefes alabiliyordum ve hemen bir iskemleye yığıldım.

“Endişelenmeyi” dedim. “Verem hastasıyım. Sizden bir ricam olacak.”

Ona doktorun hikâyesini anlattım. Amcası üzerinde büyük etkisi olduğunu, belki de yardım edebileceğini söyledim.

“Tabii, elimden geleni yapmaya hazırım… Hemen yarın amcamla görüşeceğim. Her şeyi öyle güzel anlattınız ki… Yardım edebilirsem çok

sevinirim… Bana başvurmak nereden aklınıza geldi Terentyev?”

“Her şey amcanızın elinde… Ayrıca sizinle her zaman düşmandık Bahmutov. Soylu bir insan olduğunuzu bildiğim için, düşmanınızı reddetmeyeceğinizi düşündüm” dedim alaylı bir tavırla.

Bahmutov kahkahalarla gülerek, “Tıpkı İngiltere’ye başvuran Napolyon gibi! Evet, tabii ki gerekeni yapacağım!” diye bağırdı. İskemleden kalktığımı görünce, aceleyle ve büyük bir ciddiyetle ekledi: “Hatta hemen gideceğim.”

Böylece iş, kimsenin ummadığı kadar güzel bir şekilde sonuçlandı. Altı hafta sonra hekimimiz, taşrada başka bir göreve atandı; ona yolluk bile verdiler. Hatta Bahmutov’un, doktoru kendisinden ödünç para almaya razı ettiğini bile sanıyorum. Onlara sık sık gidiyordu. (Bu yüzden ben de kasıtlı olarak artık onlara uğramıyordum. Doktor bana gelince ise onu soğuk karşılıyordum.) Bu altı hafta içinde Bahmutov’a bir iki kez rastladım; doktorun veda toplantısında üçüncü kez görüştük. Bahmutov, onlar için evinde şampanyalı bir veda yemeği verdi. Doktorun karısı da katıldı ama çocuğuna bakmak üzere erkenden ayrıldı. Mayıs’ın ilk günleriydi. Duru, güzel bir akşamdı. Güneş daire şeklinde körfezde batıyordu. Bahmutov benimle birlikte eve kadar yürüdü. Nikolayev Köprüsü’nden geçerken, ikimiz de keyifliydik. Bana, her şeyin bu kadar güzel sonuçlandığını için çok sevinçli olduğunu söyledi. Bunun bütünüyle benim başarım olduğunu belirterek bana teşekkür etti. “Bazıları boşuna kişisel iyiliği önemsiz sayıyorlar…” dedi büyük bir ciddiyetle.

Birden içimi dayanılmaz bir konuşma isteği kapladı. “Kişisel bir iyiliği önemsiz gören” diye başladım, “insan tabiatına kasteder, kişini kendine duyduğu onura da… ‘Toplumsal yardım’ ile kişisel yardım birbirinden çok farklıdır iki yardım türüdür. Kişinin iyilik yapma isteği asla yok olmayacaktır, çünkü bu onun için bir ihtiyaçtır. Moskova’da yaşlı bir general, daha doğrusu sivil bir asker vardı. Alman ismi taşıdığını hatırlıyorum. Hayatını hapishaneleri, suçluları ziyaret ederek geçiriyordu. Sibirya’ya yollanan sürgün kafileleri, Vorobyev Dağı’nda yaşlı generalin, onları ziyaret edeceğini önceden bilirdi. General, yaptığı işe çok büyük bir önem verir, ciddiyetle yapardı. Gelir, sürgün sıralarını denetler, her birinin önünde durup neye ihtiyaçları olduğunu sorardı. Asla nasihat vermezdi. Para ve üst baş verirken okuma bilenlere mutlaka küçük dinsel kitaplar da

dağıtırdı. Onların ötekilere de okuyacağına içten inanırdı… Ne suç işlediklerini sormazdı, ancak suçlu anlatmak isterse dinlerdi. Suçlular arasında hiç ayırım yapmaz, kardeş gibi davranırdı. Onlar da ona baba gözüyle bakardı. Suçlular arasında kucağında çocuğu olan bir kadına rastlayınca yaklaşır, küçüğü okşar, güldürmek için parmaklarını şaklatırdı. Bütün ömrünü böyle geçirdi. Rusya'daki bütün suçlular onu tanırdı. Sibirya'da bulunmuş bir adam, en azılı katillerin bile generali andıklarını anlatmıştı. Oysa sürgün kafilelerini gezen general, adam başına yirmi köpekten fazla veremezdi. Bu adam, azılı suçluların generali anarken çok da fazla heyecanlanmadıklarını da belirtirdi. Mesela sırf öldürme zevkini tatmak için on kişiyi öldürmüş ya da altı çocuğu şişlemiş biri, yirmi yılda bir içini çekerek, "Şu ihtiyara ne oldu acaba? General hayatta mıdır hâlâ?" dermiş… Hepsi o kadar. Ama bu ihtiyarın onu yirmi senedir unutmayan adamın yüreğinde nasıl bir tohum ektiğini bir düşünmeli…

En iyi satranç oyuncusunun, rakibinin ancak birkaç hamlesini tahmin edebildiğini duymuştum. On hamleyi hesaplayabilen bir Fransız oyuncudan bir dahi olarak bahsetmişlerdi. Bir de buradaki olasılıkları bir düşünün… Birine herhangi bir şekilde iyilikte bulunduğunuzda, karşınızdakine nüfuz ediyor, karşınızdaki de size nüfuz ediyor. Yaptığınız iyilikler sonunda bütün hayatınıza egemen olmaya başlar. Öte yandan bütün bu yaptığınız iyilikler, unutmuş olduklarınız dahil, büyüyüp gelişecektir. İnsanlığın kaderini belirleyenlerden biri belki de siz olacaksınız… Nihayet belki de bu iyilikler size dünyaya büyük bir düşünce miras olarak bırakmak yeteneği kazandıracaktır… vesaire, vesaire…" Bu konuda uzun uzun konuştum.

"Hayatın sizden ne esirgediğini düşününce… " diye bağırdı Bahmutov, Tanrı bilir kime sitem ederek.

O sırada köprünün parmaklığına dayanmış Neva'ya bakıyorduk.

"Aklıma ne geldi, biliyor musunuz?" dedim parmaklığa abanarak.

"Kendinizi suya atmak mı?" diye korkuyla bağırdı Bahmutov. Yüzümden okunuyordu belki de.

"Hayır, şimdilik bu sadece bir düşünce… Biliyorsunuz, iki üç, en fazla dört aylık ömrüm kaldı. Ama yaşamak için yalnız iki ayım kaldığını ve bir iyilik yapmak isteğine kapıldığımı farz edelim. Bizim doktorun olayı gibi mesela… Ama zaman yetersizliğinden dolayı çok çaba, koşuşturma, telaş

gerektiren bu işten vazgeçip başka, bulunduğum şartlara daha uygun bir hayırlı iş aramam gerekecek. Bunun eğlenceli bir düşünce olduğunu kabul edin!”

Zavallı Bahmutov benim için çok endişeliydi. Evime kadar, beni avutmaya kalkışmadan sessizce yürüdü… İnce bir davranıştı bu. Ayrılırken elimi hararetle sıktı ve beni ziyaret etmek için izin istedi. Bundan asla söz etmese de her defasında beni teselli etmeye geldiğini bilecek, böylece ölüm saatimin yaklaştığını bir kez daha hatırlayacaktım. Bunu kendisine de söyledim ve omuz silkse de bana hak verdi. Beklediğimin tersine, oldukça kibar ve saygılı bir biçimde ayrıldık.

O gece, “son inancım”ın ilk tohumları atıldı. Bu ***yeni*** düşünceye dört elle sarıldım, bütün gece hiç gözümü kırpmadan en ince noktalarına kadar kafamda evirip çevirdim. Bu düşünceyi benimsedikçe, içimi bir korku sarıyordu. Sonunda benliğimi birkaç gün kurtulamadığım müthiş bir korku kapladı. Kendimde bir türlü karar verme gücünü bulamıyordum. Sonunda garip bir tesadüfün sayesinde karasızlığım sona erdi.

Bu “açıklama”da, her şeyi sırasıyla, tarihleriyle yazıyorum. Bunların benim için fazla bir önemi yok ama şu anda, davranışımı değerlendirecek olanların mantıksal olarak “son inancım”a nasıl vardığımı görmelerini istiyorum. Gelelim yukarıda sözünü ettiğim ve karsızlığıma son veren o garip tesadüfe… On gün kadar evvel, Rogojin, burada söylemeyi lüzumsuz saydığım bir meseleyle ilgili olarak bana geldi. Ondan çok söz edildiğini duysam da ilk defa görüyordum. İlgilendiği bazı hususlarda kendisine bilgi verdim ve hemen gitti. İlişkimiz bu kadarla kalacaktı. Ama o, beni son derece ilgilendirmişti. Gün boyu öyle tuhaf düşüncelerin etkisinde kalmıştım ki ertesi gün onu ziyaret etmeye karar verdim. Beni görmekten memnun olmadığını anlaşılıyordu. Belli ki ilişkimizi sürdürmenin bir anlamı olmadığını düşünüyordu, ama sanırım birlikte geçirdiğimiz o bir saat iklimiz için de son derece ilginçti. Aramızda çok büyük fark, hatta zıtlık vardı. Ben, günleri sayılı biriydim. O ise hayat dolu, gününü gün eden biriydi. Kibar biri sayılmasa da akıllı, kendisiyle doğrudan ilgili olmayanı da anlama yeteneğine sahip olan bir adamdı. Ona “son inancım”dan bahsetmedim ama konuşmamadan bunu anladığını hissettim. Ses çıkarmadı, pek konuşkan biri olmadığını fark etmiştim zaten. Giderken, ona aramızdaki bütün farklılıklara ve zıtlıklara rağmen (***les extrémités se***

touchent[24]) kendisi de benim "son inancım"a pek de yabancı olmadığını söyledim. Bana yüzünü ekşiterek karşılık verdi, sonra kalktı ve gitmeye hazırlandığımı sanarak kasketimi getirdi. Aslında beni o iç karartan evinden uğurlamak maskesi altında kapı dışarı ediyordu. Evi bir mezara benziyor ama o burayı çok seviyor. Buna şaşmamak lazım. Onun kadar yoğun bir hayat sürdüğünde yaşadığın mekân önem teşkil etmiyor.

Rogojin'e yaptığım bu ziyaret beni yorgun düşürmüştü. Zaten sabahtan beri kendimi o kadar da iyi hissetmiyordum. Akşama doğru iyice güçten düştüm ve yatmak zorunda kaldım. Zaman zaman şiddetli bir ateş basıyordu, sayıklıyordum. Kolya, saat on bire kadar yanımda kaldı. Bütün konuştuklarımızı hatırlıyorum. Ara sıra gözlerim kapanınca, İvan Fomiç'i düşümde görüyordum. Güya büyük paraya sahip olmuş. Paralarını ne yapacağını bilmiyor, onları nereye saklayacağını düşünüyor, çalınacağı korkusuyla tir tir titriyor, sonunda onları toprağa gömmeye karar veriyordu. Ben ona bu hazineyi toprağa boşuna gömeceğine, soğuktan ölen oğlunu mezardan çıkarıp küçük altın bir tabut yaptırmasını tavsiye ettim. Surikov, bu alaylı sözlerimi minnet gözyaşlarıyla kabul etti ve onarlı hemen uygulamaya koyuldu. Ben de tükürerek oradan uzaklaştım. Derken kendime geldim. Kolya bana aslında hiç uyumadığımı, sürekli Surikov'dan bahsettiğimi söyledi. Son derece sıkıntılıydım. Kolya beni endişe içinde bıraktı. Kapıyı arkasından kilitlemek üzere kalktığımda Rogojin'in evindeki kasvetli salonlardan birinde gördüğüm tabloyu hatırladım. Bir kapının üstünde asılı duruyordu. Geçerken, bana tabloyu göstermişti. Sanırım önünde beş dakika kadar durmuştum. Sanat değeri olmayan bu tablo içimde garip bir huzursuzluk uyandırmıştı.

Tablo İsa'nın çarmıhtan indiriliş anını gösteriyordu. Genelde ressamlar çarmıhta ve çarmıhtan indirilmiş İsa'yı daima eşsiz bir güzellikte resmetmişlerdir. En korkunç işkenceler bile bu güzelliği yok edememiştir. Oysa Rogojin'in evinde gördüğüm tabloda, bu güzellikten eser yoktu. Bu, çarmıha gerilmeden evvel de sonsuz acılar içinde kıvranmış, işkence görmüş, yaralanış, taşıdığı çarmıhın ağırlığıyla ezilmiş, askerlerle halkın dayağını, sonunda da (en azından benim hesabıma göre) altı saat süren çarmıhın azabını çekmiş bir insanın ölüsüydü. Bu gerçekten de çarmıhtan yeni indirilmiş bir adamın yüzüydü… Ölümün sertliği başlamamıştı henüz. Yüzünden sanki hâlâ acı çektiği okunuyordu. Sanatçı bunu büyük bir

ustalıkla yansıtmıştı. Böyle işkencelerden sonra, kim olursa olsun, kesinlikle böyle görünürdü. Hıristiyan Kilisesi'nin, İsa'nın çektiği ıstırabın sembolik değil gerçek olduğunu savunduğunu biliyorum. Buna göre onun bedeni tabiat yasalarının etkisindedir. Tabloda, darbelerden bozulmuş, çok şişmiş, kanlı çürüklerle dolu bir yüz gösteriliyordu. Açık gözlerinde ölüm okunuyordu; göz bebekleri kaymıştı. Ama işin garibi, işkence çekmiş bu insanın ölüsüne bakarken insanın aklına çok ilginç bir soru beliriyordu: Onun müritleri, gelecekteki havarileri, onu izleyen ve kendilerini çarmıhın dibine atan kadınlar, ona inanan bütün insanlar önlerinde böyle bir ölü gördükleri halde nasıl oldu da onun dirileceğine inanabildiler? Eğer ölüm böyle korkunç ise ve tabiat yasaları bu denli güçlüyse, bunları nasıl alt ederiz? Yaşarken tabiata hükmedebilen, "Talifa Kumi!" diyerek bir genç kızı, "Lazar, dışarı çık!" diyerek bir erkeği dirilten, yasaları yenemediğine göre bizim elimizden ne gelir? İnsan bu tabloya bakınca, tabiatı, kocaman, acımasız sessiz bir hayvan ya da ne denli tuhaf olsa da, yeni icat edilmiş kocaman bir makine olarak hayal ediyor. Bu makine, ulu, değeri hiçbir şeyle kıyaslanamaz bir varlığı, bütün tabiata, onun yasalarına ve belki de sırf o varlığın vücut bulması için yaratılmış bütün evrene bedel o varlığı duygusuzca yakalamış, parçalamış, yutuvermiştir. Bu tabloda her şeye hükmeden o karanlık, çirkin ve anlamsız, ölümsüz güç canlandırılmaktadır; ister istemez sizi de etkisi altına alan bir güç… Tabloda yer almayan ama o anda ölüyü çevreleyen insanlar, bütün umutlarını ve belki de inançlarını parçalayan o gece, büyük bir acı duymuş olmalılar. Her biri, içlerinde asla peşlerini bırakmayacak bir düşünceyi yanında götürmüş olsa da, korku içinde dağılmış olmalıydılar. Kendisi de işkence sonrası hayalini görebilseydi, çarmıha kendisi çıkar, böyle bir ölüme katlanabilir miydi? Tabloya baktığınızda, aklınıza ister istemez böyle bir soru da geliyordu. Kolya'nın gidişinden neredeyse bir buçuk saat sonra, bu düşünceler arasında gidip geldim. Belki de gerçekten sayıklıyordum; düşündüğüm her şey canlanıveriyordu. Şekli olmayan bir şeyin, soyut bir kavramın şekillenmesi mümkün müdür? Yine de bu sonsuz gücü, bu sağır ve dilsiz bu kapkaranlık gücü garip, akla hayale sığmaz bir şekilde görüyordum. Sanki elinde mum tutan birisinin, beni kolumdan çekip götürdüğüne, kocaman, iğrenç bir örümceği gösterip o gücün işte bu olduğuna beni inandırmaya çalıştığını, öfkemle alay ettiğini hatırlıyor gibiyim. Odamdaki aziz resmimim önünde geceleri küçük bir lamba yanar hep. Az ışık gelir bu

lambadan yine de eşyalar seçilir, hatta ışığın altına oturunca, insan okuyabilir. Sanırım gece bir sularındaydı. Gözlerim açık yatıyordum. Ansızın odamın kapısı aralandı ve içeri Rogojin girdi.

Girip kapıyı kapattı, sessizce bana baktı ve yavaş adımlarla odanın köşesine, lambanın altında duran iskemleye doğru yürüdü. Çok şaşırdım ve merakla ne yapacağını bekledim. Rogojin dirseklerini masaya dayayıp sessizce bana bakmaya koyuldu. İki üç dakika kadar böyle kaldı. Tek kelime etmemesi beni son derece sinirlendirdiğini hatırlıyorum. Neden konuşmak istemiyordu? Böyle geç bir saatte gelmesini yadırgamıştım tabii ama pek şaşırmadığımı hatırlıyorum. Aksine, gelmesini bekliyor gibiydim. Sabah düşüncelerimi ona iyice açıklamamış olsam bile, onun anladığını biliyordum. Bunun gibi düşüncelerin üzerine konuşmak için insan, geç vakitte olsa dahi gelebilirdi. Ben de bu yüzden geldiğini sandım. Sabah birbirimizden pek dostça ayrılmamıştık hatta iki üç kez bana alaylı alaylı baktığını hatırlıyorum. İşte o anda da bakışında aynı alayı okudum ve bu gücüme gitti. Karşımda duran hayali değil de Rogojin’in ta kendisi olduğunda hiç kuşku duymuyordum.

Rogojin oturuyor ve alaylı alaylı bana bakmaya devam ediyordu. Sinirle yatağımın içinde döndüm, yastığıma dirseklerimi dayayıp ne kadar gerekliyse o kadar susmaya karar verdim. Nedense ilk onun konuşmaya başlaması gerektiğini düşünüyordum. Sanırım böylece yirmi dakika kadar geçti. Ansızın ya bu Rogojin değil de yalnızca bir hayalse düşüncesi geldi aklıma…

Ne hastalığım sırasında ne de ondan evvel hiç hayal görmemiştim. Ama çocukluğumdan beri, hayallere pek inanmasam da, hayal görürsem hemen orada öleceğime inanıyordum. Ama gördüğümün Rogojin değil de bir hayal olduğu aklımdan geçince, hiç korkmadığımı, hatta gücendiğimi hatırlıyorum. İşin garibi gördüğüm Rogojin’in kendisi mi, yoksa hayaleti mi sorusu beni pek ilgilendirmiyordu. Aklıma başka şeyler vardı. Mesela daha bu sabah üzerinde sabahlık ayağında terlik olan Rogojin’in neden şu anda frak ve beyaz yelek giydiğini, neden boynunda beyaz bir fular taktığını merak ediyordum. Diğer yandan, eğer bu bir hayal ise ondan korkmadığıma göre neden kalkıp ona dokunmuyorum diye düşünüyordum. Böylece hayal olup olmadığını kesinlikle anlayabildim. Belki de cesaret edemiyor, korkuyordum. Tam bunu düşündüğüm anda vücudum buz kesildi. Sırtım

ürperdi, dizlerim titredi. Korktuğumu anlayan Rogojin, iskemleye dayadığı kolunu çekti, doğruldu ve her an kahkaha atacakmış gibi ağzını yaydı. Dik dik bana bakıyordu. Öylesine öfkelenmiştim ki üzerine atılmaya hazırdım. Ama konuşmamaya yemin ettiğimden, yatağımdan kımıldamadım. Üstelik bunun Rogojin mi yoksa hayali mi olduğundan hâlâ emin değildim.

Bu durumun ne kadar sürdüğünü hatırlamıyorum. Bazen dalıp dalmadığımı da bilmiyorum. Sonunda Rogojin kalktı, ağır ağır, dikkatle beni süzdü ve yavaşça, nerdeyse ayaklarının ucuna basarak yürüdü. Kapıyı açtı ve çıkıp ardından kapadı. Yatağımdan kımıldamadım; gözlerim açık düşünüyordum. Bu şekilde ne kadar kaldığımı bilmiyorum. Ertesi sabah dokuzu geçerken kapının vurulmasıyla uyandım. O saatte kapıyı açıp çay getirmesi için seslenmezsem, Matryona, kendisi kapımı çalardı. Öyle konuşmuştuk. Ona kapıyı açarken, kapı kapalı olduğu Rogojin'in nasıl içeri girdiğini düşündüm. Sonra gece bütün kapılarımızın kilitlendiğini, dolayısıyla Rogojin'in odama gelmesinin mümkün olmadığını anladım.

Ayrıntılarıyla yazdığım bu olay, kesin kararımı vermeme yardım etti. Böylece son kararımın şekillenmesinde, mantıktan ziyade nefretin payı önemlidir. Bu denli garipleşen ve beni yıpratan bir yaşamı sürdürmenin manası kalmamıştır. Bu hayal beni küçük düşürmüştü. Bir örümcek şeklini alan bu güce teslim olmaya cesaretim yok. Karanlık bastığında artık kararımı vermiş, hafiflemiştim."

VII

"Küçük bir cep tabancam vardı. Onu çocukken, düello ve haydut hikâyeleri okuduğum, düelloya çağrılınca namlu karşısında soylu bir tavırla nasıl duracağımı hayal ettiğim o gülünç çağda almıştım. Bir ay evvel bu tabancayı gözden geçirdim. Kutusunda iki kurşun, iki üç atımlık de barut buldum ve tabancayı doldurdum. Aslında pek işe yaramayan bir tabancaydı, yana doğru atıyor, on beş adım öteye gitmiyordu. Ama doğrudan doğruya şakağa dayanınca, şüphesiz kafatasını dağıtırdı.

Pavlovsk'ta, güneş doğarken, evdekilere rahatsızlık vermemek için parka gidip kendimi vurmaya karar verdim. "Açıklamam" ölümümün ardından açılacak olan polis soruşturmasını çözmeye yeterli olacaktı. Ruhbilim meraklıları ve ilgilenen herkes, aradıklarını bu yazımda bulabileceklerdi.

Yine de bu açıklamamın elde ele dolaşması hoşuma gitmez. Prensten bir kopyayı saklamasını ve ötekini de Aglaya İvanovna Epançina'ya vermesini rica ediyorum. Son arzum budur. İskeletimi ise bilim yararına kullanılmak üzere Tıp Fakültesi'ne vasiyet ediyorum.

Kimseye beni yargılama hakkı tanımıyorum. İçinde bulunduğum durumda bütün yargı güçlerinin üstünde olduğumu biliyorum. Kısa bir süre evvel, aklıma garip bir fikir gelmişti: Eğer şimdi mesela on kişiyi birden öldürsem ya da bu dünyada korkunç sayılan başka bir eylemde bulunsam, iki üç haftalık ömrü kalan birine nasıl bir ceza uygulayacağını doğrusu merak ettim! Hastanede gerekli bütün tıbbi müdahaleleri görerek, rahatlık içinde, hatta evimden daha rahat ve sıcak bir şekilde ve ortamda ölecektim. Acaba neden benim durumumda olanlar, şakacıktan bile olsa, böyle düşüncelere kapılmaz ki? Ama kapılanı da vardır muhakkak, ne de olsa memlekette neşeli insanların sayısı hiç de azımsanmayacak miktarda.

Kimseye beni yargılama hakkı tanımasam da biliyorum ki, artık cevap veremeyecek durumda olduğum zaman insanlar beni yargılayacaktır. Bu açıklamayı işte bu yüzden yazdım; zorunlu bir açıklama olması bundan kaynaklanıyor, ama kendi hür irademle yazdığım bir açıklama bu. Yazılma sebebi de asla özür dilemek değil, özür dileyecek hiçbir kusur işlemedim çünkü.

Zaten iki üç hafta ömrü kalan birinden kim ne hakla ve hangi sebeple kalan bu kısacık yaşamından mahrum eder? Hangi mahkeme bu konuda yetkilidir? Benim yargılanmam ve bir cezaya çarptırılıp çekmem kimin yararına? Bu, gerçekten birisi veya bir şey için gerekli olabilir mi? Ahlak için mi? Sağlığımı sıhhatim, gücüm yerinde olup da yaşamıma kıysaydım, süregelen ahlak kurallarına göre "insanlığı faydalı hizmetlerde bulunabileceğim" yerde hayatımı dilediğim gibi kullandığım için kınanabilirdim mesela… Ama benim içinde bulunduğum durumda, ölüm kararım zaten bir şekilde okunmuş olduktan sonra beni kim kınayabilir? Hangi ahlak için, Prensin Hıristiyanlara has bir şekilde ölmenizin belki de daha iyi olduğu tesellisini verirken çıkardığınız son can çekişme hırıltılarınız yetersizdir? Onun gibi Hıristiyanlar her zaman aynı sonuca varırlar zaten. Şu gülünç Pavlovsk ağaçlarından bahsederek benden ne istiyorlar acaba? Ömrümün son saatlerini güzelleştirmeyi mi? Ama hayatın ve sevginin bu son gölgesine kendimi bıraktığımda daha mutsuz olacağımı

anlamıyorlar mı? Meyer'in duvarından ve üzerinde yazılan açık saçık masum yazılarından beni uzaklaştırınca daha mutlu olmayacağımı görmüyorlar mı hiç? Hayat denen bu sonsuz şölende bir fazlalık isem; tabiatın, Pavlovsk parkının, güneşin doğuşuyla batışının, mavi gökyüzünün ve mutlu yüzlerinizin, bütün bu güzelliğin benim için ne önemi var? Güneş ışınları içinde vızıldayan şu küçük sineğin bile bu şölenin bir parçası iken benim bir artık olduğumu bir saniyeliğine unutmazken, bu gerçeği sırf korkaklığımdan bu güne kadar anlamayı reddettiysem, bu güzellikten bana ne? Biliyorum ki Prens ve herkes bu hırçın çıkışlarımdan vazgeçip, Milvua'nın iyiliğin ve ahlakın zaferi ünlü dörtlüğünü okumamı tercih ederler.

O, puissent voir votre beauté sacrée

Tant d'amis sourds à mes adieux!

Qu'ils meurent pleins de jours, que leur mort soit pleurée,

Qu'un ami leur ferme les yeux! [25]

Ama ey naif insanlar, inanın, bu güzel Fransızca şiirde dünyanın kutsanışı altında gizlenmiş öyle bir kin var ki şair bile bu kini, duygulu gözyaşları sanmış ve bu yanılgıyla ölüp gitmiş… Huzur içinde yatsın! Biliniz ki, güçsüzlüğü ve değersizliğinin bilincinde olan kişi bir noktadan sonra kendi rezil durumundan büyük bir haz almaya başlar. Tevazu sahibi olmanın büyük bir güç olduğuna ben de inanıyorum, ama bunu dinsel anlamda söylemiyorum.

Ah, din: Ölümsüzlüğü kabul ediyorum, belki de onu hep kabul etmişimdir. Şuur, ulu kuvvetin iradesiyle ışıklanarak, evrene yansısın ve 'Ben varım!' desin, varsın öyle olsun! Varsın bu kuvvet hiçbir açıklama yapmaksızın şuuru yok etsin! Olsun, bütün bunları kabul ediyorum. Ama bunlar olurken tevazu sahibi olmama ne lüzum var? Beni yiyecek olan, yediği için bir de benden methiyeler dizmemi beklememeli… İki hafta daha beklemeyi reddederek yukarıda birilerini kızdırmam mümkün mü? Buna inanamam. Daha ziyade değersiz varlığımın, bir atomun varlığı, evrende bir eksiğin doldurulması için gerekmiş olabilir. Tıpkı arda kalan dünyanın yaşamasına imkân sağlamak için milyonlarca varlığın her gün kurban edilmesi gerektiği gibi. Bunun pek yüce gönüllü bir düşünce olmadığının farkındasınız umarım. Varsın olsun! Birileri yok edilmeden evrenin düzeni

sağlanamayacağının pekâlâ farkındayım. Bu düzeni hiç anlamadığımı da itiraf ediyorum. Ama kesin olarak bildiğim şu: “ben varım” dediğim anda evrenin düzeninden, bu dünyanın yanlışlar üzerine kurulduğundan, başka türlü olamayacağından bana ne? Bundan sonra kim, hangi sebeple beni yargılayabilir? Bu konuda istediğinizi düşünebilirsiz ama adil bir düzen değildir bu.

Bununla birlikte, ne kadar istesem de ölümden sonra hayatın var olmadığına, Kutsal Gücün var olmadığına inanamıyorum. Muhakkak vardır. Ama biz, gelecek yaşamı ve onun yasalarını bilemiyoruz. Anlaşılması böylesine zor, hatta imkânsız olan bir şeyi derinine kavrayamadığım için nasıl sorumlu olabilirim? Onlar, en başta da Prens tabii, tevazu sahibi olmak gerektiğini, uslu olup itiraz etmeden söz dinlemek gerektiğini savunuyorlar. Yumuşak başlı olmamın öbür dünyada ödüllendirileceğini ileri sürüyorlar. Kutsal Gücü kavrayamadığımız için kızıp, düşüncelerimizin ona uygun olduğunu varsayarak onu küçültüyoruz. Bir kere daha tekrar ediyorum: Kutsal Gücü anlamıyorsak eğer, insanın anlayamadığı şeylerin sorumluluğunu taşıması mümkün müdür? Kutsal Gücün yasalarını ve gerçek iradesini anlayamadığım için beni nasıl yargılarlar? Hayır, en iyisi dini bir yana bırakalım.

Zaten bu kadarı kâfi. Bu satırları okuduğum zaman, eminim güneş doğup göklerde yükselmeye başlayacak. Olsun! Yaşam kaynağına bakarak öleceğim. Dünyaya gelmemek elimde olsaydı, bu denli gülünç şartlarda yaşamayı kabul etmezdim kuşkusuz. Ama günlerim sayılı olsa bile, elimde hâlâ ölme gücüm var. Önemsiz bir güç, isyanım da aynı ölçüde önemsiz.

Son bir açıklama: Artık ölmek istememin sebebi üç haftaya dayanma gücüm olmadığından değil. Yeterli gücüm var kuşkusuz. İstesem, bana yapılan hakaretin bilincinde olarak teselli gücü bulabilirim. Ama ben Fransız şairi değilim, böyle bir teselliye ihtiyacım yok. Ayrıca tabiat beni üç haftalık ömre mahkûm ederek, eylemlerimi öyle sınırlamış ki intihar, kendi irademle başlayıp bitirebileceğim tek eylem olabilir. Kim bilir belki de bu irade özgürlüğümü kullanmak istiyorumdur? İsyan etmek her zaman önemsiz bir eylem olmayabilir…”

İpolit durdu… Açıklaması son bulmuştu.

Sinirleri kopmak üzere olan hınç dolu çaresiz bir kişinin açık sözlülüğü, edep kurallarını hiçe sayan o sınırı aştığında artık hiçbir şeyden korkmaz ve her türlü rezalet çıkarmaya hazırdır, hatta bundan zevk duyar. İnsanların üzerine yürüdüğünde sonunda çan kulesinden atlayarak olası bütün anlaşmazlıkları yok etmek gibi anlaşılmaz ama kesin bir karar vardır kafasında. Bu durumda bulunan kişiler genellikle fiziksel olarak güçten düşmüştür. İpolit'e o ana dek ayakta tutan o olağanüstü gergin heyecan artık son raddeye ulaşmıştı. Hastalıktan bitap düşmüş on sekiz yaşındaki delikanlının vücudu ağaçtan koparılmış, titrek bir yaprak kadar zayıf görünüyordu. Buna rağmen bir saatten beri ilk kez dinleyicilerine baktığında gözlerinde nefret ve tiksinti okunuyordu. Ama etrafındakiler de bir o kadar kızgındı. Hepsi birden gürültü ve öfkeyle masadan kalktılar. Yorgunluk ve şarap, okunanların üzerlerinde bıraktığı etkiyi arttırıyordu.

İpolit, birden iskemlesinden kalktı.

Ağaçların parıldayan tepelerini Prense göstererek bağırdı: "Güneş doğdu! Güneş doğdu!" Sanki bir mucizeye şahit olmuştu.

"Doğmayacağını mı sanıyordunuz?" dedi Ferdişçenko.

Ganya, elinde şapkası, sıkıntılı bir sesle: "Bütün gün kavrulacak ortalık!" diye mırıldandı. "Bir ay daha kuraklık… Gidelim mi Ptizin?"

İpolit, kendini kaybetmiş gibiydi. Bu sözleri hayret ederek dinledi ve birden beti benzi attı, zangır zangır titremeye başladı.

Ganya'ya dik dik, gözlerini açarak baktı. "Beni aşağılamak için beceriksizce bir ilgisizlik gösterdiğinizin farkındayım" dedi. "Siz bir alçaksınız!"

"Ne yaptığını Tanrı bilir!" diye kükredi Ferdişçenko. "İnsan kendini bu kadar bırakır mı?"

"O sadece aptalın biri" dedi Ganya.

İpolit kendini az da olsa toparladı.

Hâlâ titreyerek, kopuk kopuk: "Baylar, bana öfkelenmenizi anlıyorum… " diye söze başladı. "Bunu okumakla sizi sıktığım için üzgünüm." Yazısını gösterdi. "Gerçi sizi daha fazla üzemediğim için üzgünüm… " Gülümseyerek Yevgeni Pavloviç'e döndü. "Sıkıcıydım, değil mi Yevgeni Pavloviç? Söyleyin…" dedi.

“Biraz uzundu ama yine de…”

“Düşüncenizi saklamayın! Hayatınızda bir kere olsun yalan söylemeyin!” diye bağırdı İpolit titreyerek.

“Benim için fark etmez! Rica ederim beni rahat bırakın” dedi Yevgeni Pavloviç bezgin bir sesle.

Ptizin, ev sahibine yaklaştı. İyi geceler Prens” dedi.

Vera büyük bir korku ve heyecanla İpolit’e atılarak ellerinden yakaladı. “Ne yapıyorsunuz? Durun… Güneş doğunca beynine bir kurşun sıkacağını söylemişti!” diye bağırdı.

Aralarında Ganya’nın da bulunduğu birkaç kişi öfkeyle: “Yapmaz!” diye mırıldandı.

Kolya, İpolit’in elini tuttu: “Baylar, ona bir bakın! Nasıl böyle vurdumduymaz oluyorsunuz? Prens bir şeyler yapmalıyız…”

Vera, Kolya, Keller ve Burdovski, İpolit’in çevresini sarıp ellerinin tuttular.

Burdovski aklını kaybetmişti sanki.“Hakkı var… Hakkı var!” diye kekeliyordu.

Sarhoş, küstahça bir öfke içinde olan Lebedev, “Sormama izin verin Prens, bu konuda ne yapmayı emredersiniz?”

“Siz neden söz ediyorsunuz?”

“Hayır, izin verin, saygısızlık etmek istemem tabii ama şu anda burası sizin sayılsa da ev sahibi benim… Kendi çatımın altında böyle olay istemem… “

General İvolgin, kendinden emin öfkeli bir sesle: “Kendini öldürmez bu yumurcak, şımarıyor işte!” dedi.

“Sen çok yaşa general!” diye bağırdı Ferdişçenko.

“Biliyorum, sayın general, farkındayım, yine de… Ne de olsa ev sahibiyim…”

Prensle vedalaşıp elini İpolit’e uzatan Ptizin: “Bay Terentyev, yazınızda sanırım iskeletinizi Tıp Fakültesi’ne vasiyet ediyorsunuz. Kendi kemiklerinizi, değil mi?” diye sordu.

“Evet, benim kemiklerim…”

“Anlıyorum. Ama yanlış anlaşılmış olabilir. Böyle olaylar oluyor.”

“Neden sinirlendiriyorsunuz onu?” diye atıldı Prens.

“Ağlattınız işte” diye ilave etti Ferdişçenko.

Ama İpolit ağlamıyordu. Gidecekmiş gibi bir hareket yaptı ama çevresindeki dört kişi sıkıca ellerinden tuttu. Gülüşmeler yükseldi.

“Onu tutacaklarını önceden hesaplamıştı. Yazıyı da bu yüzden okudu zaten” dedi Rogojin. “Hoşça kal Prens. Çok oturmuşuz, kemiklerim sızlıyor.”

Yevgeni Pavloviç güldü: “Gerçekten intihar etmeye niyetliyseniz, Terentyev, yerinizde olsam bütün bu sözlerden sonra sırf onlara inat olsun diye bu niyetimden vazgeçerdim” dedi.

İpolit, üzerine gitmek ister gibi: “Aslında intihar etmemi her şeyden çok istiyorlar!” dedi. “Böyle bir olayı göremeyeceklerine üzülüyorlar.”

“Demek siz de görmeyeceklerini düşünüyorsunuz?”

“Sizi kışkırtmayı hiç istemem. Aslında bunu yapabileceğinize inanıyorum. Siz yeter ki gücenmeyin, alınmayın sakın…” dedi yatıştırıcı bir ses tonuyla Yevgeni Pavloviç…

İpolit bir dosta akıl danışır gibi Yevgeni Pavloviç’e döndü. “Onlara yazdıklarımı okumakla büyük bir hata yaptığımı şimdi daha iyi anlıyorum.”

“Evet, şu anda içinde bulunduğunuz durum biraz gülünç ama… Açıkçası, size nasıl bir nasihat vereceğimi bilmiyorum” dedi Yevgeni Pavloviç gülümseyerek.

İpolit ona dik dik baktı. Zaman zaman kendini unutuyormuş gibiydi.

“Baylar, izin verin! Bu yapılır mı hiç?” dedi Lebedev. “Kimseyi rahatsız etmemek için kendini parkta öldürecekmiş… Sanki üç adım öteye gidip intihar ederse kimse rahatsız olmaz…”

“Baylar…” diye söze başladı Prens.

Lebedev öfkeyle sözünü kesti: “Hayır, saygıdeğer Prens, bunun bir şaka olmadığını görüyorsunuz… Misafirlerinizden en az yarısı da bunun böyle olduğunu düşünüyor. Bütün söylediklerinden sonra artık onuru için intihar etmek mecburiyetinde… Ev sahibi olarak şahitler önünde sizi yardıma çağırıyorum!”

“Ne yapmak lazım Lebedev? Yardıma hazırım.”

“Şöyle yapmalıyız: İlk önce bahsettiği şu tabancayı takımıyla birlikte bize teslim etmeli. Bunu yaparsa hastalığını göz önünde bulundurarak geceyi evimde geçirmesine razı olurum, tabii ki benim gözetimim altında olması şartıyla… Ama yarın lütfen evimden ayrılsın, istediği yere gidebilir. Bağışlayın beni Prens! Silahını vermeyi reddederse, ben bir kolundan, general öbür kolundan tutarak, hemen polise başvuracağız. O zaman bu meseleyi polis çözer. Bay Ferdişçenko, tanıdık olarak, polis çağırma işini üstlenir.”

Gürültüler koptu. Lebedev köpürüyor, kabına sığamıyordu. Ferdişçenko polise gitmeye hazırlanıyor, Ganya ısrarla kimsenin kendini öldürmeyeceğini tekrarlıyordu, Yevgeni Pavloviç susuyordu.

İpolit, “Prens, siz hiç çan kulesinin tepesinden düştünüz mü?” diye sordu kısık bir sesle.

“Ha…yır” dedi Prens safça.

İpolit alev alev yanan gözlerini Prense dikerek, sanki gerçekten de ondan bir cevap bekliyormuş gibi fısıltıyla konuştu. “Bütün bu nefreti beklemediğimi mi sanıyorsunuz? Kesin artık şunu!” diye bağırdı oradakilere dönerek. “Suç bende… Hem de herkesten çok!” Cüzdanından üç dört küçük anahtar takılı çelik bir halka çıkardı. “Lebedev, işte anahtar! Sondan bir önceki… Kolya size gösterir… Kolya nerede?” diye bağırdı. “O size gösterir. Çantamı hazırlarken bana yardım etmişti. Kolya, gösterin ona… Sırt çantam, Prensin çalışma odasında, masanın altında… Şu küçük anahtarla açın… Altta, kutuda… Silahla barut. Kolya yerleştirmişti. Size gösterir Bay Lebedev. Ama yarın sabah Petersburg’a giderken, bana tabancayı geri vermeniz şartıyla… Duydunuz mu? Bunu yalnızca Prens için yapıyorum, bunu bilin…”

“En iyisi bu” dedi Lebedev anahtarı alarak ve zehir gibi bir gülümsemeyle yandaki odaya koştu.

Kolya, bir şeyler söylemek istermiş gibi durakladı ama Lebedev onu sürükledi.

İpolit, yüksek sesle konuşup gülüşen misafirlere bakıyordu. Prens, dişlerinin şiddetli bir sıtma nöbetine tutulmuş gibi takırdadığını fark etti.

Prensin kulağına eğildi. “Ne alçak adamlar!” diye fısıldadı. Onunla konuşmak için her zaman kulağına eğilip fısıldıyordu.

“Aldırmayın siz onlar… İyi değilsiniz…”

“Şimdi… giderim.”

Birden Prense sarıldı.

Tuhaf bir gülümsemeyle, “Delirdiğimi sanıyorsunuzdur!” dedi.

“Hayır, ama siz…”

“Şimdi giderim… Durun, hiçbir şey demeyin, bekleyin lütfen… Gözlerinizin içine bakmak istiyorum… Böyle… Bir insanla vedalaşıyorum.”

Sapsarı kesilmiş İpolit, şakakları ter içinde, Prensi elinden sımsıkı tuttu ve on saniye kadar kımıldamadan ona baktı.

“İpolit… neyiniz var!” diye bağırdı Prens.

“Bu kadarı yeter… Hemen gidip yatacağım. Güneşin şerefine bir kadeh içmek istiyorum… Lütfen… Bırakın beni!”

İpolit çabucak kadehi kaptı ve ayağa kalkıp taraçanın girişine koştu. Prens ardından gitmek istedi ama tam o anda, Yevgeni Pavloviç vedalaşmak için elini ona uzatmıştı. Bir saniye sonra taraçadan çığlıklar duyuldu. Tam bir kıyamet koptu.

Olay şuydu:

Sol elinde şampanya tutan İpolit taraçadaki merdivene yaklaşınca sağ elini paltosunun cebine sokmuştu. Daha sonra Keller, İpolit Prensle konuşurken de sağ elini sürekli cebinde tuttuğunu ve bu hareketi kendisinde kuşku uyandırdığını söyledi. Keller, İpolit’in peşinden koşmuş ama zamanında yetişememişti. Bir anda İpolit’in sağ elinde parlayan küçük cep tabancasının namlusu delikanlının şakağına dayandığını görmüştü. Keller, kolunu tutmak için atıldığında İpolit tetiğe basmıştı. Tetiğin sert, kuru çıtırtısı duyulmuş ama silah ateş almamıştı. Keller, İpolit’i kucakladığında hasta belki de öldüğünü sanarak baygın gibi kollarına düşmüştü. Tabanca artık Keller’in elindeydi. İpolit’i alıp iskemleye oturttular. Herkes bağırarak etrafını sardı, ne olup bittiğini anlayamamışlardı. Tetiğin sesini duydukları halde karşılarında duran İpolit bir çizik bile almamıştı. Delikanlı şaşkın şaşkın bakıyordu. O anda Lebedev’le Kolya koşarak içeri girdiler.

“Silah ateş almadı mı?” diye soruyorlardı bazıları.

“Acaba dolu mu değildi” dedi kimileri.

Keller, silahı inceledi. “İçinde mermi yoktu” diye ilan etti.

Bunu izleyen ilginç sahneyi anlatmak zor… İlk anlardaki toplu korkunun yerini gülüşmeler aldı. Durumun gülünçlüğünü fark eden bazıları alaylı kahkahalar atmaya başladı. İpolit bir sinir nöbeti geçiriyormuş gibiydi; hıçkırıklarla ağlıyor, kollarını sıkıyor, herkesin üzerine atılıp yeminler ediyordu. Ferdişçenko’ya iki eliyle sarılıp kurşun koymayı, bilerek değil kazara unuttuğunu, kurşunların yeleğinin cebinde olduğunu haykırıyordu. Tesadüfen ateş almasından korkarak tabancayı gerekince doldurmaya kararlaştırdığını tekrarlayıp dürüyordu. Prense, Yevgeni Pavloviç’e, Keller’e atılıyor, ‘şerefini kaybetmiş’ bir insan olduğunu, ‘onurunu’ kanıtlamak üzere, tabancasını ona geri vermeleri için yalvarıyordu.

İpolit sonunda bilincini kaybederek yere yığıldı. Onu Prensin çalışma odasına götürdüler. Lebedev, hemen doktora haber yolladı. Kendisi ise, kızı, oğlu, Burdovski ve generalle birlikte hastanın başında nöbet tutmaya kaldı. Baygın İpolit çıkardıktan sonra, Keller odanın ortasına geldi, her sözcüğün üzerine basa basa oradakilere seslendi:

“Baylar, içinizden biri, bir daha kurşunların bile bile unutulduğu kuşkusunu dile getirip zavallı gencin komedi oynadığını iddia ederse, boyunun ölçüsünü alır” dedi.

Keller’in söyledikleri karşısında herkes sessizliğini korudu. Sonunda misafirler toplu olarak, aceleyle dağıldı. Ptizin, Ganya ve Rogojin birlikte çıktılar.

Prens, Yevgeni Pavloviç’in fikir değiştirip, kendisiyle konuşmadan gitmeye hazırlandığını görünce şaşırdı.

“Herkes gittikten sonra benimle konuşmak istemiştiniz…” dedi.

Yevgeni Pavloviç iskemleye oturdu, Prensi de yanına oturttu. “Evet, bu doğru” dedi. “Ama şimdilik fikrimi değiştirdim. Biraz şaşkın olduğumu itiraf ediyorum, sanırım siz de öylesiniz… Kafam karmakarışık… Sizinle konuşmak istediğim konu hem sizin için hem de benim için son derece önemli. Bakın Prens, hayatımda hiç olmazsa bu kez bir meseleyi dürüstçe, hiçbir art niyet beslemeden halletmek istiyorum. Ama şu anda bunun

üstesinden gelemem. Sanırım sizin de kafanız karışık… Bunun için… Neyse bunu daha sonra konuşuruz. Petersburg'da kaldığım bu üç gün boyunca belki de meseleyi kendiliğinden çözecektir; her ikimiz için de beklemek yararlı olacaktır sanırım."

Bunları söyledikten sonra Yevgeni Pavloviç hemen kalktı. Prens onun sinirli olduğunu fark etti; bakışlarında, daha önce görmediği bir düşmanlık sezmiş gibiydi.

"Hastanın yanına mı gidiyorsunuz şimdi?"

"Evet… Korkuyorum" dedi Prens.

"Korkmanıza hiç gerek yok. Daha altı hafta yaşar, kim bilir burada belki iyileşir de. Bence en iyisi onu hemen yarın kapı dışarı edin."

"Belki bir şey söylemeyerek, onu kışkırttım… İntihar edeceğinden kuşkulandığımı sanmış olmasın sakın Yevgeni Pavloviç, ne dersiniz?"

"Yok canım. Onun için endişelenmeniz ne kadar iyi kalpli olduğunuzu gösterir. Övülmek için ya da övülmediğine kızarak kendini öldürenler olduğunu duymuştum ama ilk defa böyle bir şeye şahit oluyorum. Bir insanın güçsüzlüğünü böylesine açıkça ortaya koyabileceğine hiç inanmazdım. Bence hemen yarın onu kapı dışarı edin."

"Yeniden intihara kalkışacağını mı düşünüyorsunuz?"

"Bir daha yapmaz. Ama yine de bu tür insanlardan, bu Rus Lasaner'den, sakınmak lazım! Böyle yeteneksiz, telaşlı ve hırslı önemsiz kişiler için cinayet sıradan bir iştir…"

"İpolit hakkında gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Özü aynı… Bu bayın, tıpkı açıklamasında okuduğu şakacıktan on kişiyi boğazlayabileceğini göreceksiniz. Sözleri uykumu kaçıracak."

"Kaygılarınız abartılı olabilir."

"Hayret edilecek birisiniz Prens. Onun ***şimdi*** on kişiyi öldürebileceğine inanmıyor musunuz?"

"Ne diyeceğimi bilemiyorum. Bunlar çok garip şeyler… ama…"

"Peki, nasıl isterseniz!" diye bitirdi konuşmasını Yevgeni Pavloviç. "Ama dikkat edin de bu on kişiden biri siz olmayasınız, cesur adam!"

Prens, düşünceli düşünceli Yevgeni Pavloviç’e baktı. “Bana kalırsa kimseyi öldürmeyecektir” dedi.

Öteki öfkeyle güldü.

“Hoşça kalın, vakit zamanı! Bu arada, açıklamasının bir kopyasını Aglaya İvanovna’ya vasiyet etmesi dikkatinizi çekti mi?”

“Fark ettim… Bunun üzerine düşünüyorum.”

“Düşünün, düşünün, tamı tamına on kişi” dedi Yevgeni Pavloviç gülerek ve çıktı.

Bir saat sonra, saat dört sularında Prens, parka indi. Biraz uyumaya çalışmış ama kalbi hızla çarptığı için bunu başaramamıştı. Evde ortalık yatışmış, İpolit uykuya dalmıştı. Çağırdıkları doktor, tehlikeli bir durum olmadığını söylemişti. Lebedev, Kolya ve Burdovski nöbetleşmek için hastanın odasından kalmışlardı. Durum kontrol altındaydı.

Ama Prensin endişesi an be an artıyordu. Dalgın dalgın bakarak parkta gezindi, sonunda istasyonun önündeki geldi. Orkestranın boş sıralarıyla sehpalarını görünce durakladı. Bu yer nedense gözüne çok çirkin göründü Geri döndü, Epançinler’le bir gün evvel geçtiği yoldan alana gittiği yere yürüdü. Yeşil banka varınca oturdu ve birden kahkahalarla güldü ama hemen yaptığından utanıp kendine kızdı. Canı çok sıkkındı, uzaklara, bilmediği bir yere gitmek istiyordu… Ama nereye… Başının üstünde küçük bir kuşun cıvıldamasını duydu ve yaprakların arasında onu aramaya başladı. Derken kuş birden süzülerek uçtu. Prens tam o anda nedense, İpolit’in cümlesindeki “güneş ışınları içinde vızıldayan küçük sineği…” hatırladı. “Güneş ışınları içinde vızıldayan şu küçük sineğin bile bu şölenin bir parçası iken benim bir artık olduğumu bir saniyeliğine unutmazken, bu gerçeği sırf korkaklığımdan bu güne kadar anlamayı reddettiysem, bu güzellikten bana ne?” Bu cümle onu çok etkilemişti. Birden hafızasında bir hatıra canlandı…

İsviçre’de, tedavisinin ilk yılında, hatta ilk aylarındaydı… O zamanlar tam bir budalaydı; doğru dürüst konuşamıyor, ona sorulanı bazen anlayamıyordu. Güneşli, açık bir günde dağlara çıkmış, kafasında tam olarak belirginleşmeyen bir düşünceyle uzun uzun dolaşıp durmuştu. Önünde parlak bir gökyüzü, ayaklarının dibinde göl, etrafında uçsuz bucaksız bir ufuk uzanıyordu. İçinde acıyla uzun uzun bakmıştı. İşte şu

anda bu sonsuz ışık denizine ellerini uzatarak gözyaşı döktüğünü hatırlamıştı. Ona en çok acı veren de etrafında gördüğü her şeye yabancı olmasıydı. Çocukluğundan beri bu sonsuz şölenin dışında kalmıştı… Her sabah, güneş pırıl pırıl yükselmiş, uzaklardaki yüce dağ, göğün en uzak kıyısında erguvan rengi alevlerle yanmıştı. Güneş ışınları içinde vızıldayan şu küçük sinek bile bu şölenin bir parçası, Her varlığın bir yolu var ve şarkı söyleyerek gidip geliyor o yolda. Yalnız o her şeyin dışında, ne insanları ne de doğanın sesini anlıyor. Bir yabancı, fazlalık, artık… Tabii o zamanlar bu düşüncelerini dile getirmekten aciz için için acı çekiyordu. İpolit sanki bütün bu düşünceleri ondan, önceleri söylediği sözlerden, döktüğü gözyaşlarından almıştı. Nedense bunu düşündükçe yüreği daha hızlı çarpıyordu…

Prens bankın üstünde uyukluyordu ama uykusunda bile acı çekiyordu. Uyumak üzereyken, İpolit’in on kişiyi öldüreceğini sözlerini hatırladı ve bu düşüncenin saçmalığına güldü. Çevresinde derin ve görkemli bir sessizlik hakimdi. Yaprakların hışırtısı bu sessizliği daha da belirginleştiriyordu sanki. Birbiri ardınca sıkıntılı, içini ürperten düşler gördü. Sonunda yanına bir kadın yaklaştı, çok iyi tanıdığı bir kadındı bu… İsmini söyleyebildiği, yüzünü gösterebildiği bu kadın şu anda nedense daha evvel gördüğünden çok ama çok farklıydı. Kadını yeni yüzüyle görmekten büyük bir acı duydu. Bu yüzde öyle bir pişmanlık ve dehşet ifadesi vardı ki kadın, sanki az evvel korkunç bir cinayet işlemişti. Solgun yanağının üzerinde bir damla yaş parlıyordu. Parmağını dudaklarına götürerek Prense onunla gelmesi için işaret etti. Sessiz olması için yalvarıyordu. Prensin yüreği duracak gibi oldu. Kadını bir cani olarak görmek istemiyordu ama az sonra bütün hayatını etkileyecek korkunç bir olay gerçekleşeceğini seziyordu. Kadın ona biraz ileride bir şey göstermek ister gibiydi. Prens kadını izlemek için ayağa kalktı ama o anda yanı başında berrak bir gülüş çınladı; ansızın elinin içinde bir el buldu. Bu eli hızla sıktı ve uyandı. Prensin önünde kahkahalarla gülen Aglaya duruyordu.

VIII

Aglaya gülüyordu ama bir yandan da kızgındı.

Küçümseyen bir ifadeyle, “Uyuyorsunuz!” diye bağırdı.

Henüz kendine gelemeyen şaşkın Prens Aglaya'yı tanıdı. "Siz misiniz?" diye kekeledi. "Ah, tabii ya, buraya sizinle görüşmek için gelmiştim… Uyuyakalmışım."

"Gördüm."

"Buraya sizden başka gelen oldu mu? Başka… bir kadın…"

"Başka bir kadın mı?"

Prens nihayet kendine gelmişti.

Düşünceli düşünceli: "Belli ki bu sadece bir rüyaydı…" dedi. "Ama böyle bir anda böyle bir düş görmem çok tuhaf… Oturun."

Aglaya'yı kolundan tutup banka oturttu, kendisi de yanına oturdu. Dalgın bir hali vardı. Aglaya sessizce Prensi süzüyordu. Prens de ona bakıyor ama görmüyor gibiydi. Genç kız kızardı.

"Ah… şey… İpolit kendini vurdu" dedi prens titreyerek.

Aglaya, "Ne zaman? Evinizde mi?" diye sordu ama fazla şaşırmış görünmüyordu. "Sanırım dün gece hâlâ hayattaydı, öyle değil mi?" dedi ve birden canlanarak, "Böyle bir olaydan sonra, nasıl uyuyabiliyorsunuz?" diye bağırdı.

"Ama ölmedi, tabanca ateş almadı." Prens, Aglaya'nın isteği üzerine, bir önceki gece olan bitenleri en ince ayrıntılarıyla anlattı. Aglaya, onu daha çabuk anlatması için sürekli sıkıştırıyor ama bir yandan da olayla ilgisi olmayan sorularla sözünü kesiyordu. Bu arada Yevgeni Pavloviç'in söylediklerini merakla dinledi, hatta konuyla ilgili birkaç soru yöneltti.

"Bu kadar yeter! Elimi çabuk tutmalıyım" dedi sonunda. "Sadece bir saatim var. Buraya geldiğimi bilmemeleri için saat tam sekizde evde olmalıyım. Buraya gelmemin bir sebebi var. Ama kafamı allak bullak ettiniz. İpolit'e gelince, sanırım tabancasının ateş almamış olması tam ona göre bir olay. Siz onun kesinlikle intihar edeceğine, bu işte bir oyun olmadığına emin misiniz?"

"Eminim."

"Mümkündür. Demek yazdıklarını bana vermenizi istemiş. Neden getirmediniz?"

"Ama İpolit ölmedi ki! Kendisine sormam lazım."

“Sormanıza lüzum yok, getirin… Bu belki de onun çok hoşuna gider, çünkü sırf yazdığı açıklamayı okumam için intihara kalkıştı. Rica ederim Lev Nikolayeviç, sözlerime gülmeyin. Bu tahminim gerçek olabilir.”

“Gülmüyorum. Sebebin bu olabileceğine ben de inanıyorum.”

Aglaya çok şaşırmıştı. “Siz de mi? Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?”

Aglaya hızlı hızlı konuşuyordu ama kimi zaman takılıp sözlerini tamamlayamıyordu. Prensi bir konuda uyarmak için acele ediyormuş gibiydi. Cesur ve yer yer kışkırtıcı sözlerine rağmen aslında biraz da korkuyordu. Kendine güveniyor gibi görünmek istese de çekingen bir tavırla bankın ucunda oturuyor, sık sık kızarıyor ve titriyordu. Üzerindeki günlük, sade elbise ona çok yakışıyordu.

“Kuşkusuz, sadece sizin değil, bizim de övgümüzü kazanmak istiyordu…” dedi Prens, İpolit’in intihar teşebbüsünü kastederek.

“Övgümüzü kazanmak mı?”

“Size bunu nasıl izah edebilirim bilmiyorum… Anlatması zor. Kuşkusuz herkesin çevresini sarıp onu sevip saydıklarını söylemesini ve ölmemesi için yalvarmasını istiyordu. Böyle bir anda en çok sizin isminizi andığına göre, en çok sizi düşünmüş olmalı. Hem de farkına varmadan…”

“Hiçbir şey anlamıyorum… Düşündüğünün farkında olmadan beni nasıl düşünüyordu… Sanırım anlıyorum. Biliyor musunuz, ben on üç yaşındayken, belki otuz kez ana babama bir mektup bırakarak kendimi zehirlemek istemiştim. Kendimi tabutun içinde yatmış olarak hayal ederdim, ailem ise ağlaşır ve bana kötü davrandıkları için üzülürdü… Neden gülümsüyorsunuz?” dedi birden kaşlarını çatarak. “Siz neler hayal ediyorsunuz? Mareşal olduğunuzu, Napolyon’u yendiğinizi herhalde…”

“Gerçekten doğru, özellikle uyumadan evvel hep bunları düşünürüm!” dedi Prens gülerek. “Ama Napolyon’u değil Avusturyalıları yenerim.”

“Ben şaka yapmıyorum Lev Nikolayeviç. İpolit’le görüşüp, konuşmayı düşünüyorum; kendisine de söyleyebilirsiniz. Size gelince, bence İpolit’i yargılamanız kaba bir davranış. Sizde sevgi eksik, sadece hakikati görüyorsunuz bu da haksızlık etmenize sebep oluyor.”

Prens düşüncelere daldı.

“Bence siz bana haksızlık ediyorsunuz. Ben onun böyle düşünmesinde bir kötülük görmüyorum. Herkes böyle düşünebilir. Ayrıca bu, bilinçli bir düşünce olmaktan ziyade bir istekti… Son olarak insanlarla birlikte olmak, onların sevgisini, saygısını kazanmak istiyordu. Çok güzel duygular bunlar, ne var ki beklediği gibi çıkmadı. Hastalık ve başka bazı sebeplerden dolayı… Hem bazı insanların elinden kolayca her şey gelirken, bazıları da ne yaparlarsa yapsınlar, başarılı olamazlar…”

“Böyle derken kendinizi kastediyorsunuz galiba” dedi Aglaya.

Prens sorunun kurnazca sorulduğunu fark etmeden: “Evet” dedi.

“Yine de yerinizde olsam asla uyumazdım. Demek siz başınızı dayar dayamaz uyuyuveriyorsunuz, öyle mi? Hiç hoş değil…”

“Ama bütün gece uyumadım, epey dolaştım… Dünkü yere gittim, sonra da buraya gelip oturdum, uzun uzun düşündüm, birden içim geçivermiş…”

“Demek öyle? Dünkü olay yerine neden gittiniz?”

“Bilmem, öyle işte…”

“Neyse, pek de önemli değil… Sürekli sözümü kesiyorsunuz. Müzik yerine gitmenizden bana ne? Düşünüzde gördüğünüz kadın kimdi?”

“Şey… Siz de gördünüz onu…”

“Anlıyorum… Siz onu çok… Nasıl gördünüz onu?” Birden sözünü kesti. “Anlatmayın sakın… Hiçbir şey bilmek istemiyorum.”

Aglaya soluklanmak ya da cesaretini toplamak ister gibi durdu.

“Sizi buraya çağırma sebebim arkadaşım olmanızı istememdi. Size arkadaşım olmanızı teklif ediyorum… Bana neden böyle bakıyorsunuz?”

Prens, o anda Aglaya’nın kıpkırmızı kesildiğini fark etmiş, dikkatle ona bakıyordu. Aglaya kızardıkça, kendine daha çok öfkelenirdi; bu da gözlerinden belli olurdu. Kabahati olsun olmasın, çoğu zaman hırsını karşısındakinden çıkarırdı. Yabani ve utangaç yaradılışını bildiğinden, genelde az konuşurdu ve kız kardeşlerinden daha sessizdi. Böyle nazik durumlarda ise söze kibirle, hatta küçümseyerek başlardı. Kızardığını ya da kızaracağını her zaman önceden hissederdi.

Prensi küstahça süzerek: “Bu teklifimi belki de kabul etmek istemiyorsunuz” dedi.

Prens mahcup olmuştu. “Ah, tam aksine, tabii isterim. Ama gerek yoktu… Yani bunun için bir teklif yapılmasına lüzum yoktu” dedi utangaç bir ses tonuyla.

“Sizi buraya neden çağırdığımı düşünüyordunuz ki? Yoksa siz de evdekiler gibi beni küçük bir aptal mı sanıyorsunuz?”

“Sizi aptal olarak gördüklerini bilmiyordum. Ben… böyle düşünmüyorum.”

“Böyle düşünmüyorsunuz demek ki? Akıllıca bir davranış, ayrıca kendinizi çok ince bir biçimde ifade ettiniz.”

“Hatta bazen çok akıllı sözler söylediğinizi düşünüyorum. Az evvel mesela çok anlamlı bir söz söylediniz. İpolit konusunda, ‘Sizde sevgi eksik, sadece hakikati görüyorsunuz bu da haksızlık etmenize sebep oluyor’ dediniz. Bunu unutmayacağım ve üzerinde düşüneceğim.”

Aglaya birden sevinçle kızardı. Ruh halindeki bu gelgitler hızla ve gözle görünürdü. Prens onun mutlu olmasına çok memnun oldu ve ona bakarak sevinçle güldü.

“Size bir şey söylemek istiyorum” diye söze başladı Aglaya. “Bütün bunları anlatmak için sizi çok bekledim. Mektubunuzu aldığımdan beri, hatta ondan da… Size söylemek istediklerimin büyük bir bölümünü dün gece duydunuz. Sizi, çok namuslu, çok dürüst bir insan olarak görüyorum. Bazen sizin hakkınızda… yani hasta olduğunuzu söylüyorlar ama ben buna katılmıyorum. Bu doğru değil… Bu konuda herkesle tartışıyorum. Siz gerçekten akıl bakımından hasta olabilirsiniz… Bunu söylediğim için bana gücenmeyin… Ama sizin asıl aklınız, diğer insanlardan daha gelişmiş, daha üstündür. Çünkü iki tür akıl vardır: Birisi asıl, diğeri ikincil… Öyle değil mi?”

Prens zor duyulur bir sesle: “Belki de…” dedi; yüreği hızla çarpıyordu.

Aglaya böbürlenerek konuşmasını sürdürdü: “Beni anlayacağınızdan emindim. Prens Şç. ve Yevgeni Pavloviç bu iki akıl arasındaki ayrımı anlamıyor. Aleksandra da öyle. Ama inanır mısınız, annem bunu anladı!”

“Lizaveta Prokofyevna’ya çok benziyorsunuz.”

“Gerçekten mi?” dedi Aglaya şaşırarak.

“Tanrı şahidimdir!”

Aglaya biraz düşündü, sonra: “Teşekkür ederim” dedi. “Anneme benzediğim için çok mutluyum. Siz anneme büyük bir saygı duyuyorsunuz, öyle değil mi?” diye ekledi sorunun saflığının farkına varmadan.

“Gerçekten de ona karşı büyük saygım var. Bunu anladığınız için mutluyum.”

“Ben de… Çünkü zaman zaman onunla alay ettiklerini fark ettim. Size asıl söylemek istediğim şey şu: Uzun uzun düşündüm. Evde benimle alay etmelerini, küçük aptal yerine koymalarını istemiyorum. Yevgeni Pavloviç’i reddettim. Beni evlendirmek istemelerinden bıktım usandım artık! Ben… ben… evden kaçmak istiyorum! Sizi de bana yardım etmeniz için seçtim.”

“Evden kaçmak mı!” diye bağırdı Prens.

“Evet, evden kaçmak!” diye haykırdı Aglaya ateşle. “Durmadan beni utandırmalarını istemiyorum artık. Hiç kimsenin önünde kızarmak istemiyorum, ne onların ne Yevgeni Pavloviç’in ne de Prens Şç.’nin… İşte bu yüzden sizi seçtim. Sizinle her şeyi konuşabilirim. Siz de benden hiçbir şey saklamamalısınız. Kendimle konuşuyormuşçasına konuşabileceğim birinin olmasını istiyorum. Bu yüzden sizi seçtim. Onlar ise hemen sizi sevdiğimi söylediler. Bunlar sizin gelişinizden evveldi, oysa mektubunuzu bile göstermemiştim. Şimdi hepsi aynı şeyi söyleyip duruyorlar. Cesur olmak istiyorum. Balolara gitmek istemiyorum, insanlara hizmet etmek istiyorum. Yirmi yıldır evde hapis kaldım. Tek düşünceleri beni evlendirmek… Daha on dört yaşında aptal bir çocukken bile kaçma planları yapardım. Şimdi her şeyi ayarladım… Yurt dışındaki hayat konusunda bilgi almak için sabırsızlıkla sizi bekliyordum. Hiç gotik tarzda inşa edilmiş büyük bir kilise görmedim… Roma’ya gitmek, bütün bilimsel kuruluşları görmek, Paris’te okumak istiyorum… Bütün sene boyunca çalıştım, hazırlandım, pek çok kitap okudum, yasak olanları bile… Aleksandra ve Adelaida istedikleri her kitabı okuyabiliyorlar, onlara izin var. Bana gelince ben sürekli gözetim altındayım… Kimseyle kavga etmek istemiyorum ama annemle babama hayat tarzımı kökten değiştirmeye karar verdiğimi söyledim. Eğitimle ilgilenmeyi düşünüyorum ve bu konuda size güveniyorum çünkü çocukları sevdiğinizden bahsetmiştiniz. Şimdi olmasa bile ileride, birlikte eğitimle uğraşır mıyız? Birlikte yararlı işler yapmamızı istiyorum. Bir general kızı gibi yaşamak yeter artık… Prens, siz çok eğitimli, çok bilgili birisiniz, öyle değil mi?”

“Yoo, değilim!”

“Çok yazık, sanıyordum ki… Neyse… Sizi seçtiğime göre, yine de bana yol gösterirsiniz.”

“Bu çok anlamsız, Aglaya İvanovna.”

“Evden kaçmak istiyorum!” diye bağırdı tekrar Aglaya, gözleri parlıyordu. “Siz razı gelmezseniz, Gavrila Ardalyonoviç’le evleneceğim. Ailemin beni kötü bir kadın sayıp bilmem neyle suçlamalarını istemiyorum!”

Prens neredeyse yerinden fırlayacaktı. “Aklınızı mı kaçırdınız siz?” diye bağırdı. Sizi kim, neyle suçluyor?”

“Evdeki herkes, annem, ablalarım, babam, Prens Şç., hatta şu sizin iğrenç Kolya’nız! Yüzüme karşı söylemeseler bile böyle düşünüyorlar. Hepsine açıkça bütün bunları söyledim. Annem bütün gün hasta yattı. Ertesi gün babam ile Aleksandra benim ne dediğimi bilmediğimi öne sürdüler. Ben de aslında her şeyi bildiğimi, artık küçük bir kız olmadığımı, iki sene evvel her şeyi daha iyi anlamak için Paul Kock’un iki romanını okuduğumu açık açık anlattım. Bunları duyunca annem neredeyse bayılacaktı.”

Prens bir şeyler hatırlıyormuş gibi dikkatle Aglaya’ya bakıp gülümsedi.

Karşısında duran kızın bir zamanlar küstah, kibirli bir tavırla Gavrila Ardalyonoviç’in mektubunu okuyan gururlu Aglaya olduğuna bir türlü inanamıyordu. Bu başına buyruk kibirli güzel kızın içinde böyle küçücük bir çocuğun saklı olduğuna hayret ediyordu.

“Siz hep evde mi yaşadınız Aglaya İvanovna?” diye sordu. “Yani mesela hiç yatılı bir okula gitmediniz mi?”

“Hiçbir yere gitmedim. Saksıda büyüyüp yaşadım hep… Ancak evlenince ayrılırım artık. Neden alaylı alaylı gülüyorsunuz? Siz de mi benimle alay ediyor ve onlarla bir oluyorsunuz?” dedi kaşlarını çatarak. “Lütfen beni kızdırmayın, zaten bana neler olduğunu bilmiyorum… Sizin buraya, benim size âşık olduğuma, size randevu verdiğime inanarak geldiğinizden eminim!” Aglaya bunları öfkeyle söylemişti.

Çok heyecanlanan prens, “Gerçekten de dün bundan korkmuştum” diye safça itiraf etti. “Ama şimdi görüyorum ki…”

Aglaya’nın alt dudağı titremeye başladı. “Nasıl!” diye bağırdı. “Korktunuz demek! Bunu düşünmeye nasıl cesaret edebilirsiniz? Aman Tanrım! Yoksa sizi buraya tuzağa düşürmek, benimle evlenmek zorunda bırakmak için çağırdığımı mı düşünüyordunuz?”

“Aglaya İvanovna, utanmıyor musunuz? Temiz ve saf yüreğinizde nasıl doğar bu tür düşünceler? Söylediklerinize inanmadığınıza bahse girerim!”

Aglaya, söylediklerinden kendisi de utanmış gibi başını eğdi.

“Utanmıyorum” diye mırıldandı. “Hem yüreğimin saf olduğunu nereden biliyorsunuz? Bana aşk mektubu yollamaya nasıl cesaret edersiniz?”

“Aşk mektubu mu? Size yazdığım mektuba aşk mektubu diyorsanız ha! Hayatımın en zor günlerinde sizi düşündüm ve bir ışık gibi aydınlattınız yüreğimi. İçimden kopan bu satırlar son derece saygılı bir dille yazılmıştır. Ben…”

Aglaya, pişmanlık dolu bir sesle: “Peki peki” diye sözünü kesti. Mahcup olmuş, korkmuştu. Prense doğru eğildi ve yüzüne bakmamaya çalışarak, ona darılmamasını rica etmek için omzuna dokunacak gibi oldu. “Aptalca sözler ettim” dedi heyecanla. “Sadece sizi denemek için… Hiçbirini duymamış olun. Size hakaret ettimse, bağışlayın. Rica ederim, bana öyle bakmayın, çevirin başınızı. Bazen ağzımdan beni bile ürküten sözler kaçıyor. Az evvel bu mektubu hayatınızın en zor günlerinde yazdığınızı söylediniz. Ne zaman yazdığınızı biliyorum” dedi sesini alçaltıp bakışlarını eğerek.

“Ah, bir bilseniz!”

“Biliyorum!” diye bağırdı Aglaya heyecanla. “Birlikte kaçtığınız o iğrenç kadınla bir ay boyunca aynı odaları paylaştınız…”

Bunları söylerken beti benzi atmıştı. Ansızın kalktı ama hemen kendini toparlayarak tekrar oturdu. Dudağı titriyordu. Bir süre sessiz kaldılar. Prens bu kabına sığmaz davranışları neye yoracağını bilmiyordu.

“Sizi hiç sevmiyorum!” diye kestirip attı Aglaya birden. Prens sesini çıkarmadı.

Aglaya başını eğdi ve zor duyulan bir sesle: “Gavrila Ardalyonoviç’i seviyorum ben…” dedi.

“Bu doğru değil!” diye fısıldadı Prens.

“Yalan mı söylüyorum yani? Ama doğru. İki gün evvel, bu bankta, ona söz verdim.”

Prens bir an düşündü; ürkmüş gibi bir hali vardı.

“Doğru değil bu” dedi kendinden emin bir sesle. “Bunu şimdi uydurdunuz.”

“Pek kibarsınız. O tamamen değişti ve beni çok seviyor. Beni canından daha fazla sevdiğini kanıtlamak için gözlerimin önünde elini yaktı.”

“Elini mi yaktı?”

“Evet, elini yaktı. İster inanın ister inanmayın, fark etmez…”

Prens yine sustu. Aglaya çok öfkeliydi.

“Elini yakmak için buraya mum mu getirdi? Başka türlü nasıl yapardı yoksa…”

“Evet… Mum getirdi. Ne yani, olamaz mı?”

“Bütün bir mum muydu, yoksa şamdanın içinde bir mum parçası mı?”

“Elbet… Evet… Yani hayır… Yarım, bütün… Ne olmuş sanki! Üstüme gelmeyin! Bilmek isterseniz söyleyeyim, kibrit bile getirdi. Mumu yaktı ve tam yarım saat parmağını aleve tuttu. Olmaz mı?”

“Onu dün gece gördüm. Parmaklarında hiç yanık izi yoktu.”

Aglaya birden çocuk gibi gülmeye başladı.

Sonra çocuksu bir güvenle, dudaklarında titreşen gülüşüyle Prense döndü. “Az evvel neden böyle söylediğimi biliyor musunuz? Yalan söylerken içine gerçekleşmesi zor, neredeyse imkânsız bir öğe koyarsanız, sanki söylediğiniz yalan gerçeklik kazanır, söyledikleriniz doğal görünür. Bunu fark etmiştim ama beceriksizliğim yüzünden başaramadım…”

Aglaya, bir şey hatırlamış gibi birden yüzünü buruşturdu.

Prense ciddi, hatta acı bir bakışla baktı. “Bir gün size ***‘Yoksul Şövalye’*** şiirini okurken aslında sizi sahip olduğunuz bazı vasıflardan dolayı övmek istemiştim. Ama aynı anda her şeyi bildiğimi ve davranışlarınız için sizi ayıpladığımı da göstermek istemiştim.”

“Aglaya, siz bana ve… az evvel hakkında kötü sözler ettiğiniz o zavallı kadına haksızlık ediyorsunuz…”

“Her şeyi bildiğim için bu ifadeleri kullandım! Altı ay evvel herkesin önünde ona evlenme teklifinde bulunduğunuzu biliyorum. Sözümü kesmeyin lütfen. Gerçekleri, yorum yapmadan dile getiriyorum. Bundan sonra o, Rogojin’le kaçtı. Ardından ikiniz birlikte yaşadınız. Akabinde o, başka biri için sizi terk etti. (Bunları söylerken Aglaya kıpkırmızı kesildi.) Sonra kendisini… deli gibi seven Rogojin’e döndü. Çok geçmeden aslında akıllı bir adam olan siz, Petersburg’da olduğunu öğrenip onun peşinden buraya geldiniz. Dün gece onu savunmak için ortaya atıldınız. Az evvel de onu rüyanızda gördünüz… Her şeyi biliyorum. Buraya onun için döndünüz, değil mi?”

Prens, Aglaya’nın alev saçan bakışlarını fark etmeden hüzünle başını eğdi. Alçak sesle: “Evet, onun için geldim, sadece öğrenmek istiyordum… Rogojin’le mutlu olabileceğine inanmıyorum. Onun için ne yapabileceğimi de bilemiyorum. Ama geldim işte.”

Prens ürpererek Aglaya’ya baktı. Genç kız ona düşmanca bakıyordu.

“Sebebini bilmeden geldiğinize göre, onu çok seviyor olmalısınız…” dedi nihayet.

“Hayır” dedi prens. “Onu sevmiyorum. Ah, onunla geçirdiğim günleri nasıl dehşetle hatırladığımı bir bilseniz!”

Bunları söylerken Prens ürperdi.

Aglaya, “Bana her şeyi anlatın” dedi.

“Bu hikâyede sizin duymamanız gereken hiçbir şey yok; rahatça anlatabilirim. Neden bilmem ama bunları sadece size anlatmak istiyorum. Belki de sizi çok sevdiğim içindir. Bu zavallı kadın, dünyanın en düşmüş, en aşağı yaratığı olduğuna inanıyor. Lütfen siz de onu aşağılamayın, taş atmayın! O zaten kendine yeterince işkence ediyor. Tanrım, hem de neyle suçluyor kendini! Durmadan suçlu olmadığını, ahlaksız insanların, bir alçağın kurbanı olduğunu söylüyor ama dediklerine kendi de inanmıyor. Aksine hep kendini suçluyor… Onun bu karanlık düşüncelerini dağıtmak istediğimde ıstırap içinde kıvrandığını gördüm! O korkunç anları unutana dek kalbimin sızısı dinmeyecek. Benden neden kaçtı, biliyor musunuz? Alçak bir kadın olduğunu kanıtlamak için; sırf bana kanıtlamak ihtiyacından kaçtı… En korkunç olanı da, kötü bir şey yapıp kendi kendine, ‘İşte yeni bir alçaklığın daha, sen alçaksın, alçak’ deme ihtiyacı çok güçlü.

Sizin bunu anlamanız zor Aglaya! Biliyor musunuz, rezalete gömülmüş olması onda korkunç bir zevk uyandırıyor, bir nevi öç alma isteği de gizli bunda… İçindeki karanlığı dağıtmayı başardığım o nadir anlardan hemen sonra beni büyüklenmekle suçlardı. Ona evlenme teklifinde bulunduğumda, kimseden ne gurur dolu acıma, ne de yardım istediğini söyledi. Onu dün gördünüz; böyle bir arkadaş çevresinde mutlu olduğunu mu sanıyorsunuz? Onun ne denli kültürlü olduğunu, aklının nelere erdiğini bilmezsiniz! Bazen beni şaşırtıyor!"

"Ona da bu tür… vaazlar verdiniz mi?"

Prens, Aglaya'nın ses tonunu fark etmeden, "Hayır" diye sürdürdü. "Hemen hemen hep susardım. Bazen konuşmak istiyordum ama söyleyecek söz bulamıyordum. Bilirsiniz, bazen öyle anlar vardır ki susmak en iyisidir. Ah, onu seviyordum, hem de çok ama… sonunda her şeyi anladı…"

"Neyi anladı?"

"Ona acıdığımı… artık onu sevmediğimi…"

"Nereden biliyorsunuz? Belki de gerçekten şu… birlikte gittiği toprak sahibini seviyordu."

"Her şeyi biliyorum. Onunla hep alay etti."

"Ya sizinle hiç mi alay etmedi?"

"Ha…yır! Aslında bazen kötülüğünden alay etti. Bana kızar, kendi de acı çekerdi! Ama… Daha sonra… Hatırlamak istiyorum!"

Prens elleriyle yüzünü sakladı.

"Bana neredeyse her gün mektup yazdığını biliyor musunuz?" dedi Aglaya.

Prens heyecanla bağırdı. "Demek bu doğru! Söylemişlerdi ama inanmamıştım."

Aglaya korkarak sordu: "Kim söyledi?"

"Rogojin dün bundan bahsetti, ama tam olarak açıklamadı."

"Dün mü? Sabah mı, öğlen mi? Müzikten evvel mi sonra mı, ne zaman söylemişti?"

"Gece yarım sularında…"

"Demek Rogojin… Bu mektuplarda bana ne yazdığını biliyor musunuz?"

“Yaptığı hiçbir şeye şaşırmıyorum. Deli o.”

“İşte mektuplar…” Aglaya cebinden zarf içinde üç mektup çıkarıp Prensin önüne attı. “Bir haftadır, sizinle evlenmem için bana yalvarıyor, ağlayıp sızlıyor, ikna ediyor. O… Akıllı bir kadın, deli olabilir ama çok akıllı biri. Onun benden daha akıllı olduğunu söylerken, haklısınız… Bana, beni çok sevdiğini, uzaktan olsa dahi her gün beni görme fırsatı kolladığını yazıyor. Sizin beni sevdiğinizi, orada benden söz ettiğinizi söylüyor. Sizin mutlu olmanızı istediğini ve sadece benim size bu mutluluğu verebileceğimi yazıyor. Tuhaf şeyler yazıyor… Mektuplarını kimseye göstermedim, sizi bekledim. Bunun ne demek olduğunu biliyor musunuz?”

Prens, dudakları titreyerek, “Deli o, mektuplar da aklını kaçırdığına delalet ediyor” dedi.

“Ağlamıyorsunuz değil mi?”

“Hayır Aglaya, ağlamıyorum” dedi Prens ona bakarak.

“Ne yapmalıyım? Bana ne tavsiye edersiniz? Bu mektupları kabul edemem.”

“Yapmayın, bırakın onu yalvarırım!” diye bağırdı Prens. “Bu karanlığın içinde sizin ne işiniz olabilir? Size artık yazmaması için elimden geleni yapacağım.”

“Böyle konuştuğunuza göre, acımasızsınız!” diye bağırdı Aglaya. “Sizi sevdiğini anlamıyor musunuz? Sizi seviyor! Onu bu kadar iyi anladığınıza göre nasıl oluyor da bunu anlamıyorsunuz? Bu mektuplar ne anlama geliyor biliyor musunuz? Kıskançlık, hatta daha da ötesi… Onun gerçekten Rogojin’le evleneceğini mi sanıyorsunuz? Evlendiğimizin ertesi günü kendini vurur!”

Prens ürperdi, yüreği duracak gibi oldu. Aglaya’ya hayretle baktı. Bu çocuğun, epeydir bir kadın olduğunu görmek garibine gidiyordu.

“Aglaya, Tanrı şahidimdir, ona mutluluk, ruhuna huzur vermek için hayatımı feda etmeye hazırım! Ama… artık onu sevemem, o da bunu biliyor!”

“Feda edin o halde, bu tam size göre! Bana sadece Aglaya demekten de vazgeçin! İçindeki karanlığı aydınlatmak için onun yanında olmaya, onunla birlikte gitmeye mecbursunuz. Siz de onu seviyorsunuz!”

“Hayatımı ona adayamam, bunu istesem de yapamam. Benimle birlikte olursa kendine kıyacağını ***biliyorum***. Bu yüzden ondan vazgeçiyorum. Bugün saat yedide onu görmeye gitmem gerekiyordu, ama… belki de gitmem… Onun beni sevdiğini söylüyorsunuz ama sevgi gerçekten de böyle bir duygu mudur? Hayır, bence bu başka bir şey…”

“Ne kadar da sarardınız!” diye bağırdı Aglaya korkuyla.

“Yok bir şeyim… Uykusuzum, hepsi bu… O zamanlar sizden bahsettiğimiz doğru Aglaya.”

“Doğru demek… Demek onunla sahiden de benim hakkımda konuştunuz… Beni sadece bir kez görmüştünüz. O halde beni nasıl, ne zaman sevdiniz?”

“Bilmiyorum. O karanlık günler… birden sizinle aydınlanıverdi… Sizi ilk ne zaman düşündüğümü tam olarak hatırlayamıyorum. Mektubumda da bunu size belirtmiştim. Birden gözlerimin önünde canlanıverdiniz… Daha sonra uğraşlara daldım, belki de en az üç sene gelmezdim buraya…”

“Onun için mi geldiniz?”

Bunu sorarken Aglaya’nın sesi titriyordu.

“Evet, onun için.”

Gergin bir sessizlik bastı. Ardından Aglaya banktan kalktı.

Cılız bir sesle söze başladı. “O kadının gerçekten de… deli olduğuna inanıyorsanız, benim bu deli saçmalıklarıyla hiç işim olmaz. Lütfen beni ondan uzak tutun.” Aglaya bağırarak ilave etti. “Bana bir satır dahi yazacak olursa bilin ki onu babama şikâyet ederim ve kendisini tımarhaneye gönderirler…”

Prens telaşla yerinden sıçradı; bayılacak gibi bir hali vardı.

“Siz asla böyle davranamazsınız…”

“Ama doğru söylüyorum, doğru” diye bağırıyordu genç kız.

Arkalarından korku dolu bir ses, “Nedir doğru olan?” diye yükseldi.

Karşılarında Lizaveta Prokofyevna duruyordu.

“Gavrila Ardalyonoviç’le evleneceğim doğru. Onu sevdiğim ve yarın onunla birlikte kaçacağım doğru!” diye atıldı annesinin üzerine Aglaya.

“Tamam mı? Memnun oldunuz mu şimdi? Umarım merakınızı gidermişimdir…”

Aglaya hızla eve doğru koştu.

Lizaveta Prokofyevna gitmeye hazırlanan Prensi durdurdu. “Hayır azizim, bir yere gidemezsiniz. Bana bir açıklama borçlusunuz… Nedir bu benim çektiklerim… Zaten bütün gece gözüme uyku girmedi.”

Ve Prens Lizaveta Prokofyevna’nın peşinden gitti.

IX

Lizaveta Prokofyevna eve girer girmez kendini divana attı. Prensi buyur etmeyi bile unutmuştu. Girdikleri büyük salonun ortasında yuvarlak bir masa yer alıyordu. Pencere pervazlarında saksılar ve arka bahçeye açılan cam kapı vardı. Adelaida ile Aleksandra, Prensi ve annelerini merakla süzerek içeri girdiler.

Kızlar sayfiyedeyken saat dokuz sularında kalkıyorlardı. Yalnızca Aglaya biraz daha erken, sekiz civarında kalkıp bahçeye dolaşmaya giderdi. Aklında binbir düşünce bulunan Lizaveta Prokofyevna, gece gerçekten de gözünü bile kırpmamıştı. Saat sekizde kalktığında Aglaya’yı görmek umuduyla bahçeye çıktı. Ama ne bahçede ne de odasında onu bulamadı. İyice meraklanarak, kızlarını uyandırdı. Hizmetçi, Aglaya İvanovna’nın yediye doğru evden çıkıp parka gittiğini söyledi. Kızlar, küçük kardeşlerinin bu yeni garipliğine hınzırca gülüp annelerine, onu aramak için parka giderse, Aglaya’nın buna kızabileceğini söylediler. Büyük bir ihtimalle elinde kitapla parktaki yeşil sırada oturuyordu. Üç gün evvel, bir sohbet esnasında Aglaya, bu bankı çok sevdiğini söylemişti. Prens Şç. ise konumu dahil, bunun her bakımdan sıradan bir bank olduğunu belirtince tartışmışlardı. Lizaveta Prokofyevna korkarak, Prensi yanında getirmekle iyi yapıp yapmadığını düşündü.

Lizaveta Prokofyevna, kendini toplamaya çalıştı. “Sevgili Prens, sakın sizi buraya sorguya çekmek için getirdiğimi sanmayın… Dün akşamki olaydan sonra sizi uzun süre görmemeyi tercih ederdim…”

Lizaveta Prokofyevna birden durdu.

“Yine de Aglaya İvanovna’yla nasıl buluştuğumuzu öğrenmek istediniz” diye sakince tamamladı onun sözünü Prens.

“Tabii isterdim” diye atıldı Lizaveta Prokofyevna. “Açık sözlülükten asla korkmamışımdır, şimdi de çekinecek değilim… Kimseye hakaret etmediğim gibi etmek de istemem…”

“Elbette öğrenmek hakkınız, annesisiniz. Bugün saat yedide, Aglaya İvanovna’yla parktaki yeşil bankta buluştuk. Bunu istediğini bana önceden söylemişti. Dün akşam, önemli bir konuda benimle görüşüp konuşmak istediğini belirten bir not vermişti. Buluştuk ve tam bir saat boyunca Aglaya İvanovna’yı ilgilendiren konulardan söz ettik. Hepsi bu.”

“Elbette dostum, böyle olduğuna eminim” dedi Lizaveta Prokofyevna saygın bir tavırla.

Ansızın salona giren Aglaya, “Harika Prens!” dedi. “Yalan söyleyecek kadar alçalmadığınızı ve benim de alçalmayacağımı bildiğiniz için size yürekten teşekkür ederim. Anne, içiniz rahatladı mı yoksa sorguya devam mı edeceksiniz?”

Lizaveta Prokofyevna, ciddi bir ses tonuyla, “Bunu ne kadar istediğinin farkındayım ama bugüne dek senin önünde yüzümü kızartacak hiçbir şey yapmadığımı çok iyi bilirsin” dedi. “Hoşça kalın Prens! Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın. Size karşı saygıma güvendiğinizi umarım.”

Prens anneyle kıza selam verip sessizce çıktı. Adelaida ve Aleksandra, aralarında bir şeyler fısıldayıp gülümsediler. Lizaveta Prokofyevna, onlara sert sert baktı.

Adelaida gülerek, “Prensin azametle selam verişine güldük, anneciğim” dedi. “Bazen son derece beceriksiz oluyor, sonra bir an geliyor… tavırları en az Yevgeni Pavloviç kadar zarif oluyor.”

Lizaveta Prokofyevna bir öğretmen tavrıyla, “Zarafet ve onur yürekten gelir, bunlar dans öğretmenlerince verilemeyen vasıflardır” dedi ve Aglaya’ya bakmadan odasına çıktı.

Prens, saat dokuz sularında evine dönünce, taraçada gece dağılan ortalığı toparlayan Vera Lukyanovna’yla hizmetçi kadına rastladı.

“Tanrı’ya şükür, siz gelmeden bitirebildik” dedi Vera neşeyle.

“Selam, biraz başım dönüyor. İyi uyuyamadım, biraz uzansam iyi olacak.”

“Burada dinlenmek ister misiniz? Evdekilere sizi rahatsız etmemelerini tembih ederim. Babam zaten burada değil.”

Hizmetçi çıktı. Vera da ardından gitmeye yöneldi. Derken kaygılı bir ifadeyle Prense yaklaştı.

“Prens, şu… zavallıya acıyın. Bugün kalmasına izin verin.”

“Asla onu dışarı koymam. Canı ne isterse yapsın.”

“Şu anda bir şey yapmaz… Lütfen ona sert davranmayın.”

“Yok canım, neden davranayım ki?”

“Ayrıca… Onunla alay etmeyin. En önemlisi bu…”

“Tabii ki etmem…”

“Bunu sizin gibi birine söylemek aptalca, biliyorum” dedi Vera kızararak. Kapıya doğru dönmüşken gülerek ekledi: “Yorgun olsanız bile gözleriniz parlıyor… Mutlu görünüyorsunuz…”

“Gerçekten mi?” diye sordu Prens heyecanla ve neşeyle güldü.

Genelde bir oğlan çocuğu kadar pervasız olan Vera, birden utanıp daha çok kızardı ve gülerek hızla çıktı.

“Ne kadar sevimli bir kız…” diye geçirdi içinden Prens ve onu hemen unutuverdi. Divanın bulunduğu köşeye gitti, küçük masaya oturdu, yüzünü elleriyle örttü ve on dakika kadar böylece kaldı. Sonra birden endişeyle elini yan cebine soktu, üç mektup çıkardı.

Derken kapı açıldı ve Kolya göründü. Prens mektupları yine cebine koydu. Onları açıp okuma anı ertelendiği için rahatlamıştı.

Divana oturan Kolya, her zamanki gibi doğrudan konuya girdi. “Ne olay ama değil mi? İpolit hakkında ne düşünüyorsunuz şimdi? Herhalde artık on karşı saygı duymuyorsunuzdur…”

“Neden ki? Çok yorgunum Kolya… Üstelik bu olayı hatırlamak çok üzücü… O nasıl?”

“Uyuyor, iki saatten önce de uyanmaz sanırım… Uyuyamadınız herhalde, anlıyorum. Parka gidip dolaştınız… Heyecanlısınız tabii!”

“Uyuyamayıp parka gittiğimi nereden biliyorsunuz?”

“Az evvel Vera söyledi. Sizi rahatsız etmememi tembihledi ama dayanamadım. Hiç olmazsa bir dakikalığına sizi görmeliydim… Hastanın başında nöbet tuttum. Şimdi sıra Kostya Lebedev’in. Burdovski gitti. Neyse… Siz de yatın artık Prens… Ama… biliyor musunuz? Şaşırdım doğrusu!”

“Tabii… bütün olanlardan sonra…”

“Hayır Prens. Beni asıl şaşırtan ‘açıklama’da yer alan bazı fikirler… Özellikle şu ilahi güç ve öteki dünyayla ilgili söyledikleri… Orada muazzam bir düşünce var.”

Delikanlı kuşkusuz bu muazzam düşünce hakkında konuşmak için gelmişti. Prens, Kolya’ya sevgiyle baktı.

“Önemli olan düşüncenin kendisi değil. Önemli olan, böyle bir durum içinde bulunan bir kişi tarafından söylenmiş olması… Bunu, Voltaire, Rousseau, Proudhon söylemiş olsaydı, üzerinde düşünür ama bu derece sarsılmazdım. Ama belki de on dakika sonra ölmüş olacağını bilen bir adamın böyle şeyler söylemesi dikkat çekici bir gurur örneği! İnsan onurunun son derece özgür bir biçimde dışavurumu! Bunun meydan okumaktan bir farkı yok… İnanılmaz bir ruhsal güç söz konusu! Bütün bunların üstüne, onun silaha bilerek, mahsus kurşun koymadığını öne sürmek pek alçakça. Biliyorsunuz, dün bizi aldattı, kurnazlık etti. Bavulunu hazırlarken yanında değildim, hem tabancasını da hiç görmedim. Bavulunu kendi hazırladı. Bu masalı anlatınca, çok şaşırdım. Vera, onun burada kalmasına izin vereceğinizi söyledi. Yemin ederim bir sorun çıkmaz… Hem hepimiz her an yanındayız…”

“Bu gece yanında kim vardı?”

“Kostya Lebedev, Burdovski ve ben. Keller biraz kaldı, sonra yatacak yer olmadığından, uyumak için Lebedev’in dairesine geçti. Ferdişçenko da geceyi orada geçirdi, saat yedide de gitti. General zaten Lebedev’de kalıyor, az evvel o da çıktı… Lebedev iki kez sizi sordu, sanırım sizi görmek istiyor. Az sonra gelirse şaşmam. Yatacağınıza göre, onu bırakalım mı yoksa bekletelim mi? Ben de biraz uzanacağım. Hah, unutmadan size ilginç bir şey anlatayım… Burdovski, nöbeti devralmak için beni saat tam altıda uyandırmıştı. Hava almak için biraz dışarı çıktım, derken Generali gördüm. Öyle sarhoştu ki beni tanıyamadı. Sonra kendine geldi ve ‘Hasta nasıl? Ona

bakmaya geliyordum…’ dedi. Anlattım. ‘İyi, iyi…’ dedi. ‘Ama buraya seni ikaz etmek için geldim. Ferdişçenko’nun yanında her şeyi konuşmamak lazım… Ondan uzak durmak gerek’ dedi. Ne demek istedi acaba, Prens?”

“Öyle mi dedi? Neyse… Bizim için fark etmez zaten.”

“Tabii fark etmez. Mason değiliz nihayetinde! Generalin gece özellikle bunun için beni uyandırmaya gelişine şaştım.”

“Ferdişçenko çıktı mı demiştiniz?”

“Saat yedide. Hastanın başında nöbet tutarken bana uğradı ve uykusunu tamamlamak için Vilkin’e gideceğini söyledi. Bu Vilkin sarhoşun biridir. Hadi ben gideyim artık… Ah, işte Lukyan Timofiyeviç de geldi… Prens uyumak istiyor, daha sonra gelirsiniz” dedi.

Lebedev, saygıyla selam vererek içeri girdi: “Sadece bir dakikanızı alacağım, saygıdeğer Prens” dedi. “Benim için son derece önemli bir meseleyle ilgili.” Lebedev bunları ciddi bir sesle söylemişti. Yeni dönmüştü, odasına bile uğramadan Prense geldiği belli oluyordu, şapkası hâlâ elindeydi. Yüzü endişeli ve son derece ciddi görünüyordu. Prens onu buyur etti.

“İki kez beni sormuşsunuz. Herhalde dün geceki olaylar yüzünden hâlâ endişelisiniz…”

“Yo Prens, sizi görmek istememin bu delikanlıyla hiçbir ilgisi yok. Dün aklım dağınıktı…”

“Bugün neyiniz var Lebedev? Alışılmadık derecede ciddisizin, sözcüklerin üstüne basa basa konuşuyorsunuz” dedi prens hafifçe gülümseyerek.

Lebedev, yalvarırcasına Kolya’ya döndü. “Nikolay Ardalyonoviç, Prensle çok özel bir konuyu görüşmek istiyorum…” dedi.

“Anlıyorum, beni ilgilendirmez! Hoşça kalın Prens” dedi Kolya ve hemen çıktı.

“Leb demeden leblebiyi anladığı için çok severim bu çocuğu” dedi Lebedev ardından. “Sırnaşık ama cin gibi bir delikanlıdır. Sayın Prens, dün akşam ya da bu sabah, hâlâ zamanı algılamakta zorlanıyorum, büyük bir felaket geldi başıma…”

“Nasıl bir felaket?”

“Giysimin iç cebinden dört yüz rublemin kayboluşu felaketi saygıdeğer Prens. Çarptılar beni” diye ekledi Lebedev acı acı gülerek.

“Dört yüz ruble mi kaybettiniz? Çok yazık.”

“Özellikle parasını alın teriyle kazanan biri için.”

“Tabii ki… Nasıl oldu?”

“Bütün suç şampanyada… İlahi güce sığınır gibi size geliyorum saygıdeğer Prens. Bu dört yüz gümüş rubleyi bana, dün akşam saat beşte bir borçlu vermişti. Buraya trenle döndüm. Cüzdanım cebimdeydi. Redingotumu giymek için üstümü değiştirdim. Üzerimde taşımak amacıyla parayı redingotun cebine koydum. Akşama birisine verecektim… Vekilin gelmesini bekliyordum.”

“Bu arada Lukyan Timofiyeviç, altın ve gümüş eşyalar karşılığı para verdiğiniz ilanı çıkmış gazetelerde, bu doğru mu?”

“Bu ilan, vekilim eliyle verildi. Adım ve adresim yoktu. Ailemin büyüdüğünü göz önüne alarak, elimdeki birkaç kuruşu değerlendirmeye karar verdim. Eminim bu görüşüme siz de hak veririsiniz, namuslu bir faizle…”

“Elbette, merak ettiğim için sormuştum. Sözünüzü kestiğim için özür dilerim.”

“Vekilim gelmedi. Bu arada zavallı delikanlıyı getirdiler. Yemekten sonra keyfim biraz yerine gelmişti. Derken misafirler geldi… Çay içtiler… Geç vakit Keller gelince, sizin doğum gününüz olduğunu, bu vesileyle şampanya ikram etmemiz gerektiğini söyledi. O zaman saygıdeğer Prens, bildiğiniz gibi benim asil bir yüreğim olduğundan, kutlama töreninin önemini vurgulamak için üzerimi değiştirip resmi kıyafetimi giymeye karar verdim. Umarım bunu fark etmişsinizdir aziz Prens. Ama giysi değiştirirken, cüzdanı redingotumda unutmuştum… Tanrı birini cezalandırmak isteyince, aklını başından alırmış derler. Bu sabah saat yedi buçukta uyanınca, ilk iş redingotumun cebine bakmak oldu. Cep boştu. Cüzdandan eser yoktu.”

“Çok kötü!”

“Gerçekten de çok kötü. Her zamanki gibi uygun sözcüğü buldunuz” dedi Lebedev kurnazca.

Prens bir an endişeyle düşündükten sonra, “Ama nasıl olur?” dedi. “Bu ciddi bir durum…”

“Evet, ciddi. Durumu açıklamak için en uygun sözcüğü seçtiniz Prens.”

“Bırakın sözcükleri irdelemeyi Lukyan Timofiyeviç. Önemli olan sözcükler değildir… Dün akşam hepimiz biraz içkiliydik. Cüzdanınızı düşürmüş olmayasınız?”

“Mümkündür. İçkiliyken bu pekâlâ mümkündür. Ama şunu da göz önünde bulundurmalıyız: Redingotumu çıkarırken, cüzdanı cebimden düşürmüş olsam, cüzdan yerde olurdu. Ama yok…”

“Dolapların, çekmecelerin birine koymuş olamaz mısınız?”

“Her yeri aradım. Ayrıca cüzdanı herhangi bir dolaba ya da çekmeceye koymadığımı çok iyi hatırlıyorum.”

“Küçük dolaba da baktınız mı?”

“İlk işim oraya bakmak oldu. Hatta sabahtan beri defalarca baktım… Peki ama saygıdeğer Prens, onu neden küçük dolaba koymuş olayım?”

“Bu meseleye çok üzüldüm Lebedev. Biri yerde mi buldu acaba…”

“Ya da cebimden aşırdı! İkisinden biri.”

“Ama böyle bir şeyi kim yapabilir ki? Beni asıl üzen ve huzursuz eden bu!”

“Hiç kuşkusuz bu… Prens hazretleri, düşünceleriniz de saptamalarınız da çok yerinde…”

“Lukyan Timofiyeviç, alayı bırakın rica ederim!”

Lebedev kollarını kaldırdı. “Alay mı!” diye bağırdı.

“Tamam, tamam… Beni asıl düşündüren başka bir şey var… İnsanları suçlamaktan çekiniyorum. Kimden kuşkulanıyorsunuz?”

“Çok zor bir soru… Çok da karmaşık! Hizmetçi kadından kuşkulanamam; hep mutfaktaydı. Çocuklarımdan da kuşkulanamam…”

“Elbette.”

“O halde misafirlerden biri olmalı…”

“Mümkün mü bu?”

“Kesinlikle mümkün değil tabii… Ama aklıma başka bir şey de gelmiyor. Kesinlikle misafirlerden biri olmalı… Ancak hırsızlığın akşam değil de gece, hatta sabaha karşı, yatmaya kalanlardan biri tarafından yapıldığını kabul etmeye hazırım.”

“Aman Tanrım!”

“Burdovski ve Nikolay Ardalyonoviç’i bunun dışında tutuyorum; onlar odama girmediler bile.”

“Girmiş olsalar bile böyle bir şey olamaz! Gece kimler kaldı sizde?”

“Beni de sayacak olursak, bitişik iki odada dört kişi kaldık. General, Keller, Ferdişçenko ve ben. Demek ki hırssızlığı dördümüzden biri yaptı.”

“Yani üçünden… Ama kim?”

“Hak gözetmek için kendimi de saydım. Ancak yeryüzünde böyle olaylara rastlanmış olsa dahi kabul edersiniz ki kendi kendimi soyamam…”

“Sıkıcı olmaya başladınız artık Lebedev!” dedi Prens sabırsızlanarak. “Konuya gelin lütfen.”

“O halde geriye üç kişi kalıyor. Keller’den başlayalım: Kararsız, içkiyi seven, bazı durumlarda liberal, onun dışında ise şövalye ruhlu biridir. Gecenin ilk bölümünü hastanın odasında geçirdi. Ancak saat birden sonra, yerde yatamadığını öne sürerek yanımıza geldi.”

“Ondan kuşkulanıyor musunuz?”

“Kuşkulanıyordum. Sabah yedi sularında deli gibi sıçrayarak elimle alnıma vurdum ve masum bir uykuya dalmış olan Generali uyandırdım. Ferdişçenko’nun şüphe uyandıracak bir biçimde yok olmasını göz önüne alarak, o anda kendini bütünüyle kaybetmiş bir halde yatan Keller’in üzerini aramaya karar verdik. Özenle aradık ama ceplerinde bir metelik bile bulamadık. Cep diye bir şeyi bile yoktu aslına bakarsınız; ikisi de delik deşikti … Elle tutulur yanı kalmamış, mavi basmadan kareli bir mendil, bir oda hizmetçisi tarafından yazılmış tehdit ve para istekleri ile dolu bir not ve bildiğiniz makale… Bulduklarımız bunlardı. General, Keller’in suçsuz olduğuna karar verdi. Emin olmak için büyük bir çabayla kendisini uyandırdık. Konuyu bile anladığını sanmıyorum; ağzı açık, sarhoş, saf, hatta aptal yüzünü görünce çalanın o olmadığına inandım.”

Prens, sevinçle soluk aldı. “Ah, çok sevindim!” diye bağırdı. “Onun adına korkuyordum.”

“Onun adına korkuyor muydunuz? Demek bunun için belirli sebepleriniz vardı?” dedi Lebedev göz kırparak.

“Yok öyle bir şey… Düşünmeden söyleyiverdim” dedi prens. “Lütfen aramızda kalsın…”

Lebedev, şapkasını göğsüne bastırarak, “Prens! Sözleriniz yüreğimin en derininde, benimle birlikte mezarda saklı kalacaktır!” diye bağırdı.

“Peki peki… Öyleyse Ferdişçenko’dan kuşkulanıyor olmalısınız?”

Lebedev sesini alçaltıp dikkatle Prense baktı. “Başka kimden kuşkulanabilirim ki?” dedi.

“Evet, öyle… Başka kim olabilir? Kanıtınız var mı peki?”

“Var. İlk kanıtım cüzdanın saat yedide, hatta yediden evvel kaybolması.”

“Biliyorum. Kolya bana, Ferdişçenko’nun yanına gelip, şu anda ismini çıkaramadığım bir arkadaşına gideceğini söylemiş.”

“Vilkin’e… Demek Nikolay Ardalyonoviç size anlattı…”

“Ama hırsızlıktan hiç söz etmedi.”

“Bilmiyor, şimdilik olayı gizli tutuyorum. Demek Ferdişçenko Vilkin’e gidiyor. Bir sarhoşun başka bir sarhoşun evine güneş doğarken sebepsiz yere gitmesinde, şaşılacak bir şey yok aslında… Ama giderken, nereye gittiğini belirtiyor; onu ele veren de bu. Prens, düşüncemi iyi takip edin şimdi: Bunu neden yapıyor? Neden özellikle Nikolay Ardalyonoviç’in yanına gidip Vilkin’e gideceğini söylüyor? Onun dışarı çıkmasından, Vilkin’e gitmesinden kime ne? Bunu ilan etmeye ne gerek var? Hayır, bu bir hırsız kurnazlığı… ‘İzimi saklamıyorum, bu durumda nasıl hırsız olabilirim? Hırsız nereye gittiğini söyler mi?’ demek istiyor. Kuşkuları kendinden uzaklaştırmak ve kumdaki izleri silebilmek için alınmış aşırı bir tedbir bana kalırsa… Anlıyor musunuz saygıdeğer Prens?”

“Anlıyorum, sizi çok iyi anlıyorum… Ama bu, pek zayıf bir kanıt…”

“İkinci kanıtımı sunmaya hazırım: Verilen adresi kontrol ettim. Bir saat sonra, yani saat sekizde, Vilkin’in evinin kapısını çaldım. Onu ben de iyi tanırım. Burada, beşinci sokakta oturuyor. Ferdişçenko orada yoktu. İyice

sağır bir hizmetçi kadından bir saat evvel, birinin zili koparırcasına çaldığını öğrendim. Ama hizmetçi, ya Vilkin'i uyandırmak istemediği ya da yataktan kalkmaya üşendiği için kapıyı açmamış."

"Bütün kanıtlarınız bunlar mı? Bunlar yetersiz…"

"İyi ama kimden kuşkulanalım ki Prens?" Lebedev kurnazca gülümsedi.

Prens biraz düşündükten sonra endişeyle, "Odanızı ve çekmecelerinizi yeniden aramalısınız" dedi.

Lebedev, acıklı acıklı iç çekti. "Bunu yaptım!"

Prens, masaya öfkeyle vurarak bağırdı. "Redingotunuzu neden değiştirdiniz sanki?"

"Bu soru eski bir komedide de geçer. Prensim, başıma gelen bu felakete çok ilgi gösterdiniz! Bunu hak etmiyorum, layık değilim… Ama siz bir de suçlu adına… şu serseri Ferdişçenko adına da üzülüyorsunuz…"

"Evet, gerçekten de öyle" diye sözünü kesti Prens. "Bunu Ferdişçenko'nun yaptığına bu denli inanıyorsanız, ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Prens, çok saygıdeğer Prens, başka kim olabilir?" diye eğilip büzülüyordu Lebedev. "Ferdişçenko'dan başka kuşkulanacak birinin bulunamaması bile ona karşı bir kanıt sayılmaz mı? Üçüncü kanıt da bu! Çünkü tekrar ediyorum, suçlanacak başka kim var ki? Burdovski'den kuşkulanacak değilim ya! Hah hah…"

"Saçmalamayın lütfen!"

"Generali suçlayacak halimiz yok ya, hah hah ha!"

Prens, oturduğu yerde sabırsızca dönerek, neredeyse öfkeli bir sesle: "O kadar da değil!" dedi.

"Elbette, elbette sevgili Prens! Hah hah ha! Şu general ne ilginç adam; beni ne kadar da güldürdü! Az evvel birlikte Ferdişçenko'nun peşine düşmüş, Vilkin'in evine gidiyorduk… Parayı bulamayınca ilk onu uyandırdım. Benden daha çok şaşırıp bozulduğunu söylemeliyim. Birden kıpkırmızı kesildi, öyle soylu bir ilgi gösterdi ki hiç beklemiyordum doğrusu. Dünyanın en asil adamı gerçekten de… Sürekli yalan söyleme zayıflığını gösterse de son derece duygulu bir insan ve masum görünüşüyle insana güven veriyor. Saygıdeğer prens, size daha evvel de itiraf etmiştim,

kendisine karşı zaafım var, onu gerçekten de seviyorum… Dediğim gibi Ferdişçenko’nun izinin peşine düşmüş, Vilkin’e gidiyorduk… Derken sokağın ortasında durup redingotunu açtı, göğsünü gösterip: ‘Ara üstümü! Keller’i aradın, neden beni aramıyorsun? Adalet bunu gerektirir!’ dedi. Kolları ve bacakları titriyor, burnundan soluyordu. Gülerek: ‘Bakın General, başka biri senin için bunu söylemiş olsaydı, kafamı kendi ellerimle koparır, büyük bir tepsiye koyup kuşkulananların gözüne sokardım. Bu kafayı görüyor musunuz, derdim. İşte kendi kafamla bu adam için kefilim ben’ dedim. Bunları duyunca sokağın ortasında, kollarıma atılıp titreyerek, gözyaşları içinde göğsüme öylesine sıkı yaslandı ki öksürükten öleceğim sandım. ‘Sen benim tek dostumsun!’ dedi. Çok duygulu bir adam gerçekten! Tabii ki hemen ardından duruma uygun bir de hikâye anlattı: Gençliğinde, onun bin beş yüz ruble çaldığından kuşkulanmışlar. Ama ertesi gün, kendini yanan bir evin alevleri içine atmış, kendisini suçlayan kontu ve o zaman genç bir kız olan Nina Aleksandrovna’yı kurtarmış. Kont onu kucaklayıp öpmüş, bu olaydan sonra da Nina Aleksandrovna’yla evlenmiş. Ertesi gün yangın kalıntıları arasında kaybolan paranın bulunduğu çekmece ortaya çıkmış. İngiliz yapısı demir bir çekmeceymiş, gizli kilidi de varmış. Döşemenin altına düştüğü için, yangın çıkıncıya dek kimse bulamamış onu. Tamamen yalan tabii ama Nina Aleksandrovna’dan söz ederken gözyaşlarını tutamadı. Benden pek hoşlanmasa da soylu bir kadındır Nina Aleksandrovna!”

“Onunla görüşmüyor musunuz?”

“Pek görüşmeyiz ama hakkımdaki önyargılarını yok etmek için görüşmek, uzun uzun konuşmak isterdim. Kocasını sarhoşluğa benim ittiğimi sandığı için bana kızgın. Oysa ben onu içkiye teşvik etmek şöyle dursun frenlemeye çalışıyor, belki de son derece tehlikeli bir çevreden uzak tutuyorum. General benim dostumdur, ondan artık vazgeçemem. O nereye ben oraya… Çünkü o duygularıyla hareket eder. Gidip görmeye can atsa da artık yüzbaşının karısına gitmiyor. Oysa bazen sabahları, -neden özellikle sabahları bilmiyorum ya- kalkıp ayakkabılarını giyerken iç çekiyor. Zavallının hiç parası yok, bu yüzden gidemiyor. Çok saygıdeğer Prens, General sizden para istedi mi?”

“Hayır, istemedi.”

“Çekinmiştir. Sizden para istemek niyetindeydi. Bunu bana bile itiraf etmişti. Ama utanıyor, cesaret edemiyor çünkü daha yakında ona para vermişsiniz ve bir daha vermeyeceğinizi düşünüyor. Bunları benimle dostça paylaştı.”

“Siz ona hiç para vermiyor musunuz?”

“Prens, çok saygıdeğer prens! Para bir yana, bu adam için hayatımı bile verebilirim… Tabii hayatım derken abartıyor olabilirim… Size şöyle söyleyeyim, General için hayatımı belki veremem ama ne bileyim, organlarımdan birini verebilirim mesela ya da romatizma çekmeye razı olurum. Çünkü kendisi benim için son derece büyük bir adam; büyük ama bitmiş bir adamdır. Böyle işte. Ama para asla vermem…”

“Demek ona para vermiyorsunuz!”

“Ona para veremem, kendisi de bunu bilir… Ama sadece onun iyiliği, yola gelmesi için bu şekilde davranıyorum. Petersburg’a gitmeye niyetlendiğimde bende geleceğim diye tutturdu. Ferdişçenko’nun peşine düşecektim çünkü orada olduğundan eminim. General köpürüyor ama Petersburg’a varır varmaz beni ekip yüzbaşının karısına koşacağını biliyorum. Hatta size itiraf edebilirim, kaçması için onu bırakacak olan benim. Böylece Ferdişçenko’yu daha kolay yakalayabileceğime inanıyorum. Kaçmasına izin verecek, sonra da aniden yüzbaşının karısının evinde bastıracağım. Amacım, bir aile babası, saygın bir general olduğunu hatırlatıp onu utandırmak.”

Prens korkuya kapılarak alçak sesle: “Yalnız gürültü patırtı çıkarmayın Lebedev, Tanrı aşkına!” dedi.

“Gayet tabii… Amacım yalnızca utandırmak, yüzünün ne hale geleceğini görmektir. Çünkü saygıdeğer Prens, insanın yüzünden pek çok şey okunabilir! Ah, Prens, başıma gelen felaket çok büyük olsa bile, yine de onun yola gelmesi için ne gerekiyorsa yapmaya hazırım. Bu yüzden size geldim… Sizden büyük bir ricam var sayın Prens… Generalin ailesini tanıyorsunuz; onların evinde kalıyordunuz. Lütfen, Generalin mutluluğu ve iyiliği için benden yardımınızı esirgemeyin…”

Lebedev, ellerini yalvarır gibi birleştirdi.

“Benden tam olarak nasıl bir yardım istiyorsunuz Lebedev? İyi niyetinizi bütün yüreğimle destekliyorum tabii…”

“Buna emindim aziz Prens, buna emindim. Onun için size geldim! Ekselansı, tekrar aile yuvasına döndürmek mümkün… Bunu Nina Aleksandrovna kolayca başarabilir. Ne yazık ki onunla tanışmadığım için bu konuda bir şey yapamıyorum. Ama siz onunla çok iyi görüşüyorsunuz. Ayrıca gençliğinin bütün içtenliğiyle sizi seven Nikolay Ardalyonoviç de yardım edecektir.”

“Nina Aleksandrovna’yı bu işe karıştırmamak lazım, Tanrı saklasın! Kolya da olmaz… Bu arada sizi tam olarak anlayabildiğimi sanmıyorum Lebedev.”

Lebedev iskemlesinde zıplayarak, “Ama bunda anlamayacak ne var?” diye bağırdı. “Ona biraz ilgi ve şefkatten başka bir şey gerekmez ki… Hastamıza gereken ilaçlar sadece bunlar. Onu hasta saymama izin verirsiniz sanırım, saygıdeğer Prens?”

“Bu, sizin kibar ve akıllı biri olduğunuzu gösterir.”

“Karşımızda nasıl biri olduğunu daha iyi açıklamak için hayatın içinden bir örnek vermek isterim: Generalin şu anda tek zayıf noktası, parasızlıktan yanına gitmesi yasaklanan yüzbaşının karısı. Dostumun iyiliği için bugün onu, o evde basmayı düşünüyorum. Ama diyelim zaafı yüzbaşının karısı değil, başka bir şey, hoş buna olanak yok ya, ama suç sayılabilecek nitelikte kötü bir davranışta bulunsa bile kendisini ancak şefkatli bir anlayışla yola getirmemiz mümkün. Çünkü son derece duyarlı biridir… İnanın bana, buna beş gün bile dayanamaz, konuşmaya başlar, gözyaşları içinde her şeyi itiraf eder. Özellikle biraz ustaca ve soyluca davranırsınız; siz de ailesi de davranışlarını yakından izlersiniz…” Lebedev birden sıçradı. “Ah, yüce Prens! İlla böyle oldu demiyorum… Şu an bile onun için kanımı akıtmaya hazırım… Ama kabul edersiniz ki aşırılık, sarhoşluk, yüzbaşının karısı, bütün bunların nereye varacağını kestirmemiz zor…”

Prens yerinden kalkarken, “Generalin iyiliği amaçsa elimden gelen yardımı yapmaya hazırım tabii…” dedi. “Ama Lebedev, çok merak ediyorum. Siz… Ferdişçenko’dan kuşkulandığınızı söylemiyor muydunuz?”

“Ondan başka kimden kuşkulanayım ki? Kimden?” dedi Lebedev gülümseyerek ve tekrar ellerini havaya kaldırdı.

Prens yüzünü asarak yerinden kalktı.

“Bakın Lukyan Timofiyeviç, böyle bir durumda yanılmak, çok kötü sonuçlar doğurabilir. Şu Ferdişçenko… hakkında kötü konuşmak istemem tabii… Yine de… bunu bilemeyiz… Belki de odur! Onun böyle bir şey yapabileceğine daha fazla ihtimal veririm… Diğerine nazaran demek istiyorum…”

Lebedev kulak kesilmişti.

Prens yüzünü asmış odayı enine boyuna arşınlıyor ve Lebedev’e bakmamaya özen göstererek konuşuyordu. “Dinleyin Lebedev… Ferdişçenko’nun yanında her şeyi söylememek gerektiğini duydum. Anlıyorsunuz umarım… Size bunu anlatmamın tek sebebi, onun bu işe diğerinden daha yatkın olduğunu, hata yapmamak adına… Şu anda en önemlisi hata yapmamak…”

“Ferdişçenko için sizi kim ikaz etti?” diye sordu Lebedev heyecanla.

“Biri fısıldadı… Aslında ben buna inanmıyorum… Bunu size söylemek zorunda kaldığım için de çok üzgünüm, çok saçma bir şey… Size söylemekle aptallık ettim!”

Lebedev heyecanla titredi. “Bu ayrıntı çok önemli sayın Prens” diye söze başladı. “Bu bilginin size nasıl iletildiği çok önemli…[Lebedev bunları söylerken Prensin çevresinde koşuyor, adımlarını onunkilere uydurmaya çalışıyordu.] Bakın Prens, şu anda ben de sizle bir şeyler paylaşmak zorundayım. Bu sabah Vilkin’e giderken, General, hani şu yangın hikâyesini anlattıktan sonra, öfkeyle köpürerek birden Ferdişçenko’yla ilgili bazı iğneleyici sözler sarf etti. Ama bunu öylesine beceriksizce yaptı ki işin aslını öğrenmek amacıyla ona birkaç soru yöneltmeden edemedim. Verdiği cevaplardan anlattıklarını, genelde yaptığı gibi, kafasından uydurduğunu anladım… Çok duygulu, fazla duygusal bir adam olduğu için yalan söylemeden edemiyor… Ama bu yalan sizin kulaklarınıza kadar nasıl gelebildi bunu anlayamıyorum? Bir anın esintisiyle söylenmiş bu sözü kimden öğrendiniz? Bu çok önemli sayın Prens…”

“Az evvel Kolya anlattı… Bu sabah saat altıyla yedi arasında, dışarı hava almaya çıktığında babasına rastladığında o söylemiş.”

Prens, her şeyi ayrıntılarıyla anlattı.

Lebedev ellerini ovuşturup sinsi sinsi güldü. “İşte ben iz sürmek diye buna derim! Ben de böyle düşünmüştüm zaten! Demek Ekselansları, sevgili

oğluna, Ferdişçenko'ya yakın olmanın tehlikelerini anlatmak için sabahın altısında tatlı uykusundan uyanmış! Şu Ferdişçenko da ne tehlikeli adam, ya! Ekselansları da ne babaca davranıyor! Heh heh he!"

Prens endişeyle konuştu. "Alevlenmeyin hemen Lebedev! Ortalığı karıştırmayın! Rica ederim Lebedev, daha sessiz olun, daha dikkatli davranın… Böyle yaparsanız, yemin ederim size yardımda bulunurum. Ama kimsenin haberi olmasın!"

"Emin olun çok yüce, çok soylu Prens, emin olun!" diye heyecanla bağırdı Lebedev. "Bütün bunlar yüreğimde gizli kalacak. Yavaş adımlarla, birlikte yürüyelim! Bu uğurda canımı bile vermeye hazırım… Çok saygıdeğer, çok soylu, çok yüce Prens, ben alçağın biriyim, aşağılık biriyim ben. Ama adi herifin birine bile kendi gibi aşağılık biriyle mi ya da sizin gibi soylu biriyle mi işbirliği yapmak istediğini sorunuz. Size soylu biriyle cevabını verecektir. Erdemin zaferi de burada! Hoşça kalın çok saygıdeğer prens, hoşça kalın! Yavaş adımlarla… El ele!"

X

Prens nihayet, o üç mektuba elini atınca, neden buz gibi kesildiğini, neden sürekli onları okumayı ertelediğini anladı. Sabah, elindeki üç zarftan birini bile açmaya hâlâ cesaret edemeden yatağına uzanınca, huzursuz bir uykuya dalmıştı… Rüyasında yine o "suçlu kadın" gelmiş, uzun kirpiklerinde titreşen gözyaşlarıyla ona bakıp çağırmıştı. Prens, onun yüzünü acıyla hatırlayarak uyanmıştı. Hemen ***ona*** gitmek istedi ama bu gücü kendinde bulamayınca çaresizlik içinde mektupları açıp okumaya başladı.

Bu mektuplar da bir düşe benziyordu. Kimi zaman garip, imkansız diyebileceğimiz düşler görürsünüz; uyanınca, bunları bütün ayrıntılarıyla hatırladığınızı, rüyayı görürken bile bilincinizin sizi terk etmediğini fark edersiniz. Caniler size pusu kurmuştur; silahlarını hazırlamış işaret beklerken size karşı dostça davranırlar. Sonunda onları kurnazca aldatıp saklanmayı başarırsınız. Derken bütün bu süreç içinde düşmanlarınızın sizin gizli planınızdan haberdar olduğu gibi, nerede saklandığınızı da bildiklerini anlarsınız ve onları tekrar aldatırsınız. Bütün bunları son derce net hatırlarsınız. Peki ama rüya görürken tetikte olduğu anlaşılan bilinciniz nasıl olup da bütün bu saçmalıklara izin verir? Canilerden biri gözünüzün

önünde önce bir kadın, ardından da çirkin, mide bulandırıcı bir cüceye dönüşürken siz bunları, hiç şaşırmadan, üstelik zihniniz kurtuluş çaresi bulmak için büyük çaba harcarken kabul edersiniz. Uyanıp gerçek hayata döndüğünüz zaman, gördüğünüz rüya içinde çözümleyemediğiniz bir giz barındırdığı hissinden kurtulamazsınız… Rüyada gördükleriniz saçmalıklara gülümser, ama aynı zamanda bu saçmalarlıkların size gerçek hayatınıza ait bir şeyler söylediğini hissedersiniz. Rüyanın etkisi uzun süre devam ediyor, sevinçli veya kederlisinizdir ama rüyanın size tam olarak ne anlattığını anlayamazsınız.

Bu mektuplar da Prensin üzerinde aynı etkiyi bıraktı. Daha zarfları açmadan evvel, bu mektupların varlığı bile onu boğuyor gibiydi. Akşamları tek başına, ayaklarının onu götürdüğü yere giderken, ***onun*** nasıl olup da ***Aglaya'ya*** yazmaya karar verdiğini düşünüyordu. Nasıl olup da böyle çılgın bir hayale kapılmıştı? Ama mektupları okurken kendisinin de bu hayale inanması Prensi şaşırtmıştı. Bunun bir hayal, bir karabasan, bir delilik olduğundan hiç şüphe yoktu. Ama bu mektuplarda insana acı veren ve bu deliliği haklı gösteren bir şey de vardı. Prens okuduklarını tekrar ve tekrar düşünürken saatlerce sayıklar gibi bir haldeydi. Özellikle bazı bölümlerin üzerinde durup düşünüyordu. İçinde sanki bütün bunları evvelden biliyormuş gibi bir his vardı ve o zamandan beri bir yandan özlemini çekerken, öte yandan ürküyordu…

İlk mektup şöyle başlıyordu: "Bu mektubu açar açmaz önce imzaya bakınız. Bu imza size her şeyi izah edecektir. Böylece kendimi size haklı göstermeye mecbur hissetmek zorunda kalmayacağım. Sizinle asla bir olmadığımıza göre bu küstahlığıma da kızamazsınız çünkü ben kimim, siz kimsiniz? Aramızdaki uçurum o kadar büyük ki istesem bile, sizi aşağılamam imkânsız."

Baka bir yerde şunları yazıyordu:

"Siz benim için mükemmellik misalisiniz, lütfen bu yazdıklarımı hasta bir zihnin saçma sapan sözleri olarak algılamayın! Sizi gördüm, her gün de görüyorum. Mükemmel olduğunuz sonucuna muhakeme yoluyla gelmiş değilim, buna inandım… Ama size karşı bir günahım da var: Sizi seviyorum. Mükemmellik sevilmek için yaratılmamıştır, insan ona bakmakla yetinmelidir, doğru değil mi? Oysa ben sizi seviyorum. Kuşkusuz sevgi, insanları eşit kılar ama endişelenmeyin, en gizli düşüncelerimde bile,

kendimi size eşit görmüyorum. ‘Endişelenmeyin’ dedim, ama siz hiç endişe duyabilir misiniz? Eğer duysaydınız ayağınızın tozunu öperdim. Ah, sizi kendimle bir tutamam… İmzaya bakın…”

Mektuplardan birinde, “Sizi onunla birleştirmek istiyorum ama bir kez olsun onu sevip sevmediğinizi sormadım” diye yazıyordu. “Siz onun için ışık gibisiniz. Bu onun kendi deyimidir. Bunu söylemesine gerek de yok aslında çünkü bu şekilde hissettiği açıktı. Bir ay boyunca onunla birlikte yaşadım, sizin de onu sevdiğinizi fark ettim. Sizi hep birlikte düşünüyorum.”

“Bu da ne?” diyordu başka bir yerde. “Dün yanınızdan geçerken sanki kızardınız… Ama bu imkânsız, bana öyle gelmiştir. Bir batakhane, ahlaksızlığın en koyusunu bile görseniz yüzünüz kızarmamalı… Alçaklardan nefret edebilirsiniz, aşağıladıkları, hakaret ettikleri insanlardan dolayı nefret edebilirsiniz… Siz ise asla kimse hakaret edemez. Bana öyle geliyor ki siz de beni seviyorsunuz. Siz hem benim hem de onun için ışık saçan bir ruhsunuz. Hem bir melek nefret edemez yalnızca sevebilir… Kişi bütün insanları sevebilir mi? Kendime sık sık sormuşumdur bunu. Kuşkusuz hayır, böylesi tabiata aykırı olurdu. İnsanlık sevgisi, soyut bir kavramdır; insan yalnız kendini sever. Herkese göre böyledir bu. Ama siz farklısınız. Her türlü aşağılamanın, her türlü kişisel öfkenin üstünde olduğunuz için siz sevebilirsiniz… Yalnız siz bencil olmadan sevebilirsiniz. Benim yüzümden utanç duyduğunuzu bilsem bundan büyük bir acı duyardım. Kendinizi hemen benimle aynı seviyede düşünmeye hazırsınız, bu da sizi mahvediyor…”

“Dün size rastladıktan sonra eve dönerken, bir tablo düşündüm. Sanatçılar İsa’yı hep İncil’de yazılanlara göre çizer. Oysa ben onu tek başına resmederdim, yanında hiçbir müridi olmadan… İsa yalnızdır. Yanında küçük bir çocuk oynarken kendi dilinde ona bir şeyler anlatır. İsa, bir yandan çocuğu dinlerken bir yandan da düşüncelere dalmış, farkında olmadan eliyle çocuğun sarı saçlarıyla oynar. Gözleri uzaklara, ufka doğru dalmıştır, bakışlarında evren kadar engin bir düşünce yansımaktadır. Yüzü hüzünlüdür. Çocuk susmuş, İsa’nın dizlerine tırmanmış, yanağını eline dayayıp başını kaldırmış, gözlerini yüzüne dikmiş bakıyor… Güneş batıyor… İşte benim tablom! Siz masumsunuz, mükemmelliğiniz

saflığınızdan kaynaklanıyor. Lütfen şunu unutmayın! Benim sizi sevmemden size ne? Artık benimsiniz… Yakında öleceğim.”

Son mektuptaysa şunlar vardı: “Tanrı aşkına, hakkımda düşünmenizi istemem. Size yazarak kendimi alçalttığımı ya da gururdan kaynaklansa bile alçalmaktan zevk alan biri olduğumu sanmayın sakın. Hayır, benim kendime göre bir tesellim var; ama size bunu açıklamam zor. Bu yüzden üzülsem bile bunu kendime bile açıklamam zor. Aşırı gururlansam da yine kendimi alçaltamayacağımı biliyorum. Yani hiçbir şekilde kendimi alçaltmış olmuyorum. Sizi neden onunla birleştirmek istiyorum? Sizin için mi yoksa kendim için mi? Kendim için tabii… Her şey o zaman çözümlenecektir, bunu kararlaştıralı uzun zaman oluyor… Kız kardeşiniz Adelaida’nın, bir gün portreme bakarken, böyle bir güzellikle dünyayı altüst edeceğimi söylediğini duydum. Ama ben dünyadan elimi eteğimi çektim. Bana, pırlantalar, danteller içinde, bir sürü sarhoşun arasında rastladıktan sonra, size bunları yazmam gülünç gelmez mi? Nasıl göründüğüne bakmayın, dediklerime bakın. Ben çoktandır yaşamıyorum, benim yerine içimde kimin yaşadığını da ancak Tanrı bilir? Bu soruyu her gün üzerimdeki bakışlarda görüyorum. Bu gözler, her zamanki gibi ***sessiz*** ama ne sakladıklarını biliyorum. İçinde oturduğu ev karanlık ve can sıkıcı, bu evde de bir sır saklı… Şu Moskovalı katil gibi, o da çekmecesinde kesici tarafı ipeklere sarılmış bir ustura sakladığına eminim. Şu katil gibi o da annesiyle yaşıyor. Evindeyken, döşeme tahtaları altında bir ölüyü gizlediği hissinden kurtulamıyordum. Belki de daha babasının zamanından kalma bir cesettir. Moskovalı katil gibi o da ölüyü muşambaya sarmış. Kimyasal sıvı şişeleriyle çevrili bu cesedin bulunduğu köşeyi size bile gösterebilirim. Hep susuyor ama biliyorum, beni nefret edecek kadar çok seviyor… Bizim düğünümüzle sizinki aynı gün yapılacak, onunla böyle kararlaştırdık. Ondan gizlim saklım yok. Korkudan onu öldürebilirdim… Ama o beni önce öldürecek… Size yazdığımı biliyor, gülerek saçmaladığımı söylüyor.”

Prens, dünkü gibi uzun uzun dolaştığı parktan çıktı. Gece ona her zamankinden daha aydınlık göründü. “Gerçekten bu kadar erken olabilir mi?” diye düşündü. Saatini almayı unutmuştu. Uzaklarda müzik duydu. “İstasyon orkestrası olmalı, bugün oraya gitmemişlerdir sanırım” diye geçirdi içinden. Derken tam evlerinin önüne geldiğini fark etti. Sonunda kendini burada bulacağını biliyordu. Yüreği çarparak taraçaya girdi, etrafta

kimse yoktu. Bir an bekledikten sonra salona açılan kapıyı açtı. “Bu kapı hiç kapanmazdı” diye hatırladı. Salon boştu, içerisi karanlıktı. Prens, şaşkın şaşkın bakınırken kapı açıldı ve elinde bir mumla Aleksandra İvanovna girdi. Prensi görünce, bir an şaşırdı ardından merakla ona baktı. Belli ki sadece bir odadan ötekine geçiyordu ve kimseyle karşılaşacağını ummuyordu.

“Ne yapıyorsunuz burada?” dedi sonunda.

“Ben… Geçerken uğramıştım…”

“Annem kendini iyi hissetmiyor, Aglaya da pek iyi sayılmaz. Adelaida yatmak üzere, ben de öyle. Bütün gece evde yalnızdık. Babam ve Prens Şç. Petersburg’da…”

“Ben size… geldim…”

“Saatin kaç olduğunu biliyor musunuz?”

“Hayır…”

“Yarım. Biz genelde saat birde yatarız.”

“Ben… saatin dokuz buçuk falan olduğunu sanıyordum…”

“Önemli değil…” dedi Adelaida gülerek. “Neden daha erken gelmediniz? Belki sizi bekleyenler vardı.”

“Ben… Düşündüm ki” diye kekeliyordu Prens giderken.

“Güle güle! Yarın buna güleriz.”

Prens, parkı çevreleyen yoldan evine doğru yürüdü. Yüreği hızla çarpıyor, düşünceleri karmakarışık, etrafındaki her şey düş gibi görünüyordu. Ansızın onu az evvel iki kez uyandıran hayal karşısında beliriverdi. O aynı kadın sanki deminden beri yolunu gözlüyormuş gibi parktan çıkıp Prensin karşısında titreyerek durdu. Kadın elini tutup hızla sıktı. “Hayır, bu hayal değil…” diye düşündü Prens.

Ayrıldıklarından beri ilk kez karşı karşıyaydılar. Kadın konuşuyor ama Prens ona sessizce bakıyordu. Prens, bu anı her hatırladığında yüreği bir türlü kurtulamadığı bir acıyla doluyordu. Kadın çılgın gibi önünde diz çöktü. Prens geri çekilse de kadın öpmek için elini tutmaya çalışıyordu. Aynı rüyadaki gibi uzun kirpiklerinde gözyaşları parlıyordu.

Prens, dehşet içinde onu kaldırmaya çalıştı. “Kalk lütfen!” diye fısıldadı. “Hemen kalk!”

“Mutlu musun? Mutlu musun?” diye sordu kadın. “Bana sadece mutlu olup olmadığını söyle, şu anda… Onun evine mi gittin? Sana ne dedi?”

Kadın kalkmıyor, peşinden biri kovalıyormuş gibi aceleyle birbiri ardına sorular yöneltiyordu.

“Buyurduğun gibi yarın gidiyorum. Artık gelmeyeceğim… Seni son kez görüyorum! Son kez!”

Prens çaresizlik içinde, “Kendine gel lütfen, ayağa kalk!” dedi.

Kadın, Prensin ellerini heyecanla sıkıyor, gözlerini ondan ayıramıyordu.

“Elveda!” dedi sonunda kadın ve hızla ayağa kalkıp, âdeta koşarcasına uzaklaştı.

Ansızın ortaya çıkan Rogojin kadını elinden tutup götürdü.

“Beni bekle Prens!” diye bağırdı Rogojin. “Beş dakikaya kadar geliyorum.”

Gerçekten de beş dakika sonra geldi. Prens onu aynı yerde bekliyordu.

“Onu arabaya bindirdim” dedi Rogojin. “Araba saat ondan beri sokağın köşesinde bekliyordu. Senin akşamı Aglaya’nın yanında geçireceğinden emindi. Bana yazdıklarını ona aynen söyledim. Artık ona mektup yazmayacağına söz verdi ve istediğin buysa yarın Pavlovsk’tan ayrılmaya hazır olduğunu söyledi. Kabul etmesen bile seni son kez görmek istiyordu. Seni şu bankta bekledik…”

“Seni o mu getirdi?”

“Niye şaşırıyorsun ki?” dedi Rogojin gülümseyerek. “Zaten her şeyi biliyorum. Mektupları okumadın mı?”

“Sen mektupları gerçekten okudun mu” diye sordu Prens; sarsılmıştı.

“Tabii okudum. Bana kendisi verdi. Ustura hakkında yazdıklarına ne dersin, heh heh he!”

“O deli!” diye bağırdı Prens, ellerini sıkarak.

Rogojin yavaşça, kendi kendine söylenir gibi: “Kim bilir, belki de değildir” diye mırıldandı.

Prens sessiz kaldı.

“Hoşça kal” dedi Rogojin. “Yarın ben de buradan gidiyorum. Kötüyle hatırlama!” Birden Prense dönerek ilave: “Sorusuna cevap vermedin? Mutlu musun?”

Prens, büyük bir üzüntüyle: “Hayır, hayır, hayır!” diye haykırdı.

Rogojin alaylı alaylı güldü: “Mutlu olmak mı, daha neler!” Sonra arkasını dönmeden uzaklaştı.

22 İyi şanslar! (Fransızca)

23 Benden sonra tufan! (Fransızca)

24 Zıt kutuplar birbirine çeker. (Fransızca)

25 Ah, bir görebilse kutsal güzelliğinizi,
Vedama aldırmayan onca dost!
Günlerini bitirmeden ölsünler, ağlasınlar ölümlerine,
Bir dost kapatsın açık giden gözlerini!

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

I

Anlattığımız hikâyenin, yani kahramanlarımızın görüşmelerinin üzerinden bir hafta geçmişti. Güzel bir sabah, Varvara Ardalyonovna Ptizina, tanıdıklarını ziyaret etmiş, saat on buçuk sularında üzgün ve düşünceli bir halde eve dönmüştü.

Bazı insanlar vardır, onları tipik özellikleriyle tanımlayan sözcükler bulmak zordur. Bunlar, “sıradan çoğunluk” diyebileceğimiz ve gerçekten de toplumun çoğunluğunu oluşturan kişilerdir. Edebiyatçılar, yazdıkları roman ve hikâyelerde kahraman olarak değişik vasıflara sahip kişileri seçerler ve bunları sanatkârca işleyerek estetik bir biçimde anlatırlar. Gerçek hayatta ender rastlayacağımız bu kişiler, belki gerçeğin kendisinden bile daha gerçektir. Podkolyosin mesela, tip olarak abartılı olsa da asla hayal ürünü değildir. Bazı akıllı insanlar Gogol’ün Podkolyosin’ini tanıdıktan sonra, pek çok arkadaşının ona benzediğini fark etmişlerdir. Gogol’den evvel de bu akıllı insanlar söz konusu arkadaşlarını Podkolyosin tipine benzetiyorlardı ama onun Podkolyosin ismiyle anıldığını bilmiyorlardı. Gerçek hayatta, düğünden önce pencereden atlayarak kaçan damat adaylarına pek ender rastlanır. Çünkü her şey bir yana, kaçış için pek kolay bir yol değildir bu. Yine de akıllı ve sağduyulu olarak nitelendirebileceğimiz pek çok damat adayı, nikâhtan evvel kendilerini Podkolyosin gibi hissetmiştir. Bütün kocalar, “Tu l’as voulu, George Dandin”[26] diye bağırmaz. Ama dünyadaki milyonlarca koca, balayından ya da belki hemen düğünden sonra, yürekten kopan bu çığlığı atmıştır!

Konuyu derinlemesine işlemeden önce kısaca şunu söyleyebilirim: Gerçek hayatta gözümüzün önünde dolaşıp duran Podkolyosinler ve Georges Dandinler, edebi eserlerde yaşayanlar kadar saf, katıksız tipler değillerdir. Ama şunu da eklemekte fayda vardır ki Molier’in kahramanı Georges Dandin’e benzeyen kişilere nadir de olsa gerçek hayatta rastlanır. Yazdıklarımızı bir eleştiri makalesine çevirmeden burada noktalayalım. Ancak bir soruya daha açıklık getirmemiz lazım: Romancı, “sıradan”, hiçbir

özelliği olmayan kişileri az çok ilginç tipler haline nasıl getirebilir? Bunları bütünüyle anlatılan hikâyeden çıkaramayız; zira gerçek hayatta her an karşımıza çıkan sıradan insanlar olmazsa, eser hayatla benzerliğini kaybeder. Öte yandan edebi eserde sadece tuhaf, olağanüstü tiplere yer vermek gerçeğe uygun olmayacağı gibi eseri de sıkıcı kılar. Kanımca yazar, hiçbir özelliği olmayan sıradan kişilerde bile ilgi çekici, okuyucuya ibret veren bazı yönler bulup çıkarmalıdır. Sıradan insanların özü, daimi ve değişmez sıradanlıklarında gizlidir. Bu insanların kalıptan çıkma çabaları hiçbir netice vermez ama sıradan insanların bu çaresiz teşebbüsleri onlara bir haysiyet kazandırır. Bu, en ufak bir ihtimal olmadığı halde, ne olursa olsun kalıpları dışına taşma arzusudur… Hikâyemizde şu ana kadar fazla yer veremediğimiz bazı kahramanlar da işte bu sıradan insanlardandır. Bunlar Varvara Ardalyonovna Ptizina, kocası Ptizin ve kardeşi Gavrila Ardalyonoviç’tir. Kabul etmeliyiz ki gerçekten de zengin, iyi bir aileye mensup, eğitim görmüş, eli yüzü düzgün, hatta iyi yürekli bir kimse için altı çizilecek hiçbir özelliğe sahip olmamak, yani “herkes gibi” olmak, son derece can sıkıcı bir durumdur. Serveti vardır ama Rothschild kadar değil; saygın bir isme sahiptir ama bu isim hiç kimseye hiçbir şey ifade etmez; eğitim görmüştür, ancak bunu kullanamaz; zeki biridir ama kendine özgü fikirleri yoktur; iyi yüreklidir ama yüce gönüllü değildir vesaire vesaire…

Dünyada sıradan insanların sayısı sanıldığından çok daha fazladır. Bütün insanlar gibi bunlar da iki gruba ayrılır: Orta akıllı olanlar ve daha akıllı olanlar. Orta akıllı sıradan insanlar daha mutludur. Sıradan ve orta akıllı bir adam için kendisini olağanüstü, eşsiz bir adam olarak hayal etmek ve bundan haz almak kolaydır. Genç kızlarımızdan bazıları, saçlarını kısacık kestirip mavi gözlük taktıktan sonra artık “kişisel fikirlere” sahip birer nihilist olduklarına inanırlar. Sıradan orta akıllı biri herhangi bir evrensel ve hümanist düşünceyi benimseyerek yüreğinin iyilik dolduğunu sandığında, kendini herkesten üstün görür ve toplumun gelişmesinde öncü bir rolü olduğuna inanır. Başka biri ise duyduğu ya da okuduğu bir fikri, kendine ait son derece özgün bir fikir olarak kabul eder. Doğrusu, bir hayli sık görünse de bu safça küstahlığa şaşmamak elde değildir. Bir ahmağın kendine güvenini, olağanüstü yetenekli olduğuna dair inancını Gogol, Teğmen Pigorov tipinde eşsiz bir biçimde ortaya koymuştur. Pirogov’un bir dahi olduğundan hiç kuşkusu yoktur, bunu asla sorgulamaz. Büyük yazar,

okuyucularının zedelenen ahlâk duygularını onarmak için, eserin sonunda ona dayak atmak zorunda kalmıştır. Ama kahramanının dayaktan sonra, silkinip kendine geldiğini ve gücünü toplamak için hemen yağlı bir börek yemeğe başladığını görünce, yazar şaşkınlık ve çaresizlik içinde ellerini havaya kaldırmıştır. Gogol, Pirogov'u teğmen olarak çizdiği için hep üzülmüşümdür. Çünkü kahramanın seneler geçtikçe kendisini omuzlarında apoletleri kabaran bir komutan olarak düşünmemesi için bir sebep göremiyorum. Ne diyebilirim ki? Rütbesi generalliğe ulaştıktan sonra neden birlik komutanı olmasın? Bu tür birlik komutanlarını savaş alanlarında korkunç bir başarısızlığa uğrarken hiç mi görmedik? Edebiyatçılarımızın, âlimlerimizin, propagandacılarımızın arasında ne Pirogovlar vardı… "Vardı" diyorum ama tabii ki hâlâ var…

Hikâyemizin kahramanlarından biri olan Gavrila Ardalyonoviç İvolgin, sıradan insanların ikinci, yani "daha akıllı" olanlar grubuna dahildi… Evvel de belirttiğimiz gibi bu grubun insanları diğer gruba nazaran çok daha mutsuz olur. Bunun sebebi açık: Daha akıllı sıradan insanlar kendilerini eşsiz bir dehaya sahip olarak hayal etseler de içlerindeki kuşku onlara rahat vermez. Nihayet kaderine boyun eğip kendilerini oldukları gibi kabul etseler bile bunu gururlarına yediremezler ve kibirleri onları zehirler. Bu gözlemlerimizi, uç örnekleri göz önünde bulundurarak söyledik. Ama gerçek hayatta çoğunun başına gelebilecek en kötü olay, artık yaşını başını aldığında çekeceği mide rahatsızlığıdır, hepsi bu. Sıradan daha akıllı insanlar kaderine boyun eğmeden evvel, orijinal olmak adına, uzun yıllar boyunca acı içinde kıvranırlar. Bazen bir hayli tuhaf misallere de rastlanır. Namuslu, dürüst, hatta iyi yürekli, ailesinin yükünü sırtlayan, bazen canını dişine takıp yabancılara da yardım eden bir adam, ilginç olma hevesine kapılarak bir adilik yapar. Sonunda ne olur? Hayatı boyunca rahat, huzur bulamaz! Görevlerini yerine getirmiş olması onu teselli etmez! Hatta tam aksine! "İşte, uğruna hayatımı feda ettiğim, elimi kolumu bağlayanlar! Barutu icat etmeme engel olanlar! Onlar olmasa ya barutu bulur ya da Amerika'yı keşfederdim" diye yakınır. Bu insanların en belirgin özelliği, farklı şartlar altında gerçekten ne yapacaklarına tam olarak karar verememeleridir: Acaba barutu mu icat edeceklerdi yoksa Amerika'yı mı keşfedeceklerdi? Ama bu keşif hasretinin onlara çektirdiği ıstırap, Kolomb'un ya da Galile'nin çektiklerinden kat be kat fazladır.

Gavrila Ardalyonoviç daha bu yolun başındaydı, önünde uzun bir bocalama devresi vardı. İlginç olma arzusuyla birlikte, sıradan ve yeteneksiz bir kişi olduğu hissi, neredeyse çocuk denilecek yaşta yüreğini derinden yaralamıştı. Dünyaya öyle gelmişti; kıskanç ve hırçın, hırpalanmış sinirlerle… Hırçınlığının, içgüdülerinin gücünden kaynaklandığına emindi. Kendini gösterme tutkusu, onu bazen fazlaca çılgın davranmaya itiyordu. Ama iş eyleme gelince, kahramanımız her zamanki gibi akıllıca karar veriyor ve öyle davranıyordu. Bu onu yiyip bitiriyordu. Hayallerini gerçekleştirmek uğruna çok alçakça bir davranışı bile mazur görmeye hazırdı; ama bu şekilde davranmaya kalkışır kalkışmaz, namus duygusu onu engelliyordu. (Gerçi küçük namussuzluklara her zaman hazırdı.) Ailesinin düştüğü durum ve yaşadığı sefalet onu iğrendiriyordu. Annesine bile tepeden bakıyor, onu hor görüyordu; oysa bulunduğu mevkii, annesinin toplumdaki saygın konumuna borçlu olduğunu gayet iyi biliyordu. Epançinler'in hizmetine girer girmez, kendi kendine: "Madem ki alçalmalıyım, bari sonuna dek gideyim, yeter ki bu oyundan galip çıkabileyim" diye düşünmüştü. Ama sonuna dek gidemedi… Aglaya, onu reddedince, korkmuştu. Genç kızın seçimini ondan yana kullanacağına pek ihtimal vermese de, ondan vazgeçmiyordu. Nastasya Filipovna olayında, birden parayla ***her şeyi*** elde edebileceğini düşündü. O dönemde her an "Alçaklık yapmak gerekirse, yapalım. Böyle durumlarda sıradan insanlar çekingenlik gösterir ama biz aldırmayız!" diye kendi kendini kandırıyordu. Aglaya'yı elinden kaçırdıktan ve olayların altında ezildikten sonra, ruhsal olarak iyice çöktü ve çılgına dönen Rogojin'in âşık olduğu deli kadına getirdiği parayı götürüp Prense verdi. Daha sonra binlerce kez pişman oldu ama bu davranışıyla iftihar etmekten de geri durmadı. Prensin, Petersburg'da kaldığı o üç gün boyunca Ganya durmadan ağladı. Bu arada da Prensten daha fazla nefret etmeye başladı çünkü herkesin harcı olmayan bir davranışta bulunmuş, parayı geri vermişti. Ama buna rağmen Prens ona acımaya devam ediyordu. Üzüntüsünün tek kaynağının, durmadan ezilen kibri olduğunu kendi kendine soyluca itiraf ediyordu ve bu onun daha fazla eziyet çekmesine sebep oluyordu. Aglaya gibi masum ve garip bir kızla şansının açık olabileceğini ancak sonradan fark etti ve bu pişmanlığını daha da arttırdı. İşi gücü bırakıp üzüntüsüyle baş başa kaldı. Artık ailesiyle birlikte Ptizin'de kalıyordu. Ptizin'den açıkça nefret ediyordu ama nasihatlerinden yararlanacak kadar da akıllıca davranmaya gayret

gösteriyordu. Ptizin'in Rothschild kadar zengin olma hayalleri kurmamasına öfkeleniyordu. "Madem tefecilik yapıyorsun sonuna dek git, insanları ez, paralarını al!" diyordu. Ptizin sakin, sessiz bir adamdı ve bu sözlere gülüp geçiyordu. Ancak bir gün, bu konuda Ganya'yla ciddi ciddi konuştu. Sahtekâr olmadığını, ona haksız yere "Yahudi banker" dendiğini savundu. "Rothschild olmayacağım, buna gerek de duymuyorum. Ama Liteynaya Sokağı'nda bir, belki de iki evim olur… Hepsi bu" diyordu gülümseyerek. İçinden yine de "Kim bilir, belki de üç tane olur!" diye geçirmeden edemiyordu. Ama bu isteğini kendine saklardı. Tabiat böyle insanları sever, onlardan yana olur. Ptizin üç, belki de dört ev sahibi olacaktır. Çünkü çocukluğundan beri bir Rothschild olmayacağının bilincindedir. Buna karşın tabiat Ptizin'e servetinin sınırını koyacak, dörtten fazla ev vermeyecektir.

Gavrila Ardalyonoviç'in kız kardeşi çok farklı bir kişiliğe sahipti. Onun da güçlü arzuları vardı ama bunlar gelip geçici değil, daha inatçıydı. Aslında o da ilginç olmak isteyen sıradan insanlar grubuna aitti ama ilginç bir tarafının olmadığını pek çabuk anlamış ve belki de kendince gururlu biri olduğu için, bundan fazla üzüntü duymamıştı. Büyük bir kararlılıkla Ptizin'le evlenirken, ağabeyinin aynı durumda söyleyebileceği gibi, "Alçaklık olsa da, amaca ulaşmak için sonuna dek gitmek gerek" dememişti. (Gavrila Ardalyonoviç ağabey olarak onun kararını onaylarken buna yakın bir cümle sarf etmişti.) Varvara Ardalyonovna, müstakbel kocasının kendi halinde, hoş, kültürlü sayılan ve hiçbir zaman büyük bir adilik yapmayacak bir adam olduğuna inandıktan sonra onunla evlenmişti. Varya, küçük alçaklıkların üstünde durmuyordu. İdeali bulmak mümkün müdür? Ayrıca Ptizin'le evlenerek, annesine, babasına ve kardeşlerine bir sığınak sağlayacağını biliyordu. Anlaşamamalarına rağmen, kardeşinin mutsuz olduğunu görünce, yardımına koşmak istedi. Ptizin, bir işe girmesi için bazen Ganya'yı zorluyordu. Kimi zaman şakayla karışık, "Generalleri ve generalliği küçümsüyorsun; ama onlar da sırası gelince general olacaklar, görürsün" diyordu. Ganya acıyla, "Generalleri ve generalliği küçümsediğimi de nereden çıkarıyorlar?" diyordu içinden. Varvara Ardalyonovna kardeşine yardım edebilmek için, dolaştığı çevreyi genişletmeye karar verdi. Epançinler'i ziyaret etmeye başladı; o ve ağabeyi, Epançinler'in kızlarıyla oynayarak büyümüşlerdi. Burada şunu da belirtelim

ki Varvara Ardalyonovna, Epançinler‘in evini olağanüstü hayaller peşine düşerek ziyaret etmiyordu. Hayal peşinde değildi, her zamanki gibi hesabını kitabını bilerek hareket ediyordu. Epançin ailesini iyi incelemişti ve çok iyi tanıyordu. Bütün çabası Aglaya ile kardeşini birleştirmekti. Hatta belki de yol bile kat etmişti. Belki de kardeşine fazlaca güveniyor ve aslında ondan hiçbir zaman veremeyeceği şeyleri bekliyordu. Yine de Epançinler’in evindeyken ustaca davranıyor, kardeşinin adını haftalarca anmadığı oluyordu. Son derece dürüst ve içten, sade ve ağırbaşlı davranıyordu. Vicdanını sızlatacak hiçbir şey yapmadığına da canı gönülden inanıyordu. Onu güçlü kılan da bu özellikleriydi. Ne var ki kendisinin de aşırı derecede kibirli olduğunu zaman zaman fark ediyordu; bilhassa Epançinler’in evinden her çıkışında…

Bu kez de evine dönerken düşünceli ve üzgündü. Bu üzüntüde, acı bir alay da yok değildi. Ptizin, Pavlovsk’ta tozlu bir sokakta bulunan, tahtadan yapılmış, sıradan ama epeyce geniş bir evde oturuyordu. Varvara Ardalyonovna merdivenden çıkarken, üst katta ağabeyi ve babasının bağırıp çağrışmalarını duydu. Salona girince, öfkeden sararmış bir yüzle odada dolaşan Ganya’yı gördü. Onun saçlarını yolacak kadar kendinden geçmiş olduğunu fark edince Varya’nın yüzü karardı ve şapkasını bile çıkarmadan kendini bir iskemlenin üzerine bıraktı. Biraz daha gecikir ve neler olduğunu sormazsa ağabeyinin ona mutlaka kızacağını bildiği için hemen, “Yine aynı nakarat mı?” diye sordu.

“Keşke” diye bağırdı Ganya. “Ama hayır, bu bambaşka bir şey, ne olduğunu Tanrı bilir! İhtiyar kudurdu. Anam zırlıyor. Varya, ne dersen de ama onu kapının önüne koyacağım… Ya da ben çekip gideceğim!” diye ilave etti, başkasının evinden insanları kovamayacağını hatırlayarak.

“Hoşgörülü olman lazım” diye mırıldandı Varya.

“Kime karşı hoşgörülü?” diye parladı Ganya. “Ahlâksızlara mı? Hayır, ne dersen de ama bu kadarı yeter! Hem suçlu hem güçlü… Senin neyin var? Yüzün allak bullak.”

“Yok bir şeyim” dedi Varya canı sıkılarak.

Ganya kardeşine daha dikkatle baktı.

“Orada mıydın?” diye sordu birden.

“Evet.”

“Baksana, bağrışlar yine başladı. Ne kadar ayıp bir şey, hem de böyle bir zamanda!”

“Nasıl bir zamanda?”

Ganya kardeşine yeniden dikkatle baktı.

“Bir şeyler öğrenebildin mi?”

“Tahmin etmediğimiz bir şey değil… Bütün düşündüklerimizin gerçek olduğunu öğrendim. Kocam haklı çıktı… O nerede?”

“Dışarı çıktı. Neler oldu?”

“Prens resmen nişanlandı, iş kesinleşmiş… Bana ablaları söyledi. Aglaya razı olmuş, artık gizlemeye gerek duymuyorlar. Adelaida’nın düğünü, iki düğün bir arada yapılsın diye tekrar ertelenmiş. Ne de şiirsel! Odada boş boş dolaşacağına, nikâh için bir şiir yazsan daha iyi edersin. Bu akşam Belokonskaya gelecek, davetliler de olacakmış. Prens, Prensese tanıştırılacak. Aslında tanışıyorlar, sanırım asıl sebep nişanı duyurmak. Yalnız Prens davetlilerin önünde bir şey kıracak ya da yere boylu boyunca uzanacak diye korkuyorlar. Bunu yapabilir ne de olsa.”

Ganya büyük bir dikkatle dinledi. Varvara bu üzücü haberin ağabeyini pek etkilememesine şaştı.

Kısa bir sessizlikten sonra: “Neyse, belliydi zaten!” dedi Ganya. Sonra tuhaf bir şekilde gülümseyerek kız kardeşinin yüzüne kurnaz kurnaz baktı ve tekrar odayı arşınlamaya başladı.

“Olayı böyle filozofça kabullenmen iyi” dedi Varya. “Gerçekten çok memnun oldum.”

“Olmuşsundur, ne de olsa sırtından bir yük kalktı.”

“Senin için elimden ne gelirse yaptım. Aglaya’dan nasıl bir mutluluk beklediğini asla merak edip sormadım.”

“Ben Aglaya’dan… Mutluluk mu bekliyordum?”

“Rica ederim, bana edebiyat yapma! İkimiz de gerçeği biliyoruz. Ama hesabımız tutmadı işte. Sana itiraf edeyim ki bunu hiçbir zaman ciddiye almamıştım. Aglaya’nın gülünç kişiliğini göz önüne alıp, belki tutar diye, en çok da seni hoşnut etmek için giriştim bu işe. Bu planın suya düşme ihtimali yüzde doksandı.”

“Şimdi kocanla sen, beni bir devlet dairesine girmem için zorlayacaksınız. Azim, irade konulu nutuklar çekmeye başlayacak, azla yetinmeyi öğütleyeceksiniz. Daha neler neler… Bunları ezbere biliyorum” dedi Ganya kahkahalarla gülerek.

Varya, “Aklında yeni bir fikir var!” diye düşündü.

“Ebeveynleri bu nişan olayına ne diyor? Sevinmişlerdir, değil mi?” diye sordu Ganya.

“Sanmıyorum. İvan Fedoroviç memnunsa bile, anneleri korkuyor. Daha evvelden de Prense iyi bir damat adayı olarak bakmazdı. Bunu herkes biliyor.”

“Ona şüphem yok… Prens, tabii hiç kimsenin istemeyeceği türden bir damat, bu gün gibi açık… Aglaya ‘evet’ dedi mi?”

“Şu ana kadar ‘hayır’ demedi. Zaten ondan fazlasını beklemek de yanlış olur. Ne kadar tuhaf ve utangaç olduğunu bilirsin. Küçükken dolaplara saklanır, misafirlerin önüne çıkmamak için iki üç saat orada kalırdı. Hâlâ aynı Aglaya… Ama biliyor musun, ben onun en az Prens kadar ciddi duygular beslediğine inanıyorum… Söylenenlere bakılırsa, sabahtan akşama dek Prensle alay ediyor, gülüyormuş. Ama belli ki bu arada onu mutlu edecek sözleri de ihmal etmiyor. Ona methiyeler dizip göklere çıkarıyormuş… Kimseye belli etmemek için de herkesin yanında onunla dalga geçiyormuş. Dediklerine göre Prens mutluluktan uçuyormuş… Çok komikmiş yani… Ablaları açıkça benimle alay ediyor.”

Ganya’nın yüzü karardı. Varya, kardeşinin düşüncelerini anlamak için konuyu uzatıyordu. Ama tam o sırada yukarıdan yine bağrışlar duyuldu.

Ganya, öfkesini çıkarabileceği birini bulmuş gibi, “Onu kapı dışarı edeceğim!” diye kükredi.

“O da aynı dün yaptığı gibi bizi herkese rezil eder.”

“Dün mü? Ne oldu dün? Yoksa…” diye sordu Ganya korkuyla.

“Tanrım, bilmiyor muydun?” dedi Varya.

Ganya utanç ve öfkeden kıpkırmızı kesildi. “Oraya mı gitmiş?” diye bağırdı. “Bana doğruyu söyle, ihtiyar oraya gitmiş mi, gitmemiş mi?”

Ganya üst kata çıkmak üzere kapıya koştu. Varya ona doğru atıldı ve iki eliyle yakalayıp yatıştırmaya çalıştı.

“Nereye?” dedi. “Onu şu anda kapı dışarı edersen daha kötü olur. Yollara düşüp bizi rezil eder!”

“Orada ne haltlar karıştırmış?”

“Açıkça anlatmadılar, kendileri de pek bir şey anlamamış zaten… Ama herkesi korkuttuğu kesin. İlk önce İvan Fedoroviç’i görmek istemiş. O evde olmadığı için Lizaveta Prokofyevna’ya gitmiş, bir iş bulması için yalvarıp yakarmış ve bizden, benden, kocamdan, özellikle de senden şikâyet edip durmuş… Bir yığın şey anlatmış.”

Ganya zangır zangır titremeye başladı. “Neler dediğini öğrenebildin mi?” diye sordu.

“Kendisi de ne dediğini bilmiyormuş. Ya da belki bana her şeyi anlatmadılar.”

Ganya başını ellerinin arasına alıp pencereye doğru koştu. Varya ise öbür pencerenin yanına oturdu.

“Şu komik kız Aglaya beni durdurup, ‘Ailenize selamlarımı, saygılarımı iletin. Babanızı en kısa zamanda ziyaret etmeyi düşünüyorum!’ dedi. Çok ciddiydi üstelik. Tuhaf!”

“Alay etmiş olmasın?”

“Hayır, alay etmiyordu. Garip olan da bu zaten…”

“İhtiyar konusunda bir şeyler biliyor mu? Ne dersin?”

“Evdekilerin bilmediğine eminim. Ama Aglaya belki biliyordur. Bir tek o; çünkü ablaları onun babamıza selam yollamasına şaşırdılar. Neden özellikle ona selam yolladı? Bildiği bir şey var demek ki. Prens anlatmıştır belki de!”

“Kimin anlattığını anlamak için müneccim olmaya gerek yok! Hırsız! Aile reisimiz hırsız… Bir bu eksikti!”

Varya iyice öfkelendi. “Hadi canım, daha neler!” diye bağırdı. “Bu sarhoş saçmasından başka bir şey değil… Bunu söyleyenlere baksana? Lebedev, Prens… Kendileri akıl küpü ya! Bu olayı hiç mi hiç önemsemiyorum.”

“İhtiyar babamız sarhoş ve hırsız” diye hırsla sürdürdü Ganya. “Ben bir dilenci, kız kardeşimin kocasıysa tefeci… Tam Aglaya’nın imreneceği bir aile! Harika, başka ne diyeyim!”

“Kız kardeşinin kocası, o tefeci seni…”

“Besliyor, değil mi? Çekinme rica ederim, söyle…”

“Ne diye bu kadar kızgınsın?” dedi Varya kendini toplayarak. “Hiçbir şey anladığın yok, tıpkı çocuk gibisin. Bütün bunların seni Aglaya’nın gözünde küçük düşüreceğini mi sanıyorsun? Aglaya’yı hiç tanımıyorsun; o, çok iyi bir kısmeti tepip tavan arasında açlıktan ölen bir üniversite öğrencisine seve seve koşar… Onun rüyası bu! Sen aileni, başını öne eğmeden gururla, sabırla, metanetle taşıyabilseydin, onun gözünde çok fazla değer kazanırdın. Prens onu böyle kazandı, onu avlamaya kalkışmadı; üstelik herkesin gözünde o bir budala. Aglaya onun yüzünden ailesini altüst edecek olmaktan çok memnun. Ah, siz erkekler, hiçbir şey anlamıyorsunuz!”

“Neyse, anlayıp anlamadığımızı çok yakında görürsün” diye mırıldandı Ganya. “Ben sadece bizim ihtiyarın olayı duyulsun istemezdim. Prensin, dilini tutacağını sanıyordum. Lebedev’i idare etmeyi becerdi. Üstelememe karşın, bana bile anlatmak istemedi…”

“Demek ki o söylemese de olay duyulmuş. Ama şu anda bunun senin için ne önemi var ki? Tek umudun, bu olayın seni onun gözünde daha çilekeş biri olarak göstermesi.”

“Romantizm bir yana, Aglaya da bir rezaletten çekiniyordur! Hepiniz aynısınız!”

Varya, kardeşinin yüzüne küçümseyerek baktı. “Aglaya mı çekinecek?” diye bağırdı hırsla. “Ne alçak ruhun var! Hiçbiriniz beş para etmezsiniz. Gülünç ve tuhaf bir kız olabilir ama hepinizden daha soylu bir kişiliği var.”

“Tamam, tamam, kızma!” diye mırıldandı Ganya.

“Ben yalnızca annem için korkuyorum, çok acıyorum ona” diye sürdürdü Varya. “Şu hırsızlık hikâyesi kulağına gider diye korkuyorum!”

“Kesinlikle biliyordur” dedi Ganya.

Varya, üst kattaki Nina Aleksandrovna’ya çıkmak üzere ayağa kalkmıştı ki durup ağabeyini dikkatle süzdü.

“Ona kim söylemiş olabilir?”

“İpolit, kim olacak… Buraya yerleşir yerleşmez, ilk işi annemize bunu anlatmak olmuştur.”

“İpolit bunu nasıl öğrenmiş? Lebedev ve Prens, bu konudan kimseye söz etmemeye karar verdiler. Kolya bile bilmiyor.”

“Anlamıştır o… Kötülüklerin, rezilliklerin kokusunu alan acayip bir burnu var, bilemezsin… İster inan ister inanma ama ben, onun Aglaya’yı da etkisi altına aldığına eminim. Almamışsa bile yakında alır. Rogojin de bu baş belasıyla görüşmeye başladı. Prens bunları nasıl fark etmez? Şimdi de beni rezil etmek için yanıp tutuşuyor! Bana düşmanıymışım gibi bakıyor. Ölmek üzere olan biri neden böyle davranır, ona ne? Ama göreceksin, son sözü ben söyleyeceğim.”

“Ondan bu kadar nefret ediyorsan neden buraya getirttin?”

“Bunu sen önerdin, unuttun mu?”

“Bir faydası olur diye düşünmüştüm. Onun Aglaya’ya âşık olup mektup yazdığını biliyor musun? Galiba Lizaveta Prokofyevna’ya da yazmış…”

“Bu bakımdan pek tehlikeli sayılmaz!” dedi Ganya hınçla. “Âşık olabilir, ne de olsa daha çocuk yaşta… Ama yaşlı bir kadına imzasız mektup göndermeye kalkışmaz. Kendini beğenmişin biri, beş para etmez bir alçak… Aglaya’nın önünde beni küçük düşürmek için elinden geleni ardına koymadığına eminim. Ben de aptal gibi, Prensten intikamımı almak için İpolit benden yana olur sanmıştım. Ne tilkidir o! Nasıl biri olduğunu çözdüm. Bu hırsızlık hikâyesini annesinden, yüzbaşının karısından öğrenmiştir. İhtiyar bu işi yaptıysa eğer, bu kadın yüzündendir… İpolit damdan düşercesine Generalin, annesine dört yüz ruble vaat ettiğini anlattı. O zaman anladım. Zevkten dört köşe olmuş bir halde gözlerimin içine bakıyordu. Eminim yüreğini parçalamak için anneme de aynı zevkle anlatmıştır. Hem neden ölmüyor artık, anlamıyorum? Üç hafta içinde ölmeyecek miydi? Buraya geldiğinden beri semirdi, öksürüğü geçmeye başladı. Dün akşam, iki gündür öksürmediğini söyledi.”

“Kov onu.”

“Ondan nefret etmiyor, iğreniyorum” dedi Ganya gururla. “Nefret etsem de kime ne…” diye bağırdı öfkeyle. “Ölüm döşeğinde bunu yüzüne söylemeyi iple çekiyorum! Şu itirafnamesini bir okusaydın… Ne küstahlık, Tanrım! Sağlam bir kötek atmak lazım! O gün başarısızlığa uğradığı için herkesten intikam almak istiyor!”

O sırada içeriye giren Ptizin’e dönerek bağırdı: “Yine ne oluyor? Nedir bu gürültü? Neler oluyor? Artık dayanamayacağım! Bu… ”

Derken kapı açıldı ve öfkeden mosmor kesilen yaşlı İvolgin birden Ptizin'in üstüne atıldı. Ardından Nina Aleksandrovna, Kolya ve İpolit içeri girdiler.

II

İpolit, Ptizin'in evine yerleşeli beş gün oluyordu. Prensin evinden ayrılması gayet doğal biçimde gerçekleşmişti. Aralarında hiçbir tartışma çıkmadan, hatta dostça ayrılmışlardı.

O akşamki davette İpolit'e pek sıcak davranmayan Gavrila Ardalyonoviç, olaydan üç gün sonra, kuşkusuz kafasında bir takım hesaplarla onu ziyarete gelmişti. İpolit, onu ısrarla davet edenin Ganya olmasına rağmen, "başını sokacağı bir yer vermek büyüklüğünü gösteren" Ptizin'in evine yerleşeceğini söylemişti. Ganya bunun farkına vararak üzüntüsünü içine atmıştı.

Ganya'nın, hastanın iyiye gittiğini söylemesi için haklı nedenleri vardı. İpolit gerçekten de eskisinden daha iyiydi, bu ilk bakışta belli oluyordu. Odaya acele etmeden, yüzünde alaycı bir gülümsemeyle, herkesten sonra girdi. Nina Aleksandrovna ürkmüş görünüyordu. (Son altı ay içinde gözle görünür derecede zayıflamış, değişmişti. Kızını evlendirip onunla birlikte oturmaya başladığından beri, çocuklarının işlerine pek karışmıyor gibi görünüyordu.) Kolya endişeli ve şaşkındı. Evlerindeki bu yeni kargaşanın sebebini bilmediği için, olan biteni anlamıyordu. Ama babasının an be an değiştiğini, sürekli saçmalayıp kavgaya hazır olduğunu görüyor, artık aynı adam olmadığını anlıyordu. Yaşlı adamın son üç gündür içkiyi bırakması da onu kuşkulandırıyordu. Onun Lebedev ve Prensle kavgalı olduğunu biliyordu. Kolya eve az önce dönmüştü; gelirken kendi parasıyla yarım litre votka almış, Nina Aleksandrovna'yı ikna etmeye çalışıyordu.

"Emin ol anne, içmesi daha iyi" dedi. "Üç gündür içmedi, sıkıntısı bundan. Biliyorum… Borç yüzünden hapse düştüğü zaman da ona içki taşırdım."

General, kapıyı ardına kadar açıp eşikte durdu, öfkeden titriyordu.

"Efendim" diye gürledi Ptizin'e dönerek. "Babanızı, bu saygıdeğer ihtiyarı, çarımızın sadık bir hizmetkârını bir yumurcağın, tanrıtanımaz birinin uğruna harcamaya kararlıysanız eğer, artık evinize ayak basmam.

Seçin efendim, seçiminizi hemen yapın! Ben mi, şu… şiş mi? Evet, şiş! Bu sözcük aklıma birden geldi ama tam uydu! Çünkü ruhumu deliyor… Şiş gibi… Hem de saygısızca!”

“Belki de tirbuşon gibi…” dedi İpolit.

“Hayır, tirbuşon gibi değil; çünkü önünde şişe yok senin, bir general var. Nişanları, madalyaları olan bir general… Sense bir şişsin… Ya o ya ben! Hemen kararınızı verin bayım!” diye bağırdı kendinden geçmiş bir vaziyette Ptizin’e dönerek. Kolya ona bir iskemle uzattı, General bitkin bir halde kendini bıraktı.

“Biraz uyuyup dinlenseydiniz…” diye mırıldandı şaşkına dönen Ptizin.

“Bir de tehdit ediyor” diye fısıldadı Ganya kız kardeşine.

“Uyumak mı?” diye bağırdı general. “Sarhoş muyum ki ben… Bana nasıl hakaret edersiniz.” Ayağa kalkarak ekledi. “Burada herkesin bana karşı olduğunu görüyorum. Bıktım artık! Gidiyorum… Ama bilin ki… Bilin ki…”

Generali oturttular ve sakinleşmesi için yalvardılar. Ganya öfkeyle bir köşeye çekildi. Nina Aleksandrovna titreyerek hıçkırıyordu.

“Ben ona ne yaptım ki? Neden sızlanıyor?” dedi İpolit acı bir alayla.

“Yapmadınız mı?” diye birden araya girdi Nina Aleksandrovna. “Çok ayıp… Yaşlı birine acı çektirmek insafsızlıktır… Özellikle de sizin durumunuzda olan biri için.”

“Ne varmış durumumda hanımefendi? Size karşı, özellikle de size karşı büyük bir saygı beslesem de…”

“Şiş!” diye bağırdı General. “Ruhumu deliyor! Beni tanrıtanımaz yapmak istiyor. Şunu iyi bil yumurcak, sen daha doğmamışken ben şan şerefe boğulmuştum. Oysa sen hırslı bir solucan, öksürükten iki büklüm olmuş, öfkeden ve inançsızlıktan geberen bir solucansın… Gavrila seni neden buraya getirdi sanki? Herkes bana karşı zaten, yabancılar da, kendi oğlum da…”

“Bu kadar yeter!” diye bağırdı Ganya. “Bizi bütün şehre kepaze etmeseydiniz olmaz mıydı?”

“Ben mi seni kepaze ettim! Ben sana ancak onur verebilirim!”

General fırladı, artık onu tutamıyorlardı. Gavrila Ardalyonoviç'in de tepesi atmıştı.

"Bir de onurdan söz ediyor!" diye bağırdı hırsla.

General, öfkeden sapsarı kesilerek ona doğru bir hamle yaptı. "Ne dedin sen?" diye kükredi.

Ganya birden bağırmaya başladı ama sözünü tamamlamadan kesti. "Ağzımı bir açarsam…" Karşılıklı duruyorlardı. İkisi de sarsılmıştı, özellikle de Ganya.

Nina Aleksandrovna, oğlunu tutmak için atıldı. "Yapma, Ganya!"

"İkisi de saçmalıyor" diye kestirip attı Varya. "Sakin ol anne!" dedi ona sarılarak.

Ganya acıklı bir sesle: "Sırf annemin hatırı için vazgeçiyorum" dedi.

İyice kendinden geçen General kükredi. "Konuş! Konuşmazsan, babanın bütün laneti üstüne yağsın!"

"Beni lanetleyeceksiniz diye çok korktum şimdi! Sekiz gündür deli gibisiniz… Bunun suçlusu kim sizce? Sekiz gün dedim, görüyorsunuz, zamanın altını çiziyorum… Üstüme varmayın, yoksa her şeyi anlatırım… Neden dün Epançinler'e gittiniz? Aile reisimize bakar mısınız… Harika doğrusu!"

"Sus Ganya!" diye bağırdı Kolya. "Sus, seni ahmak."

İpolit aynı ses tonuyla, alay edercesine üsteliyordu. "Ben ona ne yapmışım ki? Siz de duydunuz, bana hakaret eden kendisi, bana şiş diyor… Neden bana öyle diyor? Saldıran kendisi. Az evvel gelip Kaptan Yeropegov adında birinin hikâyesini anlatmaya kalkıştı. General, sizin arkadaşlığınızdan hep kaçınmışımdır. Bunu siz de bilirsiniz… Buraya Kaptan Yeropegov'un hikâyesini dinlemek için gelmedim ben. Kendisine, belki de böyle biri hiç yoktur dedim. Bunun üzerine de kıyamet koptu."

"Yok tabii. Kaptan Yeropegov diye biri hiç olmadı" diye kestirip attı Ganya.

General afallamıştı, çevresine aval aval baktı. Oğlunun pervasız açık sözlülüğü onu sarsmıştı. Şaşkınlıktan diyecek söz bulamadı.

İpolit kahkahayla gülerek, “Duydunuz mu? Kendi oğlunuz bile Kaptan Yeropegov diye birinin olmadığını söylüyor” diye tutturdu.

Yaşlı adam tuhaflaştı.

“Kapiton Yeropegov dedim ben, kaptan değil… Kapiton, emekli Yarbay Kapiton.”

Ganya kızgınlıktan kendini kaybetmişti: “Kapiton diye biri de yok, hiç olmadı!” diye bağırdı.

General kıpkırmızı kesildi. “Ne… Ne…den yokmuş?” diye kekeledi.

Ptizin ve Varya araya girdiler. “Lütfen sakin olun!”

“Ganya sus artık!” diye tekrar bağırdı Kolya.

Küçük oğlunun kendisine arka çıkması üzerine General toparlandı ve tehdit edercesine Ganya’ya atıldı. “Nasıl olmazmış? Hiç olmadı da ne demek?”

“Hiç olmadı demek. Böyle biri hiç olmadı, hepsi bu!”

“Bunu söyleyen öz oğlum… Ah Tanrım! Yeropegov, Yeroşka Yeropegov diye biri yoktu, hiç olmadı demeye cesaret ediyor!”

“Görüyorsunuz işte, kâh Kapitoşka kâh Yeroşka!” diye intikam alırcasına bağırdı İpolit.

“Ben Kapitoşka diyorum efendim, Yeroşka değil! Kaptan Alekseyeviç… Yani Kapiton… Emekli yarbay… Marya… Marya Petrovna… Su… Su… Sutugova’yla evlenmişti. Askeri okuldayken birlikteydik. Onun için kanımı döktüm… Bedenimi siper etim… Korudum… Ama öldürüldü. KapitoşkaYeropegov yok diyorlar, hiç olmadı!”

General öfkeyle bağırıyordu ama öfkesinin gerçek sebebi farklıydı. Başka zaman olsa, Kapiton Yeropegov’un var olmadığı konusundaki sözlerden daha acılarına katlanacak, bağırıp çağırsa da sonunda odasına yatmaya gidecek ve konu kapanacaktı. Ama insan yüreğinin akıl almaz garipliği yüzünden, bu kez Yeropegov olayı, bardağı taşıran son damla oldu. Yaşlı adam morardı, kollarını havaya kaldırıp haykırdı.

“Yeter! Lanet olsun… Bu evden gidiyorum! Nikolay, getir bavulumu… Gidiyorum.”

Öfkeyle dışarı çıktı. Nina Aleksandrovna, Kolya ve Ptizin de arkasından koştular.

Varya ağabeyine: “Ne yaptığının farkında mısın?” dedi. “Doğruca oraya gider! Rezalet, rezalet!”

“Hırsızlık yapmasaydı o da!” diye bağırdı Ganya. Öfkeden gözü dönmüştü. Birden bakışları İpolit’e takıldı ve bütün vücudu titremeye başladı. “Size gelince aziz bayım… Başkalarının çatısı altında olduğunuzu göz önünde bulundurarak, keşke aklı başında olmayan zavallı bir ihtiyarı çıldırtmasaydınız.”

İpolit kendine hâkim olmaya gayret göstererek, “Babanızın aklı başında olmadığı konusundaki düşüncenize katılamayacağım” dedi yavaşça. “Aksine, bence son zamanlarda aklı başına geldi. İnanmıyor musunuz? Tedbirli ve çok kurnaz oldu; sözlerini tartarak konuşuyor… Kapitoşka’dan söz ederken bir amacı vardı. Beni yoklamak istiyordu…”

“Neden sizi yoklamak istesin ki! Rica ederim benimle dalga geçmeyin” dedi Ganya. “Beş gündür bizdesiniz; casusluk edip durduğunuza göre, ihtiyarı bu duruma getiren sebebi de biliyorsunuzdur. Şu… Zavallıyı kızdırarak ve sorunu büyüterek annemi azaba sokmak gereksizdi. O olay bir sarhoş hikâyesinden başka bir şey değil. Zaten bir söylentiden ibaret, asla bir kanıt yok. Benim için önemli değil. Ama siz casusluk etmeden, kafa ütülemeden yapamazsınız… Çünkü siz… siz bir…”

“Bir şiş” diye alaylı alaylı ilave etti İpolit.

“Çünkü siz aşağılık birisiniz. Boş bir silahla güya kendinizi vurmaya kalkışarak insanların sinirleriyle oynadınız. Utanç verici bir oyun bu, intiharcı taslağısınız siz… Ekşisini etrafa saçan iki ayaklı bir safra kesesi… Size karşı misafirperver davrandım; bakın işte, göbek bağladınız, artık öksürmüyorsunuz… ”

“İki söz söylememe izin verin. Birincisi ben burada sizin değil, Varvara Ardalyonovna’nın misafiri olarak bulunuyorum. Bana karşı misafirperverlik falan gösterdiğiniz yok… Sanırım siz de Ptizin’in misafirperverliğinden yararlanıyorsunuz. Dört gün evvel annemden, Pavlovsk’a gelerek ev bulmasını, buraya yerleşmesini rica etmiştim. Çünkü göbek bağlamamış olsam da burada kendimi daha iyi hissediyorum. Dün akşam evin hazır olduğunu bildirdiler. Bu yüzden annenize ve kardeşinize teşekkür ettikten

sonra, bugün taşınacağım. Buna dün akşam karar verdim. Sözünüzü kestiğim için kusuruma bakmayın. Yanılmıyorsam, bir şeyler daha söyleyecektiniz.”

Ganya titreyerek: “Demek öyle…” dedi.

İpolit, Generalin az önce oturduğu iskemleyi alarak son derece sakin bir sesle, “Oturmama izin verirsiniz sanırım, hasta bir insanım ne de olsa. Üstelik bu bizim belki de son konuşmamız, son karşılaşmamızdır. Bu yüzden sizi dinlemeye hazırım.”

Ganya birden utandı. “İnanın, sizinle hesaplaşmaya kalkışacak kadar alçalamayacağım” dedi. “Eğer siz…”

Ama İpolit sözünü kesti. “Boşuna böyle konuşuyorsunuz… Buraya daha ilk taşındığım gün, size içimi dökmek zevkini tatmadan buradan ayrılmayacağıma dair kendime söz vermiştim. Şimdi bu sözümü tutmak istiyorum, tabii siz konuşmanızı bitirdikten sonra.”

“Ben de sizden bu odadan çıkmanızı rica ediyorum.”

“Konuşsanız inanın daha iyi olurdu, rahatlardınız. Daha sonra içinizdekileri dökmediğiniz için pişman olabilirsiniz.”

“Bırakın bunları İpolit, çok ayıp! Kesin artık, rica ederim” dedi Varya.

İpolit gülerek doğruldu. “Size olan saygım sonsuz Varvara Ardalyonovna, bu yüzden kısa keseceğim” dedi. “Ağabeyinizle aramızda küçük de olsa bir konuşma şart. Bu dünyadan birtakım yanlış anlaşılmalarla gitmek istemiyorum.”

“Dedikoducu olduğunuz için ortalığı karıştırmadan gitmek istemiyorsunuz!” diye bağırdı Ganya.

“Kendinizi tutamıyorsunuz” dedi İpolit soğukkanlılıkla. “İçinizi dökmezseniz, pişman olursunuz. Sözü tekrar size bırakıyorum. Ben beklerim.”

Gavrila Ardalyonoviç, İpolit’e karşılık vermedi; sadece küçümseyerek baktı.

“Konuşmak istemiyorsunuz demek. Kişilik taslayacaksınız belli ki. Canınız nasıl isterse. Bana gelince, daha evvel de belirttiğim gibi kısa kesmeye çalışacağım. Bugün iki üç kez, misafirliğim yüzünden sitem işittim. Bu haksızlık. Beni buraya davet ederken amacınız bana tuzak

kurmaktı. Prensten intikam almak isteyeceğimi düşündünüz. Ayrıca Aglaya İvanovna'nın benimle ilgilendiğini de duydunuz. Amaçlarınızı gerçekleştirmek için benden bir şekilde faydalanmak istediniz. Bu konuda daha fazla konuşmayacağım. Sizden ne itiraf, ne de doğrulama bekliyorum. Sizi vicdanınızla baş başa bırakıyorum."

"Tanrım, basit bir konudan neler çıkardınız!" diye bağırdı Varya.

"Sana onun dedikoducunun biri olduğunu söylemiştim" diye mırıldandı Ganya.

"Devam etmeme izin verin Varvara Ardalyonovna. Prensi ne sevebilir ne de ona saygı duyabilirim. Ama onun çok iyi bir insan olduğuna hiç kuşku yok; aynı ölçüde de gülünç biri… Ondan nefret etmem için hiçbir sebep yok. Ağabeyiniz beni Prense karşı kışkırtırken onu bozmadım, çünkü sonunda gülenin ben olacağımı düşündüm. Ağabeyinizin ileri geri konuşacağını biliyordum. Öyle de oldu… Onu bağışlamaya hazırım ama bunu sırf sizin için yapacağım Varvara Ardalyonovna. Beni tuzağa düşürmenin pek kolay olmadığını kanıtladıktan sonra, şimdi de ağabeyinizi neden aptal durumuna düşürmek istediğimi söyleyeceğim. Bunu hıncımdan yaptığımı itiraf ediyorum. Ölürken, (Sizin deyiminizle göbek bağlamış olsam da öleceğim) hayatım boyunca peşimi bırakmayan ve sayın ağabeyinizin ustalıkla temsil ettiği, o nefret ettiğim insan sınıfından hiç olmazsa birini aptal yerine koymayı başarabilirsem, büyük bir huzurla cennete gideceğimi düşündüm. Sizden nefret ediyorum Gavrila Ardalyonoviç. Çünkü siz küstah, kendini beğenmiş, aşağılık, iğrenç, sıradanlığın en çarpıcı misallerindensiniz! Sizden nefret etmemin sebebi ***sadece*** sıradan biri olmanız… Kendinize ait tek bir fikriniz bile yok. Kafanız da aynı yüreğiniz gibi sıradan mı sıradan. Aşırı derecede kıskançsınız, erişilmez bir dahi olduğunuza inanıyorsunuz. Yine de içinize kuşku düştüğü anlar oluyor. Kıskançlıktan kuduruyorsunuz… Önünüzde uzun ve karmaşık bir yol var. Buna da seviniyorum. Malum kişinin elini bile tutamayacağınızı şimdiden söyleyebilirim…"

"Bu artık çok fazla!" diye bağırdı Varya. "Susacak mısınız iğrenç yaratık!"

Ganya beti benzi atmış susuyordu; bütün vücudu tir tir titriyordu. İpolit sustu, dikkatle ona baktı, ardından bakışlarını Varya'ya çevirdi, gülümsedi,

selam verdi ve çıkıp gitti.

Gavrila Ardalyonoviç, kaderinden ve kötü şansından, haklı olarak yakınabilirdi. Varya, bir süre onunla konuşmayı göze alamadı ve sessiz kaldı. Ganya odayı arşınlıyordu, sonunda pencereye yaklaştı ve sırtını kız kardeşine döndü. Üst kattan tekrar gürültü gelmeye başladı. Varya'nın kalktığını fark eden Ganya ona döndü:

"Gidiyor musun? Bekle biraz, şuna bir bak!"

Ganya ilerledi, iskemlenin üstüne, kardeşinin önüne katlanmış küçük bir kağıt bıraktı.

"Tanrım!" diye bağırdı Varya ve kollarını havaya kaldırdı. Notta şunlar yazılıydı:

"Gavrila Ardalyonoviç, iyi niyetinize güvendiğimden, benim için çok önemli bir konuda sizden tavsiye istemeye karar verdim. Sizi yarın sabah saat tam yedide, yeşil bankın yanında bekleyeceğim. Orası bizim villamızdan pek uzak değil. Size refakat etmek zorunda olan Varvara Ardalyonovna bu yeri iyi biliyor. A. E."

"Gel de akıl erdir bakalım!" dedi şaşkınlıkla Varvara Ardalyonovna.

Ganya, özellikle de İpolit'in söylediklerinden sonra, zaferini ilan etme isteğini yenememişti. Yüzünde kendinden memnun bir gülümseme belirdi. Varya da neşelendi.

"Hem de nişanın ilan edileceği günde! Anla anlayabilirsen!"

"Yarın bana neler söyleyecek? Ne düşünüyorsun?" diye sordu Ganya.

"Neler söyleyeceği pek önemli değil. Önemli olan altı aydan beri ilk kez seni görmek istemesi… Bak Ganya, nasıl geçerse geçsin bunun son derece önemli bir görüşme olduğunu aklından çıkarma. Bu kez akıllıca davran, ödleklik yapma ve fazla utangaç davranma; gözünü aç! Benim altı aydır neden sürekli onlara taşındığımı anlamış olmalı. Düşünsene, bana bugün tek söz bile etmedi, hiçbir şey yokmuş gibi davrandı. Gizlice girmiştim. Anaları, geldiğimi bilmiyordu; yoksa beni kapı dışarı ederdi herhalde. Kendimi senin için tehlikeye attım, neler olduğunu öğrenmek istedim…"

Yukarıda bağrışlar, gürültüler iyice arttı. Birkaç kişi merdivenlerden indi.

Varya telaşla: "Şimdi böyle bir rezalete kesinlikle izin vermemeliyiz!" diye bağırdı. "Git ondan özür dile."

Ama aile babası çoktan sokağa çıkmıştı. Kolya da arkasından valizini sürüklüyordu. Nina Aleksandrovna sahanlıkta durmuş hıçkırıyordu; kocasının ardından koşmak istiyor ama Ptizin onu tutuyordu.

“Peşinden giderseniz iyicene heveslenir” diyordu Ptizin. “Gidecek bir yeri yok, yarım saat sonra geri getirirler. Kolya’yla konuştum ben. Bırakın biraz çılgınlık yapsın.”

Ganya pencereden: “Nereye gidiyorsunuz? Gidecek yeriniz bile yok ki…” diye bağırıyordu.

“Geri dönün babacığım!” diye seslendi Varya. “Komşular duyacak!”

General durdu, geri döndü, elini uzattı. “Hepinize lanet olsun!” diye bağırdı.

Ganya pencereyi gürültüyle kapatarak: “İlle de gösteriş yapacak” diye homurdandı.

Gerçekten de komşular kulak kesilmişti. Varya koşarak odadan çıktı. O gidince, Ganya notu alıp dudaklarına götürdü, dilini şapırdattı ve havaya sıçradı.

III

Başka zaman olsaydı, Generalin çıkardığı patırtı kendiliğinden, hiçbir sonuç yaratmadan kapanırdı. Seyrek de olsa böyle krizler yaşanırdı. Aslında General sakin ve iyi niyetli bir adamdı. Son yıllarda sürdüğü darmadağın hayatla belki yüzlerce defa mücadeleye kalkışmıştı. Birden aile reisi olduğunu hatırlıyor, karısıyla barışıyor, içten gözyaşları döküyordu. Nina Aleksandrovna’ya karşı hayranlığa varan bir saygı duyuyordu çünkü karısı sessizce onu bağışlıyor, düştüğü bu gülünç durumda bile onu sevmeye devam ediyordu. Ama Generalin bu yiğitçe mücadeleleri uzun sürmezdi. Coşkulu bir yapıya sahip olduğu için, ailenin bu bomboş yaşamına uzun süre katlanamıyor, sonunda isyan bayraklarını kaldırıyordu. O zaman kendine hâkim olamıyor öfkeye kapılıyordu, ardından da hemen üzülüyordu. Evdekilerle kavga ediyor, süslü sözlerle nutuklar okuyor ve kendisine saygı gösterilmesini istiyordu. Bütün bunların sonunda evden kaçıyor ve uzunca bir süre de geri dönmüyordu. Son iki senedir, aile içinde

neler olup bittiği konusunda ancak kulaktan dolma bir bilgiye sahipti ve daha fazlasını bilmeye de pek hevesli olduğu söylenemezdi.

Ama bu kez, Generalle ilgili çıkan gürültü patırtı alışılmamış bir boyut kazanmıştı. Sanki ortada herkesin bildiği ama konuşmaktan çekindiği bir olay vardı. General, aile ocağına, yani Nina Aleksandrovna'nın yanına üç gün evvel dönmüştü. Ancak bu kez, her zaman olduğu gibi başı eğik, pişmanlık içinde olacağı yerde, aksine son derece asabiydi. Heyecanlıydı; her önüne gelenle konuşuyor ve öyle değişik sorunlardan söz ediyordu ki asıl endişesinin ne olduğunu anlamak zordu. Arada bir neşeleniyordu ama çoğunlukla düşünceli bir hali vardı. Epançinler, Lebedev, Prens hakkında bir şeyler anlatmaya başlıyor, birden duruyor ve bütün sorulara boş bir gülümsemeyle karşılık veriyordu; soru sorulduğunun ve buna gülümsediğinin farkına bile varmıyordu. Son geceyi inleyerek ve bütün gece ona lapa pişiren Nina Aleksandrovna'ya eziyet ederek geçirmişti. Sabaha karşı içi geçti ama dört saat sonra, son derece sinirli bir halde uyandı. Ardından İpolit'le kavga etti. Generalin son buhranı herkesi lanetlemesiyle son buldu. Şu üç gün boyunca, her konuda fazla kibirli davrandığını ve aşırı derecede de alınganlaştığını fark ettiler. Kolya, onun içkiye ve son zamanlarda büyük bir arkadaşlık duygusuyla bağlandığı Lebedev'e hasret kaldığını düşünüyor ve annesini de buna inandırmaya çalışıyordu. Üç gün evvel birden Lebedev ile kavga etmiş, hatta Prens ile aralarında da anlaşmazlık çıkmıştı ve General çok öfkelenmişti. Kolya Prensten bunun sebebini sormuş, sonunda onun bir şeyler sakladığına inanmıştı. Ganya'nın tahmin ettiği gibi İpolit'le Nina Aleksandrovna arasında özel bir konuşma geçtiği doğruydu ama Ganya'nın "dedikoducu" dediği bu çocuğun, Kolya'ya bir şeyler yetiştirmiş olması aslına bakılırsa pek mümkün değildi. İpolit'in, Ganya'nın kız kardeşine söylediği gibi, "kötü kalpli bir yumurcak" olmama ihtimali yüksekti. Nina Aleksandrovna'yla, gözlemlediği bazı şeyleri paylaşmış dahi olsa, tek amacı "yürek parçalamak" değildi. İnsanların eylemde bulunma sebepleri çeşitli ve karışıktır. Bu eylemlerin sebepleri nadir olarak açık bir şekilde anlaşılmaktadır ve izah edebildiğimizden çok daha farklı ve karmaşıktır. Anlatıcı için olayları olduğu gibi aktarmak bazen en iyisidir. Biz de Generalin hayatını altüst eden felaketin hikâyesini anlatırken böyle

yapacağız. Çünkü hikâyemizin bu ikinci derecedeki kahramanına şu ana dek ayırdığımızdan daha fazla zaman ve yer ayırmak mecburiyetindeyiz.

Olaylar şöyle gelişti:

Lebedev, Ferdişçenko'yu aramak için Petersburg'a gittikten sonra, aynı gün Generalle birlikte Pavlovsk'a döndüğünde Prense fazla bir şey anlatmamıştı. Prensin o sırada kendisiyle ilgili başka önemli uğraşları olmasaydı, Lebedev'in sonraki iki gün boyunca onunla karşılaşmaktan kaçındığını görürdü. Sonunda Prens, Lebedev'e her rastladığında, her zaman Generalle birlikte, ayrıca epey neşeli olduğunu fark etti. İki dost, artık bir an bile ayrılmıyordu. Prens bazen üst kattan gürültülü konuşmalar, kahkahalarla kesilen neşeli tartışmalar işitiyordu. Bir defasında geç bir saatte, askerlerin söylediği bir sarhoş şarkısı duydu ve Generalin kısık, bas sesini tanıdı. Şarkı birden kesildi ve ardından sarhoş konuşmaları sürdü. Yukarıda eğlenen iki dostun kucaklaştıkları, birisinin sonunda ağlamaya başladığı düşünülebilirdi. Derken şiddetli bir kavga koptu ama o da çok geçmeden yatıştı. Bütün bu zaman zarfında Kolya çok üzgün görünüyordu. Prens, gündüzleri hemen hemen hiç evde olmuyor, geceleri geç bir saatte dönüyordu. Eve geldiğinde, Kolya'nın onu bütün gün arayıp sorduğunu haber veriyorlardı. Ama ona rastlayınca, delikanlı sadece Generalden ve davranışlarından hiç memnun olmadığını söylüyor, "Şurada burada sürtüp yakındaki meyhanede sarhoş olana dek içiyorlar, sonra sokakta öpüşüp kavga ediyorlar, birbirlerini kışkırttıkları halde yine de bir türlü ayrılmıyorlar" diye ilave ediyordu. Prens, Kolya'ya, iki arkadaşın evvelden beri böyle davrandığını söyleyince, delikanlı ne diyeceğini bilemiyor, endişesinin asıl sebebini açıklamakta zorluk çekiyordu.

Prens, sarhoş şarkılarının ve kavganın ertesi günü, saat on bire doğru çıkmaya hazırlanırken, birden General karşısına çıktı. Titriyordu ve aşırı derecede heyecanlıydı; Prensin elini acıtırcasına kuvvetle sıkarak:

"Size rastlama onuruna erişmeyi uzun zamandır istiyordum saygıdeğer Lev Nikolayeviç. Evet, çok uzun zamandır…"

Prens oturmasını rica etti.

"Hayır, sizi alıkoymayayım. Başka zaman… Sadece, sizi kutlamak istemiştim… Gönlünüzün dilediğine kavuştuğunuz için…"

"Gönlümün hangi dilediğine?"

Prens utandı. Onun durumunda olan pek çok insan gibi, kimsenin bir şey sezip anlamadığını sanıyordu.

“Rahat olun lütfen! İnce duygularınıza dokunacak değilim… Ben de geçtim bu yollardan. Hani bir atasözü vardır… Üstünüze vazife olmayan şeylere burnunu sokmak… Bu gerçeği her gün daha da iyi anlıyorum. Prens, başka bir iş için geldim ben… Çok çok önemli bir mesele söz konusu.”

Prens, tekrar oturmasını rica ederken, kendisi de oturdu.

“Peki bir saniye oturayım… Size akıl danışmaya geldim. Ben… Aileme, karıma ve çocuklarıma iyi bir hayat vermek istiyorum… Kısacası Prens, nasihate ihtiyacım var…”

Prens, bu niyeti samimiyetle kutladı.

“Ama benim size bahsetmek istediğim çok önemli başka bir şey var…” diye ilave etti General. “Lev Nikolayeviç, size, çok inandığım birine, yüreğimi açmaya karar verdim… Sözlerim sizi şaşırtmıyor, değil mi sevgili Prens?”

Prens, merakla değilse de büyük bir dikkatle misafirini inceliyordu. Yaşlı adam biraz solgundu; dudakları bazen titriyordu ve ellerini ne yapacağını kesinlikle bilmiyordu. Oturalı birkaç dakika olduğu halde, iki defa yerinden kalkıp tekrar oturmuştu. Heyecanının farkında değildi. Masanın üzerinde kitaplar vardı; konuşurken birini aldı, açtı, şöyle bir baktı, hemen kapadı ve yerine koydu. Sonra bir başka kitabı aldı ve açmadan sağ elinde tutarak durmadan sallamaya başladı.

“Yeter!” diye bağırdı birden. “Size büyük bir rahatsızlık verdiğimi görüyorum.”

“Olur mu hiç, rica ederim, devam edin. Tam tersine, sizi ilgiyle dinliyor ve anlamaya çalışıyorum…”

“Prens, ben toplumda saygı duyulan bir yer edinmek istiyorum… Kendime saygı duymak istiyorum… ve haklarıma da…”

“Böyle bir isteği olan kişi zaten saygıya layıktır.”

Prens, sanki bir kitaptan alınmış bu sözleri, iyi bir etki uyandıracağına inanarak söylemişti. Generalin durumunda olan bir adamın ruhunu, böyle

içi boş ama süslü bir cümleyle sakinleştirebileceğini içgüdüsüyle anlamıştı. Böyle bir misafiri, içini rahatlatmadan göndermek olmazdı.

Bu söz Generali mest etti. Çok duygulanan ihtiyar, sesinin tınısını değiştirerek uzun ve heyecanlı açıklamalara girişti. Ama bütün gayret ve dikkatine rağmen Prens, hiçbir şey anlamadı. General on dakika kadar, zihnindeki düşünceleri ardı ardına sıraladı, aceleyle, hızlı hızlı konuştu. Sonunda gözleri doldu ve birden ayağa kalkarak:

“Yeter artık!” dedi. “Beni anladınız ya, içim rahatladı. Sizin gibi bir yüreğe sahip olan, acı çeken bir insanı çok iyi anlar. Prens, siz soyluluk idealisiniz! Başkaları sizin yanınızda nedir ki? Gençsiniz, bu yüzden sizi kutsuyorum. Kısacası, sizden önemli bir konuşma için bir saat belirlemenizi rica etmek için geldim. Bütün umudum buna bağlı. Prens, ben sadece dostluk arıyorum. Yüreğimin isteklerine gem vuramadım hiç.”

“Şimdi konuşabiliriz… Sizi dinlemeye hazırım.”

General ateşli bir şekilde Prensin sözünü kesti. “Hayır Prens! Şimdi uygun bir zaman değil. Gerçekçi olmak lazım… Konu çok, hatta fazlasıyla önemli! Bu bir saatlik konuşma, benim kaderimi belirleyecek. Bu ***benim*** saatim olacak, böyle kutsal bir anın, odaya giren biri tarafından mahvedilmesini istemem.” General, tuhaf bir korkuyla Prense eğilerek fısıldadı. “Ayağınızın tırnağı bile olamayan bir küstahın, sözünüzü kesmesine izin veremem sevgili Prens. Dikkatinizi çekerim, benim ayak tırnağım demiyorum, çünkü dolambaçlı yollara sapmadan ifade edecek kadar saygı besliyorum kendime! Kendi tırnağımı misal olarak vermeyerek gururumu koruyup büyüklük gösterdiğimi ancak siz anlayabilirsiniz. Bunu sizden başka kimse anlayamaz… Bu başka insanların başını da ***o*** çekiyor. ***O***, hiçbir şey anlamıyor Prens. Anlayacak yetenekte değil! Anlamak için insanda yürek olmalı.”

Prens sonunda ertesi gün, aynı saatte Generalle konuşmak için sözleşti. General yatışmış hatta canlanmış bir halde çıktı. Prens, akşam yedi sularında Lebedev’i görmek istedi.

Lebedev koşarak geldi, içeri girerken, bunu bir “şeref saydığını” belirtti, sanki üç gündür Prensten kaçan, onunla karşılaşmamaya gayret gösteren o değilmiş gibi… Eğilip bükülerek, yüzünde yılışık bir gülümsemeyle bir iskemlenin kıyısına oturdu, ellerini ovuşturarak beklenen büyük haberi

dinlemeye hazırlandı. Prens irkildi, etrafındaki herkesin ondan bir şeyler beklediğini, bir sebeple onu kutlamak ister gibi davrandığını, gülümseyerek, göz kırparak ona takılmaya başladığını fark ediyordu. Keller sabahtan beri üç kere başını kapıdan gösterip geri dönmüştü. Onun da kutlama peşinde olduğu belliydi; bir şeyler geveliyor, sonunu getiremeden kaçıp gidiyordu. (Keller son günlerde bir bilardo salonuna dadandı ve sürekli içiyordu.) Kolya bile, üzüntülü olduğu halde, Prense birkaç kere anlaşılmaz şeyler gevelemişti.

Prens, biraz sinirli bir sesle Generalin ruh hali hakkında Lebedev’e sorular sordu ve birkaç sözcükle az evvel olanları anlattı.

Lebedev hayal kırıklığına uğramış birinin soğuk ve gücenmiş sesiyle, “Herkesin kendine göre derdi vardır Prens Hazretleri… Özellikle de içinde bulunduğumuz şu huzursuz çağda” dedi.

“Ne filozofça bir yaklaşım!” dedi Prens gülümseyerek.

“Yüzyılımızda, günlük yaşamda da felsefe gereklidir, ama ne yazık ki önem verilmiyor! Bana gelince saygıdeğer Prens Hazretleri, malum konuda güveninizi kazanma onuruna kavuştuğum anlar da olmuştu… Bunu anlıyor ve hiç yakınmıyorum.”

“Lebedev, siz bir şeye mi kızdınız?”

Lebedev, elini yüreğine koyarak coşkuyla bağırdı: “Hiç de değil, aklımdan bile geçmez, çok saygıdeğer ve muhterem Prens! Ne toplumdaki yerimle, ne aklımla, ne yüreğimin gücüyle, ne servetimle, ne geçmişimle, ne bilgimle, kısacası sahip olduğum hiçbir şeyle size ulaşamam yüce Prensim. Saygıdeğer güveninize layık olmadığımı biliyorum. Ancak hizmetkarınız olarak sizin için varım. Bunun için gücenmiş değilim, yalnızca üzgünüm…”

“Lütfen Lukyan Timofiyeviç! Yapmayın böyle!”

“Evet çok saygıdeğer ve pek muhterem Prens, başka türlü değil! Yüreğim ve kafam hep sizinle dolu olduğundan, size rastlayınca kendi kendime, ‘Bir dost olarak mutluluğunu paylaşmaya layık olmasam bile ev sahibi olarak en azından yakında gerçekleşebilecek değişiklikler hususunda bana bilgi verebilir’ dedim.”

Lebedev, bunları söylerken, küçük keskin gözlerini ona şaşkın şaşkın bakan Prense dikmişti.

"Kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum" dedi Prens öfkeyle. "Korkunç bir dalaverecisiniz !" diye ilave etti birden kahkahayla gülerek.

Lebedev de onunla birlikte gülmeye başladı. Işıltılı bakışlarından, umutlarının güçlendiği belli oluyordu.

"Size ne diyeceğim, biliyor musunuz Lukyan Timofiyeviç? Kızmayın, ama saflığınız beni çok şaşırtıyor! Sizin gibi birkaç kişi daha var etrafımda. Hepinizin de benden bir açıklama beklediği ortada; ama sizi memnun edecek durumda olmadığım için utanıyorum. Yine de açıklayacak bir şey olmadığına yemin ederim, inanın bana!"

Prens yine gülmeye başladı.

Lebedev ciddi bir tavır takındı. Kuşkusuz, merakı ve aşırı saflığı yüzünden bazen can sıkıcıydı. Ama yerine göre oldukça kurnaz, kimi zaman da sinsi bir adam oluveriyordu. Prens, susmaya devam ederek onu neredeyse kendine düşman etmişti. Ancak bunu Lebedev'i hor gördüğü için değil, merak ettiği konu nazik olduğu için yapıyordu. Prens, daha birkaç gün evvel bazı hayaller beslediği için kendini bir canavar sanarak suçluyordu; oysa Lukyan Timofiyeviç, Prensin davranışlarının kendisine karşı iğrenme ve güvensizlikten kaynaklandığını düşünüyor ve çok kırılıyordu. Prensi sadece Kolya ve Keller'den değil, kızı Vera Lukyanovna'dan bile kıskanıyordu. O anda bile, Prense kendisini çok ilgilendiren bir haber vermek istediği halde somurtarak sustu. Bir süre sonra:

"Beni çağırdığınıza göre, size nasıl yardımcı olabilirim saygıdeğer Prens Hazretleri?" dedi.

Bir an düşündükten sonra Prens, "Şey… ben Generali soracaktım ve… bana anlattığınız şu hırsızlık olayını…"

"Hangi hırsızlık olayı?"

"Hadi canım, anlamazlıktan gelmeyin! Tanrım, Lukyan Timofiyeviç, siz sürekli rol mü kesersiniz? Şu kaybettiğiniz dört yüz rubleyi soruyorum."

Lebedev sözcükleri uzata uzata, "Haa, siz şu dört yüz rubleyi diyorsunuz" dedi, sanki sorulanı şimdi anlıyormuş gibi. "İçten ilginize teşekkür ederim

Prens. Gönlümü aldınız… Onları bulalı çok oldu…”

“Buldunuz mu? Tanrı’ya şükür.”

“Soylu bir yüreğin sevinci bu… Gece gündüz şerefiyle çalışıp didinen biri için dört yüz ruble önemsenmeyecek bir para değil…”

“Parayı bulmanıza çok sevindim” dedi Prens. “Peki ama nasıl buldunuz?”

“Çok kolay oldu… Redingotumu astığım iskemlenin altındaydı. Cüzdan cepten düşmüş olmalı.”

“İskemlenin altında mı? Her yeri, bütün köşeleri aradığınızı söylemiştiniz. İlk akla gelen yere bakmamış mıydınız yoksa?”

“Bakmıştım! Oraya baktığımı gayet net hatırlıyorum. Çömelerek iskemleyi çekip baktım, ellerimle yokladım. İnsan önemli bir kayba uğradığı zaman, yitirdiğini bulma isteğiyle bir baktığı yere on beş kez daha bakıyor.”

“Kabul ama böyle bir şey nasıl olur? Anlamıyorum doğrusu” diye mırıldandı Prens merakla. “Orada olmadığını söylemiştiniz, oysa birden ortaya çıkıverdi, ha?”

“Evet, birden ortaya çıktı.”

Prens, Lebedev’e tuhaf tuhaf baktı, birden: “Peki ya general?”

“Ne olmuş Generale? Ne demek istiyorsunuz?” dedi Lebedev, yine anlamamış gibi yaparak.

“Tanrım, cüzdanınızı iskemlenin altında bulduğunuzda General ne dedi, onu soruyorum. Cüzdanı birlikte aramamış mıydınız?”

“Evet, birlikte aramıştık… Ama bu kez kendim baktım ve cüzdanı bulduğumu ona söylemediğimi itiraf ediyorum. Bunu bilmesini istemedim.”

“Ama ne… den? Para tam mıydı?”

“Cüzdanın içindekilere baktım, tek bir ruble bile eksik değildi.”

Prens düşünceli düşünceli: “Hiç olmazsa bana söyleseydiniz” dedi.

“Bazı özel ve… nasıl desem… son derece ince işlerle meşgul olduğunuzdan, sizi rahatsız etmekten çekindim. Zaten ben de cüzdanı bulmamış gibi yaptım. Paranın içinde ve tam olup olmadığına baktıktan sonra cüzdanı kapadım ve tekrar iskemlenin altına koydum.”

“Ama neden?”

Lebedev ellerini ovuşturup, alaylı alaylı güldü. “Öyle işte, neler olacağını merak ediyordum.”

“Demek cüzdan iki gündür orada?”

“Yo hayır! Orada yirmi dört saat kaldı. Anlarsınız ya, onu Generalin bulmasını istiyordum. Çünkü ben bulduğuma göre, iskemlenin altında duran cüzdanı General de kolayca görebilir diye düşündüm. Hatta iskemleyi birkaç kez yerinden oynattım ki cüzdanın varlığı dikkat çeksin ama General fark etmedi. Bu böyle yirmi dört saat sürdü. Bu arada General çok tuhaf davranıyordu. Konuşuyor, bir şeyler anlatıyor, gülüyor, kahkaha atıyor derken birden bana çok öfkeleniveriyordu. Sebebini bilmiyorum tabii… Odadan birlikte çıktık, kapıyı kasten açık bıraktım. Biraz durakladı, bir şeyler söylemek ister gibiydi, belki de bu kadar parayla cüzdanın orada kalmasından korkuyordu ama birden öfkeden kıpkırmızı kesildi. Sokağa çıktığımızda da başka yöne gitti. Ancak akşam meyhanede görüştük.”

“Sonunda cüzdanı iskemlenin altından aldınız ama değil mi?”

“Hayır, cüzdan gece kayboldu.”

“Peki şimdi nerede?”

Lebedev birden ayağa kalktı ve Prense neşeyle bakarak: “İşte burada!” dedi. “Redingotumun eteğinde. Bakın, isterseniz yoklayın.”

Gerçekten de dokununca, delik cepten astarın arasına kaymış olan deri cüzdan kolayca ele geliyordu.

“İçine bakmak için onu çıkardım. Bütün para oradaydı. Tekrar yerine koydum. Dün sabahtan beri böyle geziyorum. Ayaklarıma çarpıp duruyor.”

“Siz de farkına varmamış gibi yapıyorsunuz…”

“Evet, keh keh keh! Prens Hazretleri, dikkatinizi çekmemiştir tabii ama benim ceplerim her zaman sağlamdır. Bir gecede böyle delinivermesi! Bu deliği dikkatle inceledim, kumaş sanki bıçakla kesilmiş gibiydi. İnanamazsınız!”

“Peki… General?”

“Dün de bugün de somurtup durdu. Zaman zaman neşeleniyor hatta aşırı derecede, zaman zaman ise duygulanıp ağlıyor, beni korkutuyor doğrusu…

Ne de olsa ben asker değilim Prens. Dün birlikte meyhanedeyken, redingotumun eteği kocaman bir tümsek yapmış, insanın gözüne batıyor. General oraya göz ucuyla bakıyor ve köpürüyordu. Zaten olaydan beri hiç yüzüme bakmadı, sadece sarhoş ya da duygusal olduğu zamanlar, o da göz ucuyla… Ama dün iki kez bana öyle baktı ki ürperdim. Artık yarın cüzdanı kesinlikle bulacağım ama bugün akşama dek biraz daha onunla eğlenmeyi düşünüyorum.”

“Neden zavallı ihtiyara işkence ediyorsunuz?” diye bağırdı Prens.

“İşkence etmiyorum Prens, hayır! Onu içtenlikle severim… İster inanın ister inanmayın ama şimdi o benim için daha da değerli. Onu çok takdir ediyorum, daha fazla saygı duyuyorum.”

Lebedev bu sözleri öyle içten, öyle ciddi söyledi ki Prens isyan etti.

“Seviyorsanız neden işkence ediyorsunuz! Cüzdanınızı iskemlenin altına, daha sonra da redingotunuza koyması, sizden safça özür dilemesinin kanıtıdır. Anlıyorsunuz ya, sizden özür diliyor… Duygularınızın inceliğine güveniyor, dostluğunuza inanıyor. Oysa siz… Bu pek namuslu adamı aşağılamaya kalkışıyorsunuz!”

“Pek namuslu!” dedi Lebedev gözleri parlayarak. “Evet sevgili Prens, bu kadar uygun sözcüğü ancak siz bulabilirsiniz. Bu yüzden çamura battığım halde size taparcasına bağlıyım. Kararımı verdim. Yarını beklemeye gerek yok, cüzdanı hemen şimdi bulacağım… İşte, gözlerinizin önünde, bakın, bütün para tamam, onu alıp yarına dek saklayın lütfen. Yarın ya da daha sonra onu alırım. İlk kaybolduğu gece bu para bahçemdeki bir taşın altında gecelemiş midir acaba, ne dersiniz?”

“Lütfen ona cüzdanınızı bulduğunuzu doğrudan söylemeyin. Giysinizin eteğinde bir şey olmadığını kendisi fark etsin. O zaman anlar.”

“Öyle mi yapmalı? Bulduğumu söyleyip, şu ana dek hiçbir şeyin farkında değilmişim gibi davransam daha iyi olmaz mı?”

Prens düşünceli bir tavırla: “Sanmam” dedi. “Bunun için artık geç, daha tehlikeli olur. Gerçekten de bir şey söylemeseniz daha iyi olur. Ona karşı yumuşak davranın ama fazla da değil… Rol yaparmış gibi de durmayın. Hem biliyor musunuz…”

“Biliyorum Prens, biliyorum. Söylediğiniz şeyleri yapamayacağımı ben de biliyorum, insanın sizinki gibi bir yüreği olması gerek bunun için. Zaten o da hırçın ve geçimsiz biridir… Bugünlerde bana tepeden bakıyor, kâh ağlayıp kucaklıyor, kâh aşağılayıp küçümsüyor. İşte o zaman redingotumun eteğini burnuna sokacağım, heh heh he! Hoşça kalın Prens, sizi alıkoydum ve… nasıl desem… ince duygularınıza mani oldum…”

“Yalnız Tanrı aşkına, gizli kalsın!”

“Sessiz adımlarla, sessiz adımlarla!”

Konuşmaları bittiği zaman Prens, eskisinden de endişeliydi; Generalle ertesi gün yapacağı görüşmeyi sabırsızlıkla bekliyordu.

IV

Saat on ikide buluşacaklardı ama Prens, elinde olmadan gecikti. Eve dönünce, geciktiği için biraz bozulan Generalin onu beklediğini gördü. Sanki General porselenden yapılmıştı ve Prens onu kırmaktan korkuyordu. Özür dileyerek hemen oturdu, generalin karşısında hiç böyle sıkıldığını hatırlamıyordu. Karşısında bambaşka biri duruyordu. O sürekli şaşkın ve dalgın olan adam gitmiş, yerine kesin kararını vermiş, kendinden emin, serinkanlı biri gelmişti. Başlangıçta Prensle biraz üstünkörü, hatta haksız yere hakarete uğramış birinin gösterebileceği bir hoşgörüyle konuşuyordu. Aynı zamanda sesinde yumuşak bir keder de seziliyordu.

General, masanın üstüne bıraktığı kalın ciltli kitabı ciddi bir tavırla göstererek: “Bu kitabı geçen gün sizden almıştım” dedi. “Teşekkür ederim.”

Prens, tarafsız bir konuda konuşma fırsatı yakaladığına sevinmiş gibi: “Makaleyi okudunuz mu General? Nasıl, çok ilginç değil mi?” dedi.

“İlginç olabilir ama baştan sona saçma; büyük ihtimalle de yalan kaynıyor.” General sözcükleri uzatarak konuşuyordu.

“İçtenlikle yazılmış… Fransızların Moskova’ya girişlerini görmüş bir asker. Bazı bölümlerini çok beğendim… Kim olursa olsun, görgü tanığının anlattığı anılar daima değerlidir; sizce de öyle değil mi?”

“Editörün yerinde olsaydım, bunu basmazdım. Görgü tanıklarının anılarına gelince, tecrübeli, saygıdeğer bir adamdan çok yalancılara, soytarılara inanılıyor. 1812 senesiyle ilgili birçok anı okudum…

Söylemeliyim ki… Prens, kararımı verdim; bu evden, Lebedev’in evinden ayrılıyorum.”

General, Prense manalı manalı baktı.

“Pavlovsk’ta sizin… Kızınızın evi var” diye mırıldandı. Ne diyeceğini bilemiyordu… Generalin, kaderini belirleyecek bir konu hakkında ona danışmak üzere geldiğini hatırladı.

“Karımın evi, yani benim ve kızımın evi…”

“Bağışlayın, ben…”

“Lebedev’in evinden ayrılıyorum sevgili Prens; çünkü dün akşamdan itibaren bu adamla ilişkilerimi kopardım. Bunu daha evvel yapmadığıma pişmanım. Prens, yüreğimi verdiğim kişilerden saygı görmek isterim. Sık sık yüreğimi veriyor ama her zaman aldatılıyorum. Bu adam benim dostluğuma layık biri değil.”

“Biraz dağınık biri” dedi Prens. “Bu arada bazı özellikleri… Ama bunlara rağmen iyi yürekli, zeki, bazen de eğlenceli.”

Prensin seçkin sözcükleri, saygılı tavrı, arada bir bakışlarında kuşku belirse de, Generali yumuşatmıştı. Prensin sesi öylesine doğal ve içtendi ki insan şüphe duyamazdı.

“Bu kişiye dostluğumu bağışlayarak, olumlu bazı niteliklere sahip olduğunu ilk önce ben göstermiştim” dedi General. “Benim bir ailem, bir evim var ve kimsenin ne evine ne de misafirperverliğine ihtiyacım var. Kendi kusurlarımı ve günahlarımı temize çıkarmaya çalışmıyorum; onunla birlikte şarap içtim ve bu yüzden şimdi gözyaşı döküyorum. Yüreği yaralı bir adamın kabalığa varan açık sözlülüğünü bağışlayın Prens ama benim ona bağlanma sebebim sadece içki yüzünden değil. Beni, sizin de çok güzel belirttiğiniz gibi, bu adamın sahip olduğu nitelikler cezp etti diyebilirim. Ama her şeyin, bu niteliklerin bile, bir sınırı vardır. Ve bu adam durup dururken, üstelik gözlerimin içine baka baka, 1812’de, daha çocukken, sol ayağını kaybettiğini ve bu ayağı Moskova’daki Vagankov Mezarlığı’na gömdüğünü ileri sürerse, bu davranışı sadece küstahlık değil, sınırları aşan bir edepsizliktir.”

“Belki bunu şaka olsun diye söylemiştir.”

“Anlıyorum. İnsanı güldürmek için, şaka amacıyla uydurulmuş bir yalan yüreği yaralamaz. Kimi zaman, karşısındakinin hoşuna gitsin diye, dostluk adına yalan hikâyeler anlatanlar da vardır. Ama davranışlarda bir saygısızlık varsa ve bununla ilişkinizin artık bir yük olduğu sezdirilirse, soylu bir insan için, uzaklaşarak ilişkileri noktalamaktan ve hakaret edene layık olduğu yeri göstermekten başka çare kalmaz.”

General, bu sözleri söylerken kıpkırmızı kesilmişti.

“Ama Lebedev’in 1812 senesinde Moskova’da olmasına imkan yok. Bunun için yaşı çok küçük. Bu çok gülünç!”

“Bu bakımdan haklısınız. Ama varsayalım gerçekten de o tarihte doğdu. Yine de gözüme baka baka, sırf eğlence olsun diye, bir Fransız erinin silahını çekip ayağını kopardığını söylerse işler artık değişir. Bacağı alıp evine getirmiş, Vagankov Mezarlığı’na gömmüş ve bir de anıt dikmiş. Mezar taşının bir tarafına: “Burada yüksek memur Lebedev’in bacağı gömülüdür”, diğer tarafına ise: “Yeniden dirilinceye dek rahat uyu sevgili ayağım!” yazmış. Her sene Moskova’ya gidip tören yaptırdığını söylüyor ki bu da artık mukadderata saygısızlıktan başka bir şey değil… Mezarı ve hatta Fransız erin silahını göstermek için beni Moskova’ya davet etti. Güya silah, Kremlin Sarayı’nda sergilenen on birinci parçaymış…”

Prens gülerek: “Ama iki ayağı da yerli yerinde” dedi. “İnanın, bu masum bir şaka, kızmayın lütfen.”

“İzin verirseniz devam etmek istiyorum… Hadi diyelim ki yanılıyoruz. Takma bacağının Çernosvitov bacağı olduğunu iddia ediyor.”

“Doğru, Çernosvitov bacağıyla dans bile edilirmiş diyorlar…”

“Öyle, ben bunu çok iyi biliyorum zira Çernosvitov, ilk takma bacağını icat edince, ilk iş koşup bana gösterdi.. Ama asıl Çernosvitov diye anılan bacağı çok daha sonraları icat etti… Ayrıca Lebedev, müteveffa karısının, evlilikleri boyunca bacağının takma olduğunu anlamadığına yemin ediyor. Bu anlattıklarının saçma olduğunu söylediğimde de bana ne dese buyurursunuz: “Madem On İki senesinde Napolyon’un özel uşağıydın, benim de bacağımı Vagankov Mezarlığı’na gömmeme izin ver…”

“Ama siz…” diye başladı Prens, sonra sözünü tamamlamaya çekindiği için sustu.

General azametle ve hafif alaylı bir tavırla Prense bakarak, son derce ikna edici bir sesle: “Sözlerinizi bitirin Prens, rica ederim çekinmeyin” dedi kelimeleri uzata uzata… “Hoşgörüyle karşılarım… Açık söyleyin. Bugün karşınızda duran adamın şimdiki haline bakınca, onun büyük tarihsel olaylara şahit olduğunu düşünmek size gülünç geliyor, değil mi? ***O***, size henüz dedikodu yapmadı mı?”

“Hayır, Lebedev’den bahsediyorsanız eğer, bana bir şey demedi…”

“Hımm… Ben aksini sanıyordum. Hem konuşmamız ‘***Arşiv’***de okuduğum şu makaleyle ilgiliydi… Bu olayların içinde yaşadığımdan, orada anlatılanların saçma olduğunu belirttim… Bana gülümseyerek mi bakıyorsunuz Prens?”

“Ha…yır, ben…”

General, azametle sürdürdü: “Genç görünsem de yaşını başını almış bir adamım ben… On İki senesinde on… veya on bir yaşındaydım. Yaşımı tam olarak ben de bilmiyorum, askerde küçülttüler. Ben de hayatımın çeşitli yıllarında farklı sebeplerle yaşımı birkaç defa küçülttüğümü itiraf ediyorum…”

“İnanın General, 1812 senesinde Moskova’da bulunmanızı asla garip karşılamıyorum… Otobiyografi yazanlardan biri, On İki senesinde hâlâ memede bir çocuk olduğunu ve Fransız askerlerin kendisini Moskova’da ekmekle beslediğini anlatarak kitabına başlar…”

General alçakgönüllü bir tavırla: “Görüyorsunuz ya, söylediğim biraz olağandışı gelebilir ama aslına bakarsınız hiç de öyle değil…” dedi. “Gerçek bazen yalanmış gibi görünür. Saray uşağı! Söylemesi bile garip. Ama on yaşındaki bir çocuğun başına gelenler tam yaşına uygun. Bu olay on beş yaşında başıma gelemezdi mesela… Çünkü o yaşta, Napolyon’un Moskova’ya girdiği gün, şehri terk etmekte gecikerek Basmannaya Sokağı’ndaki eski ahşap evimizde korkudan titreyen annemi bırakarak kaçmazdım. Ama on yaşında bir çocukken hiçbir şeyden korkum yoktu ve Napolyon atından inerken, kalabalığın arasına katılıp sarayın kapısına dek sokuldum.”

Prens, sıkılıp kızararak onayladı: “Gerçekten de on yaşındayken insan çok gözü pek olur… Haklısınız…”

“Tabii, gayet tabii… Her şey kendiliğinden gerçekleşti, bu doğallık sadece gerçek hayata mahsus bir şeydir. Bir romancının kalemiyle bu olay, saçmalıklar ve yalanlarla dolardı.”

“Evet, bunu ben de fark ettim!” diye bağırdı Prens. “Bir süre evvel, bunu ilk kez düşündüğümde çok şaşırmıştım. Saat hırsızlığı yüzünden işlenmiş bir cinayeti duymuştum, gazeteler de söz etti… Eğer bu cinayet bir yazarın kaleminden çıkmış olsaydı, köy hayatını tanıyanlar ve edebiyat tenkitçileri, bu hikâyenin tamamen gerçekdışı olduğunu haykırırlardı. Ama bu farklı hikâyeyi gazetelerde okuduğunuzda, Rusya’daki hayatı daha iyi anladığınızı fark edersiniz. Bunu çok iyi gözlemlemişsiniz General!” Prens kızarmadığını anlayınca, neşeyle sözünü bitirdi.

Generalin sevinçten gözleri parlayarak, “Değil mi, değil mi!” diye bağırdı. “Bir yumurcak, tehlikeden habersiz bir çocuk, yaldızların, üniformaların çekiciliğine kapılarak, maiyeti ve kendisi hakkında birçok hikâye duyduğu o büyük adamı görmek için kalabalığın arasına sokuluveriyor. Çünkü o sıralar, ondan başkasının adı anılmıyordu. Dünya bu isimle çalkalanıyordu… Napolyon iki adım önümden geçerken bakışları bana takıldı. Beni güzel giydirirlerdi… Anlarsınız ya, kalabalıkta yalnız ben göz alıcı ve kibar bir şekilde giyinmiştim.”

“Kuşkusuz bu onu şaşırtmış ve herkesin şehirden ayrılmadığını, bazı soyluların çocuklarıyla birlikte Moskova’da kaldığını kanıtlamıştır.”

“Aynen öyle! Zaten onun düşüncesi de soyluları kendine çekmekti… Kartal bakışlarını üzerime dikince, gözlerimde bir cevap parladığını görmüş olmalı. ‘Voilà un garçon bien éveillé! Qui est ton père’[27] dedi. Heyecandan kısılan bir sesle cevap verdim: ‘Yurdunu savunurken savaş alanında cesurca ölen soylu bir General’ dedim. ‘Le fils d’un boyard et d’un brave pardessus le marché! J’aime les boyards. M’aimes-tu, petit?’[28] Bu ani soruya hemen cevap verdim: ‘Rus yüreği, yurdunun düşmanları arasında bile olsa, büyük bir adamı görür!’ Çocuk dilimle böyle edebi konuşup konuşmadığımı hatırlayamıyorum… Ama sözlerimin anlamı kesinlikle böyleydi. Napolyon şaşırdı, bir an düşündü, ardından şöyle dedi: ‘Gururlu bir çocuk, bunu sevdim! Ama eğer bütün Ruslar böyle düşünüyorsa…’ Sözünü bitirmeden saraya girdi. Ben de peşine takılıp arkasından koştum. Napolyon’un beğenisini kazandığım için yanındaki adamlar bana yol açıyorlardı. Bütün

bunlar göz açıp kapayıncaya dek oldu… Ama şunu çok iyi hatırlıyorum: Birinci salona girince, Napolyon birden İmparatoriçe Ekaterina’nın portresi önünde durdu, uzun uzun baktı ve bir an düşündükten sonra ‘Büyük bir kadındı!’ dedi ve yoluna devam etti. İki gün sonra, Kremlin Sarayı’nda herkes beni tanıyordu. Bana ‘küçük soylu’ diyorlardı. Eve gece geç saatte döndüm, bizimkiler deliye dönmüştü… Derken ertesi gün, Napolyon’un oda uşağı Baron de Bazankur, savaş yorgunluğuna dayanamayıp öldü. Napolyon beni hatırlamış… Gelip beni aldılar, hiçbir açıklama yapmadan götürdüler. Bana on iki yaşında bir çocuk olan müteveffanın üniformasını giydirdiler; o halimle beni imparatora tanıttılar. Başıyla bir işaret yaptıktan sonra, Majeste’nin oda uşaklığına getirildiğimi bildirdiler. Çok mutluydum, bu adama karşı içten bir… Üstelik parlak bir üniformanın bir çocuk için ne demek olduğunu bilirsiniz… Uzun, dar, kuyruğu işli, altın düğmeli, koyu yeşil bir frak giyiyordum; kolları ve dik yakası sırmalarla çevriliydi. Sığır derisinden dar, beyaz bir pantolonum, beyaz ipek yeleğim, ipek çorap ve tokalı ayakkabılarım vardı. İmparator atla gezintiye çıktığı zaman ben de ona katılır, uzun çizmeler giyerdim. Durum pek parlak değildi, felaket her an gelebilirdi ama adaba uygun davranmaya gayret gösteriliyordu.”

“Evet, anlıyorum…” diye şaşkın şaşkın kekeledi Prens. “Anılarınız şüphesiz çok ilgi toplardı.”

General hiç kuşkusuz bir gün evvel Lebedev’e anlattıklarını tekrarlıyordu, bu yüzden de son derece akıcı konuşuyordu. Yine de Prense kuşkuyla baktı.

“Anılarım mı?” dedi yüksek ve gurulu bir ses tonuyla. “Anılarımı yazayım mı diyorsunuz? Bu beni hiç cezbetmiyor Prens! Aslına bakarsınız onları uzun zaman evvel kaleme aldım ben… Kilit altında tutuyorum anılarımı… Beni toprağa verdiğinizde yayımlanmalarını isterim… Edebi değerlerinden dolayı olmasa da çocukken bizzat şahit olduğum büyük tarihsel olayların önemi yüzünden pek çok dile çevrileceklerdir kuşkusuz. Yaşım küçük olduğundan, o büyük adamın hayatına çok yakından tanık olma fırsatı yakaladım. Geceleri inlediğini duyardım, bir çocuğun önünde ağlamaktan çekinmiyordu, ıstırabının İmparator Aleksandr’ın sessizliğinden kaynaklandığını sonradan anladım.”

“Doğru… Ona barış teklifleri içeren mektuplar yazıyordu Napolyon” diye onayladı yumuşakça Prens.

“Aslında bu mektupların tam olarak neler içerdiğini bilmiyoruz; ama her gün, hatta her saat mektup üstüne mektup yazıyordu! Aşırı derecede heyecanlıydı. Baş başa kaldığımız bir gece gözlerimde yaşlarla boynuna sarıldım. Onu öyle severdim ki! ‘İmparator Aleksandr’dan özür dileyin, dileyin!’ diye bağırdım. Aslında ‘İmparator Aleksandr’la barış yapın’ demem lazımdı ama çocukça duygularımı safça dile getirmiştim. Odayı arşınlamaya başladı, bana ‘Yavrum, yavrum’ dedi. Ne de olsa çocuğu yaşındaydım ve beni severdi. ‘Ah yavrum, İmparator Aleksandr’ın ayaklarını öpmeye bile hazırım ama ya Prusya Kralı, ya Avusturya İmparatoru, bunlara öyle büyük bir hınç duyuyorum ki… Ama politikadan anlamazsın ki sen.’ Birden kiminle konuştuğunu fark etti. Sustu, ama gözleri hâlâ alev alevdi. Şahit olduğum o büyük olayları yayımlattığımı bir düşünsene… Tenkitçiler, kıskançlık, particilik, taraf tutma… Kalsın, teşekkür ederim!”

Prens, bir an düşündükten sonra alçak sesle: “Parti zihniyeti açısından çok haklısınız, size katılıyorum” dedi. “Mesela geçende, Şarras’ın Waterloo Savaşı’yla ilgili bir kitabını okudum. Ciddi bir eser, uzmanlar olayları iyi bilen biri tarafından ve büyük bir ustalıkla yazıldığını ifade ediyorlar. Ama her sayfa Napolyon’un düşüşünün sevinciyle dolu… Hatta Napolyon’un savaş dehası tartışılıp yadsınabilseydi, yazar bundan büyük bir sevinç duyacaktı. Yani sözünü ettiğiniz bu parti zihniyeti, böyle ciddi bir eserde de karşımıza çıkabiliyor. İmparatorun… hizmetindeyken nelerle meşguldünüz?”

General sevinçten havalardaydı. Prensin ciddi ve safça sorduğu soru onun son kuşkularını da dağıttı.

“Şarras! Ah, ben de ona çok kızmıştım, hatta kendisine de bunu yazmıştım… Ama şu an ne yazdığımı tam olarak hatırlayamıyorum… İşimin ağır olup olmadığını mı sormuştunuz? Hayır, bana oda uşağı diyorlardı ama ben bunu ciddiye almıyordum. Napolyon, Rusları kendine bağlayabilmek umudunu hemen yitirmişti. Eğer kişisel olarak bana sevgiyle bağlı olmasaydı -bunu cesaretle söylüyorum- hiç kuşkusuz beni de hemen unuturdu. Hizmetim konusunda titiz davranılmıyordu. Arada bir saraya uğruyor, atla gezintilerde İmparator’a eşlik ediyordum, hepsi bu kadar. İyi de at binerdim. Yemeklerden evvel çıkardı, yanında Davut, ben, Arap Rustan…”

“Bir de Konstan” diye istemeden ilave etti Prens.

“Hayır, Konstan yoktu, mektup götürme görevini vermişlerdi kendisine… İmparatoriçe Jozefin’e yazılan bir mektup. Yerine iki emir subayı ve birkaç Polonyalı subay bakıyordu… Tabii Napolyon’un birlikleri, araziyi teftiş etmek ve danışmak için yanında götürdüğü generaller, mareşaller de vardı… Şimdi hatırladığım kadarıyla Davut’u hiç yanından ayırmazdı; iri yarı, şişman, soğukkanlı, gözlüklü, garip bakışlı bir adamdı Davut. İmparator en çok ona akıl danışırdı. Düşüncelerini takdir ediyordu. Hiç unutmam bir keresinde, birkaç gün ardı ardına görüştüler. Davut sabah akşam geliyor, birlikte tartışıyorlardı. Sonunda Napolyon, neredeyse tartışılan fikri benimsemek üzereydi. Çalışma odasındaydılar, her zamanki gibi ben de yanlarındaydım ama bunu fark etmiyorlardı. Birden Napolyon bana döndü ve gözleri parladı: ‘Çocuk!’ dedi birden. ‘Ne dersin? Eğer Ortodoks olur ve köleleri özgür bırakırsam, Ruslar peşimi bırakır mı?’ ‘Asla!’ diye bağırdım öfkeyle. Napolyon bu cevabıma şaşırdı. ‘Bu çocuğun gözlerindeki vatan aşkında, bütün Rus halkının düşüncesini okudum. Yeter, Davut! Bütün bunlar yalnızca hayal! Bana diğer planınızdan bahsedin!’ dedi.”

Prens konuyla çok ilgilenmişti. “Ama bu çok önemli bir fikir” dedi. “Siz bunun Davut’a ait olduğunu mu söylüyorsunuz?”

“En azından birlikte karar verdiler. Napolyon’un bütün fikirleri kartal kadar büyüktü. Diğer fikrine gelince… Napolyon, Davut’un bu fikrine ‘conseil du lion’[29] diyordu. Buna göre Napolyon, bütün ordusuyla Kremlin’e kapanacak, barakalar, siperler yapılacak, toplar yerleştirilecek, tuzlama yapmak üzere çok sayıda at kesilecekti. Sonra da, ilkbahara dek dayanabilmek için halkın buğdayları ele geçirilecekti. Havalar iyileşince, Rusya içine fetih yapılacaktı. Bu fikir Napolyon’a çok çekici geliyordu. Her gün Kremlin’in duvarlarının çevresinde atla dolaşıyorduk… Napolyon, çeşitli siperler ve gözetleme kuleleri yapılacak mekanları belirliyordu. Davut, kesin kararda ısrar ediyordu. Bir gün ikisi yine bu fikri tartışıyordu. Odada ben de vardım tabii… Napolyon kollarını kavuşturarak odayı arşınlamaya başladı. Bakışlarımı bu büyük adamdan ayıramıyordum, yüreğim çarpıyordu. Davut, ‘Gidiyorum’ dedi. ‘Nereye?’ diye sordu Napolyon. ‘Atları tuzlamaya’ dedi Davut. Napolyon titredi, bir kader anıydı bu… ‘Çocuk, bu plan hakkında ne düşünüyorsun?’ diye sordu ansızın bana

dönerek. Kuşkusuz bu soruyu bana, kaderini belirlemek üzere yazı tura atan büyük bir deha tavrıyla soruyordu. Napolyon'a cevap verecek yerde Davut'a döndüm. Vecd içindeymişim gibi, 'Generalim, hemen ülkenize dönün!' dedim. Böylece plan bozuldu. Davut omuz silkip, mırıldanarak dışarı çıktı: 'Bah! Il devient superstitieux!'[30] dedi. Ertesi gün geri çekilme emri verildi."

"Bütün bunlar son derece ilginç" dedi Prens kısık bir sesle. "Tabii… Olaylar böyle olduysa… Yani demek istiyorum…"

Ama General, anlattığı hikâyenin sarhoşluğuyla bu saygısızlığı fark etse de artık duramazdı. "Ah Prens!" diye bağırdı. "Olaylar böyle olduysa diyorsunuz; ancak size yemin ediyorum ki böyle oldu, hem de çok daha fazlası oldu! Size anlattıklarım, fazla önemi olmayan bazı siyasi olaylardır. Ama ben fazlasına şahit oldum; ben o büyük adamın geceleri ağladığını, inlediğini gördüm. Kimse bunu bilmez! Savaşın sonuna doğru artık hiç ağlamıyordu, gözyaşı kalmamıştı, sadece inliyordu, o da ara sıra… Yüzü gittikçe kararıyordu. Sanki ebediyet daha o zamandan kara kanatlarını germişti üstüne. Bazı geceler birlikte saatlerce tek kelime etmeden oturuyorduk. Arap Rustan yandaki odada horluyordu, inanılmaz ağır bir uykusu vardı bu adamın. 'Ama bana ve hanedanıma çok bağlıdır' diyordu Napolyon. Çok üzgün olduğum bir gün, İmparator gözlerimdeki yaşları görünce sevgiyle bana baktı. 'Bana acıyorsun! Üzüntümü yalnız sen ve diğer çocuğum, ***le roi de Rome***[31] paylaşıyor. Bunun dışında herkes benden nefret ediyor, kardeşlerim bile başıma bir felaket gelir gelmez bana ihanet etmeye hazır' dedi. Hıçkırarak ona doğru atıldım, o zaman dayanamadı, birbirimize sarılıp ağlaştık. Ağlayarak, 'İmparatoriçe Jozefin'e bir mektup yazınız!' dedim. Napolyon titreyerek bana baktı ve 'Beni seven üçüncü yüreği hatırlattığın için sağ ol genç dostum!' dedi. İşte Konstan'ın Jozefin'e götürdüğü mektup buydu."

"İyi bir şey yapmışsınız" dedi Prens. "İçini kaplayan kötü düşünceler arasında onda iyi duygular uyandırmışsınız."

Generalin gözleri yaşarmıştı, heyecanla bağırdı: "Evet Prens, öyle oldu! Ne de güzel açıkladınız! Kendi içinize, yüreğinize bakarak buldunuz bu güzel sözleri! Evet Prens, muazzam ve dokunaklı bir sahneydi… Neredeyse onunla Paris'e gidecektim, biliyor musunuz? Böylece o zor sürgün

günlerinde onunla birlikte olacaktım ama ne yazık ki yollarımız ayrıldı! Birbirimizden ayrıldık… O adaya gitti. Belki de orada duygulu bir anında, onu Moskova'da kucaklayıp bağışlayan o zavallı çocuğun gözyaşlarını hatırlamıştır. Bana gelince, beni askeri liseye yolladılar. Orada bulduğum tek şey, sert bir disiplin ve kaba sınıf arkadaşlarıydı… Ne yazık ki her şey paramparça oldu! Geri çekildikleri gün Napolyon bana, 'Seni yanımda götürerek annenden ayırmak istemiyorum. Ama senin için bir şeyler yapmayı isterdim' dedi. Atına binmişti. Son derece üzgün olduğu için çekine çekine, 'Kardeşimin albümüne bir şey yazmanızı rica ediyorum' dedim. Geri döndü, bir kalem istedi, albümü aldı. 'Kız kardeşin kaç yaşında?' diye sordu elinde kalemle. 'Üç' dedim. 'Petite fille alors'[32] dedi. Sonra albüme şunları yazdı:

Ne mentez jamais!

Napoléon, votre ami sincère[33]

Öyle bir anda, ne etkileyici sözler Prens, değil mi?.."

"Evet, çok anlamlı…"

"Albümün o yaprağı, salonunun başköşesine, yaldızlı bir çerçeve içinde yerleştirildi. Kız kardeşim hayatı boyunca onu sakladı. Ne yazık ki uzun yaşamadı. Doğum esnasında onu kaybettik. Sonradan albümün o yaprağı ne oldu, nerededir şimdi, bilmiyorum… Ama… Ah Tanrım, saat iki olmuş! Prens sizi alıkoydum, beni bağışlayın!"

General iskemlesinden kalktı.

"Aksine" diye mırıldandı Prens. "İlgiyle dinledim, çok da yararlandım. Teşekkür ederim."

General, Prensin elini uzun uzun, acıtıncaya kadar sıktı. Derken birden ona parlayan gözlerle baktı, aklından ani bir düşünce geçti. Birdenbire kendine gelmişti sanki. "Prens" dedi. "O kadar iyi niyetli, o kadar duygulusunuz ki bazen sizin için çok endişeleniyorum. Size bakarken içim sızlıyor. Tanrı sizi korusun! Hayatınız sevgi dolu geçsin. Benimki sona erdi! Ah, bağışlayın beni, bağışlayın!"

Yüzünü elleriyle saklayarak aceleyle çıktı. Prens onun heyecanının içten olduğundan kuşku duymuyordu. Yaşlı adam, hikâyesiyle elde ettiği başarının sarhoşluğu içinde oradan ayrıldı. Prens, Generalin tutku

derecesinde yalana düşkün olduğunu ama bundan haz alırken bir yandan da kendisine inanılmadığı kuşkusuyla acı çektiğini sezinliyordu. Kendine geldiğinde, aşırı bir utanma duygusuna kapılabilir, Prensin kendisine merhametli davranışına kırılarak üzülebilirdi. "Onu böyle heyecanlandırmakla haksızlık mı ettim acaba?" diye düşündü endişe içinde. Sonra kendini tutamayıp on dakika kadar kahkahalarla güldü. Ardından kendine çok kızdı ama Generale içten acıdığını hatırlayınca, kızacak bir durum olmadığını anladı.

Prensin önsezileri gerçekleşti. Aynı akşam kısa ve kesin bir not aldı. General sonsuza dek buradan ayrıldığını, ona büyük bir saygı ve şükran duyduğunu ama söz konusu Prens olsa bile, "zaten mutsuz bir insanın onurunu yaralayan acıma belirtilerini" kabul edemeyeceğini bildiriyordu. Prens, Generalin Nina Aleksandrovna'ya gittiğini öğrenince, onun için endişelenmeyi bıraktı. Bu arada General, Lizaveta Prokofyevna'nın evinde rezalet çıkarmıştı. Burada ayrıntıya girmeyeceğiz. Aralarında geçen konuşmayı iki sözcükle anlatacak olursak, Generalin saçmalıklarından korkan Lizaveta Prokofyevna, onun Ganya'yla ilgili imalarına da öfkelenmiş ve onu kapı dışarı etmişti. Sonunda General kendini kaybederek, çılgın bir halde sokağa fırlamıştı.

Kolya, durumun ciddiyetini henüz kavrayamıyordu. "Şimdi nereye gideceğiz General?" dedi. "Prense gitmek istemediğinizi söylüyorsunuz, Lebedev'le kavgalısınız. Sizde de bende de para yok. Sokak ortasında kalakaldık işte!"

General, "***Gençliğim nerede? Hani o tazeliğim?*** Kim haykırıyordu bunu Kolya?"

Kolya endişeyle ve korkarak babasına baktı. "Gogol'ün ***Ölü Canlar'***ında vardı baba" dedi.

"***Ölü Canlar*** mı? Ya evet, ölü! Beni toprağa verince, mezarıma: 'Burada ölü bir can yatıyor' diye yaz. ***Rezalet beni kovalıyor!*** Bunu kim demiş Kolya?"

"Bilmiyorum baba."

"Yeropegov yokmuş! Yeroşka Yeropegov!" diye bağırdı sokağın ortasında kendinden geçerek. "Kendi oğlum beni yalanlıyor! Yeropegov, tam on bir ay bana kardeşlik etti, onun için düelloya… Bir gün yüzbaşımız Prens

Vıygoretzkiy içki masasında, ‘Grişa, sen Aziz Anna nişanını nasıl almıştın, anlatsana’ demişti. ‘Yurdum için savaşırken, savaş alanında aldım!’ dedi. ‘Bravo Grişa!’ diye bağırdım. Düello nedeni buydu… Evlendi sonra… Marya Petrovna Su… Sutugina’yla. Savaş alanında öldürüldü… Bir kurşun, göğsümde taşıdığım haçtan sekip alnına isabet etti. ‘Asla unutmayacağım!’ diye haykırdı ve düşüp öldü. Kolya ben… Onurumla hizmet ettim, şerefle hizmet ettim ama rezalet… ***‘Rezalet beni kovalıyor!’*** Annenle mezarıma gelirsiniz… ‘Zavallı Nina!’ Ona böyle derdim Kolya, çok uzun zaman evvel. Bundan çok hoşlanıyordu. Nina, Nina! Neler yaptım ben sana? Beni hâlâ nasıl sevebilirsin? Duyuyor musun Kolya, annen melek ruhlu bir kadındır!”

“Biliyorum babacığım, eve, annemin yanına dönelim hadi! Neden ağlıyoruz?”

Kolya da ağlıyor ve babasının ellerini öpüyordu.

“Ellerimi öpüyorsun, benim ellerimi!”

“Evet, sizin ellerinizi öpüyorum… Bunda şaşılacak ne var? Neden sokak ortasında ağlıyorsunuz? Sizin gibi bir Generale, bir savaşçıya yakışır mı hiç? Hadi gidelim!”

“Sevgili yavrum, rezil, evet rezil bir ihtiyara, babana saygını eksik etmediğin için Tanrı seni kutsasın… Oğlun olursa sana benzesin… ***Le roi de Rome***…”

Kolya öfkeyle bağırdı: “Neler oluyor? Neden eve dönmek istemiyorsunuz?”

“Sana anlatacağım, her şeyi anlatacağım… ***Le roi de Rome***… Ah, içim yanıyor, üzülüyorum! ***‘Dadım, mezarın nerede?’*** Kim söylemişti bunu Kolya?”

“Kimin söylediğini bilmiyorum baba… Lütfen gelin hemen eve dönelim! Gerekirse Ganya’yı parçalarım… Yine nereye gidiyorsunuz?”

General, onu yandaki evin merdivenlerine sürüklüyordu.

“Nereye gidiyorsunuz? Bu ev bizim değil!”

General, merdivenin üstüne oturmuş Kolya’yı da kolundan çekiyordu.

“Eğil, eğil!” diye mırıldandı. “Sana her şeyi anlatacağım… Utanç verici… Eğil… Bunu kulağına söyleyeceğim…”

Kolya çok korkmuştu, “Neyiniz var?” diye bağırdı

“***Le roi de Rome***…” diye fısıldadı General zangır zangır titreyerek.

“Ne? Neden ***le roi de Rome*** diye tutturdunuz… Ne demek bu?”

General oğlunun omzuna iyice yaslanarak, “Ben… Ben…” diye kekeledi. “Ben… Sana… her şeyi… Marya Petrovna Su… Su… Su…”

Kolya babasının omuzlarını tuttu ve korkuyla ona baktı. Yaşlı adam kızardı, dudakları morardı, yüzünde titremeler belirdi. Birden yığıldı ve Kolya’nın kollarına yavaşça düştü.

“Felç!” diye bağırdı Kolya sokağa doğru. Sonunda gerçeği anlıyordu.

V

Doğrusunu söylemek gerekirse, Varvara Ardalyonovna, ağabeyi Ganya ile konuşurken, Prensle Aglaya Epançina’nın nişan haberlerini verdiği zaman konuyu biraz abartmıştı. Sezgileri güçlü, üstelik zeki bir kadın olarak işlerin nereye varabileceğini kestirip yakın zamanda gerçekleşebilecek olayları tahmin edebiliyordu. Kendisinin aslında gerçekleşeceğine pek inanmadığı hayallerin suya düştüğünü anlayınca, kardeşine içten bir sevgi duymasına rağmen, haberleri abartarak yüreğini sızlatma zevkine de karşı koyamamıştı. Arkadaşları olan Epançinler’in kızlarından bu kadar açık ve kesin bilgiler almış olabileceği düşünülemezdi. Bunlar bilgiden ziyade dokundurmalar, üstü kapalı, karmaşık sözlerdi. Aglaya’nın ablalarının, Varvara Ardalyonovna’nın ağzından bir şeyler almak için kasıtlı olarak gevezelik ettikleri de söylenebilirdi. Çocukluk arkadaşlarının gerçek niyetlerini sezmiş ve biraz takılmak gibi kadınca bir zevkten kendilerini yoksun bırakmak istememişlerdi.

Öte yandan Prens, Lebedev’e hayatında hiçbir değişiklik meydana gelmediğini söylediğinde, haklı olmakla beraber belki gerçekten de yanılıyordu. Herkesin durumu bir garipti. Hiçbir şey olmadığı halde sanki önemli bir olay gelişiyordu. Varvara Ardalyonovna, kadınlara özgü içgüdüsüyle bunu sezmişti.

Epançin ailesinin bütün mensuplarının, Aglaya’nın hayatında, kaderini belirleyecek önemli bir değişiklik olacağı düşüncesine nasıl olup da kapıldıklarını açıklamak zor. Ancak bu düşünce akıllarında yer eder etmez

herkes, olayın öteden beri bu şekilde gelişeceğini fark ettikleri kararına vardı. Durum, “Yoksul Şövalye” olayından beri, belki de daha evvelden, aydınlığa kavuşmuştu ve sırf böyle bir saçmalığa inanmak istemedikleri için bunu kabul etmemişlerdi. Aglaya’nın ablaları bu konuda hemfikirdi. Her şeyi ilk önce sezip anlayan Lizaveta Prokofyevna’nın yüreği sızlamıştı. Ama anladığı şey onun hiç de hoşuna gitmiyordu. Hâlâ tam olarak aklına sığdıramadığı bu konuda, herhangi bir karara varamıyordu. Durum nazikti. “Prens iyi bir kısmet mi, yoksa kötü bir kısmet miydi? İyi değilse (ki bu yüzde yüzdü) bunun nedeni neydi? İyiyse, (bir ihtimal) neden iyiydi?” Ailenin reisi İvan Fedoroviç çok şaşkındı; sonra kendisinin de böyle bir şeyden kuşkulandığını itiraf etti. Karısının sert bakışlarını üzerinde hissedince sustu. Aynı günün akşamı karısıyla baş başa kalınca, bu konu tekrar açıldı ve birkaç düşüncesini söylemeyi göze aldı. “Aslında sorun ne? (Sustu) Bu doğuysa eğer, tuhaf bir durum kuşkusuz ama… (Yeniden sessizlik) Aslına bakarsak Prens çok iyi bir çocuk… Ve… Ailemizin ismini taşıyor. Unutulmaya yüz tutan ailemizin adı yeniden saygınlık kazanacak. Bu bakımdan ele alınırsa… Yani çünkü… Ne de olsa bu önemlidir… Ayrıca Prens, pek yüklü değilse bile yine de servet sahibi. Yani… vesaire, vesaire…” Burada İvan Fedoroviç artık sustu kaldı. Kocasını dinleyince Lizaveta Prokofyevna çileden çıktı.

Ona göre bu olanlar, “bağışlanamaz, cinayet sayılacak bir saçmalık, anlamsız ve aptalcaydı.” Her şeyden evvel “Prens bozuntusu” hastaydı, bir budalaydı, toplumda yeri olmayan bir ahmaktı. Kimin yanına çıkarılabilirdi? Ayrıca sakıncalı bir demokrattı, ayrıca… Belokonskaya bu işe ne derdi? Ve her şeyden önemlisi, Aglaya için düşündüğümüz koca bu muydu? Bu son soru hepsinden ağırdı; gözlerini yaşartıyor, ana yüreğini kanatıp titretiyordu. Ama aynı anda içinden: “Prens niçin istediğim damat olmasın ki?” diyordu. Lizaveta Prokofyevna’yı en çok üzen, içinden gelen bu muhalif seslerdi.

Aglaya’nın Prensle evlenme düşüncesi ablalarına nedense hiç de kötü bir fikir gibi gelmiyordu. Bir gariplik de görmüyorlardı ama susmaya karar vermişlerdi. Çünkü Epançinler, karar verilmesi zor bazı aile meselelerinde Lizaveta Prokofyevna’nın itirazları ne kadar şiddetli olursa, aynı ölçüde o işin olmasını istediğini de biliyorlardı. Gerçi Aleksandra İvanovna pek susacak yaradılışta değildi. Annesi onu akıl danışmak için seçeli epey

olmuştu, bu kez de ona danıştı. “Nasıl oldu bu? Neden kimse fark etmedi? Neden kimse bana söz etmedi?” diye sorup durdu. Aleksandra İvanovna tedbirli davranarak, babasının düşüncelerinin ona pek mantıksız gelmediğini belirtti. Babası gibi o da, Epançin kızlarından birine koca olarak Prens Mişkin’in seçilmesinin toplum tarafından uygun bulunacağı kanısındaydı. Bu sözlerin hemen ardından cesaretlenerek, Prensin budala sayılamayacağını söyledi. Mevkiine gelince, birkaç sene sonra Rusya’da başarılı sayılan bir adamın bunu eskisi gibi zorunlu memuriyette mi elde edeceğini, yoksa bu başarının daha başka noktalara mı bağlı olacağını, Tanrı’nın bilebileceğini de ilave etti. Bunun üzerine annesi hemen, Aleksandra’nın bu sözlerinin, kadın sorunuyla fazlaca ilgilenmesinin bir sonucu olduğunu söyledi ama yarım saat sonra, o günlerde Petersburg’da bulunan Prenses Belokonskaya’yı bulmak üzere çıktı. Belokonskaya, Aglaya’nın vaftiz annesiydi.

Ama yaşlı kadın Lizaveta Prokofyevna’nın çaresiz konuşmalarından hiç etkilenmedi, ona alaylı alaylı baktı. Aşırı derecede dediğim dedik bir kadındı, çok uzun zamandan beri arkadaşlık ettiği insanlara bile, dengiymiş gibi davranamıyordu. Otuz beş senelik samimiyetlerine rağmen Lizaveta Prokofyevna’yı hâlâ himayesinde olan biri olarak görüyor, onun dik kafalılığını bir türlü hazmedemiyordu. “Her zamanki gibi fazla telaşlı davranarak pireyi deve yaptıklarını, dikkatle dinlediği halde üzerinde ciddiyetle durulacak bir konu görmediğini” söyledi. “Biraz daha bekleyip başka nelerle karşılaşılacağını görmek daha iyi değil miydi? Ona göre Prens, iyi bir genç olsa da hasta ve epeyce tuhaf biriydi. Ancak her şeyden kötüsü açıkça bir metres tutmasıydı.” Lizaveta Prokofyevna, Belokonskaya’nın, kendisinin tavsiye ettiği Yevgeni Pavloviç’in uğradığı başarısızlık yüzünden kırgın olduğunu anladı. Pavlovsk’a gittiği zamankinden daha öfkeli döndü. Gelir gelmez “çıldırdıklarını”, onlardan başka hiç kimsenin, ortada hiçbir şey yokken telaşa kapılmadığını söyleyerek önüne geleni payladı. “Neler oluyor? Aceleniz ne? Çok dikkatle baktığım halde, üzerinde ciddiyetle durulacak bir durum göremiyorum!” diyordu. “İvan Fedoroviç’in aklından pek çok şey geçer! Pireyi deve yapmayın!” ve saire, ve saire…

Sonuçta soğukkanlılıkla ve sessizce beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Ama ne yazık ki sessizlik uzun sürmedi. Belokonskaya’yı Kamenniy

Ostrov'da ziyaret ederken evde olanlar hakkında kızlardan duydukları Lizaveta Prokofyevna'nın tepesini attırdı. Prensin saati on sanarak gece yarısında uğramasının ertesi sabahına rastlıyordu bu olanlar. Aslında hiçbir şey olmadığını söylüyordu kızlar. Prensin geldiğini, Aglaya'nın onu yarım saat beklettiğini, içeri girer girmez de satranç oynamayı teklif ettiğini anlattılar. Prens satranç bilmediğinden, Aglaya onu kolayca mat etmiş; üstelik alay ederek Prensi çok utandırmış. Başarısına çok sevinen Aglaya, onunla bir el kağıt oynamak istemiş. Ama bu defa durum tersine dönmüş. Kağıt oyununda usta olan Prens, Aglaya'yla beş el oynamış ve hepsini kazanmış. Genç kız hırsından kendinden geçerek Prense kötü sözler söylemiş. Aglaya sonunda, bütün bu olanlardan sonra bir daha onun bulunduğu odaya adım atmayacağını söyleyince, Prens sapsarı kesilmiş. Bunun üzerine Aglaya kapıyı çarparak çıkmış. Prens, Aglaya'nın ablalarının kendisini teselli etme gayretlerine rağmen cenaze alayındaymış gibi üzgün üzgün gitmiş. Gidişinden bir çeyrek saat sonra Aglaya, telaşından gözyaşlarını kurulayacak zaman bile bulamadan üst kattan hızla taraçaya inmiş. Kolya'nın getirdiği kirpiyi görmek için koşmuş. Kolya kirpinin, arkadaşı Kostya Lebedev'in olduğunu, kirpiyi ve baltayı az önce rastladıkları bir köylüden satın aldıklarını söylemiş. Kostya Lebedev sokakta kalmış, çünkü baltasıyla içeri girmeye cesaret edememiş. Köylü, kirpi için elli köpek istemiş; baltayı da satmaya razı etmişler köylüyü. Aglaya, kirpiyi kendine vermesi için Kolya'ya yalvarmaya başlamış, hatta ona "Kolenka" diye hitap etmiş. Kolya sonunda dayanamamış, Kostya'ya seslenmiş. Kostya elinde baltayla utanarak içeri girmiş. O zaman kirpinin onların değil, Petrov adındaki başka bir öğrenci arkadaşlarının olduğu ortaya çıkmış. Petrov, Slosser'in tarih kitabını satın almaları için onlara para vermiş. Onlar da kitap yerine kirpi ve balta satın aldıklarına göre, bunları kitap yerine Petrov'a vermek zorunda olduklarını belirtmişler. Ama Aglaya o kadar üstelemiş ki sonunda dayanamayıp kirpiyi ona satmışlar. Aglaya, kirpiyi Kolya'nın yardımıyla hasır bir sepete koymuş ve ondan bunu, "derin saygısının belirtisi olarak" doğruca Prense götürmesini rica etmiş. Kolya bunu sevinçle kabul etmiş ve bunun ne anlama geldiğini sormuş. Aglaya onu ilgilendirmeğini söyleyince, delikanlı, böyle bir hediyenin mutlaka mecazi bir anlamı olduğu konusunda ısrar etmiş. Aglaya kızmış, yumurcağın biri olduğunu söyleyerek onu azarlamış. Bunun üzerine Kolya, kadınlara ve inançlarına saygısı olmasa, böyle bir hakarete nasıl karşılık

vereceğini bildiğini söylese de Kostya Lebedev'le birlikte kirpiyi Prense götürmüş. Aglaya onun sepeti salladığını görünce, taraçadan "Kolya, canım, rica ederim, kirpiyi düşürme sakın!" diye bağırmış. Kolya da az evvel onunla dalaştığını unutmuşçasına "İçiniz rahat etsin Aglaya İvanovna, onu düşürmem!" demiş. Sonra koşarak uzaklaşmış. Aglaya kahkahayla gülmüş ve gün boyu son derece neşeliymiş.

Bu haberler Lizaveta Prokofyevna'yı çok şaşırtmıştı. Endişesi gitgide artıyordu. Şu kirpi de ne demekti? Gizli bir anlamı olmasın sakın? Kızları sorguya çektiği sırada orada bulunan İvan Fedoroviç, cevabıyla karısını çileden çıkardı. Ona göre bunun hiçbir anlamı yoktu. "Kirpi yalnızca bir kirpiydi işte, başka bir şey değil! Belki de kavga ettikleri için bir barış işareti olabilirdi… Kısacası, masum, zararsız bir afacanlıktı olan biten ve hepsi bu."

General haklıydı. Aglaya onu kovunca, Prens eve geldi ve yarım saat kadar derin bir üzüntüye gömüldü. Derken kapıda elinde sepetle Kolya beliriverdi. Sanki gökyüzü aydınlandı, Prens yeniden dünyaya gelmiş gibi oldu. Kolya'ya tekrar tekrar aynı soruları yöneltiyor, ağzının içine bakıyor, neşeli bakışlarla kendisine gülen iki öğrencinin her fırsatta elini sıkıyordu. Kavga bitmişti ve bu akşam Aglaya'yı yeniden görebilirdi. Onun için önemli olan da buydu.

Sonunda coşkuyla bağırdı: "Ne kadar da çocuğuz Kolya!"

Kolya önemli şeyler söyleyen saygın birinin edasıyla: "O sadece size âşık Prens, hepsi bu!" diye cevap verdi.

Prens kızardı ama sesini çıkarmadı. Kolya ellerini çırparak gülmeye başladı. Akşama dek, ne kadar zaman geçtiğini anlamak için Prens sürekli saatine baktı.

Lizaveta Prokofyevna'nın sabrı taşmıştı; artık dayanamıyor, bir sinir krizinin eşiğinde olduğunu hissediyordu. Kocasının ve kızlarının itirazlarına rağmen, kesin bir cevap almak üzere Aglaya'yı çağırttı. "Bu işi bir anda sonuca bağlayıp, bu konudan bir daha söz etmeyelim! Yoksa akşama çıkamam!" dedi. Ancak işler sarpa sardı, Aglaya'nın ağzından söz almak imkânsızdı. Soruyu duyunca sahte bir şaşkınlık gösterdi, kahkaha attı, Prensle alay etti. Bunun üzerine Lizaveta Prokofyevna yatağa girdi ve

ancak çay saatinde, Prensin gelmesinin beklendiği anda göründü. Çok heyecanlıydı, Prens geldiğinde sanki sinir krizi geçiriyordu.

Prens korkarak, el yordamıyla yürürmüş gibi içeri girdi; odadakilere tuhaf bir gülümsemeyle baktı ve Aglaya'nın orada olmadığını fark edince üzüldü ve korktu. Bu akşam aileden başka kimse yoktu. Prens Şç., Yevgeni Pavloviç'in amcasının işleriyle ilgili Petersburg'da kalmıştı. Lizaveta Prokofyevna, onun yokluğuna üzüldü. "Burada olsaydı, söyleyecek bir şeyler bulurdu kesinlikle" diye geçiriyordu içinden. İvan Fedoroviç endişeli görünüyordu. Aglaya'nın ablaları ciddiydi ve tek kelime etmiyorlardı. Lizaveta Prokofyevna, konuşmaya nereden başlayacağını kestiremiyor, Prense küçümsercesine bakıyordu.

Ne yazık ki Aglaya hâlâ gelmiyordu; Prens kendini mahvolmuş gibi hissetti. Yavaşça, kekeleyerek, demir yollarının düzeltilmesi halinde, büyük yarar sağlanacağını söyledi. Ama Adelaida birden gülmeye başlayınca, sustu. O esnada ciddi ve sakin bir tavırla Aglaya içeri girdi. Prensi selamlayıp, gösterişli bir şekilde yuvarlak masanın başköşesine oturdu. Prense soru dolu bir bakış attığında herkes, anlaşmazlıkların çözülme zamanının geldiğini anladı.

Aglaya, hırçın bir tavırla: "Size gönderdiğim kirpiyi aldınız mı?" diye sordu.

Prens neredeyse bayılacaktı. "Evet" dedi.

"Düşüncelerinizi bana hemen açıklayın. Annemin ve bütün ailenin huzuru için bu gerekli."

General endişeyle araya girdi: "Aglaya…" diye söze başladı.

Lizaveta Prokofyevna birden, "Sınırı aşıyorsun, bu kadarı yeter artık!" diye bağırdı; ürkmüş gibi bir hali vardı.

"Bunda sınırı aşacak hiçbir şey yok anne" dedi genç kız sertçe. "Bugün Prense bir kirpi yolladım ve bu konuda ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum. Sizi dinliyorum prens."

"Yani… ne hakkında Aglaya İvanovna…"

"Kirpi hakkında tabii…"

"Yani… kirpiyi nasıl karşıladığımı mı…. öğrenmek istiyorsunuz Aglaya İvanovna…. ya da… sanırım… kısaca…"

Prens tıkanarak sustu.

Aglaya az sonra: “Fazla bir şey söylemediniz!” dedi. “Peki, kirpiyi bir yana bırakalım. Bütün anlaşmazlıkları çözümleyeceğimize seviniyorum. İzin verin de sizden duyayım. Beni istemeye niyetiniz var mı yok mu?”

“Aman Tanrım!” diye bağırdı Lizaveta Prokofyevna.

Prens irkildi, biraz geriledi. İvan Fedoroviç taş kesilmiş gibiydi. Aglaya’nın ablaları kaşlarını çattılar.

“Yalan söylemeyin Prens! Sizin yüzünüzden beni tuhaf tuhaf sorularla bunaltıyorlar. Bu söylenenlerin bir temeli var mı? Sizi dinliyorum!”

Prens birden canlanarak, “Sizi istememiştim Aglaya İvanovna” dedi. “Ama… Sizi nasıl sevdiğimi biliyorsunuz… Size ne kadar bağlı olduğumu, ne kadar inandığımı… Şu anda bile…”

“Size bir soru sordum: Benimle evlenmek istiyor musunuz, istemiyor musunuz?”

Prens bitik bir sesle: “İstiyorum” dedi.

Herkes heyecanlandı.

İvan Fedoroviç coşkuyla, “Bu işler böyle olmaz dostum” dedi. “Bu… mümkün değil… Bağışlayın prens, bağışlayın azizim! Lizaveta Prokofyevna…” diye yardım bekleyerek karısına döndü ama Lizaveta Prokofyevna, yadsıyan bir hareketle: “Bırakın, bırakın!” diye bağırdı.

“İzin verin de konuşayım, anne. Böyle bir konuda benim de söz hakkım var. Hayatımla ilgili önemli bir kararın arifesindeyim. (Aglaya aynen böyle söyledi.) Bunu herkesin önünde söylemek ve duymak istiyorum… İzin verin de sorayım Prens. Böyle niyetler beslediğinize göre, mutluluğumu nasıl sağlamayı düşünüyorsunuz?”

“Aslında ne diyeceğimi bilemiyorum Aglaya İvanovna… Böyle bir soruya ne cevap verilir? Hem ayrıca… Verilmesi lazım mı?”

“Utanıyorsunuz sanırım, ne diyeceğinizi bilemiyorsunuz… Biraz dinlenip gücünüzü toparlayın. Bir bardak su için. Az sonra size çay ikram edecekler.”

“Sizi seviyorum Aglaya İvanovna, sizi çok seviyorum. Sadece sizi seviyorum ve… Rica ederim, alay etmeyin, sizi çok seviyorum.”

“Ama bu son derece önemli bir mesele, biz çocuk değiliz. İyice bir düşünüp taşınmalıyız… Servetinizin ne olduğu konusunda bize bilgi verebilir misiniz?”

İvan Fedoroviç korkmuş bir halde, “Aglaya! Sana ne oldu böyle? Hiç bu şekilde olur mu… “

Lizaveta Prokofyevna, duyulması için yeterince yüksek sesle: “Çok ayıp!” diye fısıldadı.

“Çıldırmış!” diye ilave etti Adelaida.

“Servetim… Paramı mı soruyorsunuz?” diyebildi Prens şaşkın şaşkın.

“Evet.”

“Şu anda… Otuz beş bin rublem var” diye mırıldandı Prens kızararak.

“Sadece o kadar mı?” dedi Aglaya. Hiç utanıp sıkılmadan ekledi: “Neyse, önemi yok. İdareli davranılırsa… Memuriyete girmeye niyetiniz var mı?”

“Özel öğretmenlik sınavlarına girmek istiyordum…”

“İyi düşünmüşsünüz… Geliri arttırmak için iyi olur. Sarayda çalışabilir misiniz?”

“Sarayda mı? Bunu hiç düşünmemiştim… Ama…”

İki kız kendilerini artık tutamayıp gülmeye başladı. Adelaida, Aglaya’nın ifadesinden her an bir gülme krizine gireceğini anlamıştı. Aglaya, ablalarına sertçe baktı ama sonunda o da kendini daha fazla tutmaya gerek görmeden kahkahalarla gülmeye başladı. Sonunda ayağa kalktı ve koşarak odadan çıktı.

“Bunun kahkahayla biteceğini biliyordum” diye bağırdı Adelaida. “Başından beri seziyordum, ta kirpi olayından beri.”

Lizaveta Prokofyevna öfkeyle, “Hayır, buna izin veremem, bu artık çok fazla!” diye bağırdı. Sonra Aglaya’nın peşinden koştu. Kızlar da çıktı. Odada Prensle aile reisi kalmıştı.

Ne diyeceğini bilemeyen General: “Böyle bir şey aklına gelir miydi Lev Nikolayeviç?” dedi. “Ciddi söylüyorum…”

“Aglaya İvanovna benimle alay ediyor” dedi Prens üzgün üzgün.

“Dur bakalım ne olacak, dostum. Biraz daha kal… Lev Nikolayeviç, ne zaman oldu bütün bunlar? Olanları bana açıklayabilir misin? Bir baba

olarak hiçbir şey anlamadığımı itiraf ediyorum. Anlatır mısın…”

“Aglaya İvanovna’yı seviyorum… O da bunu biliyor… Hem sanırım epeydir biliyor.”

General omuzlarını silkti.

“Çok tuhaf… Onu çok mu seviyorsun?”

“Çok seviyorum.”

“Acayip bir durum doğrusu… Çok acayip… Çok… Yani hiç beklemiyordum demek istiyorum, çok şaşırdım… Bak sevgili dostum, ben… aslında daha büyük olduğunu sansam da beni ilgilendiren servetin değil; kızımın mutluluğunu düşünüyorum ben… Sen onu… mutlu edebilir misin? Sonra onun bu yaptıkları ne demek, sence ciddi mi yoksa şaka mı yapıyor? Senden yana sözüm yok ama o…”

O sırada, kapının arkasından Aleksandra İvanovna’nın sesi duyuldu. Genç kız babasına sesleniyordu.

“Biraz bekle azizim, bekle. Bu arada da düşün, hemen geliyorum…” dedi ve telaşla koştu.

General, karısıyla kızını, sarmaş dolaş ağlarken buldu. Bunlar mutluluk, duygu ve barış gözyaşlarıydı. Aglaya, annesinin ellerini, yanaklarını öpüyordu. İki kadın, heyecanla birbirlerine sarılıyordu.

“Şuna bir bak İvan Fedoroviç, işte bizim kızımız!” dedi Lizaveta Prokofyevna.

Aglaya, gözyaşları içinde ama mutluluktan ışıldayan yüzünü annesinin göğsünden kaldırdı ve gülerek babasına koştu, defalarca sarılıp öptü. Sonra tekrar annesinin kucağına atıldı, yüzünü göğsüne gömüp ağlamaya başladı. Lizaveta Prokofyevna, şalının ucuyla kızının yüzünü örttü.

“Ne kadar çok çektirdin bize acımasız küçük kız!” dedi sevinçli ve huzurlu bir sesle.

“Acımasız ya, evet, acımasız!” diye bağırdı Aglaya. Gözyaşları arasında, “Kötü ve şımarık bir kızım ben! Bunu babama da söyleyin. Burada mısınız baba? Duyuyorsunuz değil mi?” dedi gülerek.

Heyecanlı ve duygu dolu General kızının elini öperek, “Gözbebeğim!” dedi. “Demek şu… genç adamı seviyorsun, öyle mi?”

Aglaya birden başını kaldırarak: “Hayır, hayır, hayır! Ona dayanamıyorum… o… genç adama dayanamıyorum!” diye bağırdı. “Bir daha asla… ciddi söylüyorum baba, duyuyor musunuz, çok ciddiyim!”

Aglaya gerçekten de son derece ciddi görünüyordu; kızarmıştı, gözleri parlıyordu. İvan Fedoroviç korkuyla durdu. Lizaveta Prokofyevna ona “soru sorma” anlamında bir işaret yaptı.

“Meleğim, sen nasıl istersen öyle olsun. Zavallı orada yalnız kaldı, bekliyor. Ona kibarca gitmesini söyleyelim mi?”

Bu kez General, Lizaveta Prokofyevna’ya göz kırptı.

“Hayır, buna gerek yok. Siz oraya gidin, ben de hemen gelirim. Şu… genç adamdan özür dilemek istiyorum; çünkü ona hakaret ettim.”

İvan Fedoroviç, ciddi bir tavırla: “Hem de ağır bir hakaretti” dedi.

“En iyisi siz burada kalın, önce ben gideyim. Ama siz de hemen arkamdan gelin. Böylesi daha iyi olur.”

Kapıya varmıştı ki hemen geri döndü.

“Korkarım kendimi tutamayacağım, gülmekten öleceğim!” dedi üzgün üzgün.

Ama hemen tekrar Prensin yanına koştu.

İvan Fedoroviç aceleyle: “Bu da ne demek?” diye sordu.

Lizaveta Prokofyevna da hemen cevapladı: “Söylemeye korkuyorum. Ama durum çok açık…

“Bence de çok açık. Gün gibi ortada… Seviyor.”

“Seviyor sözcüğü az, âşık o” diye araya girdi Aleksandra İvanovna. “Hem de kime dersiniz?”

Lizaveta Prokofyevna, sofuca haç çıkararak: “Kaderi buysa Tanrı onu kutsasın!” dedi.

“Kaderi buymuş demek ki, kaderden kaçamazsın” diye doğruladı General.

Hepsi birlikte salona geçti, orada yeni bir sürpriz bekliyordu onları.

Aglaya, kahkaha atmak şöyle dursun, Prensle neredeyse çekingen bir tavırla konuşuyordu:

“Şımarık ve aptal bir kızı bağışlayın. (Prensin elini tuttu) Hepimizin size büyük bir saygı beslediğine inanın. Eğer ben sizin o güzel… saflığınızla alay etmeye cesaret ettiysem, bunu çocukça bir şaka olarak kabul edin lütfen. Tabii hiçbir sonucu olamayacak saçmalıklar üstünde ısrar edişimi de bağışlayınız…”

Aglaya, bu son sözleri vurgulamıştı.

Babası, annesi ve ablaları, Aglaya’nın sön sözlerini duyunca çok şaşırdılar. Sadece Prens, genç kızın tam olarak ne söylediğini anlamamış gibi mutluydu.

“Neden böyle konuşuyorsunuz?” diye mırıldandı Prens. “Neden siz… özür diliyorsunuz?”

Özür dilenmeye layık biri olmadığını ifade etmek istiyordu. Kim bilir belki de “hiçbir sonucu olamayacak saçmalıklar” sözlerini duymuş ve tuhaf biri olduğundan, buna belki de sevinmişti. Aglaya’yı istediği zaman tekrar görebilmek, onunla konuşabilmek, onunla birlikte gezintiye çıkabilmekten daha büyük bir mutluluk düşünemiyordu, bu kadarı ona yetiyordu. Lizaveta Prokofyevna da bundan korkuyordu zaten. Dile getirmeye bile çekindiği pek çok korkusu vardı…

Prensin o akşamki canlılığını, coşkusunu anlatmak zor. Sonradan Aglaya’nın ablaları, onun neşesiyle çevresindekileri bile neşelendirdiğini söylediler. Bütün akşam konuştu, hatta birkaç fıkra bile anlattı. Fıkralara önce kendi güldü; ötekiler de fıkralardan çok onun neşesine güldüler. Aglaya ise o akşam pek ağzını açmadı, Prensi dinledi ve gözlerini ondan ayırmadı.

Lizaveta Prokofyevna kocasına, “Bak, Prense nasıl da bakıyor, gözlerini ondan hiç ayırmıyor! Sözlerini sanki havada kapıyor, büyülenmiş gibi!” diyordu. “Ama biri Prensi sevdiğini söyleyince, ortalığı altüst eder…”

“Ne yapalım? Kaderi buymuş” dedi General omuzlarını silkerek. Hoşuna giden bu sözü durmadan tekrarlıyor. Pratik bir zekâya sahip olan General, aslında içinde bulundukları durumun karışıklığından ve belirsizliğinden hoşlanmıyordu ama şimdilik susmaya ve karısının gözlerinin içine bakmaya karar verdi.

Ailenin mutluluğu kısa sürdü. Ertesi gün Aglaya, Prensle tekrar kavga etti ve bir kavgalı bir barışık bu durum sonraki günlerde de sürdü. Prens ile

acımasızca alay ediyor, onu neredeyse soytarı yerine koyuyordu. Zaman zaman bahçedeki kameriyede bir iki saat baş başa oturuyorlardı ama bu süre boyunca Prens genç kıza gazete ya da kitap okuyordu.

Bir gün Prens gazete okurken, Aglaya sözünü keserek, "Biliyor musunuz, eğitiminizin hayli eksik olduğunu görüyorum" dedi. "Size bir kişiyi ya da bir olayı soracak olsalar, karşınızdakini tatmin edecek bir bilgi veremezsiniz. Acınacak durumdasınız."

"Size fazla eğitim görmediğimi söylemiştim" dedi Prens.

"Geriye ne kalır ki, öyle değil mi? Bu durumda size nasıl saygı göstermemi bekliyorsunuz? Devam edin ya da en iyisi kitabı bırakın…"

Aynı akşam Aglaya, yine anlaşılmaz ve gizemli bir tavır takındı. Prens Şç. geri dönünce, genç kız ona iltifat etti ve Yevgeni Pavloviç'le ilgili sorular sordu. (O esnada Prens Lev Nikolayeviç henüz gelmemişti.) Lizaveta Prokofyevna'nın iki düğünü bir arada kutlamak için Adelaida'nın evliliğinin biraz erteleneceğine dair söylediği belirsiz sözler üzerine Prens Şç., ailedeki yeni değişikler hakkında bazı imalarda bulunma yürekliliğini gösterdi. Bu sözler üzerine Aglaya son derece öfkelendi, söz arasında bunun "çok saçma olduğunu, kimsenin metreslerinin yerini almaya" niyetlenmediğini söyledi.

Bu sözler herkesi, özellikle de anne babayı şaşırttı. Lizaveta Prokofyevna, kocasından Nastasya Filipovna konusunda Prensle kesin bir konuşma yapması için üsteledi.

İvan Fedoroviç'e göre Aglaya'nın bu sözleri yalnızca utangaçlığından kaynaklanıyordu ve Prens Şç., düğünden söz etmemiş olsaydı, bu olay olmazdı. General ayrıca bütün bu rivayetlerin kötü amaçlı kişilerin iftiraları olduğunu, Nastasya Filipovna'nın ise yakında Rogojin'le evleneceğini, Prensin ne şimdi ne de eskiden onunla ilişkisi olmadığını belirtti.

Prens ise mutluluktan uçuyordu ve hiçbir şey bu durumu bozamıyordu. Zaman zaman Aglaya'nın bakışlarında farklı, sabırsız ve üzgün bir ifade sezse de inancı ve mutluluğu sarsılmıyordu. Belki de fazlaca rahatlamıştı; ona parkta rastlayan İpolit böyle düşünüyordu en azından.

Prense yaklaşıp, "Size âşık olduğunuzu söylediğim gün haklıydım, öyle değil mi?" dedi.

Prens ona elini uzattı ve iyi göründüğünü belirtti. Hasta, gerçekten de daha iyi görünüyordu. Veremlilerde bu tür durumlara sık sık rastlanır.

Prense yaklaşırken, İpolit'in amacı, onun mutluluğuyla ilgili iğneleyici birkaç söz söylemekti. Ama bundan vazgeçip hemen kendinden söz etmeye başladı. Uzun ve oldukça ilgisiz sözlerle durumundan şikâyet etti.

"Bunların ne kadar da küçük, hırslı, bencil, basit insanlar olduklarına inanamazsınız" diye sözünü bitirdi. "Beni, mümkün olduğunca çabuk ölmem için yanlarına aldıkları hiç aklınıza gelir miydi? Şimdi ölecek yerde iyileştiğimi görünce köpürüyorlar. Ne komedi! Bahse girerim ki bana inanmıyorsunuz!"

Prens itiraz etmedi.

İpolit söz arasında, "Bazen tekrar sizin eve yerleşmeyi bile düşünüyorum" diye ilave etti. "Demek siz onların çabuk ölmem için beni evlerine aldıklarına inanmıyorsunuz?"

"Sizi davet ederken başka amaçları olduğunu düşünüyorum."

"Ya! Demek hiç de söylendiği kadar saf değilsiniz! Şu anda pek zamanım yok; olsaydı şu zavallı Ganya ve gizli umutları hakkında size bazı şeyler açıklayabilirdim. Kuyunuzu kazıyorlar Prens… Ama siz hâlâ rahat ve mutlu dolaşmaya devam ediyorsunuz. Ne yazık ki sizin yaradılışınız bu!"

"Bunun için mi üzülüyorsunuz!" dedi Prens gülerek. "Bunlar için endişelenseydim daha mı mutlu olurdum?"

"Mutsuz olup bilmek, mutlu ama… aldatılmış olmaktan daha iyidir. Galiba o zavallının sizle rekabet ettiğinden habersizsiniz…"

"Rekabet konusunda konuşmak istemiyorum, bu doğru olmaz. Bu kadar çok şey kaybettikten sonra Gavrila Ardalyonoviç'in rahat ve huzurlu olması mümkün değil zaten, bunu takdir edersiniz. Bana göre duruma bir de bu yönden bakmanız iyi olur. Yaşamak için önünde daha zamanı var, hayatın ona ne getireceği bilinmez… Kuyumu kazmalarına gelince… Neden söz ettiğinizi bile anlamıyorum. İpolit, en iyisi bunu bir yana bırakalım." Prens biraz şaşırmıştı.

"Şu an için bırakalım. Her zaman soylu bir biçimde davranmalısınız zaten… Hah ha! Prens, söyleyin, beni küçümsemiyor musunuz?"

"Neden? Bizden fazla acı çektiğiniz, hâlâ da çekiyor olduğunuz için mi?"

“Hayır, bu acıya layık olmadığım için.”

“Başkalarından daha fazla acı çeken, buna layık demektir. Aglaya İvanovna itiraflarınızı okuduğu zaman, sizi görmek istemişti ama…”

İpolit, konuyu değiştirmek için aceleyle Prensin sözünü kesti: “Erteliyor… anlıyorum, çok iyi anlıyorum… Bu arada, bu saçmalıklarımı ona sizin okuduğunuz söyleniyor. Gerçekten de bunları bunalımlı bir anımda yazmıştım… Bunu bana karşı silah olarak kullanmak için insan son derece –acımasız demeyeceğim çünkü böylece kendimi aşağılamış olurum– çocukça bir acımasızlık, intikam ateşi içinde olmalı! Sizden söz etmiyorum…”

“Yazdıklarınızdan vazgeçtiğiniz için üzülüyorum İpolit. Çünkü her kelimeniz o kadar içtendi ki… Gülünç yanları olsa da (İpolit kaşlarını çattı) her satır acıyla ödenmiş. Bunları dile getirmek yürek ister. Şimdi bunu daha açık görebiliyorum. Sizi yargılamıyor, düşüncemi söylüyorum; o zaman sustuğum için de pişmanlık duyuyorum…”

İpolit kıpkırmızı kesildi. Prensin ona oyun oynadığını, hoşuna gidecek sözler söylediğini düşündü ama yüzüne bakınca, içten konuştuğunu gördü ve rahatladı.

“Ama yine de öleceğim!” dedi. (Neredeyse “benim gibi biri” diye ilave edecekti.) “Sizin şu Ganya’nın, sabrımı nasıl da taşırdığını bilemezsiniz. İtirafımı okurken, dinleyiciler arasında benden evvel ölebilecek kişiler olma ihtimalinden söz etmişti, belki de üç dört kişi… Bununla, beni teselli edeceğini sanıyor, hah hah ha! İlkin, henüz kimse ölmedi; sonra, ölmüş olsalar bile bunun bana ne faydası dokunabilir acaba? Herkesi kendi gibi biliyor o. Hatta daha da ileri giderek bana hakaret ediyor; onurlu bir insan sessizce ölmesini bilirmiş, benim gibi bencil davranmazmış… Bu kadarı da fazla artık! Hayır, asıl bencillik onda, onun gibilerde! Prens, on sekizinci asırda yaşamış Stepan Glebov adında birinin ölümü hakkında bir şeyler biliyor musunuz? Dün tesadüfen okumuştum…”

“Kimmiş bu Stepan Glebov?”

“Büyük Petro zamanında kazığa oturtulmuş.”

“Aman Tanrım, kim olduğunu şimdi hatırladım! Ayazda, sırtında deri bir paltoyla kazıkta on beş saat kalmış, büyük bir ruh soyluluğu içinde ölmüş. Evet, ben de okumuştum… Ama ne demek istiyorsunuz?”

“Tanrı böyle ölümleri bazılarına verir ama bize vermez. Siz benim Glebov gibi öleceğime inanmıyorsunuz herhalde?”

“Hayır” dedi Prens sıkılarak. “Ben sadece… demek istedim ki… sizin.. Glebov’a benzemediğinizi söylemek istemiştim… Siz o çağda…”

“Glebov gibi değil de Osterman gibi ölmenin bana daha çok yakışacağını mı söylemek istiyorsunuz?”

Prens şaşırdı: “Hangi Osterman?”

“Osterman, diplomat Osterman, o da Petro döneminde yaşamış…” dedi İpolit utanarak.

İkisi de şaşkın ve mahcuptu. Prens heceleri uzata uzata: “Yo, hayır!” dedi. “Bana kalırsa… siz asla Osterman gibi olamazsınız.”

İpolit yüzünü buruşturdu.

Prens, sözlerini düzeltme amacıyla devam etti. “Neden böyle düşündüğümü izah etmek istiyorum” dedi. “O dönemin insanları, günümüzün insanlarından çok farklıydı, buna daima şaşmışımdır… Sanki başka bir hamurdan yapılmış gibi… O çağda insanlar tek bir ideye sahiptiler… Şimdikiler ise daha sinirli, daha duygulu, aynı anda iki üç düşünceye sahip olabiliyorlar… Bunu kastetmiştim…”

“Anlıyorum, demin söylediklerimi kabul etmeme saflığınız yüzünden beni avutmaya çalışıyorsunuz. Hah hah ha! Tam bir çocuksunuz Prens! Beni porselen bir fincanmışım gibi görüyorsunuz. Kırmaktan korkuyorsunuz… Zararı yok, kızmıyorum. Epey ilginç bir konuşmaydı… Bilin ki Osterman’dan farklı biri olmak isterdim… Osterman için dirilmeye değmezdi… Ayrıca olabildiğince çabuk ölmem gerektiğini anlıyorum, yoksa kendim… Neyse… Hoşça kalın! Peki, siz söyleyin bakalım, benim için en iyi ölüm hangisi? Yani en… erdemli olanı…”

“Yanımızdan geçerken mutluluğumuzu bize bağışlayın” dedi Prens alçak sesle.

“Hah-hah-ha! Ben de böyle düşünüyordum! Tıpkı buna benzer bir cümle bekliyordum… Ne kadar… Neyse… Hoşça kalın Prens, hoşça kalın!”

VI

Varvara Ardalyonovna'nın ağabeyine verdiği haber doğruydu. O günün akşamı Epançinler'in villasında, Prenses Belokonskaya'nın da katılacağı bir davet veriliyordu. Bu davet, yüreği sadece sevgili kızlarının mutluluğu için çarpan ve işleri sürüncemede bırakmak istemeyen Lizaveta Prokofyevna'nın üstelemesiyle, aceleyle ve gereksiz bir telaş içinde kararlaştırılmıştı. Ayrıca Prenses Belokonskaya şehirde fazla kalmayacaktı… Yüksek sosyete onun sözüne çok önem veriyordu. Anne babaya göre eğer yaşlı kadın Aglaya'nın nişanlısına seçkin tabakanın kapılarını açarsa, "onda gerçekten bir tuhaflık varsa bile bunun pek önemli olmadığı" sonucuna varılmış olurdu. General Epançin ve karısı nedense buna bir türlü karar veremiyordu. "Prenste bir tuhaflık var mıydı, varsa ne boyuttaydı?" İşte tam da bu noktada yetki sahibi kimselerin öne süreceği dostça düşüncelere ihtiyaç duyuluyordu. Prensi, hakkında hiçbir şey bilmediği yüksek sosyeteye bir an evvel lanse etmek gerekiyordu. Yalnızca birkaç aile dostunun katılacağı sade bir davet olması planlanıyordu. Belokonskaya dışında, son derece saygın bir adamın eşi de gelecekti. Gençlerden de Belokonskaya'yla birlikte gelecek olan Yevgeni Pavloviç başı çekiyordu.

Prens, söz konusu davete Belokonskaya'nın da katılacağını üç gün evvel, davetten ise bir gün önce öğrenmişti. Aile üyelerinin sıkıntılı yüzlerinden ve telaşlarından, uyandıracağı izlenim konusunda tedirginlik duyduklarını anladı. Ama Epançinler de herkes gibi saflığı yüzünden Prensin, bu kuşkulardan habersiz olduğuna inanıyorlardı. Prens, aslında bu davete fazla önem vermiyordu, farklı türden kaygıları vardı. Aglaya gitgide daha hırçın oluyor, bu da onu çok üzüyordu. Yevgeni Pavloviç'in de beklendiğini duyunca Prens sevinmişti, onu epeydir görmek istediğini söyledi. Nedense onun bu sözlerinden kimse hoşlanmamıştı. Aglaya öfkeyle odadan çıktı ve ancak geç vakit, Prens gitmek üzereyken dönüp ona birkaç söz söyledi.

"Yarın akşamki davete kadar bize gelmeseniz daha iyi olur, ben böyle istiyorum" dedi. "Misafirler toplanınca gelirsiniz. Yarın akşam davet verdiğimizi biliyorsunuz sanırım?"

Aglaya bu sözleri sabırsızlıkla ve sertçe söyledi. İlk defa davetten bahsediyordu. Bu fikre hiç sıcak bakmadığını herkes fark etmişti. Bu konuda annesi ve babasıyla kavga etmeye can atıyor ama gururu ve utangaçlığı yüzünden kendini tutuyordu. Prens, genç kızın da onun adına

korktuğunu ama bunu açıklamak istemediğini anladı. Birden kendisi de korktu.

“Evet ben de çağrıldım” dedi.

Prens nasıl devam edeceğini bilmediği için konuşmakta zorlanıyordu.

Aglaya kendisinin de anlam veremediği bir öfkeyle, “Bir kez olsun, sizinle ciddi konuşmak mümkün mü?” dedi.

“Ta…tabii… Sizi dinliyorum… Çok sevinirim” diye kekeledi Prens.

Aglaya bir an sustu, sonra isteksizce devam etti:

“Bu konuda onlarla tartışmak istemedim. Bazı durumlarda tutumlarına akıl erdirmek mümkün değil… Annemin yüksek sosyetenin o kadar önem verdiği bazı görgü kurallarına bağlılığına hiç anlam verememişimdir, bunlardan hep nefret etmişimdir. Babama sözüm yok bu konuda. Annem aslında son derece soylu bir yüreğe sahip; asla bir adilik yapmaz… Ama şu yaşlı kadının önünde eğiliyor. Belokonskaya’dan söz ediyorum; cadının biridir ama akıllıdır. Hepsini de avucunun içine almasını bilir. Aşağılık bir durum… Gülünç üstelik… Biz orta sınıf bir aileyiz, nedir bu sınıf atlama hevesi anlamıyorum. Ablalarım da anneme uydu, şu Prens Şç. akıllarını çeldi. Yevgeni Pavloviç gelecek diye neden o kadar sevindiniz?”

“Aglaya” dedi Prens. “Anladığım kadarıyla… yarınki davette bir pot kıracağımdan korkuyorsunuz…”

“Sizin için korkmak mı?” diye parladı genç kız. “Neden korkayım ki? Mahcup olmanızdan bana ne? ‘Pot kırmak’ da ne demekmiş? Adi bir deyim.”

“Öğrenciler kullanır.”

“Ben ne diyorum? Kaba bir öğrenci deyimi işte! Ancak siz yarın da böyle konuşmak niyetindeyseniz ona bir diyeceğim yok tabii. Belki iyi bir izlenim uyandırırsınız! Yazık ki salona uygun biçimde girmeyi biliyorsunuz; bunu nereden öğrendinizse artık? Herkes size bakarken, kibarca bir fincan çay içmeyi becerebilir misiniz?”

“Sanırım becerebilirim…”

“Çok yazık, gülme fırsatını kaçırdım. Hiç olmazsa salondaki Çin vazosunu kırın, çok değerlidir. Benim hatırım için kırın… Annem çılgına döner ve herkesin önünde ağlamaya başlar. Çünkü ona çok değer veriyor!

Size yakışanı yapıp şu vazoya bir tekme atın. Hatta kasten, onun yanına oturun.”

“Aksine, elimden geldiği kadar ondan uzak oturmaya çalışacağım. Beni uyardığınız için teşekkür ederim.”

“Sakarlık etmekten korktuğunuzu anlıyorum! Hadi diyelim bunu geçtik, bahse girerim mutlaka ciddi, bilgece bir konu hakkında nutuklar atmaya başlarsınız… Çok uygun, yerinde bir davranış olur!”

“Sanırım… Saçma olur…”

Aglaya sabrını yitirerek: “Beni iyi dinleyin” dedi. “İdam cezasından, Rusya’nın ekonomik durumundan ya da ‘güzelliğin dünyayı kurtaracağından’ söz edecek olursanız eğer… çok gülerim… Ama sizi uyarıyorum bir daha gözüme görünmeyin! Anladınız mı? Ciddi söylüyorum!”

Aglaya bu tehdidinde gerçekten de ciddiydi. Sözlerinde, bakışlarında, Prensin o ana dek hiç görmediği, bambaşka ve kesinlikle şakaya benzemeyen bir anlam vardı.

“Bu söylediklerinizden sonra artık mutlaka… nutuklar çekip vazoyu kırarım… Şu ana dek korkmuyordum ama şimdi pot kıracağımdan eminim.”

“Öyleyse susun, sessizce oturun.”

“Bu artık mümkün değil… Korkumdan konuşmaya başlayacağımdan ve vazoyu kıracağımdan eminim. Belki yere düşecek ya da bir tür sersemlik yapacağım. Çünkü daha önce başıma geldi. Bütün gece düşümde bunu göreceğim. Neden bana bundan söz ettiniz ki?”

Aglaya ona somurtarak baktı.

“Biliyor musunuz? En iyisi yarın hiç gelmeyeyim! Hasta olduğumu söylerim, olur biter” dedi Prens.

Ağlaya ayağıyla yere vurdu. “Tanrım görülmemiş şey! Gelmeyecekmiş… Sırf onun için verilen bir davete hasta olduğunu söyleyip gelmeyecekmiş! Tanrım, sizin gibi akılsız bir adamla iş yapmak ne zormuş…”

“Tamam tamam!” diye sözünü kesti Prens. “Geleceğim… Şerefim üzerine yemin ediyorum, geleceğim ve akşam boyunca tek söz bile etmeyeceğim. Böyle yapmak en iyisi.”

“Çok da iyi edersiniz. Demin hasta olduğumu söyleyip gelmem diyordunuz; bu sözleri, böyle bahaneleri nereden bulduğunuzu söyler misiniz? Yoksa sırf beni sinirlendirmek için, kasten mi böyle konuşuyorsunuz?”

“Özür dilerim, bir daha öğrenci ağzı kullanmayacağıma söz veriyorum. Benimle ilgili… korkularınızı anlıyorum… Lütfen kızmayın! Beni düşünmeniz, benim için endişelenmeniz beni mutlu ediyor. Bir yandan korkuyorum ama aynı anda da sevinçliyim. Bu korkuya aldırdığım yok, gelip geçecektir. Ama Tanrım… Aglaya, sevinç kalacak… Sizi ne kadar sevdiğimi bir bilseniz, hâlâ iyi kalpli küçük bir çocuk oluşunuzu… Ah, ne kadar sevimli oluyorsunuz isteyince!”

Aglaya kızmak üzereydi ama bir anda, içini hiç ummadığı bir duygu kapladı. “İleride bir gün… Size söylediğim kaba sözler yüzünden bana kızmaz mısınız?”

“Neler söylüyorsunuz böyle? Bakın işte yine kızardınız… Bakışlarınız karardı! Bu beni korkutuyor Aglaya, eskiden böyle değildiniz. Sebebini biliyorum.”

“Susun, susun!”

“Hayır, her şeyi açık açık söylemek daha iyi… Evvel de söylemiştim ama bana galiba inanmadınız… Aramızda biri var…”

“Susun, susun, susun!” diye heyecanla sözünü kesti Aglaya ve Prensi kolundan sımsıkı yakalayarak ona korkuyla baktı. Tam o anda genç kızı çağırdılar ve o aceleyle kaçıp gitti.

Prens bütün gece ateşler içinde dönüp durdu. Çok tuhaf, birkaç gündür her gece ateş basıyordu. Yarı baygın halde aklına bir düşünce takıldı. Ertesi gün davetin tam ortasında, herkesin önünde ya bir kriz geçirirse? Başına evvelden gelmişti bu… Bunu düşünür düşünmez her yanı buz kesildi. Bütün gece kendini garip, hiç tanımadığı bir kalabalığın arasında gördü. Herkes onun “konuşması”ndan bahsediyordu. Susması gerektiğini bildiği halde etrafındakileri bir konuda ikna etmek için dur durak bilmeden konuşuyordu. Yevgeni Pavloviç ve İpolit de dinleyenler arasındaydı ve birbirleriyle sıkı dostmuş gibi görünüyorlardı.

Saat dokuza gelmeden evvel uyandığında, başı ağrıyordu ve birbirinden karmaşık düşüncelerin etkisindeydi. Sebebini bilmiyordu ama Rogojin’i

görmek, onunla uzun uzun konuşmak ihtiyacı duyuyordu. Ardından İpolit'e gitmeye karar verdi. Yüreği anlamlandıramadığı duygularla öylesine doluydu ki o sabah yaşadıkları ilgisini uyandırsa da dikkatini tam olarak veremiyordu. Bu olaylardan biri de Lebedev'in ziyareti oldu.

Lebedev saat dokuzu biraz geçe, onu görmeye geldi. Her halinden sarhoş olduğu belliydi. Prens, son zamanlarda başka işlerle fazlaca meşgul olsa da General İvolgin ayrıldığından beri, yani üç gündür, Lebedev'in davranışlarında ve kılık kıyafetindeki değişiklikleri fark etmişti. Lebedev tam anlamıyla kendini bırakmıştı. Üstü başı lekeli, kravatı yamuk, redingotunun yakası yırtılmış bir halde dolaşıyordu. Ara ara çıkardığı gürültü daha girişten duyuluyordu. Vera bir keresinde ağlayarak gelip bir şeyler anlatmıştı. Lebedev, göğsünü yumruklayarak konuşmaya başladı, belli ki bir sebepten dolayı kendini suçluyordu.

"İhanetimin ve alçaklığımın cezasını çektim… Bir tokat yedim!" dedi acı acı.

"Tokat mı? Bu kadar erkenden mi? Kimden?"

"Tokat yemenin, cezalandırılmanın saati mi olur?" dedi Lebedev alaylı alaylı gülümseyerek.

"Maddi bir ceza olsa belki fark eder… Ama söz konusu ahlâki anlamda bir ceza… Manevi bir tokat attılar bana!"

Lebedev davet beklemeden oturdu ve olayı aktarmaya başladı. Anlattıkları o kadar ipe sapa gelmez şeylerdi ki Prens, kaşlarını çatarak dinlemeye koyulsa da birkaç sözcükten sonra şaşkınlıktan taş kesildi… Lebedev gerçekten de çok tuhaf şeyler anlatıyordu.

Lebedev söze bir mektupla başladı; nedense Aglaya İvanovna'nın da ismini andı… Daha sonra galiba Prensi bir şeyle suçladı ve ona gücendiğini belirtti. Lebedev, Nastasya Filipovna'yla ilgili kendisine güven göstermiş ama sonradan kaba olarak nitelendirilebilecek bir biçimde onu kendisinden uzaklaştırmıştı; öyle ki son olarak sorduğu masumca soruyu bile cevapsız bırakmıştı. Sarhoş, gözyaşları arasında artık dayanamadığını, evvelden herkes hakkında, Rogojin, Nastasya Filipovna'nın kendisi ve arkadaşları, Varvara Ardalyonovna, hatta biricik kızı Vera'nın vasıtasıyla Aglaya İvanovna hakkında bile pek çok şey bilirken, şu anda olan biten her şeyden uzak tutulduğundan yakındı. "Ya kim Lizaveta Prokofyevna'ya anonim

mektuplar göndererek, ona Nastasya Filipovna’nın durumu ve ilişkileri hakkında bilgi verdi? Heh heh, sorarım size, kim?”

“Siz miydiniz?” diye bağırdı Prens.

“Bendim tabii” dedi sarhoş, gururla. “Bugün de, yarım saat evvel… son derece soylu kadın ve anneye, önemli bir olay konusunda bilgi vermek istediğime dair haber gönderdim. Mektubumu hizmetçi kızla arka kapıdan yolladım. Kabul etti.”

Prens kulaklarına inanamıyordu. “Az önce Lizaveta Prokofyevna’yı mı gördünüz?”

“Evet… ve manevi bir tokat yedim… Mektubumu bana aynen iade etti, hiç açmadan suratıma fırlattı, kolumdan tutup kapı dışarı etti. Tam olarak değil tabii… Mecazi anlamda… Ama bunun fiziksel olarak bir kapı dışarı etme olayına dönüşmesi için pek az kalmıştı!”

“Ne mektubundan söz ediyorsunuz?”

“Size söylememiş miydim? Heh heh he! Oysa söylediğime emindim… Elime bir mektup geçti de…”

“Nasıl bir mektup, kim yazmış, kime yazmış?”

Lebedev’in açıklamalarından bazıları zor anlaşılıyordu, yine de Prens anlatılmak istenenleri anladı. Söz konusu mektup erkenden, bir hizmetçi tarafından yazılı kişiye verilmek üzere, Vera Lebedeva’ya gelmişti. “Önceden de olduğu gibi…” aynı kişiden geliyordu. Ama bu kez o kadına yazılmamıştı… (Lebedev aynı kişi derken Aglaya’dan bahsediyordu, kendi tabiriyle masum ve soylu bir General kızını, bir… kamelyadan ayırt etmek için) “Mektup, ismi ‘A’ harfiyle başlayan kişi tarafından yazılmıştı…”

“Nasıl olur? Nastasya Filipovna’ya mı yazmış? Saçma!” diye bağırdı Prens.

Lebedev gülümseyerek göz kırptı: “Nastasya Filipovna’ya ya da Rogojin’e ya da başka birine de yazılmış olabilirdi… Hatta bir defasında Terentyev’e de yazmıştı…”

Lebedev, her an konudan konuya atladığı için Prens sustu ve söyleyeceklerini bitirmesini bekledi. Sonunda Prensin açıkça anlayabildiği tek şey, Lebedev’in şu ya da bu şekilde söz konusu mektubu Vera’dan çaldığı ve belirli bir amaçla Lizaveta Prokofyevna’ya götürdüğüydü.

Büyük bir telaşla: “Aklınızı mı oynattınız?” diye bağırdı.

Lebedev öfkeyle, “O kadar da değil sayın Prens” diye cevap verdi. “Doğruyu söylemek gerekirse, size hizmet etmek için ilk anda bu mektubu size vermeyi düşündüm ama anaların en soylusunu durumdan haberdar etmeyi daha yararlı gördüm. Daha önce de ona bu tür hizmetlerde bulunmuştum, imzasız mektuplar şeklinde… Saat sekizi yirmi geçe beni kabul etmesi için yazdığım mektubu ‘Gizli muhabiriniz’ diye imzaladım. Beni hemen, büyük bir heyecanla, arka kapıdan çok soylu annenin yanına aldılar…”

“Ya sonra?”

“Sonrasını biliyorsunuz. Az kaldı dövecekti beni. Mektubu suratıma fırlattı. Bir an için tereddüt ettiğini fark ettim ama sonra fikir değiştirdi. ‘Bunu vermek için senin gibi birini görevlendirdiklerine göre, götür ver!’ diyerek mektubu fırlattı. Gücenmişti. Yüzüme karşı bunları söylemekten çekinmediğine göre, gerçekten ağrına gitmişti.”

“Mektup nerede şimdi?”

“Hâlâ bende, işte…”

Bunu söyledikten sonra Lebedev, Aglaya’nın Gavrila Ardalyonoviç’e yazdığı mektubu Prense verdi. Bu, Gavrila Ardalyonoviç’in iki saat sonra kız kardeşine zafer kazanmış bir tavırla göstereceği mektuptu.

“Bu mektup sizde kalamaz.”

“Onu size veriyorum, size getirdim” dedi Lebedev heyecanla. “Geçici bir ihanetten sonra, bütün aklım ve yüreğimle tekrar hizmetinizdeyim! Büyük Britanya’da, İngiltere’de, Thomas Moor’un dediği gibi: ***“Yüreğimi hançerleyin ama sakalıma dokunmayın. culpa, mea culpa!***[34]***”***

“Bu mektup hemen adresine ulaşmalı” diye üsteledi Prens. “Ben veririm…”

“Şey acaba… vermeseniz diyorum daha iyi olmaz mıydı, sayın Prensim... Daha iyi olmaz mıydı?”

Prens öfkeyle öyle bir sıçradı ki Lebedev neredeyse kaçacaktı. Ama kapıya varınca durdu, bağışlanır diye bekledi.

“Ah Lebedev, insan bu kadar alçalabilir mi?” diye acıyla bağırdı Prens. Lebedev bağışlandığını anlayıp rahatladı.

Göğsünü yumruklayarak, “Alçağım ben, alçak!” dedi gözyaşları dökerek.

“Nedir bu her şeyi bilmek merakınız… Yaptığınız şey muhbirlikten başka bir şey değil… Neden imzasız mektuplar gönderip o iyi yürekli soylu kadını huzursuz ettiniz? Amacınız neydi? Elinize ne geçeceğini zannettiniz?”

“Benimki sadece masum bir merak ve… hizmet etme, faydalı olma arzusu…” diye mırıldanıyordu Lebedev.

“Sabah Lizaveta Prokofyevna’nın huzuruna bu kılıkta mı çıktın?” diye iğrenerek sordu Prens.

“Ha…yır… Manevi olarak cezalandırıldıktan sonra… üzüntümden… böyle…”

“Tamam, tamam, şimdi beni rahat bırakın.”

Bütün bunları duymak çok ağırdı. Prens, Aglaya’nın büyük bir endişe ve huzursuzluk içinde olduğunu, çok acı çektiğini anladı. “Kıskanıyor” diye fısıldadı Prens kendi kendine. İnsanları ve hayatı tanımayan ateşli ve gururlu genç kızın kafasından kim bilir neler geçiyordu? Prens mühürlü mektubun adresine tekrar baktı. Aglaya’dan kuşkulanması mümkün değildi, ona bütünüyle güveniyordu. Onu asıl endişelendiren Gavrila Ardalyonoviç’ti, ona güvenmiyordu. Mektubu kendi elleriyle götürmeye karar verdi, hatta yola bile çıktı ama yolda fikrini değiştirdi. Ptizin’in evine yaklaştığı sırada, Kolya’yla karşılaştı ve mektubu kardeşine vermek üzere ona teslim etti. Ganya, mektubun bu kadar el değiştirdiğini hiç anlamadı. Prens eve dönünce, Vera Lukyanovna’yı çağırdı ve mektubun adresine ulaştığını söyleyerek onu rahatlattı, yatıştıracak şeyler söyledi. Çünkü kız, ağlayarak, hâlâ mektubu arıyordu. Mektubu babasının aldığını öğrenince çok telaşlandı. (Vera daha sonra Prense, Rogojin’le Aglaya İvanovna arasında pek çok kez gizlice aracılık yaptığını itiraf etti. Bunun Prense zarar verebileceği genç kızın aklına gelmemişti.) Prens altüst olmuştu. Öyle ki, biri koşarak gelip ona Generalin hasta olduğunu söylediğinde, ilk anda neler olduğunu anlayamadı. Ama bu olay kendine gelmesini sağladı. Akşama dek bütün gününü Nina Aleksandrovna’nın yanında geçirdi. (Doğal olarak hastayı oraya taşımışlardı.) Hiç yardımı dokunmasa bile Prens, insanın zor anlarında yanında olmasını isteyeceği türden biriydi. Kolya çok üzülmüştü,

sürekli ağlayarak koşuşturuyordu. Doktor çağırmaya gitti ve üç doktor getirdi; eczaneye, berbere koştu. General bir nebze daha iyiydi ama belleği yerinde değildi. Doktorlar "durumun hâlâ tehlikesini koruduğunu" söylüyordu. Varya ve Nina Aleksandrovna hastanın yanından ayrılmıyorlardı. Ganya yıkılmıştı ama yukarı çıkmak istemiyor, babasını görmekten bile korkuyordu. Ellerini ovuşturarak Prensle konuşurken, bir aralık, "Böyle bir anda hasta olması… Sanki kasıtlı olarak!" dedi. Prens, bu sözlerdeki gizli anlamı kavradı. İpolit, Ptizin'in evinde değildi. Lebedev akşama doğru koşarak geldi; sabahki konuşmalarından sonra o ana dek, aralıksız uyumuştu ve ayılmış gibiydi; sanki kardeşiymiş gibi hastanın başucunda gözyaşı döküyordu. Nedenini belirtmeden kendi kendini suçluyor, durmadan Nina Aleksandrovna'ya "müteveffanın" (Lebedev, nedense hâlâ hayatta olan Generalden böyle söz etmekte direniyordu) büyük, muazzam bir adam olduğunu söylüyor ve sanki bir yararı dokunacakmış gibi, bunda ısrar ediyordu. Nina Aleksandrovna, gözyaşlarının içten olduğuna inanarak, sonunda neredeyse şefkatle, "Lütfen üzmeyin kendinizi bu kadar, ağlamayın artık. Tanrı sizi bağışlar!" dedi. Lebedev gösterilen bu tavırdan öylesine etkilendi ki, bütün gece Nina Aleksandrovna'nın yanından ayrılmadı. (Generalin ölümüne dek sabahtan akşama kadar hep orada kaldı.) Lizaveta Prokofyevna, yaşlı adamın durumunu öğrenmek için o gün iki defa adam gönderdi. Prens, akşam saat dokuzda, Epançinler'in salonuna girdiğinde, Lizaveta Prokofyevna, onu hastanın durumuyla ilgili sorular yönelterek karşıladı. Prenses Belokonskaya'nın hastanın ve Nina Aleksandrovna'nın kim oldukları hakkındaki sorularını, Generalin karısının içten ve konuya önem verdiğini göstererek cevaplaması, Prensin çok hoşuna gitti. Aglaya'nın ablalarının daha sonra söylediklerine göre Prens "alçak gönüllü, sakin, ağırbaşlı" davranmış, "gereksiz söz ve davranışlardan kaçınarak" konuşmuştu. Ayrıca giyim kuşamı da kusursuzdu. Önceden korkulduğu gibi salona girerken "yere yığılmamış" aksine herkeste çok iyi bir izlenim bırakmıştı. Diğer taraftan Prens de oturup çevresini süzdükten sonra, bu davetin hiç de Aglaya'nın onu korkuttuğu gibi olmadığını düşündü. Hayatında ilk kez yüksek sosyetenin karşısındaydı. Bazı sebeplerden dolayı uzunca bir süredir bu sihirli çevreye katılmak istiyordu; bu yüzden büyüleyici olarak nitelendirdiği bu ilk izlenim, onun için çok önemliydi. Bütün bu insanların bir arada olmak üzere yaratıldıklarını, Epançinler'de o akşam toplanan

misafirlerin, sanki eskiden beri tanıdığı arkadaşları olduğunu düşündü. Davranışlarındaki zarafet, sadelik ve içtenlik karşısında Prens, kendini bir masalın içindeymiş gibi hissediyordu. Bütün bu sadelik, kibarlık, hitabet, soyluluk ve kendi değerini bilme özelliklerinin sahte olma ihtimali, Prensin aklından bile geçmiyordu. Misafirlerin çoğu, saygı uyandıran görünüşlerine rağmen boş insanlardı; sahip oldukları nitelikleri miras yoluyla kazandıklarının farkında bile değillerdi. Prens, ilk etkinin çekiciliğine kapılarak bunları aklına bile getirmemişti. Mesela, dedesi olacak yaştaki saygın adamın, kendisi gibi deneyimsiz bir delikanlıyı dikkatle dinlediğini, hatta düşüncelerini takdirle karşıladığını gördü. Birbirlerine yabancı oldukları ve ilk kez karşılaştıkları halde, herkes ona karşı son derece içten ve kibar davranıyordu. Prensin duyarlılığını etkileyen de bu ince terbiyeydi. Belki de içinde bulunduğu ruh hali onu bu şekilde algılamaya itiyordu. Bütün bu insanlar birbirlerine ve Epançinler'e bağlı göründükleri halde, aslında hiç de öyle değillerdi. Orada, Epançinler'i asla kendilerine eşit olarak görmeyen kimseler vardı. Birbirlerinden kıyasıya nefret edenler de vardı. Yaşlı Belokonskaya, saygın ve soylu adamın karısından hayatı boyunca hiç haz etmemişti; saygın ve soylu adamın karısı da Lizaveta Prokofyevna'yı hiç sevmezdi. Gençliğinden beri Epançinler'i himayesine alan ve bu akşam başköşede oturan "saygın ve soylu adam", İvan Fedoroviç'in gözünde öylesine yüceydi ki ona karşı korkuyla karışık sonsuz bir saygıdan başka bir şey duymuyordu. Bu adamı bir an için Olimpos dağındaki Jüpiter gibi değil de kendisine eşit biri gibi görmeye kalkışacak olsa, bu düşüncesi için kendini aşağılardı. Burada senelerce birbirlerini görmemiş, düşman değilse de birbirlerine hiç ilgi duymayan kişiler de vardı ve hepsi de sanki daha dün birlikte güzel zaman geçirmiş gibi dostça bir araya gelmişlerdi. Aslında pek kalabalık bir davet değildi. Belokonskaya ve "saygın ve soylu adamın" karısı dışında, Alman ismi taşıyan, kont ya da baron olan, nüfuzlu bir general de vardı. Pek fazla konuşmayan ve devlet işlerinden çok iyi anladığı söylenen bu adam, nedense bir âlim olarak da ün salmıştı. "Rusya'dan başka" her şeyi bilen, "derinliği sonradan anlaşılan" cümleler kullanan bir yöneticiydi. Bu tür adamlar, garipsenecek kadar uzun hizmet yıllarından sonra öldüklerinde, çok iyi bir mevkiye sahip olmuş ancak kahramanlıklara karşı düşmanca duygular besledikleri için büyük kahramanlıklar gösterememiş olsalar da, kahramanlık gerektirecek kadar büyük rütbelere ulaşmışlardır. Bu General, İvan Fedoroviç'in doğrudan

bağlı olduğu amiriydi. İvan Fedoroviç, şükran duymaya yatkın yüreğinin bütün coşkusuyla, ona velinimeti gözüyle bakıyordu. Ama Alman isimli General ona karşı kayıtsızdı ve türlü hizmetlerinden yararlanmakla birlikte ilk fırsatta, yerine başkasını getirmekte tereddüt bile etmezdi. Davetliler arasında yaşlı, önemli, akrabası olmadığı halde Lizaveta Prokofyevna'nın akrabası sayılan bir adam da bulunuyordu. Mevki sahibi, özenilen, zengin, soylu, sağlam yapılı bir adamdı. İyi bir hatip olarak ünlenmişti. Asi tarafları olan ve çabuk parlayan biriydi ama bu iki özelliği de dozunda ve gayet hoştu. Hali, tavırları, bir İngiliz aristokratınki gibiydi; zevkleri de öyle… (Mesela kanlı bifteği, koşum takımlarını, uşak servisini severdi.) "Saygın ve soylu adam"ın yakın dostuydu. Lizaveta Prokofyevna, her nedense bu yaşlı, biraz hoppa ve kadınlara düşkün kişinin, bir gün Aleksandra'ya evlenme teklifinde bulunacağına inanıyordu. Genç davetlilerin arasında seçkinlikleriyle göz alan kişiler de vardı. Prens Şç. ve Yevgeni Pavloviç'in dışında, kadınlar arasında çok tanınan ve ünü bütün Avrupa'yı sarmış Prens N. göze çarpıyordu. Kırk beş yaşlarında, hâlâ çok hoş, güzel konuşan ve ufak tefek kayıplar göz önünde bulundurulmazsa servet sahibi biriydi. Zamanının çoğunu yurt dışında geçiriyordu. Son olarak, davetliler arasında aslında yüksek sosyeteye mensup olmayan bazı kişiler de vardı. Epançinler pek sık vermedikleri bu davetlere seçkin tabakaya ait kişilerle birlikte, orta tabakaya mensup insanları da çağırıyorlardı. Bu davranışlarıyla herkesin takdirini kazanıyorlardı; yerini bilen, sağduyulu insanlar oldukları söyleniyor, onlar da bundan gurur duyuyorlardı. Bu orta tabaka temsilcilerinden biri, Prens Şç.'nin yakın dostlarından, ciddi yüzlü, albay rütbesindeki bir mühendisti. Fazla konuşmayı sevmeyen biriydi; sağ elinin işaret parmağına imparatorun hediye ettiği bir yüzük takıyordu. Bu akşamki davette Alman asıllı bir şair bile mevcuttu. Rusya hayranı, otuz sekiz yaşlarında ve son derece düzgün olan bu adam, seçkin tabakanın önüne çekinmeden çıkartılabilir türdendi. Sevimsiz yanları olsa bile havalıydı. Kusursuz giyinmişti; iyi bir Alman burjuva ailesinden geliyordu. Yüksek sosyeteye girip sempatileri kazanmak konusunda fırsatlardan yararlanmayı da iyi bilirdi. Zamanında, büyük bir Alman şairinin önemli bir eserini Rusçaya çevirmiş ve bir de önsöz eklemişti. Gerektiğinde ünlü ama artık hayatta olmayan bir Rus şairiyle olan sıcak dostluğundan bahsediyordu. (Her fırsatta ünlü ama artık hayatta olmayan yazarlarla dostluklarından söz etmeyi seven o yazarlar sınıfına aitti.) Epançinler'e kısa süre önce "saygın

ve soylu adamın” karısı tarafından tanıtılmıştı. Bu kadın âlim ve edebiyatçıların velinimeti olarak tanınırdı; bazı yüksek mevkili kimselerin yardımıyla bir iki yazara maaş bile bağlatmıştı. Kocasından bir hayli genç, kırk beş yaşlarında, eskiden çok güzel olan bir kadındı. Eski alışkanlıklarına hâlâ bağlı, o yaştaki çoğu kadın gibi fazla gösterişli giyiniyordu. Pek zeki sayılmazdı; edebiyat konusundaki bilgi ve zevki de tartışılırdı ama güzel giyinmeye ne kadar düşkünse, güzel sanatlara da o kadar düşkündü. Adına pek çok eser ithaf edilmişti… Prensin katışıksız, salt altından yapılmış gibi gördüğü kalabalık böyleydi işte. O akşam orada bulunanların tümü hayatından pek memnundu. Hepsi de ziyaretleriyle Epançinler’e büyük bir jest yaptıklarına inanıyorlardı. Ne yazık ki Prens, bu ayrıntıdan habersizdi. Epançinler’in kızlarının kaderiyle ilgili bir kararı, kendisini “saygın ve soylu adama” göstermeden veremeyeceklerini akıl edemiyordu. Bu kişi ise Epançinler’in başına gelebilecek herhangi bir felaketi büyük bir soğukkanlılıkla karşılar ama kızlarını kendi fikri alınmadan nişanlayacak olsalar, buna çok alınırdı. Prens N. o gece salonda bulunmasının güneş doğmuş gibi bir etki uyandırdığına inanıyordu. Ev sahiplerini kendisinden çok aşağılarda görüyor ve bu inanç onlara karşı sevimli, hatta dostça davranmasına sebep oluyordu. Bu akşam, topluluğu kendine hayran bırakması için bir şeyler anlatması gerektiğini biliyor ve buna hazırlanıyordu. Prens Lev Nikolayeviç, az sonra onun anlattıklarını dinleyince, bu denli parlak, nükteli, neşe verici başka bir hikâye duymadığına inandı. Alman şairi bile varlığıyla bu evi onurlandırdığına inanıyordu. Ne var ki Prens, durumun içyüzünden haberdar değildi. Aglaya bunu hesaba katmamış ve Prensi bu konuda ikaz etmeyi düşünememişti. Genç kız bu akşam olanca güzelliğiyle gözleri kamaştırıyordu. Kız kardeşlerin üçü de çok güzel ve sade birer elbise giymişti. Yevgeni Pavloviç’in yanında oturan Aglaya, onunla dostça konuşup şakalaşıyordu. Yevgeni Pavloviç, belki de çevreye uyum sağlama ihtiyacı hissederek, her zamankinden daha ciddi görünüyordu. Yüksek sosyetede iyi tanınıyor ve ona kendilerinden biriymiş gibi davranılıyordu. Bu akşam şapkasında kurdeleyle gelmişti. Belokonskaya bundan ötürü kendisini övmüştü; başka biri olsa böyle bir amcanın yasını tutmayabilirdi Lizaveta Prokofyevna da kurdeleyi fark etmişti ama aklı bambaşka yerdeydi. Prens, Aglaya’nın kendisine iki üç kez dikkatle baktığını fark etti. Yüreği gittikçe daha da büyük bir mutlulukla çarpıyordu. Az konuşuyor, sorulara cevap vermekle

yetiniyordu. Konuşanları dinlerken sanki bulutların üzerinde gibiydi. Sonunda içine ilk fırsatta dışa vurulması gereken bir his doğdu…

VII

Prens, Yevgeni Pavloviç ve Prens N. ile konuşup şakalaşırken, Aglaya'ya kendinden geçmiş gibi bakarken, İngiliz hayranı yaşlı adam, "saygın ve soylu adam"la sohbet ediyordu. Heyecanla konuşurken, birden Nikolay Andreyeviç Pavlişçev'in ismini söyledi. Prens bunu duyunca hemen kulak kesildi.

X vilayetindeki büyük toprak sahiplerinin emlâkleriyle ilgili yeni düzenlemelerin karışıklığı hakkında konuşuyorlardı. Yaşlı adamın sonunda gülmeye başladığına bakılırsa İngiliz hayranının anlattıkları pek eğlenceli olmalıydı. Sözcükleri uzatarak sesli harfleri tatlı bir biçimde söyleyerek mülkünü, yeni düzenlemeler yüzünden nasıl satmak zorunda kaldığını anlatıyordu. Aslında paraya ihtiyacı olmadığı halde, burayı yarı fiyatına satmıştı. Aynı zamanda, harap, yararı olmayan ihtilaflı başka bir yere de elinden gitmesin diye para ödüyordu.

İvan Fedoroviç, Prensin bu konuşmayı ilgiyle dinlediğini fark etti. Ona yaklaşarak, alçak sesle "İvan Petroviç müteveffa Nikolay Andreyeviç Pavlişçev'in akrabasıdır… Sanırım akrabalarını arıyordun?" İvan Fedoroviç bir süredir Lev Nikolayeviç'le kimsenin ilgilenmediğini fark edince biraz endişelenmişti. Bu yüzden, konuşmaya katılması için onu teşvik ediyordu.

İvan Petroviç'in bakışlarıyla karşılaşınca: "Lev Nikolayeviç, babası vefat ettikten sonra Nikolay Andreyeviç Pavlişçev tarafından büyütülmüş" dedi.

"Çok memnun oldum" dedi İvan Petroviç. "Sizinle karşılaşmıştık. Az evvel İvan Fedoroviç tanıştırırken hatırladım. Sizi gördüğümde on, on bir yaşlarındaydınız ama fazla değişmemişsiniz. Yüzünüz aklımda kalmış…"

"Beni çocukken mi gördünüz?" diye sordu Prens; nedense çok şaşırmıştı.

"Ah, çok zaman oluyor!" diye sürdürdü İvan Petroviç. "Zlatoverhovo'da, kuzinlerimin evinde kaldığınız sırada. Eskiden oraya sık sık giderdim. Beni hatırlamıyor musunuz? Hatırlamayabilirsiniz… O zamanlar… bir hastalık geçiriyordunuz… Şaşırmıştım hatta…"

Prens heyecanla: "Hiçbir şey hatırlamıyorum" dedi.

Prensin eğitimiyle ilgilenen iki yaşlı kızın, İvan Petroviç'in kuzinleri olduğu anlaşıldı. Zlatoverhovo çiftliğinde otururlardı. Herkes gibi İvan Petroviç de Pavlişçev'in Prensle neden ilgilendiğini bilmiyordu. "O zamanlar bu konuda bilgi edinmeyi ihmal etmiş olabilirim" dedi. Yine de hafızası çok güçlüydü çünkü büyük kuzini Marta Nikitişna'nın, kendilerine emanet edilen küçük Prense karşı çok sert davrandığını hatırlıyordu. "Öylesine ki bir kez onunla sizin yüzünüzden kavga etmiştim, hasta bir çocuğa… sopa atmayı uygun bulmuyordum…" diye ilave etti. "Oysa Natalya Nikitişna, size sevgi ve şefkat gösterirdi. Şimdi ikisi de X eyaletinde oturuyorlar. Pavlişçev onlara küçük bir miras bıraktı. Ama hâlâ hayatta olup olmadıklarını bilmiyorum. Sanırım Marta Nikitişna manastıra çekilmek istiyordu, ancak emin değilim, başka biri için duymuş olabilirim… Ah, tamam, bir doktorun karısı için söylemişlerdi…"

Prens, bu sözleri, duygu dolu gözlerle dinledi. Sonunda büyük bir heyecanla, son altı ayda ülke içinde yolculuk yaptığı sırada eski bakıcılarını ziyaret etme fırsatı yaratmadığı için kendini hiç bağışlamayacağını belirtti. Her gün oraya gitmeye niyetleniyor ama hep bir engel çıkıyordu… Bu kez ne olursa olsun, bakıcılarını ziyaret etmeye kararlıydı. "Demek Natalya Nikitişna'yı yakından tanıyorsunuz? Ne harika, ne iyi kadındı o! Marta Nikitişna da öyle… Özür dilerim, ama sanırım siz onun hakkında yanılıyorsunuz. Bazen sert davrandığı da oluyordu… Ama… benim gibi bir budalayla… nasıl sabrını kaybetmesin ki? Hi hi hi! Zaten o zamanki halimi siz de gördünüz… Nasıl olur da sizi hatırlamam bilmem ki… Biraz anlatın bana… Demek siz… Ulu Tanrım! Demek siz gerçekten Nikolay Andreyeviç Pavlişçev'in akrabasısınız?"

İvan Petroviç tebessümle Prensi süzdü. "İnanın bana" dedi.

"Oh, kuşkulanıyorum anlamında söylememiştim bunu… İnsan… hiç böyle şeyden kuşku duyar mı? Heh heh! Az da olsa… Heh-he… Demek istiyorum ki müteveffa Nikolay Andreyeviç Pavlişçev çok yüce, çok mükemmel bir insandı. İnanın-bana!"

Prens bunları tıkanarak söylüyor; daha doğrusu ertesi gün Adelaida'nın nişanlısı Prens Şç.'ye dediği gibi, "yüreği o kadar duygu doluydu ki boğuluyordu."

“Ben yüce gönüllü, mükemmel birinin akrabası olamaz mıyım?” diye güldü İvan Petroviç.

Prens mahcup olmuş, telaşlanmıştı; heyecanı gitgide artıyordu. “Tanrım” diye bağırdı. “Ben… Ben yine saçmaladım galiba ama bu doğal… Çünkü… Neyse… Başka bir şey demek istiyordum… Sorarım… Bu kadar önemli… yüce biriyle karşılaştırılınca ben neyim ki! Tanrı şahidimdir, insanların en yücesiydi, öyle değil mi?”

Prensin eli ayağı titriyordu. Neden birden böyle telaşlanıp huzursuzlaşmış, niçin konuşma konusuyla bağdaşmayacak ölçüsüz bir sevince kaptırmıştı kendini? Bunu açıklamak zor… Ama o anda çok heyecanlıydı. İvan Petroviç’e ve belki de orada bulunan herkese karşı sebebini bilmediği derin bir minnet duygusuyla dolmuştu. Mutluluktan kabına sığmıyordu. Sonunda İvan Petroviç ve “saygın ve soylu adam” onu merakla süzmeye başladılar. Prenses Belokonskaya da ona öfkeyle bakıyor, dudaklarını büzüyordu. Prens N., Yevgeni Pavloviç, Prens Şç., kızlar, herkes, konuşmayı kesip kulak kabarttılar. Aglaya korkmaya başlıyordu. Lizaveta Prokofyevna bayılacak gibiydi. Anne ve kızlar da tuhaf davranıyordu. O akşam Prensin sessiz sedasız durmasını kararlaştırmışlardı ama onun yalnız başına salonun bir köşesinde oturduğunu görünce kaygılanmışlardı, öyle ki Adelaida, salonun öbür tarafına giderek Prensi, Prens N. ve Prenses Belokonskaya’nın bulunduğu gruba bir şekilde dahil etmeyi düşünmüştü. Oysa şimdi, Prens konuşmaya dalınca, endişeleri artmıştı.

İvan Petroviç gülmeyi kesti ve ciddi bir sesle: “Onun mükemmel bir insan olduğu konusunda haklısınız” dedi. “Evet, harika bir insandı.” Biraz sustuktan sonra ilave etti. “Harika bir insan, çok da saygıdeğer biriydi…” dedi bir kez daha düşündükten sonra. “Saygıyı hak eden bir insandı…” Ve üçüncü defa sustuktan sonra sözünü “Bu bakımdan sizin böylesine…” diye bitirdi.

“Saygın ve soylu adam” anılarını yoklayarak, “Pavlişçev’in… Bir papazla tuhaf bir olayı olmuştu… İsmini unutmuşum ama herkes bundan bahsediyordu” dedi.

“Cizvit rahibi Guro” dedi İvan Petroviç. “Evet, işte bizim hayranlık uyandıran, saygıdeğer adamlarımız böyledir. Yine de soylu ve zengindi, mabeyinciydi ve sarayda kalsaydı… Derken birden memurluğu ve her şeyi

bir kenara itip bütün ilişkilerini keserek Katolikliğe geçti ve Cizvit oldu. Ve bunu da coşkuyla, sevinçle yaptı. Açıkçası, tam zamanında öldü… Evet, herkes bundan söz ediyordu…”

Prens kendini tutamadı.

“Pavlişçev… Pavlişçev mi Katolik oldu? İmkânsız bu!” diye bağırdı dehşet içinde.

“Neden imkânsızmış?” diye mırıldandı İvan Petroviç ciddiyetle. “Bu söz fazlaca iddialı, genç dostum… Aslında sizin müteveffaya çok büyük saygınız var… Gerçekten de yüce gönüllü bir adamdı. Ben zaten o düzenbaz Guro’nun başarısını da bu özelliklerine bağlıyorum. Bu iş yüzünden ne kadar üzüldüğümü, ne kadar koşuşturduğumu bir de bana sorun… Guro başımıza az işler açmadı!” Birden “saygın ve soylu adama” dönerek, “İnanın, vasiyetname üzerinde bile hak iddia etmeye kalkıştılar. Akıllarını başlarına getirmek için sıkı tedbir almak zorunda kaldım…” dedi. “Çünkü ne yapacaklarını iyi biliyorlar… Yaman adam bunlar! Tanrı’ya şükür ki olay Moskova’daydı. Hemen Konta başvurdum ve… hadlerini bildirdik…”

“Beni ne denli şaşırtıp üzdüğünüzü bilemezsiniz!” diye bağırdı Prens yeniden.

“Buna üzüldüm ama aslında önemli şeyler değil bunlar” dedi ve tekrar “saygın ve soylu adama” dönerek devam etti. “Geçen yaz, Kontes K. da, yurt dışındaki bir Katolik manastırına girmiş. Bizimkiler, özellikle de ülkeden uzaktayken, bu dalaverecilerin ellerine düşüyorlar…”

“Saygın ve soylu adam” asil bir tavırla konuştu. “Bütün bunlar bizim… yorgunluğumuzdan kaynaklanıyor” dedi. “Ayrıca bu insanların vaaz verme ustalığı, zarafeti ve kişiliği ağır basıyor. İnsan korkuyor… İtiraf edeyim beni de korkutmuşlardı. 1832’de Viyana’daydım. Ama ben pes etmedim, kaçtım. Hah hah ha!”

Prenses Belokonskaya araya girdi. “Dostum, duyduğuma göre o zamanlar Viyana’dan güzel Kontes Levitzkaya’yla Paris’e kaçmışsın. Görevini Cizvit yüzünden değil o dilber uğruna bırakmışsın.”

“Saygın ve soylu adam” bu tatlı hatıranın etkisiyle gülümsedi. “Cizvit yüzünden kaçmış oluyorum yine de” dedi. Ardından ağzı açık dinleyen Prens Lev Nikolayeviç’e dönerek, “Dininize çok bağlı görünüyorsunuz”

dedi. “Çok iyi. Şimdiki gençlerde buna pek rastlanmıyor.” Prensi daha yakından tanımak istiyordu, onunla ilgilenmesi için kendince bazı sebepleri vardı.

“Pavlişçev son derece akıllı bir adam ve gerçek bir Hıristiyandı” dedi Prens birden. “Nasıl oldu da… Hıristiyan olmayan bir düşünceyi benimseyebildi? Çünkü Katolik olmak Hıristiyan olmamak demektir!” Prensin gözleri parlıyordu.

“Saygın ve soylu adam” İvan Petroviç’e hayretle bakarak, “Bu kadarı da fazla” diye homurdandı.

“Katoliklik, Hıristiyanlık değil mi yani?” diye sordu İvan Petroviç iskemlesinde dönerek. “Nedir peki?”

Prens, büyük bir heyecanla ve gereksiz bir sertlikle: “Her şeyden evvel Hıristiyanlığa ait olmayan bir inançtır” dedi. “En önemlisi de bu. İkinci olarak da bence, Roma Katolik inancı tanrıtanımazlıktan da kötüdür. Evet, ben böyle düşünüyorum. Evet, böyle. Tanrıtanımazlık, insanı hiçliğe yöneltmekle yetiniyor ama Katolik inancı daha da ileri gidip yanlış yorumlanmış İsa’yı salık veriyor. Deccal’ı salık veriyor, yemin ederim! İnanın bana! Epeydir böyle düşünüyorum… Roma Katolikliği bütün yetkinin kilisede toplanması gerektiğine inanıyor. ***Non possumus***[35] diyor. Bence bir din bile değil, Batı Roma İmparatorluğu’nun bir uzantısı. İnançtan başlayarak her şey, bu temele dayanmaktadır. Papa bütün dünyayı zapt ederek kılıcı eline aldı. O zamandan beri de bu böyle devam edip gidiyor ama kılıcın yanına yalan, hile, bağnazlık, ihanet de ilave edildi. İnsanlığın en kutsal, en saf, en içten, en ateşli duygularıyla oynadılar. Her şeyi paraya, dünyevi yetkiye değiştiler. Bu Deccal öğretisi değil de nedir? Katoliklik, tanrıtanımazlığa nasıl yol açmaz? Nitekim tanrıtanımazlık, Roma Katolikliğinden doğmuştur! Katolikler, kendi kendilerine inanabilirler mi? Tanrıtanımazlık, onlara karşı duyulan nefretle güçlendi. Bu, Katolik yalanlarının ve ruhsal güçsüzlüğünün ürünüdür. Yevgeni Pavloviç’in de dediği gibi bizde ancak kökünü kaybetmiş bazı kimseler inançsızdır. Oysa Avrupa’da büyük halk kitleleri, inançlarını yitirmeye başladı. Onların inançsızlığı bilgisizlik ve yalandan, bugünkülerin ise bağnazlıktan, kiliseye ve Hıristiyanlığa nefret duyulmasından kaynaklanıyor.”

Prens nefes nefese durdu. Çok hızlı konuşmuş, sapsarı kesilmişti. Davetliler birbirlerine şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Sonunda “saygın ve soylu adam” açık açık gülmeye başladı. Prens N. saplı gözlüğünü çıkarıp Prensi incelemeye koyuldu. Alman şair, o ana dek durduğu köşeyi terk edip masaya yaklaştı; dudaklarında çarpık bir gülümseme vardı.

İvan Petroviç bir tür iç sıkıntısı ve çekingenlikle, sözlerini uzata uzata: “Çok abartıyorsunuz” dedi. “O kilisede de saygıya layık erdemli insanlar var…”

“Ben teker teker kilise temsilcilerinden bahsetmiyorum. Roma Katolikliğinden söz ediyorum. Kilise yok olabilir mi hiç? Asla böyle bir şey söylemedim.”

“Kabul ama bütün bunlar bilenen şeyler, ayrıca gereksiz de… İlahiyatla ilgili konular…”

“Hayır, değil! Bu konu yalnızca ilahiyatla ilgili değil, inanın bana! Bizimle ilgisi sandığınızdan çok daha fazla! Hatamız da buradan kaynaklanıyor. Bunun yalnızca din adamlarını ilgilendiren bir konu olduğunu sanıyoruz! Aslında sosyalizm de Katolikliğin bir ürünüdür! O da kardeşi tanrıtanımazlık gibi, çaresizlik ve umutsuzluktan kaynaklanıyor; Katolikliğe karşı ahlâki bir tepki oluşturuyor. Dinin kaybettiği manevi yetkiyi ele geçirmekle, insanlığın manevi susuzluğunu gidermeyi ve onu İsa eliyle kurtarmayı değil, baskıyla kontrol altına almayı hedefliyor. Sosyalizm zor kullanarak kılıçla, kanla ele geçirilmiş bir birlik peşindedir. “Tanrı’ya inanmak yasak, mal mülk edinmek yasak, kişilik sahibi olmak yasak, iki milyon kelle karşılığında ***fraternité ou la mort***!”[36] “Onu yapıtlarından tanıyacaksınız” deniliyor. Onlara karşı tepkimizi koymalıyız, hem de hemen! Batı’ya karşı sakladığımız ve artık onların hiç tanımadığı İsa’mızın zaferi parlamalı ve Batı’yı zorlamalıdır. Onların karşılarına Cizvitliğin yeminini yutmak için değil de Rus uygarlığını yaymak için çıkmalıyız. Ve kimse, vaazlarının gücü ve zarafetinden söz etmeye kalkışmasın…”

İvan Petroviç, etrafına telaş, hatta ürkekçe bakarak endişeyle: “İzin verin” dedi. “Sözleriniz ve yurtseverliğiniz övgüye değer tabii ama sanırım biraz abartıyorsunuz… En iyisi bu konuları bırakalım…”

“Abartılı değil, ben gerçekleri dile getiriyorum. Aslında daha söylenecek çok şey var, düşüncelerimi gereği gibi açıklayamıyorum. İzin verirseniz…”

Prens sustu, iskemlesinde dimdik oturmuş, ısrarla İvan Petroviç'i süzüyordu.

"Saygın ve soylu adam" sükûnetini bozmadan yumuşak bir sesle: "Sanırım velinimetinizin durumuna çok üzülüyorsunuz" dedi. "Belki de insanlardan uzak yaşadığınız için böyle tepki veriyorsunuz… İnsanlarla daha çok ilişki kurabilirseniz, sanırım herkes sizin gibi dikkat çekici bir genci kabul eder; böylece heyecanınız yatışır ve olayları daha soğukkanlı karşılayabilirsiniz… Ayrıca bu gibi olaylar pek enderdir… Bence bazıları doygunluk bazıları da can sıkıntısından kaynaklanıyor…"

"Evet, çok doğru!" diye bağırdı Prens. "Çok güzel dile getirdiniz… Can sıkıntısından kaynaklanmıyor, doygunluktan da değil, orada yanılıyorsunuz. Doygunluktan değil, susamışlıktan, hatta kavurucu bir boğaz kuruluğundan diyebiliriz! Pavlişçev'in durumu sizi şaşırtıyor, öyle değil mi? Bu davranışını çıldırmış ya da fazla yumuşak kalpli olmasına veriyorsunuz. Ama böyle değil. Taşkın Rus ruhu yalnız kendimizi değil, bütün Avrupa'yı şaşkınlığa uğratmaktadır. Bir Rus, Katolikliği kabul ederse, mutlaka Cizvit olur ve en baş sıraya geçip oturur. Tanrıtanımaz olursa, Tanrı'ya inancı kılıçla kökünden kazımak için hiç tereddüt etmez! Bu neden kaynaklanıyor? Bilmiyor musunuz? Rus tanrıtanımazlarını ve Rus Cizvitlerini yaratan, kibir, afra tafradan doğan kötü duygular değildir; bunun asıl nedeni manevi acı içinde olmaları, manevi susuzluk çekmeleridir… Yüce bir amaca hizmet etmeye hasrettirler, ellerindekini tanımadıkları için güvenecekleri bir yurda özlem duyuyorlar… Rus insanı, başkalarından çok daha kolay tanrıtanımazlığa sapar. Üstelik bununla da yetinmez, hiçe inandıklarının farkında olmadan tanrıtanımazlığa yeni bir dinmiş gibi inanırlar. İnanmaya bu kadar susamışız işte! 'Ayaklarının altında toprağı olmayan bir kimsenin Tanrısı da yoktur.' Bu düşünce benim değil. Bana bunu bir yolculuk esnasında tanıdığım eski bir inanan söylemişti. Aslında onun dediği daha farklıydı. 'Yurdunu inkâr eden, Tanrısını da inkâr etmiş demektir.' Rusya'da iyi eğitim görmüş kimseler arasından da Hlistov mezhebine girenler olduğunu bir düşünün… Hlistovlar neden tanrıtanımazlıktan, Cizvitlikten, Nihilizmden daha kötü olsun ki… Belki de öğretileri daha derindir. İşte, can sıkıntısının insanları ne hale getirdiğini görüyorsunuz… Susamış, ateşler içinde yanan Kolomb'un arkadaşlarına 'Yeni Dünya'nın kıyılarını gösteriniz; Rus insanına, 'Rus Dünyası'nın yollarını açınız; toprağın

içindeki bu gizli altını, bu cevheri bulmasına yardım ediniz. Ona insanlığın gelecekte ancak Rus düşüncesi, Rus Tanrısı ve İsa'sıyla yeniden doğabileceğini gösteriniz. O zaman şaşkın dünyanın karşısına çok güçlü ama doğru sözlü ve yumuşak başlı bir dev çıkacaktır göreceksiniz. Çünkü bizi de kendileri gibi gördüklerinden…"

Ama o sırada meydana gelen bir olay, hiç beklenmedik biçimde konuşanın sözünü kesti.

Aslında genç adamın bütün bu ateşli, dağınık, coşkun ve heyecanlı düşünceleri, soluk soluğa, sanki yetişemiyormuş gibi konuşmaları, tuhaf, gergin, tatsız bir olayın habercisi gibiydi. Prensi tanıyanlar utanarak, onun her zamanki uysal halini bildiklerinden görgü kurallarını hiçe sayan bu tavırlarını şaşkınlıkla izliyorlardı. Prensin böyle davranmasının sebebini anlamamakla birlikte bunun Pavlişçev'le ilgili olabileceğine de ihtimal vermiyorlardı. Bayanların köşesinde, ona çıldırmış gözüyle bakıyorlardı. Daha sonra Prenses Belokonskaya, "Bu sahne biraz daha uzasaydı, kaçacaktım" diye itiraf etmişti. Seçkin davetliler afallamıştı, yüksek mevkili General yüzünü iyice karartmıştı, albay put gibi duruyordu. Alman asıllı Rus şairin beti benzi atmış olsa da hâlâ tebessüm etmeye gayret göstererek etrafındakilerin tepkilerini ölçmeye çalışıyordu. Çok şaşıran ama herkesten evvel kendini toplayan İvan Fedoroviç, birkaç kez Prensin konuşmasını engellemeye çalışmıştı. Bunu başaramayınca, kararlılıkla yaklaştı. Bir dakika sonra, Prensin hastalığını öne sürerek onu dışarı çıkaracaktı; Prensin bu davranışlarının hastalığından kaynaklandığına içten inanıyordu. Ama olayların akışı değişiverdi.

Prens, salona girer girmez, Aglaya'nın bu kadar gözünü korkuttuğu Çin vazosundan olabildiğince uzağa oturmak istemişti. İnanılması zor ama içinde, bu vazodan ne denli uzak durursa dursun, onu bugün kesinlikle kıracağına dair bir önsezi vardı. Akşam boyunca yeni ve çok güçlü izlenimler içini doldurduğundan, önsezilerini unuttu. Pavlişçev'in ismini duyduğunda, İvan Fedoroviç onu İvan Petroviç'in yanına götürünce, Prens, masaya yaklaşmıştı. Böylece dirseğinin hizasında duran kocaman, görkemli Çin vazosunun yanındaki koltuğa oturmuştu.

Son sözlerini telaffuz ederken birden kalktı, koluyla geniş bir yay çizdi ve… bir çığlık koptu! Vazo ilkin, yaşlı adamlardan birinin başına düşmek üzere sallandı, sonra karşıya, son anda korku içinde yana eğilen Almanın

bulunduğu tarafa eğildi ve yere düştü. Gürültü, bağrış çağrışlar, halının üstünde birbirinden değerli kırık parçalar, korku, şaşkınlık, tam bir kargaşa yaşandı! Prensin durumunu ifade etmek zor! Bütün bu kargaşanın içinde o garip önsezisini hatırlamıştı. Utanç duygusuyla birlikte kehanetin gerçekleşmesinin verdiği bir şaşkınlık içindeydi. Bunda onu bu denli heyecanlandıran şeyin ne olduğunu anlayamamakla birlikte, bütün varlığıyla sarsılmıştı. Mistik olarak tanımlanabilecek bir korkuya kapılmıştı. Bir an sonra korkunun yerini aydınlığın, sevincin ve coşkunun aldığını hissetti… Soluğu daraldı ve… ama her şey geçti. Tanrı'ya şükür bu bir nöbet değildi! Rahatlayarak çevresine bakındı.

Uzun süre çevresindeki kargaşanın farkına varmıyor gibiydi; her şeyi görüyor ve anlıyordu, ama sanki masallardaki görünmeyen adam gibi odaya dalmış, burada bulunan insanları seyrediyordu. Kırık parçaların toplandığını ve hızlı konuşmaları duydu; Aglaya'nın kendisine garip garip baktığını fark etti. Genç kız sapsarı kesilmişti, yüzünde tuhaf bir ifade vardı ama bu kesinlikle öfke ya da kin değildi. Ona korku ve sevgiyle bakarken, başkalarına alevli gözlerle baktığını görünce Prensin yüreği tatlı tatlı sızladı. Sonunda herkesin oturduğunu ve sanki hiçbir şey olmamış gibi güldüklerini şaşkınlıkla fark etti. Derken gülüşmeler hızlandı, bu kez onun şaşkınlığına gülüyorlardı ama sevgi dolu ve dostça gülüşmelerdi bunlar. Pek çoğu onunla kibarca konuşuyordu. Özellikle Lizaveta Prokofyevna ona güzel sözler söylüyordu. Birden İvan Fedoroviç'in sevgiyle omzuna vurduğunu duydu. İvan Petroviç de gülüyordu. "Saygın ve soylu adam" Prensin elini tuttu, öteki eliyle de Prensinkine hafifçe vuruyor, küçük bir çocukmuş gibi onu yatıştırmaya çalışıyordu. Sonunda Prensi yanı başına oturttu. Prens, onun yüzüne sevinçle bakıyor, ama hâlâ konuşamıyordu.

"Nasıl olur?" diye mırıldandı sonunda. "Beni gerçekten bağışlıyor musunuz? Siz de mi Lizaveta Prokofyevna?"

Gülüşmeler arttı, Prensin gözleri yaşlarla doldu. Her şeyin tatlıya bağlandığına bir türlü inanamıyor, büyülenmiş gibi bakıyordu.

"Çok güzel bir vazoydu. On beş senedir görüyordum onu… Evet on beş…" dedi İvan Petroviç.

"Bir kazaydı! İnsanlar bile ölüyor, çamurdan yapılmış bir vazoya mı üzüleceğiz!" dedi Lizaveta Prokofyevna yüksek sesle. Ardından ürkekçe

ilave etti: “Bunun için gerçekten üzülüp korktun mu Lev Nikolayeviç? Asıl sen beni korkuttun.”

“***Her şeyi*** mi bağışlıyorsunuz?” diye sordu Prens. Kalkmaya yeltendi ama “saygın ve soylu adam” elini bırakmadı. Masanın karşı yanından, Prensin de duyabileceği kadar yüksek bir sesle:

“C’est très curieux et c’est très sérieux!”[37] diye fısıldadı.

“Hiçbirinize hakaret etmedim, öyle değil mi? Bundan dolayı ne kadar mutlu olduğumu bilemezsiniz… Zaten başka türlü de olamazdı. Burada olan birine hakaret edebilir miyim hiç? Bunu düşünmek bile hakaret olurdu sizlere.”

“Sakin olun dostum, abartıyorsunuz. Teşekkür edilecek hiçbir şey yok. Duygularınız çok güzel ama fazla yoğun.”

“Yalnızca teşekkür etmiyorum, size baktıkça hayran kalıyorum, mutlu oluyorum… Söylediklerim aptalca ama konuşmam, izah etmem lazım… Bunu kendime olan saygımdan yapmalıyım.”

Prens mahcubiyetle karışık ateşli duygulara kapılmıştı. Büyük bir ihtimalle söylemek istedikleriyle, dile getirdikleri örtüşmüyordu. Konuşmak için izin istermiş gibiydi. Bakışları Prenses Belokonskaya’nın üzerinde durdu.

“Sıkılma dostum, konuş” dedi Belokonskaya. “Az evvel soluğun tıkandığı için böyle oldu. Konuş, çekinme. Burada olanlar senden daha tuhaflarını da görmüşlerdir, onları şaşırtamazsın. O vazoyu kırıp herkesi korkuttun ama konuş, çekinme. Söylemek istediğin çok şey var belli ki.”

Prens, onu gülümseyerek dinliyordu.

Prens birden “saygın ve soylu adama” dönerek, “Üç ay kadar evvel, üniversite öğrencisi Podkumov ve memur Şvabrin’i sürgünden kurtaran sizdiniz değil mi?” diye sordu.

Adam hafifçe kızardı ve Prensin yatışması gerektiği yönünde bir şeyler mırıldandı.

Prens bu kez İvan Petroviç’e döndü: “X vilayetinde, özgürlüklerine kavuşturduktan sonra sizinle kavga eden, zarara uğratan köylülere bedava yapı kerestesi dağıttığınızı duymuştum.”

“Ah, abartmışlar” diye mırıldandı İvan Petroviç böbürlenerek. Aslında abarttıkları doğruydu, çünkü Prensin kulağına gelenler, gerçeklerle hiç ilgisi olmayan rivayetlerdi.

Prens, tatlı bir tebessümle Prenses Belokonskaya’ya döndü: “Ya siz Prenses, altı ay evvel Lizaveta Prokofyevna’nın tavsiyesi üzerine beni Moskova’da oğlunuzmuş gibi kabul etmemiş miydiniz? Bana hiç unutamayacağım bir nasihat vermiştiniz. Hatırlıyor musunuz?”

Prenses Belokonskaya öfkelendi. “Ne oluyor sana böyle?” dedi. “İyi bir insansın ama gülünç oluyorsun… İki kuruş verdiler mi, hayatını kurtarmışlar gibi teşekkür ediyorsun. Bunu övgüye değer sanıyor olabilirsin ama aslında itici.”

Bunları söyledikten sonra Belokonskaya birden gülmeye başladı. Neşeli bir gülüştü bu. Lizaveta Prokofyevna’nın yüzü güldü, İvan Fedoroviç de neşelendi.

İvan Fedoroviç, Prenses Belokonskaya’nın sözlerinden etkilenmişti. “Size söylemiştim… Lev Nikolayeviç öyle bir adam ki… Öyle bir adam ki…”

Bir tek Aglaya üzgün görünüyordu ama yüzü, kızgınlıktan olmalı, kırmızıydı.

“Saygın ve soylu adam” İvan Petroviç’e dönerek: “Gerçekten de pek sevimli, pek kibar” dedi.

Prensin heyecanı ve telaşı gittikçe artıyordu. “Buraya canım sıkkın geldim” diye söze başladı. “Sizden ve… kendimden korkuyordum. Özellikle de kendimden korkuyordum. Petersburg’a dönünce, büyük ve soylu aileleri görüp tanımak için kendi kendime söz vermiştim. Ben de böyle bir aileye mensubum. Şu anda Prenslerle bir aradayım, değil mi? Sizinle tanışmak istiyordum, buna mecburdum, inanın bana! Hakkınızda her zaman iyi şeylerden çok kötü şeyler duydum. Geri kafalılığınız, çıkarcılığınız, bilgisizliğiniz, gülünç alışkanlıklarınız hakkında kulağıma pek çok şey geldi. Sizinle ilgili çok şey yazılıyor! Bu yüzden buraya gelirken, meraklı ve coşkuluydum. Kendi gözlerimle görmek istiyordum. Rus toplumunun seçkin tabakası, gerçekten mi işe yaramaz duruma gelmiş, zamanını geçirmiş mi? Yavaş yavaş öldüklerinin farkında olmadan, küçük kıskançlıklar yüzünden geleceğin adamlarının yolunu mu tıkıyorlar? Ben eskiden de buna pek inanmıyordum. Zaten yüksek sosyeteyi, sadece

üniforma giyen ya da rastlantıyla o duruma yükselmiş kimseler temsil ederdi. Oysa şimdi tamamen ortadan kalktılar, öyle değil mi?”

İvan Petroviç kötü kötü gülerek: “Pek değil” dedi.

Prenses Belokonskaya sabrını kaybetmek üzereydi. “Yine dağıttı!” diye mırıldandı.

“Laissez le dire!”[38] Görmüyor musunuz, tir tir titriyor” dedi yavaşça “saygın ve soylu adam.”

Prens, kesinlikle kendinden geçmişti.

“Oysa burada ne gördüm? Kibar, açık sözlü ve akıllı insanlar… Benim gibi bir çocuğu sonuna dek sevgi ve ilgiyle dinleyen yaşlı adamlar, anlayışlı, bağışlamayı bilen insanlar görüyorum. İyi yürekli Ruslar… Orada tanıdığım insanlar kadar iyi yürekli ve içten… Nasıl şaşırıp sevindiğimi anlatamam! Bu dünyada her şeyin köhneleştiğine, her şeyin sırf görünüşten ibaret olduğuna inanmıştım! Şimdi, bunun gerçek olmadığını görüyorum. Belki başka memleketlerde olur ama bizde asla. Burada bulunan herkesin yalancı ve Cizvit olması mümkün mü? Az evvel Prens N.’nin anlattığı hikâye içten ve safça değil miydi? İşi bitmiş, zamanı geçmiş insanlar beni sizin gibi karşılayabilirler miydi? Hiç böyle bir hikâye yüreği ve duyguları kurumuş bir adamın ağzından çıkabilir mi? Burada bulunan insanlar hiç geri kafalı, çıkarcı ve bilgisiz olabilir mi?”

“Saygın ve soylu adam” gülümseyerek, “Bir daha rica ediyorum, sevgili dostum, sakin olun. Bunları başka zaman, üstelik büyük bir zevkle konuşuruz.”

İvan Petroviç hafifçe öksürüp koltuğunda kıpırdandı. İvan Fedoroviç de yerinde kımıldamaya başladı. Yüksek mevkili General artık Prensi dinlemekten vazgeçmiş “saygın ve soylu adam”ın karısıyla konuşuyordu. Oysa kadın, onu bir kulağıyla dinliyordu. Bütün dikkatini Prense vermişti.

Prens, “saygın ve soylu adam”a dönerek, sır verircesine ve coşkuyla devam etti. “Hayır, şimdi konuşmak daha iyi olur… Aglaya İvanovna, dün konuşmamı yasaklamıştı, hatta konuları belirlemişti, bunları açınca, gülünç olduğumu biliyor. Yirmi yedi yaşındayım ama bir çocuk gibi davrandığımın farkındayım. Düşüncemi açıklamaya hakkım yok, bunu biliyorum. Sadece Moskova’dayken Rogojin’le istediğim gibi içten konuşabildim… Birlikte

Puşkin’in bütün eserlerini okuduk. Onun ismini bile bilmiyordu… Görünüşüm ve gülünçlüğüm yüzünden, düşüncemin yanlış anlaşılmasından ve değerini düşürmesinden korkuyorum. Davranışlarım uygun değil. Yersiz hareketlerim yüzünden gülünç duruma düşüyor, ters etki yaratıyorum. Ölçü duygusu yok bende, ölçülü olamıyorum… Benim için en iyisi susup bir köşede oturmaktır. Uslu uslu oturup sustuğum zaman, akıllı görünüyor, üstelik daha iyi düşünebiliyorum. Ama şu anda, benim için en iyisi konuşmak. Bana öyle anlayışla bakıyorsunuz ki buna karar verdim. Yüzünüz çok sevimli. Dün akşam Aglaya İvanovna’ya bütün akşam ağzımı açmayacağıma dair söz vermiştim.”

“Vraiment?”[39] dedi, “saygın ve soylu adam” gülümseyerek.

“Ama bazen de böyle düşünmekte haklı olmadığımı hissediyorum. İçtenlik en iyisi değil mi?”

“Bazen.”

“Size her şeyi, her şeyi açıklamak istiyorum! Evet! Beni bir ütopyacı veya ideolog mu sanıyorsunuz yoksa? Hayır, aslında benim düşüncelerim basittir… İnanmıyor musunuz ? Gülümsüyorsunuz… Kimi zaman inancımı yitirecek kadar alçalıyorum. Az evvel buraya gelirken mesela, ‘Onlarla nasıl konuşacağım? Beni anlamaları için söze nereden başlayayım?’ diye kaygılanıyordum. Büyük bir korku duyuyordum, ama daha çok sizin için korkuyordum… Ama korkmak ayıp değil miydi? Geri kafalı ve kötü insanlar çoğunlukta, ilerici ve iyi kalpli insanlar azınlıkta ise, oran bu ise, ne yapmalı? Oysa bu doğru değilmiş, geri kafalı ve kötü insanlar hiç de çoğunluk değilmiş… İşlenmeye hazır altın bir maden var etrafımızda. Gülünç olduğumuz düşüncesi bizi utandırmamalı, değil mi? Hepimiz gülüncüz, uçarıyız, kötü alışkanlıklarımız var, sıkılıyoruz, ne bakmayı biliyoruz, ne görmeyi, ne de anlamayı becerebiliyoruz… Siz, ben, hepimiz böyleyiz! Yüzünüze baka baka gülünç olduğunuzu söylediğim için bana gücenmiyorsunuz, değil mi? O halde henüz hiçbir şey için geç değildir! Size şunu söyleyeyim, gülünç olmak bazen iyi, hatta çok iyidir çünkü o zaman insan, başkalarına karşı daha hoşgörülü oluyor. İnsan bir anda mükemmel olamaz ki! Mükemmelliğe ulaşmak için başlangıçta her şeyi anlamamız lazım. Anladığımızı sanarak yanılıyoruz ve hiçbir şeyi kavrayamıyoruz. Bunu size, şu zamana dek birçok şeyi anlamış… ve

anlayamamış olanlara söylüyorum. Artık sizin adınıza korkmuyorum. Benim gibi bir çocuğun böyle konuşmasına kızmıyorsunuz, değil mi? Bana gülüyorsunuz İvan Petroviç! Yoksa benim ***ötekiler*** adına korktuğumu, ***onların*** avukatı olduğumu mu sanıyorsunuz?" diye ilave etti sinirli bir gülümsemeyle. Sık sık, kendinde değilmiş gibi gülüyordu. "Hayır, sizin adınıza, hepimizin adına korkuyorum. Ben, başka Prensler arasında, eski soydan gelme bir Prensim. Hepimizin kurtuluşu için, karanlıkta bir kör dövüşüne kapılarak mahvolmamızı engellemek için söylüyorum bunları. İlerici atılımlarla toplumu yönetmek varken, neden çekilip yok olmalıyız? Toplumun gelişimine hizmet edelim, toplumun ön sıralarında yer alalım. Hizmet eden efendiler olalım."

Prens birden koltuğundan kalkmaya yeltendi ama "saygın ve soylu adam" elinden tutmaya devam ediyor ve gitgide artan bir endişeyle ona bakıyordu.

"Dinleyin! İyi bir hatip olmadığımı biliyorum. Ama önemli olan bir kere başlamak, örnek olmak önemlidir ve ben… başladım. İnsanın mutsuz bir varlık olması mümkün mü? Mutlu olma gücüne sahibim; bundandır bütün üzüntü ve derdim… Bir ağacın önünden geçerken insan nasıl mutluluk duymaz, ya da biriyle konuşurken onu sevmenin mutluluğunu nasıl tadamaz, anlamıyorum. Ah, dile getirmesini beceremiyorum… Her adımda öyle güzellikler görüyoruz ki insan, en düşmüş insan bile bunlara hayran kalıyor! Bir çocuğa, güneşin doğuşuna, çimenlere bakınız, size bakan ve sizi seven gözlere bir bakınız…"

Prens çoktan ayağa kalmıştı. "Saygın ve soylu adam" ona korkuyla bakıyordu. Herkesten evvel durumu kavrayan Lizaveta Prokofyevna, "Aman Tanrım" diye bağırdı. Aglaya, tam zamanında Prense koştu ve onu kollarının arasına aldı. Genç kız, dehşet ve acıdan değişmiş yüzüyle, zavallının korkunç çığlığını duydu. Hasta, halının üzerine yığılmıştı. Birisi başının altına bir yastık koydu.

Bunu kimse beklemiyordu. On beş dakika sonra Prens N., Yevgeni Pavloviç, "saygın ve soylu adam" daveti tekrar canlandırmaya teşebbüs etseler de yarım saat sonra misafirler dağıldı. Şifa dileyen pek çok söz, ahlar ve vahlar duyuldu; ayrıca birkaç görüş belirtilip nasihatler verildi. İvan Fedoroviç, "Bu genç adamın bir Rus yurtseveri olduğunu ama bunun tehlikeli bir durum yaratmadığını" söyledi. Yine de olayı takip eden günlerde davetlilerden bazılarının biraz küskün oldukları gözlendi. İvan

Petroviç gücenmişti ama fazla değil. İvan Fedoroviç’in amiri General, ona karşı soğuk davrandı. “Saygın ve soylu adam” aile reisine öğüt niteliğinde bir şeyler mırıldanırken, “Aglaya’nın geleceğiyle çok ve pek yakından ilgilendiğini” ekledi. Gerçekten de iyi biriydi ama o akşam Prense karşı gösterdiği ilginin gerçek sebebi, Prensle Nastasya Filipovna hakkında duyduklarıydı.

Prenses Belokonskaya, giderken Lizaveta Prokofyevna’ya dönerek: “Ne diyeyim bilmem ki! Hem iyi hem de değil” dedi. “Bence iyi değil, kötü. Nasıl biri olduğunu sen de görüyorsun. Hasta biri işte!”

Lizaveta Prokofyevna içinden, Prensin “kabul edilemez” bir damat olduğuna karar verdi ve “hayatta olduğu sürece Prensin Aglaya’yla evlenemeyeceğine” yemin etti. Sabah da aynı kararla uyandı. Ama öğleyin saat bire doğru kendi kendisiyle garip bir çelişkiye düştü.

Aglaya, ablalarının çekingen çekingen sordukları bir soruya, soğuk ama kesin bir tavırla:

“Ona asla söz vermedim, nişanlım da saymıyorum. O, benim için yalnızca bir yabancıdır” diye kestirip attı.

Lizaveta Prokofyevna parladı.

“Senden böyle sözler beklemiyordum” dedi üzüntüyle. “Uygun bir koca olmadığını ben de biliyorum, ama böyle konuşacağını ummazdım! Senden daha başka bir davranış beklerdim. Dün akşam bütün davetlileri kapı dışarı edip, yalnız onu alıkoymalıydın. İşte Prensin buna değer bir adam olduğunu düşünüyorum !”

Söylediklerinden ürkmüş gibi birden durdu. O anda kızına karşı ne kadar haksızlık ettiğini bir bilseydi! Aglaya kafasında her şeyi kararlaştırmıştı artık. Vaktin gelmesini bekliyor, bu konuyla ilgili söylenen her söz, tedbirsiz her davranış onu içten yaralıyordu.

VIII

O sabah, Prens için de acı bir önseziyle başlamıştı. Bu onun hasta olmasıyla izah edilebilirdi. İçini tarifsiz bir üzüntü kaplamıştı. Kuşkusuz acı ve üzüntü verici olaylar yaşamıştı ama üzüntüsü, bütün bunların dışındaydı. Bu üzüntü ve endişenin kolay kolay üstesinden gelemeyeceğini anlamıştı.

İçindeki, o gün başına olağanüstü, her şeyi kesinleştirecek önemli bir olay geleceği inancı gittikçe güçlenmeye başladı. Davet akşamı geçirdiği sara nöbetini hafif atlatmıştı, başı ağrıyor ve bütün vücudu sızlıyordu, bunun dışında iyiydi. Kalbi sızlıyordu ama aklı yerindeydi. Bir hayli geç uyandı, o geceki olayları iyi hatırlamasa da krizden yarım saat sonra eve getirilişini hayal meyal anımsıyordu. Epançinler'in, sağlık durumu hakkında bilgi edinmek için uşak gönderdiklerini öğrendi. Saat on bir buçukta uşak ikinci defa geldi. Prens buna sevindi. Hastayla ilgilenmek üzere ilk olarak Vera Lebedeva geldi. Kız, Prensi görür görmez ağlamaya başladı ama Prens onu yatıştırınca, gülmeye başladı. Genç kızın ona içten acımasından etkilenerek elini tutup öptü. Vera kızardı ve hemen elini çekerek korkuyla, "Ah, ne yapıyorsunuz! Ne yapıyorsunuz!" diye bağırdı.

Az sonra tuhaf bir mahcubiyet içinde gitti, bu arada da babası müteveffanın (Generale böyle diyordu) gece ölüp ölmediğini öğrenmek için sabah erkenden İvolginler'e gittiğini anlattı. General İvolgin'in fazla ömrü kalmamıştı. Öğlen on iki civarında Lebedev uğradı. "Prensin değerli sağlıkları konusunda bilgi almak" için geldiğini belirtti, bolca ahlayıp ofladı. Prens onu hemen başından savdı. Olayı ayrıntılarıyla bildiği halde, yine de Prense bir gün önceki nöbetiyle ilgili sorular sordu. Ardından bir dakikalığına Kolya uğradı, telaşlı ve çok endişeliydi. Prensten, babasıyla ilgili kendisinden gizlenen olaylar hakkında açıklama istedi. Çok sarsılmıştı.

Prens içtenlikle ona bildiklerini anlattı. Delikanlı yıldırım çarpmış gibi oldu, söyleyecek söz bulamadı ve sessizce ağlamaya başladı. Prens delikanlının hayatında bunun bir dönüm noktası olduğunu anladı. Kolya'nın gözleri ateş saçıyordu.

"Şu Ganya, Varya ve Ptizin ne ciğeri beş para etmez insanlarmış! Onlarla kavga etmeyeceğim ama şu andan sonra, yollarımız ayrı! Ah Prens, bunlar bana bir ders oldu! Annemi onların elinden kurtaracağım. Varya'nın yanında hiçbir sıkıntısı olmasa da annem artık bana emanet."

Onu beklediklerini bildiği için hemen kalktı, sonra Prensin sağlığını sordu, cevabı duyunca heyecanlanarak:

"Başka bir şey yok mu?" dedi. "Dün hakkında bazı şeyler duydum… Bunlar özel tabii ve hakkım yok ama… Ama ne olursa olsun, sadık bir

hizmetkâra gerek duyarsanız, yanınızda olacağımı bilmenizi isterim. Sanırım ikimiz de pek mutlu değiliz…”

Kolya gittikten sonra, Prens, derin düşüncelere daldı. Herkes ona felaket haberi veriyor, sanki onun bilmediği önemli şeyleri biliyormuşçasına bazı sonuçlar çıkarıyordu. Lebedev kurnazca sorular soruyor, Kolya bildiklerini sezdiriyor, Vera ağlıyordu. Sonunda öfkelenerek, “Hastayım ya, aşırı kuşkucu oldum yine!” dedi kendi kendine. Saat ikiye doğru, Epançinler’in ziyarete geldiklerini görünce, yüzü aydınlandı. O sabah Lizaveta Prokofyevna, yemekten sonra hep birlikte gezmeye çıkacaklarını bildirmişti. Bunu itiraz kabul edilmeyecek bir şekilde sert ve kesin bir dille söylemişti. Herkes, yani anne, kızlar ve Prens Şç., gezintiye çıktıktan sonra, Lizaveta Prokofyevna, her gün yürüdüklerinin tam tersi istikamete yürüdü. Herkes nereye gittiklerini anlamıştı ama annelerini kızdırma korkusuyla seslerini çıkarmadılar. O da sanki karşı çıkmalarını engellemek için arkasına bakmadan en önde yürüyordu. Nihayet Adelaida, gezmek için bu kadar koşmaya gerek olmadığını, kendisine yetişemediklerini söyledi.

Lizaveta Prokofyevna onlara dönerek, “Şu anda onun evinin önünden geçiyoruz” dedi. “Aglaya’nın kararı ne yönde olursa olsun, ne düşünürse düşünsün, Prens bizim yabancımız değil, ayrıca hasta ve de çok üzüntülü… Ben gidip onu göreceğim. İsteyen beni izlesin, istemeyen gezintiye devam etsin…”

Tabii hepsi içeri girdi. Prens gerektiği gibi, dün akşam hem vazoyu kırdığı, hem de rezalet çıkardığı için bir kez daha özür diledi.

“Önemli değil” dedi Lizaveta Prokofyevna. “Sen bunları dert etme… Beni üzen vazo değil sensin. Bunun rezalet olduğunun farkına vardın demek. Neyse, aldırma, herkes durumunu görüyor ve senin sorumlu tutulamayacağını biliyor. Hadi hoşça kal! Bence biraz çık, dolaş sonra tekrar yatıp uyu. En iyisi bu… Aklına eserse, bize uğra. Ne olursa olsun sen, ailemizin dostu, hiç olmazsa benim dostum olduğunu aklından çıkarma…”

Kızlar annelerinin meydan okur gibi söylediği bu sözleri hep birlikte onayladılar ve ardından gittiler. Yalnız hastayı teselli etmek için gösterdikleri bu acele ve içten davranışlarında Lizaveta Prokofyevna’nın bile farkında olmadığı bir acımasızlık vardı. Prens Aglaya’yı düşündü;

çıkarken ona tatlı tatlı gülümsemişti ama herkes dostluk sözleri söylerken o, Prensin yüzüne dikkatle bakmakla yetinmişti. Genç kızın yüzü kötü bir gece geçirmiş gibi solgundu. Prens, hemen o akşam, onlara gitmeye karar verdi ve sık sık saatine bakmaya başladı. Epançinler'in gidişinden üç dakika sonra, Vera geldi.

"Lev Nikolayeviç, Aglaya İvanovna'dan az evvel sizin için bir haber aldım."

Prens heyecanlandı, titremeye başladı.

"Mektup mu?"

"Hayır, sözlü bir haber… Bütün gün bir dakikalığına bile olsa, saat yediye ya da dokuza kadar evden ayrılmamanızı rica etti. Pek de iyi anlayamadım…"

"Ama… Neden? Bunun anlamı nedir?"

"Bilmiyorum, ama sıkı sıkı tembihledi."

Prens, bir iki soru daha sordu ama fazla bir şey öğrenemedi ve merakı iyice arttı. Yalnız kalınca, divana uzandı, düşüncelere daldı. "Belki saat dokuzdan evvel evlerine biri gelecektir ve misafirlerin önünde yine bir pot kırmamdan korkuyordur" diye geçirdi içinden ve saatine bakarak akşam olmasını sabırsızlıkla bekledi.

Ama Prensin merakı başka bir ziyaretçiyle daha da arttı. Epançinler'in gidişinden tam yarım saat sonra, İpolit geldi. Öylesine bitkindi ki gelir gelmez bir koltuğa çöktü ve aynı anda şiddetli bir öksürük nöbetine tutularak kan tükürmeye başladı. Gözleri parıldıyordu, yanaklarında kırmızı lekeler belirmişti. Prens bir şeyler söyledi ama İpolit, eliyle rahatsız edilmemesini işaret ederek sustu. Sonunda kendini toparlayınca hırıltılı bir sesle:

"Gidiyorum" dedi güçlükle.

"Sizi götürmemi ister misiniz?" dedi Prens kalkarak. Ama çıkmaması gerektiğini hatırlayarak durdu.

İpolit gülmeye başladı. Zorla nefes alarak, "Gidiyorum derken başka bir şeyi kastetmiştim" dedi. "Sizden gitmiyorum aksine özellikle size geldim, önemli bir konu olmasaydı rahatsız etmezdim. 'Oraya' gidiyorum, sanırım bu kez kesin. Kaput! İnanın bana, bunu acımanız için söylemiyorum.

‘Vakit’ gelene dek kalkmamak için yatmıştım. Ama size mutlaka gelmem gerekiyordu ve yeniden kalktım…”

“Beni üzüyorsunuz, kendinizi yormasaydınız, beni çağırsaydınız…”

“İyi, bu kadarı yeterli… Kibarca bana acıdınız ama bu kadar yeter… Unutuyordum, sağlınız nasıl?”

“İyiyim. Ama dün… pek değildim.”

“Biliyorum, söylediler. Çin vazosu hâlâ konuşuluyor. Yazık, orada değildim. Konuya geçeyim. Önce, bu gün Gavrila Ardalyonoviç’i yeşil bankın orada Aglaya İvanovna’yla birlikte gördüm. Bir insanın bu kadar ahmak olabileceğine şaştım kaldım. Gavrila Ardalyonoviç gittikten sonra, bunu Aglaya İvanovna’ya da söyledim…” Prensin sakin yüzüne kuşkuyla bakarak ekledi: “Siz galiba hiçbir şeye şaşmıyorsunuz Prens? Bunun büyük bir zekâ işareti olduğunu söylerler ama bence aptallığa da işaret edebilir… Özür dilerim, sizi kastetmiyorum tabii… Bugün sözlerimi seçerken pek başarılı olamıyorum.”

“Ben daha dünden beri Gavrila Ardalyonoviç’le buluşacağını biliyordum…” diye söze başladı.

“Biliyor muydunuz? Bir haber daha! Anlatmayın sakın… Peki, bugün orada mıydınız?”

“Siz orada olduğunuza göre, bunu biliyorsunuzdur.”

“Bir ağacın arkasına saklanmış olabilirdiniz. Yine de bildiğinize sevindim. Gavrila Ardalyonoviç yüzünden pabucunuzun dama atılmadığına sevindim demek istiyorum!”

“Rica ederim İpolit, böyle ifadeler kullanmayın.”

“O halde olan biteni biliyorsunuz…”

“Yanılıyorsunuz. Hiçbir şeyden haberim yok. Aglaya İvanovna da bir şey bilmediğimin farkındadır. Bu görüşmeden haberdardım, bu doğru, ama hepsi bu… Buluştular mı demiştiniz? Neyse, bırakalım bu konuyu…”

“Sizi anlamak zor! Hem bildiğinizi, hem de bilmediğinizi söylüyorsunuz. Sonra da bırakalım bu konuyu diyorsunuz. Kendinize bu kadar güvenmeyin bence! Hele de bir şey bilmediğiniz bu durumda… Belki de hiçbir şey bilmediğiniz için bu denli güveniyorsunuz… Şu iki kardeşin ne hesaplar peşinde olduğunu bir bilseniz. Belki bazı kuşkularınız vardır… Neyse,

neyse susuyorum" diye ekledi Prensin sabırsızlandığını görünce. "Zaten ben kişisel bir mesele için geldim, bir konuda size açıklama yapmak istiyorum… Şu şeytanın işine bakın, insan açıklama yapmadan ölemiyor bile! Beni dinler misiniz?"

"Konuşun, sizi dinliyorum."

"Yine karar değiştiriyorum; söze Ganya ile başlayacağım. Düşünebiliyor musunuz, bugün ben de yeşil banka çağrılmıştım! Gerçi size yalan söylemek istemem, bir gizi açıklayacağımı söyleyip buluşmak için ben ısrar etmiştim. Belli ki erken gitmişim, sanırım saatim biraz ileri. Aglaya İvanovna'nın yanına henüz oturmuştum ki Gavrila Ardalyonoviç'le Varvara Ardalyonovna gezmeye çıkmış gibi kol kola geliyorlar. Beni görünce epey şaşırdılar. Bunu hiç ummuyorlardı belli ki. Aglaya İvanovna biraz kızardı, ne yapacağını şaşırdı, ister inanın ister inanmayın. Belki ben de orada olduğum için, belki de çok yakışıklı olan Gavrila Ardalyonoviç'i gördüğü için, bilemeyiz… Kısacısı kızardı ve olayı bir anda bitirdi, çok gülünçtü doğrusu… Yarı doğrularak Gavrila Ardalyonoviç'in selamına ve Varvara Ardalyonovna'nın yılışık gülümsemesine karşılık verdi. Ardından kararlı bir sesle: 'Sizi, içten, dostça duygularınızdan dolayı teşekkür etmek için görmek istemiştim. Emin olun, bunlara ihtiyaç duyunca, ben…' dedi ve uzaklaştı, onlar da gitti. Üzgün mü yoksa sevinçle mi gittiklerini anlayamadım. Ganya'nın bozulduğuna hiç kuşkum yok. Hiçbir şey anlamadı, ıstakoz gibi kızardı. (Bazen yüzü şaşkınlaşıyor nedense!) Ama Varya Ardalyonovna hemen gitmelerinin daha iyi olacağını anladı ve kardeşini çekip götürdü. O, ağabeyinden daha akıllı; eminim şimdi de seviniyordur. Ben, Nastasya Filipovna'yla görüşmelerini ayarlamak üzere Aglaya İvanovna'yla buluşmaya gelmiştim."

"Nastasya Filipovna'yla mı?" diye bağırdı Prens.

"Yaa! Demek soğukkanlılığınızı yitirip şaşırmaya başlıyorsunuz? Adam gibi tepki verdiğiniz için benden de karşılığını alacaksınız. Sizi eğlendireceğim. Soylu genç kızlara hizmet etmenin sonu ne oluyor anlatacağım size! Bugün ondan bir tokat yedim."

"Manevi tokat mı?" diye elinde olmadan sordu Prens.

"Evet manevi… Sanırım benim gibi birine kimsenin eli kalkmaz. Ne bir kadın ne de Ganya bana vurabilir! Ama yine de dün, bir an üzerime atılacak

sandım… Şu anda ne düşündüğünüzü bildiğime bahse girerim. ‘Dövmeye ne lüzum var! Uykusunda bir yastık ya da ıslak bir mendille boğabilir insan, hatta gerekli…’ diye düşünüyorsunuz. Bunu yüzünüzden okuyorum.”

“Asla böyle bir şey düşünmedim” diye itiraz etti Prens tiksintiyle.

“Bilmem… Bu gece rüyamda, birinin beni ıslak mendille boğduğunu gördüm… Kim olduğunu size söyleyeceğim, inanabiliyor musunuz, bu adam Rogojin’di. Sizce insan ıslak mendille boğulabilir mi?”

“Bilmiyorum.”

“Ben bunun mümkün olduğunu duydum. Tamam, neyse, bırakalım bunları… Bana bugün dedikoducu dedi. Üstelik bütün anlattıklarımı sonuna dek dinleyip birkaç soru sorduktan sonra söyledi bunu. Kadınlar böyledir işte! Onun için şu tuhaf Rogojin’le muhatap oldum, Nastasya Filipovna’yla buluşmasını sağladım. Yoksa Nastasya Filipovna’nın ‘artıklarına’ kaldı diye imada bulunmam mı incitti onu? Böyle düşündüğümü inkâr etmiyorum, bununla ilgili kendisine iki mektup yazdım, bugün görüşme esnasında yine söyledim. Son olarak da böyle bir buluşmanın onun için alçaltıcı olduğunu belirttim. Üstelik ‘artıklar’ sözü benim değil; başkalarından duydum. Ganya’nın etrafında olanlar söylüyor. O halde neden bana dedikoducu diyor? Şu anda içinizden kahkaha atmak geliyor, sanırım şu aptalca dizeleri de bana uygun buluyorsunuz:

“Belki de ben acıyla sönerken,
Aşk, bir veda gülümsemesiyle parlayacak.”

“Hah hah ha.” İpolit sinirli bir kahkaha attı, ardından öksürük nöbetine tutuldu, kısık bir sesle: “Ganya’nın ne kadar tutarsız biri olduğunu fark ettiniz mi?” diye ilave etti. “Hem artıklardan söz ediyor, hem kendisi de bu ‘artıklardan’ yararlanmak istiyor.”

Prens uzunca bir süre sustu, dehşet içindeydi. “Nastasya Filipovna’yla buluşmadan söz etmiştiniz?” diye kekeledi.

“Aglaya İvanovna’yla Nastasya Filipovna’nın bugün buluşacaklarından haberiniz yok muydu? Benim gayretlerim ve Rogojin’in girişimiyle Nastasya Filipovna Petersburg’dan geldi. Şu anda, Rogojin’le birlikte sizin yakınınızda, Darya Alekseyevna ismindeki kuşkulu kadının evinde… Aglaya İvanovna, Nastasya Filipovna’yla dostça konuşmak ve bazı

sorunları çözmek için bugün oraya gidecek. Gerçekten de bundan haberiniz yok muydu?”

“Bu doğru olamaz!”

“Doğru mu değil mi, yakında görürsünüz. Nereden bileceksiniz ki? Gerçi burada sinek uçsa herkesin haberi olur. Eh sizi uyardım, bana teşekkür borçlusunuz. Hadi hoşça kalın! Öbür dünyada görüşürüz belki. Bir şey daha söylemek istiyorum. Yazdıklarımı ona ithaf ettim. Bunu biliyor muydunuz? O da kabul etti! Hem de nasıl… Heh heh! Ama ona karşı alçakça davranmadım, bana ayıp eden kendisiydi… Gerçi size karşı da alçakça davranmadım, ‘artıklar’dan söz ettiysem de buluşmanın gün, saat ve yerini söyleyerek, oyunu ortaya çıkarıyorum; bunu iyi niyetimden yapmıyorum tabii, öfkeden, bıkkınlıktan yapıyorum… Hoşça kal! Kekeme bir gevezeyim, ya da veremli bir geveze, her neyse… Bence bir an evvel gerekli tedbirleri almalısınız, insansanız eğer… Gözünüzü açın, hemen harekete geçin. Buluşma bu akşam olacaktır, bu kesin.”

İpolit kapıya doğru yürüdü ama Prensin kendisine seslendiğini duyunca duraksadı.

“Demek Aglaya İvanovna bugün Nastasya Filipovna’ya kendi ayağıyla gidecek, öyle mi?” diye sordu Prens kıpkırmızı kesilerek.

“Tam olarak bilmiyorum ama böyle olacaktır” dedi İpolit arkasına bakarak. “Zaten başka türlü olamaz. Nastasya Filipovna’nın onun evine gidecek hali yok. General ölüm döşeğindeyken Ganya’nın evinde de olmaz, öyle değil mi?”

“Ama buna imkân yok!” dedi Prens. “İstese bile nasıl gider? Her şeyin bir adabı vardır. Bu evdeki alışkanlıkları bilmezsiniz. Nastasya Filipovna’nın evine tek başına gitmesi mümkün değil!”

“Size şunu söyleyeyim Prens: Kimse pencereden atlamaz. Ama yangın çıkarsa, kibar bir adam da soylu bir kadın da bunu yapmakta tereddüt etmez. Bizim kız da Nastasya Filipovna’nın evine gider. Kızları evden dışarı bırakmıyorlar mı yoksa?”

“Öyle demek istemedim…”

“O halde merdivenleri iner ve yürüyüp gider, isterse de evine hiç dönmez. Bazı durumlarda insan gemileri yakar… Hayat sadece davetler ve Prens

Şç.’den ibaret değil ki! Bence siz Aglaya İvanovna’yı hâlâ küçük bir kız olarak görüyorsunuz. Bunu kendisine de söylemiştim, sanırım bana hak verdi… Saat yedi ile sekiz arasında bekleyin… Yerinizde olsam, birini gözcü olarak oraya yerleştirirdim. Kolya seve seve bu işi kabul eder… Sizin için isteyerek casusluk yapar. Hah hah ha!”

İpolit çıktı. Prensin, bunu yapabilecek biri olsa dahi, kimseden casusluk etmesi için ricada bulunmasına gerek yoktu. Aglaya’nın neden onun evde kalmasını istediğini şimdi anlıyordu. Belki de gelip onu alacaktı. Ya da belki buluşmaya gitmesini istemediği için onun evde olduğundan emin olmalıydı… Prensin başı dönüyor, duvarlar üzerine üzerine geliyordu. Divana uzandı ve gözlerini kapadı.

Öyle ya da böyle, belli ki her şey kararlaştırılmıştı. Hayır, Aglaya’yı küçük bir kız gibi görmüyordu. Uzun zamandır bunun olmasından korktuğunu fark etti birdenbire. Aglaya, neden ötekini görmek istiyordu? Bedeni ürperdi, yine ateşlendiğini hissetti.

Hayır, ona çocuk gözüyle bakmıyordu! Şu son zamanlarda, bazı sözleri ve davranışları onu korkutmuştu. Bu yüzden dehşete kapıldığını hatırladı. Bu karamsar düşünceleri kafasından atmaya çalışıyordu. Aglaya’nın içinden ne gibi düşünceler geçiyordu? Aglaya’ya güveniyordu ama yine de aklını kurcalayan bin bir soru vardı. Bugün her şey açığa çıkacak, çözümlenecekti. Korkunç bir düşünceydi bu! Ve ‘o kadın’ yine karşısına çıkmıştı. Son anda ortaya çıkıp bütün kaderini değiştireceğinden daima kuşkulanmıştı. Bu kuşkuyu nöbet anında bile içinde taşıdığına yemin edebilirdi! Onu son zamanlarda unutmaya çalışmak istemesi de yalnızca ondan korktuğu içindi. O halde? Onu seviyor muydu yoksa nefret mi ediyordu? Bu bakımdan içi rahattı, kimi sevdiğini biliyordu… Onu korkutan iki kadının görüşmeleri değildi; Nastasya Filipovna’nın kendisiydi. Birkaç gün sonra, bu nöbet anlarında, onun gözlerini gördüğünü, garip sözler söylediğini hatırladı. Nöbet anlarından sonra pek az şey kalıyordu aklında. Vera’nın ona yemek getirdiğini, yediğini hayal meyal anımsamıştı ama daha sonra uyuyup uyumadığını bilmiyordu. Ancak Aglaya’nın o akşam ansızın taraçaya girdiğini çok iyi hatırlıyordu. Onu karşılamak için sıçrayarak kalkmıştı. Saat yediyi çeyrek geçiyordu. Aglaya yalnızdı; aceleyle son derece sade giyinmişti. Sırtında hafif bir manto vardı. Yüzü solgundu ama gözleri

Prensin evvelce hiç görmediği biçimde parlıyordu. Aglaya dikkatle ona baktı.

Sakin, kısık bir ses tonuyla: “Hazırsınız” dedi. “Giyinmişsiniz, şapkanız elinizde. Biri size haber verdi demek… Kim olduğunu biliyorum. İpolit değil mi?”

“Evet , o söyledi…” diye kekeledi Prens, neredeyse bayılacaktı.

“Gidelim. Benimle gelmeniz gerektiğini biliyorsunuz. Buna gücünüz vardır sanırım.”

“Var ama… böyle bir şey olabilir mi?”

Prens birden durdu, tek söz bile söyleyemiyordu. Bu çılgın kızı durdurmak yerine bir köle gibi peşinden gitti. Düşünceleri ne denli karmaşık olsa da, kendisi ona katılmasa da, genç kızın mutlaka oraya gideceğini anlıyordu. Yol boyunca hiç söz etmeden, sessizce yürüdüler. Prens onun yolu iyi bildiğini fark etti. Ona az ötede, daha sapa bir sokaktan geçmelerini teklif edince Aglaya kısa bir an düşündü ve sonra, “Fark etmez!” dedi kısaca. Darya Alekseyevna’nın tahtadan yapılmış eski evine yaklaştıkları zaman, süslü bir kadınla genç bir kızın aşağı indiğini gördüler. Merdivenin önünde bekleyen gösterişli bir arabaya bindiler; gülüyor, sesli sesli konuşuyorlardı, yeni gelenlere bakmadılar bile. Araba uzaklaşır uzaklaşmaz, kapı yeniden açıldı ve Rogojin onları içeri aldı, sonra kapıyı kapattı.

“Bütün evde dördümüzün dışında kimse yok” dedi yüksek sesle ve Prensi tuhaf bakışlarla süzdü.

Nastasya Filipovna onları ilk odada bekliyordu. Karalara bürünmüştü. Gelenleri karşılamak üzere ayağa kalktı ama gülümsemedi ve Prense bile elini uzatmadı.

Aglaya’ya dikkatle ve endişeyle baktı. Birbirlerinden uzağa oturdular; Aglaya, odanın köşesindeki divana, Nastasya Filipovna da pencerenin yanına oturdu. Prens ve Rogojin ayaktaydılar, kimse oturmalarını söylememişti. Prens, Rogojin’e acı dolu bir merakla baktı. Rogojin hâlâ gülümsüyordu. Sessizlik birkaç dakika daha sürdü.

Sonunda Nastasya Filipovna’nın yüzü karardı, bakışları sert ve nefret doluydu. Aglaya, utangaç duruyordu ama korkmadığı belliydi. İçeri

girerken, öteki kadına şöyle bir bakmıştı; ardından düşüncelere dalıp başını eğmişti. Bakışlarını bir iki kez odada gezdirince, yüzünde sanki bu odada bulunduğu için kirleneceğinden korkar gibi bir tiksinti belirdi. Elinde olmadan giysisini düzeltti, kanepenin köşesine dek çekilerek yer değiştirdi. Yaptıklarının farkında değildi ama bu daha da kırıcıydı. Sonunda Aglaya, gözlerini Nastasya Filipovna'nın gözlerine dikti ve bir anda öteki kadının kinli bakışında neler gizlendiğini olanca açıklığıyla kavradı. Kadın, kadını anladı. Aglaya titredi, iki kez duraksayarak çok alçak sesle:

"Sizi neden çağırdığımı biliyorsunuz kuşkusuz" dedi.

"Hayır, bilmiyorum" dedi Nastasya Filipovna, soğuk bir tavırla.

Aglaya kızardı. "Bu kadının" evinde, yanında olmaktan ve cevabına ihtiyaç duymaktan garip bir şaşkınlık duyuyordu. Nastasya Filipovna'nın sesini duyar duymaz, bedeni ürpermişti. Bu öteki kadının gözünden kaçmadı.

Aglaya üzgün gözlerle yere bakarak alçak sesle: "Her şeyi biliyorsunuz… Ama anlamıyormuş gibi davranıyorsunuz" dedi.

Nastasya Filipovna, belli belirsiz bir gülümsemeyle: "Neden böyle davranayım?" dedi.

"Durumumdan yararlanmak istiyorsunuz… Sizin çatınızın altındayım ne de olsa" dedi Aglaya, gülünç bir acemilikle.

"Bu durumun sorumlusu ben değilim, sizsiniz!" diye bağırdı Nastasya Filipovna. "Sizi buraya çağıran ben değilim. Şu ana dek sebebini bilmediğim bu görüşmeyi siz istediniz."

Aglaya, kibirle başını kaldırdı: "Dilinizi tutun. Buraya sizin silahlarınızla savaşmaya gelmedim ben…"

"Ya, demek buraya savaşmaya geldiğinizi itiraf ediyorsunuz… Oysa ben sizi… daha akıllı sanırdım…"

Artık nefretlerini saklamaya çalışmıyorlardı. Ama bu kadınlardan biri, yakın zamanda, ötekine coşkulu mektuplar yazmıştı. Daha ilk bakışta, ilk sözlerden sonra, bu mektuplarda yazılan sevgi sözleri nasıl olmuş da silinivermişti? O anda odada bulunan dört kişiden hiçbiri bunu tuhaf bulmuyordu. Prens, bir gün evvel böyle bir olayı düşünde görse inanmazdı; şimdi sanki her şeyi önceden sezmiş gibi duruyordu. İnanılması zor bir

rüya, şu anda acımasız bir gerçeğe dönüşmüştü. Şu anda kadınlardan biri, ötekini öylesine küçümsüyordu ki bunu gösterme arzusuyla yanıp tutuşuyordu. Rogojin'in ertesi gün dediği gibi belki de, yalnızca bu amaçla gelmişti. Öteki kadın, sarsılmış aklı ve hasta ruhu yüzünden karşısındakinin tam anlamıyla kadınca hakaretlerini görünce, önceden hazırladığı her şeyi unutmuştu. Prens, Nastasya Filipovna'nın mektuplardan söz etmeyeceğine emindi. Genç kadının ateş saçan gözlerinden, onları yazmanın neye mal olduğu açıkça görülüyordu. Aglaya'nın da onlardan söz etmemesi için ömrünün yarısını seve seve verirdi.

Aglaya kendini toparlamıştı.

"Beni yanlış anladınız" dedi. "Sizi sevmesem de buraya kavga etmeye gelmedim… Ben… Sizinle insan gibi konuşmaya geldim. Sizi bu görüşmeye çağırırken, neler söyleyeceğimi kararlaştırmıştım. Beni anlasanız da anlamasanız da kararımdan vazgeçecek değilim. Mektuplarda yazdıklarınıza sözlü olarak cevap vermek istiyorum, böylesi daha iyi olur diye düşünmüştüm. İşte cevabım: Tanıştığımız ilk gün Prens Lev Nikolayeviç'e acımıştım, özellikle de doğum gününüzde verdiğiniz davette olup bitenleri öğrenince… Onun bu denli saf oluşuna… böyle bir kadınla mutlu olacağına inandığı için acıdım. Korktuğum şey gerçekleşti. Onu sevmeyi beceremediniz, acı çektirdiniz ve sonra onu bıraktınız. Gereğinden fazla gururlu olduğunuz… daha doğrusu gereğinden fazla kibirli olduğunuz için onu sevmeyi beceremediniz. En önemlisi de, gereğinden fazla kendinizi sevdiğiniz için… Çılgınlığa varacak derecede… Bana yazdığınız mektuplarda bu açıkça görülüyor. Onu, bu kadar saf birini, sevemezsiniz; belki de içinizden küçümseyip alay ettiniz. Siz ancak içine battığınız çukura, düşürüldüğünüze olan inancınızı sevebilirsiniz. Kendinizi düşmüş saymasanız büsbütün mutsuz olacaksınız… (Aglaya, ağzından birbiri ardına dökülen, uzun bir süre evvel hazırladığı sözleri büyük bir zevkle sıralıyor ve bunların Nastasya Filipovna'nın altüst olmuş yüzündeki etkisini kin dolu bakışlarla seyrediyordu.) Prensin bana yazdığı mektubu hatırlıyor musunuz?" diye sürdürdü. "Bu mektuptan haberiniz olduğunu, hatta onu okuduğunuzu söylemişti bana… Bu mektubu okurken, her şeyi iyice anladım. O da az önce bunu, yani size şimdi söylediklerimi kelimesi kelimesine doğrulamıştı. Bu mektuptan sonra beklemeye başladım. Buraya geleceğinizi düşündüm, çünkü Petersburg'dan vazgeçemezdiniz. Taşrada

yapamazsınız, hâlâ çok genç ve güzelsiniz… Bu sözler benim değil… (Aglaya'nın yüzü kızardı ve bu kızarıklık konuşma boyunca kaybolmadı.) Prensi yeniden görünce onun durumuna çok üzüldüm. Gülmeyin, gülerseniz, bunları anlatmaya layık değilsiniz demektir…"

Nastasya Filipovna, ciddi ve üzgün bir tavırla, "Gülmediğimi görüyorsunuz" dedi.

"Aslında istediğiniz kadar gülebilirsiniz, benim için fark etmez… Ona sorduğum zaman, sizi çoktandır sevmediğini, sizi hatırlayınca üzüldüğünü, sizi düşünürken, yüreğinde yaralar açıldığını söyledi. Ömrümde onun kadar temiz yürekli, sonsuz güvene sahip birine rastlamadığımı da söylemek istiyorum. İsteyen herkesin onu aldatabileceğini, kendisini her aldatanı da kolayca bağışlayabileceğini anladım ve onu bu yüzden sevdim…"

Aglaya, söylediklerine kendi de şaşmış gibi durdu. Aynı anda bakışları gururla parladı. Ağzından kaçırdığı bu itirafa, karşısındaki gülmeye başlasa bile buna kesinlikle aldırmayacak gibiydi.

"Size her şeyi söyledim, sizden ne beklediğimi anlamışsınızdır…"

"Belki de anlamışımdır, ama bunu kendiniz söyleyin" dedi Nastasya Filipovna yavaşça.

Aglaya'nın yüzü öfkeden kızardı.

Sözcükleri tane tane telaffuz ederek, kararlı bir tavırla: "Size, onun bana karşı hissettiklerine ne hakla karıştığınızı sormak istiyorum" dedi. "Hangi hakla bana mektup yazmaya cesaret ettiniz? Onu bu kadar aşağılayarak rezilce bırakıp kaçtıktan sonra, ona ve bana, her an onu sevdiğinizi nasıl söyleyebiliyorsunuz?"

"Onu sevdiğimi ne ona ne de size söyledim" dedi Nastasya Filipovna güçlükle. "Haklısınız ondan kaçtım…" Nastasya Filipovna'nın sesi bu son sözlerde iyice kısılmıştı.

"Ne demek onu sevdiğinizi 'ne ona ne de bana' söylediniz!" diye bağırdı Aglaya. "Peki ya mektuplarınız? Bizi evlendirmek, beni, ona varmak için ikna etmek isteyen kim? Bu başlı başına bir ilan değil midir? Neden aramıza giriyorsunuz? Önceleri ondan nefret etmemi sağlayıp ondan kaçmamı ve böylece ilişkimizi sonlandırmayı istediğinizi sanıyordum. Asıl amacınızı sonradan anladım. Büyüklük yaptığınıza inanıyordunuz bu

çalımlarla… Kendinize bu kadar önem veren siz, onu sevebilir miydiniz? Bana bu gülünç mektupları yazacak yerde, neden buradan gitmediniz? Sizi çok seven, sizinle evlenerek sizi şereflendirecek olan bu namuslu adamla neden evlenmiyorsunuz peki? Nedeni çok açık: Rogojin'le evlenirseniz, düşmüş bir kadın olmayacaksınız artık! Hatta aksine, şerefli bir kadın olacaksınız! Yevgeni Pavloviç çok şiir okuduğunuzu… durumunuza göre fazlaca iyi eğitimli olduğunuzu söylemişti. Okumayı çok seviyormuşsunuz, çalışmaya yeğlermişsiniz; buna kibirli oluşunuzu da katarsak, her şeyi daha açık görürüz…"

"Peki ya siz? Siz okumayı çalışmaya yeğleyen kibirli biri değil misiniz?"

Konuşma hızla ve açıkça, beklenmedik bir noktaya gelmişti. Beklenmedik olmasının nedeni, Nastasya Filipovna'nın Pavlovsk'a gelirken bazı umutlar besliyor olmasıydı. Gerçi olacaklardan pek ümitli değildi ve daha ziyade kötü bir şeyler bekliyordu… Aglaya ise dağdan yuvarlanır gibi heyecanlanmış, intikam alma zevkinden kendini kurtaramamıştı. Nastasya Filipovna, onu bu durumda görünce tuhafına gitmiş, gözlerine inanamamıştı. Yevgeni Pavloviç'in öne sürdüğü gibi şiire, edebiyata düşkün bir kadın mıydı yoksa Prensin inandığı gibi aklını mı yitirmişti? Aslında kimi zaman küstah ve sinsi görünmesine rağmen, sanıldığından daha yumuşak, utangaç ve saftı. Gerçekten de onda pek çok hülyalı, içine kapanık yanlar da vardı ama duyguları güçlü ve derindi… Prensin yüzünde beliren acı, Aglaya'nın gözünden kaçmadı; vücudu nefretle titredi.

Nastasya Filipovna'nın sorusuna tarifsiz bir kibirle karşılık verdi: "Benimle nasıl böyle konuşabilirsiniz?"

"Yanlış anlamış olmalısınız" dedi şaşırarak. "Nasıl konuşmuşum sizinle?"

"Namuslu bir kadın olmak istediyseniz, neden sizi baştan çıkarıp kötü yola düşüren Totzki'yi gösteriş yapmadan, bırakıp gitmediniz?" dedi sebepsiz yere Aglaya.

"Hakkımda ne biliyorsunuz ki beni yargılamaya kalkışıyorsunuz?" dedi Nastasya Filipovna. Beti benzi atmış, ürpermişti.

"Çalışacağınız yerde, düşmüş melek rolünü oynayarak zengin Rogojin'e sığındığınızı biliyorum. Totzki'nin bu düşmüş melek yüzünden kendini vurmak istemesine şaşmamalı!"

Nastasya Filipovna acı ve tiksintiyle: “Kesin şunu!” dedi. “Siz beni, nişanlısıyla mahkemelik olan Darya Alekseyevna’nın oda hizmetçisi kadar bile anlamadınız. O sizden daha iyi anlardı…”

“Büyük bir ihtimalle çalışarak hayatını kazanan namuslu bir kızcağızdır. Bir hizmetçiden neden böyle küçümseyerek söz ediyorsunuz?”

“Onu değil, çalışmaktan söz eden sizi küçümsüyorum.”

“Namuslu olmak isteseydiniz, çamaşırcılık yapardınız.”

Kadınlar sapsarı yüzle ayağa kalktılar, birbirlerini süzdüler.

“Aglaya, sakin olun! Haksızlık ediyorsunuz!” diye bağırdı Prens, kendinden geçerek.

Rogojin, artık gülümsemiyordu; kollarını kavuşturmuş, dudaklarını büzmüş dinliyordu.

Nastasya Filipovna öfkeden tir tir titreyerek: “Şu soylu genç kıza bir bakın!” dedi. “Ben de onu melek sanıyordum! Aglaya İvanovna, mürebbiyeniz olmadan buraya nasıl gelebildiniz? Size buraya neden geldiğinizi açık açık söyleyeyim mi? Korktunuz, bu yüzden geldiniz!”

Aglaya, öteki kadının onunla böyle konuşmaya cesaret edişine safça şaşırıp kendinden geçmişti. “Sizden mi korktum?” diye sordu.

“Evet benden! Buraya gelmeye karar verdiğinize göre, benden korkuyorsunuz demektir. İnsan korktuğu birini küçümsemez. Size saygı duyduğuma inanamıyorum! Benden neden korktuğunuzu ve buraya ne amaçla geldiğinizi söyleyeyim mi? Kimi daha çok sevdiğini öğrenmek istediniz. Çünkü onu korkunç derece kıskanıyorsunuz…”

“Sizden nefret ettiğini söylemişti bana” diye kekeledi Aglaya.

“Olabilir, ben zaten ona layık değildim… Ama yalan söylüyorsunuz sanırım! O benden nefret etmez, böyle bir şey de söylemez! Yine de durumunuzu göz önüne alarak sizi bağışlamaya hazırım. Ama hakkınızda daha iyi düşündüğümü söylemeden edemeyeceğim. Sizi daha akıllı, hatta daha güzel sanıyordum! Tanrı şahidimdir! Hadi, hazinenizi alın… Size nasıl da şaşkın şaşkın bakıyor! Onu alın ama bir şartla: Hemen buradan çıkın! Hemen şimdi!”

Nastasya Filipovna bir koltuğa yığılıp ağlamaya başladı. Ama gözleri birden parladı. Aglaya’ya dik dik baktı, ayağa kalktı:

“İster misin ona şu anda… em-re-de-yim… duyuyor musun beni? Seni hemen terk eder, yanımda kalır ve benimle evlenir. Sana gelince, sen de koşarak, yalnız başına eve dönersin. İster misin? İster misin?” diye bağırdı deli gibi, belki de bunları söylediğine kendisi de inanamıyordu.

Dehşete kapılan Aglaya, kapıya koştu ama eşikte taş kesilmiş gibi durakaldı ve dinledi.

“Rogojin’i kovmamı ister misin, hemen şimdi? Ne o, Rogojin’le seni sevindirmek için evleneceğimi sanıyordun herhalde? Hemen şimdi senin yanında, ‘Rogojin git!’ diyeyim, Prense ise ‘Verdiğin sözü hatırlıyor musun?’ diye sorayım. Tanrım, onların karşısında neden kendimi küçük düşürdüm sanki? Prens, sen değil miydin, ne olursa olsun peşimden geleceğini ve beni hiç bırakmayacağını söyleyen? Beni seveceğini… Bana saygı… Evet, bunu da söylemiştin… Sana engel olmamak için yolundan çekilen bendim… Ama istemiyorum! O bana neden sokak kadınıymışım gibi davrandı? Sokak kadını mıyım değil miyim Rogojin’e sor, o sana söyler! Şimdi o beni rezil ettikten sonra, benden sırt çevirip, onunla kol kola gideceksin öyle mi? Lanet olsun sana, bir tek sana güvenmişim ben. Git Rogojin, artık seni de istemiyorum!” diye bağırdı çıldırmış gibi. Sözler güçlükle çıkıyordu göğsünden. Yüzü, dudakları çarpılmıştı. Söylediklerinin tek sözüne bile inanmıyor olabilirdi ama bu anı elinden geldiğince uzatmak istiyordu. Geçirdiği nöbet öyle şiddetliydi ki Prens onun öleceğini sandı.

Eliyle Aglaya’ya Prensi göstererek: “Bak ona!” diye bağırdı. “Hemen şu anda seni bırakıp bana gelmezse senin olsun, onu sana bırakıyorum, artık istemem!”

O da, Aglaya da Prensin cevabını bekler gibi hareketsiz duruyorlardı. İkisi de Prense delici bakışlarını yöneltmişti. Ama Prens bu çağrıyı anlamamış gibiydi. O ancak karşısındaki çaresiz ve deli yüzü, yüreğinde yaralar açan o yüzü görüyordu. Buna daha fazla dayanamadı, Nastasya Filipovna’yı göstererek Aglaya’ya döndü:

“Ne olur” dedi yalvarırcasına ve sitemle. “Ne kadar… Mutsuz olduğunu görmüyor musunuz?”

Daha fazla konuşamadı. Aglaya’nın korkunç bakışı devam etmesine engel olmuştu. Bu bakışta öyle büyük bir acı ve aynı zamanda öyle sonsuz bir kin gördü ki çığlık atarak ona doğru koştu. Ama geç kalmıştı. Aglaya, onun bir

anlık kararsızlığına bile dayanamamış, elleriyle yüzünü saklayarak “Tanrım!” diye bağırıp kendini odadan dışarı atmıştı. Rogojin ona sokak kapısını açmak için ardından koştu.

Prens de peşinden fırladı ama eşikte iki el onu yakaladı. Nastasya Filipovna yorgunluk ve acıdan çarpılmış yüzüyle ona dik dik bakıyor, morarmış dudaklarıyla:

“Onun peşinden mi gidiyorsun?” diye kekeliyordu.

Prensin kollarına baygın düştü. Prens onu kaldırıp odaya taşıdı, bir koltuğa bıraktı. Sonra şaşkın şaşkın üzerine eğildi. Sehpanın üstünde bir bardak su vardı. Geri dönen Rogojin genç kadının yüzüne biraz su serpti. Nastasya Filipovna gözlerini açtı, bir an, anlamsız bakışlarla çevresine baktı. Ama kendini toplayınca, ürpererek Prense atıldı:

“Sen benimsin, benim!” diye bağırdı. “Gururlu küçük hanım gitti! Hah hah ha!” Nastasya Filipovna bir sinir krizi geçiriyordu. “Ben az kalsın onu küçük hanıma bağışlıyordum! Nedenmiş? Nedenmiş? Çıldırmıştım, evet çıldırmıştım! Rogojin, git buradan! Hah hah ha!”

Rogojin onlara dikkatle baktı, şapkasını aldı ve sessizce çıkıp gitti. On dakika sonra Prens, Nastasya Filipovna’nın yanında oturuyor, bakışlarını ondan ayırmadan, bir çocuk gibi yavaşça yüzünü ve saçlarını iki eliyle okşuyordu. O güldükçe gülüyor, o ağladıkça ağlıyordu. Genç kadının heyecanla ve coşkuyla anlattıklarını, hiçbir şey anlamadan dinliyor, sadece sessizce gülümsüyordu. Nastasya Filipovna üzülüp ağladığında, hemen başını, yanaklarını okşamaya başlıyor ve küçük bir kız gibi onu teselli ediyordu.

IX

Önceki bölümde anlattığımız olay üzerinden iki hafta geçmişti. Bu süre içinde birçok şey öylesine değişti ki bunları açıklamadan hikâyemize devam edemeyiz. Bununla birlikte, uzun açıklamalardan kaçınarak olaylara kısaca değinmenin daha iyi olacağı kanısındayız. Bunun sebebi, bazı olayları açıklamakta zorluk çekmemizdir. Bu söylediklerimiz okuyucuya garip gelebilir; tam olarak bilmediğimiz olayları nasıl anlatabiliriz? Herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek için söylediklerimizi bir misalle açıklayalım. Böylece hoşgörülü okuyucumuz hangi güçlüklerle

karşılaştığımızı anlayacaktır. Ayrıca bu misal, hikâyenin akışını bozmayacağı gibi, onun devamı niteliğinde olacaktır.

İki hafta sonra, yani temmuz başında kahramanımızın hikâyesi ve özellikle başından geçen son olay her yerde, Lebedev'in Ptizin'in, Darya Alekseyevna'nın villalarının bulunduğu sokaklarda, kısacası bütün kasabada ve çevresinde anlatılan eğlendirici bir fıkraya dönüştü. Neredeyse herkes, kasaba halkı, villa sakinleri, müzik dinlemeye gelenler, aynı hikâyeyi yüzlerce farklı biçimde yaydılar. Buna göre bir Prens, namuslu ve soylu bir evde rezalet çıkarmış, nişanlı olduğu halde söz konusu ailenin kızını yüzüstü bırakıp adı herkesçe bilinen hafifmeşrep bir kadına abayı yakmıştı. Bütün ilişkilerini keserek çevresinin karşı koymasına aldırmadan burada, Pavlovsk'ta herkesin gözü önünde, bu düşmüş kadını nikahına geçirmeye niyetliymiş. Bu hikâye birçok rezil tarafından ayrıntılarla süslenmiş ve tanınmış birçok kişinin isimleri karıştırılmıştı; öyle ki herkesin merakını uyandırıp dedikoduya neden olması gayet doğaldı. En kurnazca, aynı zamanda en akla yatkın yorum, akıllı geçinen ve her zaman, her çevrede bu tür hikâyeleri yayıp yorumlamayı iş edinmiş birkaç dedikoducu tarafından yapılıyordu. Bunlara göre, iyi aileden, servet sahibi, budala, demokrat, Turgenyev'in çağdaş nihilizmiyle aklını bozmuş, Rusçayı pek az bilen genç Prens, General Epançin'in kızına tutulmuş ve kendisini nişanlı olarak kabul ettirmişti. Ama Prensin hikâyesi kısa süre evvel yayımlanan genç bir Fransız papaz okulu öğrencisinin hikâyesine benzemiş. Bu papaz okulu öğrencisi, okulu bitirip gerekli törenler yapıldıktan sonra, Piskopos'a yazdığı mektupta, Tanrı'ya inanmadığı için halkı aldatarak bedavadan ekmek yemek istemediğini, bu yüzden istifa ettiğini, mektubunu liberal gazetelerde yayımlatacağını bildirmiş. Prens de aynı bu tanrıtanımaz gibi davranmış. Bu arada nişanlısının evinde verilen, seçkin tabakadan insanların bulunduğu bir davette herkese hakaret etmiş ve nişanlısını küçük düşürmüş. Sonunda ise onu dışarı atmak isteyen uşaklara karşı direnirken, çok güzel bir Çin vazosunu kırmış. Bu hikâyeye çağdaş bir anlayış eklemeyi de unutmamışlardı: Bu genç budala, aslında nişanlısı olan Generalin kızını çok seviyormuş ama nihilizmin savunucusu olduğu için onunla bozuşmuş. Düşmüş bir kadınla evlenerek kadınları ahlâksız ya da ahlâklı olarak ayırmadığını göstermek istiyormuş. Hatta belki de ona göre düşmüş kadın düşmemiş kadına göre daha değerliymiş. Bu açıklama

sayfiyede bulunan herkesçe kabul edildi. Yine de anlatılan bu hikâyede anlaşılmayan bazı ayrıntılar da mevcuttu. Ayrıntılara göre genç kız, (bazılarına göre kendisini iğfal edeni) nişanlısını öyle seviyordu ki terk edildiğinin ertesi günü, onu görebilmek için metresinin evine kadar gitmişti. Kimileri de tam tersine, Prensin kendisi onu metresinin evine nihilizm yüzünden, yani rezalet çıkarmak, utandırmak için çağırdığını iddia ediyordu.

Bize gelince, biz yalnızca söz konusu evliliğin gerçekten de kararlaştırıldığını ve Prensin hazırlıklarla ilgilenmek üzere Lebedev'i, Keller'i, bir de Lebedev'in bir tanıdığını görevlendirdiğini biliyoruz. Nastasya Filipovna'nın, sabırsızlanarak törenin olabildiğince erken olmasında üstelediğini, Prensin nikâh şahidi olarak Keller'i seçtiğini, gelinin şahitliğini ise Burdovski'nin yapacağını ve düğünün, temmuz başında yapılacağını da biliyoruz.

Gerçek olduklarından şüphe duymadığımız bu ayrıntılar dışında, bunlara uymadıkları için bizi çok şaşırtan bazı ayrıntılar da mevcut. Mesela, Prensin Lebedev'i ve diğerlerini hazırlık yapmaları için görevlendirdiği halde, aklının kesinlikle başka yerde olduğunu ve evlenmek üzere olduğunu neredeyse unuttuğunu biliyoruz. Peki ama ne düşünüyordu Prens? Nikahın bir an evvel gerçekleşmesi için üsteleyenin Prens değil Nastasya Filipovna olduğu doğruydu ama öte yandan kendisi de bunu direnmeden, hatta biraz dalgın bir şekilde kabul etmişti. O anda kendisinden farklı, çok daha sıradan bir şey istenseydi kuşkusuz onu da kabul ederdi. Buna benzer birkaç misal daha verebiliriz ama bunlar hikâyeyi aydınlatmak yerine kafamızı daha da fazla karıştıracak türdendir.

Bir örnek daha verelim: Bu iki hafta boyunca Prensin, bütün günlerini Nastasya Filipovna'yla geçirdiğini, onunla birlikte gezmeye, müzik dinlemeye gittiğini, onu bir saat bile görmese meraklanmaya başladığını (ki bunlar onu içtenlikle sevdiğinin kanıtıdır) biliyoruz. Genç kadının konu ne olursa olsun ona anlattıklarını, saatlerce, tatlı, sevecen bir gülümsemeyle dinliyor ve kendisi hemen hemen hiç konuşmuyordu. Ama bu arada sık sık, hatta her gün Epançinler'e gittiğini ve bunu ondan saklamadığını, bu ziyaretlerin Nastasya Filipovna'yı çok üzdüğünü de biliyoruz. Epançinler'in Pavlovsk'taki son günlerine dek Prensi kabul etmediklerini, Aglaya'yla bütün görüşme teşebbüslerini engellediklerini biliyoruz. Prens her gün

Epançinler'e gidiyor, kapıdan içeri alınmadığı için tek kelime etmeden geri dönüyordu. Ama ertesi gün tekrar gidiyor ve doğal olarak yeni bir retle karşılaşıyordu. İki kadının buluştuğu gün, Aglaya Nastasya Filipovna'nın evinden kaçtıktan bir saat sonra, Prensin onu bulmak umuduyla Epançinler'e gittiğinden de haberimiz var. Aglaya henüz eve dönmemişti. Evdekiler onun Prensle birlikte Nastasya Filipovna'nın evine gittiğini öğrenince bunu heyecan ve korkuyla karşılamışlardı. Lizaveta Prokofyevna, kızları, hatta Prens Şç., Prense karşı çok sert davranıp, artık bu eve gelmemesini söylemişlerdi. Özellikle de o sırada Varvara Ardalyonovna gelip Aglaya İvanovna'nın yaklaşık bir saattir onlarda ve çok kötü bir durumda olduğunu, artık kendi evine dönmek istemediğini söyleyince… Lizaveta Prokofyevna'yı çok üzen bu haber doğruydu. Gerçekten de Nastasya Filipovna'nın yanından ayrıldıktan sonra, Aglaya evdekilere görünmektense ölmeyi yeğlemişti ve bu yüzden de Nina Aleksandrovna'nın evine sığınmıştı. Varvara Ardalyonovna da fazla vakit geçirmeden durumu genç kızın ailesine bildirmenin yararlı olacağını düşünmüştü. Epançin ailesi, o anda eve dönen babayla birlikte hemen Nina Aleksandrovna'nın evine koştu. Prens Lev Nikolayeviç de duyduğu acı sözlere ve kovulmasına rağmen, Epançiler'in peşinden gitti. Ama Varvara Ardalyonovna'nın talimatı üzerine onu Aglaya'nın yanına bırakmadılar. Aglaya, annesiyle kız kardeşlerinin kendisi için gözyaşı döktüklerini, kızmadıklarını görünce, kucaklarına atıldı ve onlarla birlikte hemen evine döndü. Anlatılanlara göre Gavrila Ardalyonoviç bir kez daha kaderin oyununa geldi (Gerçi bu dedikodunun aslı pek çıkmadı) ve Varvara Ardalyonovna Epançinler'e gittiğinde Aglaya'yla baş başa kalınca ona aşkından söz etmek için fırsattan yararlanmak istemişti. Ama Aglaya onun bu sözlerini, acısını ve gözyaşlarını unutarak, kahkahalar içinde dinlemişti. Sonra sevgisini kanıtlamak için mum alevinde parmağını yakmaya hazır olup olmadığını sormuştu. Rivayete göre Gavrila Ardalyonoviç bu istek karşısında şaşırmış, onun çarpılmış yüzünü gören Aglaya da gülme krizine tutularak Nina Aleksandrovna'nın yanına kaçmıştı. Nitekim anne babası geldiklerinde de kendisini orada bulmuşlardı. Bunu ertesi gün pense, hasta yatağından artık kalkamayan ve sırf bu haberi vermek için onu yanına çağıran İpolit anlattı. İpolit'in bunları nasıl öğrendiğini bilmiyoruz. Ama Prens, Aglaya'nın mumda parmak yakma isteğini duyunca İpolit'in şaşkın bakışları önünde kahkahayla güldü; hemen ardından da ağlamaya başladı… Kısacası o

günlerde Prens çok huzursuzdu; büyük bir endişe, telaş ve sıkıntı içindeydi. İpolit, açık açık onun aklını kaçırmış olduğunu söylüyordu. Ama henüz bundan emin olamayız.

Yorumlamaktan kaçındığımız olayları anlatırken, amacımız, kahramanımızın yapıp ettiklerini okuyucunun gözünde aklamak değildir. Prensin dostları bile davranışlarına isyan ediyordu. Biz de bu tepkiye katılmaya hazırız. Vera Lebedeva, Kolya, Keller (nikâh şahidi seçilmeden evvel) ve Lebedev, Prensin davranışlarını kabul edilemez olarak nitelendiriyor ve ona karşı çıkıyorlardı. Hatta Lebedev bazı dolaplar çevirmeye başlamıştı ve bunun tek sebebi Prensi durdurmaktı. Biz Yevgeni Pavloviç'in, Nastasya Filipovna'nın evindeki olayın altıncı ya da yedinci gününde, Prense açık açık, dostça söylediği, ruhsal açıdan derin manalar yüklü sözlerine katılıyoruz. Bu arada şunu da ilave etmeliyiz: Sadece Epançinler değil, onlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili kişiler dahi Prensle bozuştular. Prens Şç. onunla karşılaşınca, başını çevirip selamını almadı. Bir tek Yevgeni Pavloviç, Epançinler'e her gün gittiği ve eskisinden daha iyi karşılandığı halde, Prensle ilişkisini kesmedi ve bunun kendisini küçük düşürmesinden korkmadı. Yevgeni Pavloviç, Epançinler'in Pavlovsk'tan ayrılışlarının ertesi günü Prensi ziyaret etti. İçeri girerken, kasabada dolaşan söylentilerden haberdardı; hatta bunların yayılmasında onun da biraz payı vardı. Prens onu görünce çok sevindi ve sözü hemen Epançinler'e getirdi. Böyle safça ve dürüst bir giriş Yevgeni Pavloviç'in dilini çözdü ve doğrudan konuya girmesine yol açtı.

Prens, henüz Epançinler'in gittiklerini bilmiyordu. Bu haber onu sarstı, yüzü sapsarı kesildi ama bir dakika sonra, düşünceli düşünceli başını sallayarak, "Zaten böyle olması gerekirdi" diye mırıldandı. Sonra hemen nereye gittiklerini öğrenmek istedi.

Bu arada Yevgeni Pavloviç onu dikkatle süzüyordu; aceleciliği, yönelttiği soruların saflığı, heyecanı, endişesi, coşkusu, bütün bunlar onu şaşırtıyordu. Yine de Prense kibarca, bütün ayrıntılarıyla bildiklerini anlattı çünkü Prens aslında birçok olayın farkında bile değildi. Aglaya'nın gerçekten hasta olduğunu, üç gecedir ateşinin düşmediğini, ama artık iyileştiğini doğruladı. "Neyse ki evdekiler sakinleşti! Eski olaylardan, sadece Aglaya'nın önünde değil o yokken bile söz edilmiyor. Anneyle baba, bu sonbahar yurt dışına bir seyahat planlıyorlar; Adelaida'nın düğününden hemen sonra. Aglaya da

sessizce bunu onayladı.” Yevgeni Pavloviç de belki yurt dışına gidecekti. Prens Şç. bile, işlerini düzene koyunca Adelaida’yla birlikte bir iki aylığına aileye katılabilirmiş. Bir tek General kalıyormuş. Şimdi bütün aile Petersburg’a, yirmi fersah uzaktaki, Kolmino’daki köşklerine taşınmışlar. Prenses Belokonskaya henüz Moskova’ya dönmemiş ve söylentilere göre mahsus bunu geciktiriyormuş. Lizaveta Prokofyevna, bütün bu olan bitenlerden sonra artık Pavlovsk’ta kalmalarının imkânsız hale geldiğini savunuyormuş. Yevgeni Pavloviç, kasabada dolaşan söylentileri kendisine günü gününe bildiriyormuş. Epançinler’in Elagin’deki villalarına gitmeleri bile pek mümkün görünmüyormuş.

“En iyisi de bu” diye ilave etti Yevgeni Pavloviç. “Buna siz de katlıyorsunuz umarım Prens. Onunla evleneceğinizi biliyorlar… Buna rağmen her gün, kapıdan içeri alınmasanız da, ziyaretlerinize devam ediyorsunuz…”

“Evet. Aglaya İvanovna’yı görmek istemiştim” dedi Prens, başını sallayarak.

Yevgeni Pavloviç, dokunaklı, üzgün bir sesle: “Ah sevgili Prens, bütün bunların olmasına nasıl izin verdiniz?” diye bağırdı. “Anlıyorum, bunu beklemiyordunuz ve şaşkına döndünüz… Kıza, o çılgınlık anında karşı çıkamamış olmanızı anlıyorum… Ama bu kızın size karşı… ne kadar ciddi duygular beslediğini anlamanız lazımdı. Sizi bir başkasıyla paylaşmak istemiyordu. Onun gibi bir hazineyi kırdınız, yalnız başına bıraktınız!”

“Evet, evet haklısınız. Suçluyum” dedi Prens derin bir üzüntüyle. “Biliyor musunuz, bir tek Aglaya, Nastasya Filipovna’ya bu gözle bakıyordu. Onun dışında hiç kimse böyle düşünmüyordu.”

Yevgeni Pavloviç belli ki bu konu üzerinde çok düşünmüştü. Son derece büyük bir heyecanla: “Ama insanı umutsuzluğa düşüren de, bunda ciddi bir taraf olmaması!” diye bağırdı. “Beni bağışlayın Prens, bu konuda uzun uzun düşündüm. Bu meseleyi bütün ayrıntılarıyla, altı ay evveline kadar olanları biliyorum. Ve kesinlikle ortada ciddi bir şey yok! Hepsi hayal ürünü, fantazya, duman… Sadece tecrübesiz, saf bir genç kız bunları ciddiye alıp kıskanabilirdi!”

Yevgeni Pavloviç bunun üzerine rahatlayarak içindekileri dökmeye başladı. Açık ve anlamlı sözlerle, ruhsal temellere dayanarak, Prense

Nastasya Filipovna’yla ilişkisinin tahlilini yaptı. Zaten iyi bir hatipti ama bu kez iyice coştu.

“Sizin ilişkinizde başlangıcından beri yalan bir şeyler vardı” dedi. “Yalanla başlayan şey yalanla biter, tabiatın yasasıdır bu… Size budala diyenlere katılmıyorum, bunu duymak bile kızdırıyor beni. Siz, böyle nitelendirilemeyecek kadar akıllısınız. Ama şunu da kabul etmek lazım, diğer insanlar gibi de değilsiniz; onlar gibi olamayacak kadar tuhaf birisiniz. Bence her şey sanki sizin doğuştan gelen deneyimsizliğinizden (Doğuştan, buna dikkatinizi çekerim), eşsiz saflığınızdan, ölçü duygusundan bütünüyle, şaşılacak derecede yoksun oluşunuzdan (Bunu bir kaç kez kendiniz de itiraf etmiştiniz zaten) ve de nihayet kafanızda yaşattığınız ve bunların gerçek olduğuna yürekten inandığınız bir sürü düşüncenin varlığından kaynaklanıyor. Prens, şunu da itiraf ediniz ki Nastasya Filipovna’yla ilişkinizde, sizi baştan beri şartlandıran ‘kadın sorunlarının’ da cezbedici payı vardı. Rogojin para getirdiği zaman Nastasya Filipovna’nın evinde gerçekleşen o tuhaf olayı bütün ayrıntılarıyla biliyorum.

İlişkinizin, bütün bu olayın nasıl böyle garip bir şekle büründüğünü çok iyi biliyorum ve size de izah etmeye hazırım. Gençken İsviçre’de yaşadığınız yıllarda, vatan hasreti çekiyordunuz; Rusya size bilinmeyen bir ülke, vaat edilen bir toprak gibi görünüyordu. Onunla ilgili pek çok kitap okudunuz. Bunlar belki güzel eserlerdi ancak bunların size zararı dokundu. Ana yurdunuza coşkuyla geri döndüğünüzde bir şeyler yapmak, işe atılmak arzusuyla yanıyordunuz. Ama daha ilk geldiğiniz gün, sizin gibi şövalye ruhlu bir gence, düşmüş bir kadının yürek sızlatan hikâyesi anlatıldı! Aynı gün onu gördünüz; şeytani güzelliğiyle –çok güzel olduğunu ben de kabul ediyorum- büyülendiniz. Buna sinirlerinizin durumunu, hastalığınızı, Petersburg’daki buzların çözülme mevsiminin güçlü etkisini, rüya gibi bu şehirde ilk günde başınıza gelen bütün olayları da ekleyelim. Dahası, Epançinler’in üç güzel kızıyla ve özellikle de Aglaya ile tanışmanızı, yorgunluğunuzu ve Nastasya Filipovna’nın salonunda yaşananları da hesaba katarsak… O anda nasıl bir durumda olduğunuzu kendiniz de anlayabilirsiniz…”

Prens kızarmaya başladı. “Evet, evet” dedi başını sallayarak. “Haklısınız… evet… Gerçekten de trende iki gecedir uyumamıştım ve

kendimi de hiç iyi hissetmiyordum…”

Yevgeni Pavloviç gittikçe artan bir heyecanla: “Ben de bunu söylüyorum!” diye sürdürdü. “Heyecandan sarhoş olan siz, soylu bir aileden gelme bir Prens, namuslu bir insan, bir sosyete çapkınının kötü yola düşürdüğü bir kadının namussuz sayılmayacağını kanıtlamak istediniz. Bu asil düşünceyi herkesin önünde savunma fırsatının üstüne atıldınız adeta. Tanrım, bu çok açık! Ama asıl sorun bu değil sevgili Prens; duyduğunuz doğal, içten bir duygu muydu yoksa kafanızda yaşattığınız bazı düşünce ve hayallerden mi ibaretti? Tamam, kilise böyle bir kadını bağışlamıştı ama ona, yaptıklarının iyi, kendisinin ise saygıya değer bir kadın olduğunu söylememişti! Üç ay sonra, sağduyunuzla işin aslını açıklığa kavuşturmamış mıydınız? Onun masum olduğunu varsayalım. Bu konuda fazlaca bir şey söylemek istemiyorum ama yaşadıkları, o şeytanca gururunu, o arsız, doymak bilmeyen bencilliğini temize çıkarabilir mi? Bağışlayın Prens, coştukça coştum ama…”

“Evet, bütün bunlar belki de doğrudur, siz belki de haklısınız…” diye kekeledi Prens. “Ama…”

“Onun acınmaya değer biri olduğunu mu söylemek istiyorsunuz iyi yürekli Prensim? Ama ona acıdığınız için ve onun hoşuna gitmesi için neden soylu ve temiz bir kızı rezil ettiniz? Ötekinin kin dolu, küçümseyici bakışları karşısında, neden bu masum kızı aşağıladınız? Acıma duygusu daha nereye kadar varabilir? İnsan sevdiği kızı, evlenmek istediği kızı, öteki kadının önünde küçük düşürüp yüzüstü mü bırakmalı?.. Bu kıza, kız kardeşlerinin, annesinin ve babasının karşısında evlenme teklifinde bulunmuşsunuz! Prens izin verirseniz sorayım, bundan sonra kendinizi dürüst ve onurlu biri olarak görüyor musunuz? Onu sevdiğinizi söyleyerek, temiz ve saf bir kızı aldatmış olmuyor musunuz?”

“Evet, haklısınız! Ah, suçlu olduğumu anlıyorum” dedi Prens büyük bir üzüntüyle.

Yevgeni Pavloviç öfkeyle bağırdı: “Bu kadarı sizce yeterli midir? Ah, suçluyum, diye bağırmak yeter mi? Suçlusunuz ama hâlâ aynı şekilde davranmaya devam ediyorsunuz. Olayın gerçekleştiği o gün, yüreğiniz, şu Hıristiyan yüreğiniz neredeydi? O anda onun da yüzünü gördünüz; ***ötekinden*** daha mı az acı çekiyordu? Nasıl izin verdiniz buna? Nasıl?”

“Şey… Ben izin vermedim…” diye kekeledi zavallı Prens.

“Nasıl izin vermediniz?”

“İnanın bana, ben hiçbir şeye izin vermedim… Nasıl olup bittiğini hâlâ anlamıyorum… Ben… Aglaya İvanovna’nın peşinden koştum ama Nastasya Filipovna düşüp bayıldı… O zamandan beri de beni Aglaya İvanovna’nın yanına bırakmıyorlar.”

“Öteki bayılsa da onu orada bırakıp Aglaya İvanovna’nın peşinden koşmalıydınız.”

“Orada bırakamazdım… Ölebilirdi… Kendini öldürürdü, siz onu bilmezsiniz. Ben daha sonra, Aglaya İvanovna’ya her şeyi anlatacaktım… Bakın Yevgeni Pavloviç, sizin her şeyi bildiğinizi sanmıyorum… Söyleyin bana, beni neden Aglaya İvanovna’ya yaklaştırmıyorlar? Ona her şeyi izah ederdim… O gün ikisi pek anlaşamadı çünkü farklı şeyden söz ediyorlardı… Bunu size açıklayamam belki ama Aglaya’ya anlatırdım, o da beni anlardı… Aman Tanrım! Kaçtığı sırada yüzünü hatırlıyorum… Tanrım, hatırlıyorum! Gidelim, hemen gidelim…” Prens yerinden kalkmış Yevgeni Pavloviç’i kolundan çekiştiriyordu.

“Nereye?”

“Aglaya İvanovna’nın evine gidelim… Hemen gidelim!”

“Ama size onun Pavlovsk’ta olmadığını söylemiştim. Hem gidip de ne yapacağız ?”

Prens, ellerini yakarır gibi birleştirdi. “O anlayacaktır, anlayacaktır!” diye tekrarladı. “Bunun bambaşka bir şey olduğunu anlayacaktır!”

“Nasıl bambaşka? Ama siz evleniyorsunuz… Evleniyor musunuz, evlenmiyor musunuz?”

“Evet… Evleniyorum, evet evleniyorum!”

“O halde neden bambaşka diyorsunuz?”

“Evlenmemin önemi yok, bu başka bir şey!”

“Nasıl başka bir şey? Evlenmenin önemi yok da ne demek? Çocuk oyuncağı mı bu? Sevdiğiniz kadını mutlu etmek için evleniyorsunuz. Aglaya İvanovna da bunu görüyor. Nasıl önemi olmazmış?”

“Mutlu etmek için mi? Yo, hayır. Ben yalnızca evleniyorum. O istediği için. Evlenirsem ne olmuş yani… Önemi yok. Başka türlü davransaydım, kesinlikle ölürdü. Rogojin’le evlenmesinin çılgınlık olduğunu şimdi daha da iyi anlıyorum. Eskiden anlayamadığım birçok şeyi şimdi anlıyorum. Biliyor musunuz, ikisi karşı karşıya dururlarken, Nastasya Filipovna’nın yüzüne bakmaya dayanamadım… (Prens, sesini gizemli bir şekilde alçaltarak) Siz bunu bilemezsiniz Yevgeni Pavloviç” dedi. “Bunu kimseye, Aglaya’ya bile söylemedim. Nastasya Filipovna’nın yüzüne dayanamıyorum… Demin Nastasya Filipovna’nın evindeki daveti çok iyi anlattınız; ancak bilmediğiniz, gözünüzden kaçan bir ayrıntı var. Onun yüzü gözümün önündeydi. Ben onun yüzüne bakıyordum. Daha o sabah onun portresini görünce, yüzüne dayanamamıştım… Vera’ya, Lebedev’in kızına bakın… Bambaşka gözler… Ben Nastasya Filipovna’nın yüzünden… korkuyorum!” diye ekledi dehşet içinde.

“Korkuyor musunuz?”

“Evet… O deli!” diye fısıldadı Prens sapsarı kesilerek.

“Bundan emin misiniz?” diye sordu Yevgeni Pavloviç, şaşırarak ve büyük bir merakla.

“Eminim, artık eminim. Son günlerde bunu iyice inandım!”

“Peki ama kendinize ne yapıyorsunuz böyle?” diye korkuyla bağırdı Yevgeni Pavloviç.

“Demek bir tür korku yüzünden onunla evleniyorsunuz? Hiçbir şey anlamadığımı itiraf ediyorum… Durum iyice karışıyor… Belki de onu sevmiyorsunuz bile?”

“Yo, onu bütün kalbimle seviyorum! Düşünün… O…şimdi tam bir çocuk gibi… Ah bir bilseniz…”

“Ama aynı zamanda Aglaya İvanovna’ya da kendisini sevdiğinizi söylemiştiniz…”

“Evet, evet.”

“Nasıl olur? Her ikisini de sevdiğinizi mi söylüyorsunuz?”

“Evet, evet.”

“Sevgili Prens, kendinize gelin lütfen, ağzınızdan çıkanı kulağınız duysun!”

“Ben Aglaya’sız… Onu kesinlikle görmeliyim! Ben… Çok yakında uyurken öleceğim. Bu gece öleceğimi sanıyorum. Ah, Aglaya bir bilseydi! Ona kesinlikle her şeyi söylemek istiyorum. Önemli olan onun her şeyi bilmesidir! Diğeri hakkında, özellikle de bu diğeri suçlu olduğu zamanlarda, neden ***her şeyi*** bilmemiz imkansızlaşıyor söyler misiniz? Ben de ne dediğimi bilmiyorum, aklım karıştı. Beni şaşırttınız… Acaba hâlâ yüzünde aynı ifade mi var, kaçarken yüzünde olan ifade? Ah evet, ben suçluyum! Her şeyin suçlusu benim büyük bir ihtimalle. Suçumun ne olduğunu henüz tam olarak bilmiyorum ama suçlu olduğum kesinleşiyor… Yevgeni Pavloviç, sözlerim yetersiz kaldığından size açıklayamadığım bir şey var ama Aglaya İvanovna anlayacaktır! O beni daima anlar, anlayacaktır…”

“Hayır Prens, anlamayacak! Aglaya İvanovna, sizi insanca, bir hayal gibi değil, bir kadın gibi sevdi. Size bir şey söyleyeyim mi zavallı Prensim, işin doğrusu şu: Siz hiçbirini sevmediniz!”

“Bilmiyorum… Bilmiyorum, olabilir, pek çok açıdan haklısınız, Yevgeni Pavloviç. Sizin kadar zeki birisini tanımıyorum Yevgeni Pavloviç! Of, işte yine başım ağrımaya başladı. Tanrı aşkına, ona gidelim. Tanrı aşkına!”

“Ama size Aglaya’nın Pavlovsk’ta olmadığını söyledim, Kolmino’da.”

“Kolmino’ya gidelim, hemen gidelim!”

Yevgeni Pavloviç sözcükleri uzatarak, “Ol-maz!” dedi ve ayağa kalktı.

“Dinleyin, bir mektup yazayım, ona götürün!”

“Hayır Prens! Bana böyle görevler vermeyin, yapamam.”

Ayrıldılar. Yevgeni Pavloviç’in içinde garip bir duygu vardı. Ona, Prensin akli dengesi yerinde değilmiş gibi geldi. Hem sevip hem de korktuğu bu ***yüz*** de ne demekti? Aglaya’yı kaybetmeye belki de gerçekten dayanamayıp ölecek; genç kız da Prensin onu ne kadar sevdiğini hiçbir zaman öğrenemeyecektir. Hah hah ha! İki kadını aynı anda ama farklı türden sevgiyle sevmek de ne neyin nesi? Çok ilginç… Zavallı budala! Peki şimdi ne olacak bu adamın hali?

X

Prens düğüne kadar ölmese de, iyi uyuyamıyor, kötü düşler görüyordu. Yine de çevresine karşı çok iyi, halinden hoşnut davranıyordu. Bir tek yalnız başına olduğu zamanlar derin düşüncelere dalıyordu. Yevgeni Pavloviç'in gelişinden bir hafta kadar sonra, düğün hazırlıkları hızlandırılmıştı. Bu acele karşısında Prensin en yakın dostları bile, eğer böyle birileri varsa, "zavallıyı kurtarmayı" başaramamış, düş kırıklığına uğramışlardı. Söylentilere göre Yevgeni Pavloviç'in ziyaretinde, General İvan Fedoroviç ve karısı Lizaveta Prokofyevna'nın da parmağı vardı. Ama her ne kadar zavallıyı uçurumun kenarından kurtarmaya çalışmışlarsa da bu gayretlerini tek bir teşebbüsle sınırlandırdılar. Daha fazlasını yapmak için ne durumları ne de duyguları (ki bu gayet doğaldı) izin veriyordu. Daha evvel Prensin etrafındakilerin de ona isyan ettiklerini söylemiştik. Vera Lebedeva'nın elinden yalnız kalınca ağlamaktan başka bir şey gelmiyordu, ancak Prense eskisi kadar sık uğramıyordu. Bu arada Kolya, babasına son görevini yapıyordu. Yaşlı adam, ilkinden sekiz gün sonra gelen ikinci krizde vefat etmişti. Prens, ailenin yasına yürekten katılmıştı. İlk günler Nina Aleksandrovna'nın yanından ayrılmıyordu, cenaze töreninde de hazır bulundu. Pek çok kişi, Prensin kilisede olduğu sırada fısıltılar duymuştu. Sokakta ve parkta da durum aynıydı. Arabayla ya da yaya olarak geçerken herkes onu işaret ediyor, Nastasya Filipovna'yı anıyordu. Nastasya Filipovna cenazeye gelmemişti. Yüzbaşının karısı da yoktu. Lebedev, tam zamanında onu gitmekten vazgeçirebilmişti. Yas töreni Prensin üzerinde derin ve acı bir etki bıraktı. Lebedev'in sorusunun üzerine, böyle bir Ortodoks törenine ilk kez katıldığını söyledi.

"Evet, tabutun içinde yatan adamın, geçenlerde başkan seçtiğimiz adam olduğuna insanın inanası gelmiyor" dedi Lebedev, alçak sesle. "Kime bakıyorsunuz?"

"Hiç, galiba…"

"Rogojin mi?"

"O burada mı?"

"Kilisede, evet."

"Gözlerini seçer gibi oldum" diye mırıldandı Prens. "Ne işi var ki burada, çağrıldı mı?"

“Kimsenin aklına bile gelmedi. Aile onu tanımıyor ki… Kendisi gelmiştir, kilise herkese açık. Neden böyle şaşırdınız ki? Şu sıralar ona sık sık rastlıyorum; mesela geçen hafta onu Pavlovsk’ta dört kez gördüm.”

“Ben… o zamandan beri onu hiç görmedim” diye kekeledi Prens.

Nastasya Filipovna da Rogojin’e rastladığını söylemediği için Prens, Rogojin’in görünmemek için kendince sebepleri olduğunu düşündü. Gün boyu düşünceliydi Prens; Nastasya Filipovna ise tam aksine o gün bir hayli neşeliydi.

Babasının ölümünden evvel Prensle barışan Kolya, nikâh şahidi olarak Keller’le Burdovski’yi önermişti. Keller’in düzgün davranacağına kefil oluyor, hatta belki faydası da dokunabilir diyordu. Burdovski ise zaten sakin ve ağırbaşlı biriydi. Nina Aleksandrovna’yla Lebedev, nikahın mevsim sona erdikten sonra yapılmasının daha iyi olacağı kanısındaydılar. Bunca gürültü patırtıya gerek var mıydı? Törenin Petersburg’da, evde yapılması daha iyi değil miydi? Prens, bu korkuların kaynağını çok iyi biliyordu. Nastasya Filipovna’nın bu şekilde istediğini belirterek konuyu kapattı.

Nikah şahidi seçildiğini öğrenen Keller, ertesi gün Prensin evine geldi. Eşikte durdu, Prensi görür görmez sağ elinin işaret parmağını havaya kaldırıp yemin eder gibi:

“İçki yok!” diye bağırdı.

Ardından Prense yaklaştı, iki elini tutup sallayarak sıktı; olanları öğrenince ona düşman kesildiğini, bunu da bilardo oynarken ilan ettiğini söyledi. Kızgınlığının nedeni, bir dostu olarak Prensin mesela bir Prenses Rahon’la evlendiğini görmek istemesiydi. Ama şimdi, Prensin etraftaki herkesten on kat daha soylu olduğunu anlıyordu. Çünkü onun amacı şan şöhret, zenginlik, hatta şeref bile değildi, yalnızca gerçekti. Yüksek bazı kimselerden çok daha yüksekti Prens! “Ama serseri takımı bunu başka türlü düşünüyor; şehirde, evlerde, toplantılarda, meyhanelerde, bilardo salonlarında hep bu konu konuşuluyor. Duyduğuma göre, ilk gece pencerelerinizin altında bir rezalet çıkaracaklarmış. Prens, namuslu bir adamın silahına ihtiyaç duyarsanız, ertesi gün zifaf yatağınızdan kalkmadan evvel, soylu kurşunlarımdan yarım düzinesini boşaltmaya hazırım.” Keller, kiliseden gelen halkın hücumuna karşı, avluya bir yangın tulumbası

yerleştirmelerini de teklif etti. Ancak Lebedev, tulumba konursa evinin yıkılacağını söyleyerek itiraz etti.

“Tanrı şahidimdir Prens, bu Lebedev arkanızdan dolaplar çeviriyor. Sizi vesayet altına almak istiyorlar, düşünebiliyor musunuz? Özgürlüğünüzü, paranızı, yani bizi dört ayaklılardan ayıran en önemli iki şeyi elinizden alacaklar! Gerçeği söylüyorum. Kendi kulaklarımla duydum!”

Prens kendisi de bu konuda benzer şeyler duyduğunu hatırladı ama doğal olarak bunu önemsememişti. Şimdi de Keller’in söylediklerine güldü ve hemen unuttu. Aslında Lebedev epeydir koşuşturup duruyordu. Bütün planları bir tür ilhamla doğuyordu; büyük bir coşku ve ateşle bunları gerçekleştirmeye kalkıştığında amacından öylesine uzaklaşırdı ki başlangıçtaki amacıyla bir ilgisi kalmazdı. Bu yüzden de hayatında hiçbir planını başarıyla tamamlayamamıştı. Daha sonra, nikah gününe yakın Prense gelip her şeyi itiraf etti. (Kendileriyle ilgili dolaplar çevirdiği kimselere, başarılı olamayınca, gelip itirafta bulunmak Lebedev’in huyuydu.) Bir Taleyran olmak için dünyaya geldiğini, garip bir rastlantıyla Lebedev olarak kaldığını söyleyerek söze başladı. Daha sonra Prense planını bütün ayrıntılarıyla aktardı. Anlattıklarına göre, gerek duyduğunda dayanabilecek önemli mevkilerde bazı kişileri aramış ve bu amaçla ilk önce General İvan Fedoroviç’e gitmişti. General şaşkın görünmüş, “delikanlının iyiliğini ve onu kurtarmayı çok arzu etse bile” bunun uygun düşmeyeceğini söylemişti. Lizaveta Prokofyevna, Lebedev’i ne görmek ne de adını duymak istemişti. Yevgeni Pavloviç’le Prens Şç., bir el hareketliyle onu baştan savmışlardı. Ama Lebedev yine de cesaretini kaybetmemişti. Velinimeti, yakın dostu sayılan yaşlı, saygıdeğer bir hukukçuya danışmıştı. Adam, Prensi kısıtlamanın mümkün olduğunu, aklının yerinde olmadığının sözü geçer kişilerce saptanmasını ve ayrıca tabii ki önemli mevkilerde bulunan bazı kimselerin de yardımı gerektiğini söylemişti. Lebedev sabrını yitirmemiş, bir gün Prensin evine doktor getirtmişti. Bu, yazlarını Pavlovsk’ta geçiren, kravatında Azize Ana nişanı taşıyan saygıdeğer, yaşlı bir doktordu. Lebedev onu etrafı gezdirme bahanesiyle getirmiş ve Prensle tanıştırarak hakkındaki düşüncesini dostça belirtmesini rica etmişti. Prens, doktorun ziyaretini hatırladı. Lebedev bir gün evvel, Prensin hasta olduğunu öne sürmüş ve hemen bir doktorla çıkagelmişti. Durumu kötüleşen İpolit Terentyev’den geldiklerini, doktorun hastayla ilgili kendisine bir şeyler

söylemek istediğini belirtmişlerdi. Prens, Lebedev'in hastaya gösterdiği ilgiden etkilenmiş ve doktoru iyi karşılamıştı. Hemen İpolit'ten konuşmaya başlamışlar, doktor intihar olayını sorunca, Prens de olayı ayrıntılarıyla anlatmıştı. Petersburg'un ikliminden, Prensin hastalığından, İsviçre'den, Schneider'den konuşmuşlardı. Doktor, Schneider'in tedavi yöntemleri üzerine Prensin anlattıklarıyla çok ilgilenmişti. Böylece iki saatten fazla bir zaman orada kalmıştı. Bu süre içinde Prensin güzel sigaralarından içmiş, Lebedev'e de likör ikram etmişti. Likörü Vera getirmiş, evli ve çocuk sahibi olan doktor, Vera'yla çok ilgilenince genç kız buna çok kızmıştı. Sonunda Prens ve doktor birbirlerinden dostça ayrılmışlardı. Çıkarken doktor, Lebedev'e, "Prens gibileri vesayet altına alırsak onlara vasi olarak kimleri atarız?" demişti. Lebedev'in yakında olacakları bir felaketmiş gibi anlatması üzerine, başını kurnaz kurnaz sallayarak, "Şimdi herkes istediğiyle evleniyor. Ayrıca söylenenlere bakılırsa söz konusu kadın yalnızca olağanüstü güzellikte değil, ayrıca Totzki ve Rogojin'den kalan malın mülkün sahibi; dahası incileri, elmasları, ipekleri, mobilyaları da var. Kısacası bu seçim, Prensin aptallığını değil aksine ince zekâsını ve işini bilen biri olduğunu gösterir…" Bu sonuç Lebedev'i çok etkiledi, bu yüzden Prense gidip itiraf etti: "Bundan sonra kanımı son damlasına kadar sizin uğrunuza akıtmaya hazırım. Bunu söylemek için geldim."

Son günlerde İpolit de Prensi epey oyalıyordu, hasta onu sık sık çağırtıyordu. Ailesi, yakındaki küçük bir evde oturuyordu. İpolit'in kardeşleri, hastanın yanından biraz olsun kaçıp bahçeye inebildiklerine seviniyorlardı. Bütün çileyi onu yalnız bırakmayan yüzbaşının karısı, annesi çekiyordu. Prens, zamanını aralarını bulmakla geçiriyordu. Hasta ise arabuluculuğuyla alay ettiği Prense dadım diye hitap ediyordu. İpolit, ölüm döşeğindeki babasının, sonra da dul kalan annesinin yanından ayrılamadığı için ona eskisi kadar sık uğramayan Kolya'ya küsüyordu. Her şeyden sıkılınca da Prensle Nastasya Filipovna'nın evlenmelerini diline doladı; alaylarında ileri gidince Prens de ziyaretlerini kesti. İki gün sonra, yüzbaşının karısı, sabah erkenden Prense uğradı ve ağlayarak ona evlerine gelmesi için yalvardı. Aksi halde İpolit, ciğerini sökecekti. Kadın, hastanın ona önemli bir sırrını açıklayacağını da ilave etti. Prens gitti. İpolit, barışmak istediğini söyleyip gözyaşlarına boğuldu ama ardından gözyaşlarından utandığı için iyice çekilmez oldu. Durumu çok kötüydü,

yakında öleceği belliydi. Açıklanacak gizi falan yoktu, ancak heyecandan (belki de yapmacık) tıkanarak “Rogojin’e karşı dikkatli olmasını” tembih etti. “Bu adam, kendine ait olanı elinden kaçırmaz. Bizlere benzemez o Prens, istediği bir şey varsa, hiçbir şey onu durduramaz.” Prens, daha kesin bilgiler edinmek için ona sorular sormaya başladı. Ama İpolit’in duyguları ve izlenimleri dışında başka bir kanıt yoktu. Sonunda İpolit, Prensin içine korku saldığı için büyük bir sevinç duydu. Prens, kendisine sorduğu soruları savuşturdu. “Yurt dışına kaçar, orada evlenirsiniz. Rus papazı her yerde bulunur” gibi tekliflerine de gülümsemekle yetindi. Ama İpolit konuşmasını Prensi iyice tedirgin eden şu cümlelerle bitirdi. “Ben en çok Aglaya İvanovna adına korkuyorum. Rogojin onu ne kadar sevdiğinizi biliyor. Aşka karşı aşk. Siz onun elinden Nastasya Filipovna’yı aldınız, o da Aglaya İvanovna’yı öldürür. Gerçi o artık sizin değil ama yine de üzülürsünüz, değil mi?” Böylece İpolit amacına ulaşmıştı, Prens canı sıkkın bir halde oradan ayrıldı.

Rogojin’le ilgili bu ikaz düğün arifesinde yapılmıştı. O akşam Prens, Nastasya Filipovna’yla nikâhtan evvel son kez görüştü. Ama genç kadın onun kuşkularını dağıtmak şöyle dursun son zamanlarda iyice sıkıntısını arttırıyordu. Birkaç gün önce baş başa kaldıklarında Prensin üzüntüsü onu korkutmuş, sıkıntısını dağıtmak için elinden geleni yapmıştı, hatta şarkılar bile söylemişti. Onu neşelendirmek için komik hikâyeler anlatıyordu durmadan. Prens neşelenmiş gibi davranıyordu, bazen gerçekten de Nastasya Filipovna’nın parlak zekâsı ve heyecanı keyfini yerine getiriyordu. Genç kadın onun güldüğünü görünce seviniyor, üzerindeki etkisinden gurur duyuyordu. Ama Nastasya Filipovna kederli ve tasalıydı. Prens, Nastasya Filipovna’nın yeni bir hayata başlayacağına gönülden inanıyordu. Yevgeni Pavloviç’e onu içten bir aşkla sevdiğini, bu aşkta kendi haline bırakılmayacak kadar hasta ve aciz bir çocuğa duyulan bir acıma duygusunun ağır bastığını söylerken haklıydı. Ona karşı duygularından bahsetmekten hoşlanmıyordu. Baş başa kaldıklarında, duygulardan söz etmezlerdi. Darya Alekseyevna, sonradan onları seyretmekten sevinç ve hayranlık duyduğunu anlatmıştı.

Prensin Nastasya Filipovna’nın ruh ve akıl durumu hakkındaki düşüncesi, onu pek çok kuşkudan kurtarıyordu. Şimdi o, Prensin üç ay evvel tanımış olduğu kadından çok farklıydı. Önceleri evlilikten kaçıp gözyaşları

dökerken, şimdi düğün için acele ediyordu. Kendi kendine, “Artık o zamanki gibi, benimle evlenerek mutsuz edeceğinden korkmuyor” diyordu Prens. Onun, kendine karşı güveninin böylesine hızla büyümesini doğal bulmuyordu. Bu güven Aglaya’ya nefretinden ya da Rogojin’den korkmasından kaynaklanmıyordu tabii. Kuşkusuz, bunların da payı vardı ama Prense göre bu durum kadının hasta ruhunun artık iyice çökmesinden kaynaklanıyordu. Bu düşünceler bir noktaya kadar kuşkularını giderse de, Prensi huzura kavuşturmaktan uzaktı. Bazen hiçbir şey düşünmemeye çalışıyordu. Evlenmeyi, yapılması gereken önemsiz bir formalite gibi görüyordu. Kendi geleceğine aldırdığı yoktu.

Bu arada Prens, Nastasya Filipovna’nın, Aglaya’nın kendisi için ne ifade ettiğini çok iyi bildiğini fark etmişti. Genç kadın ondan hiç söz etmiyordu ama Prens, ilk günlerde Epançinler’e gitmeye hazırlanırken, yüzündeki anlamı görmüştü. Onlar gittikten sonra çok neşelenmişti. Prens, Aglaya’yı Pavlovsk’tan gitmeye zorlamak için, Nastasya Filipovna’nın her türlü rezaleti göze alacağının farkındaydı. Sayfiyede evlilikle ilgili söylentilerin yaygınlaşmasında, Nastasya Filipovna’nın payı kuşkusuz büyüktü; bunu, genç kızı üzmek için yapıyordu. Epançinler’e rastlamak kolay olmadığından, bir gün Prensi arabasına bindirmiş, Epançinler’in pencerelerinin önünden geçmek üzere emir vermişti. Prens bunu beklemiyordu, genelde olduğu gibi iş işten geçtikten sonra, yani araba evin önünden geçerken durumu fark etti. Sesini çıkarmadı ama o olaydan sonra iki gün hasta yattı. Nastasya Filipovna da bir daha bu tür deneylere kalkışmadı. Genç kadın düğün yaklaştıkça daha dalgın ve düşünceli olmaya başladı. Genelde üzüntüsünü yenerek neşesine kavuşuyordu ama artık az bir zaman öncesinde olduğu kadar neşeli ve mutlu değildi. Prensin dikkati artıyordu. Nastasya Filipovna’nın Rogojin’den hiç söz etmemesi onu meraklandırıyordu. Derken düğünden beş gün kadar evvel Darya Alekseyevna, Nastasya Filipovna hastalandığı için birini yollayıp onu çağırtmıştı. Prens genç kadının cinnet geçirmek üzere olduğunu gördü. Bağırıyor, titriyor, Rogojin’in bahçede saklandığını, kendisini öldürmek… boğazlamak istediğini haykırıyordu. Bütün gün rahatlamadı. Akşam İpolit’i ziyaret eden Prens, işleri için gittiği şehirden yeni dönen yüzbaşının karısıyla konuşurken, Rogojin’in bugün Petersburg’da evine uğradığını, Pavlovsk hakkında bazı sorular sorduğunu öğrendi. Prens, Rogojin’in saat

kaçta geldiğini sorunca, yüzbaşının karısı onun aşağı yukarı Nastasya Filipovna'nın onu bahçede gördüğü zamana denk geldiğini fark etti. Genç kadının hayal gördüğü böylece anlaşıldı. Nastasya Filipovna, daha ayrıntılı bilgi almak için yüzbaşının karısına gitti ve böylece içi rahatladı.

Düğün arifesinde Prens, Nastasya Filipovna'yla bir araya geldiğinde onun son derece heyecanlı ve coşkulu bir halde olduğunu fark etti. Petersburg'dan terzisinin yolladığı gelinliğiyle, duvağıyla ilgileniyordu. Prens onun kılık kıyafetiyle bu denli uğraştığına şaştı nedense. Gelinliğini çok beğendiğini söylediğinde genç kadın daha da mutlu oldu. Yine de içindeki kaygıları saklayamadı. Pavlovsk'ta düğünleri hakkında herkesin ne düşündüğü belliydi. Nastasya Filipovna'nın kulağına, birkaç serserinin müzikli, şiirli bir yuhalama alayı düzenledikleri çalınmıştı, bu hazırlıklar çevreden de destek görmüştü. Bu yüzden başını dik tutmak, tuvaleti ve güzelliğiyle göz kamaştırmak istiyordu. "Cesaretleri varsa bağırsınlar, ıslık çalsınlar bakalım!" Bunun düşüncesi bile Nastasya Filipovna'nın gözlerinde şimşek çaktırıyordu. Açıkça dile getirmese de bir arzusu daha vardı; kilisedeki kalabalıkta, Aglaya'nın ya da onun yolladığı birinin bulunması ve her şeyi görmesi… Prens saat on bire doğru ayrıldığında, durum buydu. Ama gece yarısına yakın, Darya Alekseyevna'nın evinden, Nastasya Filipovna'nın "çok kötü olduğu ve Prensin hemen gelmesini" istediği haberi geldi. Prens, nişanlısını gözyaşları içinde buldu; odasına kapanmıştı ve korkunç bir sinir krizi geçiriyordu. Uzun süre kapıyı açmadı, sonra açtı ve yalnızca Prensi içeri aldı. Ardından kapıyı yeniden kilitledi ve Prensin önünde diz çöktü. (Bunu daha sonra, kapının aralığından bakan Darya Alekseyevna anlatmıştı.)

Nastasya Filipovna, heyecanla Prensin dizlerine sarılarak: "Ne yapıyorum ben! Sana ne yapıyorum ben!" diye bağırıyordu.

Prens, bir saat kadar onun yanında kaldı. O sırada neler konuştuklarını bilmiyoruz. Darya Alekseyevna, bir saat sonra ikisinin de mutlu göründüğünü anlattı. Prens, o gece birini yollayıp nişanlısının durumunu sordurdu ama genç kadın çoktan uyumuştu. Sabah erkenden iki kişi daha yolladı. Genç kadın hâlâ uyuyordu. Prensin gönderdiği üçüncü kişi ise onu rahatlatan haberlerle döndü: "Şu anda Nastasya Filipovna'nın çevresini, Petersburg'dan gelen bir sürü terzi ve berber sarmış. Kendisi, onun gibi bir

güzele yaraşan gelinliğini düzeltmekle uğraşıyor. Şu anda hangi mücevherleri takacağını konuşuyorlar.”

Düğünle ilgili daha sonra olanları, görgü tanıklarının anlattıklarından biliyoruz.

Nikâh töreni akşam sekizde yapılacaktı. Nastasya Filipovna saat yedide hazırdı. Altıdan itibaren Lebedev’in ve Darya Alekseyevna’nın evlerinin çevresinde bir izleyici kalabalığı toplanmaya, yedide ise kilise dolmaya başlamıştı. Vera Lebedeva ve Kolya, Prens için çok korkuyorlardı, neyse ki Prensin dairesinde verilecek yemekle çok meşguldüler. Aslında nikâh töreninden sonra bir davet düşünülmemişti. Lebedev, törene zorunlu olarak katılması gerekenler dışında Ptizin’i, Ganya’yı, Darya Alekseyevna’yı ve boynunda Azize Anna nişanı taşıyan doktoru çağırmıştı. Prens, sadece bir kere görüştükleri doktoru neden çağırdığını merak edince Lebedev ciddiyetle, “Boynu nişanlı, saygın bir adamın törene yakışacağını, ağırlık kazandıracağını düşündüğüm için” diye cevap verince Prens güldü. Fraklı ve eldivenli Keller ile Burdovski kusursuz görünüyorlardı. Ama Keller savaşa hazırmış gibi tavırlarıyla Prensi ve etrafındakileri bir hayli telaşlandırmıştı. Evin çevresinde toplananlara düşmanca bakıyor, gözdağı veriyordu.

Sonunda saat yedide Prens, arabayla kiliseye gitti. Bu arada geleneklere bağlı kalınmasına çok dikkat edildiğini, her şeyin uygun biçimde yapıldığını da ilave etmeliyiz. Kiliseye, fısıltıların ve bağrışların arasında, sağa sola tehdit eden gözlerle bakan Keller’in refakatinde geldi. Nikâh şahidi gelini almaya giderken, kendisi mihrabın arkasına çekildi. Darya Alekseyevna’nın evinin önü, Prensin evinin önünden iki üç kat daha kalabalık, insanlar daha küstahtı. Keller, merdivenleri çıkarken, duyduğu sözlere dayanamayıp cevap vermeye hazırlanırken, Burdovski ve Darya Alekseyevna, merdivene koşup onu engellediler. İkisi birden sinirli ve telaşlı Keller’i zorlukla eve soktular. Nastasya Filipovna onu görünce kalktı, daha sonra Keller’in anlattığına göre “çarpık bir gülümsemeyle” son kez aynaya baktı; “ölü gibi sapsarı” olduğunu söyledi, aziz resminin önünde dindarca eğildi ve ardından merdivene çıktı. Büyük bir uğultuyla selamlandı. İlk anda alkışlar, gülüşmeler duyulsa da bir süre sonra sesler değişti.

“Ne güzel bir kadın!” diye bağırıyorlardı kalabalığın içinden.

“Ne ilki ne de sonu!”

“Nikâh her şeyi paklar, aptallar!”

“Böyle güzel zor bulunur!” diye bağırıyordu ön sıradakiler.

“Bu kadın gerçek bir Prenses! Böyle bir Prenses için ruhumu satarım!” diye bağırdı bir kâtip. “Bir geceliğine, hayatımı veririm!”

Nastasya Filipovna ilerledi; yüzü kâğıt gibi bembeyazdı ama iri kara gözleri, çevresine ateş saçar gibi bakıyordu. Halk bu bakışlara dayanamadı, yuhalamalar yerini hayranlık çığlıklarına bıraktı. Arabanın kapısı açıldı, Keller geline elini uzatınca, Nastasya Filipovna bir çığlık atarak merdivenden koşup halkın arasına girdi. Peşindekiler şaşkınlıktan kalakaldı; halk açılarak ona yol verdi. Merdivenin beş altı adım ötesinde Rogojin duruyordu. Nastasya Filipovna kalabalığın arasında onun bakışlarını fark etti. Çıldırmış gibi ona koştu ve ellerini tuttu:

“Kurtar beni! Götür! Nereye istersen hemen götür beni!”

Rogojin, neredeyse kucağında taşıyarak onu arabaya doğru götürdü. Cüzdanından yüz ruble çıkardı ve arabacıya uzattı:

“İstasyona. Tren hareket etmeden varırsan, sana bir yüzlük daha veririm!”

Kendi de arabaya, Nastasya Filipovna’nın yanına atladı. Arabacı ikiletmeden atları kamçıladı. Daha sonra Keller olayı anlatırken, şaşkınlığa kapıldığı için özür1er diliyordu: “Bir saniye sonra kendimi toparlar, gitmelerine müsaade etmezdim.” Burdovski’yle birlikte başka bir arabaya atlayıp kaçakların peşine düştüler ama “Nasıl olsa geç kaldık. Zorla geri getiremeyiz” diyerek bundan vazgeçtiler. İyice sarsılan Burdovski:

“Prens, buna razı olmazdı zaten!” diye karar verdi.

Rogojin’le Nastasya Filipovna istasyona tam zamanında yetiştiler. Arabadan atlayıp trene binecekleri anda, Rogojin, perondan geçen eskice ama iyi kullanılmış koyu renk bir manto giyen bir genç kızı aceleyle durdurdu.

“Mantonuz için elli ruble yeter mi?” dedi parayı çıkararak.

Kız şaşkınlıktan ne olduğunu anlamaya fırsat bulamadan, Rogojin mantoyu çıkarıp Nastasya Filipovna’ya giydirdi. Gösterişli giysisi vagonda dikkat çekecekti. Genç kız ancak sonradan değersiz giysilerini neden pahalıya sattığını anlamıştı.

Olayın gürültüsü inanılmaz bir hızla kiliseye ulaştı. Keller Prensin yanına varınca, tanımadığı kimseler onu soru yağmuruna tuttular. Bağıranlar, gülüşenler bile vardı. Kimse kiliseden çıkmak istemiyor, herkes damadın bu haberi nasıl karşılayacağını merak ediyordu. Prens sarardı ama haberi sakin karşıladı; sadece alçak sesle, “Bundan korkuyordum ama yine de ummuyordum…” dedi. Bir an sustuktan sonra: “Aslında… onun durumunu göz önüne alırsak… bu çok doğal” diye ilave etti. Keller, daha sonra Prensin söylediklerini “eşsiz bir felsefe” olarak yorumladı. Prens, kiliseden ayrılırken sakin ve canlıydı, en azından onu gören kişiler böyle diyordu. Eve dönmek, tek başına kalmak için sabırsızlanıyor gibiydi ama buna imkan tanımadılar. Ptizin, Gavrila Ardalyonoviç ve gitmeye niyeti olmayan doktor, Prensle birlikte odasına kadar geldiler. Bu arada ev, serserilerin istilasına uğramıştı. Prens, Lebedev’le Keller’in taraçaya girmek isteyen memur kılıklı, hiç tanımadıkları biriyle tartıştıklarını işitti. Onlara yaklaşıp, sorunun ne olduğunu öğrenmek istedi. Lebedev’le Keller’i kibarca uzaklaştırarak, girmek isteyenlerin elebaşı olan kır saçlı, yapılı bir adama ziyaretiyle kendisine onur vermesini rica etti. Adam şaşırarak kabul etti. Ardından ikincisi, üçüncüsü derken kalabalık içinden yedi sekiz kişi içeri girdi. Gelenlere iskemle verildi, çay servisi yapıldı. Konuşmaya başladılar. Her şey son derece kibar ve sadeydi, bu da gelenlerde şaşkınlık yaratıyordu. Konuşmayı malum konuya getirebilmek için birkaç saygısız ses yükseldi ama Prens misafirlerine öylesine saygılı ve güvenle davranıyordu ki yersiz sorular kendiliğinden kesiliverdi. Konuşma gittikçe ciddi konulara yöneldi. Adamlardan biri durup dururken, ne olursa olsun topraklarını satmayacağını, bekleyip gelişmeleri göreceğini belirtti. “Teşebbüs kimi zaman paradan daha önemli efendim” dedi. “Benim ekonomik anlayışım budur.” Lebedev bu arada Prensin kulağına bu adamın değil çiftliği bir kulübesinin bile olmadığını fısıldıyordu ama Prens adamın söylediklerini içtenlikle onayladı. Aradan bir saat kadar geçti. Çaylar içilmişti. Ziyaretçiler daha fazla kalmaya çekindiler. Doktorla kır saçlı adam, Prensle coşkuyla vedalaştılar. Ötekiler de izin istedi. Ayrılırken, “Üzülecek bir durum yok, belki de böylesi daha iyi olur” diyerek Prensi teselli etmeye çalıştılar. Şampanya istemeye kalkışanlar olduysa da yaşlılar bu sesleri susturdu. Herkes gittikten sonra Keller, Lebedev’in kulağına eğilerek: “Bize kalsaydı, bağırıp kavga edip polise gidecektik. Ama o, yeni dostlarıyla kaynaşıverdi. Hem de ne dostlar hani! Bunları iyi tanırım ben!” dedi. Bir

hayli çakırkeyif olan Lebedev içini çekerek, “Akıllılardan sakladıklarını, çocuklara açar o” dedi. “Bunu kendisine de söylemiştim, şimdi de diyorum ki, çocuklar Tanrı ve azizler tarafından korunuyor!”

Saat on buçuğa doğru Prens nihayet yalnız kaldı. Başı ağrıyordu. En son, damatlık giysisini çıkarmasında Prense yardım ettikten sonra Kolya gitti. Birbirlerinden dostça ayrıldılar. Kolya, o günkü olaydan hiç söz etmedi, ertesi sabah erkenden geleceğine söz verdi. Sonradan anlattığına göre Prens ondan da amacını gizlemişti. Ev boşalmıştı. Burdovski İpolit’e gitmiş, Keller ve Lebedev de bir yerlere dağılmışlardı. Bir tek Vera etrafa çekidüzen vermek için kaldı. Giderken, Prense bir göz attı. Prens masaya oturmuş, dirseklerini dayayıp başını ellerinin arasına almıştı. Vera yavaşça yaklaşıp omzuna dokundu. Prens kıza şaşkın şaşkın baktı, aklını toplamaya çalışır gibiydi. Kendine gelince birden heyecanlandı. Ertesi sabah trene yetişebilmesi için Vera’dan saat yedide kapısını çalmasını istedi ve bundan kimseye söz etmemesini rica etti. Vera söz verdi. Sonunda çıkmak üzereyken, Prens onu çağırdı, ellerini tuttu, sonra öpüp alnına götürdü. “Yarın görüşürüz!” dedi. Vera’nın anlattıkları bu kadardı. Ertesi sabah söz verdiği gibi saat yedide, Petersburg treninin çeyrek saat sonra kalkacağını söylemek üzere kapıyı çalınca Prensi son derece canlı ve neşeli bulmuştu. Vera, Petersburg’a gideceğini söylediği tek kişiydi.

XI

Prens, bir saat sonra Petersburg’daydı, saat on sularında Rogojin’in kapısını çalıyordu. İçeri girebilmek için giriş kapısının ziline uzun uzun basmıştı. Sonunda Rogojin’in annesinin oturduğu daireden yaşlı, saygıdeğer bir hizmetçi göründü.

“Parfen Semyonoviç evde değiller” dedi kadın kapıyı aralayarak. “Kimi arıyorsunuz?”

“Parfen Semyonoviç’i.”

“Yoklar.”

Hizmetçi, Prense garip bir merakla baktı.

“Peki, geceyi burada mı geçirdi, söyler misiniz?… Yalnız mıydı?”

Hizmetçi sesini çıkarmadan ona bakmaya devam etti.

“Dün akşam… Nastasya Filipovna yanında mıydı?”

“Kim olduğunuzu sorabilir miyim?”

“Prens Lev Nikolayeviç Mişkin. Parfen’le iyi görüşürüz.”

“Evde değiller.”

Hizmetçi kadın bakışlarını eğdi.

“Peki ya Nastasya Filipovna?”

“Bilemeyiz.”

“Biraz bekleyin lütfen! Ne zaman döner?”

“Bunu da bilemeyiz efendim.”

Kapı kapandı.

Prens bir saat sonra yine gelmeye karar verdi. Avluya bakarken, kapıcıya rastladı.

“Parfen Semyonoviç evde mi?”

“Evde.”

“Ama az evvel bana olmadığını söylemişlerdi.”

“Onun dairesinden mi?”

“Hayır, annesinin hizmetçisi söyledi. Ama ben Parfen Semyonoviç’in zilini çaldım, kimse açmadı.”

“Belki çıkmıştır” dedi kapıcı. “Çıkacağını haber vermez. Bazen anahtarlarını yanına alır, dairesi üç gün kapalı kalır.”

“Dün akşam evine dönüp dönmediğini biliyorsundur sen?”

“Döndüler. Bazen ana kapıdan girdiği için görmediğimiz de oluyor.”

“Peki, Nastasya Filipovna dün onunla mıydı?”

“Bunu bilmiyoruz. Pek sık gelmezler, ama gelselerdi, bilirdik…”

Prens çıktı, bir süre kaldırımda dalgın dalgın dolaştı. Rogojin’in dairesinin pencereleri kapalıydı; annesinin pencerelerinin hemen hepsi açıktı. Hava sıcak ve güneşliydi. Prens, pencerelere bir kez daha bakmak için karşı kaldırıma geçti. Rogojin’in pencereleri kapalıydı; hatta beyaz storları da indirilmişti.

Prens bir an, storların arasından Rogojin'in yüzünü görür gibi oldu. Biraz bekledikten sonra gidip zili bir daha çalmak istedi ama vazgeçti ve bir saat sonra tekrar denemeye karar verdi. "Kim bilir, belki de hayaldi" diye geçirdi içinden.

Nastasya Filipovna'nın eskiden İzmaylovski Mahallesi'nde oturduğu eve gitmek için acele ediyordu. Üç hafta evvel, ona Pavlovsk'tan ayrılması için rica ettiği zaman, mahallede oturan bir öğretmenin dul karısının, eşyalarıyla kiraya verdiği evinde kaldığını biliyordu… Nastasya Filipovna yeniden Pavlovsk'a taşınırken, büyük ihtimalle bu evi bırakmamıştı ve Rogojin onu dün gece buraya getirmişti. Prens bir araba tuttu. Yolda giderken, aramaya buradan başlaması gerektiğini düşündü. Kapıcının, genç kadının Rogojin'e pek sık gelmediğini söylediğini hatırladı. Madem seyrek geliyor, belli ki şimdi de Rogojin'de kalmayacaktı. Kendini bu düşüncelerle teselli etmesine rağmen, İzmaylovski'ye yarı ölü bir halde geldi.

Öğretmenin dul karısı, Nastasya Filipovna'nın ne dün ne de daha önce geldiğini söyleyince, özellikle de kendisine gökten düşmüş gibi baktığını görünce Prens şaşırdı. Bütün aile, büyük bir olay varmış gibi onu görmeye koşmuştu. Yaşları yediden on beşe değişen birkaç kız, annelerinin ardından geldiler, Prensin çevresini sarıp ağızları açık ona bakmaya başladılar. Ardından, başına kara bir mendil bağlamış zayıf bir teyzeyle, gözlüklü yaşlı nineleri geldi. Öğretmenin dul karısı Prense içeri buyurmasını rica edince onu kırmayıp girdi. Prens, burada bulunan herkesin onu çok iyi tanıdığını, bir gün evvel de evlendiğini bildiklerini hemen anladı. Düğünden sonra onunla Pavlovsk'ta bulunması gereken kadını neden burada aradığını öğrenmek için yanıp tutuşuyor ama çekindikleri için soramıyorlardı. Prens, birkaç sözle düğün hakkındaki meraklarını giderdi. Olan biteni anlatması üzerine çığlıklar yükseldi. Sonunda akıllı ve heyecanlı bayanlar kurulu, her şeyden evvel Rogojin'e gidip mutlaka kapıyı açtırmak, ondan olanı biteni öğrenmek gerektiğini salık verdi. Eğer Rogojin evde yoksa ya da konuşmak istemezse, o zaman Prens, Nastasya Filipovna'nın Semyonovski'de annesiyle oturan Alman arkadaşına gitmeliydi. Belki de genç kadın heyecandan ve saklanmak istediğinden, geceyi geçirmek üzere oraya gitmişti. Prens kalktı; kadınların sonradan anlattığı gibi çok bitkindi, beti benzi atmıştı ve bacakları titriyordu. Kadınların, gürültü arasında, ona yardım etmek istediklerini, şehirde nerede kaldığını sorduklarını duyabildi.

Kalacak yeri olmadığını öğrendiklerinde Prense, bir otelde oda tutmasını söylediler. Prens düşündü ve sonunda beş ay evvel kaldığı otelin adresini verdi. Ardından Rogojin'in evine doğru yola koyuldu.

Bu kez Rogojin'in kapısı açılmadığı gibi, yaşlı kadının dairesinden de ses veren olmadı. Prens aşağı inip kapıcıyı aramaya başladı. Kapıcı meşguldü, sorularına isteksiz yanıt verdi; yine de Parfen Semyonoviç'in sabah erkenden Pavlovsk'a gittiğini, o gün dönmeyeceğini öğrenebildi.

"Beklerim, belki akşama döner."

"Kim bilir, belki de bir haftadan önce dönmez."

"Demek geceyi burada geçirdi, öyle mi?"

"Burada geçirmiştir geçirmesine de…"

İşler sarpa sarıyordu. Kapıcı yeni talimatlar almış olabilirdi, yoksa neden az evvel neredeyse gevezelik ettiği halde, şimdi sesini çıkarmıyordu? Prens, bu defa iki saat sonra gelip gerekirse evin önünde nöbet tutmayı kararlaştırdı. Ardından şu anda tek umudu olan Alman kadına, Semyonovski'ye doğru yola koyuldu.

Ama güzel Alman kadına ne istediğini bile anlatamadı. Bazı sözlerinden, onun iki hafta kadar önce Nastasya Filipovna'yla kavga ettiğini, bir daha da görmediğini anlayabildi. Nastasya Filipovna, "Dünyanın bütün Prensleriyle bile evlense" onu hiç mi hiç ilgilendirmiyordu. Prens aceleyle oradan çıktı. Birden aklına genç kadının geçen defa kaçtığı gibi Moskova'ya gitmiş olabileceği geldi. "Rogojin de tabii peşini bırakmamıştır. Bari bir iz bulabilsem!" diye düşündü. Derken henüz kalacak yer ayarlamadığını hatırladı. Hemen Liteynaya Sokağı'ndaki otele koşup bir oda tuttu. Kat görevlisi ona yemek isteyip istemediğini sorunca dalgınlıkla evet dedi ve sonra da yemekte yarım saat oyalandığı için kendine kızdı. Yemeği bırakıp çıkabileceği aklına bile gelmemişti. Karanlık koridorun boğucu havası sezgilerini güçlendirdi, tuhaf bir düşünce aklını çeldi; ancak bunun ne olduğunu tam olarak şekillendiremedi. Otelden şaşkınlık içinde çıktı, başı dönüyordu. Nereye gidecekti? Yine Rogojin'in evine doğru koştu.

Rogojin'den hâlâ ses seda yoktu. Prens, boş yere uzun uzun zili çaldı. Kimse açmayınca yaşlı kadının ziline bastı. Kapı açıldı ve hizmetçi kadın Parfen Semyonoviç'in evde olmadığını, belki de üç günden önce dönmeyeceği söyledi. Prense hâlâ aşırı bir merakla bakması, onu huzursuz

etti. Bu kez kapıcıyı bulamadı. Prens yine karşı kaldırıma geçti ve gözlerini pencerelere dikerek, yakıcı sıcakta yarım saat kadar dolaştı. Bu kez kapalı pencereler ve beyaz storlarda hiçbir hareket yoktu. Camlar çok kirliydi ve içeriyi görmek neredeyse imkânsızdı. İlk kez yanılmış olabileceğine inandı. Buna sevinerek İzmaylovski'ye, öğretmenin dul karısının evine döndü.

Orada Prensi bekliyorlardı. Kadın üç dört yere gitmiş, Rogojin'e bile uğramıştı ama hiçbir sonuç alamamıştı. Prens sessizce dinledikten sonra odaya girip divana oturdu. Etrafına baktı, ne diyeceğini bilmediği belliydi. Tuhaf bir ruh hali içindeydi; kâh dikkati artıyor kâh dalgınlaşıyordu. Sonraları bütün aile, Prensin garip göründüğünü söylemişti. Belki de olan olmuş, aklı başından gitmişti. Sonunda kalktı ve Nastasya Filipovna'nın kaldığı odaları görmek istediğini söyledi. Aydınlık, yüksek tavanlı, zevkle döşenmiş iki büyük odaydı. Nastasya Filipovna buraya iyi bir kira ödüyordu. Kadınlar daha sonra, Prensin odadaki her eşyayı tek tek incelediğini, masanın üstünde ***Mademe Bovary*** romanını gördüğünü, kitabın açık duran sayfasını kıvırarak işaretledikten sonra almak için izin istediğini anlattılar. Kitabın kütüphaneden alındığını söylemelerine rağmen, Prens bunu duymamış gibi romanı alıp cebine koydu. Sonra açık pencerenin önüne oturdu. Tebeşirle çizilmiş oyun tahtasını fark edince kimin oynadığını sordu. Ev sahipleri, Nastasya Filipovna'nın her akşam Rogojin'le oynadığını söylediler. Oyun merakı, Pavlovsk'tan ayrılıp Petersburg'a yerleştikten sonra başlamıştı. Nastasya Filipovna bir gün, Rogojin'le konuşacak konusu olmadığından yakınarak canının sıkıldığını söyleyip sık sık ağlamaya başlayınca, Rogojin ertesi akşam oyun kâğıtları getirmişti. Nastasya Filipovna kahkaha atmış, oynamaya başlamışlardı. Prens, kâğıtların nerede olduğunu sorunca kadınlar, Rogojin'in her akşam kağıt destesini getirdiğini, giderken de götürdüğünü söylediler.

Bayanlar, prense, Rogojin'in evine yeniden gidip kapıyı hızla çalmasını söylediler. "Şimdi değil akşama, belki o zaman bir şeyler öğrenirsiniz." Öğretmenin dul karısı, Pavlovsk'a gidip Darya Alekseyevna'dan bir şey bilip bilmediğini öğrenecekti. Ertesi gün ne yapacaklarını planlamak üzere Prensten o gece saat ona doğru gelmesini istediler. Onların cesaret ve umut verici sözlerine rağmen Prensin yüreğini bir umutsuzluk kaplıyordu. Anlatılmaz bir acıyla otele doğru yürüdü. Tozlu ve boğucu Petersburg sıcağı, onu bir cendere gibi sıkıyordu. Umutsuz ve sarhoş insanların

arasında yürüyor, gelip geçenleri boş boş süzüyordu. Odasına çıktığında akşam olmak üzereydi. Biraz dinlendikten sonra, Rogojin’in evine gitmeye karar verdi. Divana uzanarak dirseklerini masaya dayadı ve düşüncelere daldı.

Böyle ne kadar kaldığını, aklından neler geçirdiğini Tanrı bilir; içi korku ve acı doluydu. Vera Lebedeva’yı düşündü, Lebedev’in bu işten haberi olup olmadığını merak etti; en azından durumu ondan daha çabuk aydınlatabileceği kesindi. Sonra İpolit’i ve Rogojin’in onu görmeye gittiğini hatırladı. Ardından Rogojin’i düşündü. Elinde bıçakla sahanlıkta onu beklediğini hatırladı. Karanlıkta bakan gözlerini anımsayınca ürperdi. Az önce onu rahatsız eden düşünce bütün ağırlıyla üzerine çöktü.

Buna göre, eğer Rogojin Petersburg’da ise bir süre için saklanmaya devam etse de sonunda mutlaka Prensi görmeye gelecekti. Belki iyi belki kötü niyetle gelecekti ya da amacı geçen defakiyle aynıydı. Ama ne sebeple gelirse gelsin Rogojin onu burada bulacaktı. “Benim daha önce kaldığım otele indiğimi düşünecek ve kesinlikle beni burada arayacak… Beni mutlaka görmesi gerekirse tabi…” Prens böyle düşünüyor ve Rogojin’in neden kendisini mutlaka görmesi gerekebileceği sorusunu asla aklına getirmiyordu. “Eğer mutluysa gelmez, mutsuzsa gelir, kuşkusuz mutsuzdur…” diye düşünüyordu.

Tabii bu durumda Rogojin’i otelde, odasında beklemek en doğrusuydu. Ama Prens şapkasını aldı ve aceleyle odadan çıktı. Karanlık koridordan geçerken, “Ya şu köşeden çıkarsa?” diye düşündü ama etrafta kimsecikler yoktu. Kapıdan çıkıp kaldırımda yürümeye başladı. Güneş batar batmaz sokağa dökülen kalabalığa merakla baktı. Sonra Gorohovaya Sokağı’na yürüdü. Otelin elli adım ilerisindeki dörtyol ağzında, kalabalıkta biri dirseğine dokundu, eğilerek:

“Lev Nikolayeviç, beni izle kardeşim, böyle gerekiyor” diye fısıldadı.

Rogojin’di bu.

Garip bir şey oldu; Prens sevinçten kekeleyerek ve sözcüklerin sonunu tamamlamadan, onu az önce otel koridorunda nasıl beklediğini anlatmaya başladı.

Rogojin ansızın: “Ben oradaydım” dedi. “Gidelim.”

Prens çok şaşırdı, ama cevabı anlamasıyla şaşması arasında iki dakika geçmişti. Söylediğini tam olarak kavrayınca, korkuyla Rogojin'i incelemeye başladı. Rogojin, yarım adım kadar önden gidiyor, önüne bakıyor, gelip geçenlere istemsiz bir hareketle yol vererek yürüyordu.

"Otele kadar geldiğine göre neden beni odamdan çağırmadın?" diye sordu Prens birden.

Rogojin durup ona baktı, düşündü ve sonra sanki soruyu anlamamış gibi:

"Dinle Lev Nikolayeviç, sen doğru benim eve git, orayı biliyorsun değil mi? Ben sokağın karşısından yürüyeceğim. Dikkat et, ayrılmayalım birbirimizden…"

Bunun üzerine karşı kaldırıma geçti. Prense bir göz attı, onun durup kendisine baktığını görünce, eliyle Gorohovaya Sokağı'nı gösterdi. Peşinden gelmesi için sık sık işaret ederek yürüyordu. Prensin onu anladığını, yoldan ayrılmadığını görünce güven geldi içine. Prens, Rogojin'in yolda birisini gözetlediğini, bu yüzden karşı kaldırıma geçtiğini düşündü. "Ama kimi acaba ve onu neden bana göstermiyor?" diye sordu kendi kendine. Böylece beş yüz adım kadar yürüdüler. Prens birden nedenini bilmeden titremeye başladı. Rogojin daha seyrek olsa da geriye bakmayı ihmal etmiyordu. Prens dayanamayarak, eliyle yanına gelmesini işaret etti. Rogojin hemen karşıya geçti.

"Nastasya Filipovna sende mi?"

"Bende."

"Perdenin arkasından az evvel bakan sen miydin?"

"Evet."

"Neden…"

Prens ne soracağını bilemediği için sorusunu tamamlayamıyordu. Yüreği öyle hızlı çarpıyordu ki konuşmakta güçlük çekiyordu. Rogojin de sustu ve ona eskisi gibi, dalgın dalgın baktı.

"Ben gidiyorum" dedi birden karşı kaldırıma geçmeye hazırlanarak. "Sen de buradan yürümeye devam et… Ayrı ayrı yürüyelim… Böylesi daha iyi… Anlayacaksın."

Ayrı kaldırımlardan Gorohovaya Sokağı'na saparak Rogojin'in evine yaklaştıklarında Prens, ayaklarının tutmadığını, adım atmakta zorlandığını

hissetti. Saat ona geliyordu. Annesinin pencereleri hâlâ eskisi gibi açıktı. Rogojin'inkiler ise hâlâ kapalı… Alacakaranlıkta inik storlar daha da beyaz görünüyordu. Prens karşı kaldırıma geçerek eve yaklaştı. Rogojin yürüdüğü kaldırımdan merdivene basınca Prense gelmesi için işaret etti. Prens onun yanına gitti.

Rogojin kurnaz, neredeyse memnun bir gülümsemeyle: "Kapıcı eve döndüğümü bilmiyor. Az evvel ona Pavlovsk'a gideceğimi söyledim, anneme de öyle dedim" diye fısıldadı. "Girdiğimizi kimsenin ruhu duymayacak."

Anahtar elindeydi. Merdiveni çıkarken, Prense dönüp daha sessiz olması için tembih etti. Dairesinin kapısını yavaşça açtı. Prensi içeri buyur etti, ardından kendisi de girip kapıyı kapattı, anahtarı da cebine koydu.

"Geçelim" dedi alçak sesle.

Rogojin daha Liteynaya Sokağı'ndan beri fısıltıyla konuşuyordu. Sakin görünse de yüreği heyecanlı ve kaygılıydı aslında. Salona girince Rogojin pencereye yaklaştı, gizemli bir tavırla Prensi yanına çağırdı.

"Sabah kapı çalınınca, senin geldiğini hemen anladım. Ayaklarımın ucuna basarak kapıya yaklaştım. Pafnutyevna'yla konuşuyordun, işittim. Şafak söker sökmez ona, biri kapımı çalarsa, bunun sen ya da senin yolladığın biri olacağını söyledim. Evde olduğumu asla belli etmemesi için tembihledim. Özellikle de sen, ismini de vermiştim. Sen gidince, sokakta beklediğini düşündüm. O zaman pencereye yaklaştım, perdeyi aralayıp dışarıya baktım. Orada durmuş, bana bakıyordun… İşte böyle."

"Peki… Nastasya Filipovna nerede?" dedi Prens garip bir sesle.

Rogojin, bir an duraksadıktan sonra: "Burada…" dedi ağır ağır.

"Nerede?"

Rogojin dikkatle Prense baktı.

"Gel benimle."

Hep fısıldayarak, ağır ağır konuşuyordu, çok dalgındı. Storları nasıl kaldırıp baktığını anlatırken bile, sanki anlattıklarından başka bir şey söylemek ister gibiydi.

Çalışma odasına girdiler. Prensin son gelişinden beri burada bazı değişiklikler yapılmıştı. Yeşil renkli ipek bir perde odayı ikiye bölüyor, iki

uçta çıkma yeri bırakarak, Rogojin'in yatağının bulunduğu yüklükle çalışma odasını ayırıyordu. Perde indirilmiş, girişler örtülüydü. Oda çok karanlıktı. Yaz mevsiminin beyaz geceleri kararmaya başlamıştı ve dolunay olmasaydı, kapalı perdeler yüzünden odada bir şeyler seçmek zorlaşırdı. Aslında yüzler belli belirsiz seçiliyordu. Rogojin'in yüzü her zamanki gibi solgundu; Prensi dikkatle, parlak bakışlarla süzmeye devam ediyordu.

"Bir mum yaksaydın bari" dedi Prens.

"Gerekmez" dedi Rogojin. Misafirini elinden tutup oturttu, kendisi de yanına oturdu. İskemlesi öyle yakındı ki neredeyse dizleri birbirine değiyordu. Aralarında yuvarlak küçük bir sehpa vardı. "Otur, biraz dinlenelim" dedi Rogojin. Bir süre sessiz kaldılar. Sonra asıl konuya girmeden, ilgisi olmayan şeylerden söz etmeye başladı. "Aynı otelde kalacağını düşünmüştüm. Koridordan geçerken, 'Kim bilir, belki o da buradadır, benim onu beklediğim gibi o da beni burada bekliyordur…' diye düşündüm. Öğretmenin dul karısına gittin mi?"

Prensin yüreği hızla çarpıyordu, güçlükle: "Gittim" dedi.

"Ben de böyle düşünmüştüm. Biraz gevezelik ederler… Sonra geceyi birlikte geçirelim diye onu buraya getiririm dedim…"

Prens birden ayağa kalktı, tir tir titriyordu. "Rogojin, Nastasya Filipovna nerede?" Rogojin de kalktı.

Başıyla perdeyi göstererek: "Orada" dedi.

"Uyuyor mu?" diye fısıldadı Prens.

Rogojin, önceki gibi dikkatle Prense baktı.

"Girelim… Yalnız sen… Neyse, gel girelim."

Perdeyi kaldırdı, sonra durup Prense doğru döndü.

Eliyle gelmesini işaret ederek: "Gir!" dedi. Prens girdi.

"Karanlık burası" dedi.

"Yine de görülür" diye mırıldandı Rogojin.

"Bir yatak görüyorum sadece."

"Biraz daha yaklaş" dedi Rogojin alçak sesle.

Prens bir adım daha attı, ardından bir adım daha… Durup gözlerini karanlığa alıştırmak için bekledi. İki adam yatağın yanında durup

susuyorlardı. Odanın ölüm sessizliğinde, Prens, yüreğinin çarptığını işitebiliyordu. Gözleri karanlığa alışınca yatakta kaskatı yatan birisini fark etti. Uyuyanın üstü beyaz bir çarşafla tepeden tırnağa örtülüydü, sesi soluğu duyulmuyordu. Yatağın ayakucuna, koltukların üstüne, yerlere karmakarışık giysiler, beyaz ipek bir elbise, çiçekler, kurdeleler saçılmıştı. Küçük bir gece lambası masasının üstüne gelişigüzel konmuş, mücevherler parlıyordu. Yatağın ucundaki bir yığın beyaz dantel kümesi arasından, sanki mermerden yapılmış bir ayak görünüyordu. Prens bakıyor ve baktıkça odadaki sessizliğin derinleştiğini hissediyordu. Birden bir sinek vızıldayarak yatağın başucuna kondu. Prens ürperdi.

Rogojin, Prensin koluna dokunarak: “Çıkalım” dedi.

Çıktılar ve tekrar iskemlelerine karşılıklı oturdular. Prensin titremesi gitgide artıyor, cevap bekleyen bakışlarını Rogojin’in yüzünden ayırmıyordu.

“Titriyorsun Lev Nikolayeviç” dedi Rogojin nihayet. “Hastalanacakmışsın gibi titriyorsun. Moskova’da da hastalanmadan evvel böyle titriyordun… Ya şimdi bir nöbet geçirirsen, ben ne yaparım?”

Prens onu dikkatle dinliyor, bakışlarını ondan ayıramıyordu.

Sonunda başıyla perdeyi göstererek: “Sen mi?” diye sordu.

“Ben…” diye fısıldadı Rogojin başını eğerek.

Beş dakika kadar sessiz kaldılar.

Rogojin konuşmasını sürdürdü: “Şimdi nöbet geçirirsen, gürültüsü avludan, sokaktan duyulur; herkes burada birileri olduğunu anlar… Kapıyı zorlayıp içeri girerler… Biliyorsun, benim burada olmadığımı sanıyorlar. Görünmesin diye mum da yakmadım. Genelde evden ayrılınca, anahtarlarımı da yanıma alırım. Ortalığı toplamak için bile olsa, üç dört gün kimse giremez. Talimatlarım böyle. Bu gece burada olduğumuz anlaşılmasın…”

“Dur, az evvel kapıcıya ve yaşlı hizmetçiye, Nastasya Filipovna’nın geceyi burada geçirip geçirmediğini sormuştum… Demek biliyorlar…”

“Bundan haberim var. Pafnutyevna’ya, Nastasya Filipovna’nın dün buraya geldiğini, on dakika kadar kalıp ardından Pavlovsk’a gittiğini söyledim. Kimse onun gece burada kaldığını bilmiyor, hiç kimse. Sessizce

gelmiştik zaten, aynı az önce seninle geldiğimiz gibi… Onun böyle sessiz davranmaya razı olmayacağını düşünüyordum ama aksine… Tek kelime etmeden ayaklarının ucuna basarak yürüyor, hışırtı çıkarmasın diye eteklerini kaldırıyordu. Merdivende bana bile sessiz olmam için işaret etmişti. Senden korkuyordu. Trende, korkudan deli oluyordu. Onu öğretmenin dul karısının evine götürmeyi düşünmüştüm ama geceyi burada geçirmek istedi. ‘Orada Prens beni hemen bulur. Bu gece beni sakla, yarın sabah erkenden Moskova’ya giderim!’ dedi. Orel’e gitmeyi düşünüyordu…”

“Dur bir dakika Parfen, şimdi ne yapmayı düşünüyorsun?”

“Senin bu titremen beni endişelendiriyor! Geceyi birlikte geçireceğiz. Hep birlikte… Bundan başka yatağım yok ama şöyle düşündüm: Divandan yastıkları indirip buraya ikimiz için yer yatağı yaparız… Gelen olursa, odaya bakar, arar, sonunda onu bulup götürür. Beni sorguya çekince, ben yaptım derim, beni alıp götürürler. Şimdilik ikimizin yanında yatsın, senin ve benim!”

“Evet, evet” diye onayladı Prens ateşli bir şekilde.

“Biz bir şey söylemezsek, belki onu alıp götüremezler!”

“Dünyada götüremezler!” dedi Prens.

“Ben de öyle düşündüm kardeşim. Kimse onu götüremez! Bu geceyi sessizce geçirelim. Bütün geceyi onun yanında geçirdim, yalnız sabah bir saatliğine çıktım, sonra akşam seni aramaya gittim. Bu sıcakta koku başlar diye korkuyorum ben aslında. Koku duyuyor musun?”

“Belki, emin değilim. Ama sabah yayılır.”

“Onu muşambayla örttüm; Amerikan malı sağlam bir muşamba… Üzerine de çarşaf çektim. Kapağı açık dört şişe de Jdanov kokusu yerleştirdim çevresine. Hâlâ duruyorlar.”

“Evet… Moskova’daki gibi mi?”

“Koku yüzünden kardeş… Nasıl uyuduğunu bir görsen… Yarın sabah gün doğunca bakarsın.”

Rogojin, Prensin ayağa kalkamayacak derecede titrediğini görünce korkuyla, “Ne var, kalkamıyor musun yoksa?” diye sordu.

“Bacaklarım tutmuyor” diye mırıldandı Prens. “Korkudandır, biliyorum… Korku geçince, ayağa kalkarım…”

“Dur, yataklarımızı sereyim, uzanırsın biraz… Ben de uzanırım… Sonra dinleriz… Çünkü kardeş, bilmiyorum… Önceden haberin olsun diye söylüyorum çünkü ben bilmiyorum…”

Rogojin, bu anlamsız sözleri mırıldanırken, yatakları hazırlamaya başladı. Bu yatak işini daha sabahleyin düşündüğü belliydi. Dün geceyi divanda geçirmişti ama iki kişilik yer yoktu orada. Oysa ikisi birlikte olmalıydı. Bu yüzden büyük bir gayretle iki divandan aldığı türlü boyutlardaki yastıkları odanın bir ucundan öteki ucuna taşıdı ve kapının önüne bir yatak yaptı. Sonra Prense yaklaşıp şefkatle koluna girdi ve yatağa gitmesine yardım etti. Prensin tek başına yürüyebildiğini gördü, belli ki artık korkmuyordu; yine de zangır zangır titremeye devam ediyordu.

Rogojin Prense yatağın daha iyi olan sol yanını verdi. Kendisi de giyinik olarak sağ tarafa uzanıp ellerini ensesinin altına koydu. “Bugün çok sıcak kardeşim” dedi birden. “Koku hemen yayılır… Pencereleri açmaya korkuyorum. Annemde güzel kokulu saksı çiçekleri var, onları buraya getirmeyi düşündüm ama Pafnutyevna bir şeylerden huylanır, çok meraklıdır.”

“Evet, çok meraklı gerçekten” diye onayladı Prens.

“Çiçek alabilirdik… Onu çepeçevre çiçeklerle donatabilirdik. Ama onu… çiçekler içinde görürsek, yüreğimiz dayanmaz diye düşündüm!”

Prens, sanki bir şey sormak isteyip şaşkınlığından ne soracağını unutmuş gibi: “Söylesene… Neyle yaptın? Bıçakla mı? Şu bıçakla mı?”

“Evet, o bıçakla.”

“Bir de Parfen… Onu nikâhtan evvel mi öldürmek istemiştin? Kilisede, bıçakla…”

“İsteyip istemediğimi bilmiyorum…” dedi Rogojin sertçe, soruya şaşırarak.

“Pavlovsk’a gelirken bıçağı yanına alır mıydın?”

“Almazdım.” Bir an sessiz kaldı ve ardından ilave etti: “Bıçak konusunda sana şunu söyleyebilirim Lev Nikolayeviç. Onu kilitli çekmeceden sabah aldım, her şey dört sularında oldu. Bıçak çekmecede duruyordu, bir kitabın

sayfaları arasında… Ama… çok… şaştım… Bıçak göğsüne bir buçuk-iki parmak derinliğinde saplandı, sol memesinin altına; yarım kaşık dolusu kadar kan çıktı… Daha fazla değil…”

Prens büyük bir heyecanla doğruldu. “Evet, bunu biliyorum” dedi. “Okumuştum… İç kanama diyorlar… Kimi zaman bir damla kan bile akmazmış. Bıçak tam kalbe saplandığında…”

“Dur, duyuyor musun?” dedi Rogojin birden, yatağında korkuyla doğrularak. “Duyuyor musun?”

Prens aynı onun gibi aceleyle ve korkuyla: “Hayır” dedi.

“Yürüyor, salonda… duyuyor musun?”

İkisi birden kulak kabarttı.

Prens kesin bir ses tonuyla, “Duyuyorum” diye fısıldadı.

“Yürüyor, değil mi?”

“Yürüyor.”

“Kapıyı kapatalım mı?”

“Kapatalım…”

Kapıyı kilitleyip yeniden yattılar. Uzun bir süre tek kelime etmediler.

Prens yine aynı heyecanlı sesle, aceleyle, düşüncesini unutacağından korkuyormuş gibi konuşmaya başladı. Yatağından sıçrayarak: “Ah, evet… Sana… Şu oyun kâğıtlarını sormak istiyordum! Kâğıtlar… Bana, onunla kâğıt oynadığını söylediler.”

Rogojin, kısa bir sessizlikten sonra: “Evet” dedi.

“O kâğıtlar nerede?”

Rogojin uzun uzun sustu, sonra: “İşte…” dedi

Cebinden, oynanmış, gazeteye sarılı bir deste oyun kâğıdı çıkarıp Prense uzattı. Prens şaşkınlıkla aldı. Yüreği yeniden acıyla burkuldu. Çoktan beri söylemek istediği şeyleri söylemediğini, yapması gerektiği şeyleri yapmadığını hissetti. Şimdi elinde tuttuğu bu kâğıtların ona hiçbir yardımı dokunmayacağını anladı. Doğruldu, ellerini umutsuzca birleştirdi. Hareketsiz yatan Rogojin onu görmüyor gibiydi ama açık gözleri karanlıkta parlıyordu. Prens bir iskemleye oturdu ve korkuyla ona baktı. Yarım saat

sonra Rogojin birden, yavaş konuşması gerektiğini unutarak, kahkahalarla gülmeye başladı.

“Şu subayı hatırlıyor musun? Konserde onu nasıl da tokatlamıştı! Hah hah ha! Hatırlıyorsun, değil mi? Ya o askeri öğrenciyi… Nasıl da atılmıştı!”

Prens birden iskemlesinden kalktı, yeni bir korkuyla sarsılmıştı. Rogojin sakinleşince (Birden sakinleşmişti) ona doğru eğildi, yanına oturdu ve bakmaya başladı. Yüreği hızla çarpıyor, zorla soluk alıyordu. Rogojin onu unutmuş gibiydi. Prens hep ona bakıyor, bekliyordu; böylece zaman geçti, şafak söktü. Rogojin ara ara, bağlantısız bir şeyler mırıldanmaya, kesik çığlıklar atıp gülmeye başlıyordu. O zaman Prens, titreyen elini ona uzatıyor, saçını, yanaklarını okşuyordu… Bütün yapabildiği buydu! Vücudu tekrar zangır zangır titremeye başladı, bacakları tutmuyordu. İçini sonsuz bir keder kaplamıştı. Hava iyice aydınlanmıştı. Prens, yorgunluk ve çaresizlikten bitkin bir halde yatağına uzandı, yüzünü Rogojin’in solgun yüzüne dayadı, gözyaşları Rogojin’in yanaklarını ıslatıyordu ama Prens artık gözyaşı dökenin kendisi olduğunu bilmiyordu…

Saatler sonra kapı açılınca, katili bilinçsiz bir vaziyette buldular. Prens, yanında, yatağın üstünde hareketsiz duruyordu. Hastanın her çığlığında, onu yatıştırmak ister gibi titreyen ellerini saçlarında ve yanaklarında dolaştırıyordu. Artık sorulan soruları anlamıyor, etrafındaki insanları tanımıyordu. Eğer o anda Schneider, eski hastası ve öğrencisini görmek için İsviçre’den gelmiş olsaydı, elini sallayarak, “Budala!” diyecekti.

SONUÇ

Öğretmenin dul karısı Pavlovsk’a koşarak, doğruca Darya Alekseyevna’nın evine gitti. Ona bütün bildiklerini anlatınca, dünkü olaydan sonra hâlâ kendinde olmayan kadını büsbütün korkuttu. İkisi vakit kaybetmeden Prensin dostu ve de ev sahibi olan Lebedev’e gittiler. Vera Lebedeva bildiklerini anlattı. Lebedev’in nasihatleri üzerine, “olabilecek bir olayı” önlemek için Petersburg’a gitmeye karar verdiler. Böylece hemen ertesi sabah, saat on bire doğru Rogojin’in dairesi, polis memuru, Lebedev, hanımlar ve Rogojin’in erkek kardeşi Semyon Semyonoviç’in huzurunda açıldı. Akşam, Parfen Semyonoviç’in bir arkadaşıyla arka kapıdan sessizce

içeri girdiğini gören kapıcının şahitliği üzerine, zillere cevap vermeyen giriş kapısının kırılması kararlaştırıldı.

Rogojin'in beyin damarlarında baloncuklar oluşmuştu. Hastanede iki ay yattı, iyileştikten sonra, sorgulanıp yargılandı. Olan biteni bütün açıklığıyla ve büyük bir içtenlikle anlattı; bunun üzerine Prens dava dışı bırakıldı. Rogojin mahkeme süresince sustu. Savunmasını üstlenen avukatı, suçlunun, cinayeti olaydan çok önce başlayan hastalığı yüzünden işlediğini ustalıkla kanıtladı. Rogojin bu sonuca itiraz etmediği gibi katılmadı da; sadece olayı bütün ayrıntılarıyla anlatmakla yetindi. Hafifletici durumlar göz önüne alındı ve Sibirya'da on beş sene kürek mahkûmiyetine çarptırıldı. Rogojin, kararı düşünceli bir tavırla, sessizce dinledi. Bir bölümünü sefahat aleminde çarçur ettiği büyük serveti, erkek kardeşi Semyon Semyonoviç'e kaldı; o da buna pek memnun oldu. Yaşlı annesi hâlâ hayatta, hayal meyal da olsa sevgili oğlu Parfen'i zaman zaman hatırlıyor. Tanrı onu, acı dolu evlerine çöken bu felaketin bilincinde olmaktan kurtardı.

Lebedev, Keller, Ganya, Ptizin ve hikâyemizin diğer kahramanları, hayatlarını aynı eskisi gibi sürdürüyorlar. Bu yüzden onların hakkında söyleyebileceğimiz fazla söz yok. İpolit, büyük bir heyecanla, Nastasya Filipovna'nın ölümünden iki hafta sonra, beklediğinden daha evvel öldü. Bütün bu olaylar Kolya'yı çok etkiledi, annesine eskisinden daha da fazla bağlandı. Nina Aleksandrovna, yaşına göre olgun gördüğü oğlu için çok endişe ediyor. Kolya büyük ihtimalle ileride iyi bir insan olur. Prensin bundan sonraki hayatıyla ilgili düzenlemeleri de o üstlendi. Kolya için Yevgeni Pavloviç Radomski'nin ayrı bir yeri vardı. Önce ona gitti ve olay hakkında bütün bildiklerini, Prensin o anki durumunu anlattı. Yanılmamıştı; Yevgeni Pavloviç, zavallı "budala"ya yakın ilgi gösterdi. Prens, onun gayret ve teşebbüsleriyle tekrar İsviçre'ye, Schneider'in kliniğine gönderildi. Yevgeni Pavloviç Avrupa'ya gitti; orada uzun süre kalma niyetindeydi. Tüm samimiyetiyle kendisini, "Rusya için gereksiz adam" olarak görüyor. Hiç olmazsa birkaç ayda bir, hasta dostunu görmeye gidiyor. Ama Schneider, hastanın durumu hakkında gittikçe daha kötümser oluyor; başını sallayıp akli organlarının tümüyle bozulduğunu söylüyor. İyileşemeyeceğini açık açık söylemese de bu sonuca varmak zor değil. Yevgeni Pavloviç buna çok üzülüyor, çünkü iyi yürekli biri. Kolya'nın yazdığı mektuplara bazen cevap vermesi de bunu kanıtlıyor. Bu arada onun bir özelliğinin daha ortaya

çıktığını belirtmeliyiz. Yevgeni Pavloviç, Schneider'in kliniğini her ziyaretinden sonra, Kolya dışında Petersburg'da yaşayan başka birine daha Prensin sağlığı konusunda ayrıntılı bilgiler içeren mektuplar yolluyor. Bu mektuplarda, saygının yanında, (gittikçe artan) başka bazı duygu ve düşünceler de yer almaktadır. Kısacası bu mektuplarda dostluğun ve yakınlığın ilk belirtileri görülüyor. Yevgeni Pavloviç'le (aslında pek seyrek olarak) mektuplaşan ve onun ilgisini ve saygısını kazanan kişi Vera Lebedeva'dan başkası değildir. Bu ilişkinin nasıl başladığını tam olarak bilemiyoruz ama kuşkusuz nedeni, Prensin durumunun Vera'yı hasta edecek derecede üzmesi. Bunun dışında tanışmaları ve aralarındaki dostluğun nasıl doğduğu hakkında ayrıntılı bilgimiz yok.

Bu mektuplaşmayı aktarmamızın bir nedeni de, mektupların bazılarında Epançin ailesi, özellikle de Aglaya'yla ilgili haberler olmasıdır. Yevgeni Pavloviç Paris'ten yazdığı karmaşık mektubunda, Aglaya'nın, kısa ve tuhaf bir arkadaşlık döneminden sonra, Polonyalı göçmen bir kontla evlendiğini bildirmişti. Ailesi karşı çıksa da büyük bir skandal korkusuyla sonunda razı olmuştu. Vera, altı aylık suskunluktan sonra, Yevgeni Pavloviç'ten aldığı ayrıntılı, uzun bir mektuptan, onun Schneider'e yaptığı son ziyaretinde, bütün Epançin ailesi (işleri yüzünden Petersburg'da kalan İvan Fedoroviç dışında) ve Prens Şç.'ye rastladığını öğrenmişti. Garip bir görüşme olmuş, hepsi Yevgeni Pavloviç'i sevinçle karşılamış, hatta Adelaida ve Aleksandra, onun zavallı Prense karşı gösterdiği iyilikseverliği yüzünden şükran duyduklarını ifade etmişlerdi. Prensin hasta ve düşkün halini görünce, Lizaveta Prokofyevna ağlamaya başlamıştı. Belli ki geçmişi unutmuş ve her şeyi bağışlamıştı. Prens Şç. bu konuda çok akıllıca ve yerinde birkaç söz de söylemişti. Yevgeni Pavloviç'e göre onunla Adelaida arasında henüz özel bir yakınlık yoktu. Ama zamanla ateşli Adelaida'nın, deneyimli ve zeki Prens Şç.'ye yüreğini teslim edeceği kesindi; ailenin başına gelen son olaylardan ve Aglaya'nın Polonyalı göçmen kontla evlenmesinden ders almıştı. Ailenin Aglaya'nın evlenmesiyle ilgili duyduğu kuşkuların tümü, son altı ay içinde, akla gelmeyen bazı sürpriz olaylarla birlikte teker teker gerçekleşmişti. Kontun gerçek bir kont olmadığı, karanlık geçmişi yüzünden göç ettiği anlaşılmıştı. Sahte kont Aglaya'nın gönlünü, vatanına duyduğu hasretle kaynayan kederli ruhuyla kazanmıştı. Öyle ki Aglaya, daha onunla evlenmeden, Polonyalıları Kalkındırma Derneği'ne üye olmuş,

ayrıca gönlünü çelen ünlü bir Katolik papazın tarikatına girmişti. Kontun, Lizaveta Prokofyevna ve Prens Şç.'ye belgelerle kanıtlamaya çalıştığı hatırı sayılır servetinin de aslı astarı çıkmadı. Üstelik evlenmelerinden altı ay sonra, kont ve dostu ünlü günah çıkartıcısı, Aglaya'yla ailesinin arasını açmayı başarmıştı; öyle ki aile uzun zamandır kendisini görmemişti… Kısacası anlatacak çok şey vardı ama bütün bu olaylar Lizaveta Prokofyevna'yı, kızlarını ve Prens Şç.'yi öylesine korkutmuştu ki Yevgeni Pavloviç'le konuşurken, bazı konulardan kaçındıkları belliydi. Öte yandan Aglaya İvanovna ile ilgili hikâyeyi iyi bildiğinin farkındaydılar. Zavallı Lizaveta Prokofyevna, Rusya'ya dönmek için can atıyordu. Yevgeni Pavloviç'in dediğine göre, yabancı olan her şeyi kılı kırk yararak eleştiriyordu. "Doğru dürüst ekmek pişirmesini bile bilmiyorlar. Kışın, fareler gibi, mahzenlerde donuyorlar. Sonunda bu zavallıya, gerçek bir Rus gibi, doyasıya ağlayabildim" dedi onu artık tanımayan Prensi heyecanla göstererek. Yevgeni Pavloviç'ten ayrılırken, neredeyse öfkeyle sözünü bitirdi: "Bu kadar hayranlık yeter! Sağduyuya dönme zamanı geldi. Bütün bu yurt dışı, Batınız, Avrupa'nız, fantazyadan başka bir şey değil. Vatanımızdan uzak olduğumuz sürece biz de birer fantazyadan başka bir şey değiliz… Sözlerimi unutmayın, kendiniz de göreceksiniz!"

26 Bunu sen istedin, Georges Dandin (Fransızca).
27 İşte gözü pek bir çocuk! Senin baban kim? (Fransızca)
28 Bir soylunun, üstelik cesur bir soylunun oğlu! Soyluları severim. Sen beni sever misin, çocuk? (Fransızca)
29 Aslan öğüdü. (Fransızca)
30 Hıh, hurafelere inanıyor artık! (Fransızca)
31 Roma kralı. (Fransızca)
32 Öyleyse küçük bir kız. (Fransızca)
33 Hiçbir zaman yalan söylemeyin. İçten dostunuz, Napolyon. (Fransızca)
34 Benim kusurum, benim kusurum. (Latince)
35 Yapmayalım. (Latince)
36 Ya kardeşlik ya ölüm. (Fransızca)
37 Çok ilginç ve çok ciddi! (Fransızca)
38 Bırakın konuşsun. (Fransızca)
39 Gerçekten mi? (Fransızca)